

Evreii din România
(1900–1920)

FAST si NEFAST
într-un răstimp istoric

I

EDITURA HASEFER

Evreii din România în secolul XX
Documente și mărturii
1900-1920: FAST ȘI NEFAST ÎNTR-UN RĂSTIMP ISTORIC
VOL. I

Redactor: ILEANA POPOVICI
Tehnoredactare computerizată: MARIUS GELLER

C.I. 4912

© Ed. Hasefer a F.C.E.R.
B-dul I. C. Brătianu nr. 35, ap. 9
București 030173 - România
Tel/fax: 0040-1-3122284
e-mail: hasefer@fx.ro

ISBN 973-630-034-X
973-630-035-8

Carte editată cu sprijinul Departamentului pentru relații interetnice

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor

**EUREII DIN ROMÂNIA
ÎN SECOLUL XX**

**1900-1920:
FAST ȘI NEFAST
ÎNTR-UN RĂSTIMP ISTORIC
DOCUMENTE ȘI MĂRTURII**
vol. I

EDITURA

HASEFER

București, 2003

Colectivul de cercetare, selecție și analiză:

ADA FELAN
LEGN EȘANU
Prof. ANCA CIUCIU
Dr. ELENA MAXIM
CAROL MARCUSOHN

Au mai colaborat:

CELLA VASILIU
M. FIUL
LILLY REIN
COL. C. CĂZĂNIȘTEANU

Coordonator științific:

Prof. dr. IOAN ȘERBĂNESCU

Documentare:

EMILIA BRĂDĂȚEAN
Prof. ANCA CIUCIU

Culegere computerizată:

CRISTINA BONTAȘ
SANDA WOLFF
MARIUS GELLER

Cuprins

Vol. I

Acad. prof. dr. Nicolae Cajal, președintele FCER: Reflecțiile unei cvasi-contemporan / VII

Prof. dr. Ioan Șerbănescu: cuvânt introductiv / IX

Lista registrelor / XXXIII

Abrevieri / LXIII

Cap. I. Evreii în societatea românească. Între respingere și integrare (doc. 1-67) / 1

Cap. II. Goana de la sate. Emigrări, expulzări (doc. 68-122) / 123

Cap. III. Răscoalele țărănești din 1907. Cine era vinovat? A cui era răspunderea? (doc. 123-143) / 192

Cap. IV. Viața comunitară spre noi orizonturi (doc. 144-202) / 218

Cap. V. Am Hasefer. Propensia spre educație și formare profesională (doc. 203-283) / 311

Cap. VI. Caritatea și întrajutorarea – imperative ale supraviețuirii (doc. 284-307) / 427

Cap. VII. Sionismul – stimulator al conștiinței naționale (doc. 308-353) / 466

Vol. II

Cap. VIII. Cristalizarea vieții politice. Uniunea Evreilor Pământeni. Legitimitatea încetățenirii (doc. 354-425) / 7

Cap. IX. Mitul „acaparării” versus creșterea reală a economiei (doc. 426-473) / 132

Cap. X. Un bilanț semnificativ – participarea la Expoziția Generală Română (doc. 474-484) / 217

- Cap. XI. Știința, literatura, arta – tărâmurile ale creației și interferenței spirituale
(doc. 485-570) / 231
- Cap. XII. Evreii în războaiele României (1913; 1916-1919) (doc. 571-618) / 389
- Cap. XIII. Conferința de Pace și statutul juridic al minorităților (doc. 619-634) /
456
- Addenda (doc. A-O) / 480
- Arhive, Biblioteci, Periodice / 532
- Bibliografie selectivă / 536
- Lucrări contingente cu nevoile, aspirațiile și năzuințele etniei evreiești
din România (1900-1918) / 548

Reflecții ale unui cvasi-contemporan

Răstimpul istoric cuprins în această lucrare documentară se încheie la o distanță de un an de la venirea mea pe lume. De aceea mă pot considera un cvasi-contemporan...

Această coincidență cronologică este semnificativă, căci din anii copilăriei și ai adolescenței am resimțit urmările – faste și nefaste – ale evenimentelor petrecute în primele decenii ale secolului recent încheiat.

Povestirile părinților mei, în special ale tatălui meu, dr. Marcu Cajal, participant la primul război mondial, contribuind, alături de ostași români și evrei, la realizarea României Mari, amintiri atât din anii antebelici cât și de pe câmpul de luptă, ne emoționau. Numeroase lecturi m-au făcut să înțeleg meandrele istoriei, să mă angajez încă din anii tinereții în viața obștii evreiești, încercând să servesc, cu cunoștințele și dragostea mea, nu numai pe conașionalii mei, ci să stimez și să cultiv, totodată, prietenia cu orice om de bună credință, indiferent de etnia de care aparține.

Dar bogăția faptelor evidențiate în aceste volume, prin efortul meritoriu al colectivului de cercetători și colaboratori ai Centrului de Istorie a Evreilor, mi-a întregit imaginea unei durate de timp în decursul căreia au fost duse mai departe strădaniile unei activități multisekulare, care au generat și consolidat prestigiul etniei noastre. Nu cred că greșesc afirmând că în acești ani s-au amplificat capacitățile umane ale colectivității evreiești, virtuțile creatoare ale acesteia în cele mai diferite domenii, concretizând dorința de a dezvolta nu numai propriul grup uman, ci și de a asigura progresul țării în care am văzut lumina zilei, am trăit și, mulți dintre noi, ne-am construit existența.

A fost un drum greu! Cu bucurii și neazuri, cu succese și înfrângeri, în acompaniamente de psalmi biblici, de cântece de bucurie dar și de plânsete de jale, de spaime și sacrificii umane. În același timp, acest drum a fost jalonat de figuri remarcabile, care s-au înscris nu numai în spiritualitatea iudee, ci și în cultura societății în care trăim, în civilizația universală.

Cercetarea documentelor, cunoașterea istoriei relațiilor dintre populația majoritară, în tot ce are aceasta mai uman, mai nobil, și evrei arată că oamenii de știință, literații, slujitorii Thaliei, managerii, cadrele didactice, fără să omitem oamenii simpli, au trecut peste bariera prejudecăților naționalist-xenofobe, au căutat prietenia și colaborarea, dând o pildă emoționantă de solidaritate și sprijin.

Mărturiile înmănunchate între copertile acestei cărți îmi întăresc convingerea că sintagma „cunoașterea apropie, necunoașterea desparte” exprimă sintetic exigențele unei societăți democratice, că astfel vom putea, dacă nu eradica, cel puțin limita stări de spirit și comportamente incompatibile cu o conviețuire rațională. Și trebuie să sperăm că vom contribui astfel la sporirea prestigiului țării noastre în fața opiniei publice internaționale, factor esențial în condițiile în care legăturile între state, popoare, indivizi devin tot mai ample și mai diverse.

Bilanțul complex al iudaismului român, în perioada menționată, întreprins de autorii acestei lucrări, demonstrează lipsa de temei a tendințelor antisemite, din păcate prezente și în zilele noastre și care, falsificând realitatea istorică, îndeamnă la ură rasială, la atitudini xenofobe și uneori chiar la violență. Ne bizuim pe faptul că respectul și prietenia pentru tot ce reprezintă muncă onestă, efort creator, voință de propășire, indiferent de originea națională sau etnică a oricărui cetățean, servind adevărul, respingând minciuna și calomnia, ne fac să fim mai buni, mai umani.

Chiar dacă în prezent suntem o colectivitate numeric restrânsă, cunoașterea istoriei uneia din cele mai numeroase din câte au existat în Europa primelor cinci decenii ale secolului încheiat de curând este o modalitate convingătoare de luptă împotriva extremismului xenofob, care a pricinuit multe tragedii umane ce nu trebuie să se mai repete. Ne străduim, pe cât putem, să contribuim la realizarea unui asemenea scop nobil.

Mulțumesc celor ce s-au străduit să realizeze această lucrare, contribuție la cunoașterea, colaborarea și apropierea dintre naționalități și etnii la începutul unui veac ce a devenit, prin evenimentele ce-au avut loc în acei ani, o răscruce pentru întreaga omenire.

Acad. prof. dr. NICOLAE CAJAL,
Președintele FCER

Cuvânt introductiv

Sintagma enunțată în titlu alătură doi termeni nu numai contradictorii ci chiar opuși, ceea ce nu înseamnă că este nelogică. Ea reflectă nu numai istoria celor douăzeci de ani cuprinși între copertile acestor volume, ci a întregului secol ce s-a încheiat de puțină vreme. De aceea, încercarea de a schița un tablou al vieții evreiești din România în aceste prime decade și, dintr-o perspectivă mai amplă, a sfârșitului de veac și mileniu include o mare încărcătură de temeritate. Răsplătită, însă, de satisfacția de a readuce, într-o imagine globală, sau cel puțin caleidoscopică, în fluxul informațional, fapte, oameni, momente memorabile, de entuziasm dar și de decepții și suferințe, care au însoțit istoria milenară a etniei noastre.

Intrarea în secolul XX a fost marcată prin ceea ce s-a definit ca „la belle époque”¹, nu numai cu fastul strălucitoarelor saloane ci și cu succesiunea de mari descoperiri și invenții, de memorabile creații literar-artistice și filosofice, care au rămas în conștiința genului uman ca mărturii și dovezi greu de contestat ale creativității „trestiei gânditoare”. În același timp relațiile internaționale au fost marcate profund de primul război mondial, hecatombă a milioane de oameni, expresie a profundelor antagonisme sociale, economice, naționale, dar și consecința mutațiilor fără precedent pe harta politică a globului, unele dintre acestea nu lipsite de nocivitate.

Zona carpato-dunăreană, loc geografic în care erau cuprinse și Principatele Române, nu a rămas în afara mersului tumultuos și contradictoriu al istoriei moderne, angrenând, vrând-nevrând, și etnia evreiască, nu doar ca martoră, ci și ca participantă la făurirea, remodelarea sau distorsionarea destinelor a milioane de indivizi. Fapte istorice ce nu pot fi negate dovedesc cum, pe structuri arhaice, mai persistente aici decât în alte zone ale vechiului continent, s-au grefat procese novatoare, exprimând strădania de a înfrânge prejudecăți ce obstaculau mutațiile necesare și benefice pentru ameliorarea condiției umane în general, a etniei evreiești, în special. Avem în vedere accelerarea procesului de extindere a relațiilor economice capitaliste, element esențial pentru amplificarea capacității de valorificare a bogățiilor naturale de care beneficiau teritoriile românești, și implantarea economiei de schimb proprie civilizației moderne. Cunoscuta formulă „forme fără fond”², criticată inițial de către elemente fervent conservatoare, s-a dovedit a fi un stimulent pentru promovarea unor măsuri generatoare de valori înscrise pe traiectoria evoluției societăților occidentale din acea perioadă.

România – întregită spre sfârșitul acestor decade – și-a accentuat rolul în viața internațională, participând la rezolvarea unor situații generatoare de contradicții și conflicte. Avem în vedere aportul pozitiv în cel de-al doilea război balcanic³, participarea la primul război mondial, precedată de o prudentă perioadă de neutralitate, care a permis alegerea momentului cel mai favorabil pentru a rezolva pe calea armelor visul reîntregirii naționale.

Am simțit nevoia acestor succinte considerații în speranța că vom înlesni înțelegerea mai corectă a rolului pozitiv, în ansamblu, al etniei evreiești, cu deosebire al elitelor, în această parte a continentului, într-o epocă de profunde transformări ale istoriei.

Contradicțiile însă nu au lipsit. Persistența unui nivel de viață și de cultură scăzut la o mare parte a populației a ușurat apariția unor curente de gândire și structuri politice extrem-naționaliste, șovine; într-o confruntare politică nu de puține ori lipsită de o motivație care să exprime interesul general-național, acestea au contribuit la persistența unor fenomene de retardare economică, la lipsa unei democrații reale pentru straturi umane extinse.

Pe fundalul acestui complex amalgam socio-politic s-au produs mutații importante și în viața etniei evreiești din Țările Române. Întâi de toate o schimbare cantitativă – creșterea spectaculoasă a numărului și ponderii evreilor, după Marea Unire din 1918⁴. Acest proces demografic era considerat de curente conservator-șovine, încă de la sfârșitul secolului XIX, ca o piedică în evoluția normală a societății. Realitatea era, însă, cu totul alta și a fost înțeleasă de o parte a clasei politice și de exponenți ai opiniei publice cu vederi moderne. Prezența mai numeroasă a evreilor, ca și a altor naționalități din fostul imperiu austro-ungar, a contribuit la o mutație calitativă. Așa cum rezultă din documentele ce le publicăm, s-a produs, și datorită sporului demografic, o accelerare a dezvoltării economice, consemnată în lucrări de specialitate și stimulată de instituțiile guvernamentale, a avut loc o diferențiere profesională, prin apariția lucrătorilor industriali, extinderea păturilor mijlocii, sporirea numărului și diversificarea profesiunilor intelectuale. Pe lângă medici, cadre didactice, literați, istorici, filologi, slujitori ai cultelor, cu pregătire superioară, s-a amplificat numărul de ingineri, arhitecți, manageri, avocați. Aceste modificări au făcut posibilă apariția în rândurile populației evreiești a unei pături intelectuale cu o pondere sensibilă în ansamblul populației, proces de certă pozitivitate în construirea structurilor moderne ale României⁵.

În planul vieții interne a etniei a avut loc consolidarea organismelor comunitare existente și constituirea altora noi în localități în care se aflau grupuri mai mari de evrei. Aceste instituții erau chemate să desfășoare activități de educație și instrucțiune religioasă și laică, întreținerea lăcașurilor de cult, apărarea intereselor specifice ale etniei, îngrijirea sănătății, respectarea cultului morților, ajutorarea celor nevoiași, activități sportive și de divertisment (serbări, baluri ș.a.)⁶. Organisme comunitare s-au constituit în trecut, mai ales pentru evreii

sefarzi, dar cele mai multe erau tolerate sau „beneficiau” de o recunoaștere de facto. Unii domnitori și principii români au recunoscut, încă din secolele XVII-XIX, existența acestora, mai ales în Moldova, unde evreii fuseseră chemați de domnitori pentru a contribui la crearea unor forme moderne de economie⁷. Ca un paradox putem cita situația Comunității Evreiești din București (aşkenazi), una din cele mai numeroase, care multă vreme a fost denumită, în documente oficiale, „Congregația Templului Coral”, refuzându-i-se denumirea de Comunitate până la începutul secolului XX⁸.

Dacă până în 1900 existau circa 30 de comunități și un număr restrâns de asociații obștești, în 1920 funcționau peste 60 de comunități și aproape 70 de asociații, fundații, comitete de sprijin ale școlilor, sinagogilor, spitalelor, în diverse localități ale țării. Au luat extindere cooperativele și băncile de credit, cooperative de producție și alte structuri economice care reuneau români, evrei, maghiari, germani, ruși etc⁹.

Acest proces a contribuit la dezvoltarea solidarității în scopul promovării intereselor comune sau specifice, stimulând dorința de a participa la preocupările ansamblului etniei și al societății românești.

Departate de a duce la pierderea identității proprii, la ceea ce unii numeau asimilare, aceste forme de organizare au îmbinat promovarea cerințelor spirituale, în special religioase, umanitare, specifice cu interesele generale ale societății. Activitatea liderilor comunităților în foruri economice, sociale ale ansamblului societal a servit, nu de puține ori, la soluționarea problemelor proprii facilitând contactul cu factorii decizionali ai statului român (monarhie, parlament, guvern, justiție, organisme administrative, economice etc.)¹⁰. Erau puse astfel în evidență vitalitatea, forța creatoare, ca și disponibilitatea de integrare la nivelul general și în diferitele structuri specifice.

*
* *
*

Evoluția obștii evreiești trebuie pusă în corelație și în raporturi nu de puține ori contradictorii, chiar antagonice, cu instituționalizarea curentului antisemit în viața publică¹¹. Unda de liberalism declanșată de conducători luminați ai revoluției de la 1848 (domnitorul Alex. Ioan Cuza, vizionarul N. Bălcescu, oameni politici, ca, de pildă, C.A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu ș.a.), concretizată în punctul 21 al Proclamației de la Islaz, ca și în alte acte de guvernământ, și-a pierdut cu timpul din vigoare, mai ales după abdicarea lui Al.I. Cuza, plecarea în exil a unor conducători ai revoluției, la rândul lor controversate privind elaborarea și modificarea Constituției (1866-1879) extinzând antisemitismul, inclusiv în politica de stat¹². Evoluția prejudecăților xenofobe are o istorie îndelungată, alimentată de unele dogme religioase, concepții filozofice ori sociologice, din prejudecăți rasiale, din considerente de concurență, nu numai economică. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, pozițiile antisemite s-au reflectat în lucrări istorice, de economie politică,

sociologice, creații literar-artistice, în acțiuni politice și au dobândit chiar statut legal, după cum evidențiază numeroase documente de epocă¹³.

Apar organizații cu țeluri declarat antisemite¹⁴. are loc, la București, primul congres internațional antisemit¹⁵, se înființează Partidul Naționalist-Democratic de către A.C. Cuza, la care aderă un timp și N. Iorga¹⁶. Chiar Forul legislativ este folosit ca tribună de propagandă xenofobă. Unele instituții de învățământ, mai ales universitare, devin centre de ațâțare a șovinismului. Un loc aparte îl ocupă presa, pe plan atât central cât și local¹⁷. Nu se economiseau calomniile, incităriile la agresiuni. Sunt reactivate fabulații ca „omorul ritual”¹⁸, rolul „francmasoneriei internaționale aflate sub dominația iudaismului” etc. Din păcate, în condițiile noi de după 1989, curentul antisemit, latent în condițiile totalitarismului comunist, a reapărut la suprafața vieții sociale¹⁹, căutând să vicieze raporturile interumane, ceea ce influențează negativ cercuri democratice internaționale.

Violența antisemită guvernamentală și a unor grupări xenofobe din primele decenii ale secolului trecut a generat așa-zisele „goane de la sate”²⁰, cărora le cad victime evrei născuți și crescuți în zonele rurale, devastările și maltrătarile din timpul răscoalelor țărănești din 1907, principalii responsabili ai exploatării maselor țărănești fiind considerați moșierii și arendașii evrei, inclusiv în zone în care aceștia lipseau sau puteau fi găsiți în foarte puține locuri²¹.

Se emit legi și dispoziții administrative discriminatorii în domeniul economic, în practicarea unor profesii, în învățământul de stat²². Toate aceste manifestări xenofobe au avut consecințe nu numai pe plan intern, ci și un ecou defavorabil în afara granițelor României, au dus la o campanie internațională, diplomatică și de presă, nu doar împotriva promotorilor antisemitismului, ci și a țării, la proteste care incriminau autoritățile române.

Unul din episoadele cele mai cunoscute este intervenția guvernului S.U.A. în septembrie 1902 (nota Hay – după numele Secretarului de Stat al SUA)²³. Alături de criza economică de la începutul secolului XX, manifestările xenofobe au fost cauza unui fenomen cu implicații dureroase: emigrația pedestră²⁴. Mii de oameni, familii și uneori chiar colectivități compacte și-au părăsit locuințele, au abandonat mare parte din bunuri și au luat calea pribegiei.

Acest episod a stat în atenția opiniei publice din țară, evidențiindu-se, concomitent cu satisfacția xenofobilor, simpatie și compasiune în cercurile democratice, sensibile la suferințele acestei populații, dar și la daunele economice și sociale pentru întreaga societate.

Diplomații străini aflați în România informau guvernele țărilor respective asupra acestui fenomen. Astfel, secretarul Legației franceze la București, Léon Delcos, trimitea ministrului său de Externe, la 28 iunie 1900, un raport asupra curentului emigraționist, în care se afirma:

„Criza economică care bântuie în prezent în România a avut printre diferitele sale urmări și pe aceea de a determina, în sânul populației israelite, o puternică mișcare de emigrație.

După cum știe Excelența Voastră, situația evreilor români este precară. Considerați ca străini, deși având obligații la fel ca și cetățenii români, lipsiți de drepturi politice, neputând să locuiască la țară sau să dobândească proprietăți rurale, amenințați în fiecare moment cu expulzarea prin măsuri administrative, ei duc o viață penibilă și sunt desconsiderați. Acei dintre dâșii care reușesc să se îmbogățească se grăbesc de a-și căuta un loc mai ospitalier la Viena sau Berlin, uneori și la Paris. Marea masă a acelor nevoiași se îngrămădește în Moldova de Sus, unde formează aproape peste tot majoritatea populației...

Criza a produs ravagii inevitabile în sânul acestei comunități sărăcite, numărând 269.000 evrei [...]

Curcurele conducătoare evreiești atribuie, printre altele, fenomenul recrudescenței mișcării antisemite ca și dezvoltării mișcării sioniste.. Guvernul regal pare să considere cu neliniște actuala emigrație evreiască și îi este teamă să nu producă o slăbire a economiei și un motiv de desconsiderare a României și încearcă să o îngrădească în măsura posibilului. El înmulțește pe cât posibil aprobările pentru eliberarea pașapoartelor...²⁵

*S-a scris mult în presa vremii, pe această temă, a apărut o literatură, exprimând atât dorul pentru locurile natale al celor ce plecau cât și speranța într-o viață mai bună în țările unde intenționau să ajungă. Acest fenomen a constituit obiect de analiză istorică, sociologică, statistică etc.*²⁶

Autoritățile române au avut o atitudine ambiguă. Pe de o parte nu descurajau reducerea numerică a acestei populații, pe de alta erau obligate să respecte unele norme de conduită pe plan internațional. Documente ale Ministerului de Interne, Ministerului de Externe, ale poliției de frontieră exprimau această pendulare a forurilor administrative.

Cercetarea documentelor programatice ale unor partide, a diferitelor scrieri, a presei, a născândeii și tinerei mișcări antisemite, ne impune câteva constatări: uniformitatea și sărăcia „argumentelor”, construite adesea pe falsuri de sorginte medievală, inexactități, stări psihologice disponibile la calomnie și violență, incompatibile cu exigența unor raporturi interumane normale, favorabile respectului reciproc, cerință fundamentală a epocii de modernizare a ansamblului societal, culturii.

Inaderența unei părți a populației majoritare la asemenea comportamente este confirmată de faptul că lideri ai mișcărilor xenofobe aveau o influență relativ scăzută, intelectuali de mare suprafață, departe de a fi indiferenți, combăteau tezele propagate de A.C. Cuza, Nicolae Iorga și alții²⁷.

Această situație, simplificată la maximum, arată cât de hazardate sunt „teoriile”, resuscitate în prezent, despre „fibra antisemită” a românului. Este însă o realitate de necontestat persistența mentalităților și comportamentelor xenofobe. Acestea se cer combătute cu fermitate, fiind în totală contradicție cu o întocmire democratică. Se cuvine să subliniem faptul că exponenți de frunte ai opiniei publice – politicieni, profesori universitari, literați, economiști și filosofi, ca și

oameni simpli – au dat o replică propagandei șovine, teoriilor xenofobe care au alimentat sau stimulau antisemitismul din cele dintâi decenii ale secolului trecut. De la cele mai diverse tribune – parlament, catedre universitare, presă, adunări publice, congrese profesionale sau științifice – se lua atitudine împotriva naționalismului agresiv, în lucrări științifice și literare, pe scene ale teatrelor, erau dezvăluite nocivitatea urii de rasă, a prejudecăților xenofobe, cerându-se respectarea omului, indiferent cărei etnii ar aparține.

Lucrarea adună în paginile sale poziții ale lui Constantin Rădulescu-Motru, G. Costaforu, Constantin Mille, C.C. Arion, Paul Bujor, Dragomir Hurmuzescu, Ion Simionescu, I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Eugen Herovanu, Al. Davila, Alex. Macedonski, exponenți ai opiniei publice democratice, care condamnău manifestările antisemite²⁸.

Cu atât mai valoroase sunt pozițiile antixenofobe cu cât erau, cel mai adesea, rezultatul unei înalte conștiințe, al unui imbold interior spre dreptate, respect al omului, de condamnare a urii de rasă, a violenței față de semeni nevinovați.

Consecvența și intensitatea acestor atitudini erau variabile, se observau atitudini ambigue, echivoce la unii dintre aceștia.

Analiza fenomenului antisemit în general și a celui din Vechiul Regat formează – în ultimele decenii – obiectul a numeroase lucrări ale unor autori din țară și de peste hotare. Un loc aparte îl ocupă studiile prof. Carol Iancu, originar din România, în prezent conducător al departamentului de iudaistică de la Universitatea din Montpellier – Franța, care prin documentele și studiile elaborate pune la dispoziția celor interesați analize bazate pe documente inedite foarte utile inclusiv pentru lucrarea noastră²⁹.

*

* * *

O demonstrație elocventă a îmbinării interesului pentru formarea educativă și dezvoltarea orizontului spiritual al copiilor și adolescenților cu capacitatea de organizare a comunităților evreiești și cu generozitatea unor filantropi o constituie extinderea învățământului primar și liceal israelito-român. Procesul a fost generat și de legea restrictivă adoptată în 1893³⁰, care, în pofida apelului lui M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti și altor oameni politici, care chemau, pe un ton biblic, „Lăsați copiii să vină la școlile românești”, a limitat locurile în școli pentru așa-numiții „străini”. „À quelque chose, malheur est bon”. Departe de a depune armele, conducătorii comunitari, cadrele didactice, oameni caritabili au înfruntat cu demnitate aceste obstacole; fiind conștienți că una din armele de luptă pentru combaterea antisemitismului, a obscurantismului constă în puterea spirituală, în bogăția cunoștințelor științifice, au perseverat pe calea făuririi unui învățământ modern, care să îmbine, în mod rațional, cerințele educației religioase cu exigențele unei societăți în care elementul laic își făcea tot mai mult loc. Astfel s-a

constituit și extins școala israelito-română, experiment îndrăzneț în acea perioadă, dar care și-a dovedit rostul. Nu putem omite faptul că alături de educație și formare culturală, o asemenea instituție a consolidat procesul de inserare a evreilor în procesul de modernizare a țării. Ritmul de proliferare a rețelei școlare confirmă utilitatea ei și demonstrează interesul evreilor pentru educația școlară. Nu doar marile aglomerări evreiești ca București, Iași, Galați, Brăila, Bacău, Focșani, Piatra Neamț, Craiova, ș.a., ci și orășelele (șteitlăh) ca Fălticeni, Podu Turcului, Odobești, Tg. Ocna, Tg. Neamț, Bucecea etc. aveau două-trei școli israelito-române. De la o singură școală în 1852 la 70 de unități în 1920, cu un corp didactic relativ numeros – 77 de instituțori și profesori la școli primare, gimnazii, licee, școli comerciale, profesionale³¹.

Impresionat de calitățile intelectuale ale elevilor evrei, de voința lor de a acumula cunoștințe, în pofida dificultăților cu care erau confrunțați, Nicolae Iorga a adus un emoționant omagiu elevului israelit³².

Un important sprijin pentru crearea și întreținerea unităților școlare și asigurarea asistenței sociale a evreilor din familiile sărace l-au acordat asociațiile și fundațiile care aveau ca membri reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale și profesionale³³. Organisme internaționale ca Alianța Israelită Universală, (Paris), cu un delegat permanent în România³⁴, J.C.A. (Londra), Jüdische Deutsche Verein (Berlin), Fundația baron Hirsch (Franța) au contribuit și ele la funcționarea cât mai adecvată a sistemului educativ.

Numeroasele informații din lucrarea noastră ne scutesc de o amplă detaliere. Vrem totuși să subliniem că în aceste instituții de învățământ se acorda atenție cunoașterii limbii române în care se predau majoritatea obiectelor de studiu, ca și istoria României. Concomitent se studiau istoria poporului evreu, limba ebraică, elemente de cultură religioasă mozaică³⁵. Totodată au funcționat și clasicele forme religioase de învățământ, hedarim, Talmud-Tora, ieșivot³⁶.

Elevii evrei participau la sărbătorirea unor date importante din istoria României, la expoziții de artă plastică, lucru manual, concertau împreună cu colegii din școlile de stat, la unele din aceste manifestări fiind prezenți reprezentanți ai autorităților statale (ministri, primari, prefeți, comandanți militari). Invitația de a lua parte la Expoziția generală jubiliară din 1906 a găsit un puternic ecou în ansamblul populației evreiești, inclusiv în școlile israelito-române. Datorită calității exponatelor, sute de diplome, decorații, medalii au răsplătit strădania corpului didactic și a elevilor³⁷. Este, de asemenea, de remarcat aportul acestor unități școlare la susținerea efortului militar, atât în războiul din iulie-august 1913, cât și la prima conflagrație mondială. Elevele lucrau obiecte de îmbrăcăminte pentru soldații de pe front, școlile se transformaseră în spitale, se colectau fonduri pentru armată etc. Autoritățile de stat, inclusiv monarhia, Crucea Roșie, unități militare, apreciau acest comportament, care reflecta sentimentele de atașament față de țară, de idealurile naționale ale reîntregirii și suveranității naționale³⁸.

Un loc aparte în ansamblul sistemului educațional l-a ocupat Școala de meserii „Ciocanul”, prima instituție de învățământ consacrată în mod deosebit formării profesionale a tineretului evreu. Înființată la sfârșitul secolului XIX, ea și-a desfășurat activitatea, cu întreruperi, până în anul 1948, ca rod al inițiativei generoase a unor personalități ale vieții evreiești. Există multe mărturii elocvente în această lucrare și în studii despre această experiență³⁹.

Strădania celor ce-și dăruiau energia și pasiunea educării tineretului era răsplătită prin decorarea unor profesori și învățători de către autoritățile publice. Rapoartele referitoare la inspecțiile periodice ale organelor centrale și locale de stat conțineau aprecieri favorabile, uneori chiar elogiouse, după cum nu ocoleau carențele acolo unde se manifestau⁴⁰.

Amploarea activității școlare, creșterea numărului de cadre didactice au determinat crearea Asociației Generale a Corpului Didactic Israelit în anul 1906, când a avut loc primul Congres al învățătorilor și profesorilor evrei, la Brăila.

Un alt congres al Corpului Didactic Israelit a avut loc în noiembrie 1909, tot la Brăila, iar în 1914, altul, la București⁴¹.

Acest capitol al lucrării demonstrează concludent că în domeniul educativ-instructiv, comunitățile evreiești din România au ocupat un loc remarcabil, care face cinste celor ce s-au dedicat acestei nobile îndeletniciri și sprijinitorilor lor. Munca lor a dat roade în creșterea gradului de cultură al tineretului evreu, în facilitarea posibilității de a păși pragul învățământului superior din țară și de peste hotare, fiind astfel amplificată contribuția evreilor la progresul cultural-științific al societății românești și nu numai.

*

* * *

Un element esențial pentru înțelegerea rolului pozitiv al populației evreiești în România începutului de secol XX îl reprezintă cunoașterea și recunoașterea contribuției acesteia la implantarea și extinderea relațiilor economice moderne, a pieței libere, în consonanță cu prefacerile ce începuseră de multă vreme în vestul și centrul Europei. Disputa cu privire la prezența „străinilor”, a evreilor, avea rădăcini mai vechi, intensificându-se în a doua jumătate a secolului XIX și a continuat în deceniile de început ale noului veac. Economisti, manageri, politicieni români, situându-se pe poziții realiste, acționând pentru pătrunderea și sprijinirea cerințelor economiei moderne, au promovat idei remarcabile cu privire la această dispută și au acționat în favoarea stimulării participării evreilor și a investitorilor evrei și străini cât mai intens la viața economică. Extinderea industriei, intensificarea utilizării raționale, cu mijloace tehnice moderne, a bogățiilor naturale (petrol, minereuri, lemn ș.a.), dezvoltarea sistemului bancar și a comerțului exterior, firești pentru progresul general al societății românești, făceau necesar afluxul amplu de capital, fără a ține seama de naționalitatea investitorului, de locul său de origine⁴².

Prejudecata xenofobă că „străinii” ar urmări acapararea bogățiilor naționale și, prin aceasta, menținerea, în special a țărănimii, în mizerie a fost una din armele predilecte ale propagandei antisemite și trebuie să spunem că nu a rămas fără efecte în conștiința publică. Se adoptau măsuri discriminatorii în ce privește accesul în întreprinderi industriale, practicarea meseriilor, regimul burselor financiare și alte domenii⁴³.

În ciuda acestor aserțiuni antisemite, contribuția evreilor la conectarea tot mai amplă a economiei românești la formele înaintate ale capitalismului a dat roade. Numai un exemplu – industria petrolieră. La sfârșitul secolului XIX și în primele decenii ale secolului XX, resursele petrolifere ale țării au fost puse în valoare rapid, România ajungând, prin producția de benzină, pe locul patru în lume⁴⁴. Așa cum atestă documentele de arhivă, dintre care unele și-au găsit locul în lucrarea de față, această performanță a fost posibilă în colaborarea dintre petroliști români și evrei. Schelăria sondelor, țevile rafinăriilor, trenurile-cisternă pentru transportul produselor petroliere ce circulau pe tot mai numeroase căi ferate, construite concomitent, au schimbat peisajul arhaic al unor zone, au dus la apariția unor noi așezări, au făcut să sporească numărul specialiștilor autohtoni în domeniu. Emblematică sunt luările de atitudine ale inginerului C. Alimănișteanu, conducător al unor organisme de stat, președinte al Asociației Petroliștilor, membru al Parlamentului, exprimate chiar la începutul secolului trecut. El pleda pentru atragerea capitalului străin, urmărea cu perseverență realizarea acestui deziderat, în nici un fel antinațional⁴⁵.

Semnificativă este atitudinea pragmatică a unor guvernanți față de întreprinderile deținute de evrei, printre care se cere menționat ing. Emil Costinescu, industriaș și ministru. El a fost inițiatorul legii, adoptate în 1887, privind încurajarea marii industrii naționale prin acordarea de facilități financiare, tehnice etc. întreprinzătorilor, persoane fizice sau firme sociale⁴⁶.

Analiza rezultatelor benefice ale acestor măsuri și tot mai numeroasele solicitări ale întreprinzătorilor din ramuri omise de prevederile primei legi, ale proprietarilor de unități economice mai mici, au stat la baza adoptării unei noi reglementări care, în 1912, a extins atât aria ramurilor economice (bănci, servicii ș.a.) cât și numărul întreprinzătorilor și unităților beneficiare⁴⁷. O lucrare recentă elaborată de dr. A. Rosen prezintă, împreună cu documentele din lucrare (vezi - Addenda), un tablou amplu al contribuției întreprinzătorilor evrei, nu numai în perioada emunțată în titlu, ci începând din 1902 până în 1940⁴⁸.

Este semnificativ procesul de obținere a acestor avantaje. Arhivele Ministerului Industriei, Comerțului, Agriculturii și Domeniilor din perioada studiată pun în evidență drumul urmat de fiecare din aceste cereri. Ele erau adresate de întreprinzător, individual sau colectiv, ministerului de resort, discutate de Consiliul de Miniștri pe baza unui raport al ministrului și apoi aprobate prin Jurnale ale Consiliului de Miniștri semnate de toți membrii guvernului, printre care erau prim-miniștrii Dimitrie Sturdza și I.I.C. Brătianu, miniștri ca Em.

Costinescu, gen. Al. Averescu, G. Morțun, G. Diamandy, Al. Lahovary, Al. Djuvăr și alții și parafate de Suveranul Țării⁴⁹. Parcurgând aceste documente, nu poți să nu remarci că aceste înlesniri includeau nu numai întreprinzători de anvergură, ci și ateliere productive ale unor meseriași, inovatori ce vroiau să-și valorifice brevetele prestatoare de servicii, proprietari de mori etc. În analizele întreprinse cu scopul de a constata efectele pozitive ale unor asemenea măsuri, se sublinia progresul rapid al unor ramuri de mare semnificație pentru dezvoltarea economică a țării, creșterea forței de muncă, beneficiile ce rezultau pentru sporirea venitului național. Glasul rece, dar entuziasmant, al cifrelor, este un argument convingător împotriva falsității susținerilor xenofobe, profund dăunătoare interesului național. Datele statistice publicate în Addenda lucrării demonstrează adevărul acestei afirmații⁵⁰.

*

* * *

Cercetând documentele acestor decenii, care reliefează probleme existențiale ca asigurarea traiului zilnic, a vieții individuale, familiale sau a colectivităților, nu poți să nu fii impresionat de efervescenta spirituală multidirecțională a acestei populații în arealul istoric românesc și cu reflexii pe plan mondial. A te bucura de binefacerile culturii – fie aceasta religioasă sau laică – specifice mediului propriu, ca și spațiului geografic în care îți duci existența, creând în același timp noi valori în știință, literatură, artă, educație, cucerind și lauri pentru unele dintre aceste contribuții, este o demonstrație elocventă a acelei trăsături de „am hasefer”. Bibliografia, desigur incompletă, pe care o publicăm constituie o hartă în relief a spiritualității evreiești din România și într-o anumită măsură a locului acesteia în plan național și internațional, demonstrează, odată cu capacitatea creatoare, și interesul unor personalități din rândul națiunii majoritare și din structuri etnice minoritare pentru creația literară, științifică, artistică a conlocuitorilor evrei. O datorăm în bună măsură strădaniei actualului director general al Bibliotecii Academiei Române, Gabriel Ștrempel, care nu este doar membru de onoare al Academiei, ci onorează cu prezența domniei-sale areopagul personalităților de frunte al intelectualității din țara noastră. Lucrarea *Bibliografia românească modernă*, în 4 volume, cuprinde titlurile și autorii unui impresionant număr de lucrări științifice și didactice, de creații literare și artistice, studii, articole, documente oficiale apărute între 1853-1918 și meticolos consemnate, ceea ce ne-a dat posibilitatea să alcătuim un inventar evasiexhaustiv al contribuțiilor autorilor evrei la îmbogățirea vieții spirituale a societății românești⁵¹.

Ne este străină aroganța generatoare de glorie efemere. Dar nu se poate face abstracție de existența unor lingviști eminenți ca L. Șăineanu, H. Tiktin, J.A. Candrea; rabini și savanți de înaltă cultură ca M. Gaster, Solomon Șechter, Iacob Niemirower, M. Beck, I. Nacht, S. Taubes; ebraiști ca A. Gold, S. Pineles, Braunștein-Mebașan; oameni de știință ca David Emmanuel, Lazăr Edeleanu, S.

Sanielevici; literați ca Ronetti-Roman, F. Aderca, B. Lăzăreanu, B. Nemțeanu, Eugen Relgis, A. Steurman-Rodion, B. Fundoianu, H. Sanielevici; artiști plastici ca R. Rubin, I. Iser, A. Mützner, I. Ross; muzicieni ca Stan Golestan, A. Ivela, Joseph Schmidt; slujitori ai Thaliei ca A. Goldfaden, fondatorul teatrului de limbă idiș, Maria Ventura, Yonnel, De Max; pedagogi ca Scarlat Albrecht, B. Kanner. Mina Cusiner, M. Stăureanu; medici: Jacob Felix, M. Goldstein, colaborator al marelui savant prof. G. Marinescu, I. Grossman, Lazăr Mayersohn, Marcu Cajal; juriști ca Adolphe Stern, S. Rosenthal, Max Gaster, care colaborau cu maștri ai barei precum Take Ionescu, I. Djuvara și alți specialiști de marcă în domeniu. În această scurtă perioadă s-au remarcat economiști, sociologi, filosofi, psihologi ca Ștefan Antim, C. Dobrogeanu-Gherea, Iosif Brucăr. Presa a beneficiat de inteligența și talentul unor publiciști ca M. Schwarzfeld, S. Podoleanu, I. Negreanu, H. Streitman, B. Brănișteanu, A.L. Zissu, polemisti temuți de către propagatori ai xenofobiei. Desigur, orice enumerare, inevitabil incompletă, este deficitară, dar carențele pot fi suplinite, cel puțin parțial, prin cercetarea documentelor aflate în lucrare⁵². Afirmarea acestor personalități nu era lipsită de conflicte uneori violente. Un amplu document evocă ecoul în opinia publică, nu numai literară, a operei dramatice Manasse. Una din cele mai remarcabile creații cu o temă veche, dar neabordată în amplitudinea ei de literatura română până atunci, a generat nu doar polemici verbale sau scrise, ci și manifestări politice, chiar mișcări de stradă. Spre cinstea intelectualității democratice, a triumfat, în cele din urmă, rațiunea. În lucrare redăm, cu sprijinul d. C. Măciucă, acest episod catalizator pentru mentalitățile din acei ani⁵³. Documentele ce le publicăm se referă și la alte asemenea confruntări⁵⁴.

Prin transpuneri în limba română, literații, istoricii, lingviștii și publiciștii evrei au adus în curentul ideatic lucrări de valoare universală, scrieri științifice, filosofice, istorice, literare ca acelea aparținând lui Schopenhauer, Im. Kant, Nietzsche (considerat ulterior de către unii exegeți ca precursor al ideologiei naziste), Karl Marx, Goethe, Schiller, Victor Hugo, Dante Alighieri, Cervantes, Anatole France, Emile Zola, Shakespeare, Byron, Dostoievski, L. Tolstoi, Cehov, Gorki, Șalom Alehem, I.L. Peretz ș.a., îmbogățind fondul spiritual al întregii societăți. Au contribuit la această nobilă îndeletnicire A. Luca, B. Marian și mulți alții⁵⁵.

Nu putem omite că printre inițiatorii unei mișcări de avangardă cu rezonanță mondială în literatură, arte plastice, arhitectură se aflau evrei din România ca Tristan Tzara, B. Fundoianu, Victor Brauner, alături de C. Brâncuși, Ion Vinea ș.a., contribuind astfel la prestigiul țării. La Muzeul de artă modernă de la Paris (în vechiul sediu – Palais Chaillot), dacă ghidul afla că oaspetele este din România, când acesta urca scara, francezul adăuga, la explicația de rutină, fraza „C'est un escalier roumain”, dată fiind prezența artiștilor originari din țara noastră. Critica și publicistica contemporană acordă o atenție remarcabilă

contribuției poezilor, pictorilor și altor creatori originari din România la această nouă direcție estetică⁵⁶.

Multe dintre personalitățile culturale evocate veneau din a doua jumătate a secolului XIX și s-au afirmat mai amplu în anii 1900-1920. Dar tot atât de elocvente sunt numele celor ce au făcut primii pași în procesul de consacrare deplină în aceste decenii. Avem în vedere pe F. Aderca, Sașa Pană, Tudor Vianu, A.L. Zissu, Iosif Brucăr, Eugen Relgis, Ion Călugăru, I. Ludo, Ury Benador, A. Weiss, Tudor Vianu, ca să ne referim numai la domeniul „umanișoarelor”⁵⁷.

Pagini emoționante evocă relațiile acestor oameni de cultură cu reprezentanții de seamă ai spiritualității românești. Moses Gaster era în contact și colabora cu mari folcloriști, lingviști, istorici români, în ciuda faptului că la un moment dat a fost expulzat de autoritățile țării sale de naștere⁵⁸. Pe copertele unor lucrări științifice ale lui L. Edeleanu, pot fi întâlnite și numele unor renumiți chimiști români⁵⁹. Medici prestigioși ca prof. Gh. Marinescu, C. I. Parhon, M. Manicatide, Amza-Jianu colaborau în laboratoare și spitale în elaborarea unor lucrări de specialitate cu profesioniști evrei⁶⁰.

Cărți didactice pentru elevii școlilor de stat scrise de L. Șăineanu, J. A. Candrea sunt rodul muncii comune cu lingviști, filologi, profesori de marcă din rândurile majorității. Până și, din păcate, binecunoscutul și surprinzătorul antisemit, enciclopedistul B.P. Hasdeu nu a ezitat să-l sprijine, fără succes, în dobândirea naturalizării, pe L. Șăineanu și să colaboreze cu acest filolog în realizarea unui manual didactic.

Viața umilă a sărăcimii mahalalelor evreiești din orașele și târgurile Moldovei, mai ales, a găsit o reflectare plin de compasiune la marele Sadoveanu într-o nuvelă despre care criticul G. Călinescu spune că îl atesta pe conu Mihai drept romancier⁶¹. După cum Eugen Herovanu aborda și el consecințele unor legături afective pe care legile și credințele religioase le condamnău⁶².

Merită să poposim și asupra unui fenomen cu ample reverberații în spiritualitatea României, nu numai în cele dintâi decenii ale secolului XX, ci și pe o durată mai îndelungată. Să ne explicăm. În lucrare prezentăm un tablou, desigur incomplet și pe alocuri, poate, cu erori, al suportului managerial (ca să folosim un termen contemporan) și tehnologic pentru cultura din România. Avem în vedere editurile, tipografiile, institutele poligrafice și librăriile în proprietate evreiască sau în asociație cu meseriași sau întreprinzători din rândurile populației majoritare sau ale altor etnii⁶³. A fost dificil să aflăm suportul financiar al acestei complexe rețele – proprietari, contribuția autorului, a statului, sponsori. Cert este că, luând cunoștință de activitatea acestor meseriași, comercianți, iubitori ai cuvântului tipărit și apoi răspândit, avem o imagine a spiritualității acestor meleguri, cu înălțimi amănitoare, cu văi încântătoare dar și cu hăuri înșelătoare, lucrări puse la dispoziția publicului cititor cu o cât mai posibilă obiectivitate de librari, editori, tipografi ca frații Samitca, H. Stainberg, L. Alcalay, Horia Carp și alții ale căror nume rămân de cele mai multe ori oculte sub denumiri ca

„Minerva”, „Concurența”, „Lumen”, „Librăria Școalelor”, „Independența Română” etc., inițiatori de colecții ca „Scriitori români”, „Biblioteca pentru toți”, „Lectura” ș.a. cu un rol deloc neglijabil în formarea și lărgirea orizontului spiritual, în epocă și mai târziu.

Sunt de remarcat perseverența, consecvența, continuitatea cu care publicau creațiile lui Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Caragiale, Ronetti-Roman, O. Goga, studii ale lui B.P. Hasdeu, Iorga, Maiorescu, Lovinescu, Ibrăileanu, Gherea, Densușianu, Edeleanu, David Emmanuel, M. Gaster, I. Felix, Șăineanu, Maiorescu, discursurile politice ale unor miniștri, deputați, senatori, fără a lua în considerare prietenia sau inimicicia față de etnia evreiască⁶⁴.

Mărturiile despre viața culturală a perioadei subliniază încă o dată cât de eronate sunt aserțiunile despre nocivitatea prezenței evreilor în peisajul românesc. Mai ales într-un domeniu unde nu poate fi adus ca argument doar interesul material, goana după câștig, de cele mai multe ori inexistent, care, chipurile, ar însoți, obligatoriu, prezența evreilor în diferite ramuri de activitate.

Publicațiile relativ numeroase și variate ca problematică, de la studii de istorie, știință, filozofie, economie, finanțe, lingvistică, politică, lucrări muzicale, angajarea în formarea și în înfăptuirea aspirațiilor proprii și în soluționarea problemelor societății în ansamblu, dezbaterile evenimentelor internaționale au ajuns în opinia publică și prin intermediul presei conduse sau realizate în întregime sau parțial de evrei. În lucrare înfățișăm tabloul acestor ziare și reviste, încercând o oarecare clasificare (interes general, problematica religioasă, sionistă, la nivel central, și pe cât posibil, pe plan local)⁶⁵.

Desigur că unele omisiuni sunt inevitabile, dar sperăm că vor fi înlăturate în studiile ulterioare.

*

* * *

Idealul sionist a fost o constantă a istoriei și psihologiei evreiești. „Le șana aba b'Ierușalaim” sau „Cu dorul Sionului” sunt paradigmatic și se întâlnesc în lucrări și în presa ce apărea în România. Denumirile ebraice ale unor instituții și asociații, ale unor școli, literatura religioasă, respectarea sărbătorilor culturale sau cu rezonanță istorică, emigrarea chiar din faza inițială a unor grupuri relativ restrânse în Palestina sunt puncte de reper ale aderenței la această mișcare, devenită mondială în secolul XX⁶⁶.

Activitatea sionistă pe teritoriul României s-a afirmat încă înainte ca Theodor Herzl să fi publicat lucrarea Statul Iudeu și să fi făcut apelul la unificarea mișcărilor sioniste și crearea Organizației Mondiale Sioniste (OMS). Este semnificativ că dr. Karpel Lippe, delegat al sioniștilor români, a fost desemnat președinte de onoare al primului Congres Mondial de la Basel (1897). Reprezentanții ai organizațiilor din Vechiul Regat luau parte cu regularitate la Congresele sioniste internaționale, făcând o largă popularitate dezbaterilor ce aveau loc cu acel prilej⁶⁷. Prezența lui Herzl în fruntea mișcării sioniste

internațională a fost salutăată cu multă satisfacție de sioniștii din Regat. Au fost publicate imediat lucrările sale. Au apărut lucrări ale lui S. Pineles, Karpel Lippe, J. Niemirower și alții, care abordau probleme ale sionismului istoric și modern⁶⁸, fără a accepta alte soluții – așa numitul teritorialism⁶⁹.

Un semn elocvent al cristalizării acestei mișcări l-a constituit apariția unor publicații⁷⁰, dintre care „Hasmonaea” a studenților sioniști a ocupat o poziție centrală. Apărută în 1915, și-a continuat activitatea cu unele întreruperi până în 1940⁷¹. S-au constituit totodată asociații cultural-sportive, au avut loc acțiuni de sprijinire a achiziționării de pământuri în Palestina pentru fondarea de colonii agricole⁷².

Autoritățile române priveau cu o anumită înțelegere această activitate, unii lideri xenofobi o considerau ca o soluție pentru împușinarea numărului de evrei.

La sfârșitul conflagrației din 1914-1918, când a fost înlăturată dominația otomană asupra Palestinei, guvernul britanic a publicat Declarația Balfour, care a marcat pentru evrei o deschidere, o perspectivă spre realizarea idealului sionist. Aliaua, urcușul, reîntoarcerea au căpătat un caracter organizat, au luat ființă instituții care au organizat și sprijinit această cerință biblică, devenind după tragedia Holocaustului o uriașă mișcare, renașterea Statului Israel.

Concomitent cu constituirea a diferite partide și fracțiuni politice liberale și conservatoare, în societatea românească s-a cristalizat la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX un curent socialist, de tip vest și central european, și cu unele ne semnificative elemente anarhiste⁷³. Partidele tradiționale, dintre care unele promovau deschis concepții antisemite, foloseau prezența elementului evreiesc în mișcarea socialistă pentru a răspândi tot felul de calomnii [din păcate cu circulație și în zilele noastre], punând pe seama „agitatorilor” socialiști cauzele răscoalelor din 1907, atentatul împotriva lui I.I.C. Brătianu (1910), presupusa „trădare” a unor militari, preponderent evrei, după statistici oficiale, susținute și de A.C. Cuza, din anii ocupației germane (1916-1918), situația grea a maselor țărănești, consecințele negative ale modernizării economiei naționale etc.⁷⁴.

Unidirecționarea xenofobă mai ales spre cei ce erau socialiști a explicației privind manifestările negative, inerente unei societăți rămase în urmă față de zonele occidentale și central europene, escamotând cauzele reale ale fenomenelor caracteristice unei perioade de trecere spre o societate modernă, alimenta antisemitismul, deși și socialiștii, evrei și neevrei, dezvăluiau contradicțiile reale ale societății, chiar dacă soluțiile nu erau totdeauna cele mai adecvate. O explicație a acestei situații contradictorii a căutat să furnizeze sociologul C. D. Gherea în unele lucrări ale sale⁷⁵.

Creșterea ponderii demografice, a rolului în economie și în alte sfere de activitate profesională și culturală făcea tot mai apăsătoare situația de

inferioritate civică și juridică a evreilor, constituind un handicap în relațiile cu oficialitățile statale, centrale și locale, în accesul spre anumite profesii, instituții de învățământ etc. Totodată această discriminare juridică, înlăturată în majoritatea statelor europene, prejudicia imaginea externă a țării, confruntată cu situația evreilor din aceste țări.

Pe acest teren s-a desfășurat, cu precădere, acțiunea Uniunii Evreilor Pământeni (UEP), creată în decembrie 1909⁷⁶, care s-a impus ca prima organizație politică democratică în viața publică românească, după o inițiativă pe acest plan de la sfârșitul secolului XIX⁷⁷.

Mijloacele de promovare a intereselor proprii erau în principal memoriile, petiții, proteste pe lângă autorități, - prefecti, primari, camerele legislative, guvern, până la Casa Regală, adunări publice, presă – care era foarte activă – evitând și chiar condamnând orice violență fizică din partea populației evreiești.

Numeroase documente din volum reprezintă un puternic testimoniu al capacității de inițiativă, al abnegației și simțului de responsabilitate ale unui grup de oameni de mare valoare ca Adolphe Stern – cel dintâi președinte al Reprezentanței UER, Saniel Labin, rabin M. Beck, Karpel Lippe, Rabin J. Niemirower, Moritz Wachtel, L. Ghelerter, I. Nacht, W. Filderman și alți lideri, care nu s-au lăsat intimidați de amenințările extremei naționaliste, de ostilitățile sau jignirile cu care erau întâmpinați de unii reprezentanți ai statului sau de politicieni agresivi, de o presă antisemită cu un vocabular suburban.

Orice manifestare antisemită – persecuție, violență și discriminare – întâlnea replica militanților UEP. Totodată era salutat și încurajat orice sentiment de solidaritate, orice combatere a manifestărilor șovine, orice act de dreptate față de acest grup național. Erau dezvoltate legături personale cu fruntași ai vieții publice. De mare prețuire se bucurau raporturile cu Casa Regală, în special cu regina poetă Carmen Sylva⁷⁸.

Un rol excepțional a avut conducerea UEP în anii 1916-1920 în câștigarea bătăliei pentru obținerea naturalizării evreilor. Material documentar bogat despre preocupările UEP se găsește publicat în această lucrare, încât nu mai insistăm.

Prin politica sa perseverentă pentru recunoașterea drepturilor civice și politice ale evreilor, UEP a contribuit la accelerarea într-o anumită măsură a procesului de încetățenire⁷⁹.

Prezența și acțiunile UEP au lăsat o urmă profundă în istoria evreimii nu numai din România, ca o dovadă a perseverenței, a capacității de a duce negocieri și a inventivității în ce privește căile acțiunii. Ceea ce vrem să subliniem este demnitatea cu care se abordau aceste probleme, lipsa oricăror ezitări în a-și expune în mod clar, fără concesi, punctul de vedere, consecvența cu care era urmărită soluționarea problemelor aduse în fața instanțelor de stat și a opiniei publice⁸⁰.

Poziția pragmatică a fruntașilor UEP (ulterior UER), care a adus o contribuție importantă la soluționarea unor chestiuni esențiale, în primele decenii

ale secolului XX și ulterior, a fost interpretată de unii analiști ca fiind o expresie a unor tendințe asimilaționiste, ceea ce contravine opțiunilor, faptelor, acțiunilor, liderilor acestui organism politic al evreilor din România. Mulți dintre aceștia au fost conducători ai structurilor comunitare, rabini eminenți, promotori ai mișcării sioniste chiar de la începuturile acesteia. Adolphe Stern a fost președintele Congregației Templului Coral și apoi al Comunității evreilor din București, Karpel Lîppe fost un fruntaș al mișcării sioniste, W. Filderman, fără a fi angajat în mișcarea sionistă, respectând aceste convingeri ale unor fruntași ai UEP, a fost nu numai președinte al UEP, ci și al FCER, a sprijinit activ organizațiile de caritate, școlile, atât laice cât și religioase, asociațiile culturale și culturale. Fapt este că UEP, acționând timp de aproape jumătate de secol, a menținut și a afirmat pe diferite căi specificul etnic, național și religios. Folosirea limbii române a fost adoptată de etnia evreiască drept un factor de mai lesnicioasă integrare în mediul majoritar, al dezvoltării colaborării interetnice în sferile activității economice, spirituale, politice, benefice pentru întreaga societate, fără a abandona idișul și ebraica, sporind numărul instituțiilor de cult, sinagogilor, de învățământ confesional. Aceasta nu înseamnă că unii membri ai etniei nu s-au asimilat, din diferite motive: familiale, formație culturală, înclinații metafizice.

Dobândirea statutului civic și politic, obiectiv esențial, pentru a cărui realizare au apărut condiții mai favorabile odată cu încheierea primului război mondial, a fost înlesnită de afirmarea colectivității evreiești, care a sprijinit interesele generale ale națiunii române – dezvoltarea economică modernă, participarea la conflagrațiile care au dus la nașterea României Mari. Conducători politici din țările occidentale (Franța, Germania, Italia, SUA), ca și comunități și lideri ai populației evreiești din aceste state au fost alături de aspirațiile legitime ale evreimii române⁸⁰. La Conferința de Pace – 1919-1920 – de la Versailles, Trianon, Paris s-a pus cu acuitate problema drepturilor minorităților naționale, etnice, rasiale, lingvistice – la inițiativa președintelui S.U.A., Woodrow Wilson⁸¹. Problemă deosebit de stringentă, mai ales că, după prăbușirea celor trei mari imperii, Rusia, Austro-Ungaria, Germania, s-au constituit noi state, unele cu caracter multinațional, cărora trebuia să li se garanteze o existență sigură. Din păcate, au apărut și noi coloși statali, dictatoriali, (Rusia bolșevică, Germania hitleristă), care au călcat în picioare această cucerire democratică.

România Mare se afla într-o situație complexă, cuprinzând o importantă populație maghiară, un număr sporit de evrei, ca și alte minorități: bulgară, sârbă, rusă, ucraineană, germană.

Dacă pentru celelalte naționalități problema drepturilor cetățenești fusese soluționată prin reîntregirea țării, pentru evreii regăteni situația juridică făcea obiectul unei sentințe judiciare individuale, care cerea, cu o excepție – militarii care au participat la războaiele din 1877-1878 și 1913 calea demersurilor individuale, cu dovezi privind existența lor pe teritoriul românesc, eliberate cu mare dificultate și pe baza cărora trebuia obținut acordul celor două Camere

legislativă, proces complicat și cu durată de multe ori îndelungată. Tocmai această din urmă situație a determinat marile puteri câștigătoare ale conflagrației mondiale să solicite și până la urmă să impună garanții pentru respectarea principiului democratic, (naturalizarea), mai ales că în Ardeal, Bucovina, o parte a Dobrogei, populația evreiască beneficiase în masă⁸² de drepturile politice încă din perioada antebelică. Această exigență a fost interpretată de primul ministru I.I.C. Brătianu ca un amestec în treburile interne ale țării, ca o încălcare a suveranității naționale. El a făcut o opoziție fermă la ceea ce aprecia ca ingerință a marilor puteri, mergând până la refuzul de a semna Tratatul privind drepturile minorităților și la demisia sa din fruntea guvernului⁸³.

Această poziție, susținută de o parte a clasei politice ca și de un segment important al presei, a fost receptată negativ de către politicienii și diplomații occidentali și de unii lideri români mai pragmatici, ca Iuliu Maniu, Vaida-Voevod, de unele publicații⁸⁴, care înțelegeau interesele fundamentale ale României întregite. Georges Clémenceau, președintele Franței, a intervenit personal pentru a-l determina pe liderul român să-și schimbe hotărârea. Alți reprezentanți ai diplomației occidentale au luat de asemenea atitudine față de poziția lui I.I.C. Brătianu, căruia Wilson i-a răspuns în decursul dezbaterilor⁸⁵.

Organizații internaționale și personalități care alcătuiau Comitetul delegațiilor evreiești la Conferința de Pace, inclusiv cea din România, având în componența sa și pe tânărul avocat W. Filderman, remarcat prin activitatea sa în dezbateri, au sprijinit principiul wilsonian.

Guvernul român nu a rămas indiferent la aceste controverse. În afară de legea Marghiloman, dată la București în mai 1918, anulată după retragerea militarilor germani din partea ocupată a teritoriului românesc, au fost adoptate succesiv două legi de naturalizare de către guvernul și parlamentul, revenit la București, în decembrie 1918 și, respectiv, în mai 1919⁸⁶. UEP, declarându-se mulțumită cu unele din prevederile acesteia din urmă, le considera însă, în ansamblu, insuficiente. Exprimându-și punctul de vedere în intervenții adresate forurilor politico-administrative române, UEP a amorsat o dezbatere publică. Totuși a luat măsuri pentru începerea formalităților de solicitare a cetățeniei, a pus la dispoziție populației un Serviciu de contencios, la nivel central și local, pentru obținerea unor hotărâri judecătorești corecte și a explicat populației ce are de făcut, căutând astfel să folosească ocazia, chiar limitată, oferită de oficialitățile române, de a-și îmbunătăți statutul juridic. Prejudecățile antisemite și-au spus și aici cuvântul, fiind respinse unele solicitări legitime⁸⁷.

Constituția promulgată în 1923 a adoptat prevederi mai favorabile, ca urmare a încheierii Tratatului privitor la drepturile minorităților, semnat și parafat printre ultimele de către delegația română, și apoi a Tratatului de Pace⁸⁸. Dezbaterile în Parlament au fost extrem de dure și a fost necesară intervenția unor personalități politice de marcă – Iuliu Maniu, Al. Vaida Voevod, dr. N. Lupu – care au subliniat că respingerea acestor documente ar duce la izolarea României

de Marile Puteri occidentale, și chiar la nerecunoașterea revenirii unor teritorii românești în cadrul istoric firesc⁸⁹.

Drepturile câștigate au avut o existență relativ scurtă. Dictatura regală, instaurată în România în 1938, tinzând a fi pe placul regimului nazist german, a cărui bunăvoință vroia să o dobândească, a declanșat procesul de revizuire a cetățeniei evreilor, prin legea din 21 ianuarie a aceluiași an, ceea ce a dus mai întâi la stabilirea a trei categorii de evrei, dintre care numai una, cea de-a doua, păstra drepturile obținute în urma unei bătălii destul de înverșunate. 240.000 de evrei au fost lipsiți de cetățenie, ceea ce a generat o campanie internațională împotriva nu doar a guvernanților, tot mai de dreapta, dar cu repercusiuni și asupra prestigiului țării.

*
* *

Desigur, acest studiu introductiv nu poate și nici nu și-a propus să abordeze exhaustiv problematica acestei perioade născătoare de speranțe, dar marcată și de înfrângeri și chiar eșecuri dureroase pentru populația evreiască.

Dacă în concluzia la documentele consacrate Holocaustului în România⁹⁰ apreciam suferințele populației evreiești ca subsecvente suferințelor populației majoritare generate de conflagrația mondială și de caracterul totalitar al regimului antonescian, acum sunt îndemnat să afirm că succesele poporului român pe calea dezvoltării economice, culturale, a implantării democrației, într-o anumită măsură caracteristice răstimpului istoric cuprins între 1900-1920, s-au repercutat favorabil dar nu lipsit de contradicții, chiar dacă pentru o perioadă relativ scurtă, și în viața populației evreiești, ceea ce demonstrează relația inerentă conviețuirii în anumite granițe geografice, în vâltoarea aceluiași „adieri primăvăratice” sau intemperii social-politice, a unei identități de destin, chiar dacă nu de destin istoric.

În încheierea acestor succinte considerații, ținem să subliniem că am dispus de un amplu material arhivistic, de surse informaționale fără precedent. Bucuria cercetătorului prob, căutător al adevărului, s-a împletit cu suferința neputinței de a aduce în atenția celor interesați, dornici de adevăr, cât mai mult din tezaurul mărturiilor istorice care pot contribui la spulberarea unor prejudecăți. Fascinația documentului este însoțită, nu de puține ori, de imagini amăgitoare, ceea ce împune celor ce se aventurează în hățiturile istoriei luciditate, o cât mai mare obiectivitate, punerea în acțiune a unei prodigioase analize care să ne apropie de adevărul devenirii fiecărui popor, al evoluției instituțiilor, obiceiurilor, al treptelor pe care a urcat societatea umană și al imenselor erori care au întunecat orizontul de speranță al indivizilor și al colectivităților umane. Nu avem pretenția că am satisfăcut pe deplin exigențele pe care le-am enunțat, dar sperăm că am adus o contribuție la cunoașterea adevărului. Probitatea profesională ne determină să exprimăm gratitudinea față de Arhivele Istorice Naționale, unitatea centrală și

filiale județene, Biblioteca Academiei Române, Arhivele Ministerului de Interne, Ministerului Afacerilor Externe, Biblioteca Națională, al căror personal ne-a dat posibilitatea să accesăm la un amplu material informativ și analitic. Uneori, am întâlnit, însă, și refuzuri nete, ezitări, tergiversări, explicabile, poate, prin remanențele unor practici care constituiau, până în 1989, lege pentru păzitorii acestei mari avuții naționale. Ne exprimăm regretul că, din motive ce n-au depins numai de realizatorii acestei lucrări, sursele externe sunt prezente într-o măsură mică.

Ținem să mulțumim FCER pentru sprijinul acordat, și tuturor celor care au sprijinit materialmente cu bunăvoință munca noastră, unii menționați și alții rămași în memoria și sufletul nostru.

Prof. dr. IOAN ȘERBĂNESCU

Note

1. Perioada de la sfârșitul secolului XIX care, beneficiind de triumful relațiilor economice moderne, capitaliste, de progresele considerabile ale cunoașterii și creației științifice, literare și artistice, ca și de o anumită stabilitate socială, de „avantagiile” dominației coloniale, a generat posibilitatea pentru o parte a zonei occidentale a Europei, să ducă o viață marcată de lux, baluri fastuoase etc. Reflexii ale acestor fenomene de „bien-être” s-au resimțit și în părțile centrale și sudice ale continentului, inclusiv România.

2. Sintagmă politico-socială exprimând neîncrederea și chiar adversitatea unor exponenți ai economiștilor, sociologilor și politicienilor români conservatori și chiar liberali față de procesele înnoitoare ce-și făceau loc în România, care implicau și unele stări economice și sociale durezoase, mai ales în masa țărănimii. Formula aparține lui Titu Maiorescu, personalitate marcantă a spiritualității românești, care, în cele din urmă, a acceptat o asemenea cale de evoluție. Unii sociologi, economiști, politicieni, printre care St. Zeletin, P.P. Carp, C. Alimănișteanu, Șt. Antim, C. Dobrogeanu Gherea, G. Zane și alții au criticat abordarea conservatoare a fenomenului românesc, considerând că modernizarea este un proces necesar și inevitabil și că politicienii, prin programele ce le elaborează și promovează în acest scop, pot fi un factor stimulator al progresului social. Astfel Șt. Zeletin sublinia: „Capitalismul român are o dezvoltare analoagă cu cea a capitalismului apusean”, arătând că „nu mi-a trecut niciodată prin minte... să susțin că evoluția burgheziei române este analoagă până în amănunte cu aceea a burgheziilor apusene”. (*Neoliberalismul – studiu asupra istoriei și politicii burgheziei române*, Ed. II, București, Ed. Revistei „Pagini agrare și sociale”, 1927, p. 5.)

3. Conflict armat din vara anului 1913 la care a participat și România. Populația evreiască a sprijinit acest război, aportul său fiind recunoscut de autoritățile române, care au hotărât naturalizarea evreilor combatanți, promisiune realizată parțial și cu dificultate (vezi doc. 574, 576, 579, 581, 582.).

4. Vezi Addenda A.

5. Vezi doc. 431, 437, 447, 459.

6. Vezi doc. 145, 155, 175, 190, 194.

7. J.B. Brociner, *Chestiuunca Israelitilor Români* partea I până la 1848, București. Tip Horia Carp și Marinescu, 1910, în care polemiza cu Verax (Radu Rosetti), autorul lucrării *La Roumanie et les juifs*, apărută în 1903 la Londra, a cărei teză fundamentală era: „evreii trebuie să se recsemneze cu ideea că sunt și vor rămâne străini în România”, p. 370 (vezi doc. 368). I.G. Miculescu, abordând problema așezării evreilor în Moldova, în broșura *Gestiunea evreilor, o cestiuune morală*, justifică existența evreilor pământeni, considerându-i ca un factor al dezvoltării economice „În adevăr se știe că încă din primele decenii ale veacului (XIX) oamenii care cârmuiau atunci în Moldova, văzând starea de mizerie dezesperată a Țării de Sus, unde agricultura nu avea chip să-și desfășoare produsele pentru că Dunărea era prea departe și că de căi ferate încă nu se pomenea, au socotit că unica scăpare era crearea de orașe a căror populațiuni să mai cumpere din cerealele și vitele agricultorilor. Așa s-au înființat târgușoarele noastre”. Miculescu se îndoia de explicarea acestui fenomen prin „arghirofilia lui Vodă Mihai Sturza, pe care degeaba îl arată cu o mână primind la rufeturi și cu cealaltă deschizând jidovilor bariera graniței Moldovei.” (Botoșani, Noua Imprimerie „Moldova de Sus”, 1897, p. 51.)

8. Vezi doc. 167, 169.

9. *Ibidem*, doc. 285, 287, 294-295, 298, 301, 303, 307, 431, 437, 438.

10. *Ibidem*, 367, 368, 380, 402, 413.

11. *Ibidem*, doc. I, 5, 7, 15, 20, 26, 30, 39, 42, 53, 58.

12. Documentul, redactat la 16 iunie 1848, proclama „Emanciparea Israelitilor și drepturi politice pentru orice compatriot de orice altă credință”. După înfrângerea revoluției prin intervenția militară străină, au fost adoptate totuși măsuri democratice de ordin general (reforma agrară, eliberarea robilor țigani, secularizarea averilor mănăstirești). Odată cu abdicarea lui Al. I. Cuza și adoptarea primei Constituții s-a cristalizat un curent antisemit. Una din cele mai evidente expresii ale acestui fenomen a constituit-o interpretarea restrictivă a prevederilor cuprinse în Convenția de la Paris (1858) și în Tratatul de la Berlin (1879), care formulau principiile ce trebuiau să ducă la stabilirea unui statut civic și politic pentru „străini”, inclusiv evreii pământeni, în consonanță cu exigențele unei societăți democratice. Participanții la Convenția din 1858 stabileau: „Moldovenii și valahii vor fi toți egali în fața legii, înaintea impozitului și egali admisibili în funcțiile publice în unul și celălalt principat. Moldovenii și valahii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice. Exercitarea acestor drepturi se va putea extinde și la celelalte culturi” [culte – n.n.] (art. 46). Era astfel deschisă o posibilitate ca și evreii să capete un statut democratic. În procesul elaborării Constituției adoptate în 1866, această ultimă frază a declanșat o controversă între elementele antisemite și cele liberale, primele obținând victoria. Art. 7 al Actului fundamental avea următoarea formulare: „Calitatea de român se dobândește și se păstrează în conformitate cu legile civile. Numai străinii de rit creștin (sublinierea ns.) pot dobândi calitatea de român („România, Constituția. Ed. Oficială” București, 1868, p. 26). Analizând amplu această prevedere într-o lucrare deosebit de bine documentată, prof. dr. Carol Iancu, originar din România, trage concluzia că această restricție „a închis pentru mai mult de jumătate de veac drumul emancipării politice a evreilor” (*Evreii din România. 1866-1919. De la excludere la emancipare*, București, 1996, Ed. „Hasefer”, p. 72. Ediția franceză a apărut în 1978). Documentele pe care le publicăm confirmă o dată în plus veridicitatea afirmației omului de știință evreo-româno-francez.

Puterile Garante ale aplicării documentelor adoptate, organizațiile evreiești din România și din alte țări, asociațiile internaționale democratice au continuat să acționeze pentru a obține egalitatea de tratament a ritului mozaic cu riturile creștine. Ca urmare, Tratatul de la Berlin din 1879 a inclus două articole care prevedeau, odată cu recunoașterea independenței de stat a României (art. 42), și că (art. 44) „în România deosebirea de credințe religioase și de confesiuni nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ce privește folosința drepturilor civile și politice, admiterea în posturi publice, funcții și onoruri sau exercitarea diferitelor industrii și profesii în orice localitate...” Această nouă formulare privea o revizuire a Constituției, în mod deosebit a art. 7. Unii oameni politici și diplomați români, cunoscând arhensiunile Puterilor Garante față de excluderea credincioșilor mozaici de la dobândirea drepturilor politice, au atras atenția asupra riscurilor ce și le asumă guvernarea țării dacă nu va fi respectat acest articol, care dădea posibilitatea înlăturării oricăror discriminări privind încetățenirea „străinilor”, inclusiv a evreilor. Astfel, ministrul

de Externe V. (B) Boerescu declara la 1 septembrie 1879 în Adunarea Deputaților „deci domnilor trebuie să ne dăm bine seama de ceea ce Puterile semnatare au înțeles prin acest paragraf. Este prima condiție pentru a evita o neînțelegere cu Puterile Europene, când este în interesul nostru cel mai mare de a intra cu ele în cele mai bune condiții (V. Boerescu, „La Question Israélite” Discours prononcé par B.M. Boerescu, ministre des Affaires Étrangères, 1 septembrie 1879, București Imp. Ștefan Mihăilescu, 1879, p. 4-5). În pofida acestor avertismente, a atitudinii lui Take Ionescu și a altor politicieni realiști, art. 7 a suferit modificări minore, ținând mai ales de procedurile legale pentru dobândirea naturalizării. Se menținea modalitatea individuală de obținere a naturalizării, cu unele excepții: participare la războaiele duse de România, merite în viața economică și culturală. („România. Constituțiunea și legea electorală”, București, Ediție oficială Tip. Statului, 1880, p. 25.)

13. Personalități cu concepții antisemite și acționând în acest spirit, la sfârșitul secolului XIX și primele decenii ale secolului XX: Vasile Conta, S. Bămuțiu, M. Eminescu, V. Alecsandri, B.P. Hasdeu, I.H. Rădulescu, P.S. Aurelian, A.C. Cuza, N. Iorga, C. Șumuleanu, N. Paulescu și alții.

14. „Alianța Antisemită”, „Viața” (1895); Comitetul Național al studenților, Partidul Naționalist Democrat (1910), Liga Culturală și diferite organizații pe plan local.

15. Congresul Antisemit Româno-European (7-9 august 1881).

16. Vezi doc. 32, 35, 56, 58.

17. Apăreau publicații antisemite centrale și locale care foloseau un limbaj incitator („Neamul Românesc”, „Dorul Românului”, „Antisemitul”, „Universul” ș.a.).

18. Vezi doc. 38-41.

19. Reapar organizații extremist-naționaliste, legionare, sunt puse în circulație vechi scrieri antisemite, ca *Mein Kampf*, *Protocoloalele înțelepților Sionului*, ca și cele ale unor foști conducători legionari, se publică lucrări, ziare, reviste cu incitații la ură de rasă. Unul din cele mai grave fenomene îl constituie negaționismul, efortul cel puțin dezonorant de a contesta Holocaustul în România. Au loc profanări de cimitire, sinagogi, ale altor instituții evreiești. Un studiu documentat al acestui fenomen malign l-a întreprins cu deosebită competență prof. George Voicu (*Teme antisemite în discursul public*, București, Ed. Ars Docendi, București, 2000). Ion Grigurcu, *Un nou A.C. Cuza* („România literară”) ș.a. Cercuri ale societății civile iau tot mai mult atitudine împotriva acestor tendințe antiumaniste profund dăunătoare cristalizării mentalității democratice.

20. Vezi doc. 126-127, 130-132, 135, 141-142.

21. O cercetare economică întreprinsă după înfrângerea răscoalelor țărănești cu scopul de a cunoaște sarcinile financiare care grevau asupra țăranilor ce luau în arendă pământ fie de la moșieri, fie de la arendași din trei provincii – Muntenia, Moldova și Oltenia – a constatat următoarele:

- la porumb arenda la ha era: 69,8 lei în Muntenia; 45,50 lei în Moldova; 45,15 lei în Oltenia.

- nr. zilelor de muncă cu carul: 7,47 în Muntenia; 4 în Moldova

- nr. zilelor de muncă cu palmele: 30,05 în Muntenia; 21,0 în Moldova

- dijma (după nr. de proprietăți unde se practică): 310 în Muntenia; 33 în Moldova; 152 în

Oltenia

- la grâu, arenda la ha: între 40-80 lei în Muntenia, pe 89% din proprietăți; între 30-40 lei în Moldova, pe 100% din proprietăți; între 25-100 lei în Oltenia, pe 86% din proprietăți. (C.D. Creangă, *Învielile agricole în 1908*, f.e., p. XX-XXIV.)

Lucrarea, însoțită de multe documente, a fost înaintată lui I.I.C. Brătianu, în acea perioadă ministru de Interne. Datele infirmă susținerea că răscoalele au fost generate mai ales datorită gradului înalt de exploatare a țăranimii de către moșierii și arendașii evrei, mai numeroși în Moldova.

22. Vezi doc. 1, 19, 26, 27, 42, 59, 62.

23. *Ibidem*, doc. 89.

24. *Ibidem*, doc. 70, 73, 81- 82, 85.

25. Analiza unui diplomat francez asupra „emigrației pedestre”.

26. Israel Bar-Avi, *O istorie a evreilor români*, vol. I, *Emigrările anilor 1900*. Prefață de dr. Daniel Șafran, Ierusalim, Cenaclul Literar „Minerva”, 1961; Carol Bines, *Din istoria emigrărilor în Israel. 1887-1995*, București, Ed. Hasefer, 2000.

27. Vezi doc. 32, 60, 355, 361, 400.

28. Vezi doc. 493, 500, 511, 517, 519.

29. Prof. Carol Iancu s-a născut la Hârlău, în anul 1937, unde a absolvit școala primară și liceul. Emigrează în Israel la vârsta de 18 ani și apoi se stabilește în Franța, unde realizează o carieră strălucită ca profesor și cercetător la Universitatea din Montpellier. Este un bun prieten al țării de origine, colaborând cu institute de cercetare și centre universitare în problemele privitoare la istoria evreilor din România. În decursul activității sale a publicat numeroase volume de studii, dintre care unele sunt traduse în limba română și au fost primite cu interes de publicul din țara noastră. Realizatorii culegerii de față au beneficiat de contribuțiile sale științifice, fapt pentru care îi aducem mulțumiri.

30. Prima școală israelită în limba română a fost înființată printr-un Ofis domnesc publicat în „Jurnalul Eforici” nr. 967 din 18 iunie 1851. După adoptarea Legii asupra învățământului primar și normal primar în 1893, care restricționa, în fapt excludea copiii evrei din școlile de stat, a fost necesară crearea unui învățământ particular pentru aceștia.

31. Vezi doc. 245.

32. *Ibidem*, doc. 215.

33. *Ibidem*, doc. 285, 282, 289, 299.

34. J. Astruc, reprezentant permanent al Alianței Israelite Universale în România.

35. Vezi doc. 206, 212, 217, 232, 239, 243, 270, 271.

36. Vezi Addenda L, M.

37. Vezi doc. 230, 483, 484.

38. *Ibidem*, doc. 230, 235, 482, 483, 513, 586, 594.

39. *Ibidem*, doc. 257.

40. *Ibidem*, doc. 283.

41. *Ibidem*, doc. 234, 243, 258.

42. *Ibidem*, doc. 429-432, 437, 439, 443, 446, 453, 464.

43. *Ibidem*, doc. 433-434, 436, 447, 451, 456-457.

44. Statisticile arată că producția de benzină pentru export măsurată în număr de vagoane a evoluat astfel:

	1900	1905
Statele Unite	836	1722
Rusia	184	672
Austria	32	83
România	25	62

(„Buletinul petrolului și al industriei”, An I, nr. 1, 5/18 noiembrie 1906, p. 7.)

45. Vezi doc. 428.

46. *Ibidem*, doc. 441, 452.

47. *Ibidem*, doc. 453.

48. Vezi A. Rosen, *Contribuția evreilor la progresul industrial în România în perioada interbelică*. București, Ed. „Hasefer”, 2003.

49. Vezi doc. 441, 446.

50. Numărul întreprinderilor industriale mari, proprietate individuală, colectivă sau pe acțiuni deținute de evrei era în 1920 de 122 (vezi A. Rosen, *op. cit.*, anexa 6).

51. *Bibliografia românească modernă, 1831-1918*. Coordonarea generală, acad. Gabriel Ștrempel, București, Vol. I-IV, 1984-1996, Ed. Științifică și Enciclopedică și Societatea de Științe Filologice din R.S. România (vol. I-III), Editura Academiei Române (Vol. IV). Lucrarea este rodul muncii unui larg colectiv de cercetători și bibliografi.

52. *Ibidem*, doc. 489-490, 501, 506, 511, 516, 525, 532, 535, 540, 544.

53. Vezi doc. 517.

54. *Ibidem*, doc. 526, 528, 531.

55. Vezi p. XX.

56. Mișcarea literar-artistică apărută sub denumirea Dada, inițiată în Elveția, în 1916, de scriitorul Louis Aragon și de Tristan Tzara, originar din România, la care au aderat literați, artiști

plastici, arhitecți, ca o manifestare de protest față de fenomene dezumanizante ale societății moderne. Locul acestei mișcări în evoluția culturii contemporane constituie obiect de analiză, inclusiv în țara noastră. (vezi p. XXI)

57. Vezi p. XXI și doc. 530, 545, 552-553, 558-559.

58. Marcele savant a continuat să mențină legături atât cu intelectualii evrei din țară, cât și cu filologi, istorici, folcloriști români. A revenit în vizită în România, a fost primit de regele Carol I, s-a întâlnit cu N. Iorga.

59. Chimistul Lazăr Edeleanu (1861-1941) își desfășura activitatea de cercetare și experimentare într-un domeniu de mare însemnătate pentru progresul tehnic și economic al țării – valorificarea bogatelor resurse petrolifere – cu specialiști ca G.A. Filitti (*Contribuția la studiul petrolului român*, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 1906), ing. G. Gane (*Hidrocarbures extraite des goudrons acides du pétrole*, București, Institutul de arte Grafice „Carol Gobl”, Ssor. I. Rassidescu, 1910), I. Tănăsescu (*Studiul petrolului român*, partea I-a, București, Institutul de arte grafice „Eminescu”, 1909). Desigur, lucrările realizate în colaborare sunt mai numeroase.

60. Printre colaboratorii acestor savanți se aflau dr. M. Goldstein, dr. S. Marbé-Cohen și alții.

61. Vezi doc. 519.

62. *Ibidem*, doc. 493.

63. *Ibidem*, doc. 570.

64. Vezi pag. XXI-XXII.

65. Vezi doc. 568-569.

66. *Ibidem*, doc. 308-310, 313.

67. *Ibidem*, doc. 320.

68. *Ibidem*, doc. 323, 330-332.

69. *Ibidem*, doc. 329.

70. *Ibidem*, doc. 352.

71. Vezi p. XXIII.

72. Vezi doc. 310, 315, 338, 347.

73. Mișcarea socialistă a apărut în România la sfârșitul secolului XIX, iar în 1893 s-a constituit Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România (PSDMR). Printre fruntașii acestei formațiuni politice se aflau C.D. Gherea, G. Diamandi, Ștefan Gheorghiu, Max Wechsler, dr. Otto Călin, dr. L. Ghelerter, Dumitru Marinescu.

74. Prezența evreilor în mișcarea socialistă a fost folosită de politicieni antisemiți ca A.C. Cuza, N. Iorga, N. Paulescu, Bogdan-Duică, C. Șumuleanu pentru a acuza acest partid și în special pe liderii săi evrei de unele dintre stărilor negative din societatea românească. (vezi doc. 30, 35, 56, 58.)

75. Vezi doc. 536.

76. *Ibidem*, doc. 357,369.

77. Asociația Generală a Israelitilor Români a fost creată în 1890, primul președinte fiind dr. Al. Vianu, dar a avut o activitate restrânsă, încetându-și existența la începutul secolului XX.

78. Vezi doc. 374, 379, 387, 392.

79. *Ibidem*, doc. 383, 384, 407, 413, 425.

80. *Ibidem*, doc. 369, 370, 424.

81. *Ibidem*, doc. 626, 628, 633.

82. *Ibidem*, doc. 624, 627, 629.

83. Guvernele ce s-au succedat la cârma țării au adoptat între anii 1918-1920 legi de naturalizare a evreilor pământeni (vezi doc. 407-411), care conțineau o serie de prevederi limitative, plăturate prin semnarea Tratatului privind drepturile minorităților (august 1920) și prin Constituția adoptată în 1923.

84. Vezi doc. 621.

85. *Ibidem*, doc. 623.

86. *Ibidem*, doc. 403-404, 410.

87. Ibidem, doc. 407, 411.

88. Ibidem, doc. 632-633.

89. IMER, *Evreii din România între anii 1940-1944. Legislația antievreiască*, vol. I. Prefața, Șef Rabin dr. Moses Rosen. Volum alcătuit de Lya Benjamin. Coordonator științific, Sergiu Stanciu. București, Editura „Hasefer”, 1993.

90. Vezi *Evreii din România între anii 1940-1944. 1943-1944. Bilanțul tragediei – renașterea speranței*, București, Ed. Hasefer, 1998.

Lista regestelor

Vol. I

Capitolul I. Evreii în societatea românească. Între respingere și integrare

1. 1901-1920. Discriminări legislative privind etnia evreiască.
2. Cotuna Răuceni-Fălcui, 1900, iunie. Țăranii cer ca evreica Miniha Copcic să nu fie alungată din localitate.
3. București, 1901, martie 15. Casarea unei decizii discriminatorii împotriva lui Max Steinberg.
4. Brașov, 1901, august 14. Raport al Comendurii militare în legătură cu construirea unei sinagogi în Scheii Brașovului.
5. București, 1901. Bogdan Petriceicu-Hasdeu neagă rolul pozitiv al evreilor în economia Țărilor Române.
6. Focșani, 1902, februarie 11. Comunitatea israelită protestează împotriva unor manifestări antisemite.
7. București, 1902, mai 27. Senatul Universității respinge cererea de recunoaștere a Asociației culturale a studenților evrei din Capitală.
8. Roma, 1902, iunie 3. Nota ambasadorului României la Roma în legătură cu un articol al lui Bernard Lazare, care ne vizitase țara.
9. Iași, 1902, septembrie 29. Scrisoarea asociației filantropice Fraterna „Steaua” către Bernard Lazare.
10. București, 1903, aprilie 18. Opinia publică evreiască din România ia atitudine împotriva acțiunilor pogromiste de la Chișinău.
11. Viena, 1903, mai 19. Theodor Herzl, președintele Organizației Sioniste Mondiale, exprimă solidaritatea cu victimele pogromului.
12. Chișinău, 1903, august 23. Dosare ale anchetei privind asasinarea unor evrei în timpul pogromului din aprilie 1903.
13. București, 1903, noiembrie 6. Comemorarea victimelor pogromului de la Chișinău.
14. Iași, 1904, februarie 7. Litigiu între comercianți evrei și Primăria orașului Roman, rezolvat în favoarea comercianților.
15. Herța-Dorohoi, 1904, noiembrie 8. Persecuții împotriva Comunității Evreiești din localitate.
16. Chișinău, 1905, decembrie 16. Anchetă în legătură cu pogromul care a avut loc.
17. Brăila, 1906, aprilie 23-34. Primarul orașului, Christian Suliotti, salută Congresul Corpului Didactic Israelit.
18. Bacău, 1906, iulie 13. Solicitarea de către un vânzător de ziare, evreu, a autorizației de circulație în diferite orașe din țară.

19. Craiova, 1906, decembrie 12. Protest al directorului Școlii Comunităților Israelite împotriva manifestărilor violente din partea unor elevi antisemiți.
20. Iași, 1907, octombrie 22. Telegrama Prefecturii informând Ministerul de Interne despre o manifestare antisemită din localitate.
21. București, 1907, octombrie 30. Circulara Ministerului de Interne trimisă tuturor prefecturilor în legătură cu manifestația antisemită de la Iași.
22. București, 1908, august 19. Restricții impuse de Regulamentul privind controlul sanitar al alimentelor și băuturilor.
23. București, 1908, octombrie 9. Raportul comisiei de anchetă instituite de Ministerul Justiției în legătură cu învinuirile aduse magistraților din Iași de către A.C. Cuza.
24. Sulița-Botoșani, 1908. Veteran al războiului din 1877 reclamă faptul că i s-a refuzat un brevet pentru deschiderea unei cârciumi.
25. București, 1909, februarie 15. Denunțarea în Parlament de către Ion Lahovari a consecințelor unor poziții antisemite în justiție (fragment).
26. București, 1909, iunie 15. Respingerea recursului cârciumarilor evrei din Iași contra deciziei Curții de Jurați în procesul cu C. Șumuleanu.
27. Craiova, 1909, octombrie 2. Combaterea unor manifestări antisemite prilejuite de o lucrare despre Crist și Creștinism elaborată de un elev evreu.
28. București, 1909, noiembrie 15. C. Rădulescu-Motru despre sensul naționalismului.
29. București, 1909, decembrie 15. Opinia rabinului M. Beck în legătură cu încercarea de asasinat împotriva lui I. I. C. Brătianu.
30. București, 1909, decembrie 17 – 1910, februarie 11. Interpelarea lui N. Iorga în legătură cu „agitațiile evreiești” și demonstrațiile antisemite ale unor studenți.
31. Iași, 1909, decembrie. Prefectura interzice gregarilor evrei să-și practice profesiunea în Cimitirul Israelit.
32. Iași, 1909. Opiniile lui G. Ibrăileanu despre Partidul Naționalist Democrat.
33. București, 1910, februarie 19. G. Panu ia atitudine împotriva unor măsuri discriminatorii.
34. București, 1910, martie 11. Poliția atrage atenția asupra unor posibile agitații antisemite în Moldova.
35. București, 1910, aprilie 23-24. Programul electoral al Partidului Naționalist Democrat (fragmente).
36. București, 1910, iulie 7. Ordinul circular nr. 40 al Ministerului Industriei și Comerțului relativ la avantajele acordate de lege meseriașilor români.
37. București, 1911, aprilie 20. Protest al Uniunii Evreilor Pământeni împotriva restricțiilor cu privire la dreptul evreilor pământeni de a deschide birouri vamale.
38. București, 1911, mai 11. Anchetă asupra unui presupus „omor ritual”, de care este învinuit comerciantul S. Finkelstein.
39. București, 1911, mai 24. Avizul medico-legal semnat de dr. N. Minovici infirmă acuzația de luare de sânge.

40. București, 1911, iunie. Rabinii Beck și Niemirower înmânează primului ministru – din însărcinarea Uniunii Evreilor Pământeni – un memoriu împotriva manifestărilor antisemite prilejuite de înscenarea unui caz de „omor ritual”.
41. București, 1911, iulie 23. Tribunalul Județului Ilfov infirmă acuzația de „omor ritual” adusă comerciantului Solomon Finkelstein.
42. Com. Roșu - Jud. Neamț, 1911, noiembrie 9. Ordonanță discriminatorie față de populația evreiască.
43. București, 1911, noiembrie 21. Schimb de scrisori între Ad. Stern și C.G. Costaforu.
44. București, 1911, noiembrie. Intervenția Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul de Justiție pentru a solicita dezvăluirea întregului adevăr în așa-zisul caz de „omor ritual”.
45. București, 1911. Emanuel Socor: „O rușine universitară. Plagiatul d-lui A. C. Cuza”.
46. Găești, 1912, martie. Evreii din localitate cer Ministerului de Interne să se ia măsuri contra agitațiilor antisemite.
47. București, 1912, aprilie 12. Petiție înmănată de A. Stern cu ocazia audienței la ministrul de Interne C.C. Arion în problema acordării pașapoartelor.
48. București, 1912. Circulara ministrului de Interne C.C. Arion privind aplicarea Regulamentului la legea pașapoartelor.
49. București, 1913, ianuarie 17. Sentința în procesul acuzației privind „omorul ritual”.
50. București, 1913, ianuarie 21. Poziția Uniunii Evreilor Pământeni cu privire la proiectul de lege contra spionajului.
51. București, 1913, martie 19. Dovadă de scutire (Model).
52. Iași, 1913, mai 11. Protest împotriva unor dări instituite în mod abuziv.
53. București, 1913, august 30. Noi restricții privind producerea și vânzarea alimentelor și băuturilor.
54. Podu Turcului, 1913, septembrie 22. PSS Episcopul Teodosie își exprimă simpatia față de evrei.
55. București, 1913, octombrie 30. Uniunea Evreilor Pământeni critică programul antisemit al „Ligii Culturale”.
56. Iași, 1913, noiembrie 8. Documente antisemite ale „Ligii Culturale”.
57. București, 1913, noiembrie 8. Schimb de scrisori între G. Bogdan-Duică, secretarul general al Ligii Culturale, și dr. Ad. Stern, președintele Uniunii Evreilor Pământeni.
58. Iași, 1913, noiembrie-decembrie. Critica unui violent pamflet antisemit.
59. București, 1913, ianuarie - 1914 octombrie. Societăți și fundații în care nu sunt acceptați evreii pământeni.
60. București, 1915, februarie 14. Deputatul I. Miculescu critică proiectul de Lege privitor la controlul străinilor, fiind sprijinit de Em. Culoglu împotriva aserțiunilor antisemite ale lui A. C. Cuza.

61. București, 1915, martie 28. Ministerul de Interne este informat despre dificultatea de stabilire a naționalității.
62. București, 1915, aprilie 2. Ministerul de Interne critică abuzurile organelor administrative locale privind evreii pământeni, în aplicarea dispozițiilor din Legea controlului străinilor.
63. Londra, 1917, iulie 6. Apelul dr.-ului M. Gaster, președinte al „Romanian Jewish Association”, din Marea Britanic, pentru constituirea unei asociații de ajutorare a evreilor din România.
64. Sibiu, 1919, martie 28. Incitații antisemite în presa locală.
65. București, 1919, septembrie 19. Condiții pentru eliberarea unui pașaport.
66. Iași, 1920, iulie 10. Discriminări cu privire la prețul cărnii cumpărate de evrei.
67. București, 1920, decembrie 9. Parlamentari evrei și reprezentanții instituțiilor comunitare condamnă atentatul săvârșit la Senat de un grup anarhist.

Capitolul II. Goana de la sate. Emigrări, expulzări

68. Bârlad, 1900, ianuarie, 11. Tineri israeliți au căpătat pașapoarte de emigrare înainte de a fi satisfăcut serviciul militar
69. București, 1900, februarie 12. Ministerul de Interne comunică prefectului județului Iași o dispoziție legislativă referitoare la emigrarea din țară.
70. București, 1900, februarie 16. Circulară a Ministerului Afacerilor Străine privind pașapoartele de emigrare „bune numai pentru ducere”.
71. București, 1900, martie 8. La cererea prefectului Poliției Iași, Ministerul de Interne solicită avizul Ministerului Afacerilor Străine pentru a elibera pașapoarte de emigrare evreilor ce urmau a fi chemați sub drapel.
72. Iași, 1900, aprilie 29. Prefectura informează Ministerul de Interne despre grija populației evreiești pentru emigranții săi.
73. București, 1900, aprilie 29. Ministerul Afacerilor Străine anunță prefectului județului Iași că eliberarea pașapoartelor de emigrare este gratuită pentru israeliții lipsiți de mijloace.
74. Pretura Bahlui-Cârligătura, 1900, mai 4. Propunere de a nu se elibera pașapoarte de emigrare evreilor care au datorii către stat și comună.
75. Piatra Neamț, 1900, mai 30. Cuvântul de rămas-bun din partea grupului Lew-Echad condus de M. Wahrman.
76. Paris, 1900, iunie 14. Scrisoarea lui Elias Schwarzfild către dr. Moses Gaster în care abordează, între altele, problema emigrărilor din România.
77. București, 1900, iunie 28. Diplomat francez despre emigrările evreilor din România.
78. Galați, 1900, iulie 13. Prefectul Județului Covurlui anunță trimiterea unei liste nominale de pașapoarte „bune numai pentru ducere” către Ministerul Afacerilor Străine și unele prefecturi.

79. București, 1900, iulie 28. Emigranții care nu dețin pașapoarte românești normale nu pot fi reprimiți în țară.
80. Londra, 1900, august 31. Situația unor evrei emigranți din România care cer viză de întoarcere în țară.
81. Moinești, 1900. Manifest al drumeților din localitate.
82. București, 1901, mai 24. Adolphe Stern despre emigrația „pedestră”.
83. Burdujeni, Județul Botoșani, 1901, octombrie 20. Expulzarea familiei Brieman peste graniță.
84. Iași, 1901, decembrie 25-27. Moțiunea privind emigrările adoptată la Congresul Comunităților Israelite.
85. București, 1901-1902. Situația emigrărilor.
86. Călmățui-Tecuci, 1902, februarie 21. Alungarea unor evrei din localități rurale.
87. București, 1902, februarie 14. Ordin al Ministerului de Interne privind expulzările.
88. Iași, 1902, februarie 28. Închisoarea centrală trimite prefectului județului ordinul de expulzare a lui Moisé Averbuch.
89. Washington, 1902, august 8. Nota guvernului SUA în legătură cu emigrarea și naturalizarea în Statele Unite a evreilor din România (Nota Hay).
90. Craiova, 1902, noiembrie 5. Percepția fiscală cere Comunității Israelite un tabel cuprinzând evreei ce vor să emigreze.
91. București, 1902. Apel al meseriașilor evrei pentru emigrarea în masă.
92. 1900-1903. Publicații ocazionale editate de emigranții pedestri.
93. București, 1903, martie 14. Decizia Curții de Apel privind contravenția la legea de expulzare.
94. București, 1903, martie 15. Instrucțiuni ale Ministerului de Interne în legătură cu eliberarea pașapoartelor.
95. București, 1903, iulie 25. Consecințele emigrării asupra situației economice și sociale.
96. București, 1903, iulie 28. Ministerul de Interne precizează care trebuie să fie comportamentul organelor de la frontieră față de diferitele categorii de persoane ce doresc să intre în România.
97. București, 1903, septembrie 12. Contribuția Jewish Colonization Association în sprijinul emigrării evreilor.
98. București, 1903, septembrie 22. Darea de seamă a gestiunii Comitetului Central de ajutorare a emigranților.
99. București, 1903. Studiu al Ministerului Afacerilor Străine privind eliberarea unor pașapoarte care nu dădeau dreptul la reîntoarcere emigranților evrei din anii 1890-1903.
100. București, 1904, mai 1. Extrase din Legea pentru organizarea comunelor rurale care dădea o bază legală alungării evreilor de la sate.
101. Bacău, 1904, mai 18. Bilet de identitate cu durată temporară, eliberat unui evreu.

102. București, 1905, noiembrie 10. Demers al diplomației austriece în legătură cu trecerea prin România a unui evreu cetățean român, domiciliat în Austria.
103. Cernăuți, 1906, ianuarie 31. Raport al Consulului Regatului României pentru Bucovina și Galiția privind o „invazie evreiască”.
104. București, 1906, februarie 8. Instrucțiuni ale Ministerului de Interne privitoare la intrarea străinilor pe teritoriul Vechiului Regat.
105. București, 1906. Permise de ședere în România acordate unor evrei.
106. București, 1907, decembrie 31. Evreii emigrați de la 1 ianuarie până la 31 decembrie 1907 (Trim. I-IV).
107. Ierusalim, 1907. Bar-Avi I. Un nou val de emigrări.
108. București, 1909, ianuarie 2. Date privind emigrările evreiești între august 1907 și decembrie 1908 prin punctul de frontieră Burdujeni.
109. Philadelphia, 1910, august 23. Scrisoarea Federației Evreilor Români din Philadelphia către dr. A. Steuerman din Iași, în legătură cu posibilitățile de emigrare a evreilor români în SUA.
110. București, 1912, decembrie, 11. Înființarea unui Buletin de urmăriri al Ministerului de Interne.
111. București, 1913, mai 3. Uniunea Evreilor Pământeni protestează împotriva alungării locuitorilor evrei din comunele rurale.
112. 1899-1914. Emigrația evreilor din România.
113. București, 1914, iulie 31. Circulara ministrului de Interne în legătură cu amplexarea luată de „goanele” de la sate.
114. București, 1915, februarie 23. Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni informează comitetele locale asupra unei discuții cu ministrul de Interne cu privire la „biletele de liberă petrecere”.
115. București, 1915, iulie 10. Memoriu împotriva modului samavolnic în care sunt evacuați evreii din zonele frontaliere.
116. Andrieșeni, jud. Iași, 1917, iulie 19. Memoriul lui Riven Sin lancu cerând anularea hotărârii de a i se retrage autorizația de stabilire în comună.
117. Iași, 1917, iulie 28. Decizia Prefecturii de a autoriza stabilirea lui Șmil Aba Moise în comuna Rediu-Mitropoliei.
118. Uricani, 1917, iulie. Primăria locală aprobă stabilirea în localitate a unui evreu. Prefectura este de acord cu această hotărâre.
119. Iași, 1918, februarie 13. Prefectura aprobă hotărârea Consiliului comunei Plugari ca familia Segal Idel să fie expulzată din localitate.
120. Iași, 1918, iulie 10. Prefectura comunică lui Herșcu Leibovici că este scutit de bilet de liberă petrecere.
121. Bahlui-Iași, 1918, iulie 13. Administratorul de plasă confirmă că studentul Elias Mozes poate beneficia de pașaport pentru a pleca la studii în Elveția.
122. București, 1919, octombrie 27. După doi ani, Ministerul de Interne admite recursul lui Riven Sin lancu și dă dispoziție ca sus-numitul să rămână în continuare în localitate.

Capitolul III. Răscoalele țărănești din 1907. Cine era vinovatul? A cui era răspunderea?

123. Ierusalim, Israel Bar-Avi. Consecințele răscoalei asupra vieții evreilor.
124. 1907. Nicolae Iorga despre cauzele și desfășurarea răscoalelor.
125. Podu Iloaiei, 1907, martie 5. Cerere de ajutor adresată rabinului Gaster și altor personalități evreiești.
126. Roman, 1907, martie 10. Violențe antisemite în județul Roman.
127. Flămânzi, 1907, martie 12. Primarul comunei îl informează pe prefectul județului asupra declanșării răscoalei.
128. Craiova, 1907, martie 11-12. Informări ale autorităților locale despre mersul răscoalei în județul Dolj trimise Ministerului de Justiție.
129. Cristești-Botoșani, 1907, martie 12. Măsuri pentru potolirea revoltei în nordul Moldovei.
130. Dorohoi, 1907, martie 21. Extinderea revoltei.
131. Bârlad, 1907, martie 23. Arendași evrei agresați.
132. Craiova, 1907, martie 26. Amploarea răscoalelor în Oltenia.
133. Turnu Severin, 1907, martie 28. Desfășurarea represaliilor militare în sudul țării.
134. Ploiești, 1907, martie 28. Concluzii ale unei anchete judiciare.
135. Iași, 1907, martie. Personalități din Iași se adresează opiniei publice internaționale pentru a veni în ajutorul victimelor răscoalelor.
136. Iași, 1907, aprilie 17. Anchetarea unor presupuși agitatori din timpul răscoalelor.
137. Călărași, 1907, aprilie 19. Prefectura județului Vlașca informează despre atitudinea autorităților din comuna Răsuceni.
138. Chitila - Ilfov, 1907, aprilie. Conducerea fabricii și rafinării de zahăr previne autoritățile asupra consecințelor actelor de violență.
139. București, 1907, mai 3. Solicitare a lui I.I.C. Brătianu adresată Suveranului spre a-i sancționa pe funcționarii publici care au incitat la răscoală.
140. Caracal, 1907, iunie. Sentința împotriva unor participanți la răscoală.
141. București, 1908, martie 23. Numărul arendașilor și naționalitatea lor.
142. Iași, 1908. Proprietarii de moșii și arendașii evrei din circumscripția comunei Iași.
143. București, 1913, martie 12. În cadrul unei dezbateri parlamentare, N. Iorga cere amnistierea institutorului C. Maxim, condamnat pentru instigare la răscoală din 1907.

Capitolul IV. Viața comunitară spre noi orizonturi

144. Iași, 1900, ianuarie 24. Decizia Înaltei Curți de Casație și de Justiție. Secția I privind statutul juridic al instituțiilor și fundațiilor de utilitate publică, prin care se recunoaște existența comunităților evreiești.
145. Fălticeni, 1900, martie 1. Comunitatea solicită Ministerului de Interne aprobarea ca fondurile gabelei să fie folosite pentru întreținerea așezămintelor comunitare din localitate.
146. Craiova, 1900, decembrie 19. Reglementări privind distribuirea medicamentelor către enoriașii comunității sefarde.
147. București, 1900. Talmud Tora (școală culturală pentru băieți) a Comunității de rit sefard.
148. Craiova, 1901, ianuarie 5. Obiecții ale conducătorilor comunității sefarde în legătură cu impozitarea hahamilor.
149. Târgu Neamț, 1901, ianuarie 21. Cerere adresată Ministerului de Interne de un grup de evrei pentru a aproba alegerea comitetului de conducere al Comunității.
150. Craiova, 1901, februarie 6. Admiterea apelului lui H. Sanielevici împotriva deciziei de a plăti taxa de patentă pentru practicarea funcției de haham.
151. Craiova, 1901, aprilie 2. Regulamentul Societății Sacra a Comunității Israelite de rit spaniol.
152. Craiova, 1901, iunie 7. Certificat de circumceizie.
153. Craiova, 1901, august 21. Rabinatul local solicită concedii pentru militarii evrei în perioada sărbătorilor de toamnă.
154. București, 1901, septembrie 15. Stabilirea ordinii de zi a Congresului Comunităților Israelite ce va avea loc la Iași.
155. Bacău, 1901, noiembrie 5. Comunitatea Israelită răspunde Primăriei orașului în legătură cu situația Spitalului Israelit din localitate.
156. Iași, 1901, decembrie 25-27. Cuvântare rostită de I. Niemirower la deschiderea Congresului Comunităților Israelite.
157. Iași, 1901, decembrie 25-27. Statutele Uniunii Comunităților Israelite din România (fragmente).
158. Iași, 1901, decembrie 25-27. Deciziile Congresului Comunităților Israelite privind jurământul „More Iudaico”.
159. București, 1902, mai 28. Petiție adresată Ministerului de Interne privind controlul operelor de asistență socială și al activității culturale.
160. Bivolari, 1902, iunie 26. Primăria confirmă că H. Fridman este rabin la sinagoga din localitate.
161. Brăila, 1902, noiembrie 16. Tribunalul acceptă o altă formulă de jurământ decât „More Iudaico”.
162. Tg. Burdujeni, 1902, decembrie 9. Comunitatea israelită solicită ajutor material pentru victimele incendiului din localitate.
163. București, 1902. Rabinul A. Taubes despre jurământul „More Iudaico”.

164. București, 1903, aprilie 29. Aprobarea Regulamentului pentru eliberarea certificatelor de rabin cu dreptul de a fi scutit de serviciul militar.
165. Iași, 1904, februarie 15. Statutul Spitalului Israelit din Iași (fragmente).
166. Ploiești, 1904, februarie 24. Opiniile magistratului N.M. Pârvolescu în legătură cu folosirea jurământului „More Iudaico”.
167. București, 1904, iulie 24. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice nu acceptă schimbarea denumirii „Congregația Templului Coral” în „Comunitatea Templului Coral”.
168. București, 1904, noiembrie. Convocare în vederea alegerii organismelor de conducere ale Congregațiunii Templului Coral.
169. București, 1905, februarie 25. Adolphe Stern contestă decizia Ministerul Învățământului Public și Cultelor, argumentând necesitatea de a se adopta denumirea „Comunitate”.
170. București, 1905, iunie 23. Profesiunea de haham este asimilată cu aceea de ofițer de sănătate.
171. Craiova, 1905, septembrie 14. Corpul I Armată aprobă permisiile pentru sărbătorile de toamnă „militarilor de religie mozaică”.
172. București, 1905, octombrie 1. Comunitatea Templului Coral contestă afirmațiile lui Ch. S. Schor, care susține că ar îndeplini funcția de șef-rabin.
173. Adrianopol, 1905, octombrie 23. Scrisoare de mulțumire a Comunității evreiești din Adrianopol pentru ajutorul acordat sinistraților de către Comunitatea evreilor din Craiova.
174. Focșani, 1905, octombrie 26-27. Congresul Comunităților Israelite din România.
175. Botoșani, 1905, decembrie 1. Activitatea Comunității Israelite locale prezentată cu prilejul inaugurării clădirii Spitalului Israelit.
176. București, 1906, iunie 17. Azilul „Elisabethu” solicită Comunității Templului Coral un deservent de cult pentru a oficia o slujbă religioasă.
177. Ierusalim, 1907, iulie 25. Marele Rabin al Palestinei și Consistoriul israeliților sefarzi din Cetatea Sfântă apelează la sprijinul evreilor sefarzi din alte comunități.
178. București, 1907, octombrie 6. Casa Regală solicită Comunității Israelite de rit occidental o listă de persoane care să fie ajutate cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Răspunsul Comunității Israelite a Templului Coral.
179. Iași, 1907. Istoria Comunității din localitate în viziunea rabinului J. Niemirower (fragment).
180. Omagiu lui J. Niemirower.
181. București, 1908, ianuarie 24. Statutul Comunității Israelitelor de rit spaniol (fragmente).
182. Galați, 1909, ianuarie 17. Comunitatea israelită solicită scutire de unele taxe comunale.
183. București, 1909, decembrie 13. H. Bedjarano comunică numirea sa în calitate de conducător spiritual al evreilor din vilaietul Adrianopol.

183. Brăila, 1910, decembrie 6. Comunitatea Israelită ia atitudine împotriva folosirii jurământului „More Iudaico”.
184. București, 1910, mai 12. Curtea de Casație și de Justiție consideră ca nelegală folosirea jurământului „More Iudaico”.
185. București, 1910, septembrie 26. Protest împotriva acțiunii de prozelitism a misionarilor catolici protestanți.
186. Dorohoi, 1910. Activitatea Comunității Israelite pe anii 1908-1910.
187. București, 1910. Organismele de conducere ale instituțiilor Comunității Israelite de rit spaniol.
188. București, 1911, noiembrie 20. Îndatoriri ale hahamilor.
189. București, 1912, februarie 28. Comunitatea Israelitilor de rit spaniol este împotriva desființării cimitirului din str. Sevastopol, cerută de autoritățile comunale.
190. România, 1914. Harta Comunităților israelite din România în ajunul primului război mondial.
191. București, 1915, iunie 15. Ceremonie religioasă pentru conservarea cărților și obiectelor religioase ieșite din uz.
192. București, 1915, iunie 25. 50 de ani de existență a Cimitirului „Filantropia” de rit occidental.
193. Cernăuți, 1918, decembrie 3. Consiliului Național Evreiesc din Bucovina a desemnat comitetul de conducere al Comunității.
194. București, 1919, iunie-iulie. Dezbateri cu privire la organizarea comunităților evreiești după primul război mondial.
195. București, 1919, iulie. Demersuri pentru reconstituirea de jure a Comunității Evreilor.
196. Iași, 1919, august 3. Reorganizarea Comunității israelite.
197. București, 1920, februarie 25. Recunoașterea prin Decret-Lege a calității de persoană juridică Societății „Sacra” din București.
198. București, 1920, august. Chemare către populația evreiască de a se înscrie în Comunitatea Israelită.
199. Piatra Neamț, 1920, septembrie 26. Comunitatea Israelită solicită îndrumări în legătură cu un ordin al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice privind organizarea Comunităților Israelite.
200. Roman, 1920, noiembrie 10. Informare trimisă Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor cu privire la un azil confesional.
201. București, 1921, ianuarie 21. Măsuri pentru organizarea Comunității de rit occidental în perioada octombrie 1919 – ianuarie 1921.

Capitolul V. Am Hasefer - Propensia spre educație și formare profesională

203. Craiova, 1900, ianuarie 2. Situația școlii israelito-române din localitate.
204. București, 1900, ianuarie 18. Numirea unui profesor de limba germană la o școală israelită din Craiova.
205. Craiova, 1900, iulie 12. Convenție între Comunitatea sefardă și cea de rit occidental pentru construirea unei școli.
206. București, 1900, noiembrie 15. Programa analitică a disciplinelor cu temă ebraică la școala „Jacob și Carolina Löbel.”
207. București, 1900, noiembrie 25. Cerere pentru scutirea de taxe școlare.
208. Pitești, 1900, decembrie 1. Direcțiunea liceului I.C. Brătianu trimite Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice taxele școlare încasate de la elevii „străini”.
209. București, 1900. Circulara Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor privind respectarea de către liceele evreiești a programei școlilor de stat similare.
210. Bârlad, 1901, iunie 18. Ședința conducerii Școlii israelito-române.
211. București, 1901, octombrie 3/16. Apel al Comunităților Israelite de rit spaniol pentru o colectă menită a sprijini școlile sefarde.
212. Iași, 1901, decembrie 25-27. Moțiune adoptată de Congresul Uniunii Comunităților Israelite din România privind programul școlilor israelite.
213. București, 1902, martie 28. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție de a scuti de impozite, conform legii, clădirile școlare ale Comunității Israelite din Brăila.
214. București, 1902, aprilie 23. Dare de seamă a Comunității Israelite de rit spaniol privind gestiunea și activitatea de susținere a școlilor pe anul 1901.
215. București, 1902, septembrie 10. Nicolae Iorga - Reflecții despre elevul evreu.
216. București, 1902, noiembrie 15. Dr. Karpel Lippe: despre relația dintre stat și școlile israelite.
217. Iași, 1902. Programul didactic al Școlii secundare israelito-române de fete.
218. București, 1902. Contribuția ICA la susținerea școlilor israelito-române.
219. București, 1903, martie 17. Aprobarea, prin Decret Regal, a primirii unei donații de către Comunitatea Evreilor din Brăila în vederea construirii unei școli.
220. București, 1903, aprilie. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor mulțumește unor instituții și persoane private pentru sprijinul acordat școlilor din mediul sătesc. Între aceștia, Herman Theiler, industriaș evreu.
221. Burdujeni, 1903, iunie 8. Cerere pentru autorizarea funcționării școlii israelito-române adresată Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor.
222. București, 1903. Activitatea Gimnaziului evreiesc.
223. 1903-1904. Elevii de religie mozaică din școlile private orășenești cu programă proprie, față de totalul elevilor.
224. Iași, 1904, ianuarie 17. Aniversarea școlii „Junimea” nr. 2, din cartierul Podu-Roș.

225. București, 1904, iunie 6. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor nu este de acord ca elevii „străini” săraci să fie scutiți de taxa de examinare.
226. București, 1904, iulie. Sprijinul acordat de JCA școlilor israelito-române.
227. Buzău, 1904, septembrie 27. Memoriu al Comunității Israelite în legătură cu studiul religiei și limbii ebraice de către elevii evrei din școlile statului.
228. Iași, 1905, februarie 25. Dare de seamă asupra activității școlilor „Cultura” în anii 1900-1905. (fragmente)
229. București, 1905, august 29. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor trimite Comunității Israelite din Craiova o listă de cadre didactice aprobate a funcționa la diferite școli israelito-române.
230. București, 1905, septembrie 6. Circulară a Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor către unitățile de învățământ privind modalitatea de a participa la Expoziția jubiliară din anul 1906.
231. Hârlău, 1905, noiembrie 6. Activitatea școlii israelito-române.
232. Piatra Neamț, 1906, ianuarie 29-30. Referat privind învățământul, prezentat la Conferința culturală.
233. Craiova, 1906, aprilie 6. Generalul Năsturel refuză participarea elevilor evrei la defilarea de 10 mai pe motiv că sunt admise numai școlile publice.
234. Brăila, 1906, aprilie 23-24. Rabinul dr. J. Niemirower despre starea materială, morală și socială a institutorului evreu.
235. București, 1906, mai 5. Distincții obținute de elevi din școli israelito-române.
236. București, 1906, noiembrie 21. Instrucțiunea militară obligatorie în școlile israelite de băieți.
237. Puiesti (Tutova), 1907, octombrie 31. Corespondența conducerii școlii israelite cu Jewish Colonization Association.
238. Craiova, 1908, septembrie. Lista corpului didactic al școlii „Lumina”.
239. Botoșani, 1908. Tabla de materii a lucrării *Noțiuni de istoria israeliților pentru uzul școlilor israelito-române* de Scarlat Albrecht.
240. București, 1909, aprilie 19. Institutorii Manuel și Carol Dulberger primesc, prin înalt Decret Regal, medalia „Răsplata Muncii” cl. II.
241. București, 1909, iunie Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor admite ținerea examenului de absolvire în ziua de duminică în loc de sâmbătă pentru elevii școlii „Iacob și Carolina Löbel”.
242. București, 1909, septembrie 29. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobă folosirea institutorilor de etnie română în școala israelito-română din Vaslui.
243. Brăila, 1909, noiembrie. Congresul al III-lea al Corpului Didactic Israelit subliniază importanța studierii limbii ebraice.
244. Craiova, 1906-1909. M. Stăureanu. Din *Istoricul școlii israelito-române „Lumina”*.
245. 1909-1910. Școli particulare israelito-române și numărul de elevi.

246. București, 1910, noiembrie 23. Deputatul G. Diamandy critică discriminările față de evrei în învățământul de stat.
247. 1909-1911. Elevi de religie mozaică în școlile primare, secundare și profesionale ale învățământului particular.
248. București, 1911, februarie 9. Măsuri pentru atestarea profesorilor de limba ebraică și religia mozaică.
249. Alba-Iulia, 1911, iulie 30. Situația școlilor israelite din Oradea.
250. Botoșani, 1911, octombrie 28. Observațiile lui S. Albrecht referitoare la programa școlară.
251. Botoșani, 1911, decembrie 18. Opiniile directorului școlii israelito-române cu privire la institutorii de limba ebraică, trimise Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor.
252. București, 1912, ianuarie 18. Prelungirea autorizației de funcționare a institutorilor și învățătorilor evrei, în urma demersurilor întreprinse de M. Beck și Scarlat Albrecht.
253. Botoșani, 1912, ianuarie-februarie. Inițierea publicării unui Buletin lunar al Asociației Corpului Didactic Israelit.
254. București, 1912, iulie. Conducerea Societății „Lumina” solicită Societății „Sacra” un alt local pentru școala ce o patronează.
255. Iași, 1913, februarie 13. Membrii corpului didactic al școlii primare israelito-române „Cultura”.
256. București, 1913, Memoriu înaintat Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor de către Mina Cusiner privind perspectivele învățământului particular (fragmente).
257. București, 1913. Școala de meserii „Ciocanul”.
258. București, 1914, aprilie 8. Congresul de constituire a Asociației Generale a Institututorilor Evrei.
259. București, 1914, aprilie 9. Proiectul de statut dezbătut la Congresul de constituire a Asociației Generale a Institututorilor Evrei.
260. București, 1915, mai 13. Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, Direcțiunea Învățământului Profesional și Particular cerea școlilor israelito-române să înscrie toți elevii, copiii ai cetățenilor români, la examenul de fine de an ce se ținea la școlile publice.
261. București, 1915, octombrie. Demers în sprijinul elevilor școlilor „Cultura” provenind din familii sărace.
262. Iași, 1916, iunie. Memoriu adresat Guvernului de către Comunitatea Israelită.
263. Câmpina, 1918, iunie 21. Eliminarea din școli de stat a unui grup de 21 de elevi evrei considerați străini și obligați să plătească taxe școlare.
264. București, 1918. Membrii corpului didactic al școlilor israelito-române.
265. 1918-1919. Elevii și corpul didactic din școlile secundare particulare cu programa statului – după religie.

266. Bălți, 1919, aprilie 5. Liceul particular evreiesc comunică Directoratului de Instrucție Publică din Basarabia unele probleme privind introducerea limbii materne în procesul de învățământ.
267. Bălți, 1919, mai 2. Conducerile liceelor particulare evreiești solicită aprobarea ca elevii să susțină examenele la liceele unde urmează cursurile. Cererea nu este aprobată.
268. Bălți, 1919, octombrie. Tabelul profesorilor de la Liceul particular evreiesc.
269. Iași, 1919, noiembrie 12. Societatea „Cultura” solicită autorizarea funcționării școlilor israelite „Cultura” nr. 1 și nr. 2 în localul propriu după distrugerile suferite în timpul războiului.
270. București, 1920, ianuarie 21. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobă solicitarea prelungirii autorizației de funcționare a unor profesori de limba ebraică.
271. București, 1920, aprilie 16. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor anunță examene pentru calificarea provizorie a institutorilor și învățătorilor de limba ebraică.
272. București, 1920, aprilie 19. Demersul Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor pentru scutirea de taxă de examen a elevilor evrei.
273. Bacău, 1920, iunie 9. Îndemn pentru aderarea corpului didactic din școlile israelite la Asociația Corpului Didactic Evreiesc. (ACDE)
274. Roman, 1920, august 2. Apel al Asociației Corpului Didactic Evreiesc către cadrele didactice pentru a participa la o consfătuire pe țară.
275. Tg. Neamț, 1920, septembrie 25. Școala israelito-română comunică componența corpului didactic.
276. București, 1920, septembrie. Problematika Congresului Corpului Didactic Evreiesc și a comitetelor școlare.
277. Dorohoi, 1920, octombrie 10. Directorul școlii israelito-române a fost reconfirmat în post.
278. Iași, 1920, octombrie 11. Inspecție la orfelinatul „Neuschotz” din Iași la solicitarea Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor.
279. Dorohoi, 1920, octombrie 24. Școala israelito-română cere Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobare pentru utilizarea unor manuale didactice.
280. Ploiești, 1920, noiembrie 5. Acte înaintate Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor de către direcțiunea școlii „Luca Moise”.
281. Piatra Neamț, 1920, noiembrie 14. Școala israelito-română comunică Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor datele pentru aprobarea funcționării instituției și condițiile de activitate ale acesteia.
282. București, 1920, noiembrie. Vizita ministrului Gr. Trancu-Iași la școala „Instrucțiunea”.
283. București, 1911-1920. Aprecieri ale inspectorilor școlari asupra desfășurării procesului de învățământ în diferite școli israelite din Capitală.

Capitolul VI. Caritatea și întraajutorarea – imperative ale supraviețuirii.

284. Moinești, 1899, noiembrie 30. Societatea de economie „Unirea”.
285. Craiova, 1900, mai 1. Reînființarea asociației „Ezra Betzaroth”, a Comunității sefarde.
286. București, 1900, iunie 29. Societatea „Marpe Lenepheș”.
287. Piatra Neamț, 1900, decembrie 12. Societatea breslelor unite „Speranța”.
288. Craiova, 1901, februarie 18. Regulamentul așezământului de binefacere al doamnelor israelite de rit spaniol.
289. București, 1902. „Aurora”. Societate de gimnastică, scrimă și lectură.
290. București, 1904, decembrie 24. Primul așezământ de binefacere al femeilor israelite (UFIB).
291. București, 1904. Bilanț al societăților de binefacere și educație socială existente la început de secol.
292. Chișinău, 1904, iunie 2. Statutele Spitalului evreiesc și ale Azilului.
293. Galați, 1909, aprilie-mai. Societatea de binefacere a meseriașilor israeliți.
294. Botoșani, 1909, septembrie 8. Societatea „Caritatea” pentru întreținerea Spitalului Israelit.
295. București, 1910, ianuarie 14. Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale cere Prefecturii Poliției Iași date despre conducerea „Asociației Generale a tineretului evreu-român” din localitate.
296. Iași, 1910, martie 26. Societatea de sprijin pentru Azilul de bătrâni.
297. București, 1910, noiembrie 29. Societatea „Viitorul Comerțului”.
298. Brăila, 1911, ianuarie 29. Ambulatoriu gratuit pentru săraci fără deosebire de naționalitate.
299. București, 1911, februarie 5. Asociația titraților evrei „Unirea”.
300. Botoșani, 1911, martie 18. Actul constitutiv și statutele Societății cooperative de credit și economie „Viitorul”.
301. București, 1911. Istoricul Lojei B’nai B’rith (I.O.B.B.).
302. Buzău, 1912. Societatea Meseriașilor Israelitiți „Bikur Holim”.
303. București, 1913, ianuarie 17. Statutul Societății „Filip A. Focșăneanu”.
304. Iași, 1913, noiembrie 17. Societatea fraternă „Caritas-Humanitas”.
305. București, 1914, iunie. Societatea „Tămăduirea boalelor” (Bezael Toeles Hamachov).
306. București, 1916, ianuarie 24. Societatea de ajutor reciproc „Emile Zola”.
307. Chișinău, 1920, februarie 18. Societatea „Agudat Israel”.

Capitolul VII. Sionismul – stimulator al conștiinței naționale

308. București, 1900, iulie 28. Desemnarea delegaților pentru cel de-al IV-lea Congres internațional sionist de la Londra.

309. București, 1900, octombrie. Articol apărut într-una dintre primele publicații sioniste ale secolului XX.
310. Iași, 1901. Proiect adresat Alianței Israelite Universale privind înființarea unei școli de agricultură pentru pregătirea tinerilor evrei, în vederea emigrării în Palestina.
311. Viena, 1902, ianuarie 18. Th. Herzl salută inițiativa sioniștilor ieșeni menită a sprijini Fondul Național Evreiesc.
312. București, 1902. Chemare adresată secțiilor Chowewe Zion din țară.
313. Iași, 1903, aprilie 7-8. Hotărârile Conferinței organizațiilor Chowewe Zion.
314. București, 1903, noiembrie 24. Cantorul Congregației Templului Coral este autorizat a oficia slujba de Hanuka la o organizație sionistă.
315. București, 1904, februarie. Apel pentru o colecție destinată Fondului Național Evreiesc.
316. București, 1904, iulie 24. Omagiu adus lui Theodor Herzl.
317. Galați, 1904, iulie. Manifest cu prilejul încetării din viață a lui Theodor Herzl.
318. Galați, 1904, octombrie 26. Reorganizarea secției sioniste „Max Nordau”.
319. Galați, 1905, aprilie 18. Consfătuirea secțiunilor sioniste din România.
320. Galați - Brăila, 1905, septembrie. Apel al Comitetului Federației Sioniștilor din România în legătură cu al VII-lea Congres al Organizației Sioniste Mondiale.
321. Viena, 1906, iunie 21. Beno Straucher despre perspectivele mișcării sioniste.
322. Chișinău, 1907, octombrie 23. Înființarea unei societăți sioniste.
323. Focșani, 1909, iulie. Rabinul I. Nacht cheamă la educarea sionistă a tineretului.
324. Galați, 1910, ianuarie 7. Statutele Asociației „Tikvas-Israel”.
325. Iași, 1910, ianuarie 9. Publicație sionistă în limba idiș.
326. Iași, 1910, aprilie. Partidul Poale Zion și renașterea Palestinei.
327. Galați, 1911, aprilie 10-11. A XII-a Conferință a Federației Sioniștilor din România.
328. Iași, 1912, noiembrie 25. Hanuka sărbătorită la școala „Cultura”.
329. București, 1914, mai 5. Întâlnirea Stern-Zangwill.
330. Brăila, 1915, iunie 13. S. Pineles despre Theodor Herzl.
331. Iași, 1915, noiembrie 1. Dr. J. Niemirower evocă personalitatea dr. Karpel Lippe (1835-1915).
332. București, 1915, decembrie. Solomon Schechter - „Efectele Zionismului”.
333. Londra, 1917, noiembrie 2. Guvernul Marii Britanii recunoaște dreptul evreilor de a-și constitui un cămin pe teritoriul vechii Palestine (Declarația Balfour).
334. București, 1918, iunie. Încercările de revigorare a mișcării sioniste după Pacea de la București.
335. Vaslui, 1918, august 18. Autorizarea activității Cercului Sionist Mizrachi.
336. Chișinău, 1918, august 30. Aprobarea de către autoritățile române a Statutului organizației sioniste din Basarabia.

337. Iași-Galați, 1918, octombrie. Reorganizarea activității sioniste.
338. București, 1918, noiembrie 7. Sioniștii din România salută primii pași spre renașterea statului evreiesc.
339. București, 1919, ianuarie. Manifestul studenților evrei grupați în societatea „Hasmonaea”.
340. Bârlad, 1919, februarie 11. Protest împotriva interzicerii activității sioniste.
341. București, 1919, aprilie 16. Comunicat al Organizației Sioniste din România.
342. București, 1919, mai 12. Colectă pentru Fondul Național Evreiesc.
343. București, 1919, iunie. Universalitatea culturii iudaice.
344. București, 1919, august 12. Apel către școlile evreiești pentru intensificarea studiului istoriei, al religiei poporului evreu, al limbii și literaturii ebraice.
345. București, 1919, septembrie 1-4. Congresul Organizațiilor Sioniste din România.
346. București, 1919. Circulara Comitetului Federației Sioniștilor din România privind organizarea tineretului evreu.
347. București, 1920, aprilie 7. Chemare pentru colectarea de fonduri în favoarea reclădirii Palestinei.
348. București, 1920, septembrie 6. Program pentru învățământul ebraic.
349. București, 1920, septembrie 16. Poetul Eliezer Steinberg a elaborat un manual de limba ebraică.
350. București, 1920, noiembrie 18. Întâlnirea delegaților organizațiilor sioniste din Capitală cu un lider al Fondului Național Evreiesc din Olanda.
351. București, 1920. „Asociația culturală a femeilor evreice”.
352. Presa sionistă între anii 1900-1920.
353. Asociații sioniste care activau în perioada 1900-1920.

Capitolul VIII. Cristalizarea vieții politice. Uniunea Evreilor Pământeni. Legitimitatea încetănenirii

354. București, 1900, ianuarie 19. Lege pentru acordarea cetățeniei române avocatului Solomon Rosental. În notă, alte legi de împământenire individuală.
355. București, 1900, august-noiembrie. „Noua Revistă Română”, condusă de filosoful Constantin Rădulescu-Motru, a inițiat o anchetă internațională cu referire la problema drepturilor cetățenești ale evreilor din România.
356. București, 1900, octombrie 31. Diplomă de indigenat pentru dr. N. Apoteker.
357. București, 1900, decembrie 1. I. Brociner. Către Comitetul pentru recunoașterea egalității evreilor români înaintea legii.
358. București, 1900, decembrie. Date despre locuitorii evrei în Vechiul Regat.
359. Constanța, 1901, aprilie 12. Admiterea apelului pentru recunoașterea dreptului electoral unui evreu din Dobrogea.

360. București, 1902, iunie 28. Înalta Curte de Casație și Justiție dezbate un recurs referitor la statutul juridic al evreilor pământeni. Comentariul lui N. Mandrea: „evreii pământeni nesupuși ai nici unui stat străin sunt români”.
361. București, 1903. N. Mandrea: Despre condiția israeliților pământeni.
362. Târgu Neamț, 1905, martie 31. Petiția unor evrei din Moldova adresată Senatului României.
363. București, 1905, aprilie 28. Indigenatul lui Ronetti-Roman susținut în Parlament de C. Dissescu, C.C. Arion și M. Pherekyde.
364. Bacău, 1906, mai 31. Ședința extraordinară a Consiliului comunal Bacău consacrată modului de utilizare a moștenirii filantropului Feiviș Klein.
365. Iași, 1907. Dr. P. Zosin analizează situația evreilor din România.
366. București, 1908. Înființarea unui Contencios al evreilor români în sprijinul acțiunii de solicitare a naturalizării individuale.
367. București, 1909, decembrie 27. Rolul Uniunii Evreilor Pământeni.
368. București, 1910, ianuarie 1. O lucrare polemică privind starea juridică a evreilor din Vechiul Regat.
369. București, 1910, februarie 12. Circulară privitoare la constituirea Uniunii Evreilor Pământeni.
370. București, 1910, februarie. Petiția Uniunii Evreilor Pământeni privind starea juridică a acestei populații.
371. București, 1910, iulie 16. Manifest al Asociației rezerviștilor evrei-români în legătură cu problema naturalizării.
372. București, 1910, noiembrie 21. Aprobarea naturalizării lui Wilhelm Filderman.
373. București, 1911, martie. Protestul Uniunii Evreilor Pământeni împotriva unei știri false, apărută în ziarul „Viitorul”.
374. București, 1911, mai. Declarație a Uniunii Evreilor Pământeni înaintată primului ministru.
375. București, 1911, septembrie 16. Raportul de activitate al Comitetului Central al Uniunii Evreilor Pământeni.
376. București, 1911, septembrie 23. Evocarea personalității lui M. Kogălniceanu.
377. Tulcea, 1911. Memoriul asupra situației evreilor din Dobrogea.
378. București, 1912, decembrie 17. Scrisoarea Reprezentantei Uniunii Evreilor Pământeni către Regele Carol I.
379. București, 1912, decembrie 25-26. Adunarea generală a Uniunii Evreilor Pământeni.
380. București, 1912, decembrie. Memoriu adresat conducerii Partidului Liberal în legătură cu situația evreilor din Vechiul Regat.
381. București, 1912. Dezvelirea statuii lui Cuza-Vodă.
382. Tulcea, 1913, februarie 1. Diploma de încetățenire a unui evreu dobrogean.
383. București, 1913, februarie 26. Adoptarea de către Adunarea Deputaților a proiectului de decret-lege pentru împământenirea unor evrei.

384. București, 1913, martie-aprilie. Noi naturalizări.
385. București, 1913, martie 16. Modificarea unor prevederi privind naturalizarea evreilor.
386. București, 1913, iulie 4. Senatul dezbate problema încetățenirii evreilor care au luptat în al doilea război balcanic.
387. București, 1913, iulie 17. Organizarea de către Uniunea Evreilor Pământenii a unei anchete privind naturalizarea evreilor pământenii.
388. București, 1913, noiembrie 3-4. Congresul extraordinar al Uniunii Evreilor Pământenii.
389. Paris, 1913. Analiză a situației juridice a evreilor din România.
390. București, 1914, decembrie 25. Statutul aprobat de Congresul Uniunii Evreilor Pământenii (fragmente).
391. București, 1914, decembrie 25-26. Congresul Uniunii Evreilor Pământenii.
392. București, 1914, decembrie 25-26. Expunerea lui A. Stern asupra situației politice generale și acțiunile întreprinse de Uniunea Evreilor Pământenii pentru apărarea intereselor evreiești (fragmente).
393. București, 1914. E. Schwarzfeld: „Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova.
394. Râmnicu Vâlcea, 1915, octombrie 11. Situația singurului evreu împământenit în județ.
395. București, 1915, decembrie 11. Lege pentru împământenirea cu dispensă de stagiu a dr. Alois Zusman.
396. București, 1916, ianuarie 6-7. Documente adoptate de Congresul Uniunii Evreilor Pământenii.
397. București, 1916, februarie 17. Adunarea Deputaților dezbate proiectul de lege privitor la încetățenirea lui Bernhard Stambler.
398. București, 1916, martie 10. Dezbaterea Legii pentru naturalizarea, cu dispensă de stagiu, a industriașului Samoil Filderman. Legea este adoptată în unanimitate.
399. București, 1911-1916. Evoluția organizatorică a Uniunii Evreilor Pământenii.
400. Iași, 1917, iunie 10. Declarația lui Take Ionescu în legătură cu soluționarea situației juridice a populației evreiești.
401. Iași, 1917, mai. Uniunea Evreilor Pământenii solicită să se ia în discuție soluționarea democratică a situației juridice a populației evreiești, în contextul reformelor politico-sociale ale societății românești postbelice.
402. Iași, 1918, iunie. Scrisoare a Uniunii Evreilor Pământenii adresată Președinției Consiliului de Miniștri în legătură cu emanciparea evreilor.
403. Iași, 1918, august 27. Legea pentru împământenirea „străinilor născuți în țară” – „Legea Marghiloman”.
404. București, 1918, decembrie 29. O nouă lege privind încetățenirea evreilor.
405. București, 1918, decembrie. Uniunea Evreilor Pământenii organizează în întreaga țară comisii de contencios pentru acțiunea de împământenire.

406. București, 1918. Bilanțul Uniunii Evreilor Pământeni după opt ani de activitate, (fragmente).
407. București, 1919, ianuarie 8. Contenciosul Uniunii Evreilor Pământeni ia poziție în sprijinul acțiunilor inițiate de populație împotriva antisemitismului, pentru drepturi politice.
408. București, 1919, februarie. Admiterea recursului făcut de C.O. Cramer împotriva respingerii cererii de încetățenire.
409. Botoșani, 1919, aprilie 16. Ordonanță de încetățenire.
410. București, 1919, mai 22. Al treilea Decret-Lege privitor la încetățenirea evreilor.
411. București, 1919, iunie 17. Dificultăți întâmpinate în rezolvarea cererilor de încetățenire.
412. Chestionare și formulare de cereri de încetățenire.
413. București, 1919, noiembrie 1. Cerere adresată de Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni guvernului român, privitor la aplicarea legii pentru încetățenirea evreilor.
414. București, 1919, decembrie 12. Declarația deputatului Iancu Melic-Melicsohn în Parlamentul României.
415. București, 1919, decembrie. Circulară a Ministerului Justiției, către prim președinții tribunalelor în legătură cu respingerea unor declarații de opțiune pentru încetățenite.
416. 1920. Afiș electoral al Blocului Evreiesc.
417. București, 1919-1920, decembrie. Ancheta revistei „Hasmonaea” privind statutul juridic al evreilor după acordarea încetățenirii.
417. București, 1919-1920. Primii deputați și senatori evrei.
418. București, 1920. Candidații evrei pentru Adunarea Deputaților.
419. București, 1920. Candidații evrei pentru Senat.
420. București, 1920, mai 29. Manifest electoral al Blocului Evreiesc în vederea alegerii Parlamentului.
421. 1920. Alt manifest electoral al Blocului Evreiesc.
422. București, 1920, iunie. Voturile primite de candidații Blocului-Evreiesc la alegerile pentru sesiunea extraordinară a Camerei Deputaților.
423. București, 1920, iulie 30. Primii deputați și senatori evrei.
424. București, 1920, noiembrie 29. Cuvântarea lui Beno Straucher, reprezentant al populației evreiești în Adunarea Deputaților.
425. Memoriu al Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul de Justiție prin care sesizează respingerea unor cereri de naturalizare ale unor veterani de război

Capitolul IX. Mitul „acaparării” versus creșterea reală a economiei

426. București, 1901, octombrie 15. Respingerea de către Curtea de Casație și Justiție a recursului Direcției Generale a CFR împotriva unei sentințe a Tribunalului Ilfov.
427. București, 1901, noiembrie 7. Casarea de către Curtea de Casație și Justiție a unui litigiu privind o contravenție la legea patentelor.
428. București, 1901, decembrie 20. Pledoarie în favoarea modernizării economiei românești.
429. București, 1901. Iosef Theiler: „Idei economice”.
430. Iași, 1901. Moritz Wachtel analizează modul de soluționare a unor probleme financiare menite a stimula economia națională (fragmente).
431. București, 1901-1902. Numărul stabilimentelor industriale și al personalului ocupat în industrie [străini, străini fără protecție (evrei)].
432. București, 1902, februarie 10. Acordarea avantajelor Legii pentru încurajarea industriei naționale fabricii de cherestea proprietatea Aron L. Juster și Iulius Agatștein.
433. București, 1902, februarie 16. Dezbateră în Camera Deputaților a proiectului de lege asupra meseriilor.
434. Viena, 1902, mai 12. Informare despre ecoul Legii meseriilor în presa austriacă.
435. București, 1902, august 30. Leon Gaster studiază posibilitățile de dezvoltare industrială a României.
436. Iași, 1903, februarie 14. Memoriul unor meseriași evrei din Iași cu privire la Legea meseriilor.
437. 1903-1904. Tabelul profesiunilor și numărul patentarilor și patentelor.
438. București, 1903-1904. Bănci populare evreiești.
439. București, 1904. Economistul Jacques I. Catz pledează pentru dezvoltarea industriei naționale.
440. Iași, 1905, august 2. Act de constituire a Societății anonime româno-italiene a Industriilor Textila-Iași cu capital multinațional, la care au participat și întreprinzători evrei.
441. București, 1906. Numărul fabricilor care au beneficiat de Legea pentru încurajarea industriei naționale.
442. Botoșani, 1906. Tabelul meseriașilor pe corporații, stări și naționalitate.
443. București, 1907, ianuarie 10. Regele Carol I despre rolul evreilor în economie.
444. București, 1907, aprilie 25. Dezbateră publică a statutului Asociației funcționarilor din industria petrolului.
445. București, 1908, iunie 27. Președinția Consiliului de Miniștri acordă despăgubiri unui bijutier evreu pentru dispariția, la o instituție de stat, a unor pietre prețioase prezentate pentru stabilirea valorii acestora.

446. București, 1909. Repartiția marilor întreprinderi încurajate de stat după domeniul de activitate, forma de organizare, naționalitate.
447. București, 1909. Proporția personalului specialist de origine română în ansamblul salariaților.
448. București, 1910, aprilie 6. Petiția Uniunii Evreilor Pământeni privind Legea asupra încurajării industriei naționale. Dezbateră în Parlament a proiectului de lege.
449. Focșani, 1910, octombrie 20. Tribunalul Putna, secția II, aprobă înființarea societății „Cooperativa meseriașilor israeliți”.
450. Botoșani, 1911, martie 18. Constituirea unei Cooperative de credit și economii.
451. București, 1911, noiembrie. Demersul Uniunii Evreilor Pământeni către Regele Carol I în legătură cu proiectul de lege pentru organizarea meseriilor.
452. București, 1912, ianuarie 21. Acordarea avantajelor pentru dezvoltarea întreprinderii lui H. Prager.
453. București, 1912, februarie 14. Lege pentru încurajarea industriei naționale.
454. București, 1912, aprilie. Demersul Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul Industriei și Comerțului în legătură cu prevederi discriminatorii din Legea meseriilor.
455. București, 1912, octombrie 6. Reunirea exploatărilor carbonifere de pe proprietatea familiei Ghika, unde erau concesionate parcele și lui I. Rotter.
456. București, 1912, octombrie. Unele prevederi ale Regulamentului Legii pentru încurajarea industriei naționale.
457. București, 1913, martie 15. Obiecțiile Uniunii Evreilor Pământeni la proiectul de modificare a Legii burselor.
458. București, 1913, decembrie 13. Decorarea industriașului S. Filderman din Bacău cu Medalia „Meritul Comercial și Industrial”, clasa I.
459. București, 1913. Tabel cuprinzând persoanele active după profesii aparținând cultului mozaic.
460. Focșani, 1910-1914. Comercianți și industriași evrei desemnați ca membri și membri corespondenți ai unor Camere de Comerț și Industrie din Moldova.
461. Iași, 1914. Înființarea unor firme comerciale sau modificarea obiectului lor de activitate din circumscripția Camerei de Comerț Iași.
462. Bicăz, 1918, iulie 31. Lege pentru instituirea sindicatelor de fabricanți și industriași.
463. București, 1919, mai 11. Prelungirea concesiunilor petrolifere, miniere și pentru exploatarea carierelor.
464. 1919. Constituirea unor firme bancare cu capital majoritar evreiesc.
465. București, 1919. Evrei în funcții de răspundere în instituții publice, de stat, societăți private și bănci.

466. Bacău, 1920, ianuarie 17. Un grup de membri ai Camerei de Comerț, secțiunea Bacău, trimite Prefecturii județului propuneri de candidați în alegerile pentru conducerea acestui organism.
467. București, 1920, februarie 13. Constituirea S.A. „Bușteanul”, în comitetul de fondare fiind numeroase personalități ca: foști miniștri, industriași, profesori universitari și financieri evrei.
468. București, 1920, mai 4. Brevet de invenție primit de Moritz Ravner pentru un acumulator higroscopic.
469. București, 1920, mai 18. Fondatorii și conducătorii Societății „Lloydul Maritim Român”, printre care erau și evrei.
470. Iași, 1920, mai 22. Cerere adresată Camerei de Comerț și Industrie din Iași de către Aron Susman pentru a obține utilaje menite a repune în funcțiune o fabrică de mobile din fier.
471. Iași, 1920, decembrie 20. Un grup de comercianți evrei solicită restabilirea legăturilor poștale cu restul țării.
472. București, 1920. Înființarea SAR Carl Zimmer.
473. 1900-1920. Afیșe publicitare ale unor firme deținute de evrei.

Capitolul X. Un bilanț semnificativ: Expoziția Generală Română

474. București, 1905, septembrie. Instrucțiuni privind înscrierea ca participant la Expoziție (fragment).
475. București, 1905, septembrie 1. Constituirea Comisiunii Centrale pentru participarea Cultului Israelit (CCPCI) la Expoziția Jubiliară din 1906.
476. București, 1905, septembrie 14. Invitația adresată comunităților de a participa la Expoziția Jubiliară Națională.
477. București, 1905, octombrie. Apel către cultul mozaic de a participa la Expoziție.
478. București, 1906, ianuarie. Sponsori ai premiilor acordate participanților la Expoziția Generală Română.
479. București, 1906, mai. Înlesniri acordate delegaților la Congresul corpului didactic din școlile de stat și particulare pentru a vizita și Expoziția Generală Română.
480. București, 1906, iunie. Vizita Suveranului la Expoziție.
481. București, 1906, octombrie 14. Cuvântarea dr. C.I. Istrati, comisarul Expoziției.
482. București, 1906, iunie-noiembrie. Întreprinderi, instituții, personalități evreiești premiate la Expoziția Generală Română.
483. București, 1906, noiembrie 5. Lista medaliaților din cadrul secțiunii „Cultul mozaic”.

484. București, 1906, noiembrie. Tabel sintetizator al recompenselor acordate expozanților și colaboratorilor.

Capitolul XI. Știința, literatura, arta – tărâmurile ale creației și interferenței spirituale

485. București, 1900, martie 21. Scrisoarea lui M. Schwarzfeld către M. Gaster.
486. Iași, 1900, octombrie 20. Situația pe naționalități și sexe a studenților de la Facultatea de Medicină în anii universitari 1899-1900 și 1900-1902.
487. București, 1900, noiembrie 7. Scutirea de taxe pentru unii studenți „străini” (evrei) de la Universitatea din Iași.
488. 1900. Istoricul Joseph Kaufmann despre evreii participanți la Revoluția de la 1848 (fragmente).
489. București, 1902, iulie 13. Invitarea lui Moses Gaster la castelul Peleş.
490. Paris, 1902, iulie 23. Dr. W. Filderman se adresează „Asociației generale a studenților români”.
491. Bacău, 1902, decembrie 8. Decanatul corpului de avocați adoptă măsuri restrictive împotriva evreilor ce ar dori să ocupe funcții auxiliare în activitatea avocațială.
492. București, 1902. Culegere de melodii populare românești publicate de compozitorul și profesorul M. Cohen-Lîнару.
493. Iași, 1902, decembrie. Un roman cu temă evreiască.
494. Iași, 1903, ianuarie 8. 19 absolvenți al Facultății de Medicină, dintre care 11 „străini”.
495. Iași, 1903, aprilie 8. J. Niemirower pledează pentru cunoașterea și îmbogățirea culturii evreiești.
496. București, 1903, aprilie 12. Ce reprezintă eroul lui Shakespeare?
497. Iași, 1903, aprilie 19. Prefectura Județului Iași solicită numărul studenților evrei pentru a-l comunica Ministerului de Interne.
498. București, 1903, septembrie 30. Constituirea Asociației Generale a Librarilor din România și hotărârea de a publica un buletin lunar.
499. Iași, 1903, octombrie 5. Cererea lui H. Tiktin de echivalare a diplomei de bacalaureat obținută în Germania.
500. București, 1903, noiembrie 5. Scrisoarea lui Mihail Sadoveanu către Barbu Lăzăreanu.
501. București, 1903. Almanahul Israelit Ilustrat.
502. București, 1903. Dr. I. Felix: „Despre căutarea bolnavilor”.
503. București, 1903. Dr. I. Felix: „Despre sănătate”.
504. București, 1904, februarie. Polemică privind prezența evreilor în literatura română.
505. București, 1904. M. Schwarzfeld despre literatura populară israelită.

506. București, 1904. Evreii în cultura română.
507. Constanța, 1904, august 9. Isac Leon solicită permisiunea de a prezenta spectacole cinematografice.
508. București, 1904. Membrii Asociației Generale a medicilor din țară.
509. București, 1900-1905. Absolvenți evrei ai Școlii de Poduri.
510. Iași, 1900-1905. Numărul studenților care au urmat Facultatea de Medicină.
511. București, 1905, februarie 4. Poetul Alexandru Macedonski salută activitatea unor librari evrei.
512. București, 1905, mai 26. Anticarul B. Pohl propune lui Moses Gaster vânzarea unui manuscris.
513. București, 1905, decembrie 25. Acordarea de premii și mențiuni la Școala de Belle Arte.
514. București, 1905. M. Conitz, fragment din romanul *Sărmanul Viorel*.
515. Iași, 1906, mai 23. Numirea lui I. Peretz la catedra de Istoria dreptului public și privat de la Universitate.
516. Paris, 1906. Tânărul Benedict Kanner prezintă ca teză de docență la Universitatea din Paris lucrarea cu tema „Junimea» în mișcarea intelectuală din România”.
517. București, 1908, ianuarie 15. Necrolog la moartea lui Roneti-Roman. În notă prezentarea dezbaterii privind piesa „Manasse”.
518. 1908. București, 1908. Evocarea unui mare scriitor – Ronetti-Roman.
519. 1908, Mihail Sadoveanu – *Haia Sanis* (transfigurare literară a problematicii social-morale a populației evreiești).
520. 1908. Corneliu Moldovan: „Cântarea Cântărilor” – prima versiune modernă în limba română.
521. București, 1905-1909. Burse și premii literare instituite de filantropi evrei.
522. Galați, 1909, ianuarie 12. Cerere de autorizație pentru trei reprezentații muzicale.
523. Galați, 1909, februarie 1. Spectacol în scopuri de binefacere.
524. București, 1909, octombrie 1. Profesorul C.I. Istrate subliniază contribuția evreilor la progresul societății românești.
525. București, 1909, octombrie 16. „Biblioteca pentru toți” la al 500-lea număr.
526. București, 1909, decembrie 15. Aprecieri privitoare la opera poetică a lui Panait Cerna (fragmente).
527. București, 1909, decembrie – 1910, ianuarie-februarie. Forul de conducere și membrii Asociației Generale a Medicilor.
528. București, 1910, ianuarie 10. Noua Revistă Română răspunde unei întrebări puse de revista „Falanga” cu privire la articolul lui E. Porn despre P. Cerna.
529. București, 1910, noiembrie 3. Prof. Gh. Marinescu elogiază o lucrare a lui Paul Ehrlich, laureat al Premiului Nobel.
530. Brăila, 1910. Proiect de constituire a unei edituri.

531. Iași, 1911, februarie 9. Actrița Francesca Rozan demisionează de la Teatrul Național din Iași ca urmare a unor manifestări antisemite.
532. București, 1911, martie 25. Ședința anuală a Societății Române de Științe din București. David Emmanuel, vicepreședinte al Societății.
533. Iași, 1911, august-septembrie. Opiniile Isabellei Sadoveanu despre Israel Zangwill.
534. București, septembrie 1911. Înființarea editurii Uniunii Evreilor Pământeni.
535. București, 1911, noiembrie 15. Ovid Desușianu despre sprijinul acordat de „străini” culturii române.
536. București, 1911. C.D. Gherea despre perspectivele țărilor slab dezvoltate.
537. București, 1912. Inaugurarea societății „Toynbee-Hall”.
538. București, 1912. Scrisoarea lui A. Stern către I.L. Caragiale.
539. Iași, 1913. Eseul „Timpul” de E. D. Relgis.
540. București, 1914, mai 11. Societatea culturală „Saron”.
541. București, 1914. A.L. Ivela. Manual școlar de muzică.
542. Piatra Neamț, 1914, mai 22. Corespondență între istoricul Joseph Kaufmann și dr. Moses Gaster.
543. București, 1914, decembrie 15. Un gest neobișnuit Bancherul Jacques M. Elias desemnează Academia Română drept legatar universal al averii sale și indică modalitățile de folosire a acesteia.
544. București, 1915, mai 10. Cuvântarea lui Adolf Stern la inaugurarea Cercului „Libertatea”.
545. București, 1915, iunie. Felix Aderca: Însemnări de la începutul războiului.
546. București, 1900-1915. Statistica studenților evrei înscriși la Universitatea din București.
547. București, 1916, martie 25. Asociația generală a studenților evrei.
548. Iași, 1916, martie. Un critic filozof: H. Sanielevici.
549. București, 1916, iunie 22. Uniunea Evreilor Pământeni sprijină o publicație care se preocupă de problemele istoriei evreilor din România.
550. București, 1916, 25 iulie. Comemorarea lui Th. Herzl.
551. București, 1916. Comitetul și membrii titulari ai „Societății Arhitecților Români”.
552. Brăila, 1916. Ion Pribeagu: „Acolo”.
553. București, 1916. Gânduri ale tânărului critic literar Tudor Vianu.
554. Paris (1917), decembrie 16. N. Titulescu solicitat să vină în sprijinul compozitorului evreu de origine română Stan Golestan.
555. București, 1917. Din istoricul Teatrului Evreiesc.
556. Craiova, 1918, octombrie 6. Propuneri privind crearea unei societăți pentru cunoașterea limbii, literaturii și istoriei poporului evreu.
557. București, 1918, octombrie. Studentul din anul I Ernest Abasohn în ajutorul viitorilor candidați la profesia de inginer.
558. Iași, 1918. B. Fundoianu: Despre simbolism.

559. Butoești-Mehedinți, 1919, iulie 26. Constantin Rădulescu-Motru prefațează culegerea „Încercări și studii” a tânărului filosof Iosif Brucăr.
560. București, 1919, decembrie 18. Căminul studentesc „Mina și Aron Schuller”.
561. București, 1919. Ștefan Antim despre problema evreiască în Țările Române.
562. București, 1919. Arhitecți evrei membri ai „Societății Arhitecților Români”.
563. Bacău. Holul vilei doctorului Perlbergher, proiect al arhitectului H. Clejan.
564. București, 1909-1919. Evrei în redacția publicației „Noua Revistă Română”.
565. București, 1920, februarie 13. Universitatea populară a Căminului Uniunii Evreilor Pământeni.
566. București, 1920. Societatea „Junimea studioasă medicală”.
567. Cernăuți, 1920, I.E. Torouțiu omagiază traducerea în limba idiș a poeziilor unor scriitori români (fragmente).
568. București, 1900-1920. Presa israelită.
569. 1900-1920. Presa evreiască din provincie.
570. 1900-1920. Tipografii și Case de editură care funcționau în această perioadă.

Capitolul XII. Evreii în războaiele României (1913,1916-1919)

571. București, 1909, noiembrie 30. O petiție a rezerviștilor evrei adresată Adunării Deputaților.
572. București, 1909, decembrie 30. Decret regal de numire a lt. col. Mauriciu Brociner ca șef al Serviciului Palatului Regal.
573. București, 1913, ianuarie 26. Uniunea Evreilor Pământeni protestează împotriva discriminărilor față de militarii evrei.
574. București, 1913, ianuarie 29. Ministerul de Război este informat despre contribuția evreilor la înzestrarea armatei.
575. București, 1913, iunie 22. Apelul Uniunii Evreilor Pământeni în legătură cu atitudinea populației evreiești față de războiul balcanic.
576. Ploiești, 1913, iunie 26. Înființarea unui spital militar pentru răniții din războiul balcanic.
577. București, 1913, iunie. Comunitatea Israelită de rit spaniol sprijină efortul de război.
578. București, 1913, iulie 2. Unități spitalicești comunitare puse la dispoziția armatei.
579. Roman, 1913, iulie. Apelul Comitetului județean pentru ajutorarea familiilor nevoiașe ale militarilor de pe front.
580. București, 1913, iulie 31. Soldați evrei morți în Războiul balcanic.
581. Botoșani, 1913, iulie-august. Creștini și evrei acționează împreună pentru susținerea efortului militar.
582. București, 1913, noiembrie 3. Adolphe Stern își exprimă decepția și protestul față de manifestările antisemite ce au urmat celui de-al doilea război balcanic.

583. Bacău, 1913. Evrei pământeni, mobilizați în război.
584. București, 1913-1914. Bilanțul activității Casei de sprijin „Familia Luptătorilor” în timpul celui de-al doilea război balcanic.
585. București, 1914, iunie. Discriminări față de plutonierii evrei pământeni.
586. București, 1915, aprilie 4. Scrisoare de mulțumire din partea societății „Mama Răniților”.
587. București, 1915, mai 19. Circulara Uniunii Evreilor Pământeni cu privire la eventualitatea intrării României în război.
588. București, 1915, octombrie 14. Un evreu, prima victimă a războiului.
589. Craiova, 1916, aprilie 3. Aprobarea de către Corpul I Armată a aprovizionării cu alimente rituale pentru Pesah destinate refugiaților evrei de la Ișalnița.
590. București, 1916, aprilie 21. Evreei și împrumutul național.
591. București, 1916, august 14. Proclamația adresată țării și Declarația intrării României în primul război mondial.
592. București, 1916, august 22. Sprijinirea de către Uniunea Femeilor Israelite din București a luptei pentru reîntregirea României.
593. București, 1916, octombrie. Apelul Uniunii Evreilor Pământeni pentru ajutorarea familiilor celor plecați pe front.
594. București, 1916, noiembrie 2. Casa Regală mulțumește Școlii „Focșăneanu” pentru contribuția adusă efortului de război.
595. Botoșani, 1917, februarie 25. Un militar evreu cere sprijin din partea lui N. Titulescu.
596. Iași, 1917, aprilie 5. Prefectura Poliției dispune înmânarea a 42 bonuri de rechiziție unor evrei din localitate.
597. 1917, aprilie 25. Propunerea de avansare a unui caporal evreu pentru comportamentul său în timpul primului Război Mondial.
598. București, 1918, februarie 14. Regulament pentru funcționarea Casei de sprijin „Familia Luptătorilor”.
599. București, 1918, aprilie 17. N. Titulescu, în refugiu la Iași, este informat despre starea proprietăților sale din teritoriul ocupat.
600. București, 1918, iunie 15. Decorarea medicului colonel în rezervă Wainfeld Isac.
601. București, 1918, octombrie 24. Amintiri de pe front despre Iosif Netzler (Ion Trivale).
602. București, 1918, noiembrie 5. Lt. dr. Marcu Cajal descoperă o sinagogă pe câmpul de luptă.
603. București, 1918, decembrie. Mesaj al Uniunii Evreilor Pământeni către armatele aliate ce intrau în București.
604. Dorohoi, 1918. Militari evrei morți pe front în primul război mondial.
605. Bacău, 1918. Crucea Roșie mulțumește fraților Filderman pentru sprijinirea efortului de război și a operei de asistență socială.
606. București, 1918. Medici evrei morți pentru patrie.

607. 1916-1919. Date globale privind participarea evreilor la primul război mondial.
608. 1916-1919. Tabel selectiv cuprinzând evrei decorați în cursul operațiunilor militare.
609. București, 1919, iulie 11. Protest al Uniunii Evreilor Pământeni în legătură cu presupuse comportamente ale prizonierilor evrei.
610. București, 1919. Generalul Petala despre antisemitism.
611. București, 1920, februarie 1. Decorarea sublocotenentului Feldman Ezar cu „Crucea Comemorativă”.
612. Iași, 1920, martie 5. Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în război” invită Școala „Cultura” să colecteze fonduri pentru îngrijirea acestora.
613. București, 1920, septembrie 3. Ministerul de Război acordă ajutor unor invalizi de război evrei.
614. București, 1920. Sprijinirea efortului de război de către Uniunea Evreilor Pământeni.
615. Bacău, 1923, noiembrie 29. Evrei decedați în războiul pentru reîntregirea României.
616. București, 1925, mai 15. Soldatul Wais Mayer a fost decorat cu ordine diferite și medalii pentru participarea lui la războaiele din 1913 și 1916-1919.
617. București, 1925. W. Filderman confruntă datele privind evreii morți în războiul mondial, publicate în Monitorul Oficial, cu cele care se referă la evreii reînținuți ca decedați pe câmpul de luptă.
618. Județul Tecuci, 1942. Tabel parțial cuprinzând evreii din județ participanți la conflagrațiile din 1913 și 1916-1919.

Capitolul XIII. Conferința de Pace și statutul juridic al minorităților

619. Alba Iulia, 1918, decembrie 1. Adunarea Națională de la Alba Iulia proclamă principiile fundamentale ale politicii față de minorități.
620. Alba Iulia, 1918, decembrie. Președintele Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, salută reîntregirea României.
621. Paris, 1919, februarie 12. I.I.C. Brătianu despre mersul tratatelor de la Conferința de Pace în legătură cu Tratatul privind drepturile minorităților.
622. București, 1919, martie 18. Evreii ardeleni din Capitală își exprimă adeziunea la hotărârile Adunării Naționale de la Alba Iulia.
623. Paris, 1919, mai 10. Memorandumul Comitetului delegațiilor evreiești la Conferința de Pace.
624. Paris, 1919, iunie 1. Intervenția lui I.I.C. Brătianu la plenara Consiliului Suprem Aliat.
625. București, 1919, iunie 6. Scrisoarea lui I.I.C. Brătianu către președintele SUA.

626. Paris, 1919, iunie 19. Alexandru Vaida-Voievod încearcă să obțină sprijinul evreilor pământeni în controversa cu Consiliul Suprem.
627. Paris, 1919, octombrie 15. Alexandru Vaida-Voievod îl informează pe Iuliu Maniu despre stadiul discuțiilor de la Conferința de Pace.
628. București, 1919, noiembrie 29. Scrisoarea Regelui Ferdinand către Raymond Poincaré, președintele Republicii Franceze.
629. București, 1919, decembrie 9. Numirea lui Alexandru Vaida-Voievod ca prim ministru.
630. Paris, 1919, decembrie 9. Tratatul privind minoritățile naționale (fragmente).
631. București, 1919, decembrie 16-23. Adunarea Deputaților este informată despre poziția delegației române la Conferința de Pace.
632. București, 1920, martie 8. Populația evreiască salută unirea Basarabiei cu Regatul României.
633. București, 1920, august 30. Legea privind ratificarea Tratatului de pace cu Austria.
634. București, 1920, decembrie 20. Lege pentru înființarea pe lângă Ministerul de Interne a unui subsecretariat de stat pentru problemele minorităților.

Abrevieri

AAR	– Analele Academiei Române
ACDE	– Asociația Corpului Didactic Evreiesc
ACFE	– Asociația culturală a femeilor evreice
ACIER	– Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România
AFIPR	– Asociația funcționarilor industriei și comerțului petrolului din România
AGAEZ	– Asociația Generală a Evreilor Zioniști
AGCDIR	– Asociația generală a corpului didactic israelit din România
AGIE	– Asociația Generală a Instituturilor Evrei
AGLR	– Asociația generală a librarilor din România
AGPLR	– Asociația generală a patronilor librari din România
AGSE	– Asociația generală a studenților evrei
AIN	– Arhivele Istoric Naționale
AIU	– Alliance Israelite Universelle
AJA	– Anglo Jewish Association
AJC	– Anglo Jewish Committee
AMC	– Arhivele Militare Centrale
AMR	– Arhivele Militare Române
Artil.	– Artilerie
AMAS	– Arhivele Ministerului Afacerilor Străine
AS	– Arhivele Statului
Atel.	– Atelier
ATIER	– Asociația tineretului intelectual evreiesc
BAGCDIR	– Buletinul Asociației Generale a Corpului Didactic Israelit din România
BAR	– Biblioteca Academiei Române
BB	– B'nei B'rith
BCCIB	– Buletinul Camerei de Comerț și Industrie București
BDCCJ	– Buletinul Deciziunilor Curții de Casație și Justiție
BE	– Blocul Evreiesc
BMB	– Banca Marmorosch Blanck & Co.
BOEGR	– Buletinul Oficial al Expoziției Generale Române din 1906
BOMI	– Buletinul Oficial al Ministerului de Interne
BOMIDAPPG	– Buletinul Oficial al Ministerului de Interne, Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Poliției Generale
BOMIGPPSG	– Buletinul Oficial al Ministerului de Interne, Direcțiunea Generală a Personalului, Poliției și Siguranței Generale
BSR	– Buletinul Statistic al României
BSRȘ	– Buletinul Societății Române de Științe
BUCIR	– Buletinul Uniunii Comunităților Israelite din România
C. civ.	– Cod civil
c.p.	– cod penal

CA	– Consiliul de Administrație
CCI	– Camera de Comerț și Industrie
CCJ	– Curtea de Casație și de Justiție
CCM	– Casa centrală a meseriașilor
CCPCI	– Comisiunea Centrală pentru Participarea Cultului Israelit (la Expoziția națională română din 1906)
CCTC	– Comitetul Comunității Templului Coral
CDI	– Corpul didactic israelit
CEB	– Comunitatea evreilor din București
CEI	– Comunitatea Evreiască din Iași
CER	– Centrala Evreilor din România
CF	– Comitetul Federal
CFR	– Căile Ferate Române
CFSR	– Comitetul Federației Sioniștilor din România
CH	– Codul Hamangiu
CI	– Curierul Israelit
CIR	– Comunitatea (Comunitățile) israelită (e) din România
CIRS	– Comunitatea Israelită de rit spaniol
CIRSB	– Comunitatea Israelită de rit spaniol din București
CIRSC	– Comunitatea Israelită de rit spaniol din Craiova
CM	– Consiliul de Miniștri
CRR	– Crucea Roșie Română
CSIER	– Centrul pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România
CTC	– Comunitatea Templului Coral
DAGPPGS	– Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Poliției Generale și a Statisticii
DAGPS	– Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Statisticii
DICJ	– Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție
DL	– Decret Lege
DPSG	– Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
DR	– Decret Regal
Ds.	– dosar
dv.	– dumneavoastră
Edit. (Ed.)	– editura
EGR	– Expoziția Generală Română din 1906
EPL	– Editura pentru literatură
FCE	– Federația Comunităților Evreiești
FCER	– Federația Comunităților Evreiești din România
Fmp	– Fondul muncitoresc palestinian
f.n.	– fără număr
FNE	– Fondul Național Evreiesc
Fr. (fr.)	– frate (în loji)
FSR	– Federația Sioniștilor din România
ICA (JCA)	– Jewish Colonization Association
ICCJ	– Înalta Curte de Casație și Justiție
IMER	– Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România (colecție)

Impr.	– Imprimerie
Ind.	– Industrie
Inf.	– Infanterie
Inst. (Instit.)	– Institut
IOBB	– Loja B'nai B'rith
ISISP	– Institutul de Științe Istorice și Studii Politice
JCM	– Jurnalul Consiliului de Miniștri
JDC	– Joint Distribution Committee
jud.	– județ
Libr.	– Librărie
LSAD	– Locul ștampilei Adunării Deputaților
LSS	– Locul ștampilei Senatului
M.St.M.	– Marele Stat Major
MA	– Manualul Administrativ
MAICD	– Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor
MAM	– Monitorul Asigurărilor Muncitorești
MASSG	– Ministerul Agriculturii, Serviciul Statisticii Generale
MCG	– Marele Cartier General
MCoI	– Ministerul Comerțului și Industriei
MI	– Ministerul de Interne
MIC	– Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
MICo	– Ministerul Industriei și Comerțului
MIPC, MCIP	– Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor sau Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
MIDPSG	– Ministerul de Interne, Direcția Poliției și Siguranței Generale
MJDJ	– Ministerul Justiției, Direcția Judiciară
MLP	– Ministerul Lucrărilor Publice
MO	– Monitorul Oficial
MO-AD	– Dezbaterile Adunării Deputaților
MO-S	– Dezbaterile Senatului
M.St.M.	– Marele Stat Major
n.n.	– nota noastră
NRR	– Noua Revistă Română
or.	– oraș
OSM	– Organizația sionistă mondială
PCM	– Președinția Consiliului de Miniștri
PLDS (PSDC)	– Palestine Land Development Co.
Pr. civilă	– Procedura civilă
RR	– Ronetti-Roman
S	– secția
Soc.	– Societatea
SRȘB	– Societatea Română de Științe București
SSR	– Societatea Scriitorilor Români
St.V.	– stil vechi
STB	– Societatea de Tramvaie București
subl. ns.	– sublinierea noastră

t.r.	– termen redus
Tip.	– tipografie
TGIA	– Arhiva Centrală Istorică (a Ucrainei)
TI	– Tikvas Israel
UCIR	– Uniunea Comunităților Israelite din România
UEP	– Uniunea Evreilor Pământeni
UFI	– Uniunea Femeilor Israelite
UFIB	– Uniunea Femeilor Israelite din București
UIC	– Uniunea Comunităților Israelite
UIP	– Uniunea Israelitilor Pământeni
V (v)	– vezi
Vs.	– Vaslui

Capitolul I

EVREII ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ. ÎNTRE RESPINGERE ȘI INTEGRARE

1

1901-1920. Discriminări legislative privind etnia evreiască¹

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Legea asupra învățământului secundar și superior din 25 august 1901 cu modificările din 1904 și 1906	24.III.1898, modificări 7.IV.1900, 12.VII.1901, 25.VIII.1901, 9.III.1904, 3.VI.1905, CH, vol. III, p. 2271	Art. 2. Instrucțiunea secundară și superioară este gratuită pentru fiii de români. Fiii de străini pot fi primiți în școlile de diverse grade de învățământ, dacă vor fi locuri disponibile, după ce se vor satisface cererile fiilor de români; ei vor plăti atunci o taxă. Art. 22. Elevii interni pot fi bursieri sau solvenți. Bursele se pot da numai la fiii de români. Art. 23. Pentru ca cineva să poată fi numit profesor la un gimnaziu sau liceu trebuie să fie român. Art. 31. Pentru a ocupa postul de maestru, candidatul va trebui să fie român.
Legea pentru introducerea câtorva modificări din legea asupra învățământului secundar și superior din 19 august 1902 la legea modificată a acestei legi din 5 martie 1904 și abrogarea modificării aduse ei prin legile menționate cu decretele din 30 mai 1905 și 24 februarie 1906, din 1 martie 1908	25.VIII.1901, modificări 1904-1905, Ibidem, vol. III, p. 2274	Art. 9. Articolul 27 din Legea de la 19 august 1901 se suprimă și se înlocuiește cu cel următor: Când numărul candidaților înscriși în tablele de capacitate pentru limbile moderne străine nu va fi suficient pentru a satisface nevoile învățământului, ministrul va putea admite și străini, care însă vor trebui să dovedească cunoștința limbii române. Candidații de acest fel nu vor fi însă admiși a concura decât pentru limba lor maternă și națională.
Legea asupra învățământului secundar și superior din 11 februarie 1904	26.VIII.1901, modificări 1904, Ibidem, vol. III-IV, p. 2853	Art. 2. Pentru ca cineva să poată fi numit profesor la o școală de fete secundară, pentru una din secțiunile literară sau științifică, trebuie să fie româncă.
Legea pentru modificarea unor articole din legea învățământului secundar și superior din 29 aprilie 1912	Ibidem, vol. VII, p. 4	Art. 31. Pentru a ocupa într-o școală secundară postul de maestru, candidatul va trebui să fie român [...]

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Decret-lege nr. 486 privind învățământul secundar și superior din 9 decembrie 1919	Ibidem, vol. IX-X, p. 248	Art. 23. Pentru ca cineva să fie numit profesor la o școală secundară de fete pentru una din specialitățile literare sau științifice, trebuie să fie româncă, majoră [...]
Regulamentul pentru internatele liceelor și ale școlilor secundare de fete din 26 august 1903 (modificări 1904, 1906)	Ibidem, vol. III, p. 2791, modificări 1904, 1906	Art. 8. Cererea de înscriere trebuie însoțită de următoarele acte: a) actul de naționalitate română [...]
Regulamentul școlilor secundare din 17 mai 1908	MO 36, 17 mai 1908 modificat 26.VIII.1901 în 1904, 1905. CH, vol. III, p. 2303, 4075	Art. 10. Înscrierile în clasa I. Școlarii români care au trecut examenul de admitere vor fi trecuți pe o listă după ordinea mediei. Fiii de străini vor fi trecuți pe o altă listă după aceeași normă.
Regulamentul pentru aplicarea legii asupra învățământului primar și normal-primar din 2 aprilie 1904	Art. 79 al legii din 28 august 1901 abrogă total Reg. din 1 sept. 1896, CH, vol. III, p. 2945	Art. 1. Învățământul primar este obligatoriu și gratuit pentru români. Art. 2. [...] străinii afară de cei care locuiesc în Dobrogea vor plăti taxă. Art. 4. În caz de insuficiență de locuri, se vor prefera copiii de români. Art. 102. Școlile normale sunt așezăminte de stat. Români singuri sunt admisibili în aceste școli.
Regulamentul pentru administrația interioară a școlilor primare urbane din 4 septembrie 1908	MO 4.IX.1908 CH, vol. V	Art. 21. Mai rămânând locuri disponibile în sălile de clasă [...] se vor înscrie copiii de străini [...] Până la 15 septembrie să prezinte recipisa de plată a taxei. Art. 26 bis [...] copiii străini [...] nu se vor putea permuta la școlile publice decât până la 15 octombrie.
Regulamentul pentru administrația interioară a școlilor primare rurale din 18 septembrie 1908	MO nr. 137 din 18.IX.1908 abrogă pe acela din 23.IV.1904 cu modificări din 8.VI și 13.IX 1908 CH, vol. V., p. 57	Art. 24. Mai rămânând locuri în sălile de clasă în urma înscrierii tuturor copiilor [români] în vârstă de școlarizare și supuși obligativității se vor înscrie copiii de străini [...] obligația recipisei de plată a taxei 15 septembrie [...]
Regulament pentru școala de orbi de pe lângă „Vatra Luminoasă” din 10 mai 1912	CH, vol. VII, p. 1294	Art. 30. Copiii români pregătiți în institute private vor putea fi permutați în cursul trimestrului I și II la școlile publice. Copiii străini aflați în situația de la aliniatul I nu se vor putea permuta în școlile publice decât până în termenul precizat la art. 29 (șase săptămâni de la începutul anului școlar). 1. Învățământul primar este pentru copiii orbi fii de cetățeni români în limita locurilor disponibile în instituțiile statului. 2. Copiii orbi, ai căror părinți nu sunt cetățeni români, sunt supuși taxei școlare. Se pot acorda dispense de taxe [...] și pentru motiv de sărăcie.

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Regulamentul pentru școlile de adulți din 3 iunie 1904		Art. 3. În școlile de adulți se poate înscrie orice român. Pentru a cincea parte din locuri se pot admite și străini.
Legea asupra învățământului profesional din 29 august 1901.	Ibidem, vol. III, p. 2373	Art. 3. Învățământul profesional în școlile publice este gratuit pentru fiii de români. Fiii de străini pot fi primiți dacă vor fi locuri disponibile, după ce se vor satisface cererile fiilor de români; ei vor plăti atunci o taxă. În nici un caz numărul străinilor admiși nu va putea trece peste a cincea parte din numărul total al elevilor.
Regulamentul pentru școlile elementare de meserii din 16 martie 1904	28.VIII.1901 (pt. învățământul profesional) Ibidem, vol. IV, p. 2875	Art. 10. Învățământul în școlile elementare de meserii este gratuit pentru fiii de români [...] Numărul străinilor admiși în școlile elementare de meserii nu poate trece în nici un caz peste 1/5 din numărul total al elevilor școlii. Art. 11. În schimbul taxei, străinii nu pot beneficia decât în învățământul teoretic și practic.
Regulamentul pentru școlile elementare de comerț din 20 august 1904 (cu modificările din 8 aprilie 1906)	Regulamentul școlilor superioare de comerț din 23 mai 1904 cu modificări. Ibidem, vol. IV, p. 3167	Art. 8. Se va da preferință fiilor de români în locurile disponibile. Art. 9 și 10 abrogate.
Decret pentru modificările introduse în regulamentul școlilor superioare de comerț din 30 decembrie 1908	MO nr. 214 din 21.XII.1908 Ibidem, vol. V, p. 148	Art. 11. Școlarii străini admiși în școli vor fi obligați ca până în 3 zile de la afișarea listei să prezinte directorului chitanța unei case publice că a depus a patra parte a taxei anuale. Art. 14. Fiecare școlar, fiu de străin, admis în școală, va plăti o taxă anuală de 150 lei.
Regulamentul școlilor profesionale de fete de gradul I din 9 iunie 1909 (cu modificările aduse prin Decretul Regal nr. 1751 din 20 mai 1909)	MO nr. 55 din 9.VI.1909 abrogă vechiul regulament din 9 mai 1904 și apoi modificat prin decret din 3 aug. 1906 și din 13 mai 1907 și 21 februarie 1908	Art. 10. În clasa I-a se admit...elevele care au 11 ani împliniți și sunt fiice de români [...] 6) Elevele care au 11 ani și sunt fiice de străini. Se va avea în vedere ca nr. străinilor în școală să nu treacă peste a cincea parte din nr. total al elevilor școlii. [...]
Regulamentul școlii județene de meserii din 20 august 1909	CH, vol. V, p. 531	Art. 20. Fiecare elevă admisă dacă este străină va plăti o taxă. Art. 23. Elevele fiice de străini merituoase și lipsite de mijloace vor putea fi cu timpul dispensate de minister de plata taxei. Art. 26. Condițiunile de admitere în școală sunt: 1) A fi român.

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Regulament pentru înființarea și admin. atelierelor de ind. casnică ale Min. Ind. și Comerț. din 11 septembrie 1912	Ibidem, vol. VII, p. 1392	Art. 15. a) Să fie de naționalitate română.
Regulamentul pentru administrarea atelierelor de ind. casnică înființate de persoane singure și întovărășiri particulare din 9 decembrie 1912	Ibidem, p. 1487	Art. 21. a) Școlărițele să fie de naționalitate română.
Regulamentul școlii de menaj externă din 1 august 1903 (cu modificările din iulie 1904)	Ibidem, vol. III, p. 2789	Art. 3. Elevcle de naționalitate străină vor plăti o taxă lunară.
Regulamentul școlii de menaj „Principesa Maria” din 14 august 1903	Ibidem, p. 2789	Art. 3. Comitetul școlii va putea să admită și străini ca eleve externe, solvente și în mod excepțional.
Regulamentul de aplicare a legii din 29 august 1901 pentru Învățământul agricol din 29 aprilie 1903 (cu modificări din 1904 și 1906)	Ibidem, p. 2706	Art. 3. Învățământul profesional în școlile publice este gratuit pentru fiii de români. Străinii pot fi primiți [...] dacă vor fi locuri disponibile, după ce se vor satisface cererile fiilor de români. Vor plăti anual, prin anticipare și în două căștiuri, următoarele taxe [...]
Lege pentru numirea profesorilor și conferențiarilor de curs teoretic și practic la Școlile centrale de agricultură de la Herăstrău și Școala specială de silvicultură de la Brănești din 22 februarie 1904	MO 58 din 12.VI. 1909, CH, vol. V	Art. 1. Pentru a putea fi numit profesor sau conferențiar, candidatul trebuie să fie român.
Regulamentul pentru învățământul farmaceutic din 10 iunie 1904	Ibidem, vol. IV, p. 3098.	Art. 66. Un număr de stipendii se vor împărți între studenții români.
Legea pentru organizarea școlilor superioare de medicină veterinară din 4 iunie 1909	MO nr. 51 din 4.VI.1909 CH, vol. V, p. 532	Art. 1. Învățământul medicinii veterinare [...] este gratuit pentru fiii de români. Fiii de străini pot fi primiți dacă vor fi locuri disponibile după ce se vor satisface cererile de fii de români și vor plăti atunci o taxă. Art. 31. Maestrul potcovar șef va trebui să fie român.
Regulamentul pentru organizarea Școlii de infirmiere din 20 octombrie 1913 și 25 septembrie 1914	Ibidem, vol. VIII, p. 374 și 661	Art. 4. Pentru a fi admise în școală, candidatele vor trebui să îndeplinească următoarele condiții: a) să fie de naționalitate română.
Regulament pentru acordarea burselor la școlile de arte frumoase din 12 mai 1912	Ibidem, vol. VII, p. 1296	Art.1. Ministerul va acorda elevilor români valoroși lipsiți de mijloace un număr oarecare de burse [...]
Legea pentru înființarea școlilor medii din 18 martie 1912	Ibidem, p. 1060	Art. 3. Învățământul în școlile medii este gratuit. După ce se vor satisface cererile fiilor și fiicelor de români, dacă vor fi locuri disponibile, pot fi primiți și fiii și fiicele de străini. Ei vor plăti atunci o taxă de 40 lei în anul I, iar de 50 lei în anul II, III și IV.

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Decret pentru modificarea art. 7 și 11 din Regulamentul Conservatoarelor de muzică și artă dramatică din 17 septembrie 1908	MO 136 din 17.IX.1908 CH, vol. V, p. 50	Art. 3. Străinii nu se vor admite ca elevi decât dacă rămân locuri disponibile după ce se vor satisface toate cererile elevilor români.
Regulament pentru modificarea art. 7 și 11 din Regulamentul Conservatoarelor de muzică și artă dramatică din 17 septembrie 1908	Ibidem	Art. 3. După aliniatul II al art. 11 se adaugă un nou aliniat: străinii nu se vor admite ca elevi decât dacă rămân locuri disponibile după ce se vor satisface toate cererile elevilor români.
Regulamentul bursierilor Facultății de Litere din București din 24 mai 1912	CH, vol. VII, p. 1297-1298	Art. 3. Nu vor avea dreptul să se prezinte la concursul pentru aceste burse decât studenții români care vor fi lipsiți de mijloace. Art. 11. Candidații vor adresa decanului, până în ajunul concursului, cererile lor, însoțite de următoarele acte: b) un certificat constatând că este român [...]
Regulamentul Facultății de științe din București din 24 mai 1912	Ibidem, p. 1298	Art. 3. Nu vor avea dreptul să se prezinte la aceste burse decât studenții români înscriși în facultate și care vor fi lipsiți de mijloace. Art. 10. Candidații vor adresa decanului cererile lor, însoțite de [...] a) un certificat constatând că candidatul este român.
Regulamentul bursierilor Facultății de științe din Iași din 24 mai 1912	Ibidem, p. 1299	Art. 3 [...] decât studenții români. Art. 12 [...] un certificat constatând că candidatul este român.
Reg. Școlii de moașe gradul I a Institutului „Grigore Ghica Vodă” din Iași pendinte de Epitropia generală a spitalelor Casei Sf. Spiridon din Iași.	Ibidem, p. 1330	Art. 3. Conform Hrisovul 22-27 Se primesc în școală eleve interne și externe. a) Internele vor fi numai românce; cele externe vor fi de orice naționalitate.
Regulamentul pentru numirea maestrilor în învățământul meseriilor la școlile profesionale de gradul I și II de fete, afară de atelierele de aplicație, din 4 iunie 1908	CH, vol. IV, p. 3108, MO nr. 34 din 4 iunie 1908. A se vedea „Regulamentul pentru școlile prof. de fete” nr. I, MO din 9.V.1904 și decretul modificator 3.VIII.1908, CH, vol. II, p. 41 și 45	Art. 4. Maestrele vor fi românce. Art. 6. Cererea de înscriere trebuie să fie însoțită de un act din care să se constate că este româncă.
Legea pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912	CH, vol. VII, p. 860 (abrogă vechiul regulament din 25.X.1889, vol. II, p. 1966)	Art. 3. Industriile care își trag materia primă din agricultură, sau dintr-un derivat al agriculturii, sau din solul și subsolul țării se vor bucura timp de 30 de ani de următoarele foloase: a) vânzarea de către stat, județ sau comună a terenurilor necesare pentru fabrici. Prețul vânzării se va fixa chiar în momentul

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Regulament de aplicare a legii pentru încurajarea industriei naționale din 11 octombrie 1912 ²	Ibidem, p. 1416	cedării terenului [...] Acest preț se va plăti după cinci ani de la începerea funcționării, în rate anuale. Străinilor li se vor concesiona asemenea terenuri, prin închiriere pe 90 ani, cu obligația de a le cumpăra în deplină proprietate, în cazul în care au dobândit naturalizarea [...]
		Art. 15. La toate licitațiile, fie pentru clădiri, fie pentru furnituri ale statului, județelor, comunelor și așezămintelor publice de binefacere, fabricanții din țară vor fi preferați celor din străinătate, chiar dacă ofertele lor vor fi mai scumpe cu 5% decât ale acestora.
		Art. 4. Străinilor li se vor concesiona asemenea terenuri „prin închiriere” pe 90 ani, cu obligația de a le cumpăra în deplină proprietate, în cazul când au dobândit naturalizarea [...]
		Art. 21. Toate întreprinderile care se bucură de foloasele legii încurajării industriei naționale vor întrebuința cel puțin 75% sută români din nr. total al lucrătorilor.
		b) Lucrătorii care nu sunt supuși vreunei protecții străine, fie evrei pământeni, sau alți străini, nu sunt considerați ca străini în câmpul muncii, conform art. 5 din legea pt. organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești.
		d) Comisia industrială poate încuviința funcționarea unui atelier de meseriași care se bucură de foloasele legii încurajării industriei naționale în care lucrează un străin ca patron cap de familie, cu copiii săi sau cu rude ale sale până la al treilea grad de rudenie inclusiv;
		f) Personalul administrativ al întreprinderii industriei protejate va trebui să fie de cel puțin 75% români [...]
		g) Personalul tehnic al întreprinderii industriei protejate trebuie să fie de asemenea de cel puțin 25% români.
		Art. 34. Membrii comisiei impozitului industrial precum și înlocuitorii lor trebuie să fie români [...]
Legea pentru organizarea administrației generale a finanțelor statului din 10 martie 1912	Ibidem, p. 949	Art. 34. Nimeni nu poate ocupa o funcție în administrația finanțelor dacă nu va întruni condițiile următoare:

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Legea pentru modificarea art. 132 și 137 din legea pt. organizarea comunelor rurale și administrația plășilor din 21 martie 1912	Ibidem, p. 1106	a) Să fie român sau naturalizat, bucurându-se în întregimea lor de toate drepturile civile și politice. Art. 137. Alin. III se modifică după cum urmează: Străinii aflați în comunele rurale [...] nu vor face serviciul de pază, dar vor plăti o taxă anuală care nu va trece peste 20 lei anual.
Lege pentru modificarea legii relativă la organizarea personalului administrativ, poștelor, telegrafelor și telefoanelor și a serviciilor dependente din 15 martie 1912	Ibidem, p. 1027-1028	Art. 16. Pentru admiterea în școala profesională, candidații trebuie să îndeplinească condițiile următoare: a) Să fie români sau naturalizați. Art. 19. Recrutarea personalului inferior se va face cerându-se aspiranților să întrunească condițiile: a) Să fie români sau naturalizați.
Regulamentul pentru punerea în aplicare a legii pt. cotitul vaselor cu ultimele modificări din 20 martie 1912	Ibidem, p. 1060	Art. 18, pct. 4. Să prezinte un certificat de moralitate emis de la prefectura județului de rezidență [...] și că este de naționalitate român.
Lege pentru modificarea art. 4 și 7, art. 8, alin. III, art. 10, 16 și 24 din legea relativă la construirea de locuințe ieftine în București din 21 aprilie 1913	Ibidem, vol. VIII, p. 61	Alin. e. Vinde locuințe individuale de valoare de cel mult 15.000 lei, inclusiv terenul, la locuitorii români ai capitalei [...]
Regulament pentru punerea în aplicare a cap. VII (59-69) din legea asupra burselor de comerț din 2 august 1913	Ibidem, p. 248	Art. 18. Pentru a fi numit ca mijlocitor autorizat, candidatul trebuie să îndeplinească următoarele condiții: a) Să fie român, major, cu exercițiul drepturilor civile și politice.
Regulament asupra legii Burselor de Comerț din 2 ianuarie 1914	Ibidem, p. 551	Capitol III. art. 32. Secretarul Bursei va trebui să îndeplinească condițiile: a) să fie român sau naturalizat.
Lege pentru organizarea serviciilor administrației centrale a Ministerului de Interne din 20 iunie 1913	Ibidem, p. 173	Art. 14. Nimeni nu poate ocupa o funcție în administrația centrală a ministerului dacă nu va întruni următoarele condiții: a) Să fie cetățean român, bucurându-se de toate drepturile civile și politice.
Lege pentru reorganizarea Corpului de grăniceri din 20 martie 1912	Ibidem, vol. VII, p. 1094	Art. 6. B. trupa: a) Pe lângă condițiile cerute de legea recrutării în armată, grănicerul trebuie să îndeplinească și următoarele condiții: 1. Să fie român.
Legea asupra înaintărilor în armată din 8 mai 1913	Ibidem, vol. VIII, p. 95	Art. 28. a) să fie român sau naturalizat român.
Lege pentru profesorii și maeștrii civili de la gimnaziul și liceul militar din 21 mai 1913	Ibidem, p. 106	Art. 3. Pentru limbile moderne se vor putea admite și străini, care au titluri suficiente, însă numai pentru limba lor maternă.

Denumirea documentului	Sursa	Mențiunea discriminatorie
Regulamentul școlii de meseriași militari de la arsenalul armatei din 18 noiembrie 1915	Ibidem p. 889	Art. 2. Elevii acestei școli se vor recruta, de preferință, dintre copiii militarilor și lucrătorilor stabilimentului armatei, români sau naturalizați români.
Legea pentru recunoașterea „Societății naționale de Cruce Roșie” a României ca persoană morală	Ibidem, p. 812	Art. 22. Membrii comitetului central trebuie să fie români [...]
Lege pentru recunoașterea ca persoană morală a Societății scriitorilor români (Anexă la lege) din 22 martie 1912	Ibidem, vol. VII, p. 1226	Partea V-a menționează: Să prezinte actul de naționalitate română.

1. Acest tabel prezintă prevederile legislative principale. Măsurile au dat loc în procesul aplicării lor la exagerări și abuzuri care au extins și agravat dispozițiile discriminatorii. De asemeni, organele administrației locale au inițiat o serie de discriminări, unele dintre acestea fiind relevate în documentele incluse în acest capitol. Acest tabel nu a putut cuprinde în complexitatea și diversitatea lor discriminările legislative și de altă natură cu care s-au confruntat evreii în aceste două decenii. Petiția Evreilor Pământeni adresată corpurilor legiuitoare, București, 1910, cuprinde și legi, regulamente și măsuri administrative îndreptate împotriva străinilor și aplicate evreilor pământeni (Reproduse și în Buletinul CSIER, nr. 4-5, 2000, p. 125-135).

2. Restricțiile prevăzute în legile succesive privind încurajarea industriei naționale au creat unele nemulțumiri în rândurile întreprinzătorilor evrei și în unele cercuri evreiești internaționale (vezi doc. 448 și 456).

2

Cotuna Răuceni-Fălciu, 1900, iunie. Țăranii cer ca evreica Miniha Copic să nu fie alungată din localitate

Iunie 1900

Domnule Ministru!

Subsemnații locuitori domiciliați în Cotuna Răuceni din Comuna Berezeni Plasa Mijloc Prut, Județul Fălciu, din motive de milă, venim a vă ruga să binevoiți a întoarce privirile asupra familiei defunctului Șmil Copic care a stat în această Cotună timp de peste 30 ani.

Pozițiunea în care se găsește această familie este:

Defunctul Șmil Copic a stat în această Cotună timp de peste 30 de ani până în anul 1898 când a încetat din viață, rămânând pe urma sa soția numită Miniha și șase copii în care interval a avut o conduită ireproșabilă.

Pe la finele anului 1897 delegatul Cotunei Răuceni, Gavril Onia, pentru motiv de răzbunare căci era urmărit de Copic pentru suma de 300 lei ce-i datora, încscenează furtul a

2 păsări care au fost puse în curtea casei sale fără știrea vreunui membru al familiei Copic și implică pe Miniha Copic ca complice (tăinuitoare). Șmil Copic în acest interval moare, iar administrația, bazată pe faptul de furt înscenat, fapt ce acum în urmă se dovedește că nu a fost decât preparat, ia măsuri de expulzarea din comună a Minihăi Copic, măsuri ce s-au și executat în iunie 1898, când numita Miniha Copic au (!) plecat din Cotuna Răuceni și au rătăcit prin mai multe orașe, târguri și sate, fără nici un căpătâi și fără mijloacele necesare de trai, deoarece mult puținul ce l-au avut a fost nevoită să-l lase tot la Răuceni pentru existența copiilor [pe] care numita a fost nevoită să-i lase la un fiu al său mai mare numit Leiba Copic.

În timpul din urmă însă, nenorocirea încearcă și mai greu pe această văduvă, căci îi moare și copilul mai mare Leiba Copic, care îngrijea de micii săi copii. Averea ce a rămas de pe urma sa a rămas în mâinile locuitorilor, cărora dânsul, în acest timp de criză agricolă, le-a împrumutat tot ce poseda bani și produse.

Fără sprijinul mamei lor care este expulsată și al fratelui care a murit, acești copii au rămas un obiect de milă.

Văduva Copic voină de veni în Răuceni spre a-și susține copiii și a scoate datoriile contractate, este deportată de autoritatea comunală.

De aceea apelăm, d-le Ministru, la mila Domniei-voastre, care fiind omul ce guvernați o țară cu atâta pricepere, suntem convinși că aveți și sentimente de inimă; rugându-vă a da autorizația văduvei Miniha Copic să stea în această Cotună spre a-și susține copiii și a scoate datoriile rămase pe la locuitorii de la defunctul ei soț și fiu cu care va asigura existența familiei¹.

Cu profund respect,

Noi, subsemnații prin propriile noastre semnături

Toderu Marucu (urmează alte 38 semnături)

D-Sale

Domnului Ministru de Interne, București

ACIER, Fond 1, dosar 345, fila 19, f/v.

¹ Un grup de evrei din localitatea Glodurile, jud. Vaslui, amenințați cu alungarea din sat de către autorități, a adresat ministrului de Interne următorul memoriu:

„Aci într-un mic târgușor Glodurile unde se află vreo 36 familii evreiești, parte dintr-înșii localnici aici de 40-50 ani și parte născuți aci și [care au satisfăcut] cerințele legii de recrutare, acum la 23 august ne pomenim cu un ordin de la d. sub-prefect al acestei plăși pentru a expulza 18 familii. În ce privește cine sunt aceste familii, parte dintr-înșii sunt bătrâni care sunt aci de câte 40-50 ani în comună, unde au avut fii câte 2-3 recrutați în armată chiar din această comună, unii dintr-înșii [din fii] sunt chiar și astăzi în activitate.

Parte din acești bătrâni care au astăzi fii în armată au avut și frați mai mici decât dânsii care au fost recrutați tot în această comună încă la anul 1864, au luat parte ca rezerviști în războiul 1877/78 și au și fost răniți. Iar parte din numiții pentru expulzare sunt rezerviști și dispensați, din[tre] care parte sunt născuți și au tras sorții aci în acest târgușor și parte în comunele vecine. Binevoști d-le redactor de a publica aceasta în stimabilul d-voastră ziar pentru a atrage atențiunea d-lui ministru.” (*Ibidem*, f. 22 f/v)

București, 1901, martie 15. Casarea unei decizii discriminatorii
împotriva lui Max Steinberg

Nr. 519. – Casarea deciziunii comisiunii de apel din județul Fălciu cu nr. 119 din 1901,
după recursul făcut de Max Steinberg

15 martie 1901

Curtea,

Ascultând pe dl Volceanu, delegatul fiscoșului, lipsind recurentul;

Deliberând asupra motivului de casare:

„Exces de putere, deoarece comisia de apel n-a ținut seamă de certificatul ce am prezentat spre a dovedi că nu mai întreprind profesiunea de samsar”.

Având în vedere deciziunea supusă recursului, din care se constată că recurentul, spre a dovedi că nu mai exercită profesiunea de samsar pentru care era supus la *taxa patentei*, a prezentat comisiei de apel un certificat eliberat de poliția orașului Huși la nr. 700 din 2 februarie 1900, anterior, prin urmare, deciziei comisiei de apel și prin care acea autoritate polițienească încredințează că recurentul Max Steinberg nu mai întreprinde comerțul de misitie, iar comisia de apel nici nu menționează prin decizia sa despre depunerea aceluși certificat;

Că neținând seama de un certificat ce putea schimba soluția ce comisia a dat apelului, făcut de recurent, comisia comite o omisiune esențială și un exces de putere și, deci, motivul invocat fiind întemeiat are a fi admis.

Pentru aceste motive:

Casează [decizia comisiei de apel Fălciu care respinsese recursul lui Max Steinberg]

Fiscul, secția II

BDCCJ, pronunțate de Secția I și II de la 1 ian. 1901, până la 1 ian. 1902, vol. XXXXI, Buc., 1905, p. 552-553.

Brașov, 1901, august 14. Raport al Comendurii militare în
legătură cu construirea unei sinagogi în Scheii Brașovului

Prefectura jud. Brașov

14 aug. 1901

Excelență,

Comunitatea Evreilor Brașov și-a construit un templu care va fi sfințit în cursul lunii
august.

În legătură cu aceasta, ca și altfel, în alte părți și aici a izbucnit în rândul locuitorilor
mai puțin inteligenți cunoscuta superstiție: „găsirea sângelui creștin pentru scopuri rituale”.

În Schei, de săptămâni întregi [locuitorii] au informația că evreii vor răpi unul-doi copii și li se vor lua sângele.

Ca din întâmplare, săptămânile trecute, reprezentanții firmei matrimoniale Ghizella s-au dus sus în Schei pe la pârâți și s-au interesat de copiii lor, explicând că pentru câțiva creștari săptămânal vor putea primi 3-5.000 forinți, dacă copilul moare.

Reprezentanții au vorbit limba maghiară sau în jargon evreiesc.

Populația românească din Schei în majoritate nu înțeleg maghiara sau jargonul evreiesc. În mod natural agenții, care erau evrei, au fost suspectați că vor să cumpere copii creștini.

Ca focul s-a întins vestea că sinagoga n-a fost sfințită și după convingerea lor trebuie neapărat sânge creștin.

În luna august – 12 – a sosit la Brașov Singer Zigmund, născut la Brăila și se presupune că ar fi din Arad, deoarece nu are pașaport românesc.

Populația era încredințată că venind de dincolo de munți, a călătorit fără pașaport, s-a strecurat în Schei și interesându-se de la unul la altul cum poate să ajungă sus în munți.

S-a creat suspiciune, iar copiii de pe stradă au început să-l batjocorească. Unuia din copiii de pe stradă i-a oferit bani, rugându-l să-i arate drumul. De pe o creastă se uitau câteva femei, și când au văzut că evreul oferă bani copiilor, au crezut, în imaginația lor, că evreul ia copilul.

Atât le-a trebuit, că din împrejurimi lumea s-a năpustit asupra evreului bătându-l și aruncându-l pe jos, unde l-au călcat în picioare.

În aceste condiții grave, a trecut pe acolo un om inteligent: dr. Jekelius, medic al orașului, și a venit și un polițist. Aceștia doi, cu mare greutate, l-au adus pe nenorocit în Piața Prundului la Secția de Poliție și de acolo l-au condus la Comenduire. Populația, aprox. o mie de oameni, l-a amenințat, făcând gălăgie. Cereau să fie predat populației din Schei, pentru răzbunare.

În timpul interogatoriului, un grup de 100-300, români în majoritate, au cerut să fie predat lor, așteptând rezultatele anchetei.

Polițiștii au reușit cu greu să liniștească populația dezlănțuită.

Seara, în fața noii sinagogi, s-a adunat lume amenințătoare, având intenția de a ataca templul.

De abia la 10 seara s-a reușit a se face liniște.

Au fost ridicate, de către polițiști, 4 persoane, toți evrei:

1. Adam Matyas, ucenic tâmplar; 2. Imrűch Vilmos, ucenic comercial; 3. Hőning Samu, ucenic lăcătuș; 4. Covaci Iozef, elev.

În baza legii 84 au fost amendați pentru tulburarea liniștii publice: primul cu 50 coroane, al doilea și al treilea cu câte 10 coroane și pe al patrulea cu 6 coroane, după care au fost eliberați. Pe Singer, care din lipsă de acte nu l-au putut legitima, l-au arestat¹.

Comenduirea orașului Brașov, (ss.) Indescifrabil

Către Excelența Sa, Szárheggi Graf Lazar Istvan
Prefect jud. Brașov

AIN Brașov, Pref. Jud. Brașov, Fond 2, ds. nr. 100/1901 – nr. 44/901.

Traducere din limba maghiară

Pe document notificarea: „Către Budapesta. În orașul Brașov vă raportăm că au fost mișcări antievreiești”.

¹ Sinagoga a fost refăcută după 1989 și a fost redeschisă pentru oficierea slujbelor religioase în decembrie 2001.

5

București, 1901. Bogdan Petriceicu-Hasdeu neagă rolul pozitiv al evreilor în economia Țărilor Române

Studiu asupra iudaismului (fragment)¹

...Astfel, concurența între națiuni este o armă de apăsare pentru cei puternici și o cursă de sclavie pentru cei neputincioși.

Ea este o frumoasă iluziune și o slută realitate, asemenea acelor imagini, în care poetul își descrie pe iubită „cu stele în ochi, cu mărgeară pe buze, cu trandafiri pe obraji, cu crini pe frunte și cu mărgăritar în gură...”

Aceasta ne poate plăcea în poezie, dar în fapt ar fi o caricatură.

XXI

Imposibilitatea concurenței internaționale e atât de vederată, încât până și concurența interioară, singură posibilă și singură dorită, se paralizează de îndată ce o țară începe a resimți în sânul-i industriași străini prea mulți, sau de un caracter prea diferit. Acest fenomen se poate studia, mai cu seamă, în două cazuri de dimensiuni monstruoase, care, sau amândouă totdeauna, ori ici coala câte unul, împiedică, îngreuiază, sugrumă desfășurarea concurenței, chiar între membrii uneia și aceleiași națiuni:

- 1) Îmbulzirea mai multor popoare sub un singur sceptor.
- 2) Pestifera lățire a iudaismului.

XXII

Despre cea dintâi din aceste două situații lăsăm să vorbească alții. Nouă ne vine greu a ne certa odată cu trei împărății², culcate de-a lungul Europei orientale și strângând din toate părțile sârmana Românie, cu o dragoste atât de învăpăiată, încât, în furia pasiunii, se pare că ar vroi s-o rupă în trei bucățele [...]

XXIII

Așadar, ne vom mărgini a analiza pe scurt numai cazul iudaismului, pe care știința economică nu-l atinge deloc, deși tocmai economiștii ar fi putut să se convingă, din propria lor experiență, de neprobabilitatea concurenței între un ovrei și un neovrei [...]

XXIV

În privința orișicărei națiuni, ovreii sunt un obstacol contra concurenței, nu numai ca străini, ci anume ca niște inamici înarmați până în creștet.

Ceea ce îi deosebește de toate neamurile făcându-i una din cauzele dezordinii economice ale țărilor, în inima cărora se furișează, este hidoasa cununie a trei calități negative:

1. Tendința de a câștiga fără muncă.

2. Lipsa simțului de demnitate.
3. Vrăjmășia contra tuturor popoarelor³.

XLV

În toate societățile civilizate, agricultura, manufactura și comerțul cel mare sunt principalele izvoare ale bogăției naționale.

Câteșitrele cer multă muncă.

Câteșitrele produc mult, adică dau naștere unor lucruri, care altfel n-ar exista, sau trebuiau aduse de departe.

Având nevoie de bani, el întreabă, de unde să-i găsească.

Având nevoie de marfă, el n-ar vrea s-o caute la capătul orașului său, în sat ori la fabrică; ci ar dori să și-o poată procura de aproape, în cartierul și chiar în strada, unde locuiește.

Pentru îndestularea acestor două trebuințe, ființează *negoțul banilor sau zaraflâcul și negoțul de prăvălie*.

Zaraful și prăvăliașul nu produc mai nimic; ei sunt simpli samsari⁴.

Zaraful și prăvăliașul nu muncesc mai nimic; ei speculează cu un product deja gata al unei munci anterioare.

Astfel francezii, germanii, italienii, englezii, românii, slavii nu se aruncă cu grămada în zaraflâc și nu se fac prăvăliași din singura lăcomie de a câștiga fără muncă.

Ei lasă această ușoară sarcină la un număr foarte restrâns de indivizi, de ajuns pentru a mulțumi tocmai confortul societății.

O națiune este agricolă sau e manufacturieră, ori se distinge prin comerțul cel mare; deși în câteșitrele aceste ramuri, câștigul e însoțit de multă muncă.

Națiunile nu muncesc mult, dar produc mult.

Din toate popoarele europene, numai *ovreii ne prezintă spectacolul unui neam întreg de zarafi și de prăvăliași*.

Ei mai nu muncesc.

Ei mai nu produc.

Dar ei câștigă.

În acest mod, de îndată ce iudaismul se strecoară într-o națiune, negoțul banilor și negoțul de prăvălie iau proporțiuni cu totul în dezarmonie cu dezvoltarea celorlalte ramuri industriale.

Peste puțin timp ovreii se înavuțesc, fiind lesne a se înavuți pentru cine câștigă lesne, pe când industria națională urmează a merge cu greu, căci pășeste muncind.

În fine, țara se metamorfozează în următorul tablou:

Pe planul întâi: cei mulți – leneși; cei leneși – bogați; cei bogați – ovreii. Pe planul al doilea: cei puțini – muncitori; cei muncitori – săraci; cei săraci – națiunea.

Rachiul e otrăvit, măsura e falsă, marfa e putredă.

Bătându-și joc de respectul altora, jidanul se îngrașă pe specule, oprite de legislator sau dezaprobrate de conștiința popoarelor: uzură, contrabandă, prostituție.

Bătându-și joc de respectul altora, jidanul împrăștie în juru-i semințele corupțiunii, bancrută, spionaj, mită.

Bătându-și joc de respectul altora, jidanul se usucă în zgârcenie și mucezește în murdărie!

Ș-apoi administrațiile cele mai bune sunt neputincioase contra perfidiei iudaice, căci legile pot pedepsi pe unii indivizi criminali, dar crima unui popor – niciodată⁵.

Dar *trândăvia cea colectivă* nu este singura trăsătură caracteristică a iudaismului.

Toți oamenii doresc a merita respectul altora.

Acest stimul de virtute face ca industriașul francez, german, englez, italian, român, ba până și turc, să fie onest, supus legilor și opiniei publice, păstrând buna cuviință exterioară, permițându-și din când în când unele plăceri modeste, potrivite cu punga-i sau cu pozițiunea-i socială⁶.

Numai evreilor le e necunoscută rușinea, gingașa oglindă a simțului de demnitate.

Bătându-și joc de respectul altora, jidanul introduce fraudă în toate⁷ [...]

Bogdan Petriceicu-Hasdeu, „Studiu asupra iudaismului. Industria națională, industria străină și industria evreească față cu principiul concurenței”, Biblioteca Populară Antisemită, nr. 3, București, Editura ziarului „Apărarea națională”, 1901, p. 107-111. Prima formă a acestei broșuri a apărut în 1868 și a fost reeditată la începutul secolului XX, cu unele modificări, pentru a contribui la propaganda antisemită, intensificată de liderul extremist A.C. Cuza.

¹ Sumarul acestui „studiu” cuprinde, între altele, asemenea teme: „Concurența între naționalități. Liberul schimb. Cauzele îngreunării concurenței. Pestifera lățire a iudaismului. Evreii, obstacol contra concurenței. Evreii, corupători, spioni, bancrutieri. La anul viitor la Ierusalim”. Aceste teze au alimentat mișcările și teoriile antisemite în opinia publică din România. Este regretabil că într-o recenzie, publicată de T. Vârgolici, a unei lucrări despre B.P. Hasdeu, apărută recent, cu tema „Studii și articole de economie politică” de B.P. Hasdeu, ediție îngrijită de eminentul exeget hasdeian I. Opreșan, nu se face nici un fel de apreciere față de afirmațiile istoricului român pe care le publicăm mai sus. Avem în vedere însemnările lui T. Vârgolici din „Adevărul literar și artistic”, critic literar în genere obiectiv și cu reflecții interesante. (vezi p. 4 din nr 631 (an XI) cu data de 27 august 2002). Autorul recenziei face referiri la acest articol al istoricului. Este menționată poziția lui Hasdeu, *relevată și de recenzent*, pledând împotriva menținerii României ca stat preponderent agrar. „Nimic nu este nu numai fals, dar încă mai periculos, pentru însăși existența națională decât această prosternațiune excepțională sub altarul Ceresii”. (Ceres era zeița agriculturii la vechii greci – n.n.) Foarte valoroasă constatare, dar aceasta nu poate obstrua exorcizarea evreilor, care numai de agricultură nu se ocupau, decât cu totul accidental.

² Se referă la imperiile otoman, austro-ungar și țarist.

³ A se vedea aprecierile Regelui Carol I despre calitățile evreilor dovedite în activitatea economică (documentul 443, precum și ale unor economiști români (doc. 428 notă).

⁴ Această afirmație a istoricului român contrazice tezele economiștilor liberali ca D. Ricardo, A. Smith, ca și ale aceluia din epoca modernă, care consideră circulația financiară unul din factorii vitalizanți pentru economie.

⁵ Xenofobia îl determină pe valorosul istoric să obstrueze realitățile. Sute de mii de evrei erau meseriași, având unități economice ce-au stat la baza formării păturii mijlociei, alături de comercianți, nucleu economic atât de necesar pentru construirea unei piețe, a relațiilor de schimb, în fapt a capitalismului modern.

⁶ Violența limbajului antisemit sub pana unui om de știință de valoarea istoricului, economistului și sociologului B.P. Hasdeu ne obligă să trimitem din nou la cele spuse de Regele României, de primul ministru P.P. Carp, ministru din anii 1900-1920, de economistul și sociologul G. Zane, N. Țațomir, și mulți alții care analizau cu luciditate și obiectivitate rolul evreului în dezvoltarea unei economii moderne (vezi cap. IX, doc. 428, 439, 453), pentru care se declara și B.P.H.

⁷ În lucrarea „O nevestă româncă” Hasdeu dă o „explicație” a antisemitismului său:

„În septembrie 1902, două luni după moartea nevestei mele, renunțasem la orice preocupățiune politică și cu atât mai ales nu mă gândeam deloc la chestiunea evreiască, pe care o deșteptase în România faimoasa notă diplomatică americană (referire la Nota trimisă guvernelor occidentale și României de către șeful Departamentului de Stat A. Hay al SUA⁸)... A doua zi la 14 septembrie îmi sosește pe neașteptate mediumul A. (spiritele comunică prin anumite persoane numite medium) și-am primit printr-însul o lungă comunicare, din care extrag următorul pasagiu:

«Chestia evreiască, ridicată de americani, nu este așa de nulă pentru România noastră, după cum ești tu dispus a crede; în viitor vor mai fi iarăși dificultăți în această privință. Dar, deocamdată, este necesar pentru români ca să se tipărească un răspuns curat istoric despre evreii din România și articolul trebuie să se publice în limba franceză, încălțit și scris de un Hajdeu. Iscăliți: Alexandru – Boleslas – Valeria».

Această comunicare venea dar, nu numai de la tatăl meu singur, ci însoțit de unchiul meu Boleslas și încă de bunica mea paternă Valeria, despre care eu am vorbit pe larg altădată, născută evreică, dar sublimă prin virtuțile sale. Nici însăși bunica mea Valeria nu era deloc filosemită; fiii ei, foarte aristocrați prin creștere, amândoi erau ostili evreilor; apoi eu am fost totdeauna antisemit⁸. (După Saniel Labin, „Cronica Israelită”, 6 decembrie 1903.)

⁸ Vezi doc. 89.

6

Focșani, 1902, februarie 11. Comunitatea israelită protestează împotriva unor manifestări antisemite

Domnule Președinte,

Cred că vă este cunoscut, de prin ziare, numele agitatoarei antisemite Tița Pavelescu – care a luat parte la devastarea din 1899, de la Iași¹, – și al pamfletului său, *Sentinelă*.

De doi ani de când apare acest pamflet, care are peste 2.000 de abonați în toată țara, – duce campania cea mai înverșunată, în contra noastră, a evreilor-români.

Calomniile cele mai murdare, infamiile cele mai nerușinate, șantajele cele mai îndrăznețe, sunt îndreptate contra evreilor, prin acest pamflet. Și de unde până acum atmosfera orașului nostru și a celor vecine era oarecum filosemită, de când apare pamfletul acesta, s-a schimbat cu desăvârșire.

Acum două săptămâni, această femeie a publicat, în capul pamfletului, o ilustrație în care reeditează vechile calomnii cu luarea sângelui la un copil creștin. Și numărul acela din pamflet, dânsa l-a distribuit la elevii din licee și prin oraș.

Dintr-un moment în altul ne putem aștepta la o devastare! Pentru a preveni, oarecum, acest pericol, am hotărât scoaterea unui ziar – „*Opinia publică*”, redactat de români (avocați, doctori etc.) și care s-o demaște cu desăvârșire, ducând, în același timp, o campanie filosemită.

V-am expediat primele două numere; odată cu prezenta, vă trimitem un număr de 20 foi, cu calda rugămintă de a stărua ca să fie vândută în cel mai scurt timp. Iar, de azi înainte, în fiecare sâmbătă, vă vom trimite, în același scop, un număr de 60 foi.

Banii ce se vor încasa se vor trimite pe adresa administrației ziarului.

Facem aceasta pentru motivul că nu voim să facem abonamente, deoarece, cum vom ajunge scopul la care țintim – *de a obține condamnarea acestei femei, la jurați, în sesiunea din martie cor.* – ziarul va înceta de a mai apare.

Veți face, prin aceasta, un serviciu imens cauzei noastre, ajutând la doborârea unui dușman al nostru, al tuturor.

Nu ne îndoim, deci, Domnule Președinte și onorate coleg, că apelul nostru va găsi ecou în inima dv.

Mulțumindu-vă anticipat, rămân al Domniei voastre².

(ss) Littman

Focșani, 11 februarie 1902

ACIER, Fond VI, ds. 200, f. 106 f/v.

¹ Este vorba de o manifestare antisemită din data de 16 mai 1899, cu care prilej au fost devastate prăvălii și locuințe, mai ales în centrul evreiesc, și au fost maltratați numeroși copii, femei și bărbați care au încercat să se opună manifestărilor huliganice. (FCER, CSIER, O istorie a evreilor din România în date, Studiu introductiv, selectarea datelor și anexe de Hary Kuller, Vol. I, București, Ed. Hasefer, 2000, p. 267.)

² Comunitatea evreiască din Focșani solicita la 1 martie 1902 sprijin pentru publicarea unei gazete care să combată propaganda violent antisemită a Tiței Pavelescu. (*Ibidem*, ds. 99, f. 15 *lv.*) După cum rezultă din documentul reproduș mai sus primele două numere ale publicației au apărut³.

³ Tița Pavelescu a fost condamnată pentru agitațiile sale antisemite, precum și pentru escrocherie. În „Egalitatea” an XVII, nr. 13 din aprilie 1911, p. 101 se relatează următoarele: „În Focșani a avut loc un proces ce vestita Tița l-a intentat d-lui Săveanu, senator, spre a-i plăti 200 lei ce i s-au incredințat spre a-i preda, cu ani în urmă. Baniii aceștia se spune că i-ar fi fost trimiși de un om politic din Capitală, nu se știe pentru ce. E destul a ști că pe vremea ceea coana Tița dădea concurs partidului liberal și că acei bani erau desigur veniți de la centru ca plată pentru serviciile pe care agitatoarea antisemită le adusese liberalilor. Dl. N. Săveanu i-a predat la timp banii fără să-i mai ceară vreo adevăriniță de primire. La proces, d-na Tița Pavelescu s-a prezentat, asistată de avocatul Șubă, iar dl. N. Săveanu de avocatul Ștefan Graur. Dl. N. Săveanu a primit să jure și judecătorul a condamnat-o pe Tița Pavelescu la 20 lei amendă”.

7

București, 1902, mai 27. Senatul Universității respinge cererea de recunoaștere a Asociației culturale a studenților evrei din Capitală

Asociația culturală a studenților evrei din Capitală a înaintat rectoratului universitar o cerere pentru a se recunoaște Asociația conform regulamentului universitar. Senatul universitar a respins cererea, neadmițând formarea acestei societăți.

Ziarul „Adevărul”, An XV, nr. 4606, 27 mai 1902, p. 3.

8

Roma, 1902, iunie 3. Nota ambasadorului României la Roma în legătură cu un articol al lui Bernard Lazare, care ne vizitase țara

Légation Royale de Roumanie
Roma, în 2/3 iunie 1902

Domnule ministru,

Referindu-mă la nota acestei Legațiuni no. 135 din 10/23 aprilie, am onoare a informa pe Excelența Voastră că în zilele din urmă, ziarul „Tribuna” a publicat o telegramă a corespondentului său din Paris, care reproducea cuprinsul scrisorii adresate de către

domnul Bernard Lazare¹ d-lui ministru de Externe al Franciei, și prin care dl. Lazare nu numai se plângea că a fost împiedicat în țara noastră să continue pretinsul studiu ce întreprinsese asupra situației israeliților, dar încă, ce e mai grav, acuza opinia publică din România pentru manifestațiunile ostile la care a fost expus, și pe Guvernul român, ce ar fi luat parte și încurajat prin agenții săi asemenea manifestațiuni.

În fața acestei publicații, menită a induce în eroare opinia publică din Italia și a prezenta țara noastră și pe Guvernul ei ca având sentimente incompatibile cu civilizația modernă, ne-am adresat la redacția „Tribunei” punând-o în curent despre realitatea faptelor și adevărata stare a chestiunii.

În urma explicațiunilor noastre, ziarul „Tribuna”, care publicase sub titlul: „Antisemitismul în România” zisa corespondență, s-a grăbit în primul număr a face rectificarea cuvenită, publicând-o sub titlul de: „pretinsul antisemitism în România”.

Alăturându-vă, pe lângă aceasta, numărul de la 1 iunie al ziarului în cestiune, în care s-a făcut zisa rectificare, am onoare, Domnule Ministru, a vă exprima sentimentele mele de înaltă considerațiune.

Nicolae Fleva

Excelenței Sale domnului Ion I.C. Brătianu
Ministrul Lucrărilor Publice și Ministrul Afacerilor Străine Ad-Interim etc.

AMAE, Fond 33/1902 Evrei, B. Lazare, f. 336.

Pe document adnotarea: „R. La dosar (ss) Indescifrabil”.

¹ B. Lazare, fruntaș al luptei împotriva discriminărilor antisemite, a vizitat România în 1902 pentru a cunoaște situația populației evreiești. Vizitând Bucureștiul și Iași, a fost primit cu satisfacție de populația evreiască. În decursul vizitei nu a luat atitudine față de cele constatate. În schimb, presa antisemită, unele grupări studențești și diferite persoane publice au criticat vehement și injurios prezența militantului evreu francez.

La revenirea în Franța, a publicat unele articole critice la adresa comportamentelor antisemite ale autorităților și ale unor cercuri ale opiniei publice. N. Bazilescu, industriaș și om politic, a consacrat în ziarul „Cronica” un ciclu de articole vehement xenofobe, în aceeași perioadă.

9

Iași, 1902, septembrie 29. Scrisoarea asociației filantropice
Fraterna „Steaua” către Bernard Lazare

All. FRATERNA
„Steaua”

Iași, nr. 329.

Iubite frate,

Au trecut deja patru luni de când orașul Iași, a doua capitală a României, a fost onorată prin vizita dumneavoastră; și aceste momente, rămase de neșters în inimile

coreligionarilor noștri, nu vor fi niciodată uitate; sub înălțătoarea lor impresie sufletele noastre vibrează de bucurie la pronunțarea numelui dumneavoastră. Subsemnatul, în numele Alianței menționate mai sus, al cărei membru de onoare sunteți, se grăbește să vă dea o dare de seamă succintă asupra activității noastre de la plecarea dumneavoastră până astăzi.

Începând din 5/8 mai a.c. Alianța noastră se dezvoltă zi de zi și dobândește noi adepti pentru exercitarea scopurilor sale umanitare și filantropice. Din nefericire, resursele noastre nu sunt suficiente pentru a putea să amelioreze mizeria în care trăiesc milioane de lucrători.

Distinsului nostru frate Bernard Lazare, Paris, membru onorific al Alianței „Steaua”.

AIU Papiers Bernard Lazare, reproduș după C. Iancu, Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare, Buc. Ed. Hasefer 1996, doc. 20 E (traducere din limba franceză).

10

București, 1903, aprilie 18. Opinia publică evreiască din România ia atitudine împotriva acțiunilor pogromiste de la Chișinău

Reînvierea Evului Mediu

Cele petrecute în Chișinău (Basarabia) au înfiorat și zguduit întreaga lume. Se credea că în Europa nu vor mai putea reînvia groazele evului mediu, că bestia nu se va dezlănțui din om [...] Și, totuși, ne zguduie spectrul celor întâmplare la Chișinău, în primele două zile ale Paștelor creștine. Acolo, mulțimea, beată de fanaticism, beată de ura infiltrată în inimi, s-a aruncat cu chiote de veselie asupra sinagogilor și caselor evreiești, a profanat cele sfinte cu o rafinerie (probabil, rafinament – n.n.) ce întrece pe cea din evul mediu, evul fanaticismului orb. Un grup de sălbatici puse pe un bătrân ce-l găsi în o sinagogă să rupă, cu mâinile sale tremurânde, sulurile legii, el, pentru care sunt sfinte, să le calce în picioare; și când cu inima sfâșiată comise faptul, i se răpi viața pentru a cărei mântuire se supusese la un atare sacrilegiu; alte grupe de bestii spânzurară pe rabini, în sinagogi, de candelabre, și-și continuară drumul triumfal înainte, după ce prăvăliră la pământ clădirile mărețe, consacrate Domnului [...]

Bestia, în drumu-i triumfal, oriunde dete de o casă evreiască o devastă, o dărăpână, și bătu, schingiui și omorî pe orice evreu peste care le fu cu puțință a da. Copii fură smulși de lângă sânul deznădăjduitelor mame și sfâșiați de fiarele cu chip omenesc, dinaintea ochilor lor; părinți fură omorâți în fața copiilor plâpânzi, fără puțință de a se opune; femei și fete fură dezonorate [...] Culmea în toate însă fu prădăciunea, fu jaful, căci aci e ținta, aci satisfacția. Mâinile roșite de sânge se spală, vederea ochilor sticlind de groază dispăre de la o vreme, dar ceea ce rămâne e banul jefuit de la jidan, acel ban pentru care trebuie atâta muncă ca să-l ai, și e așa plăcut să-l ai pe ușor! [...]

Fu plin evul-mediu, plin cu groazele și procesele lui barbare.

*

Și aceste toate de ce? Cum?

Acel de ce face să ți se sfâșie inima. Căci antisemiții locului, prin un ziar incendiar „Basarabetz”, făcură pe plebe să creadă că evreii au comis un omor ritual, că și-au frământat azimele cu sângele unui copil creștin nevinovat¹. Preoțimea fanatică încurajă astă versiune infamă, și, așa, în zilele sfinte ale Paștelor creștine, după răscolirea sentimentelor de ură prin reîmprospătarea Crucificării, porni acea izbucnire furioasă și sălbatică, setoasă de sânge, setoasă de bani! Două zile de-a rândul jaful și omorul continuară cu aceeași patimă și același dor de jaf și sânge.

Cum?... Cum fu posibil aceasta? Da, fu posibil, căci fanatismul orb nu domină numai masele, ci și straturile superpuse, ba, acestea sunt mai pline de răutate și sălbăcie în ura lor oarbă și în ura lor calculată. În aceste condiții se înțelege cum de administrația a înlesnit jocul plebei. În loc de a opune piedici serioase, mai s-ar putea zice că jaful și omorul au fost înscenate și îndrumate de cei chemați la paza bunei ordini. Cu zile înainte se știa că va izbucni ceva, cu zile înainte se iviră tipuri suspecte, provocatoare, și poliția, deși prevenită, nu găsi cu cale a lua măsuri decât când aproape nu mai era ce jefui; iar când evreii, convinși că nu se pot bizui decât pe ei înșiși, opuseră o rezistență disperată, poliția îi împiedică să dea în fiarele ce-i atacară. Dacă totuși un număr din bestii își primiră răsplata meritată, aceasta e datorită puterii ce ți-o insufală deznădejdea.

Această stare dureroasă pentru evreii ruși ne arată cât mai e chemat să sufere evreul: câte jertfe mai reclamă fanatismul orb și fanatizat. Și Dumnezeu știe câte nu s-ar mai întâmpla – încercări doar n-au lipsit și nu lipsesc nici în alte părți –, de n-ar fi cu puțină sfială, puțină rușine față de lumea civilizată, față de spectatorii de departe; câți cai n-ar zburda și acolo și într-aiurea de n-ar fi o mână interesată a-i ține în frâu. Câte n-ar încerca și antisemiții noștri, ca de pildă cei în jurul „Vocii Tutovei” ce reînvie, ca și în Rusia, calomnia sângelui!

Curios e fenomenul ce ni se prezintă în chestia israelită: cu cât spectacolul e mai depărtat, cu atât pare mai grozav și mai reprobabil; cu cât lucrurile se petrec mai în apropiere și mai sub simțurile și impresionabilitatea noastră – și ar fi deci firesc a le simți mai profund, mai în întreg – cu atât impresia e mai mică, cu atât se caută a arunca un vâl mai des.

Ei însă, evreii, trebuie să vadă și să priceapă greul situației lor; să înțeleagă că sunt jertfele urii de care îi înconjoară fanatismul timp de veacuri; că prin întărâtare bestia poate apărea, oriunde, din senin, căci pornirile primitive nu sunt încă stinse din omenire, ci numai năbușite. Și reflectând la dureroasa lor situație trebuie involuntar să se gândească de a-și întări rândurile, de a găsi o cale de ieșire, de a năzui la un cămin propriu și de a-și pune toate eforturile spre a-și ajunge ținta, spre a ajunge momentul în care orbul fanatism, oarba prejudecată, ura de rasă și calomnia infamă să nu-i mai poată zdruncina la orice clipă [...]

O, destul cu atâtea suferințe, cu atâtea chinuri, cu atâtea zguduiri; destul cu atâtea sânge nevinovat vărsat spre slava... fanatismului. Ora reculegerii ar putea începe, ora liniștii sufletești s-ar cuveni, în fine, martiriului de două mii de ani²!

M. Schwarzfeld

„Egalitatea”, An XIV, nr. 15, 18 aprilie 1903, p. 113.

¹ Plăsmuirea „omorului ritual”, utilizată de extremiștii antisemiți, pretinde că evreii iau sânge de la copiii creștini, pe care îi omoară în preajma Pesah-ului, pentru a-l folosi la prepararea azimei („mațot”). Cel mai celebru proces de omor ritual a avut loc în anul 1911, în Ucraina, implicat fiind Mendel Beilis, achitat după ce stătuse doi ani în închisoare înainte de a fi judecat. Un proces asemănător a fost înscenat unui evreu din București, tot în anul 1911, soldat cu achitarea presupusului asasin (vezi doc. 38, 49).

² Recent a apărut, la Chișinău, un volum consacrat evenimentelor sângeroase din primăvara anului 1903. Publicăm prefața acestei lucrări.

„În paginile culegerii reînvie tabloul atrocităților și al demenței care a cuprins Chișinăul în zilele de Paști din aprilie 1903, când în locuințele evreiești se năpusteau bande de pogromiști turmentați, cu fețe bestiale, care distrugeau tot ce li se nimerea în cale, acoperind trotuarele cu un strat gros de praf, de frânturi de mobilă și de cărucioare pentru copii, de cioburi de veselă, de cărți rupte în bucăți, de uși și geamuri sparte. Cine poate să rămână indiferent la scenele sălbatice de maltratare și omorâre, de profanare fioroasă a sinagogilor, de pângărire a sfintelor suluri ale Torei? Cititorii au posibilitatea să ia cunoștință de depozițiile victimelor și ale martorilor oculari ai pogromului, de listele celor uciși și răniți, de materialele anchetelor polițiste și judiciare ale crimelor săvârșite în zilele pogromului, de corespondența organelor centrale de stat și a celor guberniale relativ la cele întâmplate, de materialele referitoare la rolul și activitatea cercurilor antisemite, de atitudinea opiniei publice mondiale în legătură cu evenimentele de la Chișinău.

Cunoașterea materialelor inserate în culegere nu lasă nici un dubiu în privința faptului că autoritățile ruse centrale și cele locale basarabene sunt întru totul responsabile de vărsarea de sânge din Chișinău, că aceste autorități se prezentau ca protectori și complici ai inspiratorilor și participanților nemijlociți la pogrom. În acest sens sunt elocvente documentele care atestă că tentativele de organizare, de către evrei, a unor acțiuni de autoapărare erau reprimare imediat de poliție și armată, care, timp de două zile, au asistat impasibile la lăărădelegile pogromiștilor. Totodată, în culegere pot fi găsite materiale despre acei creștini chișinăuieni care i-au ajutat pe evrei, le-au oferit adăpost și refugiu în casele lor, precum și despre mișcarea internațională de protest împotriva antisemitismului din Rusia [...]

Aceste documente au fost depistate în arhivele din Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă și Israel, în presa rusă, americană și europeană din timpul respectiv. Majoritatea documentelor sunt făcute publice pentru prima oară. Unele materiale sunt reproduse din publicații care de multe decenii au devenit rarități bibliografice”³... [Institut Mejetniceskii Isledovanii Akademii Respubliki Moldova -- Otdel Istorii i Kulturi Evreev Moldov, Naționalnâi Arhiv Respubliki Moldova, Kișinevski Pogrom 1903 goda, Sbornik Documentov i Materialov, Redakționaia Koleghia: Ia. M. Kopanski (glavnâi redaktor), A.A. Berzoi, K.L. Jignia, Chișinău, Izdatelstvo „Ruxandra” 2000 (Institutul de Cercetări Interetnice al Academiei de Științe a Republicii Moldova, Arhiva Națională a Republicii Moldova, departamentul de istorie și cultură a evreilor din Moldova, Pogromul de la Chișinău din anul 1903. „Culegere de documente și materiale”, Colegiul național: Acad. Ia. M. Kopanski redactor șef – A.A. Berzoi, K.L. Jignia, Chișinău, Editura „Ruxandra”, 2000, 523 p.)]

³ La 2 mai 1903, s-a constituit la București Comitetul evreiesc de inițiativă pentru ajutorarea victimelor pogromului din Chișinău.

Acesta era alcătuit din dr. Adolphe Stern, dr. Blumenfeld, dr. Erdreich, Ioseph Stern, dr. M. Beck, Adolf Salomon, D. Schälller, Mayer Fränkel, casierul colecției, strada Stelcea, 18, București.

Comitetul Federației sioniștilor din România a adresat un apel în același scop rugând ca banii să se adreseze casierului comitetului, Jean Silberstein, Galați („Egalitatea”, an XIV, nr. 17, 2 mai 1903, p. 136).

11

Viena, 1903, mai 19. Theodor Herzl, președintele Organizației Sioniste Mondiale, exprimă solidaritatea cu victimele pogromului

19 mai 1903

Stimată conducere a Comunității evreilor din Chișinău!

Întreg poporul evreu se află sub impresia cumplitelor zile de la Chișinău. De veacuri întregi nu a mai fost solidaritatea evreilor atât de dureros manifestată. Femei și copii nevinovați au trebuit să creadă în ea, în disperarea lor.

Adânc zguduit de proporțiile acestei nenorociri naționale, vă strângem mâna cu un sentiment de frățească durere căci cei uciși au fost sânge din sângele nostru, iar lespezile lor de pe morminte acuză: *Ad Mussai!*

În durerea noastră există un singur cuvânt de consolare: să fim uniți cu toții în durere și bucurie spre a ne salva poporul din sclavie. Fie ca aceste zile grele să găsească și bărbați decizi să se înhame la o muncă comună și importantă.

Cu un salut sionist

Dr. Herzl

M. Kopanski, A. A. Berzoi, K. L. Jignia, op. cit., p. 83.

12

Chișinău, 1903, august 23. Dosare ale anchetei privind asasinarea unor evrei în timpul pogromului din aprilie 1903

Dosare înaintate Tribunalului de la Odessa

Nr. crt.	Denumirea dosarului	Data înaintării către Tribunal și fixarea datei audierii
1	Despre orășenii Alexandr Vreme și Piotr Isaak acuzați în baza articolelor 269 ¹ și 1459 ale Codului Penal (legat de uciderea lui Strul Selestian)	La 19 iunie 1903 cu nr. 2403; la 28 noiembrie 1903
2	Cu privire la orășenii Grigori Antonov și Mihail Cecan acuzați în baza art. 269 ¹ și 1459 Cod Penal (în legătură cu uciderea lui Kopel Kainarski)	La 19 iunie cu no. 2406; la 13 noiembrie
3	Cu privire la orășenii Alexandr Stirbu, Dimitrii Botnar și alții, în total 15 persoane, trase la răspundere în baza art. 269 ¹ și 1459 ale Codului Penal (în legătură cu omorârea lui Hațkelevici ș.a.)	La 28 iunie cu nr. 2489; la 29 noiembrie
4	Cu privire la Nichita Guțu, Isaia Ghețiu și Nichita Korhov acuzați în baza art. 269 ¹ și 1459 ale Codului Penal (în legătură cu uciderea lui Strul Ulma)	La 18 iulie cu nr. 2628; la 20 noiembrie

5	Privitor la orășenii Anton Kuiban și Konstantin Rotar învinuiți în baza art. 269 ¹ și 1459 ale Codului Penal (cu privire la uciderea lui Avrum Kogan)	La 8 iulie cu nr. 2632; la 13 noiembrie
6	Privitor la Andrei Gheșov, Ivan Perju ș.a. în total 10 persoane acuzați în baza art. 269 ¹ , 1459 și 1464 ale Codului Penal (în legătură cu uciderea lui Motl Grinșpun)	La 9 iulie cu nr. 2659; la 12 decembrie
7	Privitor la Axentie Voitișenko, Iakob Bezdrighin ș.a. în total 7 persoane acuzate în baza art. 269 ¹ aliniat 2, 1459, 1525 și 1526 Codul Penal (în legătură cu uciderea lui Haia Lea Kighelman și Itak Vainștein și violarea lui Rivca Sif și Sima Zaicik)	La 9 iulie cu nr. 2662; la 20 decembrie
8	Cu privire la Zaharia Dudciak și Makar Poleakov, acuzați în baza art. 269 ¹ și aliniat 2 art. 1459 Cod Penal (în legătură cu uciderea lui Keila Koza)	La 9 iulie cu nr. 2665; la 20 noiembrie
9	Cu privire la Daniil și Iakov Petresko acuzați în baza art. 269 ¹ , aliniat 2 art. 1459 și aliniat 1 art. 1483 Cod Penal (în legătură cu uciderea lui Krupnikov)	La 9 iulie cu nr. 2668; la 20 noiembrie
10	Cu privire la Sava Șpot ș.a. acuzați în baza art. 269 ¹ și 1459 Cod Penal (de uciderea lui Moșko Kighel)	La 18 iulie cu nr. 2800; la 28 noiembrie
11	Privitor la orășenii Petr Kaverin, Ivan Pirojka și Stepan Focșa învinuiți în baza art. 269 ¹ , aliniat 2 1459 și aliniat 1 1483 Cod Penal (de uciderea lui Voliovici)	La 18 iulie cu nr. 2797; la 28 noiembrie
12	Cu privire la Anton Golubika, Ivan Kuharciuk ș.a. în total 40 persoane învinuiți în baza art. 269 ¹ Cod Penal (în legătură cu pogromul de la vama Sculeni)	La 24 iulie cu nr. 2880; la 24-26 noiembrie
13	Privitor la Kiril Martânesko învinuit în baza art. 269 ¹ și aliniat 1 art. 1459 Cod Penal (în legătură cu omorârea lui Șmul Urman)	La 24 iulie cu nr. 2876; la 29 noiembrie
14	Privitor la Nazarie Dedeniuk, Lifantii Volkov ș.a. în total 12 persoane inv. în baza art. 269 ¹ , aliniat 1, art. 1483, aliniat 11459 și art. 1489 Cod Penal (în legătură cu uciderea lui Aron Brahman, Bulgar, Lâs ș.a.)	La 24 iulie cu nr. 2888; la 19 decembrie
15	Privitor la țărani Ivan Kiriak, Efim Baciuc, Andrei Gora ș.a. în total 9 persoane învinuite în baza art. 269 ¹ Cod Penal în legătură cu tulburarea ordinii în comuna Mereni, jud. Chișinău	La 25 iulie cu nr. 2891; la 11 decembrie
16	Cu privire la Fedor Rusnak (sau Rusu), Serghei Bordean, Ilarion Berezlov (sau Berezovski) ș.a. în total 59 persoane acuzate pe baza art. 269 ¹ , Cod Penal (în legătură cu tulburarea ordinii publice pe drumurile Muncești și Bacioi și uciderea lui Sura și Zis Fonarji și Iankel Tunik)	La 30 iulie cu nr. 2963; la 15-19 noiembrie
17	Cu privire la Emanuil Șchiop ș.a. în total 35 persoane în baza art. 269 ¹ , 271, 1489 și aliniat 2, art. 1490 Cod Penal (în legătură cu tulburarea ordinii publice în comuna Bacioi județul Chișinău și uciderea lui Pina Spivak)	La 7 august cu nr. 3130; la 27 noiembrie
18	Cu privire la Anton Marina, Emanuil Panuș, Xenofont Golovkin ș.a. în total 34 persoane învinuiți în baza aliniatului 1	La 20 august cu nr. 3247; la 13

	art. 269 ¹ Cod Penal (în legătură cu tulburarea ordinii publice pe drumurile spre Găncești și Izmail și suburbiile Sfânta Vineri și Boiucani)	decembrie
19	Privitor la Stepan Popp, Iordache și Nikolai Faner ș.a. în total 23 persoane, învinuți în baza art. 269 ¹ Cod Penal (în legătură cu tulburarea ordinii publice la Bazarul Nou, străzile Kievskaia și Pușkinskaia)	La 20 august cu nr. 3249; la 13 decembrie
20	Privitor la Gheorghii Pârlog, Vartolomeu Railian ș.a. în total 23 persoane, acuzați în baza art. 269 ¹ Cod Penal (în legătură cu tulburările de pe străzile Balșevskaia, Fontannaia, Kamenolomnaia ș.a.)	La 20 august cu nr. 3252; la 17-18 decembrie
21	Privitor la Saveli Soloviov, Efim Godiak, Ivan Sobișcinski ș.a. în total 35 persoane acuzați în baza alineat 1 art. 269 ¹ Cod Penal (în legătură cu tulburarea ordinii publice în cartierele Tabakeria, Guțuliovka, Nikolaevskaia și străzile din vecinătate)	La 20 august cu nr. 3255; la 8-10 decembrie
22	Privitor la Ivan Grjedorjevski, Panfil Iakovenko, Nikolai Cernevski ș.a. în total 37 persoane înv. în baza art. 269 ¹ și 1459 Cod Penal (în legătură cu uciderea lui Bențion Galanter, Veniamin Baranovici ș.a.). Dosarele înaintate Judecătoriei districtuale din Chișinău în baza art. 277 al Codului de Procedură Penală	La 20 august cu nr. 3259; la 6-12 noiembrie
23	Despre violarea Itei Grinșpun	La 1 august
24	Cu privire la uciderea în timpul tulburărilor din 7 aprilie pe str. Gostinnaia în apropierea casei nr. 66 a băiatului rus Ostapov	La 1 iulie
25	Cu privire la strangularea copilului familiei Fișman ²	La 1 iulie
26	Despre uciderea la 7 aprilie a lui Motl Mendiuk în apropierea abatorului	La 21 iunie
27	Privitor la uciderea lui Haim Goldiș la 7 aprilie pe strada Ostapov	La 4 iunie
28	Cu privire la uciderea lui David Haridon în apropierea gării	La 30 iunie
29	Cu privire la uciderea lui Nikolai Soloviov la 8 aprilie pe drumul Doiceștilor ³	La 11 iulie

TGIA (Arhiva Centrală istorică a Ucrainei), Fond 419, nr. de inventar 1, ds. 3428, filele 176-178 verso

¹ Numerotarea reprezintă alineatul 1 la articolul 269.

² Procesul privitor la moartea copilului lui Idel și Tuba Fișman a fost sistat de către judecătoria districtuală din Chișinău la 8 decembrie 1903 lipsind semnele de delict, fiindcă copilul a fost întâmplător înăbușit de propria lui mamă care, căutând să scape de asasinii, a căzut peste el.

³ Ultimele trei procese au fost sistate de aceeași judecătorie neputând să fie găsiți asasinii. (vezi doc. 10.)

București, 1903, noiembrie 6. Comemorarea victimelor pogromului de la Chișinău

Comunitatea Israelită a Templului Coral din București

PROGRAMA

serviciului divin de dolin ce se va oficia în Templul Coral
Duminică 6 Noiembrie a. c. în memoria coreligionarilor noștri, victimele
măcelurilor din Rusia.

I.

Rugăciunea de seară.

II.

Psalmul 22

„Dumnezeul meu, Dumnezeul meu de ce mă părăsești ?“

III.

„Doamne, ce e omul că îngrijești de el ?“

IV.

Predică

V.

„Dumnezeule, plin de îndurare !“

VI.

„Mi-am pus pe Domn în tot d'auna în fața mea“

VII.

„De datorie noastră e să preslăvim pe Domnul tuturor“

K a d i ș

Tipografia J. S. Binder, Brezoiului No. 1

Iași, 1904, februarie 7. Litigiu între comercianți evrei și Primăria orașului Roman, rezolvat în favoarea comercianților

Curtea de Apel Iași, Secțiunea I-a
Audiența din 7 februarie 1904

From Fischer, Lupu Haller și Haim Cohn, cărora li se concesionase [de către Primărie – n.n.] dreptul de a încasa unele taxe pentru transportul sfeclei de zahăr în oraș, de care însă nu au beneficiat datorită refuzului țăranilor de a plăti aceste taxe, pe baza sentinței nr. 43 din 22 decembrie 1901 a Tribunalului Roman, care consideră că Primăria nu este îndreptățită la această concesionare, s-au adresat Curții de Apel Iași. Aceasta a dat dreptate apelanților și Primăria a fost obligată de a plăti o despăgubire acestora.

„Curierul judiciar”, An XIII, nr. 27 din 11 aprilie 1904, p. 230-231.

Herța-Dorohoi, 1904, noiembrie 8. Persecuții împotriva Comunității Evreiești din localitate

Domnule Ministru,

Subsemnații cetățeni israeliți domiciliați în urbea Herța, județul Dorohoi

Respectuoși vă rugăm a da curs petiției noastre ce v-am adresat acum zece zile trecute prin care ne plângem contra d-lui primar respectiv care, în mod ilegal, a trimis agenții săi de au ridicat cu forța și într-un mod foarte necuviincios din sinagoga noastră un policandru; împlinind-o [ca o completare – n.n.] pentru abonamentul curățirii gunoaielor, la care noi credem că o sinagogă nu poate fi impusă.

Contra acestei procedări noi am reclamat d-lui prefect al județului.

Dl. primar, ca răzbunare pentru această reclamație, prin o ordonanță absolut neîntemeiată și fără vreun motiv plauzibil, ne-a închis sinagoga, oprindu-ne deja de trei săptămâni a ne exercita cultul nostru.

Rugăm stăruitor încă o dată, onor domnule ministru, să binevoiți a orândui o anchetă pentru cercetarea cauzei care, convingându-se de adevărul celor reclamate de noi precum și că sinagoga noastră este curată, văruiată și în cele mai bune condițiuni igienice, să dispuneți deschiderea ei.

Prinuți vă rugăm domnule ministru respectele noastre¹.

1904, noiembrie în 8

Urmează iscăliturile membrilor Comunității.

AIN, Fond MAI, ds. 862/1904, f. 28.

¹ Plângerea este adresată Ministerului de Interne.

Chișinău, 1905, decembrie 16. Anchetă în legătură cu pogromul care a avut loc

PROCES-VERBAL

Încheiat azi 16 decembrie 1905, în orașul Chișinău.

Anchetatorul judiciar al Judecătoriei Districtuale din Chișinău pentru cazurile mai importante l-a anchetat pe numitul mai jos în calitate de martor, cu respectarea prevederilor art. 443 al Codului Penal, și el a depus următoarea mărturie:

Mă numesc Sura Vitia Abramovna Bronstein; stare socială: orășeancă; am 22 de ani; de religie mozaică; fără cazier; știutoare de carte.

Locuiesc în orașul Chișinău pe strada Alexandrovskaja, îngrăditura Armenească, în curtea unde se află birtul „Ardagan”.

Am raporturi speciale cu persoanele în cauză și anume: persoanele ucise Abram-Herș Bronstein a fost tatăl meu, Feiga Bronstein, mama mea și Ester Bronstein – sora mea.

La 20 octombrie a.c., în jurul orelor 12 la amiază, împreună cu tatăl meu Abram, mama Feiga și sora Ester Bronstein, temându-ne de devastarea locuinței noastre care se găsește în îngrăditura Armenească, în curtea unde se află ceainăria „Ardagan”, ne-am dus la Arhiereul Armean, a cărui locuință se găsește de asemenea în îngrăditura Armenească, iar ferestrele se deschid înspre strada Bolgarskaia. Arhiepiscopul ne-a pus la dispoziție trei camere aflate alături de locuința sa, într-o casă separată. Între locuința arhiereului și casa unde ne-am aflat noi există o grădină de o lățime nu mai mare de 2 arșini (1 arșin – 0,71 m). Ferestrele locuinței în care ne aflăm se deschid înspre strada Bolgarskaia. În aceste camere se mai aflau, în afară de noi, casierul arendașului îngrăditurii Armești, Reidel Groisman, mama acestui casier, trei eleve ale liceului Nagovskaia, Lifschitz și fiul lui Lifschitz. Cei din urmă locuiesc vis-à-vis de casa Arhiereului Armean. Eu, cu mama Feiga am stat pe o canapea în fața ferestrei care se deschidea înspre strada Bolgarskaia, iar tata stătea în fața ferestrei din camera alăturată. În jurul orei 13 în aceeași zi de 20 octombrie, pe acoperișurile caselor de partea cealaltă a străzii Bolgarskaia în dreptul casei noastre au apărut niște soldați care au început să tragă de acolo în direcția casei unde ne aflăm. Mama mea a fost ucisă pe loc de un glonț iar un al doilea glonț l-a nimerit pe tatăl meu în abdomen. Sora mea Ester a fugit din cameră, dorind, precum mi-a spus, să-i ceară ajutorul Arhiereului Armean. Peste câteva minute am ieșit în fugă după sora mea și am găsit-o zăcând rănită la câțiva pași de ușa locuinței; eu am întrebat-o cine a rănit-o și mi-a spus că a fost rănită prin împușcătura soldaților care au tras în ea. La câțiva pași de ea zăcea mort bucătarul arhiereului Avetihsiant; nu știu cine l-a ucis pe bucătar, nu știu de ce au tras soldații în locuința în care ne aflăm, de asemenea nu știu dacă s-a tras din direcția curții arhiereului. De asemenea nu știu din ce regiment făceau parte soldații și care era numele lor. Nu știu nimic mai mult în această cauză și nu pot depune alte mărturii. Pot să adaug că mama mea a avut ascuns în sân 200 ruble și obiecte de aur în valoare de 500 de ruble [...]

Corpurile neînsuflețite ale tatălui meu, mamei și surorii au fost transportate fără prezența mea la spital de către administratorul spitalului evreiesc, felcer, doi slujbași și doi soldați. Mai târziu i-am întrebat la spital pe aceiași doi slujbași în legătură cu banii care-i

avea asupra ei mama, dar ei au răspuns că nu au găsit la ea nici un fel de bani. Nu pot să spun cine a pus mâna pe banii pe care îi avea asupra ei mama^{1,2}.

Anchetator judiciar, (ss) Indescifrabil

Arhiva Națională a Republicii Moldova, Fond 39, op. 1, ds. 661, f. 148-149.

¹ Lipsește semnătura persoanei anchetate.

² O anchetă similară s-a desfășurat la 13 februarie 1906 de către Secția III a tribunalului județean Orhei în legătură cu agresarea la 25 octombrie 1905 a locuitorilor din satul Rizeni. Au fost inculpați Stepan și Andrei Roșca, Vasili Jordan, Fiodor Burlak, Avteni Mustață, Iakov și Ilarion Galira pentru agresiune premeditată și trimiși în judecată (Ibidem).

17

Brăila, 1906, aprilie 23-24. Primarul orașului, Christian Suliotti, salută Congresul Corpului Didactic Israelit

Cu o vie plăcere am primit amabila dv. invitație de a participa la solemnitatea deschiderii Congresului corpului didactic al școlilor israelite din țară și mă simt foarte onorat de a vă putea aduce căldurosul salut al orașului care vă primește cu drag în sânul său, fiindcă nu s-a îndoit nici un moment de sentimentele românești, de care ați fost animați întotdeauna.

Plăcerea mea este cu atât mai mare, cu cât mă găsesc în mijlocul celor mai distinși reprezentanți ai inteligenței israelite din țară, care, cu o râvnă de admirat, au lucrat și lucrează pentru dezvoltarea culturală a poporului evreu.

Cine nu cunoaște dureroasa epopee a fiilor lui Israel, încheată din suferințe și lacrimi și care a inspirat umanității un sentiment de adâncă compătimire universală.

Lanțul nesfârșit de nenociri ce au căzut pe capul nefericitului popor evreu nu l-au copleșit, l-au îmbărbătat și l-au întărit, deoarece era puternică forța de rezistență a rasei sale și prea dezvoltat sentimentul de conservare națională, ca să dispară sub greutatea și asprimea unei lungi perioade de sfâșietoare chinuri.

Iar după ani și ani, împrețiați în cele patru colțuri ale lumii, departe de cerul sub care dorm strămoșii, fiecare a simțit arzătoarea dorință de a-și făuri o altă patrie în locul celei dispărute, – acolo unde fiii fiilor lui Israel au văzut primele luciri ale soarelui și au respirat aerul libertății și pe care, la vreme de nevoie, au udat-o cu sângele lor.

Iată pentru ce am fost întotdeauna convins că patriotismul dv. este curat și senin, fiindcă s-a născut sub impulsunea idealului de a găsi un cămin, în care să vă adăpostiți și în care să resimțiți bucuriile ca și durerea. Căutând o patrie, ați găsit-o pe ospitalierul pământ dintre Carpați și Dunăre. Importanța Congresului dv. justifică pe deplin nevoia neapărată ce o simțiți de a stabili între dv. și o unitate de vederi, de a vă da seama de starea corpului didactic israelit și de a aviza la mijloace de îndreptare a soartei sale.

Vă voi aminti cu acest prilej proiectul Constituantei franceze de la 1791, care cerea dascălilor cărora le este încredințată speranța familiei și a patriei, să fie *luminați și virtuoși*. Convenția, menținând aceste două condiții, a mai adăugat o a treia: *să fie patrioți*. Puțin mai târziu, învățământul fiind declarat liber, formalitățile pentru deschiderea unei școli se reduceau la o singură declarație către consiliul comunal, prin care se arăta obiectul învățământului și la care se alătura un certificat de patriotism și de bună purtare, fără nici o altă probă de capacitate profesională.

Iată dar, chiar în spiritul timpurilor noi este de a se recruta un personal didactic animat de iubirea de patrie, pentru ca să poată educa tinerele generații în respectul către legile în care trăiesc și se dezvoltă și în dragostea de pământul păstrat cu munca și jertfa generațiilor trecute.

Fiecare om face parte, deopotrivă, dintr-o familie vastă, care este societatea civilă, *statul* și din alta mai vastă încă: *familia umană*.

Trăind în aceste două cercuri, unul mai restrâns și altul mai larg, se naște într-însul și se dezvoltă iubirea de patrie și iubirea omenirii. Nimic nu este mai puternic decât legăturile care ne unesc strâns cu țara în care am fost născuți; până și obiectele neînsuflețite ne sunt dragi, fiindcă le împrumutăm ceva din existența noastră proprie și din sentimentul nostru și fiindcă sunt indisolubil legate în inima noastră cu însăși ideea de patrie [...]

Spuneam cu altă ocazie că misiunea învățătorului este o misiune socială, căci, cum spunea Jules Simon: „Statul are în educația copiilor un interes superior, este puternic și bogat dacă educația este bună, dacă este rea îl amenință decăderea. În școală nu se instruiesc numai viitorii locuitori ai unui oraș sau ai unei comune oarecare, ci viitorii cetățeni care vor servi țara.

Statul fiind și el o ființă, fiindcă reprezintă o colectivitate de oameni, al cărui scop este nu numai de a percepe impozite, a face căi de comunicație și a strânge armată, ci trebuie să se intereseze în cel mai înalt grad de cultura națională, căci el se identifică cu însăși patria”.

În școală se însuflește patriotismul, se dezvoltă morala publică, se refac moravurile, se fortifică caracterele, se învață respectul și se deprind tinerele vârstare cu ideea de sacrificiu. [...]

Eu vă urez ca munca dv. să fie încoronată de cel mai deplin succes, și vă rog a uni inimile dv. cu a mea pentru a striga împreună: Trăiască M.S. Regele, Trăiască M.S. Regina, Trăiască Dinastia, Trăiască România.

„Egalitatea”, An XVII, nr. 16, 28 aprilie 1906, p. 128-129.

Bacău, 1906, iulie 13. Solicitarea de către un vânzător de ziare, evreu, a autorizației de circulație în diferite orașe din țară

Domnule Primar,

Subsemnatul Marcu Nemțeanu, vânzător de ziare din Bacău, voind a mă duce la București și prin alte orașe din țară spre a-mi găsi o ocupațiune acolo;
 Respectuos vă rog să binevoiți a-mi elibera un un bilet de identitate.
 Binevoiți vă rog Domnule Primar a primi asigurarea considerației mele.

Marcu Nemțeanu^{1,2}

13 iulie 1906

Domniei Sale

Domnului Primar al orașului Bacău

AIN Bacău, Fond Primăria Bacău, ds. 21/1906, f. 45.

Pe document rezoluțiile: 1. „D-lui comisar (ss. Indescifrabil) Spre a ne refera (ss. Indescifrabil)”; 2. „1906, iulie 13. Achitat taxa comunală – să se elibereze biletul. Primar (ss. Indescifrabil)”; 3. „Primit un leu (ss. Indescifrabil)”.

¹ Poliția orașului Bacău dă următorul referat:

Domnule Primar,

Ca rezultat rezoluțiunei dvs. pusă pe petiția lui Marcu Nemțeanu, vânzător de ziare din acest oraș, am onoare a vă răspunde că sus-numitul practică de mai mulți ani în acest oraș această meserie și până în prezent se bucură de o bună purtare în societate, nefiind condamnat pentru nici un fapt.

Totodată vi se restituie și petiția.

Primiți, vă rog, domnule primar asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Polițai, (ss) Indescifrabil

Domniei Sale, Domnului Primar al urbei Bacău (*Ibidem*, f. 44.)

² Au mai lăcut cereri similare următorii: Rîfca Iancu, văduvă, solicită bilet de identitate pentru fiica ei Leia Iancu, dansatoare, spre a voiaja prin țară, dând reprezentații; Bențin Croitoru, solicită bilet de identitate, pentru existență; Moses Șapira, pentru comerț cu vite în diferite localități; Bercu Leibu, muncitor, pentru a merge prin țară „să caute ocupație”; Iancu Baltăr, deplasare „interese comerciale”; Pascal Lupu zis Lupu Peisic, pentru „afaceri comerciale”; Simca sin Ilie, „în orașe vecine, pentru a-și agonisi existența”; Iosub Bercovici, croitor, solicită bilet pentru fiul său Iancu, de 18 ani, la București „să-și caute existența”; David Juster, pentru „nevoi comerciale”; Levi I. Leibovici, comerciant, pentru afaceri; Leon Kaufman, fără profesie, „pentru existență”; Ilie Meer, „la iarmarocul din Roman”; Herșcu Naiman, „în țară pentru a câștiga existență”; David Oximberg, comerț de vite; I. Goldberg, „pentru alte localități, să execute profesia de profesor de copii”; Marcu Briek, voiajor, pentru „afaceri comerciale”; Meer Clain, muncitor tâbăcar, bilet pentru fiul său Ilie, „să plece la Galați, să-și caute serviciu”; Iancu Grimberg, ceasornicar, bilet pentru Giurgiu; Fișel Grimberg, bilet „pentru țară să-și caute existența”; Avram David, comerț ambulant „în alte orașe pentru existență”; Ilie Spiner, „în alte orașe pentru a câștiga existența”; Ștrul Moise, „în țară pentru existență”; Alter Rabin zis Avram Rabinsohn – str. Leca 82 „pentru necesitate”; Gherșin David, belfer, „în țară pentru existență”; Moise Rabinsohn, str. Leca 82 „pentru lași la 24.X.1906, ca să nu fie supărat de nimeni”. (*Ibidem*, filele 2, 8, 9, 32, 20, 28, 31, 35, 50, 116, 117, 52, 57, 54, 58, 56, 60, 114, 61, 68, 63, 98, 73, 101, 83).

Craiova, 1906, decembrie 12. Protest al directorului Școalei Comunităților Israelite împotriva manifestărilor violente din partea unor elevi antisemiți

No. 17

Dec.12/906

Domnule Director,

Cu onoare dar și cu durere vă aduc la cunoștință, că bandele de școlari cari cutreieră străzile vârand groaza în populațiunea evree din localitate, au avut grija să viziteze și localul școalei Comunităților israelite spărgând 14 geamuri mari și introducându-se cu forța în clase căutând să maltrateze pe elevi și institutori.

Nu credeți că n-au asistat și agenții poliției, dar numai ca martori, neputând face nimic ca să liniștească băeții cari nu-s decât niște inconștienți, instrumente oarbe ai unor fanatici și proști și răi.

Domnule Director,

În școala israelită nu se predă nici Sionismul nici Socialismul și nici Anarhismul, ci se luptă pe toate căile să se facă din copilul evreu un bun cetățean român. Pe când limba ebraică se predă o singură oră pe zi, limba română se predă 3 ore. Se predau în fine toate obiectele limbei române după programa statului și nu se neglijează nici instrucția militară.

Comunitatea Israelită cu puținele mijloace de care dispune îmbracă pe bietul copil sărac, dându-i și hrană la cantina înființată pe lângă școală și vă întreb nu e oare o crimă ca băeți de școală să devasteze o instituție pentru care trebuie să poarte respect?

Mă adresez mai cu seamă dv., care sunteți în capul școalei celei mai înalte din localitate, sunteți în capul oamenilor intelectuali și sunteți om, căci v-am văzut în stradă făcând tot posibilul să calmați pe acești rătăciți, mă adresez dv., ca să vă puneți în fruntea unui grup de profesori din toate școalele din localitate să căutați să pedepsiți aspru pe acei școlari cari fac de ocară neamul român, care a fost întotdeauna blajin, ospitalier și bun.

Primiți vă rog asigurarea respectului nostru,

Dr. Șteinberg

Dlui. Director al Liceului Carol I

ACIER, Fond VI, ds. 274, f. 4 fv.

Iași, 1907, octombrie 22. Telegrama Prefecturii informând
Ministerul de Interne despre o manifestare antisemită
din localitate

TELEGRAMĂ

Urgent fr. Iassy

Urgentă – dlui. ministru de Interne – București
(sosită la Minister pe 22 octombrie 1907)

Întrunirea așa-zișilor naționaliști despre care v-am fost anunțat a avut loc astăzi, asistând cam vreo 600 persoane, din care foarte mulți studenți și vorbind profesorii Cosmovici, Cuza și Iorga, precum și colonelul Mladian și avocatul Abgar Buicliu. S-a aclamat o moțiune prin care se cere să se expulzeze străinii care uneltesc contra statului, izgonirea și condamnarea scriitorilor evrei după la [de la] ziare și ca nici un evreu să nu mai fie admis a mai face serviciu militar. La ora 6 publicul s-a împrăștiat în liniște și adunarea nu a fost tulburată^{1,2}.

Prefect, (ss.) G. Săndulescu

AIN fond MAI, DPGS, ds. 23/1907, f. 6.

Pe document rezoluția: „22 octombrie 1907. Spre știință” și însemnarea „operat fișa”.

¹ Ziarul „Universul” din 23 octombrie 1907 (nr. 291) a publicat o relatare amplă a acestei manifestări antisemite.

² Consulul Franței la Iași, A.M. de Piat, a relatat la 9 noiembrie 1907, într-un raport către Ministerul de Externe francez, desfășurarea violențelor din această localitate, însoțită de următoarele aprecieri:

Toate marile probleme care interesează politica internă a României au fost abordate în discursuri care, pentru a fi bine înțelese în străinătate, trebuie să fie însoțite de un comentariu.

Chestiunea evreiască a fost studiată în rapoartele precedente ale acestui post. Nu voi mai face o nouă expunere, mărginindu-mă să rectific câteva puncte atinse de către oratori.

Auzindu-l pe colonelul Manolescu, care vrea să excludă pe evrei din armata română, s-ar părea că aceștia țin mult să intre în ea. Nimic mai puțin adevărat. Evreii din România, în majoritatea lor, nu au naționalitate și totuși sunt obligați la serviciul militar. Îndeplinirea acestei datorii nu are ca rezultat să le confere indigenatul. În plus, ei sunt destul de prost tratați, nu sunt la adăpost de o măsură de expulzare. Este deci pentru ei o sarcină fără compensație. Se înțelege că, în aceste condiții, ei nu sunt soldați buni, fiind lipsiți de orice patriotism.

Pe de altă parte, a vrea să elimini pe evrei din viața națională românească este, în starea de lucruri actuală, o pură himeră. Așa cum am arătat într-un raport precedent, astăzi este mult prea târziu pentru a recurge la o asemenea măsură. România nu se mai poate lipsi de evrei, după cum nu se poate lipsi de Dunăre.

În această țară, oricine nu este evreu, grec sau armean, este complet lipsit de vreun simț comercial și întrucât o națiune nu poate subzista numai cu funcționari și cu politicieni, locul lăsat de evrei ar fi ocupat de greci sau armeni, poate mai periculos pentru români.

Faptul următor va indica bine neputința românului, mai ales în Moldova, să creeze o întreprindere comercială serioasă. La Iași, comerțul de toate gradele este monopolizat de către evrei. Față de această situație, câțiva notabili au vrut să întemeieze anul trecut, sub denumirea „Renașterea”, un sindicat românesc, în vederea de a crea la început un atelier de croitorie pentru bărbați; ambiția destul de modestă, care însă nu s-a putut realiza, căci suma subscrierilor (nu spun a încasărilor) este încă insuficientă în momentul de față. De altfel, o încercare

anterioară în ramura băcăniei a dat rezultate jalnice: clienții se aprovizionau pe credit sub pretextul că sunt acționari, băieții băcăniei stăteau cu brațele încrucișate, socotind că meseria lor nu este demnă pentru calitatea lor de români, așa că după o lună nu mai exista nimic.

Cu domnii Cuza și Iorga, intrăm într-un ordin de considerație mai serios. Primul are motive să denunțe acaparările evreiești, sursă de scumpire a vieții în acest moment. Al doilea critică, pe bună dreptate, moravurile politice ale țării; el indică adevărata sursă a răului: incapacitatea claselor conducătoare de a duce țara pe calea progresului.

În această adunare s-ar fi putut face procesul națiunii române în întregul ei. Răspunderea pentru plâgile sociale ale țării, răcoalele pe care acestea le-au produs iama trecută și pe care le vor provoca poate mâine, incumbă nu cutărui sau cutărui om de stat, ci tuturor guvernelor, conservatoare sau liberale, care de 40 de ani au lăsat să se opereze această infiltrație continuă de evrei din fosta Polonie, n-au știut nici s-o combată nici să se folosească de ea, au întors spatele ca să nu vadă pericolul, s-au străduit mai ales să-l ascundă privirilor străinătății, l-au lăsat să crească mereu, astfel că azi situația este aproape fără ieșire. Răspunderea revine acestor guvernanți care n-au făcut nimic pentru a scoate țărănul din starea de ignoranță și de degradare fizică și morală în care se află de 15 secole; revine tuturor acestor mari moșieri, pe care nu vreau să-i numesc, care se întâlnesc pretutindeni în locurile de plăcere la Paris, Nisa, Viena, dar niciodată pe pământurile lor; moșieri care, pentru a se bucura mai departe de veniturile lor, își închiriază în bloc domeniile evreilor, arendând recoltele încă înainte de a se fi semănat și înfometându-i astfel pe micii cultivatori, foștii lor servi! Ea este de imputat și funcționarilor, a căror venalitate a permis evreilor să eludeze, în practică, toate legile restrictive care le jenau operațiile.

Ce urmări va avea manifestarea de duminică? Va fi ea, cum zic liberalii și conservatorii, doar un episod fără viitor? Sau va avea ca rezultat constituirea mai solidă a partidului naționalist, care este încă în stare embrionară? Eu înclin spre a doua ipoteză.

Fățîș, programul naționalist nu este reprezentat în Parlament decât de un singur om: profesorul Iorga; dar acest program reînvie unele idei junimiste, bogate în antisemitism și vag colorate cu socialism. Prin toate acestea el va plăcea multora și n-aș fi surprins dacă profesorul Iorga ar recruta aderenți chiar și în sânul Parlamentului. La Iași, aproape tot tineretul școlar este de partea lui și, în profesiile liberale și în proletariatul intelectual care sporește mereu în România, stindardul antisemit va uni totdeauna numeroși partizani.

Totuși nu s-ar putea conchide că partidul naționalist va ajunge odată la putere și, mai ales, că ar fi în stare să-și pună programul în aplicare.

În momentul de față, țărănul este cel care ține în mâinile sale soarta României, dar nu este conștient de aceasta. Întreg efortul naționaliștilor va tinde să facă să pătrundă câteva scilipiri de inteligență în aceste creiere întunecate, care n-au gândit de veacuri, să se galvanizeze masele rurale prin antisemitism și prin socialism în doze convenabile. Aceasta face să se prevadă pentru iama aceasta o serie de agitații și de dezordini ale căror semne premergătoare se manifestă de-acum! La Iași țărănii au vrut zilele trecute să cumpere pistoale, în pofida interdicției de către poliție. În Valahia ei au dat foc la cantități de porumb care aparțin arendașilor. Pretutindeni ei fac petiții, cerând împărțirea pământului.

A. M. de Piat

P.S. Cu titlu de curiozitate, este interesant de notat că oratorii de la această adunare „naționalist românească” au cu toții nume de origine străină! Iorga și Cuza sunt greci, Buclicu este armean, Cosmovici este grec slavizat iar Mladian este și el un nume slav. (*Arh. M.A.E. (francez), Roumanie N. SA. 4 f 169-173 f/v, apud C. Iancu, Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare, Buc., Ed. Hasefer, 1996, p. 365-367 -- fragmente*).

București, 1907, octombrie 30. Circulara Ministerului de Interne trimisă tuturor prefecturilor în legătură cu manifestația antisemită de la Iași

ROMÂNIA
MI, DAGPPGS,

Nr. 60841/30 oct. 1907
Confidențial

Domnule Prefect,

La 21 curent a avut loc la Iași o întrunire a naționaliștilor în care s-a făcut apel la deșteptarea sentimentelor naționale ale românilor pentru a se lua măsuri contra evreilor care amenință existența neamului¹.

Unul dintre oratori a cerut îndepărtarea evreilor din armată, emițând în același timp părerea că trebuie întreprinsă o campanie în toată țara în acest scop; un altul a cerut să se ia măsuri pentru expulzarea evreilor agitatori (aluzie la afacerea dr. Gelerter), pentru îndepărtarea evreilor de la sate și pentru luarea comerțului, industriei și agriculturii din mâinile lor, spunând că, după chestia țărănească, cea evreiască este pentru noi cea mai mare și cea mai grea problemă de rezolvat, fiind în același timp și primejdioasă pentru viitorul României și că, dacă nu se vor lua măsuri pentru realizarea dezideratelor expuse mai sus, mai curând sau mai târziu, vom avea noi și grave tulburări, chiar la orașe.

Atrăgându-vă atențiunea asupra celor ce preced, am onoare a vă ruga, domnule Prefect, să binevoiți a ne înștiința despre orice².

D-Sale, D-lui Prefect al Județului

MIN, Fond MAI, ds. nr. 95/1907, fila 5.

¹ Această manifestație a fost organizată de liderii antisemiți din localitate, A.C. Cuza, C. Șumuleanu, Abgar Buicliu.

² Vezi doc. 20.

București, 1908, august 19. Restricții impuse de Regulamentul privind controlul sanitar al alimentelor și băuturilor

Titlul II. Alcoolul de industrie

Art. 20: Atât proprietarul, cât și conducătorul tehnic al distileriei vor fi cetățeni români, respectându-se, însă, drepturile câștigate. În orice caz, conducătorul tehnic trebuie să se bucure de drepturi civile și politice. [...]

Art. 30: Ținerea în depozit a aromelor întrebuițate la prepararea băuturilor și comerțul cu aceste substanțe este permis numai droghiștilor și farmaciștilor. Prepararea acestor arome, ca și a uleiurilor volatile permise, nu se va putea face decât de persoane autorizate de direcțiunea generală sanitară. Aceștia vor trebui să posede titlul de licențiați în științe naturale sau farmacie și calitatea de cetățean român. [...]

Art. 49: În cazul când substanțele toxice găsite în băuturi ar putea fi vătămătoare și în băutura alcoolică denaturată și întrebuițată ca atare, acele băuturi urmează a se distruge prin aruncarea în canale sau cisterne și pentru luarea acestor măsuri va opina laboratorul de chimie.

(Modificarea titlurilor II, III, IV, XIV ale Regulamentului asupra privegherii sanitară a alimentelor și băuturilor și a comerțului cu alimente și băuturi, aprobat prin înaltul Decret Regal nr. 3456 din 1 septembrie 1895.)¹

MO, nr. 103, 6/19 august 1908, p. 4600-4610.

¹ În 1908 a fost intentat un proces unui grup de 60 de cărciumari evrei din Iași, sub pretextul că vindeau „băuturi alcoolice otrăvite”. Autorul înscenării a fost dr. C. Șumuleanu, cunoscut pentru atitudinile sale antisemite. Recursul intentat de evreei condamnați a fost respins (vezi doc. 26).

23

București, 1908, octombrie 9. Raportul comisiei de anchetă instituite de Ministerul Justiției în legătură cu învinuirile aduse magistraților din Iași de către A.C. Cuza

Domnule ministru,

Însărcinați, prin adresele d-voastră No. 20593 din 9 septembrie 1908¹, să cercetați învinuirile ce se aduc de către d. A. Cuza, profesor universitar la facultatea de drept din Iași, prin trei numere din ziarul „Neamul Românesc”, contra magistraturii din Moldova și din Sus în genere, și în special contra celei din Iași, precum și de a examina acuzațiunile formulate de d. procuror de secție de pe lângă Curtea de apel din Iași, C. Hamangiu, contra colegului său de la aceeași Curte, T. Stoenu, – subsemnații ne-am transportat, în ziua de 15 curent, în Iași, unde, intrând numaidecât în cercetarea faptelor care formează obiectul anchetei noastre, și continuând această anchetă și în zilele de 16 și 17 septembrie, – după ce am ascultat pe d-nii A. C. Cuza și Hamangiu, denunțatori, pe d-nii procuror-general, primul președinte, președinte de secțiune și consilieri ai Curții de apel, pe d-nii prim-procuror al trib. Iași și procuror al trib. Botoșani etc.; după ce am examinat toate dosarele afacerii și am luat de pretutindeni informațiunile ce ne trebuiau, – am constatat cele următoare, pe care le supunem justei d-voastră apreciațiuni.

D. A. C. Cuza, prin ziarul său sus citat, formulează contra diferiților magistrați din circumscripția Curtii din Iași, patru acuzațiuni grave și anume:

I. Cazul Leff, adică acuzațiunea adusă contra d-lui procuror de secțiune Stoenescu, că ar fi lucrat cu rea credință în procesul falitului Leff. Acest falit fugise din țară, lăsând un pasiv de 250.000 lei. Descoperit la Monte Carlo, unde se refugiase, el fusese extrădat, adus în țară și pus în urmărire pentru bancrută frauduloasă. Judecătorul de instrucțiune dase însă caz de urmărire contra lui pentru bancrută simplă, și d. procuror de Curte Stoenescu aprobase această calificare și, fără a face opozițiune contra ordonanței care o consfințea, înapoiase dosarul la parchet spre a se judeca de tribunal. Tribunalul judecase și condamname pe falit numai la 1.500 lei amendă, cu toată opozițiunea d-lui procuror de Curte Hamangiu, care ceruse să se califice faptul de bancrută frauduloasă. Prin această purtare, d. A.C. Cuza lasă să se înțeleagă că d. procuror Stoenescu ar fi fost de rea credință, căci, zice d-sa, altfel nu s-ar putea explica cum, îndată după terminarea procesului, d. Stoenescu a plecat la Karlsbad în tovărășia avocatului care pledase pentru Leff.

II. Cazul Gutman no. 1, adică acuzațiunea adusă contra Camerei de punere sub acuzare că a pus în libertate pe cauțiune pe arendașul evreu Gutman, care dase țăranilor ce-i munceau la arie să mănânce carnea unor vite bolnave de dalac, ceea ce făcuse ca câțiva din acei țărani să se îmbolnăvească de această boală, iar ca Gutman să se sustragă justiției prin fugă.

III. Cazul Gutman no. 2, adică acuzațiunea adusă contra d-lui prim-procuror al trib. Iași, Ghinea Ionescu, că nu luase nici o măsură contra unui alt Gutman, fratele celui precedent, arendașul moșiei Prigoreniei, din județul Iași, care ar fi trimis la Târgu Frumos să se vândă o vită moartă de boală, și care, din norocire, fu confiscată și distrusă de autoritățile administrative [...]

Aceste acuzațiuni, extrem de grave, reproduse cu mare zgomot de toate organele de publicitate din țară și ce stârniseră o așa de mare emoțiune în public și o așa de dreaptă indignare contra magistraturii din Iași, aveam datoria să le verificăm cu de-amănuntul. D. Cuza, care le formulase, fu rugat, în consecință, să vie dinaintea noastră pentru a ni le repeta, aducând și probele pe care se sprijinea întru dovedirea lor. D-sa veni, însă, în loc de probe, ne declară că nu posedă altele, nici nu poate produce decât pe cele arătate în ziarul „Neamul Românesc”, pe care le susține și crede că sunt de ajuns. Ne rugă deci să cercetăm faptele citate de d-sa pentru a ne convinge de adevăr. În privința corupțiunii magistraților, – în declarația sa orală, căci în cea scrisă, ce se află la dosar, dictată și subscrisă de d-sa, aceste detalii lipsesc, poate din cauză că se temea de vreun proces în calomnie, – d. Cuza ne declară că crede că corupțiune a existat, nu însă sub forma de luare de bani, ci sub forma de hatâr, de influență, de prea mare condescendență pentru avocații și oamenii cu trecere din localitate [...]

Eram în drept să așteptăm mai multă precizie în documentare de la un om ca d. Cuza, care publicase acuzațiunile sale cu atâta certitudine. În lipsă de ceva mai pozitiv, trebuie să ne mulțumim și cu atât. Rămase dar să verificăm arătările d-sale prin actele și dosarele la care se referise și prin orice alte mijloace de informațiune ce ne puteam procura pentru a ne face convingerea.

Iată ce puturăm stabili:

1. În cazul Leff, versiunea d-lui Cuza a fost aranjată și meșteșugit înfățișată ca să producă un efect defavorabil evreilor și magistraților ce se pretinde că îi protejau. E adevărat că Leff a făcut un faliment de 250 000 lei și că a fugit la Monte Carlo, ca să-și

începe norocul la joc, sperând că se va reface. Extrădat și adus în țară, el a fost pus în prevenție și ținut arestat 8 luni și jumătate, până prin iulie trecut. La această epocă, instrucțiunea terminându-se, urma să se dea o calificare definitivă faptului ce comisese și ce primise la început calificarea bancrută frauduloasă.

Aci, se așază un incident provocat de d. Hamangiu, care dete lucrurilor o întorsătură neașteptată și d-lui Cuza ocaziunea să se amestece în afacere și să-și publice rechizitoriul din „Neamul Românesc”, care a răsculat emoțiunea opiniunii publice.

D. Hamangiu, încă de la numirea sa în parchetul Curții din Iași, cătase, după cum ne-au încredințat toți colegii lui, să se pună în evidență. D-sa își alesese pentru aceasta specialitatea falimentelor, cu care se ocupase încă de pe când era prim-procuror la trib. Ilfov, și ceru șefului său să-l însărcineze cu supravegherea lor. D. procuror general consimți la aceasta, cu atât mai bucuros, cu cât vedea în zelul d-lui Hamangiu o dorință de muncă ce trebuia să fie încurajată. Puțin în urmă însă, d-sa se convinse că, cerându-i-se însărcinarea ce acordase, se urmăreau alte scopuri. D. Hamangiu alerga după zgomot, după reclamă... Această purtare ridică protestări, ceea ce a făcut pe d. procuror-general să-i retragă delegațiunea specială și fiindcă d. Hamangiu continua, și după aceasta, să se impună prin adrese și oriunde, șeful parchetului recomandă cancelariei să nu mai lase să iasă nimic care să nu fi trecut mai întâi pe sub ochii săi.

Înainte de a-și da ordonanța definitivă în falimentul Leff, d. Kessim, care îndeplinea atribuțiunile de judecător de instrucție în timpul vacanțelor, și d. Livaditi, procuror de secție la tribunal, se prezentară într-o zi la parchetul general, unde găvind pe d. Leonescu, procuror-general, îl rugară să le ușureze conștiința, deoarece în falimentul Leff, a cărui instrucție se terminase și asupra căruia trebuiau să se pronunțe, nu vedeau decât elementele unei bancrute simple, pe câtă vreme d. Hamangiu stăruia ca faptul să fie calificat bancrută frauduloasă. D. procuror general îi liniști, amintindu-le că, după lege, au dreptul să se pronunțe după actele din dosar și după intima lor convingere. Iată cum atât rechizitoriul, cât și ordonanța definitivă declarară falimentul lui Leff bancrută simplă și trimiseră, în consecință, afacerea la tribunal spre a fi judecată conform legii [...]

Tribunalul intră, cu modul acesta, în cercetarea pricinei, găsi, motivând, că faptul imputat lui Leff constituia o bancrută simplă, și, luând în considerare că falitul suferise o detențiune preventivă de 8 luni și jumătate, îl condamnă la o amendă de 1.500 lei. El îi admise, în același timp și pentru aceleași motive, liberarea pe o cautiune de 1.000 lei. Parchetul general a atacat această sentință cu apel *a minima*, și afacerea se află încă pendinte.

Puțin după aceasta, veni la Camera de acuzare rândul judecării opozițiunii d-lui Hamangiu. Ea fu respinsă, pe motiv că fondul afacerii fiind judecat de tribunal, acea opoziție nu mai avea interes și că, de altminterea, d. Hamangiu fiind în concediu când o făcuse, și locul de procuror-general fiind ținut de d. Stoescu, care se pronunțase asupra ordonanței judecătorului de instrucție, restituind dosarul, fără a uza de dreptul de opoziție, opoziția celui dintâi rămânea nereglată făcută și, prin urmare, fără efect [...]

Am chemat dinaintea noastră pe d. Hamangiu și l-am rugat să ne spună cu ce dovedește faptul imputat de d-sa dlui Stoescu că, după terminarea procesului Leff la tribunal, colegul d-sale ar fi plecat la Karlsbad în tovărășia avocatului care apărase pe falit, ceea ce, dacă ar fi fost adevărat, ar fi constituit o puternică prezumțiune de venalitate.

D-sa a cătat atunci să se apere, invocând o eroare nevoită ce, zice d-sa, săvârșise. Deși este exact, continuă d-sa, că d. Stoescu a plecat la Karlsbad în ziua de 31 iulie, iar d.

podoreanu în cea de 1 august, am crezut că plecaseră împreună, indus în eroare prin faptul am văzut pe d. Stoenescu semnat în condica de prezență pe ziua de 31 iulie. Se vede că sa semnase prin anticipațiune. M-am înșelat și nu mai stăruiesc în afirmațiunile mele upra acestui punct...

Sunt dovezi, nu sunt, declară caz de urmărire pentru bancrută frauduloasă, le ordonă sa. Se întâmplă însă că tribunalul să achite. D. Hamangiu face apel. Apoi începe a stăruie lângă mine ca să-i susțin apelul. Colegule, îi răspund, uneori nu se poate; vezi, nu e ușor probezi fraudă. Nu-mi pot permite, procuror bătrân, să mă expun cu lucruri ușoare la urte. Ce-ți pasă! replică d-sa. Lasă Curtea să hotărască cum o vrea. Noi, procurorii, să fim armonie: acuză! Cazurile citate de d. Hamangiu dovedesc și mai mult principiul d-sale, care nu se sfiește de a-l proclama în gura mare: fac apel pentru că fac apel; închideți pe și jidanii, fiindcă ne compromit cu falimente în fața Europei! Eu însă, după cum am spus, pot susține decât apelurile justificate. Ale d-lui Hamangiu sunt imposibile, toate motivate, fără vreun criteriu plauzibil. Pentru ce nu vine să și le susție d-sa însuși? Repartizarea proceselor se face de d. prim-președinte, și cu cea mai mare nepărtinire, însă, dacă ar fi adevărat că unii împričinați evrei ar alerga de preferință la secția I unde iau eu concluziuni, aceasta ar dovedi că d. Hamangiu fiind prea pasionat, imparțialitatea sa nu inspiră nici o încredere [...]

„Neamul Românesc” în articolul său din 29 august [1908 – n.n.] scrie, sub semnătura d-lui Cuza: „Nu ne trebuie magistrați care pupă mâna jidoafcelor prin localurile publice și care se plimbă cu dânsle în automobil”. Această frază scormi mari nedumeriri la toți, căci nu se știa la cine d. Cuza voia să facă aluziune. Unii bănuiau pe magistratul cutare, alții pe cutare. D. Hamangiu, care era de față, explică atunci că d. Cuza înțelesese a orbi de cutare, indicându-l anume. De unde știa d-sa, conchiseră toți, pe cine vizase d. Cuza, dacă informațiunile acestuia nu proveneau de la însuși d. Hamangiu!

Să trecem la celelalte cazuri denunțate de d. Cuza.

II. Cazul Gutman No. 1. Aci, ca și în afacerea Leff, d. Cuza a cătat să exagereze acușările pentru a produce efect și a întări teza sa, care are de scop desconsiderarea magistraturii. Gutman, arendaș al moșiei Prigoreni, din districtul Iași, se făcuse în adevăr inovat că, prin august 1907, dase la țărani ce-i munceau la arie, și pe care era obligat să-i rănească, carne de la vite atinse de dalac, brânză stricăță și alte alimente vătămătoare sănătății. Din această cauză, câțiva țărani se bolnăviră și fură internați în spital. Dat în adecată pentru faptul ce săvârșise, Gutman fusese arestat și depus în arestul preventiv. Prin luna lui octombrie, el ceru tribunalului punerea sa în libertate pe cauțiune, și tribunalul respinse această cerere. Atunci, se adresă cu apel la Camera de punere sub acuzare. Camera cercetă dosarul și constatând că instrucția era terminată, că toți țărani se însănătoșiseră, deoarece boala ce contractaseră nu fusese boală de dalac, cum se crezuse la început, ci o oală *pustula maligna*, provenind din reaua calitate a alimentelor, că, în această stare a acușurilor, nefiind nici un pericol că prevenitul are să vateze interesul instrucțiunii, nici să e sustragă prin fugă, ea ordonă punerea lui în libertate pe o cauțiune de 10 000 lei; pe omul și, care-i executase ordinele, și care fusese dat în judecată ca complice, îl liberă asemenea e o cauțiune de 300 lei. Gutman totuși fugi și, din această cauză, procesul e încă pendinte.

Fără îndoială că Curtea, acordând liberarea, într-o cauză așa de gravă, a uzat de indulgență inexplicabilă și și-a atras dezaprobarea tuturor oamenilor care se interesează de sănătatea publică. Cu toate acestea, prin nimic nu se dovedește că, procedând astfel, ea ar fi sculțat de considerațiuni extrinsece. A fost din parte-i o apreciere greșită a lucrurilor, ce a

regretat în urmă, auzind de fuga lui Gutman, și de care e destul de pedepsită prin blamul
i s-a adus [...]

Sosim acum la cazurile noi, indicate de d. A. C. Cuza, în declarația ce a făcut
dinaintea noastră.

Ele consistă:

1° În faptul că falimentele se califică totdeauna cu prea mare ușurință, așa că nu
există faliment fraudulos în Moldova, (falimentele Rosenblum, Volfsohn, frații Rosen);

2° În faptul că faliții cată a-și pune procesele, de preferință la secția II a Curții [I
Hamangiu formulând aceeași acuzațiune, spune că ei și le pun la secția I, unde funcționează
d. Stoenscu];

3° În faptul că contravențiile la legea sanitară sunt tratate cu o ușurință prea mare
condamnându-se contravenienții la amenzi neînsemnate;

4° În faptul că în procesul dintre primăria Iași și Moscu Iacob, relativ la contravenție
la art. 8 din legea de constatare a veniturilor comunale, combinat cu art. 213 din legea
vamală, nu s-a judecat procesul în termenul prescris de lege, adică 16 iulie, ci s-a sosit
tocmai la 18 septembrie;

5° În faptul că dosarul plutonierului Stamate a fost lăsat în nelucrare și redeschis
tocmai acum în urmă;

6° În fine, în faptul că nu s-a dat nici un curs afacerii arendașilor din Lețcani, trimisă
la parchet pentru samavolnicii contra țăranilor.

Am examinat cazurile de mai sus, însă n-am găsit în ele nimic, nici mai nou, nici
mai grav, decât ceea ce am constatat până aci.

În cazurile nr. 1, nr. 2 și nr. 3 e vorba de vechea neînțelegere a calificării falimentelor
ce există între d-nii Stoenscu și Hamangiu, de la care, probabil, d. Cuza și-a primit
noțițele, și de ușurința pedepselor pronunțate de Curte. Dacă e vorba de fraudă, acest
element se găsește în orice faliment. Cu toate acestea nu toate falimentele sunt frauduloase.
Pentru ca să îmbrace acest caracter, ele trebuiesc să conțină o fraudă specială, determinată
de lege, și această fraudă aparține instanțelor judecătorești să o constate. Mai demn de
atenție e faptul că Curtea uzează de o prea mare indulgență în aplicarea pedepselor, în
acest lucru, care denotă o stare sufletească, nu se referă, după cum crede d. Cuza, numai
la faptele comise de evrei, ci la toate. E adevărat că evreii fiind delincvenții cei mai numeroși
ei profită într-o măsură mai largă de lipsa de asprime a magistratilor. Totuși, fiind dată
regula adoptată, nu putem zice că se fac deosebiri, nici că se ascultă de considerațiuni, lucruri
care revoltă așa de mult naționalismul d-lui Cuza.

În cazul nr. 4, termenul de înfățișare trebuia să fie de 8 zile și orice amânare succesivă
de câte alte 8 zile. Dacă s-a pus un termen mai lung, e, mai întâi, din greșeala ajutorului
grefă, C. Carp, care funcționa în timpul vacanței, și, al doilea, din cauza d-lui avocat
statului local, care, prin adresa nr. 1464 din 16 iunie 1908, a cerut ca termenele, în materie
fiscală, în timpul vacanțelor, să se fixeze cu începere de la 1 septembrie. E, în adevăr,
depărtare de la prescripțiile legii. Însă, în cazul de față, ea n-a vătămat pe nimeni.

În cazul nr. 5, dosarul plutonierului Stamate a rămas cativa timp în nelucrare, din
cauză că a fost cerut la București, însă, după ce s-a pus îndată în curs de judecată.

În fine, în cazul nr. 6, indicațiunea de *denunțarea arendașilor din Lețcani*, fără numirea
de dosar, nici altă arătare mai precisă, făcând ca, cu toate cercetările, nu s-a putut găsi
parchet dosarul acelei afaceri. Nu putem ști, prin urmare, de ce este vorba.

Acestea sunt, d-le ministru, faptele ce am constatat în ancheta cu care ați binevoit a mă însărcina. Rămâne acum să vă formulăm concluziunea la care am ajuns după cântărirea lor.

Ceea ce ne-a izbit, venind la fața locului și începând lucrarea noastră, este enorma disproporțiune ce există între ceea ce s-a scris și s-a zis asupra afacerii și între ceea ce am vădit în realitate. Am simțit o ușurare sufletească când, exagerațiunile dispărând, am văzut că se reduc imputațiunile aduse magistraturii ieșene. Acele faimoase patru capete de acuzațiune, publicate în „Neamul Românesc” și care înfățișau magistratura unei părți desemnate a țării sub culori așa de negre și răsculau indignarea contra ei, s-a constatat că erau umflături și denaturări, ce nu puteau să reziste la un examen serios și documentat al lucrurilor. Simțim, deci, o nespusă satisfacțiune, aducându-vă la cunoștință că n-am întâlnit, în Curtea de apel Iași, precum nici la tribunalele din Moldova de Sus, un singur caz de magistrați care să-și fi plecat urechea la glasul corupțiunii. D. A.C. Cuza însuși a recunoscut aceasta, dinaintea noastră. D-sa a crezut însă că dovedește acuzațiunile d-sale prrijinindu-le pe șoapte vagi, pe ceea ce se vorbește de oii și de alții pe ascuns, fără totuși preciza nimic nici în această privință, pe influența oamenilor cu vază din localitate, pe atât în fine. Dosarele totuși examinate de noi de aproape i-au dat dezmințire și asupra acestui punct, astfel că zgomotul ce s-a făcut se poate atribui, cu drept cuvânt, dorinței d-lui D.C. Cuza de a-și face o platformă politică în Iași, exploatând chestiunea antisemitismului, bubă de care suferă multă lume de aici și care găsește multă favoare pe lângă tinerimea universitară.

Magistratura din Iași în special și din Moldova de Sus în genere nu e, prin urmare, o nepetăm, căzută așa de jos, cum pretinde d. Cuza. Ea își face datoria și justițiabilii pot să i-o dădească deplină încredere într-însa.

Un lucru putem zice că lasă de dorit în modul cum ea expediază unele afaceri, adică indulgența exagerată ce arată în pronunțarea pedepselor corecționale. De aci s-a născut și redința, exploatată de dl. Cuza, că ea proteje pe evrei, pe câtă vreme acei evrei, fiind cei mai numeroși ca delincvenți, profită mai mult de acea indulgență. Credem că lucrul s-ar putea îndrepta printr-o simplă circulară trimisă de Ministerul Justiției, prin care să se atragă o largă atențiunea asupra acestui punct [...]

Binevoii a primi, vă rugăm, d-le ministru încredințarea înaltei noastre considerațiuni.

Prim-președinte al Curții de Casație, Sc. Pherekyde

Procuror-general al Curții de casație, Ciru Economu².

10 nr. 151, 4 oct. 1908, p. 6441-6446.

La 22 august 1908, E.M. Socor publica, sub titlul „Instigator”, un articol în ziarul „Opinia” în care atrage atenția asupra nedreptelor acuzații pe care A.C. Cuza le aduce unor magistrați din Iași. Ca urmare ministrul Justiției, omul Stelian, instituie o comisie de anchetă pentru a analiza afirmațiile liderului naționalist și ale unor magistrați aflați sub influența sa politică.

Ziarul „Moldova de Sus” scria la 31 octombrie 1908, sub titlul „Chestia magistraturei”, următoarele:

„În sfârșit după multă târâgăncală, comisiunea de anchetă în chestia acuzărilor aduse magistraturii din Iași este d. Cuza și Hamangiu și-a spus cuvântul.

Pe baza raportului acestei comisii, întrucât ea se publică în Monitorul Oficial în urma Consiliului Miniștri, - d. Ministru al Dreptății a adresat următoarele adrese:

1) Către primul președinte al Curții de Apel din Iași, prin care i se atrage serioasa luare aminte asupra modului de aplicare a legilor penale de către Curte, deoarece raportul comisiei de anchetă a stabilit că Curtea face adesea acte de o toleranță exagerată și uneori chiar inexplicabilă în aplicarea sancțiunilor penale.

2) Către procurorul general al numitei Curți, prin care îi exprimă nemulțumirea sa pentru că a abandonat parte din prerogativele sale în mâinile d-lui procuror de secție Hamangiu, și când a văzut rezultatele defavorabile bunului mers al serviciului, n-a avut autoritatea de a și le redobândi.

3) Către d. procuror de secție, Stoescu, blamându-l pentru neîndeajunsă înțelegere a îndatoririlor sale calitate de reprezentant al Ministerului Public, și că nu veghează la aplicarea legilor cu convenita rigoare, punându în vedere că pe viitor, în caz de recidivă, se va expune unor aspre sancțiuni și

4) Către d. procuror de secție C. Hamangiu, prin care e blamat pentru îndepărtare de la atribuțiile sale pentru lipsa de cuviință cerută în raporturile ierarhice și colegiale, - transferându-l la Curtea din Galați.

Raportul comisiei spune că: justiția corespunde menirii ei, împincinații pot avea încredere în ea, că «nu e așa căzută cum pretinde d. Cuza»; citindu-l, nu se poate să nu-ți vie în minte vorba: «uite popa, nu e popa».

Se vede cât de colo din el că nu se urmează a se da la lumină adevărul crud așa cum el se prezintă, cum cuvine să facă măcar cei mai înalți magistrați, ci ideea conducătoare în plasmuirea raportului e: salvar prestigiului acestei mai înalte instituții a țării, prin micșorarea și îndosirea vinovăției magistraților acuzați, lăsând numai atâtă loc adevărului, cât el nu zdrobește prestigiul instituției.

Aceasta reiese și din faptul că în raport înalții magistrați cer permutarea d-lui procuror Hamangiu Galați și cu scopul de a-l izola de d. Cuza spre a nu-i mai procura acestuia material pentru agitatea cont magistraturei." [...]

Acest raport a fost controversat prin concluziile sale, unele publicații considerând că nu se merge până analiza cauzelor comportamentului magistraților care au făcut subiectul anchetei (vezi articolul „Izbânda d-lui C. Cuza” din publicația ieșeană menționată mai jos).

„Dl Cuza, ori Hamangiu, nu reprezintă lupta unor simpli oameni contra altora. Lupta lor reprezintă conflictul între două lumi cu totul deosebite, ciocnirea între viața coruptă ce tot mai mult ne cuprinsese, ajungând să stăpâni magistratura, și între viața curată și vrednică care trebuia să triumfe asupra celei dintâi în interese superioare ale neamului.

A fost lupta celor buni, contra celor răi.

Și din lupta aceasta ce a avut loc între justiția coruptă cu apărătorii ei politicieni având în frunte pungașul nostru național și între naționalitate cu ostașii ei naționaliști în frunte cu eroul nostru național, în interes adevărului, trebuia să iasă învingătoare naționalitatea. Și așa a fost:

„Izbânda e a d-lui A. C. Cuza”. („Moldova de Sus”, Iași, An III, nr. 5, 31 oct. 1908, p. 1)

² În adresa Ministerului Justiției nr. 22441 din 3 octombrie 1908, către prim președintele Curții de Apel din Iași Ministrul T. Stelian încheia cu următoarea mențiune:

„Următor acestui avis, [al comisiei de anchetă], îmi îndeplinesc, d-le prim-președinte, penibila datorie a atrage serioasa atențiune a onor. Curții de apel Iași asupra acestei indulgențe exagerate, uneori chiar inexplicabilă, după cum o califică raportul, - pe care onor. Curtea o arată în aplicațiunea legilor penale, și a o ruca, pentru a se evita pe viitor consecințele acestui sistem de aplicare a legilor, vătămător și ordinii sociale prestigiului magistraturii, întrucât poate da loc la bănuiele ca acele formulate de d-nii A. C. Cuza și C. Hamangiu să binevoiască a pune mai mare severitate în judecarea infracțiunilor penale, oricare ar fi persoanele trimise judecata sa”. (MO nr. 151, 4 oct. 1908, p. 6446)

Sulița-Botoșani, 1908. Veteran al războiului din 1877 reclamă faptul că i s-a refuzat un brevet pentru deschiderea unei cârciumi

Domnule Prim Ministru,

Subsemnatul Șulem Iosif, veteran, domiciliat în comuna Sulița, județul Botoșani, vin cu aceasta cu cel mai profund respect de a vă depune următoarea plângere:

Subsemnatul, în calitate de veteran, ce am luptat pe câmpul Griviței în războiul de Independență din 1877/78 unde am și fost rănit, apoi am fost trecut în rezervă, cu foaia nr. 371 din 1878. De atunci și până astăzi, timp de 30 de ani, m-am îndeletnicit cu comerțul de băuturi spirtoase în comunele Burdujeni și Târgul Sulița, purtându-mă foarte corect și supus legilor țării în tot intervalul, neatentat [neatenționat – n.n.] niciodată la vreo incorectitudine.

În primăvara anului 1907, cu ocazia rășcoalelor, în ziua de 6 martie, am fost și eu devastat cu desăvârșire rămânând lipit sărac și fără de nici un ajutor.

Cu ocazia aplicării noii legi, am solicitat și eu la licitarea a II-a, oferind 1.200 lei. La ambele licitații n-a fost nici un concurent.

Domnul inspector Ibulea, văzând că nu e nici un alt concurent, mi-a spus să licitez singur prin ofertă închisă.

Domnul inspector deschizând oferta mi-a spus că va rămâne la buna învoială.

La a III-a licitație venind, nici n-a mai strigat comuna Sulița, astfel că eu am rămas fără nici un rezultat.

Văzând în urmă că, cu toate petițiunile adresate domnului prefect, nu capăt nici un răspuns, am fost silit să mă prezint personal d-lui ministru de Finanțe.

Fiind în timpul băilor și d. ministru fiind la băi, m-am prezentat la palatul Peleş din Sinaia cerând audiență Majestății Sale Regelui. Ca răspuns asupra petițiunii adresată Majestății Sale Regelui, am fost trimis din nou la domiciliul ministrului de Finanțe tot din Sinaia.

Fiind primit în audiența d-lui ministru și spunându-i totul, domnul ministru a binevoit de a-mi da o scrisoare către d. prefect din Botoșani, prin care îl roagă ca să-mi dea una din acele patru cârciumi [date spre] în cumpărare ca să pot trăi împreună cu copiii ca vânzător.

Ca răspuns d. prefect mi-a spus că domnii miniștri sunt în București, iar (indescifrabil) el domnește însă mi-a spus ca să rabd și îmi va da o a patra cârciumă.

În urma unei lungi așteptări am aflat că s-a dat cârciuma unui alt negustor, iar eu am rămas iarăși fără nici un ajutor până în ziua de astăzi.

Ducându-mă pentru ultima oară la d. prefect spre a-i implora mila și d-lui răstindu-se într-un mod barbar la mine, o copilă a mea ce a fost cu mine împreună, de frică, a fost apucată de o afecțiune mintală – după 2 săptămâni a murit.

Aceeași soartă a avut și un băiat al meu în urma... (indescifrabil) pe care i le pricinuia lipsa mea de existență [mijloace de existență].

Cred domnule [prim] ministru că vă închipuiți, din puținul ce v-am expus în această petiție, neagra mizerie în care zac și inima d-voastră nobilă se va îndura de acela care acum 31 ani a luptat pe câmpul de la Grivița pentru neatârnamarea țării românești.

Cred că mi se cuvine pentru sângele ce am vărsat pentru patrie să mi se dea și mie mijloc de a-mi câștiga o bucățică de pâine.

Vă rog deci, deoarece populațiunea comunei Sulița este de 750 familii, din care patru sute familii evreiești și conform noii legi ar fi trebuit să fie 5 cârciumi, vă rog a binevoi de a dispune ca să mi se dea dreptul la a 5-a cârciumă care este strict necesară și pentru populațiunea evreiască. A se adăuga că locuitorii merg poate la Botoșani, pentru aducerea de vin de Paște cușer, nefolosind nicum vinul statului.

Cred că inima domniei voastre nobilă va lua în considerațiune plângerea mea, care pentru mine este ultima salvare cât și pentru restul copiilor ce mi-au mai rămas și în așteptarea ordinului d-voastră favorabil care veți binevoi a-l adresa prefectului din Botoșani cât și o anunțare mie, conchid rugându-vă cu respect ca să primiți stima ce v-o conserv.

Șulem Iosef, veteran

Decorat cu 5 medalii în Războiul pentru Independența țării

D-lui Prim Ministru, București

ACIER, Fond I. Kaufmann, Comunitatea din Iași, ds. 1407, f. 32.

Pe document adnotarea: „18/31 martie nr. 558. Palat Regal, înaintat ministr. Finanțe”.

25

București, 1909, februarie 15. Denunțarea în Parlament de către Ion Lahovari a consecințelor unor poziții antisemite în justiție (fragment)

[...] Ei bine, domnilor, ce anarhie ar fi în țara noastră dacă am avea parchete sustrate de sub autoritatea ministrului răspunzător?

Să examinăm câteva ipoteze: avem, bunăoară, în Moldova de Sus, un procuror antisemit, se poate întâmpla; se încep, cum s-a întâmplat acum doi ani, căci acolo a început focul, se încep mișcări violente, atentatoare la proprietatea, la viața, la securitatea oamenilor, mișcări antisemite. Procurorul antisemit rămâne inert. Ministrul de Justiție, răspunzător, față cu țara, față cu Europa, căci asemenea chestiuni trec repede peste marginile cele înguste ale țării și fac nume bun sau nume rău în Europa și chiar în lumea întreagă, ministrul de Justiție are un procuror care nu este în mâna lui și care, fiind antisemit, privește cu seninătate, dacă nu cu o simpatie secretă la aceste neorânduiri.

Bine este aceasta? Prudent ar fi aceasta? Să luăm ipoteza inversă: am un procuror și un judecător de instrucțiune filosemit; se înmulțesc falimentele, se întâmplă scandaluri, ancrute frauduloase, oameni jefuiți, familii ruinate; procurorul filosemit, judecătorul filosemit rămân inerti.

Se găsesc tribunale sau instanțe judecătorești, care pentru un faliment de 250.000 lei dă dea amendă de 1.500 lei, astfel încât evreul, bun calculator, să facă imediat operațiunile necesare de adițiune și sustracțiune; – dacă din 250.000 lei scad 1.500 lei, plus cheltuielile pe avocat influent, rămâne atât beneficiu.

Prin urmare merg înainte și se duc și alții pe calea aceasta; ministrul este dezarmat.

În altă parte a țării se ivește o violentă mișcare naționalistă, simțăminte nobile puternice, care au un răsunset adânc în inimile tuturor, – dar acele simțăminte conduc o mulțime, sub influența unor excitații periculoase, la fapte, care pot să compromită bunele noastre relațiuni cu o putere străină și bunul nostru renume afară.

Ei bine, un procuror naționalist înfocat rămâne inert; mulțimea întărită apucă drumul spre un oarecare Consulat sau spre o legație; insultă un pavilion, a pajeră străină, ministrul este responsabil.

Când țara este trasă la bara opiniei publice europene, nu poate să zică: apoi așa sunt legile noastre; procurorul inamovibil nu a voit să ia măsuri și polițaiul, și el inamovibil, a fost inert; și cu procurorul naționalist simpatic, cu un polițai inert, nu putem face nimic.

[...] Este dar o suprainprudență, d-lor, ca să dezbrăcăm pe ministru de orice drept și de orice influență asupra mersului acțiunii publice [...]

MO-AD, *Dezbateri parlamentare, nr. 38, 15 februarie 1909, p. 419.*

26

București, 1909, iunie 15. Respingerea recursului cărciumarilor evrei din Iași contra deciziei Curții cu Jurați în procesul cu C. Șumuleanu

15 iunie 1909

Președinția d-lui N. Mandrea, președinte
Curtea,

Ascultând pe d-nii avocați Pella, Antoniu, Poni și Sadoveanu, în dezvoltarea motivelor de casare; pe d-nii avocați Danielescu și Mărzescu, în combateri și pe dl. procuror St. Stătescu, în concluziuni pentru respingere.

Deliberând,

Asupra motivului I de casare:

I. „Violarea art. 105 și 24 din Constituție.

Necompetința Curții de Juri de a judeca faptul imputat inculpaților care nu consistă într-un atac contra reclamantului Șumuleanu, prin ziare, broșuri sau alte publicațiuni

declarate de legiuitor ca mijloace de presă, deoarece însuși reclamantul impută inculpații că a fost calomniat prin reclamația scrisă, pe care aceștia au adresat-o Ministerului de Interne și la care reclamație era alăturat un memoriu tipărit”.

Având în vedere deciziunea supusă recursului și procesul verbal de audiență;

Considerând că prin petiția sa către prezidentul Curții cu Jurați, reclamantul intentează acțiune în contra delincvenților pentru calomnie prin presă, prin faptul că printr-un memoriu tipărit, adresat d-lui ministru de Interne și răspândit în public pe la redacțiile jurnalelor, a fost denunțat guvernului și opiniei publice că a abuzat de calitatea și putere ce-i dă legea, aducând discredit și pagube unui număr mare de cârciumari de ritul mozaic;

Considerând că și prin verdictul juraților, delincvenții sunt declarați culpabili pentru răspândirea în public și pe la redacțiile diferitelor ziare a memoriului tipărit;

Considerând că memoriul lor, fie că se publică prin jurnale cunoscute, fie prin fișe volante tipărite, întrucât mijlocul de răspândire e tot presa, din cauza aceasta delictul așa cum s-a săvârșit are a fi considerat ca un delict de presă;

Că, de aceea, motivul de casare e nefondat.

Asupra motivului II de casare:

II. „Violarea art. 284 din procedura penală.

S-a comunicat inculpaților o listă incompletă a juraților, nementionându-se în listă profesiunea juraților.”

Considerând că art. 284 din procedura penală nu arată cum trebuie să fie desemnați jurații în lista care se comunică inculpaților;

Că, prin urmare, individualizarea lor prin nume, prenume și domiciliu poate să fie suficientă întrucât acuzații nu arată Curții că așa cum sunt desemnați jurații în listă n-au putut să-i cunoască și prin urmare, nu-și pot exercita dreptul de recuzare asupra lor;

Că întrucât dar, în speță, delincvenții n-au arătat Curții că așa cum au fost desemnați jurații în lista ce li s-a comunicat n-au fost destul de individualizați spre a-i putea cunoaște este presupus că jurații au fost suficient individualizați, așa că acest motiv este nefondat.

Asupra motivului III de casare:

III. „Violarea art. 259, combinat cu 260 și 263 procedura penală.

Reaua constituire a Comisiunii juraților prin aceea:

a) În componerea Comisiunii au intrat doi cumnați, dnii Aurel Ghinea și Dumitru Iacob;

b) Juratul C. Desilă era, în calitatea sa de administrator de plasă, ofițer auxiliar al Ministerului Public”.

Considerând că legea de procedură penală prin art. 259-263 nu creează incompatibilitate pentru cumnați de a fi jurați;

Considerând că, în ce privește pe juratul Desilă, se constată că dânsul, și mai înainte și atunci când a luat parte ca jurat, a ocupat funcțiunea de director de prefectură;

Că, întrucât n-a îndeplinit decât această funcțiune, era în drept a fi jurat;

Că, prin urmare, și acest motiv de casare e nefondat;

Considerând că, pentru juratul Nicoleanu, recurenții n-au mai susținut motivul de casare. [...]

Asupra motivului V de casare:

V. „Violarea art. 371 din procedura penală.

Declarațiunea juraților cu privire la majoritatea de voturi nu emană direct de la jurați, deoarece această declarațiune este tipărită în frontispiciul verdictului odată cu înseși întrebările puse juraților”.

Considerând că declarațiile juraților pot fi constatate fie prin scris cu mâna, fie chiar prin scris cu mașina, fie chiar prin tipar, destul dacă acea declarație este semnată de primul jurat și în fața juraților precum se constată în speță;

Că, întrucât nu s-a constatat că iscălitura primului jurat nu este a lui, declarația juraților are caracterul de autenticitate, chiar în forma în care se prezintă;

Că, de aceea, și acest motiv e nefondat.

Asupra motivului VI și VII de casare:

VI. „Violarea art. 294 codul penal.

În întrebarea pusă juraților nu se vede nimic relativ la intențiunea delictuoasă a inculpaților și care intențiune e prevăzută ca element constitutiv al acestui delict”.

VII. „Violarea art. 294 și 298 codul penal.

Delictul imputat inculpaților consistând în faptele alegate asupra reclamantului și cuprinse în memoriul anexat la reclamația ierarhică pe care inculpații o adresează Ministerului de Interne, trebuia stabilită, ca element constitutiv al delictului, știința inculpaților că acuzațiunea lor era mincinoasă, ceea ce nu se constată din verdictul juraților”.

Considerând că, intenția delictuoasă a inculpaților este constatată în faptul comis și stabilit de Curtea cu Jurați în sarcina recurenților;

Că, de aceea, și aceste motive sunt nefondate.

Asupra motivului VIII de casare:

VIII. „Violarea art. 24 din Constituție.

Dacă memoriul tipărit este elementul constitutiv al delictului de presă, acest memoriu nepurtând nici o semnătură, răspunderea lui nu putea să cadă decât asupra tipografului!”

Considerând că, nesemnarea memoriului tipărit nu poate scuti de răspundere pe delincvenți și să facă răspunzător pe tipograf, după cum se susține, întrucât acel memoriu a fost înaintat Ministerului ca o petiție semnată de recurenți, deci era opera lor;

Că, de aceea și acest motiv este nefondat.

Asupra motivului IX de casare:

IX. „Violarea art. 361 procedura penală”.

Chestiunea pusă juraților, în loc să constituie întrebarea asupra faptelor imputate inculpaților, cuprinde întrebarea dacă inculpații s-au făcut vinovați de delictul prevăzut de art. 294 codul penal, al cărui text este reprodus în întrebare.

Astfel jurații s-au pronunțat în drept, pe când după lege ei trebuiau să se pronunțe în fapt, iar Curtea să judece, sub controlul Înaltei Curți de Casație, dacă faptele cuprinse în verdict conțin elementele delictului de calomnie”.

Considerând că, chestiunea pusă juraților conține întrebarea asupra faptelor, căci ei au avut în vedere memoriul recurenților, din care chiar reproduce partea de la început și de la sfârșit;

Că, prin urmare, jurații nu s-au pronunțat în drept precum se susține prin acest motiv de casare, care de aceea este nefondat.

Asupra motivului X de casare:

X. „Violarea art. 594 procedura penală.

Prin faptul că delictul era prescrist, fiind trecute 4 luni de la data de când memoriul a devenit public și până la data reclamațiunii dlui dr. C. Șumuleanu”.

Considerând că, se constată că memoriul a fost înaintat Ministerului de Interne în ziua de 11 aprilie 1908 iar acțiunea s-a făcut la 19 mai 1908;

Considerând că, delictul de presă comis, fie prin răspândirea memoriului în foi volante, fie prin publicarea lui în gazete, toate acestea petrecute înainte sau în urma înaintării lui la Minister, n-a putut prescrie delictul, întrucât delictul de presă se săvârșește cu răspândirea de foi volante și întrucât aceste foi au fost răspândite și înainte și după comunicarea memoriului Ministerului, în care caz termenul fiind mai mic de 4 luni, nu s-a putut prescrie;

Că, de aceea, și acest motiv de casare este nefondat.

Asupra motivului XI de casare.

XI. „Violarea art. 290 alin. ultim procedura penală.

Conform acestei dispozițiuni legale, sunt lovite de nulitate deciziunile bazate pe un verdict pronunțat de o comisiune de judecată în care unul dintre jurați răspunzând în cursul dezbaterilor la o interpelare a uneia din părți asupra unui fapt legat de ea, își creează o incompatibilitate accidentală, întrucât acest jurat îndeplinește astfel și oficiul de martor în afacerea pe care o judecă.

În speță, după cum rezultă, din procesul verbal de audiență, juratul N. Neagu, care a luat parte în comisia de judecată, a fost lovit de această incompatibilitate și totuși a continuat a figura în juriu și a pronunța verdictul de condamnare. Verdictul este deci nul și deciziunea dată pe baza lui este casabilă”.

Considerând că faptul precum se constată din procesul verbal, că unul din jurați a relatat fapte petrecute în ședință, pentru aceasta el nu are a fi considerat ca martor;

Că, prin urmare, și acest motiv de casare este nefondat.

Pentru aceste motive.

De acord cu dl. procuror.

Respinge motivele I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X și XI de casare.

Iar asupra motivului IV, relativ la violarea art. 303 procedură penală, s-a ivit divergența etc.

Penal, secția II¹

BDCCJ, 1909, pronunțate în cursul anului 1909 de secțiunile II, III și Secțiuni Unite (de la 1 ian. 1909 – 1 sept. 1909) vol. XLVIII, partea I, București, Imprimeria Statului, 1910, p. 808-813.

¹ Comeliu Șumuleanu, profesor de chimie biologică și medicală la Universitatea din Iași, autor al unor lucrări de specialitate, precum și al unor pamflete antisemite.

Craiova, 1909, octombrie 2. Combaterea unor manifestări antisemite, prilejuite de o lucrare despre Crist și Creștinism elaborată de un elev evreu

În Craiova, un profesor a dat unui elev o temă de fine de an, un subiect cam original și frapant – despre Crist. De ce a ales un atare subiect profesorul de istorie? De ce l-a ales tocmai pentru un evreu?... Iată chestii ce merită să fie puse, căci profesorul e ateu și antisemit din tagma lui Iorga. Ce se putea aștepta de la un elev evreu în tratarea unui atare subiect? Sau voia să vadă pe bietul elev în strâmtoare și încurcătură? Ori, se aștepta poate la oarecare diplomație... evreiască, la elev? Sau ținu pur și simplu să cerce marea cu degetul? În tot cazul, cu cuget curat nu a putut da tema asta profesorul antisemit, chiar de nu era antisemit și chiar de nu era ateu.

Se întâmplă că elevul în chestie e inteligent, setos de noutăți literare și a cetit ceva recent despre Crist, o operă franceză în care Crist e dat ca degenerat, tot așa cum se așterne și pe profeții lui Israel. Elevul, mândru de cele ce știe, e poate fericit de ocazia ce i se prezintă, și cum e convins, – căci tot ce cetește un tânăr îl și convinge, – înșiră pe hârtie ce a cetit. Dacă își dădea seama de consecințe apela la profesor să-i schimbe tema, și de nu i-o schimba, o trata mai simplist, mai lipsit de erudiția streină, recentă... Dar e elev, e în anii în care copilul e în luptă cu omul, în care sufletul sburdă și se frământă ca și corpul, în care orizontul limitat pare cel vast. Profesorul, cunoscător de deșertăciunea acestei vârste, știe să-l prindă în cursă și mai rău, prin lingușirea vanității sale. Îi laudă felul expunerii și îl pune să repete tema, oral... Acum asistă o întreagă clasă de elevi.

O clasă de elevi! Știți ce e asta? Un amestec de inteligențe și de sentimente, de capete mărginite și pricepute, de inimi expansive și inimi negre ori insensibile; idei fixe, credinți primite gata de acasă, de la lecturi, reviste, ziare, și în cele din urmă incapacitatea de a judeca prin sine însuși; lupta între ideile preconceptuate și credințele înrădăcinate cu ideile și vederile ce se rostogolesc mereu unele peste altele... O clasă de elevi mai înseamnă zeci de guri vorbărețe, cari troncănesc acasă așa cum se pricep, și vrute și nevrute, și auzite și neauzite, și mai ales auzite. Și așa iată târgul plin de vestea sacrilegiului săvârșit.

Săvârșit de cine?... De elev, se înțelege, – căci cine a perorat teoria cutărui autor nou?... Elevul. Profesorul a rămas pe ultimul plan... El a răsărit în lumina urii și a fanatismului abia când se află că a dat elevului nota 9. Cum, strigau toți cu disperare, 9 pentru blasfemii și sacrilegii?... E un păgân ce trebuie pisat; e o îndrăzneală ce trebuie pedepsită. Nota 9?... E o crimă ce o va ispăși. Și iată pe profesor vinovat și în primejdie nu pentru că a dat unui elev evreu o temă ce nu trebuia să i-o dea, ci pentru că a apreciat că forma ar fi demnă de o notă mare. Iar elevul naiv nu mai e singurul vinovat, ci odată cu el tot neamul evreiesc. Și fierberea creștea în târgul Banilor, iar în cele din urmă un ziar (Doljul) soma comunitatea ca în 24 ore – nici mai mult, nici mai puțin – să se pronunțe dacă aprobă pe elev... dacă se solidarizează cu expunerile unui băiat? Acum e rândul spaimei între evrei, căci somația sună a amenințare, a geamuri sparte, a devastare... Cercuri, cercuri de evrei discută cazul cu gravitate; elevul e sfâșiat în discuțiile lor... „Auzi, mucosul”... E

vinovat, în fine, căci nu i se cădea să fie de 16 ani, ci poate de 26, și să-și dea seama, dinainte, de consecințe, să fie mai puțin închipuit și mai puțin lacom ca tinerii de vârsta lui spre a-și arăta cunoștințele, lecturile!... Hui, și cum mai vâjâie împrejur, și cum se mai frământă spiritele, și cum se presează asupra epitropilor, să dea... satisfacție. Noroc că epitropii își dau seama de situația ridicolă în care vor să-i arunce cei sperioși și speriați – dar cine poate lumina oameni iritați că vinovatul cel mare e profesorul, care la vârsta lui, și dată și misiunea lui, putea să-și dea seamă ce trebuie și ce nu trebuie făcut, și care, în afară din clasă, poate fi și ateu și antisemit, dar în lăuntru ei e dator să fie numai profesor, chibzuit, liniștit și egal față cu toți...

Se înțelege, valurile au trecut, mai lăsând ici colo mici crețuri... Comunitatea a rămas la postul ei, geamurile nu s-au spart, nici prăvăliile nu au fost devastate, dar ravajul [urmările] a fost asupra spiritelor, asupra inimilor.

Întă un caz de psihologie individuală și umană, demn de studiat¹.

„Egalitatea”, An XX, nr. 38, 2 oct. 1909, p. 307.

¹ Cazul ciudat din Craiova. – Am arătat că profesorul de liceu V. Mihăilescu, în Craiova, a dat o temă scrisă și orală unui elev evreu (Aderca) despre Crist și creștinism. Zgomotul făcut de zărele din Craiova în jurul acestui caz a avut ca rezultat că populația creștină a fost agitată, în zilele marilor sărbători (Roș Hașana și Iom Kipur) evreei au trăit în o adevărată spaimă. În starea sufletească în care se găseau, evreei aruncau, ca și românii, vina asupra elevului pentru felul cum și-a dezvoltat tema, în loc de a vedea vina în profesorul nechibzuit, care dă unui elev o temă așa de delicată, spre a o dezvolta în scris, și din nou, oral, înaintea elevilor, încurajându-l prin nota 9 pentru tema scrisă. Or, acest profesor e un antisemit de marcă, partizan fălș și cunoscut al lui Iorga, așa că se vede clar că nu a avut o intenție curată când a dat elevului tema și nici când i-a dat nota, încurajându-l a o repeta oral. Căci nota 9 putea fi răsplata unei bune expuneri după autori, dar putea fi considerată așa numai de se mulțumea cu tema scrisă, care o putea cunoaște numai el.

„Liberalul” din Craiova, din 20 septembrie, în un elan de durere, cauzat din rănirea sentimentului religios, exclamă:

„Atât de mult ne-a lovit acest inconștient în sfintele noastre sentimente creștinești și românești, în sentimentele la razele cărora sufletul nostru se încălzește, se răsfață de când deschidem ochii și până atunci când ne înghite negrul mormânt; atât de barbar și fără mustrare de cuget a otrăvit acest pervers sufletele copiilor noștri, neprihănitele suflete, care mâine vor forma reazemul scumpei noastre țări; într-atât a îngrijorat, a amărât și indignat acest degenerat opinia publică, încât piatra de moară de i-am lega-o de gât și în fundul adânc al mării de l-am afunda, cum zice în «Luminătorul» cinstitul părinte Diaconul Popescu-Orodel și încă nu i s-ar fi dat acestui smintit pedeapsa pe care o cer sufletele noastre batjocorite, încă nu și-ar fi ispășit smintitul pe deplin păcatele lui diavolicești.”

Și urmează așa înainte, pe același ton liric... „În loc de a-l osândi pentru subiectul dat, cum ar fi just, e osândit pentru nota, care nu are a face cu fondul, ci forma, căci nu se poate cere originalitate unui elev de liceu. Până una-alta elevul hulit, corigent la matematică, a fost lăsat repetent.”

„Liberalul”, din Craiova, în nr. din 27 septembrie, sub iscălitura Al. G. Olteanu, revine în chestie, și admite că vinovat e numai profesorul și că elevul nu poate fi făcut responsabil:

„Presă a relevat la timp această penibilă chestiune, deși, poate, pe ici, pe colo, o discuție mai obiectivă n-ar fi stricat, căci în această afacere nu sunt doi vinovați, ci numai unul. Căci, în adevăr, mi se pare nedrept ca din inconștiența ori semicultura unui îndrăzneț imberb să aducă vina unui întreg neam, solidarizându-l cu vederile și judecata aceluia răfăcit și neștiutor de istoria creștinismului și a întemeietorului lui.

Rezultatul anchetei e încă așteptat.” (*Ibidem*, p. 309.)

**București, 1909, noiembrie 15. C. Rădulescu-Motru despre
sensul naționalismului**

Naționalismul cum trebuie înțeles

[...] Îndemnul ca să dea aceeași explicare pentru starea socială de aici, ca și pentru cea de dincolo (Bucovina) era la dânsul (Eminescu) aproape irezistibil.

Acesta este motivul acel sfânt care a făcut pe Eminescu să vadă în decăderea noastră socială efectul păturilor superpuse, când în realitate această decădere este numai rezultatul defectelor noastre superpuse. Țăranul de la baza edificiului social român aduce la consolidarea acestui edificiu o parte de muncă pozitivă, și o parte de „lasă-mă să te las”, curată marfă românească, care strică într-o largă măsură aceea ce rezultă din munca pozitivă; apoi, deasupra țăranului vine albăstrimea orășenească de toate categoriile, care aduce, cu cât este mai sus, cu atât și mai puțină muncă pozitivă și cu atât mai multă marfă din aceea curat românească: palavre, risipă, îmbulzeală la câștig fără muncă, minciună, și altele, până la supremul „ori, ori”, adică ori mă faci ministru, ori sunt gata să dau cu piciorul în șandrama! Un așa edificiu, clădit prin superpunerea unor așa defecte sufletești, este greu să reziste la cea mai mică adiere de vânt; de ce dar am mai căuta noi să vedem și numele de botez pe care îl poartă acei cari întrupează defectele? Formăm o aceeași pastă: o pastă foarte autohtonă, căci nici un popor altul nu revendică dreptul de paternitate asupra defectelor noastre!

Negreșit, omul din fire este înclinat spre antropomorfism, adică este înclinat să-și explice mersul lucrurilor prin ivirea unor cauze cari au formă de oameni. Este mai greu să se conceapă cauza decăderii noastre sociale ca o înlănțuire de defecte sufletești, decât ca efectul voinței unor oameni în carne și oase, cari stau înaintea ochilor. De aceea, întotdeauna se vor găsi destui cari să dea crezământ explicării că nouă, românilor, ne merge rău, fiindcă avem dușmani cari ne-au jurat pieirea. Dar de aceștia, deși destui, n-avem să ne ocupăm. Ei sunt de bună credință. Marele rău pe care îl fac aceștia este că ei dau posibilitatea celor de rea credință să se mențină în rolul de apostoli ai naționalismului.

Și la acești oameni simpli și de bună credință trebuie să mai adăugăm și pe aceia de „aceeași suferință” cu Eminescu: pe frații veniți din Transilvania. Eminescu căzuse în eroarea de a crede că la noi sunt pături superpuse din cauză că văzuse, în adevăr, în Bucovina o pătură superpusă despuind populațiunea românească de toate drepturile și bunurile sale. Frații noștri din Transilvania, cari vin și fac politică la noi, sunt ademeniți, din aceeași cauză, ca și Eminescu, să cadă în aceeași eroare. Obișnuiți în patria lor cu lupta de rasă, ei transportă aceeași luptă de rasă și la noi. Pe unguri, pe cari nu-i mai văd înaintea ochilor, îi înlocuiesc cu evreii, cu grecii, cu bulgarii etc. ... și devin din cauza acestei iluziuni un fel de profeți cari încep să plângă pe ruinele neamului nostru, întocmai cum plângeau profeții cei vechi ai evreilor pe ruinele Ierusalimului!

Acești frați, veniți din Transilvania, împreună cu oamenii simpli și de bună credință cari sunt din fire înclinați spre explicări antropomorfe, pregătesc o atmosferă prielnică pentru agitația antisemiților, antibulgarilor, antigrecilor, și a tuturor anti posibilii. Naționalismul lor sincer devine pârghie de ridicare pentru un vanitos ca Iorga și pentru un

antisemit ca Cuza! Ei, frații noștri din Transilvania, mai ales, având inima plină de amărăciunile din patria lor, nu mai caută să distingă condițiunile diferite în cari poporul românesc din Regat se dezvoltă, ci își pun punga și credința lor în serviciul unor naționaliști ca Iorga și Cuza, cari le aduc în schimb suprema consolare: că precum neamul românesc de dincolo de Carpați este nimicit de unguri, așa neamul românesc de dincoace de Carpați este nimicit de jidani; căci nimicit de cineva trebuie să fie neamul românesc, în tot cazul, pentru ca Iorga și Cuza să aibă un rol în această țară! Ce politicieni! Ce urâtă profesie! Când vor înțelege însă oamenii de bună credință că le-a venit vremea să înceteze a mai sta ca instrumente în mâna tuturor ambițioșilor îndrăzneți? Când își vor aduce aminte, acești oameni de bună credință, că unul dintre marile defecte ale românului din trecut a fost tocmai acela de a lăsa cu ușurință să fie pus drept coadă de topor la orișice lovire îndreptată în contra alor săi?

Oamenii de bună credință, și cu deosebire frații transilvăneni, să-și deschidă ochii! Dincolo de Carpați există o rasă care dușmănește de moarte neamul românesc și care vrea pieirea lui: aceasta este rasa ungară. Reprezentanții acestei rase vor pieirea românilor nu ca oameni, ci ca români, căci, ca oameni i-ar lăsa ei pe români să trăiască și încă le-ar da avantajii, numai să se facă unguri. Dincoace de Carpați însă nu este nici o rasă care să ne dușmănească pentru faptul că suntem români, ci sunt indivizi de origine deosebită ca a noastră și cari nu cer altceva mai bine decât să fie socotiți ca români. Cine ne dă nouă dreptul să respingem pe acești indivizi? Ideile ce ni le facem noi despre ei că sunt neasimilabili? După ce judecăm noi însă ce este asimilabil și ce este neasimilabil? Unde este criteriul nostru? Singurul criteriu pe care ni-l putem științificește permite este acela al liberei determinări. Aceia cari, în deplină libertate de suflet, se hotărăsc a fi cetățeni români îndeplinesc prin aceasta și cea mai esențială condițiune a cetățeniei române. Căci, cine ne dă nouă dreptul de a le scruta conștiința și de a respinge hotărârea lor ca nesinceră? De ce, cu același drept, n-ar bănuși și ei sinceritatea noastră? În timpul în care trăim nu există alt criteriu decât acesta, sau cel puțin un alt criteriu, care să se împace cu cultura europeană. Ungurii chiar, neîmpăcații noștri dușmani, practică și ei același criteriu. Te declari ungar, din român ce ai fost, dușmănia lor a încetat – cuvântul tău este îndeajuns. Și pentru noi, nimica nu este îndeajuns! Probabil că noi voim să rămânem la ce am fost, pe când ungurii voiesc să meargă înainte! Când zic „noi”, înțeleg pe compatrioții noștri, rătăciți din jurul d-lor Iorga și Cuza. Pentru aceștia, Dumnezeu a împărțit lumea în două feluri de oameni: în români și oameni de ceilalți; oamenii ceilalți au facultatea de a se asimila între ei în toate felurile, pe când românii, nu; ei rămân veșnic aceiași, autoctoni. În vremurile noastre de luptă și cucerire, veșnic aceiași însemnează însă veșnic în urmă.

Interesele superioare ale neamului românesc, care bun român nu vrea să le apere? Intenția celor mai mulți, nici o îndoială nu este, că va fi bună: dar de la intenție la faptă este o lungă cale. Mijloacele cari aduc săvârșirea faptei nu stau așa la întâmplare înaintea celui bine intenționat, ci ele trebuie alese fiindcă între ele sunt unele bazate pe adevăr și altele bazate pe minciună. Și minciuna, Doamne, de câte ori nu este îmbrăcată în veșmintele cele mai strălucitoare pentru a ademeni privirea. Și de câte ori, iar, mijloacele bazate pe minciună nu sunt alese! Așa sunt în special pentru apărarea intereselor neamului nostru mijloacele alese de Iorga și Cuza: minciuna stă la baza lor.

Neamul românesc, de astăzi, împărțit în diferite state, suferă din cauze multiple. De o parte, pentru a vorbi numai de trunchiul lui principal, în Bucovina și Transilvania, el este obiectul persecuțiunii nemiloase a unor popoare deosebite care vor să-și mențină, în contra

lui, supremația în Imperiul habsburgic; de altă parte, în Regat, el este în luptă cu sine însuși pentru a se dezbăra de deprinderile nepotrivite cu cultura timpului și a-și apropia pe cele potrivite. Naționaliștii trec cu vederea această diferență și ne vorbesc peste tot locul de lupta de rasă. Întocmai cum șovinistii unguri alarmează pe compatrioții lor cu spectrul iredentismului daco-român, tot așa și naționaliștii din România alarmează pe compatrioții lor cu spectrul Alianței Universale Israelite. Vrea un șovinist în Ungaria să se facă indispensabil? Atunci numaidecât se ridică chestia iredenței; vrea un naționalist, ca Iorga și Cuza, să se găsească în treabă, apoi numaidecât începe să strige că le miroase a bani jidovești și că la noi partidele politice, profesorii, judecătorii, armata, presa, în sfârșit, toate instituțiile țării, sunt corupte cu banii Alianței Israelite!

Și acum consecința: vor asupriții români din Transilvania și Bucovina să protesteze contra asupritorilor lor și să facă apel la sentimentele Europei culte? Atunci numaidecât le răspund ungurii că ei nu fac nici pe sfert din aceea ce predică naționaliștii români din Regat și că acei ce protestează să se mulțumească că la ei, în Ungaria, nu s-a ajuns încă la sălbăticia care transpiră din publicația „Neamul Românesc”! (ce blasfemie, Dumnezeu! Acest cuvânt pus pe pamfletul ce apare în Vălenii de Munte). Vor, de cealaltă parte, bunii români din Regat să întreprindă o operă trainică de regenerare a sufletului național, să dezvăluiească putregaiul și să dea posibilitate corpului nostru social să se însănătoșeze, atunci încep țipetele desperate ale naționaliștilor autoctoni: că se calomniază țara, că se strică bunele obiceiuri bătrânești, că bietul român nu se mai recunoaște într-atâta străinătate! La orice inovație dorită și plănuită, se răspunde cu același gest de neîncredere: tot ce se plănuiește este după îndemnul jidanilor!

Naționaliștii români din jurul d-lor Iorga și Cuza nu pot concepe pe români decât sub înfățișarea de țărani naivi, cari au veșnic nevoie de epitropie. Că neamul acesta, dacă este merit și el să aibă un rol în Orientul Europei, este dator să lupte și să cucerească, după cum fac și alte neamuri, aceasta nu poate să intre în capul lor! Ei doresc pentru români mijloace excepționale. Români să învingă sorbind din lulea și privind cum nourii se mișcă pe cer. Și în credința aceasta, naționaliștii noștri au fixat un program de acțiune: un program de soluțiuni pozitive la durerile neamului! Acest program, opera d-lui A. C. Cuza, este publicat în „Neamul românesc” de la 30 ianuarie 1908¹.

Ce găsim în acest program? În afară de câteva idei luate din programul partidelor democratice, găsim câteva naivități demagogice, bune numai pentru a ademeni pe alegătorii de colegiul al II-lea și al III-lea [...]

O singură idee pozitivă găsim în program, dar aceea timid exprimată: alungarea străinilor din țară! D.A. C. Cuza n-are curajul să o spună pe față, dar aceasta rezultă din programul său, dacă este ca acest program să nu cuprindă dispozițiuni contradictorii. D. Cuza voiește, pe față, numai alungarea străinilor din sate. Dar unde să se ducă ei? La orașe? Dar atunci ar urma că noi singuri îi împingem pe străini să ia locul românilor în comerțul și industria orașelor! Acesta nu poate fi gândul d-lui Cuza. Ca străinii să rămână strănși pe o piață și să stea cu brațele încrucișate, aceasta iarăși nu se poate. Prin urmare, o singură soluție: să-i punem pe corabie și să-i înecăm în mare! Aceasta rezultă, de altminteri, și din alte dispozițiuni ale programului. D. Cuza vrea o armată numeroasă, dar care să nu cuprindă străini! Armata se compune însă din soldați și soldații trebuie luați dintre muncitorii țării. Dar atunci iarăși, cum? Noi ne plângem pe de-o parte că străinii concurează la muncă pe conaționali noștri și apoi de altă parte noi singuri să le înlesnim străinilor reușita, dispensându-i de armată?

Singura idee pozitivă din programul dat naționaliștilor de d. A.C. Cuza este prin urmare aceea care se subînțelege și anume: gonirea străinilor din țară! Pentru a găsi o asemenea idee însă nu era nevoie de o prea mare încordare cerebrală. Poporul chinezesc a găsit-o de mult; și încă fără ajutorul oamenilor de știință! O încordare cerebrală cere dimpotrivă ideea care se găsește în programul lumii culte europene: nu să gonești pe străini, ci să pui pe străini în serviciul intereselor naționale! Ca să gonești pe străini nu poți, și chiar dacă ai putea, la ce folos? Prosperitatea popoarelor nu cade din cer, ca un fel de pomână dumnezeiască, așa că singura ta grijă să fie: să nu lași și pe străini alături de tine pe pământul pe care cade pomana, ci prosperitatea se cucerește prin muncă! Cel ce muncește prosperă; cel ce nu muncește sau nu știe munci, acela nu prosperă. Oricâtă distanță ar fi de altfel între poporul care nu muncește, sau nu știe munci, și între poporul care muncește, raportul între ele rămâne totdeauna același: acela care muncește prosperă în dauna celui ce nu muncește sau nu știe munci! Străinul din Germania sau străinul din America, care știe munci mai bine decât autoctonul din România, este tot atât de periculos pentru prosperitatea acestuia din urmă, cum este și străinul din București. Nu distanța face atât pericolul, cât felul de muncă.

Dar pentru a înțelege acest nou punct de vedere, pentru a propaga naționalismul adevărat, iar nu pe acela al d-lui A. C. Cuza, trebuie să ai încredere în puterea de muncă a poporului tău! Și nu este dat oricui să aibă o asemenea încredere. Sunt oameni fricoși și oameni curajoși. Și întocmai ca și oamenii sunt și idealurile: unele izvorâte din frică, și altele izvorâte din curaj. Idealul naționalist al d-lor Cuza și Iorga nu este idealul care convine celor cari au încredere în puterea de muncă a poporului român. Idealul d-lor Cuza și Iorga este un ideal izvorât din descurajare și ca atare el nu poate face aderenți decât punând la contribuție patimile cele mai puțin nobile ale sufletului românesc. România piere! Sunt însă gata d-nii Iorga și Cuza să o scape!... Ce, la noi simțul ridicolului s-a tocit cu desăvârșire?

C. Rădulescu-Motru²

„Noua Revistă Română”, vol. VII, nr. 4, 15 nov. 1909, partea a III-a, p. 53-58

¹ Vezi doc. 30.

² Această temă a fost abordată în trei numere din vol. VII al NRR (1-15 noiembrie 1909). Publicăm un fragment din partea a III-a.

București, 1909, decembrie 15. Opinia rabinului M. Beck
în legătură cu încercarea de asasinat împotriva lui
I.I.C. Brătianu

Pioasă Adunare,

Noi israeliții, care am moștenit această convingere de la strămoșul nostru Iacov; noi israeliții, cari am fost crescuți cu această convingere că vărsarea de sânge, să aibă ea orice motiv, este o faptă condamnabilă; noi israeliții, cari nu putem admite teoria cum că spre a se realiza o idee mare, putem recurge la orice mijloc, chiar reprob de morală, noi israeliții vom înfiera la fel așa numitul omor politic ca și cel comis din răzbunare ordinară, sau din interes personal.

Fiindu-ne infiltrată această convingere intimă, nu putem decât să condamnăm și să reprobăm cu cea din urmă indignare atentatul mârșav comis contra d-lui Prim-Ministru, Ion I.C. Brătianu, acum trei zile. Orice motiv ar fi împins pe făptuitorul încercării de omor, pentru noi este ucigaș, asasin ordinar și cu strămoșul nostru Iacov spunem:

„În sfatul lor să nu intre sufletul meu, cu adunarea lor să nu se unească onoarea mea”. Nu vrom să avem nimic comun cu aceia, cari prin arme, prin silnicie, prin vărsare de sânge, prin călcarea legilor Statului, vor să realizeze o idee oarecare; o concepțiune oarecare; numele nostru să nu fie amestecat cu aceia cari se răzvrătesc în contra ordinii sociale. Dacă avem vreun adversar, să-i combatem ideile, principiile sale, după părerea noastră greșite, persoana adversarului însă ne este scumpă, nici prin gând nu ne poate trece să ne atingem de viața sa.

Societatea, în mijlocul căreia se găesc oameni rătăciți, cari prin acte detestabile de felul atentatului comis în contra Șefului guvernului, vor să se răzbune, nu e sănătoasă. La vindecarea ei cu toții suntem datori a contribui. Mijloacele de cari avem să ne servim în această operă de asanare, ni le indică vestita Beruria, care tălmăcește un vers din Psalteriu în sensul:

„Dacă vom fi reușit să stărpim păcatele, rătăcirile, nu vor mai fi oameni nelegiuți” (Ialkut Psalm, 104, 35).

O asemenea operă de asanare a obiceiurilor însă cere neapărat liniște, cumpănire, multă circumspecțiune. În momentul de față, în care ne aflăm încă sub impresiunea vie a unui eveniment atât de dureros, nu putem decât să mulțumim din adâncul sufletului Proniei cerești, care spre fericirea și bucuria noastră a tuturor a zădărnicit uneltirea omului rătăcit, ocrotind în clemența sa fără margini viața scumpă a marelui și distinsului bărbat de Stat, pe de o parte, iar pe de alta să ne rugăm fierbinte lui Dumnezeu:

„Să trimiță bolnavului cât mai curând o tămăduire desăvârșită din cer, tămăduire a sufletului, tămăduire a corpului”.

„O veste bună aduce vlagă trupului”, spune înțeleptul rege Solomon (Pilde 15, 30). Manifestările unanime și generale de simpatie, cari s-au dovedit Primului Ministru, și la cari noi evreei ne asociem din toată inima, îi vor întări puterile și vor contribui la însănătoșirea sa grabnică și complectă, ca să se poată devota de acum înainte cu

abnegațiune și mai mare binelui țării, spre mulțumirea tuturor fiilor ei fără deosebire. Amin!¹

Mayer Beck, rabin. Cuvântare rostită cu prilejul atentatului împotriva dlui Președinte al Consiliului de Miniștri, București, Tip. „Universală” Iancu Ionescu, 1909, p. 1-5 (fragmente).

¹ La 1 ianuarie 1910, „Revista Israelită” făcea unele reflecții cu privire la atentat. „Fapta unui nebul, care nici n-a ieșit din rândurile noastre, [nu era evreu-n.n.] a fost pusă în legătură cu prezența noastră în țară.

E drept că n-am fost acuzați pe față, ci pe o cale lăaturalnică. Din faptul că la *Adevărul*, al cărui director nu menajează politica d-lui prim-ministru, lucrează câțiva redactori evrei, care își fac datoria profesională cum socot de cuviință, s-a tras încheierea că asasinatul trebuie atribuit acelor redactori evrei, care sunt vinovați numai și tocmai fiindcă sunt evrei. Că acești redactori sunt, unii, cetățeni români, iar alții stau în foarte depărtate legături cu elementul etnic de care țin; că ei își exercită un drept civil într-un mod de care sunt singuri răspunzători – și care, o spunem curat, nu e cel arătat de presa antisemită – nimeni n-a voit să ție seamă. Trebuia doar să fim zugrăviți ca elemente primejdioase și turbulente și atentatul lui Jelea, pus în legătură cu redactorii de la *Adevărul*, a fost binevenit în acest scop.

Apoi au venit acușările directe.

O parte din studențimea bucureșteană a găsit cu cale să ție o întrunire de protestare la care a chemat lumea prin manifeste fățiș îndreptate împotriva noastră. Întru susținerea legii de asociațiune, prin care se caută a se lovi în sindicatele de muncitori, s-a invocat argumentul că evreii mișună în mișcarea socialistă [...]

Firește nu vom susține că s-a căutat cu tot dinadinsul a se lovi în noi cu acest prilej. E adevărat că d. Iorga, sentinela neadormită a românismului², a căutat să creeze în acest scop atmosfera prielnică în Cameră, iar d. A.C. Cuza, cealaltă sentinelă, de la Iași, a și bătut depeșă la București vestind că un sindicalist evreu, în slujba capitaliștilor de la Alianța Israelită, un minor scos din minți și care nici nu s-a dovedit evreu, i-ar fi amenințat viața. Dar n-a prins. Dl. Pherekyde, ministru de Interne și președinte interimar al Consiliului de Miniștri, n-a făcut pe plac d-lui Iorga: de a-i răspunde la interpelarea asupra «agitațiunilor ovreiești», iar depeșă d-lui Cuza n-a emoționat pe nimeni. D. Cuza a trebuit să se mulțumească cu cele câteva palme date minorului smintit din Iași [...]

Unde vor duce aceste ațățări, Dumnezeu știe. Noi atâta știm că am ajuns să ne întrebăm în fiecă zi ce se va face a doua zi cu noi.

Așa nu mai merge. Trebuie acționat. Trebuie să ieșim din starea de atomizare în care ne aflăm. Să ne dăm o organizare permanentă și solidară care să știe să opună un dig împotriva urii ce se revarsă în valuri asupra noastră. Să preschimbăm mentalitatea răuvoitoare nouă, slăbind pe ațățători prin întărirea conștiințelor oneste dintre români.

Aceasta poate fi numai opera unei întreprinderi publicistice care, prin ziar zilnic, prin broșuri și alții de lucrări, să răspândească lumina în tabăra azi învăluită de întuneric"... („Revista Israelită”, an III (seria II), nr. 1, 1 ian. 1910, p. 103)³.

² Istoricul român a ținut un discurs vehement antisemit în Parlament, după atentat, aducând învinuirea pentru atentat unor redactori ai ziarului „Adevărul” (vezi MO, nr. 22, 19 dec. 1909, p. 241-244).

³ La finele anului 1909, a fost înființată UEP, a cărei activitate împotriva antisemitismului este prezentată în numeroase documente din această lucrare.

București, 1909, decembrie 17 – 1910, februarie 11.
 Interpelarea lui N. Iorga în legătură cu „agitațiile
 evreiești” și demonstrațiile antisemite ale unor studenți¹

Dezbateră din Parlament*

„Prin urmare, voiu avea onoarea ca să satisfac pe toată lumea curioasă de a le cunoaște și pe d. Fleva², cu privire la agitațiile evreiești, periculoase Statului român și corupătoare pentru spiritul public din această țară, pe care le face înainte de toate o gazetă, care a avut ieri și alaltăieri oarecari neplăceri, de cari, dacă ar fi fost după voia mea, redactorii ei ar fi fost cruțați³. Pentru că această gazetă merită ceva cu mult mai serios decât acele tumulturi studențești sub ferestrele sale și gazeta aceasta nerecunoscătoare e foarte nerecunoscătoare față de guvern care de 10 zile tolerează pe acei redactori străini cari au îndemnat la asasinat, precum societatea noastră tolerează de mai mulți ani de zile, de foarte mulți ani de zile, zguduirea bazelor pe care se găsește țara, de către acești străini neîmpământeniți, de o nerușinare pe care au dus-o până în această Cameră, fiindcă vorbesc sub ochii necuviincioși cari privesc dintr-o tribună în care nu ar trebui să se găsească decât numai ziarști români, precum tolerează, zic de mai multă vreme, pângărirea instituțiilor noastre, terfelirea tuturor sentimentelor noastre și insultarea tuturor oamenilor cinștiți din această țară de către evreii neîmpământeniți de la „Adevărul” [...]

Prin urmare, dacă studenții ar fi venit la mine să mă întrebe – nu au venit și nu erau datori să mă întrebe – dacă ar fi, ce aveam să le răspund. Le-aș fi răspuns lăsați-i în seama altora [...]

Noi avem o studențime idealistă, avem o studențime disciplinată, și care nu se mișcă decât atunci când guvernul nu este în stare să garanteze ordinea morală. Nici altă dată, nici acum studenții nu m-au întrebat, deci n-am fost acolo ca să întreb câți erau studenți și câți nu erau și nu m-aș fi mirat dacă în mulțimea ce a manifestat sub ferestrele „Adevărului” s-ar fi găsit și persoane ce nu erau studenți, din cauza sentimentului de indignare, sentiment ce poate să cuprindă societatea întreagă. Dar n-am fost acolo, nu știu câți erau studenți și nu știu dacă erau și persoane străine. N-am fost acolo ca să văd dacă pietrele cari au spart geamurile palatului „Adevărului” au plecat din afară sau din lăuntru. Acesta este un lucru ce va trebui să fie lămurit. Nici nu mi-au cerut studenții părerea în această privință și nici nu le-am dat vreo indicațiune, căci n-am dreptul să dau nici o indicațiune. Este pur și simplu acțiunea studenților ca tineri cari în afară de Universitate manifestează potrivit cu părerea lor.

Va să zică d-lor, sunt scos din cauză cu desăvârșire, în ceea ce privește mobilul care i-a îndemnat pe acei tineri ca să manifesteze sub ferestrele „Adevărului”.

Dar se pune o întrebare, de ce manifestațiunile în contra „Adevărului”, căci și la Iași s-au ars numere ale acestui ziar, plătite sau neplătite, nu știu, cum nu știu ce pagubă a adus acest lucru acționarilor acestui ziar. Dar știu că s-au ars numere ale acestei gazete și la Iași și sunt sigur că, dacă ar exista universități și în alte orașe, s-ar arde și acolo [...]

* Dezbateră a avut loc în două etape, prima în 17 decembrie 1909 și continuarea ei în 11 februarie 1910.

Și atunci m-am gândit și la situațiunea evreilor din România. Nu este o situațiune pe care oricine dintre noi o să o ia (?); dar nu suntem vinovați. Nu i-am chemat și pot oricând să plece și sunt așa cum pot să fie la noi, unde o singură națiune, sub toate raporturile, are dreptul de a exista. Și atunci îmi permiteam chiar o iluziune pe care acum nu mi-o mai permit; atunci îmi permiteam și un sentiment pe care mi-l interzic astăzi, credeam că se poate găsi o categorie de evrei – o categorie, nu persoane izolate, – cari să poată fi, dacă nu utilă vieții noastre, cel puțin inofensivă, în masă ceva mai mare, în mijlocul vieții noastre naționale [...]

Sunt multe drumuri cari duc la Roma, se pare că sunt prea multe drumurile cari merg la Zion și, fiind atâtea drumurile cari duc la Ierusalim, se face cu greu alegerea și uite că tot aici sunt naționaliștii evrei, societățile lor particulare, congresele școlare evreiești; în țara aceasta a tuturor îngăduințelor. Și știți că învățătorii evrei adunați în congres pentru a reprezenta ideea Zionului au fost primiți cu muzica militară la Măcin și Brăila⁴.

Zionismul, reprezentat de ziarul „Adevărul”, cultivă sentimentul național evreiesc, și-l cultivă împotriva noastră, îi dă un sens negativ, nu un sens pozitiv. Evreii neziioniști nu ne urăsc uneori, pe când evreii zioniști ne urăsc totdeauna și nu ne iartă niciodată pentru faptul că noi suntem unde suntem și că neputând încăpea în toate laolaltă, nu ne ducem noi la Zion, pentru a-i lăsa pe d-lor dincoace. Va să zică „Adevărul” reprezintă zionismul⁵ [...]

Mai reprezintă tendința evreilor din țară de a avea în masă toate drepturile, de a alege și de a fi aleși, de a se schimba situațiunea corpului electoral și echilibrul dintre partide, care, desigur, n-ar mai fi acel de astăzi, dacă evreii ar putea să manifesteze simpatiile lor pentru unii sau pentru alții.

Așa că „Adevărul” este Monitorul Oficial al zionismului în țara românească și, din punctul de vedere al drepturilor neapărate ale evreilor din România, este un fel de ziar național evreiesc în țara românească și împotriva țării românești, cu drumul la Zion

În ordinea a treia, „Adevărul”, naționalist evreiesc în două feluri, este și socialist, adică internaționalist. Mai este și a patra culoare a ziarului, prin care cred că el cauzează o mulțime de dificultăți și neplăceri unor anumiți bărbați politici din România, pe care îi apără [...]

Este moralicește imposibil de admis că speranțele pe cari le au evreii neîmpământeniți, care redactează „Adevărul”, că anumiți bărbați politici privesc chestiunea evreiască altfel decât o privim cu toții [afirmație generalizatoare – n.n.] ca o chestiune închisă sub raportul politic, prin revizuirea Constituțiunii și deschisă numai sub raportul economic, potrivit cu drepturile noastre inalterabile și eterne asupra întregii noastre vieți, ar fi îndreptățite că, anumiți bărbați politici ar avea o altă concepțiune despre chestiunea evreiască și că, venind la putere, acei bărbați ar voi să dărâme anume ziduri chinezești⁶. [...]

D-lor, presa din străinătate face zvon acolo; presa evreiască de aci mișcă masele evreiești contra noastră. Presa al cărei cel mai strălucit reprezentant este „Adevărul” are și o sucursală la Iași, care se cheamă cum nu ne interesează în momentul de față, va să zică, presa aceasta reprezintă același lucru. Cei din a treia categorie vor să aibă aerul că nu vorbesc din punctul de vedere evreiesc, ci toți sunt cetățeni buni, buni români, buni naționaliști, iubitori de țară, iubitori de neam, iubitori de libertăți publice; și dacă iau parte în discuția unei chestiuni, o fac din cele mai nobile motive, care pot aprinde inima omenească! Sunt spiritele cele mai luminate, sufletele cele mai bune, conștiințele cele mai clare din Țara Românească! Însă, dacă este vorba ca evreii să țină împotriva noastră un congres în România, cine e monitorul acestui congres? Desigur e „Adevărul”.

Dacă rezervești ovrei trimit Camerei o petițiune necuviincioasă și pe care voi citi-o mâine, căci e nemaiauzită această necuviință ca un deputat român să fie insultat în Camera românească și nu în faptele sale dar în intențiile sale printr-o petițiune iscălită de niște militari cari, chiar și fiind rezervești, încă nu au dreptul să înainteze astfel de petițiune – cine o publică, o apără, o comentează? Desigur că „Adevărul”.

Dacă, altă dată, e vorba de agitare împotriva României în legătură cu societatea de emigrare evreiască JCA și cu Alianța izraelită⁶, pe cine prinzi asupra faptului având legături și cu JCA și cu Alianța Universală Izraelită? Desigur pe „Adevărul” [...]

Contra guvernului se aprinde „Adevărul” când e vorba de protejarea elementului național în industrie. În contra umilei mele persoane se aprinde această gazetă, când este vorba de o interpelare privitoare la agitațiunile evreiești. Ciudat!

D-lor, toată lumea cumpără „Adevărul”.

Sunt necesități inexorabile, cari îndreptătesc cumpărarea „Adevărului”. Sunt impurități morale cari au nevoie de „Adevărul”. Prin urmare, este natural să cumpere toată lumea „Adevărul”, dar este natural ca pe urmă toată lumea să judece „Adevărul”.

Și dacă toată lumea judecă „Adevărul”, se creează, ca răspuns stării de spirit înfățișate prin „Adevărul”, o stare de spirit în publicul nostru. Și atunci, eu, care cunosc această stare de spirit, mi-am permis să întreb pe guvern: dacă și după glonțul, pe care, prin mijlocul atentatorului, l-a trimis starea de spirit creată de „Adevărul” primului ministru, nu crede că această gazetă trebuie să fie tratată conform legilor, interzicându-se străinilor cari se găsesc în redacțiunea sa, dreptul de a îndruma politica românească a țării⁷.

D. M. Pherekyde, președintele consiliului ad interim și ministru de Interne: D-lor deputați, nu voi urma pe onorabilul d. Iorga în dezvoltările cari le-a dat diferitelor meniri ale ziarului „Adevărul”.

Tot ceea ce s-a zis în privința propagandei în favoarea pretențiunilor izraeliților este rezervat pentru dezvoltarea interpelării d-sale de mâine⁸. Cer permisiunea d-lui Iorga de a lăsa toată chestiunea aceasta la o parte pentru astăzi.

Cât privește întrebarea d-lui Iorga despre deciziunile guvernului în privința ziarului „Adevărul”, fie-mi permis a-i atrage atenția că orice lucrare omenească, pentru a fi făcută cu rost, cere cugetare și studiu.

MO-AD, nr. 22, 19 dec. 1909, p. 241-244.

Continuarea interpelării lui N. Iorga⁹

Onorată Cameră,

Interpelarea aceasta a zăbovit, nu din vina mea, nici din vina șefului Guvernului, ci din vina unor împrejurări care nu sunt nici ele fără legătură cu agitațiile evreiești din ultimul timp. Glonte pe care l-a primit șeful Guvernului își are originea lui bine cunoscută. Dacă cercetăm această origine mai bine, în caracterul ei socialist s-ar recunoaște și o nuanță evreiască. D-lor, interpelarea aceasta nu privește chestia evreiască.

Prin urmare, când s-a anunțat, din neștiință de cauză, cu anumite scopuri, că am intențiunea să întrețin această Cameră, atât de ocupată acum cu desființarea Contenciosului, că am intențiunea, va să zică, s-o întrețin cu chestia evreiască, s-a făcut o greșală. Eu n-am

anunțat o interpelare în chestia evreiască. Eu am anunțat o interpelare în ceea ce privește agitațiile evreiești din ultimele timpuri.

Acum, între chestia evreiască întreagă și agitațiile evreiești din ultimele timpuri este, fără îndoială, o legătură. Însă, una nu este alta. A vorbi despre agitațiile evreiești, care se pot dovedi și care trebuiesc împiedicate – și tocmai aceasta am intenționa să cer d-lui ministru de Interne și prim-ministru, a vorbi va să zică de agitațiile evreiești, aceasta nu înseamnă a trata chestia evreiască. De altminterea chestia evreiască nu e de natură să fie tratată în Cameră. Chestia evreiască există. Există și națiunea, poporul nostru, în întregimea lui, în întregimea puterilor sale și în deplina conștiință a chemării sale va ști să rezolve chestia evreiască. Chestia evreiască prin urmare e o chestie care privește națiunea noastră, și nu privește în rândul întâi Guvernul.

Chestia evreiască nu e o chestie negativă, e o chestie pozitivă, e o chestie care se leagă cu o mulțime de alte chestii și care formează la un loc marea noastră chestie națională, adică chestia drepturilor noastre în toate domeniile și în toată întinderea teritoriului asupra căruia singuri avem drepturi etnice și istorice.

Guvernul de azi ca și Guvernul de mâine, față de această parte a chestiei naționale care este chestia evreiască, are o datorie, și nu-mi pot închipui că se va găsi vreodată un Guvern care să se sustragă de la această datorie. Un neam întreg se silește să capete ceea ce a pierdut. Un neam întreg, prin conștiință, muncă și economie. El înțelege pe deplin drepturile sale și chemarea sa de a recâștiga terenul pierdut. Și orice Guvern ar cărmui România, este dator să ajute neamul care este reprezentat prin Statul nostru, și singur el este reprezentat prin acel Stat, să-l ajute întru căpătarea drepturilor sale veșnice.

Va să zică, chestia evreiască este una, și agitațiile evreiești din ultimul timp, altceva [...]

Dacă ar voi un evreu să cugete bine, și ar cugeta în afară de prejudecățile lui naționale nu ar putea să dea decât un asemenea răspuns: Statul acesta a fost întemeiat de români; Statul acesta s-a sprijinit pe vitejia și munca românească; Statul acesta s-a întărit prin cultura românească; Statul acesta a fost stăpânit de spiritul românesc; prin urmare el nu poate să trăiască decât cu acest caracter. Dacă, din nenorocire, mulțumită păcatelor noastre, am ajunge să schimbăm caracterul României, acordând măcar în parte ceea ce ne cer acei domni, atunci România nu ar mai fi România. Misiunea ei întreagă ar dispărea, chemarea ei pentru viitor nu ar mai putea să se menție; România, care este un centru pentru viața românească de pretutindeni, ar înceta fără îndoială să mai fie acest centru.

Așa încât nu mă gândesc să pun Guvernului întrebări la care să-mi spună că nu este chemat să-mi răspundă. Nu mă gândesc să admit ceea ce dumnealor ceilalți ar dori să admită, anume că în chestia evreiască trebuie să vorbească din nou Statul român. Ci gândul meu este numai să vă arăt, cu dovezi, de ce natură periculoasă și intolerabilă sunt agitațiile evreiești din timpurile din urmă [...]

Răspunzând interpelării, șeful Guvernului și al partidului liberal, d. Ion I.C. Brătianu, a declarat în aceeași ședință:

D-lor deputați, deși o cred superfluă, dar, deoarece mi s-a cerut formal, voi face declarațiunea că Guvernul rămâne pe terenul Constituției și că n-a intrat în gândul nostru ca să cerem vreo modificare a Constituției¹⁰.

N. Iorga: Foarte bine.

I.I.C. Brătianu: Dar, tot din spirit constituțional și consecințe cu (urmare la) întreaga dezvoltare a caracterului nostru, nu admitem nici o deosebire privitoare la cei care sunt cetățeni români, fie ei din orice confesiune, și fie ei de orice origine.

Din moment ce nașterea sau mijloacele constituționale i-au făcut cetățeni români, noi îi privim cu aceleași simțăminte, și de aceea nu pot urma pe onor. interpelator când face genealogia cutărui sau cutărui redactor, întrucât ei au drepturile cetățenești [...]

Este incontestabil o datorie a publiciștilor și a oamenilor noștri de condei de a face să se știe și în țară și în străinătate care este adevăratul caracter al tuturor acestor discuțiuni, însă noi stăm pe tărâmul pe care ni-l impune conștiința demnității noastre: chestiile acestea sunt de caracter intern, și nu vom admite din partea nimănui ca ele să ia alt caracter, pe orice cale ar fi.

Tocmai pentru că aceste chestii sunt cu caracter intern, eu cred că este, nu numai în interesul Statului, dar și în interesul evreilor care vor să trăiască pașnic și amical în granițele noastre, ca ei din ce în ce să arate solidaritatea lor cu interesele noastre și desolidarizarea lor cu interesele care ne sunt străine sau vrăjmașe.

Constat de asemenea că orice soi de agitație febrilă nu poate fi în folosul dezvoltării noastre sociale, o zic aceasta și pentru acei care sunt cetățeni români: nu pe căile agitațiilor violente se fac clădirile sănătoase.

Este însă o deosebire în ceea ce privește agitațiile făcute de cetățenii români. Guvernul e dator să le respecte, întrucât ele se mențin în limitele legii noastre. În ceea ce privește agitațiile din partea acelor care n-au drepturi politice, este în atributele Guvernului să vadă ceea ce nu trebuie ca să tolereze.

Ceea ce aș dori este ca agitația străină să nu-și găsească coadă de topor între cetățenii români. Nici printre indivizi și nici, mai ales, în organismele politice care au pretenția să participe la viața noastră națională.

În Statul nostru drepturile civile sunt aceleași pentru toți cei care se supun legilor noastre, în ceea ce privește însă drepturile „politice”, Guvernului i se impune respectul lor, din partea Constituției, numai față de acei care au drepturi cetățenești.

Între aceste drepturi sunt: libertatea presei, libertatea întrunirilor. În ceea ce privește pe cei care n-au drepturi politice, rămâne Guvernul, precum am spus, să judece unde atât interesul, cât și siguranța Statului îi impun să intervie.

N. Iorga: D-lor, iată ce voiam să spun: d. prim-ministru a răspuns tot ce putea să răspundă în situația d-sale, și cu cea mai mare parte din răspunsul d-sale sunt cu desăvârșire mulțumit [...]

MO-AD, „Dezbateri parlamentare”, nr. 45 din 13 februarie 1910, p. 591-598.

¹ Prof. N. Iorga a luat cuvântul în replică la interpelarea deputatului liberal N. Fleva cu privire la manifestațiile antisemite ale unor grupuri de studenți, în mod deosebit împotriva ziarului „Adevărul”, pe care le condamna.

² N. Fleva (1840-1914), avocat, om politic, de orientare conservatoare, deputat, ministru în diferite guverne – conservator și liberal. Adversar al antisemitismului.

³ Aluzie la actele huliganice împotriva redacției „Adevărul”, învinuită tot de N. Iorga că ar fi responsabilă, cel puțin în parte datorită colaborării în paginile publicației a unor evrei și socialiști – de încercarea de atentat împotriva primului ministru I.I.C. Brătianu, atentat pe care fruntașii evrei l-au repudiat. (vezi doc. 29).

⁴ La Congresul Corpului Didactic Israelit din România, care a avut loc la Braila, din 23-24 aprilie 1906, primarul orașului a adus salutul său delegaților, care începe astfel: „Cu o vie plăcere am primit amabila dumneavoastră invitație de a participa la solemnitatea deschiderii Congresului... și mă simt foarte onorat de a vă putea aduce căldurosul salut al orașului care vă primește cu drag în sânul său, fiindcă nu s-a îndoit nici un moment de

sentimentele românești, de care ați fost animați întotdeauna”. („Egalitatea”, An XVII, nr. 16, 28 aprilie 1906, p. 128-129.)

⁵ Iorga era enervat de faptul că politicianul conservator G. Panu critica politica antisemită a istoricului în ziarul „Săptămâna”, luând atitudine în ianuarie 1910, în legătură cu prima parte a „Interpelării” și apoi în februarie 1910, când N.I. și-a încheiat filipica sa antisemită.

⁶ Aceste două organizații, prima din Marea Britanie, cealaltă din Franța, promovau scopuri filantropice – sprijinirea învățământului israelito-român, ajutorarea populației nevoiașe, totodată acționau împotriva antisemitismului, a discriminărilor la care era supusă etnia evreiască. Toate aceste acțiuni umanitare erau privite de ultranaționaliști ca un amestec în treburile interne ale statului respectiv, ca un „complot masonic internațional”, teme, din păcate, prezente și în anii de după al doilea război mondial în „literatura” xenofobă și în publicistica acestor grupuri.

⁷ Referire la încercarea de atentat menționată mai sus.

⁸ În fapt, continuarea interpelării a avut loc mai târziu cu două luni.

⁹ Partea finală a interpelării a fost publicată într-o broșură „N. Iorga, *Problema evreiască la Cameră*”, cu un comentariu de A. C. Cuza. Redăm un fragment din cele scrise de cunoscutul lider antisemit.

„Naționalității afirmă hotărât: problema jidovească nu-i o «*Chestie de relativitate*», ci un pericol național, absolut. El nu se poate înlătura decât prin o activitate energetică pe toate terenurile, a întregului popor românesc, pe care trebuie să-l deșteptăm, învederându-i primejdia cotropirii jidovești. Pentru aceasta, e nevoie de o mișcare naționalistă întinsă, care n-are a se teme de pretensele «*idei moderne*», și trebuie să le respingă cu hotărâre, dacă e ca ele să însemneze cucerirea noastră de către jidani...”

Și, din acest punct de vedere tocmai, al risipirii acestei atmosfere de confuzie și de mișelie de gândire, în care am fost ținuți atâta timp, strălucita interpelare a tovarășului (horribile dictu!) nostru d. N. Iorga are o însemnătate deosebită, lămurindu-ne definitiv. Putem zice că ea însemnează o epocă în lupta pe care o ducem pentru emanciparea noastră economică, înlățișându-ni-se, în tot cuprinsul ei, ca o adevărată *operă de om de Stat*, care reprezintă și formulează, cu admirabilă precizie, și în formele înseși ale *spiritului său național*, aspirațiile întregului nostru neam. Căci e și cugetare politică adâncă în această interpelare, și însușire patriotică înălțătoare și spirit românesc adevărat, acel spirit de satiră caracteristic neamului românesc, față de străini, izvorând din instinctul rasei sale și al trăinicieii noastre pe acest pământ, stăpânit de noi, de veacuri, împotriva atâtor neamuri – al zicătoareii: «*apa trece, pietrele rămân*». (N. Iorga, *op. cit.*, p. 5.)

¹⁰ Constituția, votată în 1879, cuprindea la art. 7 prevederi restrictive în ce privește naturalizarea evreilor (mica naturalizare).

31

Iași, 1909, decembrie. Prefectura interzice groparii evrei să-și practice profesiunea în Cimitirul Israelit

Un ordin macabru

Directorul prefecturii de Iași, d. Moțet, adevăratul dregător administrativ al acestui județ, e foarte inventiv.

Plecând de la faptul că Cimitirul Israelit al orașului Iași e în afara razei acestui oraș, deci teren rural, d. Moțet a dat ordin ca groparii evrei să nu mai fie lăsați să-și exercite trista lor meserie în acel cimitir.

Credem că d. Moțet e incomplet în naționalismul d-sale. Morții evrei nu sunt oare o primejdie pentru acel „teren rural”?

Ar trebui să-i expulzeze și pe dâșii.

„*Revista Israelită*”, An II, nr. 23/1909, p. 295.

Iași, 1909. Opiniile lui G. Ibrăileanu despre Partidul Naționalist Democrat

Partidele noastre politice (fragment)

Partidul Naționalist-Democrat¹. – Pentru oricine a urmărit acest partid, pentru oricine cunoaște ideile adevăratului lui șef, d. A. C. Cuza, (căci d. Cuza l-a convertit pe d. Iorga la... iorgalism), pentru oricine știe să cetească „Neamul Românesc” și să asculte discursurile șefilor, – este clar că acest partid este reprezentantul micii burghezii, mai înainte de toate, și în măsură foarte mică, reprezentantul, mai mult sentimental, al țărănimii. Antisemitismul, la care se reduce în definitiv programul viu al acestui partid, este dovada cea mai puternică cum că partidul acesta este, mai înainte de toate, reprezentantul micii burghezii care, pe lângă piedicile ce găsește în legislație și în fenomenele mari economice, dușmane ei, se lovește, mai ales, de uriașa piedică: evreii. Cetiți „Neamul Românesc” și vedeți ce proporție colosală dă această revistă primejdiei evreiești, și ce proporție infimă dă primejdiei reacționare! Ba încă, revista aceasta este în termeni foarte politicoși, chiar amicali, cu reprezentanții marii proprietăți, pentru care are simpatie.

Și este evident că acei care ar reprezenta mai ales interesele țărănimii nu ar da atâta accent antisemitismului și nu ar face atâtea politeți marii proprietăți. Căci țaranul (afară de cazul când moșiile sunt arendate evreilor, – și arendate de marii proprietari), dacă se lovește și de evreu, se lovește însă mai mult de marele proprietar și nu poate, deci, urî numai pe evreu, și încă cu o ură atât de spasmodică.

Dintre cei doi șefi, d. Cuza, care l-a convertit pe d. Iorga la antisemitism, este, mai cu samă, reprezentantul micii burghezii. D-sa a scris și a lucrat, cum arată și d-sa singur într-un recent istoric pe care-l face activității sale proprii, mai ales în favoarea micii burghezii. D-sa a fost întotdeauna împotriva votului universal, pe care acum l-a subscris, făcând probabil concesiile d-lui Iorga, căci în acele întruniri politice de la Universitate, pe care le numește excursuri, combătea votul universal chiar anul trecut. D-sa, în aceleași excursuri, în vremea legiferării din urma răscoalelor, își manifesta multă grijă pentru proprietatea mare, temându-se să nu fie cumva jignită de legiuirile cele nouă. Și aceasta, în vremea când d. Iorga era gata să aplaude exproprierea marii proprietăți! [...]

Iar d. Iorga e mai țărănist decât d. Cuza, cu toate că țărănismul său e de dată recentă... În volumele sale de călătorie nici nu există țărani.

Deși mlădiță desprinsă din trunchiul junimist, pentru care a păstrat încă multă simpatie, d. Iorga, totuși, a priceput că, dacă cei „un milion de orașeni” sunt străini, apoi dreptul de a vorbi trebuie să-l aibă cele cinci milioane de țărani. Și observați: d. Iorga e mai străinofob decât d. Cuza, căci orașele înstrăinate înăbușă viața națională. D. Cuza nu e așa de străinofob, dar e mai antisemit decât d. Iorga, căci evreii ruinează mica burghezime. De aceea d. Cuza poate avea aghiotant pe un om al cărui nume e departe de a fi Ion ori Gheorghe. De aceea d. Iorga, în deosebire de d. Cuza, tot admite că poate fi un „jidani” om cumsecade (atunci când e un om în afară de linie) și când, deci, îi poate zice „evreu”, cuvânt pe care d. Cuza nu-l întrebuințează.

Și trebuie să adăugim încă [!], că antisemitismul d-lui A. C. Cuza, dintr-o traducere a solitudinii pentru mica burghezie națională, a ajuns o doctrină de rasă. D. Cuza nu mai face antisemitism pentru mica burghezie, ci antisemitism pentru antisemitism.

Între interesele naționale și între antisemitism, d-sa preferă antisemitismul. Acum doi ani, venind în Iași energicul luptător naționalist-român din Basarabia, d. A. Nour, d. Cuza l-a insultat, pentru că d. Nour nu voia să facă prietenie cu vestitul Crușevan, care, deși făcea pe „adevăratul rus”, denunțând mișcarea românească din Basarabia și susținând că românii trebuie să se facă ruși, – totuși, pentru d. Cuza, avea marele merit, mai mare decât al naționaliștilor români basarabeni, – meritul de a fi un antisemit feroce și conducător de huligani. Cu alte cuvinte, insulte pentru naționalistul român d. A. Nour, – entuziasm pentru antisemitul Crușevan, vândut rușilor, trădător de neam și denunțător al mișcării de redșteptare națională.

Acest partid care nu vrea să aibă „cluburi”, „registre”, „comitete” și „președinți”, care, în realitate, nu vrea să se organizeze ca orice alt partid de guvernământ, s-ar putea zice că este un partid plebiscitar. Șefii lui voiesc să fie „ridicați pe scut” de către „popor”, și apoi să desființeze partidele și să guverneze neamul românesc în calitate de eroi, în înțelesul ce dă Carlyle² acestui cuvânt, – adică nu ca o emanație a unui partid, și, deci, a unei clase, sau a unor anumite categorii de interese, ci ca niște oameni mai presus de clase, care să domnească spre binele țării întregi, puși în fruntea ei prin aclamație³.

„Viața Românească”, „Partidele noastre politice”, vol. XIV, An IV, Iași, 1909, p. 66-68. [Este o neconcordanță între anul de formare a Partidului Naționalist Democrat (1910) și datarea sursei articolului lui Ibrăileanu (1909). Se poate presupune că în fapt „Viața Românească” a apărut în 1910]

¹ Fragmente din programul electoral al Partidului Naționalist Democrat.

² Carlyle Thomas, n. 1795, m. 1881. Istoric și filosof englez adept al „cultului eroilor”.

³ Opinii similare cu G. Ibrăileanu exprimă (în „Noua Revistă Română”) academicianul Ioan Simionescu, savant cu vastă activitate în domeniul geologiei și paleontologiei, rector al Universității din Iași, președinte al Societății de Științe din România, membru al parlamentului și secretar general al M.I.P.C. El declara:

„Având drept principală țintă a vieții reclama, iar drept dorință supremă un loc în parlament, toate mijloacele permise și nepermise le întrebuințează d. A. C. Cuza în acest sens, fără alegere, fără deosebire. Ajuns la universitate prin raportul unui slavist și prin lichidarea afacerilor din ultima zi a unui guvern, își găsește un câmp nou de activitate în sensul scopurilor urmărite.

[...] Cahalul, jidanii, jidoviții – și iarăși Cahalul, jidoviții -- la repetarea acestor cuvinte se reduce întreaga problemă socială a vremurilor de azi, întrecăga activitate științifică a profesorului de economie politică. Dacă le citești, mereu trâmbițate, din ce în ce mai fortissimo, cu cât auzul se deprinde cu ele, îți aduci aminte de ideile fixe ale celor de la «Maison de Bois». („Noua Revistă Română”)

Profesorul universitar Constantin Thiron, profesor de patologie generală și terapie de la Universitatea din Iași, scria despre același A.C. Cuza:

„Este un adevărat diplomat bisericesc, foarte prevăzător, căci copiii d-sale îi dă la școala primară evanghelică (protestantă), dar personal este în grațiile Episcopatului Catolic din Iași, pe care îl invită anume la conferința sa de la deschiderea cursurilor universitare din 1906; iar la Universitate este pur ortodox evlavios, astfel încât domnia sa, știind că nu va putea intra în raiul semitic, atunci prin cele trei rituri creștine profesate de d-sa, își rezervă raiul creștin și oricine din prelații acestor rituri ar fi lângă Sf. Petru, i-ar subtiliza cheile spre a-i deschide paradisul”. (Constantin Thiron, „Prof. E. Haecckel, savantul, A.C. Cuza, farsorul lui”).

București, 1910, februarie 19. Gheorghe Panu ia atitudine împotriva unor măsuri discriminatorii

Săptămâna trecută, ridicolul care răspunde la numele de Iorga a dezvoltat în Camera o interpelare în chestia evreiască¹ [...]

Interesant ar fi fost, ce gândește acest domn în chestia evreiască și ce soluții are? N-a avut curajul s-o spună, are lașitatea de a nu-și exprima pe față gândirea. El lucrează în ascuns, dar nu-și ia răspunderea faptelor sale; este demagogul de cea mai urâtă și tristă specie. Așa, în treacăt, a insinuat că unele țări au recurs la măsura de a alunga pe evrei. Nu a precizat care și când mai cu seamă. Apoi tam-nisam la noi, a citat un hrisov din veacul al 16-lea al lui Petru Șchiopul, prin care acela ordonase alungarea evreilor din țară, fără însă a conclud.

Soluția acestui demagog în chestia evreiască e desigur alungarea tuturor evreilor din țară, și cei împământeniți, dar nu are curajul s-o spună. Un lucru însă a îndrăznit să facă la sfârșitul interpelării. Un fel de amenințare că mai la urmă țara va pierde răbdarea față cu agitatea și îndrăzneala evreilor!!!

Acum voiți să vedeți ce concepțiune are demagogul despre situația evreilor în țară și starea noastră a românilor față cu aceia?

Iat-o:

În țară sunt mai mult de jumătate milion de evrei!² Ei sunt cuceritorii, noi, cuceriiții! Noi trebuie să luptăm ca să recăpătăm drepturile pierdute!!!

Se poate discuta cu un asemenea om?

Și apropo de aceasta, trebuie să spun că de mult, încă după articolul care l-am scris în ianuarie³ în această chestie, am primit două corespondențe, una a unui român și alta foarte voluminoasă a unui, probabil, evreu, apărător al d-lui Mochi Fischer.

Fiindcă sunt amândouă interesante, mă voi ocupa cu această ocazie de ele.

Românul – iscălește „un arendaș” – ocupându-se de articolul meu în care arătam că prin legea trusturilor, pericolul arendașiei în mare a încetat, îmi răspunde cam acestea: Ce folos că legea împiedică numai pe frații Fischer, Juster, Costiner etc., de a putea avea în arendă mai mult de 4.000 de hectare, când ea permite ca evreii să continue a putea fi arendași la moșii cu întindere mai mică de 4.000 de hectare; ceea ce trebuia să facă legea, era să oprească cu desăvârșire ca evreii să fie arendași.

Corespondentul meu nu-și dă seama ce a urmărit legea trusturilor. Dacă ea a avut în vedere mai cu seamă pe arendașii evrei din Moldova, ea a stărpit trusturile și marea arendașie și în Muntenia, unde foarte mulți greci, transilvăneni și români exploatau zeci de mii de hectare.

Acapararea, chiar ca arendașie, a unei mari părți din țară, de o mână de oameni, nu numai străini dar fie chiar români, constituie un pericol pentru buna dezvoltare a agriculturii și pentru o repartiție mai dreaptă a muncii și a veniturilor. Acest lucru l-a avut în vedere legea și l-a atins.

Acum, cum că printre arendași sunt în Moldova și mulți evrei iar în Muntenia foarte mulți greci, acesta e un adevăr. Dar constituie ei un pericol, exploatând mici moșii? Se dedau ei la o exploatare odioasă și revoltătoare, așa ca Statul să intervină? Evident că nu. Și

chiar dacă ar fi așa – ceea ce nu este – ar putea Statul să facă din dreptul de arendare al proprietarilor de moșii, un drept cetățenesc pe care aceia să nu-l poată încredința decât numai la români, întocmai cum Constituția a făcut pentru dreptul de proprietate⁴? Cine ar avea curajul și putința să facă acest lucru? Noi avem convenții cu toate țările, în puterea cărora străinii în marginile legilor și ale Constituției se pot bucura de toate drepturile de care noi ne bucurăm în acele țări. Or, dreptul de a avea în arendă moșii nu este oprit nicăierea străinilor. Cum am putea deci noi face o asemenea lege? Cu atât mai puțin, când e vorba de evreii noștri, care nu se bucură de nici o protecție străină, cum am putea să-i excludem de la uzul unui drept comun? De când e țara aceasta, cu mici intervale, străinii au putut să aibă în arendă moșii. Pe la sfârșitul veacului al 17-lea și începutul celui al 18-lea, în Muntenia arendașia era acaparată de turci, care făceau mare rău țării, fiind clasa cuceritoare [...] țările au izbutit la Poartă ca să oprească pe turci de a mai fi arendași. În locul lor au venit grecii, albanezii etc., iar mai târziu, în Moldova, evreii.

*

O lege trebuie să aibă totdeauna un motiv plauzibil, chiar când ea ar fi posibilă de făcut, ceea ce nu e cazul. Cum să motivezi excluderea evreilor pământeni de la arendașie? Pe simplu fapt că ei concurează pe români! Căci la acel lucru se reduce toată chestia. E o chestie de concurență și nimic altceva. Căci dacă ar fi dovedit că arendașii evrei apasă și tiranizează pe țărani, îi silesc să muncească cu prețuri mici, exploatând brațele, adică ar face ceea ce arendașii români nu fac, încă ar fi o chestie de studiat și anume: ce măsuri cu caracter general s-ar putea lua ca să se lovească în genere în arendașii exploataatori, așa ca acele măsuri generale să lovească în special pe evrei.

Dar faptul în realitate nu este așa; evreii arendași din Moldova nu sunt nici mai buni, în tot cazul nici mai răi decât arendașii români. Ei plătesc aceleași prețuri de muncă ca și românii, iar angajamentele lor agricole nu se deosebesc de celelalte. De altminterlea e știut și am cunoștințe prin mine însumi că țăraniii trăiesc mai bine cu arendașii evrei decât cu cei români. Evreul arendaș nu poate fi un tiran și un apăsător, el nu are nici autoritatea morală, nici prestigiul arendașului român, care este alegător influent, om politic și care, bizuindu-se pe situația sa politică, poate apăsa și nedreptăți pe țărani. Țăraniii mai ușor calcă angajamentele pe care le au când arendașii sunt evrei decât când aceia sunt români. Eu știu mulți arendași români care băteau pe țărani și îi aduceau înainte la muncă cu de-a sila, ba care chiar îi închideau prin pivnițe, prin beciuri. Nu am cunoștință de vreun arendaș evreu care să fi făcut asemenea lucruri. Și nu le fac, poate, fiindcă nu pot. Dar în tot cazul nu le fac.

Și cu acestea vin la corespondența a doua, cu privire la d. Mochi Fischer⁵. Eu spuseseam în articolul meu că nu știu dacă d. Mochi Fischer a nedreptățit pe țărani și le-a impus condiții mai grele de muncă decât românii, dar că în tot cazul aș voi să fiu convins complet de aceasta și aștept ca să mi se dovedească fie într-un fel fie într-alt fel. Corespondentul de care vorbesc îmi trimite o mulțime de acte, din care asupra unora nu mă pot pronunța, – voi spune îndată de ce – iar altele evident că sunt în favoarea d-lui Mochi Fischer. Așa mi se trimit angajamentele de la multe moșii de ale d-lui Mochi Fischer, precum de la moșia Flămânzi, Uriciu etc. Fiindcă eu nu sunt agricultor și fiindcă nu am elemente de comparație, nu pot să știu dacă condițiile de muncă de pe acele moșii erau potrivite și neapăsătoare, căci pentru aceasta ar trebui să am condițiile de muncă de pe moșiile vecine arendate la români, ca să pot face comparația.

De aceea mă mărginesc a arăta câteva cifre, rămânând ca cititorul competent să vadă dacă acele prețuri sunt potrivite, în tot cazul dacă sunt tot ca acele obicinuite în arendașie,

indiferent de calitatea arendașului. Așa în 1906, la moșia Flămânzi văd că d. Mochi Fischer plătea țăranilor de arătura unui hectar 11 lei și 20 bani, plus dreptul țăranilor ca toamna să pască vitele în miriște. Pentru secerat, același arendaș a plătit 11 lei și 20 bani hectarul precum și tainul convenit în timpul lucrului și anume 14 kg. făină de păpușoi și 1 kg. și ½ de brânză de hectar. În chestia imașului, d. Mochi Fischer lua pe moșia Flămânzi 24 lei de perechea de boi pe an și câte 1 leu și 50 bani de oaie. La alte moșii vedem că se lua 10 lei pe vară de păscutul unei vaci și în schimb dădea de fiecare vacă 50 de arii de imaș; etc.

Mă mărginesc la aceste cifre pentru ca cititorul să judece dacă ele sunt sau nu excesive. Corespondentul meu afirmă că în tot cazul condiții mai bune pe alte moșii nu se puteau găsi [...]

Oricum ar fi, revenind la corespondentul meu arendașul român, dacă este vorba și ar fi cu puțință și ar fi util ca să se ia evreilor dreptul de arendași, îl întreb: pe ce motiv acest lucru s-ar putea face? Când d. Mochi Fischer, în contra căruia o campanie întreagă s-a făcut, trimite prin prietenii lui copii legalizate pe la gazetele care se ocupă de chestia arendașiei lui, nesfiindu-se deloc, că din acele angajamente agricole ar rezulta apăsarea și despuierea țăranilor, cum crede arendașul român că ar fi cu puțință o lege de asemenea natură?

*

Evreii au o plângere întemeiată în contra unei nedreptăți ce li se face, când ei, deși așezați de mult timp, fără nici un spirit de ducere altundeva, sunt puși după legile noastre în aceeași categorie ca toți ceilalți străini. Evident că evreii de la noi ocupă o situație intermediară între străinii propriu zis și între români. Ar fi natural ca să fie considerați altmintrelea decât străinii.

Și când zic acestea, nu mă gândesc la dreptul de cetățenie, nu au dreptate acei care-l cer cu topuzul, cu atât mai mult cei care ar voi să intrigheze în afară. Dreptul de cetățenie aparținând numai nouă, să aibă răbdare evreii, cu încetul și această chestiune se va regula pentru mulțumirea tuturor.

Dar pe lângă asemenea nemulțumire legitimă, mai sunt și alte plângeri care, deși rezultă din legi cu caracter general, nu e mai puțin că ele îi vizează pe dâșii mai cu seamă.

Iată una nehibzuită, care ne face nouă mai mult rău ca nație decât evreilor, în contra căroră e îndreptată, e legea prin care, de fapt, în cea mai mare parte din țară, evreii au fost excluși din școlile noastre publice⁶. Această lege a fost o mare greșeală și totdeauna am protestat contra ei. Dezavantajul pe care ea ni-l creează nouă românilor ca nație este vădit. O simplă întrebare: ce ne-ar conveni nouă ca țară, să avem o populație de peste 250.000 de suflete, străină de limbă, străină de viața noastră literară și socială, prin urmare de sentimentele noastre naționale, sau ar fi de preferat ca acea populație, crescută în școlile noastre, adăpată în literatura noastră, trăind cu un cuvânt în viața noastră comună, să se îndrumeze pe nesimțite la o contopire, dacă nu de rasă, dar cel puțin la o contopire intelectuală și de sentimente noi? Ei bine, legea de care vorbesc împiedică sau face dificilă o asemenea apropiere. Legiuitorul are aerul de a zice: Nu voiesc ca evreii să învețe în școlile românești. Foarte bine. Dar atunci de ce le ceri ca să vorbească limba românească și să gândească ca noi? Și de ce le faci ca punct de acuzare tocmai lucruri pe care îi lipsești de a putea căpăta cu toată buna-voința lor? [...]

„Săptămâna”, an X, nr. 7, 19 febr. 1910, p. 691-694.

¹ Vezi doc. 30 din vol. Interpelarea făcută de Iorga.

² Această xenofobă exagerare a numărului de evrei din Vechiul Regat, cu scopul de a imagina un „pericol” pentru țară, este contrazisă de recensămintele din acea perioadă care indicau 289.000 suflete. (vezi L. Colescu, *La population de religion mosaïque en Roumanie*, București, Impr. „Independența”, 1915.)

³ G. Panu a scris acest articol la 8 ianuarie 1910, tot în „Săptămâna”, abordând în mod critic afirmații ale lui N. Iorga, care își începuse discursul în decembrie 1909 (vezi doc. 30) și l-a continuat după o întrerupere de cca. două luni.

⁴ Vezi nota 12 din Cuvântul introductiv.

⁵ Un mare arendaș evreu din nordul Moldovei, satul Flămânzi, de unde a pornit răscoala din 1907, ceea ce i-a făcut pe unii istorici să considere că această mișcare populară ar fi îndreptată numai împotriva evreilor; aceasta s-a extins și a fost foarte puternică în Muntenia și Oltenia, unde erau foarte puțini arendași evrei (vezi cap. III al volumului).

⁶ Referire la legea învățământului primar adoptată în 4 iunie 1893 (MO din 27 septembrie 1893), care limita accesul copiilor străini, în fapt evrei, în școlile de stat.

34

București, 1910, martie 11. Poliția atrage atenția asupra unor posibile agitații antisemite în Moldova

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

Nr. 5712 S

11 martie 1910

Domnule Prefect,

Suntem informați că studenții ultimilor ani ai facultăților din acel oraș [Iași] ar fi hotărât ca pe ziua de 1 aprilie a.c. să înființeze un ziar antisemit, pe care să-l împartă gratuit pe la sătenii de prin comunele din Moldova.

Ei ar avea intenția să plece prin comune pentru a ține conferințe sătenilor, prin care să explice sensul și modul cum trebuie aplicată legea învoielilor agricole, precum și de a-i învăța cum să se ferească de a mai fi înșelați de către arendași și cârciumari evrei.

În acest scop, peste 30 studenți de la facultatea de drept și alții de la medicină ar avea de gând ca în vara anului curent să se prezinte la examenele pentru administratori și medici de plasă, cerând apoi să fie numiți în Moldova, spre a putea mai cu folos să aducă la îndeplinire cele mai sus relatate.

Se zice că studentul I. Ed. Vasiliu ar fi amestecat în această afacere.

Aducând aceasta la cunoștința dv. avem onoare a vă ruga să binevoiți a face cercetări și a ne comunica constatările dv.

Primiți vă rog, Domnule Prefect, asigurarea considerațiunii noastre.

p. Ministru, M. Săveanu

Director, I. Panaitescu

D-lui Prefect al Poliției orașului Iași¹

AIN Iași, Fond Chestura de Poliție Iași, ds. 11/1910, f. 70.

Pe document rezoluțiile: 1. „10/4. D. Comisar [din] Serviciul Siguranței personal va face această urmărire confidențială și-mi va raporta. (ss) Indescifrabil”. 2. „Numărul 2678, 12/4/1910. Se va executa prezentul ordin. (ss) Indescifrabil”.

¹ La 1 mai 1910, Serviciul de Siguranță al Prefecturii Poliției, răspunzând forului său superior, a arătat că aceste informații sunt inexacte, folosind expresii antisemite (Ibidem, f. 2).

35

București, 1910, aprilie 23-24. Programul electoral al Partidului Naționalist Democrat¹ (fragmente)

Către alegători

Scopul naționaliștilor-democrați este a se reda această țară neamului care o muncește, care a întemeiat-o, care singur are drepturi asupra ei și a face parte la cârmuire locuitorilor celor mai mulți ai țării, care sunt și cei mai adevărați români, înlăturând predominarea amestecului de nații din boierimea orașelor care, adesea fără muncă și fără drept, au supus în toate privințele pe ceilalți.

Ei se deosebesc de liberali: 1) prin faptul că *nu se sprijină* ca aceștia *pe câțiva bogăți și pe încă mai mulți îmbogății*; 2) că *nu primesc*, ca aceștia, *tovărășia la muncă a străinilor*, pe care numai prea puțini din liberalii tineri, ca d-nii Vintilă Brătianu și M. Orleanu, înțeleg a-i aduce la starea ce li se poate îngădui într-o țară care nu e a lor; 3) că *nu îngăduie nici o sprijinire și nici o întrebuintare, în nici un chip, a evreilor*, primejديوși neamului nostru, pe când, la liberali, ziaristii evrei fac de multe ori ziarile (Evreii de la „l'Indépendance”²) și, în numele multor liberali tineri, dl. Gh. Diamandi, deputat liberal, a cerut să se deschidă mai larg evreilor porțile cetățeniei [române]; 4) că pun mai presus de libertate *dreptul și fericirea neamului*, pentru care ar aduce orice jertfe; 5) că țin la *legea și Biserica țării*, pe care o voiesc *slobodă de înrăurirea politicianilor și de sine stătătoare*; 7) că nu înțeleg a face din partid o putere înaintea intereselor căreia să se plece orice, ci vreau [vor] să întemeieze un partid care *să se jertfească pentru țară*; 8) că nu primesc între dânșii pe cei mânați de pofta de a ajunge și de a se îmbogăți, ci nădăjduiesc să poată aduna destui *oameni dintre aceia care muncesc în politică pentru țară și neam și nu se folosesc de politică pentru ei și rudenii*; 9) că nu înțeleg altă politică din afara României decât *cu prietenii neamului românesc întreg și pentru binele lui*; 10) că nu se pot învoi ca noi să ajutăm cu jertfa noastră Austria legată de unguri, *ci să ne căutăm cuminți și prevăzători, ca strămoșii noștri, de multele nevoi ale unei țări sărace*.

Ei se deosebesc de conservatori, pe lângă unele deosebiri arătate mai sus, și prin faptul: 1) că doresc proprietatea mică predominatoare la un neam de țărani ca al nostru, iar din proprietatea cea mare numai cea care stă la fața locului și ajută munca sărăcimii, înlăturându-se întâi, prin lege, arendășia străină și apoi orice fel de arendășie; 2) că voiesc lărgirea dreptului electoral, orice român fiind chemat să hotărască de-a dreptul asupra sorții țării lui; 3) că nu văd în schimbarea administrației leacul la toate relele; 4) că departe de a

voi să îngusteze rostul învățătorului și preotului în viața satelor, vor tocmai ca satele să fie călăuzite în toate privințele de învățători și de preoți; 5) că țin ca limba românească și obiceiul românesc să stăpânească în toată viața acestei țări.

Ei se deosebesc de tachiști, care-și zic fără nici un înțeles, printr-o îndoită înșelare: conservatori și democrați, prin faptul: 1) *că n-au țară de împărțit cu jidanii*; 2) *că n-au țară de stors pentru tovarășii lor*; 3) *că nu înțeleg ca la cârmuirea unei țări să ia parte alții decât oamenii cu totul curați*; 4) *că n-au decât ideile lor, în care cred, și nu ideile tuturor, în care să nu creadă*.

Ei se deosebesc de socialiști prin faptul: 1) *că nu luptă cu jidanii împotriva românilor, ci cu românii împotriva jidanilor*; 2) *că nu vreau să dărâme țara, ci s-o înalțe*; 3) *că nu vreau să strice legea creștină, ci s-o aducă în cinste*; 4) *că nu vreau să înlătore oștirea, ci s-o facă mai tare*; 5) *că nu vreau să dezbrace cu sila pe cei ce au, ci să aducă la bunăstare prin muncă și economie pe cei ce n-au*.

Cu aceste păreri, la 23 aprilie [1910], naționaliștii și-au făcut partid și au alcătuit programul [...]

Acest program, conținând 49 de articole, s-a votat în consfăturile ținute la 23 și 24 aprilie 1910 și s-a primit și semnat de toți cei prezenți la consfătuirea Partidului Naționalist Democrat, în București, 24 aprilie 1910.

Președintele Adunării, locotenent colonel, I. Manolescu-Mladian
Secretar, Gheorghe Mil. Demetrescu

Acest program îl vom păstra, răspândi și apăra cu toată puterea și statornicia noastră, privind aceasta ca întâia noastră datorie de cinste.

N. Iorga

A. C. Cuza³

„Neamul Românesc”, Pentru Popor, an II, nr. 2, 19 ianuarie 1911, p. 17-22.

¹ Partidul Naționalist Democrat, fondat la 23 aprilie 1910, de către Nicolae Iorga și A.C. Cuza, având ca principal organ de presă „Neamul Românesc”, înființat în 1906 de către N. Iorga. În lucrarea *Partidele politice din România (1862-1994)*. Enciclopedie (București, Editura Mediaprint, 1995), Programul partidului este prezentat astfel: „Prin programul din 1910, PND s-a pronunțat pentru soluționarea chestiunii agrare – în special revizuirea împroprietăririi din 1864, în sensul întregirii pământurilor țărănești acolo unde au fost încălcate prevederile legii și restituirea pământurilor uzurpate de străini (în primul rând care să fie împiedicați să se stabilească la sate). PND a militat pentru protejarea comercianților, meseriașilor și industriașilor români în fața concurenței străine...” (p. 99-100).

În lucrarea documentară pe care o publicăm, reproducem poziția criticului G. Ibrăileanu și cele ale altor intelectuali de seamă cu privire la concepțiile antisemite, nu contra „străinilor” în general, cum se arată în lucrarea enciclopedică menționată mai sus.

De altfel, aceste orientări ale lui A.C. Cuza sunt clar exprimate în Manifestul electoral al PND, publicat în documentul de față.

² Titlul complet al publicației, „l'Indépendance Roumaine”.

³ În „Cinci teze fundamentale cu privire la soluția națională a «problemei evreiești»”, Cuza scria:

„1. Problema jidovească e o problemă organică, pe care poporul românesc e chemat a o rezolva prin conștiință, muncă și economie, și a cărei soluție nu poate fi decât eliminarea jidanilor, înlocuirea lor treptată, în toate ramurile de activitate, pe care le-au cuprins prin surprindere, pe când nu eram pregătiți, pe teritoriul nostru, pe care singuri avem drepturi etnice și istorice de a-l stăpâni.

2. Orice guvern ar cârmui România este dator să ajute neamul care este represintat prin statul nostru, -- și singur el este și poate fi represintat prin acel Stat -, să-l ajute în silințele lui de rezolvare a problemei jidovești. Iar mijloacele prin care ea se va rezolva au fost lămurit formulate în programul naționalist. Ele sunt: ocrotirea și

stimularea silinșilor românești; înființarea de societăți cooperative; darea furniturilor și întreprinderilor publice la meșteri și comercianți români; alungarea jidanilor de la sate, unde nu au dreptul de a locui; scoaterea jidanilor din armată; eliminarea jidanilor din presa românească; excluderea lor de la orice funcții; aplicarea severă a legii pentru încurajarea industriei în ce privește personalul românesc. (Vezi doc. 447, 448)

3. În România nu au dreptul să facă politică despre noi, despre interesele țării noastre, cu privire la viitorul acestei țări decât românii. Libertatea presei și libertatea întrunirilor sunt drepturi garantate de Constituție exclusiv cetățenilor români.

4. Agitațiile jidanilor, ca jidani, nu se pot tolera. Căci, întrucât sunt cetățeni, împământeniți, ei nu mai au ce revendica; iar, întrucât nu sunt, ca străini, ei nu au dreptul să se agite.

5. Poporul românesc și orice guvern al său trebuie să rămână pe punctul articolului 7 modificat (vezi nota 12 la Cuvântul introductiv), și nici un partid din România nu se poate cobori să dea mai mult decât atât. Așa fiind, agitațiile jidovești sunt întru totul zadarnice și periculoase pentru dănsii, provocând resentimentele legitime ale poporului românesc. Jidanilor le rămâne calea legală a încetățenirii individuale, iar uneltirile lor în afară de lege, orice guvern are datoria de a le reprima, în interesul ordinii publice.” (Problema evreiască la Cameră. Interpelare, cu o introducere de A. C. Cuza, Vălenii de Munte, 1910, p. 11-12.)

36

București, 1910, iulie 7. Ordinul circular nr. 40 al Ministerului Industriei și Comerțului relativ la avantajele acordate de lege meseriașilor români

Pentru încurajarea muncii naționale, legea de organizare a meseriilor la art. 95 prevede următoarele:

„În toate întreprinderile sau furniturile statului, județelor, comunelor și celorlalte autorități civile și militare care nu trec peste 30.000 lei, *românii* vor fi preferați, chiar dacă ofertele lor vor fi mai scumpe cu 5% decât ale celorlalți concurenți”.

„Societățile de meseriași români, constituite legal, vor fi admise a depune numai jumătate din garanția cerută de licitațiile publice”.¹

MO, nr. 65, 24 iunie/7 iulie 1910, p. 2789.

¹ Legea meseriilor, adoptată în 1902, a determinat proteste ale opiniei publice românești cât și ale unei părți a presei străine în legătură cu prevederi discriminatorii referitoare la evrei cuprinse în proiectul de lege dezbătut de A.D. (vezi doc. 433, 436).

București, 1911, aprilie 20. Protest al Uniunii Evreilor Pământeni împotriva restricțiilor cu privire la dreptul evreilor pământeni de a deschide birouri vamale

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București... aprilie 1911

Domnule prim-ministru,

Regulamentul asupra birourilor particulare de comisiune și expediție de pe lângă birourile vamale din București și Iași, publicat în „Monitorul Oficial” No. 15 din 20 aprilie (3 mai) 1911, hotărâște, la art. 2 alin. d., ca acei care vor voi să deschidă un asemenea birou să fie români sau naturalizați.

Dispozițiunea aceasta este o nouă lovitură adusă evreilor pământeni, care, în contra obiceiurilor și legilor vechi ale țării, sunt considerați și tratați ca niște simpli străini și îndepărtați, ca atari, nu numai de la drepturile civile și publice, dar și de la o mulțime de alte îndeletniciri.

Domnule prim-ministru,

Am socotit că avem cuvânt să nădăduim într-o îndreptare a sistemului adoptat față cu evreii pământeni. Dar vedem cu durere că măsurile prin care se restrâng mijloacele lor de trai continuă.

Convingerea nestrămutată a evreilor pământeni, ca și a tuturor acelor care cercetează chestiunea evreiască fără de părtinire sau dușmănie, este, domnule prim-ministru, că situațiunea creată evreilor băștinași nu este numai în dezacord cu spiritul de dreptate, dar și în paguba țării. Sub cuvânt de naționalizare a comerțului, industriei și meseriilor, evreii pământeni au început să fie scoși încetul cu încetul prin legi și regulamente, din aceste ramuri de activitate, ei care au contribuit și sunt în măsură să contribuie puternic la ridicarea culturii și a economiei naționale.

Politica de eliminare a evreilor pământeni – nu ne sfîm a o spune, fiindcă putem s-o dovedim oricând – este, după noi, o politică antinațională, deoarece, din pricina ei sunt înlăturate capacități și energii economico-culturale care nu cer decât să se pună în serviciul țării.

Subsemnații, reprezentanți ai „Uniunii Evreilor Pământeni”, care are de scop luminarea opiniei publice asupra chestiunii evreiești și îndrumarea ei spre o soluție în țară și prin țară, credem de datoria noastră ca, față de această nouă atingere ce se aduce drepturilor și intereselor evreilor pământeni prin regulamentul din 20 aprilie 1911, să ne adresăm d-voastră, șeful guvernului, și să vă rugăm ca, luând îndeaproape cercetare cele expuse de noi, să luați măsuri ca numitul Regulament să nu se aplice evreilor pământeni.

Primiți, domnule prim-ministru, încredințarea distinsei noastre considerațiuni¹.

În numele Reprezentanței:

Președinte, (ss) Dr. Ad. Stern

Secretar, (ss) S. Labin

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1911, Buc. Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, 1911, p. 25-26.

¹ În urma acestei intervenții, UEP a primit următorul răspuns oficial:

România, 1911, mai 12

(Marca Țărei)

M. F., Biroul Vămei, București

Către

Uniunea Evreilor Pământeni

La dr. Ad. Stern

Drept rezultat petițiunii dv. adresată Onor Direcțiunei Generale a vămilor, și în conformitate cu ordinele ce am primit sub no. 17970/911, am onoare a vă pune în vedere că față cu Regulamentul pentru funcționarea birourilor de expedițiune particulare, nu se poate acorda străinilor autorizațiuni pentru înființarea de asemenea birouri.

Evreii pământeni vor putea să fie autorizați numai ca procuriști ai birourilor de expedițiune dacă au satisfăcut legea recrutărei și îndeplinesc condițiunile de moralitate cerute pentru acest gen de operațiuni.

Șeful Vămei, (ss. Indescrifabil) (*Ibidem*)

38

București, 1911, mai 11. Anchetă asupra unui presupus „omor ritual”, de care este învinuit comerciantul S. Finkelstein

14033/11 mai 1911

Se autorizează percheziția, (ss) Niculescu Bolintin

Se [vor] chema părțile pentru 20 mai 1911, (ss) Niculescu Bolintin

11 mai 1911

D-lui Jude Instructor al Cab. 4
pentru a face cercetări conf. art. 45
Pr. Penală. Prim-procuror, (ss)
Niculescu Bolintin

D-lui medic legist de a examina pe
copil și a se pronunța dacă semnele
ce are pot să fie rezultatul unei
extrageri de sânge

(ss) Niculescu Bolintin

Dos. nr. 1765/911. Dosarul parch. 4325/911

Domnule prim-procuror,

Subsemnatul, Ernest Parg, de profesiune tâmplar, domiciliat strada Polonă nr. 35, cu onoare viu a vă denunța următoarele:

Sâmbătă, 7 mai a.c., după amiază, pe când copilul meu se întorcea de la școală cu ghiozdanul în subsiori, aume Iosif Parg, în etate de 11 ani, a fost întâmpinat de către două persoane, una mai în vârstă, alta mai tânără, căruia i-a propus să meargă cu dâșșii, să se plimbe, că are să-i dea multe lucruri bune, între care zaharicale, copilul s-a înduplecat și plecând cu dâșșii spre Piața Alexandru Lahovary, foarte aproape de locul unde s-au întâlnit, cel mai în vârstă a strigat o birjă, la care ridicându-se coșul s-a urcat câte trei într-însa.

Pe drum, copilul îngrijorat a început să-i întrebe unde-l duce, atunci unul dintr-înșii a scos din buzunar batista și legându-l la gură l-a ținut în brațe, ducându-l pe mai multe strade, s-au coborât pe str. Lazăr, intrând pe un gang, l-au dus în casă, unde luându-l cu vorbă bună, i-au dat să miroase dintr-o sticlă lichid și forțându-i gura i-au dat să bea, după care fapt nu-și mai aduce aminte până a doua zi, duminică, la orele 4 p.m., simțind în spate

un fel de greutate, când deschizând ochii l-a văzut pe cel mai în vârstă fugind cu o tinichea în mână la care era atașat un tub de cauciuc.

Văzând că copilul este slab, i-a adus două ouă fierte ca să le mănânce, însă [copilul – n.n.] a refuzat a le mânca, deoarece a văzut că i-ar fi pus ceva într-însele după ce i le preparase spre mâncare.

Când au văzut că copilul și-a revenit în simțiri, atunci cel mai în vârstă dintre ei a început să-l învețe ca să spună acasă că venindu-i rău pe strada Armașului, a fost găsit de către ei căzut jos și neputând să dea nici o deslușire fiind leșinat, l-au dus acasă, l-au pus în pat și tocmai a doua zi la 4 ore după amiază și-a revenit în simțiri; că dacă nu va spune așa, îl va omori oriunde îl va întâlni.

Și după ce s-au încredințat că copilul nu are să spună adevărul, l-au scos în stradă și i-au dat drumul zicându-i să se ducă drept acasă.

Noi, părinții copilului, îngrijorați de lipsa lui, l-am căutat în toate părțile, am înștiințat Prefectura Poliției Capitalei, care a avizat circumscripțiile polițienești, însă fără nici un rezultat.

Copilul venind acasă și întrebându-l unde a fost nu ne-a putut da nici o deslușire, fiindcă nu putea să vorbească, era slab, galben și purta pe obrazul stâng un semn roșu, asemănător cu o sultină, lipsindu-i ghiozdanul cu cărțile cu care plecase de acasă, la școală.

După câteva ore, după stăruința noastră de a ne spune unde a fost, ne-a povestit faptele întocmai așa cum fusese învățat.

Întrebându-l unde este ghiozdanul ne-a spus că este la acel domn ce l-a ridicat după stradă și că-și aduce aminte casa. Atunci mama sa s-a dus cu copilul la locuința indicată și a dat peste un domn israelit Finkelstein, de profesiune pielar, care a povestit istoria întocmai ca și copilul, adăugând că a găsit ghiozdanul în pivniță și-l va trimite cu omul lui la circumscripția respectivă de unde poate să-l ia.

Ne-am dus la circumscripție de unde am luat ghiozdanul și unde copilul, la întrebările d-lui comisar asupra faptelor, aflându-se tot sub starea de înfricoșare de mai înainte a spus faptele tot așa cum după cum a fost învățat.

Dl. comisar, aflându-se sub diferite bănuieli, a pus diferite întrebări copilului și chiar l-a dezbrăcat și i-a cercetat corpul. Sub ce impresiune a rămas d-sa nu știu, atât numai mi-a spus că va continua cercetările în această privință și am plecat acasă.

Abia a doua zi, după continuele noastre întrebări și mai ales după stăruința mamei sale, ne-a spus tot adevărul, așa după cum am arătat mai sus.

Atunci vine întrebarea pentru ce aceste persoane au ridicat după stradă pe copil, l-au dus acasă la dâșii, l-au ținut adormit 24 de ore, l-au chinuit în timpul somnului, în felul cum arată copilul și dacă sănătatea lui nu va fi vătămată.

Vă rog, domnule prim-procuror, să binevoiți a supune unei cercetări medicale minuțioase pe copilul meu și a constata în același timp în mod judecătoresc faptele expuse de mine, ca la caz de vătămarea sănătății copilului să pot face responsabili pe răpitori.

Primiți, vă rog, domnule prim-procuror, asigurarea considerațiunii mele

(ss.) Ernest Parg

p. conf. (ss.) Duică

Grefa Trib. Ilfov, secția a 4-a

Prezenta copie fiind conformă cu originalul se legalizează.

L.S. Grefier, (ss) indescifrabil

Ibidem

București, 1911, mai 24. Avizul medico-legal semnat de dr. N. Minovici infirmă acuzația de luare de sânge

Regatul României
 Medicul Legist pe lângă Trib. Ilfov
 24 mai 1911
 No. 241. Dos. 1765/911

Anul 1911, luna mai 24
 În original la Cab. 4 Instrucție
 (ss) Niculescu Bolintin

Domnule Prim-Procuror,

Ca răspuns la adresa dv. no. 14962 din 23 mai crt., am onoare a vă comunica că băiatul Iosef Parg nu are pe corp și membre nici un semn de violență.

Are numai pe obrazul stâng un semn de mărimea unei piese de 50 bani, care interesează numai epidermul și care semn prezintă toate caracterele unei boale de piele.

Nu putem tăgădui însă, după cum nu putem afirma, că acest semn să fie rezultatul unei violențe neînsemnate. În nici un caz nu are caracterul unei veneseccii care de altfel nu se practică pe aceste regiuni ale corpului¹.

Medic Legist (ss) Dr. N. Minovici

p. conf. (ss) I. Duică

Ibidem, p. 64.

¹ Vezi doc. 38.

București, 1911, iunie. Rabinii Beck și Niemirower înmânează primului ministru – din însărcinarea Uniunii Evreilor Pământeni – un memoriu împotriva manifestărilor anti-semite prilejuite de înscenarea unui caz de „omor ritual”

Uniunea Evreilor Pământeni
 Reprezentanța Uniunii

București... iunie 1911

Domnule Prim-Ministru,

Subsemnații, însărcinați de către Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni, ne luăm libertatea de a vă aduce la cunoștință o serie de fapte care interesează în cel mai înalt grad liniștea și siguranța populațiunii evreiești.

1. Cel dintâiu caz pe care ținem să-l supunem atențiunii dv. și care, pentru populațiunea evreiască, este de o gravitate cu totul deosebită, se referă la o afacere zisă de omor ritual, înscenată unui evreu din București, dl. S. Finkelstein. Afacerea este pendinte la Judecătorul de Instrucție Cabinetul IV.

Interesul nostru este ca justiția să facă lumină deplină și să cerceteze în amănunt cazul, pentru că numai astfel se va face dovada desăvârșită a monstruoșității unei asemenea învinuirii. Noi dorim deci ca instrucțiunea să fie cât mai serioasă și întinsă, dar fiindcă la mijloc a fost vădit o înscenare, vă rugăm, d-le prim-ministru, să luați măsuri ca, paralel cu cercetarea în contra acuzatului evreu, să se cerceteze și pe autorii înscenării. Este în interesul dreptății și al bunei ordine în stat, ca asemenea uneltiri, menite să ațâțe în gradul cel mai înalt spiritele și să provoace tulburări, să nu rămâie nedescoperite. [...]

Ibidem, p. 27-28.

41

București, 1911, iulie 23. Tribunalul Județului Ilfov infirmă acuzația de „omor ritual” adusă comerciantului Solomon Finkelstein

Ordonanța definitivă

Dos. no. 1765/911

No. 80

Noi, I. Vasilescu, Judecător de Instrucție la Cabinetul 4 Trib. Ilfov;

Având în vedere actele de procedură penală, dresate la Cabinetul nostru în dosarul No. 99/911, pentru a cerceta conform art. 45 proc. penală, dacă reclamațiunea femeii Iosefina Parg, înregistrată la No. 14033 din 11 mai a.c. adresată d-lui Prim Procuror este sau nu fondată;

Având în vedere adresa No. 20148/911 a d-lui Prim Procuror și dispozițiile art. 129 Proc. Penală,

Expunem următoarele:

În ziua de 7 mai a.c. într-o sâmbătă, părinții copilului Iosef Parg, cari așteptau la ora 4 p.m. pe acesta să vie de la școală, văd cu surprindere că copilul nu mai vine. Toate cercetările desperate ale mamei rămân fără rezultat; reclamațiile ei pe la secție, pe la Poliție nu izbutesc să o îndrume în cercetările ce făcea.

Tocmai a doua zi, duminică, pe la orele 6 p.m. copilul vine acasă, după cum afirmă martorii, zăpăcit, slab, palid, obosit și după ce bea peste măsură apă, limonată Vichy, fiind chinuit de o sete neexplicabilă, se culcă și doarme timp îndelungat.

Interogată la început unde a fost, nu vrea să spună, fiind, după cum explică el mai târziu – terorizat de cei care-l răpiseră – și mai în urmă arată că la ieșirea de la școală a fost întâmpinat de doi domni, cari sub promisiunea de bomboane, jucării, l-au suit într-o trăsură,

s-au oprit în dreptul unui gang, l-au legat la ochi și l-au închis într-o odaie unde i-au dat o băutură, care l-a adormit imediat.

Când s-a sculat a zărit pe unul din cei doi domni care-l conduseseră, extrăgându-i sânge.

Față de faptele astfel expuse s-au ascultat la instrucție informatorii propuși de reclamantă.

Din depozițiile martorilor: Luigia de Filippo, Antonio Kluck se stabilește pe lângă elementul prim al reclamațiunii dispariția copilului și faptul că el a revenit acasă într-o stare de slăbiciune fizică îngrijorătoare și atât de turburat încât n-a nimerit acasă, decât condus de un italian care-l cunoștea și care-l găsiseră rătăcind în preajma casei.

S-a stabilit de asemenea că în pivnița caselor comerciantului Finkelstein, pe care copilul îl indica ca fiind acela care l-a răpit – s-a găsit ghiozdanul copilului Iosef Parg. Interogat asupra provenienței ghiozdanului, comerciantul Finkelstein susține că i-a fost aruncat în pivniță de cineva, lucru care nu este imposibil, deși situațiunea pivniței și locul unde a fost găsit ghiozdanul dau foarte puțină credință explicațiunii bănuțului.

Ambele constatări rezultând din depozițiile martorilor, și anume dispariția copilului și dovada făcută că el s-a găsit, la un moment dat, în casa lui Finkelstein, fiind elemente lăturalnice ale reclamațiunii, nu pot duce la concluziunea vinovăției lui Finkelstein, căci lipsește elementul principal care condiționează un caz de urmărire și anume constatarea medico-legală. Medicul legist al parchetului conchide că leziunile copilului Iosef Parg nu provin din[tr]-o venesecție, care nu se practică în mod obișnuit în locul unde leziunile au fost constatate.

Întrucât, deci, Ernest Parg, tatăl copilului, a reclamat că fiului său Iosef i s-a extras sânge de comerciantul Finkelstein pentru satisfacerea unei credințe religioase, asupra existenței căreia nu avem de altfel nici o informațiune științifică și care se poate în fapt să nu existe, căci în caz contrar nici ridicolul unui asemenea ritual n-ar fi în stare să egaleze obscuritatea credinței care îl provoacă.

Văzând deci că nu se dovedește în fapt venesecția pretinsă de reclamant ca fiind în speță modul în care s-ar extrage sânge.

Pentru aceste motive

Decidem

Că nu există caz de urmărire publică în contra reclamațiunii înreg. la No. 20148/911 al d-lui Prim-Procuror

Disponem:

Ca dosarul No. 99/911 să fie înaintat d-lui Prim Procuror pentru a dispune conservarea lui.

Partea civilă este constituită.

Dată la Cabinetul nostru astăzi 23 iulie 1911.

Judecător (ss) I. Vasilescu

p. conformitate (ss) I. Duică¹

Grefier (ss) I. Buznea

Grefa Trib. Ilfov, Secț. 4 Civ. Cor.

Prezenta copie fiind conformă cu originalul, se legalizează.

Grefier, (ss.) Indescifrabil

Ibidem, p. 75-76.

¹ Tatăl copilului presupus a fi victimă a așa-numitului omor ritual contestă ordonanța de mai sus, dar acțiunea sa este respinsă de secția a 4-a a Tribunalului Ilfov.

Dos. No. 1761/911
Tribunalul Ilfov secția 4 Penală
Reg. No. 14048 Pr. 3 august 1911
Termen la 17 octombrie 1911
(ss) B. Cantargief

Tribunalul de Comerțiu Ilfov
No. 28380 Pr. 2 august 1911
Registratura
Primit la 2 august 1911
Anulat timbru de lei....
No. 1079 repartizat la secțiunea 4
Prim Președinte (ss) indis.

Domnule Prim Președinte,

Subsemnatul Ernest Parg, domiciliat str. Polonă No. 35, chem în judecată penală pe Solomon Finkelstein, domiciliat în Calea Moșilor, No. 29, ca în fața dvs. să fie condamnat penalicește, că în ziua de 7 mai 1911, pe la ora 4 p.m. mi-a răpit copilul meu Iosef Parg de pe str. Armaș și ridicându-l într-o trăsură l-a dus în casele d-sale din Calea Moșilor, unde adormindu-l cu substanțe puse într-un pahar cu apă și i-a dat cu sila să le bea, în urma adormirii și în timpul somnului i-a extras sânge din obraz, din pulpa piciorului și de pe spinare, ținându-l în casa d-sale 24 ore,

Mă constitui parte civilă cu suma de 1 leu.

Primiți Domnule Prim-Președinte, înalta stimă ce vă păstrez.

(ss) Ernest Parg

Tribunalul, judecând, a respins acțiunea. (*Ibidem*, p. 76)

Față de această situație, unul dintre avocații lui Parg încearcă un șantaj, cerându-i lui Finkelstein o sumă de bani pentru a nu declanșa o campanie de presă „compromițătoare”. Acesta reclamá poliției pe avocatul S. Niculescu Scărțan și complicele său Ioan Constantinescu, care sunt surprinși în flagrant, și urmează ancheta care constată vinovăția celor doi prin rechizitoriul definitiv nr. 33.040 din 5 noiembrie 1911 și cere urmărirea penală a lui Scărțan și Constantinescu (*op. cit.* p. 77).

Ordonanța definitivă a judecătorului instructor al Cab. IV de pe lângă Tribunalul Ilfov confirmă aceste învinuiri și cere ca Tribunalul Ilfov să fie sesizat cu judecata fondului. (*Ibidem*, p. 77-79)

Com. Roșu – jud. Neamț, 1911, noiembrie 9. Ordonanță
discriminatorie față de populația evreiască

Publicațiunea
815

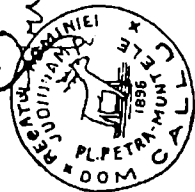
Se aduce la cunoștința generală a locuitorilor din
creștină comună, ca ori de câte ori Vor avea nevoie de a face
călătorii prin țară și ori de câte ori se vor afla în țară să se
numere de la britani noștri să nu se mai poartă
de pe la țidani, căci prin mândria lor spurcă pe
creștinii buni ce Vor sfoara de pe la evrei călătorii
Vor și rețușate de pe la țidani: la șterea lor care se vor
dăru. Acei ce se Vor afla în împrejură de pe la țidani
Vor și raportați autorităților în drept și s'apropiați
la rândurile legii.

1911 Noiembrie 9

Secretar

P. J. J. J.

P. J. J. J.

București, 1911, noiembrie 21. Schimb de scrisori între Ad. Stern și C.G. Costaforu

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 21 noiembrie 1911

Domniei Sale Domnului C.G. Costaforu¹

București

Dați-ne voie să vă exprimăm, în numele organizației noastre, care reprezintă interesele și aspirațiile populației evreo-române, adâncă noastră mulțumire pentru frumosul dv. articol, publicat în ziarul „Adevărul” din 19 noiembrie c., sub titlul de „Revizuirea și chestia israelită”.

Articolul dv. este un act de curaj și de dreptate în același timp. Venit în împrejurările de azi, când „oarba patimă”, cum spuneți dv., oprește opinia publică românească să vadă marea nedreptate ce se face evreilor pământeni prin situația ce li s-a creat, el este o îmbărbătare pentru noi. Am simțit, la citirea lui, renăscându-se speranța că vremurile se vor schimba totuși pentru noi și că timpul când „purătorii ideilor generoase și luptători ai dreptății pentru toți”, pe care-i chemați la acțiune prin articolul dv., vor cere dreptate pentru evreii pământeni, nu va întârzia prea mult.

În așteptarea împlinirii acestei speranțe, vom păstra în Arhiva noastră articolul dv., ca o dovadă că, în vremurile de restriște, ați fost unul dintre acei – foarte puțini – care au avut curajul să ridice glasul în favoarea noastră^{1,2}.

În numele Reprezentanței

Președinte, (ss.) Dr. Ad. Stern

Secretar, (ss.) S. Labin

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1911, Buc., Instit. de Arte Grafice „Eminescu”, 1911, p. 53.

¹ Costaforu C.G. (1856-1935); ziarist, colaborator la cotidienele „Adevărul” și „Dimineata”, avocat, secretar al organizației „Liga Drepturilor omului”.

² Răspunsul lui C.G. Costaforu:

București 24 noiembrie 1911

Stimate Doamnă Stern,

Mi-ai trimis o broșură cu câteva rânduri arătătoare că-mi vine din parte-ți. După citirea ei, am luat condeiul și am scris articolul pentru care mi-ai făcut cinstea unei mulțumiri din partea Asociației ce prezidezi.

Asemenea mulțumiri a mai primit și tatăl meu; le păstrez cu scumpătate; mai am și eu câteva, și sper că și fiii mei le vor păstra și ei ca mărturie ale unor vremuri grele din care, pe timpul lor, nu va mai rămâne decât o urâtă amintire.

Vor fi însă și ei mândri, cum sunt eu, că aceia care le-au dat un nume le-au dat și o bună îndrumare în viață.

Cu o prietenească strângere de mână.

Al d-tale, C. G. Costaforu (*Ibidem*)

București, 1911, noiembrie. Intervenția Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul de Justiție pentru a solicita dezvăluirea întregului adevăr în așa-zisul caz de „omor ritual”

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

Domnule Ministru,

Ne luăm libertatea de a vă aduce aminte că, în luna iunie anul curent, ne-am permis să vă supunem cazul d-lui S. Finkelstein, comerciant în București (Calea Moșilor 29), căruia i se înscenase o afacere de luare de sânge în scopuri rituale. V-am rugat atunci să binevoiiți a interveni ca să se facă, pe cale judiciară, lumină deplină în această afacere și în același timp să se afle pe autorii înscenării. Cererea aceasta era întemeiată pe considerațiunea că chestiunea, interesând ordinea și siguranța publică, deoarece o anumită presă începuse să agite spiritele în contra populației evreiești pe această temă, era de trebuință să se descopere pe aceia care au pus la cale înscenarea.

Domnule Ministru,

Justiția s-a pronunțat în cauză. Judecătorul de instrucție care a cercetat afacerea a clasat-o. Parchetul s-a raliat la clasare. Tribunalul, apoi, în fața căruia a venit afacerea, printr-o acțiune directă posterioară, a respins acțiunea¹. Din punctul de vedere al netemeinicii învinuirii calomnioase adusă d-lui S. Finkelstein, avem deci cuvânt să fim mulțumiți. Dar un alt punct însemnat a rămas să fie lămurit, acela care privește pe autorii înscenării.

Împrejurările au făcut, domnule Ministru, ca să se dea de urmele afacerii. După cum poate știți din ziare, s-a deschis de către Parchet o acțiune în contra a doi inși care, după pronunțarea Tribunalului în sensul arătat, au încercat să obție bani de la dl. Finkelstein prin presiuni și amenințări. Afacerea aceasta nouă, grefată pe cea dintâi, este pendinte și ea pune în lumină caracterul adevărat și mobilul întregii înscenări.

Socotind, în urma acestora, domnule Ministru, că se va putea mai ușor descoperi pe autori, repetăm rugămintea ce am făcut-o de a se da instrucțiuni celor în drept ca, în același timp cu cercetările ce se fac acum de către Parchet, să se întindă cercetările și în direcția aflării autorilor înscenării.

Domnule Ministru,

Stăruința noastră în această privință își are înțelesul ei. Învinuiri ca acele care s-au adus d-lui S. Finkelstein sunt foarte grave. Ele sunt de natură să răscolească patimi și prejudecăți și să irite spiritele în contra evreilor. Urmările unor asemenea înscenări sunt de obicei din cele mai triste pentru evrei. Aceasta explică interesul ce avem – și care este totodată un interes care privește ordinea publică și liniștea în general – ca autorii înscenării să fie descoperiți.

Nu am fi intervenit, dacă ar fi fost vorba de orice altă acțiune de resortul Justiției cu caracter individual. Nici nu voim să îngreuiem pozițiunea acelor care sunt azi în cercetarea Parchetului. Chestiunea acestora, având un caracter de interes general pentru populațiunea

evreiască, am socotit de cuviință să intervenim și să repetăm cererea făcută în luna iunie curent.

În numele Reprezentanței,
Președinte, Ad. Stern

Secretar, S. Labin

Ibidem, p. 33-34

¹ Vezi doc 38-41.

45

București, 1911. Emanuel Socor: „O rușine universitară. Plagiatul d-lui A.C. Cuza”¹

Lucrarea aceasta se ocupă de activitatea științifică a unui om, a d-lui A.C. Cuza, profesor de economie politică la Universitatea de Iași, devenit celebru în politica țării românești prin curioasele teorii ce propăvăduiește cu aerul unui apostol care-și așteaptă martiragiul. Dacă însă d. Cuza s-ar fi menținut numai pe terenul politicii românești, d-sa ar fi fost indiferent multora și mai ales mie. Fiecare cetățean, cel mai neînsemnat, cel mai puțin luminat, are dreptul să-și spuie cuvântul în chestiunile de ordin politic ce se ivesc în sânul poporului său; și, dacă părerile sale sunt eronate, lumea le va găsi mai curând sau mai târziu ca atare și le va ignora.

Aceasta ar fi fost de mult soarta concepțiunilor politice ale d-lui A.C. Cuza, dacă d-sa ar fi fost un simplu muritor, care n-ar avea alt credit în opinia publică, decât acela pe care i l-ar da valoarea acelor concepții. D-sa însă a știut să-și creeze o situație înaltă în lumea intelectuală de la noi și cu mijloacele de reclamă ce i-au fost la îndemână, să treacă drept savant; în specialitatea sa, drept cel mai serios și mai profund cunoscător al chestiunilor economice, pe care întotdeauna le-a tratat – când le-a tratat – cu o patentă necompetență, dublată de o rea credință fără pereche.

Netăgăduit că la stabilirea acestei reputații nemeritate a contribuit într-o largă măsură lucrarea sa *Despre Poporație*, lucrare premiată de Academie și în baza căreia a obținut catedra universitară ce ocupă [...]

Lucrarea aceasta însă – singura mare (până la acea dată – n.n.) și tratând o chestiune de știință economică pură – are la bază furtul. Opera fundamentală a d-lui Cuza: *Despre Poporație* este, afirm și voi dovedi în cele ce urmează, un plagiat grosolan și nerușinat [...]

În Introducerea *Poporației*, d-l Cuza își ia nobila sarcină de a lămuri cititorului: în ce constă opera sa, care este importanța și valoarea ei pentru știință, care sunt meritele sale, ale autorului, și locul de onoare ce trebuie să ocupe d-sa între creatorii și îndrumătorii științei economice. „Lucrarea de față, spune d-l Cuza, se prezintă ca un studiu complet și amănunțit asupra uneia din cele mai însemnate materii – a celei mai însemnate, după părerea noastră –

a științei economice. „Din enunțarea pe scurt a conținutului acestei scrieri, se poate vedea că ea se prezintă ca un tot organic, și prin urmare și ca o lucrare originală, nu numai în forma ei și în fondul ei”^{2,3}...

Adversarii lui Malthus

A.C. Cuza

„Epoca imediat premergătoare apariției cărții lui Malthus a fost cu deosebire tristă pentru Anglia. O serie de recolte rele îngreuiase cu totul viața populației muncitoare, sporită în mod considerabil, în urma dezvoltării industriei. Drepturile de vamă împedecau intrarea liberă a mijloacelor de hrană”. (*Op. cit.*, p. 112)

A.C. Cuza

„Anglia nu ajunsese încă să stăpânească în mod absolut piața universală, trecând din faza curat industrială, în faza comercială. Cel dintâiu vapor nu a fost construit, în adevăr, decât în 1807; navigația cu aburi a fost inaugurată în 1812; iar navigația trans-oceanică abia în anul 1838.” (*Ibidem*, p.112).

A.C. Cuza

Din toate precauțiunile pe care le-a luat natura pentru a conserva speciile, aceia pe

Fr. S. Nitti

„Examinons maintenant dans quel milieu et dans quelles conditions fût conçue et publiée l'œuvre de Malthus...”

Le milieu où fût élevé le jeune Malthus n'était pas moins triste. Des années successives de mauvaise récolte avaient appauvri la campagne britannique, tandis que, d'autre part, grâce au rapide développement de l'industrie, la population croissait rapidement et le phénomène de l'hyperdémie systématique commençait à se produire. Les impôts et les droits de douane, que Peel n'avait pas encore réformés, empêchaient l'accroissement des vivres et gênaient les transactions commerciales”. (*La population et le système social*, 1897, p. 24-25).

Fr. S. Nitti

„Il faut ajouter à tout cela que la grande révolution dans les moyens de transport, qui devait survenir quelques années plus tard et faire passer définitivement l'Angleterre de la phase industrielle à la phase commerciale, ne s'était pas encore produite. Le premier bateau à vapeur ne fut construit qu'en 1807; la navigation à vapeur ne fut inaugurée en Angleterre qu'en 1812 et le service trans-oceanique de navigation à vapeur ne fut établi que longtemps après, en 1838” (*Ibidem*, p. 29)

Părtinitorii lui Malthus. Cel dintâi părtinitor al lui Malthus pe care îl rezumă d. Cuza este J. B. Say, a cărui lucrare: *Cours complet d'Économie politique pratique*, autorul *Poporației* o pune, și acum, și după cum vom vedea mai încolo, la o grea și neumană contribuție.

J. B. Say

Mais de toutes les précautions prises par la nature pour conserver les espèces, celle

care s-a întemeiat mai cu osebire, pare a fi înmulțirea extremă a germenilor. O căpătâna de mac produce până la 32 mii de grăunțe și unei perechi de scrumbii nu i-ar trebui mai mult de 10 ani pentru a umple oceanul, chiar dacă el s-ar întinde peste întregul pământ. (*Ibidem*, p. 122)

A.C. Cuza

O țară nu conservă niciodată decât numărul de oameni pe care îi poate hrăni și numărul acesta, fiind date moravurile locuitorilor așa cum sunt, va fi pururi complet, orice s-ar face. Oamenii nu se pot înmulți decât numai înmulțindu-se produsele și orice act vătămător înmulțirii produselor este vătămător înmulțirii oamenilor. Toate legile în contra emigrației sunt nedrepte. Când împiedicăm o poporație prea îndesită de a ieși pe la fruntarii, ea se duce pe ușa mormintelor. Dacă producțiunea este condiția necesară a poporațiunii, este evident că țările din antichitate nu puteau să aibă o poporație așa de mare ca țările din timpurile noastre. (*Ibidem*, p. 123).

A.C. Cuza

În starea actuală a lumii, statele aflându-se pe diferite trepte de dezvoltare economică, aplicarea principiilor libertății desăvârșite a comerțului ar da naștere nu asociației universale a națiunilor, ci îngenuncherii tuturor popoarelor sub supremația națiunii celei mai puternice astăzi, prin industria, comerțul și navigația sa. Așa fiind, sistemul protector este singurul mijloc de a ridica statele înapoiate la nivelul națiunilor mai înaintate și devine astfel cel mai puternic promotor al

sur laquelle elle paraît avoir le plus compté est l'extrême profusion des germes... Un pied de pavot porte jusqu'à trente deux mille graines [...] et qu'il ne faudrait pas plus de dix ans à une paire de harengs pour que leur postérité remplît l'Océan, quand même l'Océan couvrirait toute la terre.

J. B. Say

Un pays ne conservera jamais que le nombre d'hommes qu'il pourra nourrir; et le nombre d'hommes que le pays pourra nourrir, avec les mœurs des habitants telles qu'elles sont, ce nombre, dis-je, sera toujours complet, quoi qu'on fasse. Si l'on peut multiplier les hommes, ce n'est que par des actes favorables à la multiplication des produits; et tout acte nuisible à la multiplication des produits s'oppose inévitablement à la multiplication des hommes [...] Toutes les lois contre l'émigration sont iniques... Lorsqu'on empêche une population surabondante de sortir par la porte des frontières, elle sort par la porte des tombeaux [...] Or, si l'industrie est la source unique de la production, et si la production est la condition nécessaire de la population, les pays anciens, même ceux qui étaient renommés pour leur prospérité, ne pouvaient être aussi populeux que les nôtres, toute proportion gardée. (*Cours complet d'Économie politique pratique*, p. 381-382.)

Fr. List

În starea actuală a lumii, libertatea comerțului ar da naștere nu republicii universale, ci îngenuncherii universale a popoarelor, sub supremația națiunii celei mai puternice prin manufacturile, comerțul și navigația sa.

Sistemul protector, fiind unicul mijloc de a înălța statele înapoiate în civilizație la nivelul națiunii preponderente, apare, din acest punct de vedere, ca cel mai puternic promotor al asociației finale a tuturor popoarelor și, prin urmare al adevăratei

asociațiilor finale a tuturor popoarelor și prin urmare a adevăratei libertăți a comerțului. (*Ibidem*, p.188).

A.C. Cuza

Se pot cita o mulțime de fapte pentru a dovedi că îngrășarea este întovărășită de sterilitate nu de fecunditate și s-a zis că hrana abundentă ar fi defavorabilă genezei. Se poate admite premisa și nega concluzia. Căci există o deosebire între ceea ce se poate numi pletora normală, care este un semn de sănătate constituțională, și pletora anormală, care este un semn de degenerare. (*Ibidem*, p. 208)

A.C. Cuza

A treia categorie a iperdemiei relative, *iperdemia permanentă*, aparține armatei industriale active, dar ocupațiile ei sunt așa de neregulate încât ea servește capitalului ca o rezervă nesfârșită de puteri disponibile. Această rezervă, ale cărei condiții de existență sunt din cele mai rele, caracterizându-se printr-un maximum de nuncă și minim de salariu, se formează conținut din supra-numerării industriei țării și ai agriculturii și crește odată cu energia acumulației... Această lege a societății capitaliste care ar părea absurdă în împrejurările în care trăiesc sălbaticii și chiar coloniștii civilizați ne amintește reproducerea extraordinară a unor specii minime inferioare. (*Ibidem*, p. 271).

A.C. Cuza

Dar un excedent al populației e un fenomen încă și mai restrâns de cum ne-am putea închipui după cele spuse mai sus. Pentru ca să se poată manifesta, nu trebuie

libertăți a comerțului. (*Sistem național de economie politică*, p. 146.)

H. Spencer

On peut prouver, par un grand nombre de faits, que l'embonpoint ne s'accompagne pas de fécondité, mais de stérilité; et la conclusion à en tirer, c'est qu'une nourriture abondante est défavorable à la genèse. On peut admettre la prémise et nier la conclusion.

Il y a une distinction entre ce qu'on peut appeler la pléthore normale et l'anormale, que l'on peut confondre avec la première. L'une est un signe de santé constitutionnelle; mais l'autre est un signe d'appauvrissement constitutionnel. (H. Spencer, *La loi de la multiplication*, vol. II, p. 543-544)

K. Marx

Die dritte Kategorie der relativen Übervölkerung, die stockende, bildet einen Theil der aktiven Arbeiterarmee, aber mit durchaus unregelmässiger Beschäftigung. Sie bietet so dem Kapital einen unerschöpflichen Behälter disponibler Arbeitskraft. Ihre Lebenslage sinkt unter das durchschnittliche Normalniveau der arbeitenden Klasse und gerade dies macht sie zur breiten Grundlage eigner Exploitationszweige des Kapitals.

Maximum der Arbeitszeit und Minimum des Salairs charakterisiren sie... Dies Gesetz der kapitalistischen Gesellschaft klänge unsinnig unter Wilden, oder selbst Zivilisierten Kolonisten. Es erinnert an die massenhafte Reproduktion individuell schwacher und vielgehetzter Thierarten. (K. Marx, *Capitalul*, p. 608).

Achile Loria

Mais un surplus de population est un phénomène encore plus restreint que ne le ferait supposer tout ce que nous avons dit jusqu'ici. En effet, pour qu'il se manifeste,

numai să existe instituția salariatului, ci trebuie ca ea să fi luat o formă cu deosebire dură, așa ca muncitorul să fie silit de a se mulțumi cu salariile cele mai scăzute, așa numitele salarii ale foamei. E dovedit că muncitorul rău plătit procrează nebunește. (*Ibidem*, p. 304.)

l'institution du salariat n'est pas seulement nécessaire: il faut encore qu'elle ait pris une forme particulièrement dure et que l'ouvrier soit réduit à accepter le salaire de la faim. Il est avéré que lorsque l'ouvrier est insuffisamment payé il procréé follement... (*Problèmes sociaux*, p. 89.)

Concluzii

Nu știu să se fi găsit un versificator care să se ridice în contra plagiatului și a plagiatorilor cu mai multă tărie, cu mai mare vehemență ca însuși d. A.C. Cuza. Versurile ce le-am pus în capul lucrării cu titlul de moto fac dovada deplină a acestei afirmații. Ele par scrise anume de d. Cuza, pentru a-și da însuși lovitura de grație. Ele sunt cea mai teribilă condamnare, pe care literatul Cuza o dă economistului Cuza.

Compileri netrebnici, pungași sunteți de
frunte,
Dar fără bărbăție voi lumea dezbrăcați...
Potlogăriți și fraze și virgule și puncte...
Cu penele străine voi mândri v'arătați..

Plagiatori iluștri! Sărmani sunteți la minte,
O, știm; întindeți mâna dar nu potlogăriți,
Luați idei străine, dar nu furați cuvinte
Căci, zău; îmi e rușine, obrazu-mi
dogoriți!...

Și noi văzând că lenea și proasta plagiare
Dar toate cu diplomă, te duc pe unde vrei,
N-avem decât să mergem în urmă pe cărare
Să fim și proști și leneși și trândavi și mișei!

...gheșefturi excelente
fac azi plagiatorii, adepți ai trândăviei.
Netrebnicilor astăzi, se dă **Benemerente**
Și capetelor sparte, **Coroana României!**...

Emanuel Socor, „O rușine universitară. Plagiatul D-lui A.C. Cuza”, Editura revistei „Facla” 1911, p. 5-6,26-32, 44-45, 62-63, București.

¹ Cuza A.C. (1857-1946), profesor de economie la Universitatea din Iași, membru al Academiei Române, studii liceale în România și Germania, facultatea de drept la Paris, Berlin și Bruxelles, obținând doctoratul în drept științele politice și economice. Debutează în activitatea politică în cercul socialist din jurul revistei „Contemporanul”. Trece apoi la junimism, colaborând la „Convorbiri literare”. Este ales ajutor de primar al orașului Iași, apoi deputat (1882-1885). Militează împotriva alcoolismului, împreună cu A.D. Xenopol, înființând „Liga contra alcoolismului”.

Se înregimentează în mișcarea antisemită, alăturându-se lui N. Iorga, cu care înființează, în 1910, Partidu Naționalist Democrat, pe care îl părăsește apoi și formează, împreună cu un alt propagator al antisemitismului N. Paulescu, „Uniunea Național-Creștină”, organul de presă al acestei grupări fiind „Apărarea Națională”. Până la încetarea din viață a fost un promotor al xenofobiei, instigând la violență îndeosebi studențimea. A făcut parte din Parlament în numeroase legislaturi, iar în 1937 a fost desemnat ministru în guvernul care adoptă primele legi antisemite. Crezul său a fost susținut, în pofida criticilor inclusiv ale fostului său partener de partid Nicolae Iorga în discursuri parlamentare, cursuri universitare, articole de ziar și lucrări ca aceea pe care o analizează E. Socor analiză reprodusă parțial în lucrarea noastră. Între 1900-1920 apar: *Naționalitatea în artă, Scăderea poporație creștine și înmulțirea jidanilor, Curs de Economie națională, Naționalizarea meseriilor, Obiectul economie politice și însemnătatea ei*. Aceste lucrări sunt generate și străbătute de concepțiile xenofobe ale autorului.

² Pentru a demonstra că, în fapt, lucrarea lui A.C. Cuza este un plagiat, E. Socor alătură pasaje din carte și scrieri ale altor autori străini, ale căror idei A.C. Cuza le prezintă ca fiind ale sale.

³ Traducerea textelor din limbile franceză și germană și personalitatea autorilor citați:

Fr. S. Nitti: Să examinăm acum în care mediu și în ce condiții a fost concepută și publicată opera lui Malthus.

Mediul în care a crescut tânărul Malthus nu era mai puțin trist. Ani de-a rândul cu recolte puține sărăciseră zonele agricole britanice, în timp ce, pe de altă parte, datorită dezvoltării rapide a omenirii și fenomenul hiperdemiei (creșterea excesivă a populației – n.n.) sistematic începea să se manifeste. Impozitele și taxele vamale, pe care Peel (prim-ministru al Imperiului Britanic – n.n.) nu le reformase încă, împiedicau creșterea mijloacelor de hrană și îngreuiau tranzacțiile comerciale...

Trebuie de adăugat la toate acestea că marea revoluție în ce privește mijloacele de transport, care trebuia să se petreacă după câțiva ani și să determine trecerea definitivă a Angliei de la faza industrială la faza comercială nu se produsese încă. Primul vapor cu aburi a fost construit abia în 1807; navigația cu aburi nu a fost inaugurată în Anglia decât în 1812 iar serviciul de navigație transoceanic prin forța aburilor nu a fost stabilit decât după mult timp, în 1838... (*La population et le système social*, p. 24-25, 29)

Jean Baptiste Say: Dar cu toate precauțiile luate de natură la conservarea speciilor, aceea pe care se pare că a contat este extrema înmulțire a germeilor...

O capsulă de mac conține până la 32.000 de semințe [...] și că nu-i trebuie unei perechi de scrumbii mai mult de zece ani pentru ca urmașii acesteia să umple oceanul chiar dacă oceanul ar acoperi întreg pământul...

O țară nu va păstra niciodată decât numărul de oameni pe care îi va putea hrăni; cu moravurile locuitorilor așa cum sunt acestea, acest număr va fi totdeauna complet, orice s-ar face. Dacă oamenii se pot înmulți, aceasta se datorează numai actelor favorabile sporirii produselor și orice act dăunător (vătămător) sporirii produselor se va opune în mod inevitabil la înmulțirea oamenilor... Orice lege împotriva emigrației sunt nedrepte... Dacă împiedicăm o populație supraabundentă de a ieși (pleca) prin ușa frontierelor, aceasta iese prin intrarea în cimitire... Or, dacă industria este izvorul unic al producției și producția este condiția necesară a existenței populației, țărilor din vechime, chiar acelea care erau renumite prin prosperitatea lor, nu puteau fi atât de populate ca și ale noastre, păstrând proporțiile" (*Curs complet de economie politică practică*, vol. 1, p. 360, 381-382).

Herbert Spencer: Se poate dovedi prin-un mare număr de fapte că obezitatea nu se însoțește de fecunditate, ci de sterilitate și se poate trage concluzia că o hrană abundentă este defavorabilă zămisirii. Se poate admite premisa și nega concluzia.

Este o deosebire între ceea ce se poate numi înmulțirea normală și cea anormală, care poate fi confundată cu prima. Una este un semn de sănătate constituțională, dar cealaltă este un semn de debilitate constituțională (*H. Spencer, Legea multiplicării*, vol II, p. 543-544).

Karl Marx: A treia categorie a suprapopulației formează o parte a armatei active a muncii dar cu ocupații ocazionale [...] Condiția lor de viață coboară sub nivelul normal al clasei muncitoare și prin aceasta o face să fie o bază largă pentru propria exploatare. Legea societății capitaliste răsună fără rost între sălbatici și chiar coloniștii civilizați. Asta ne amintește de reproducerea în masă sau individuală a unor animale în rut. (*K. Marx. Capitalul*, p. 608).

Achile Loria: Dar un surplus de populație este un fenomen și mai restrâns decât ar fi de presupus după cele ce am spus până acum. Într-adevăr, pentru a se putea manifesta, instituția salarizării nu este doar necesară: aceasta mai trebuie să fi dobândit o formă deosebit de dură și ca lucrătorul să fie redus să accepte salariul foamci. Este constatată că atunci când lucrătorul este insuficient plătit, procrează în neștire (follement) (*Probleme sociale*, p. 89).

Nitti Francesco Saverio (1868-1953), om de știință și politician; fost ministru. Deportat de către naștiți.

J. Baptiste Say, economist francez, (1767-1832), unul din reprezentanții de seamă ai gândirii liberale, adept al liberului schimb.

List Frederick, economist german (1789-1846), inițiator al constituirii Uniunii Vamale europene (Zoll Verein) și adept al protecționismului economic.

Spencer Herbert (1820-1903), filosof englez, fondator al teoriei evoluționiste.

Karl Marx (1818-1883), jurist, sociolog, fondator al mișcării socialiste.

Loria Achile (1857-1943), economist, de orientare socialistă, cu o anumită înclinare spre realism. A publicat o seamă de lucrări de specialitate în domeniul economic și juridic (*Bazele economice ale alcătuirii sociale, Veniturile funciare, Analiza proprietății capitaliste*). El susținea că toată problema economică și socială stă în raportul dintre populație și suprafața cultivată a pământului.

⁴ După ce E. Socor a dezvăluit imoralitatea lui A.C. Cuza, acesta l-a acționat în judecată invocând calomnierea autorului lucrării *Despre populație*. Procesul s-a desfășurat în perioada 18-25 ianuarie 1912, cu reverberații ample în opinia publică, în mod deosebit în presă. Cuza a făcut pe diferite căi presiuni asupra magistraților pentru a obține un verdict de condamnare a lui Socor. Nu s-a mulțumit numai cu campania presei antisemite, ci a chemat studenții, în special pe cei de la Facultatea de Drept unde era decan, să organizeze demonstrații în favoarea sa, inclusiv pătrunderea în sala de judecată, deși rectorul Universității, Dragomir Hurmuzescu, și prof. Paul Bujor au interzis ca tineretul studios să fie folosit la asemenea acțiuni. Adresându-se juraților cu dorința de a-i atrage de

partea sa, i-a amenințat că dacă vor da o sentință de achitare, ceea ce însemna confirmarea juridică a plagiatului, opinia publică se va revolta și se va ajunge la revoluție. („Adevărul”, an XXV, nr.8030-8034, 19-25 ianuarie 1912). Procurorul a pledat și el împotriva lui Socor.

Dar atât judecătorii, cât și jurații, a căror competență a fost contestată de reclamant, nu au cedat acestor injoncțiuni și amenințări. Curtea de Apel din Iași l-a achitat pe Socor. (*Ibidem*)

46

Găești, 1912, martie. Evreii din localitate cer Ministerului de Interne să se ia măsuri contra agitațiilor antisemite

Domnule ministru,

Subsemnații, locuitori evrei din Găești, ne luăm libertatea să vă punem în vedere că, din pricina instigațiilor continue ale unui grup de inși în contra noastră, suntem insultați și amenințați zilnic în liniștea și avutul nostru. Nu mai avem nici o siguranță că lucrurile nu vor lua o întorsătură mai gravă, care să primejduiască chiar viața noastră și a familiilor noastre.

Locuitorii evrei din Găești au trăit totdeauna și trăiesc și acum în cea mai deplină armonie cu ceilalți locuitori ai târgului, cum ar putea depune mărturie toți. Numai de când numiții au început opera lor de ură și au mers până acolo că au adus bătăuși din București, liniștea și siguranța noastră sunt în primejdie.

Așa fiind, vă rugăm, domnule ministru, să binevoiiți a lua măsuri ca ordinea publică să nu fie tulburată în patria noastră¹.

Alăturăm manifestele răspândite în masă, în mai multe județe învecinate, împotriva noastră².

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1912, București, Tip. Progresul, 1912, p. 66-67.

¹ Reprezentanța Uniunii a înaintat ministrului de Interne (aprilie 1912) o petiție în legătură cu acest demers al evreilor din Găești și cu alte manifestări antisemite:

„Domnule ministru,

Ne luăm libertatea de a vă atrage atențiunea asupra manifestului aci alăturat, care a fost lipit și împărțit zilele trecute într-un număr mare de exemplare atât locuitorilor din Găești, cât și țăranilor din satele de primprejur și celor veniți la bălciul ce s-a ținut la Găești...

Evreii din Găești, care cunosc pe autorii manifestului, sunt îngrijorați și cu drept cuvânt, fiindcă autoritatea neluând nici o măsură, lucrurile pot ajunge departe. Evreii din Găești sunt cu atât mai îngrijați, cu cât ei știu că autorii sunt chiar funcționari comunali.

Domnule ministru,

Cazurile acestea sunt de o mare importanță pentru populațiunea evreiască. Dacă autoritatea superioară nu le dă atențiune și nu ia măsurile ce se impun, impunitatea face pe autori ca să fie din ce în ce mai îndrăzneți și, în același timp, creează precedente care au de urmare ca și alții să imite fapta săvârșită. Cunoașteți, domnule ministru, campania de violențe și dușmănie la care este expusă zilnic populațiunea evreiască.

Noi credem că atunci când campania aceasta se traduce prin alăturiări directe ca cele cuprinse în manifestul alăturat, este de datoria noastră să aducem faptele la cunoștința autorităților în drept.

Supunând binevoitoarei dv. atențiuni toate acestea, vă rugăm, domnule ministru, să dispuneți ca să se ia măsurile cerute de interesele ordinii publice". (*Ibidem*, p. 67.)

² Manifestul antisemit răspândit la Găești:

„Feriți-vă de jidani!!

Scumpii noștri frați români găeșteni,

În urma unui manifest al nostru; manifest binecuvântat, ca jidovilor din Găești să nu li se permită a da Bal³ în marele post al patimilor mântuitorului nostru Isus Hristos, cum ei au de obicei în fiecare an, fapt care ne dă de bănuț că ei au ceva scris în fanatismul lor religios. Vedem însă că ei în loc să se supui dorințelor noastre de a-și face Balul după sfântul nostru Paști, Învierea celui care stă în ceruri și ne protejează, căci numai noi creștinii ortodocși suntem adevărații fii ai lui; ei, jidovii, în încapățănarea lor au alergat și reclamat înaltele noastre autorități că cine știe ce li s-ar fi întâmplat.

Iubiți frați români,

Trebuie să întrebăm pe jidovi unde erau ei pe timpul lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, când se vărsa sânge românesc fără socoteală numai ca pentru noi să se păstreze țara și religia; au fost ei oare în țara noastră pe vremea acestor eroi? Nu, fraților, nu au fost pe acele grele vremuri, nici corp nici nume jidovesc. Puhoiul acestei blestemată națiuni a venit în prea ospitaliera noastră țară cel mult acum o sută de ani.

Frați români,

Noi le tolerăm totul căci românul este din fire bun, dar ca să facă jidovii baluri oficiale ale Comunităților lor în timpul patimilor celui pe care l-au răstignit pe cruce, cu care bani să-și clădească Biserica; aceasta nu tolerăm.

Frați români,

Rândul trecut jidovii au avut îndrăzneala și ne-au rupt manifestele afișate pe strade, se vede că numai când se gândesc la faptele lor îi înspăimântă, și au dreptate păcătoșii, căci puterea dumnezeiască a lui Hristos îi urmărește în vecii vecilor.

Frați români,

Comitetul nostru este compus din români de ordine, declarăm însă, ca pe jidovii din Găești să nu-i lăsăm sub nici un cuvânt să dea Balul lor în marele post al patimilor mântuitorului nostru Hristos și să știe că cele sfinte ale noastre trebuie respectate, asemenea să știe să respecte dorințele și manifestele noastre și dacă va mai îndrăzni să le rupă să-i dăm pe mâna autorităților pentru a-și lua pedeapsa cuvenită.

Iubiți frați români găeșteni,

Jidovii din Găești dau Balul lor în seara zilei de marți, 21 februarie. Tot în această zi, la ora 6 seara, vă rugăm călduros să binevoiți și cu toții să luați parte la întrunirea ce o vom face în sălile d-lor Radu și Niță Tănăsescu. Întrunirea se va încheia cu cuvenita manifestație prin care vor fi somați a-și amâna Balul până după Sfântul Paști al nostru când vor fi liberi a-l da.

Cu frățescă dragoste,
Comitetul național

Feriți-vă de jidani!!

(*Ibidem*, p. 68)

³ Protestul antisemit se referă la sărbătoarea evreiască Purim, aniversată în amintirea salvării evreilor din imperiul persan de la un pogrom urzit de Haman, unul din sfetnicii regelui.

Nu cumpărați de la jidani!!

Nu cumpărați de la jidani!!

București, 1912, aprilie 12. Petiție înmănată de A. Stern cu ocazia audienței la ministrul de Interne C.C. Arion în problema acordării pașapoartelor

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 12 aprilie 1912

Domnule ministru,

În ziua de 14 martie a.c. ne-am permis să înaintăm Ministerului de Interne o petiție prin care, având în vedere regulamentul anunțat de art. 8 din Legea pașapoartelor, votată de curând, am atras atenția domnului ministru asupra neajunsurilor de care au avut a suferi evreii pământeni la eliberarea pașapoartelor, și am cerut ca, la alcătuirea Regulamentului celui nou asupra legii pașapoartelor, să se țină seamă de interesele populației evreo-române. Între acestea, Regulamentul anunțat fiind publicat („Monitorul Oficial” nr. 287 de la 31 martie/13 aprilie 1912), ne luăm libertatea să ne adresăm din nou dv., cu rugămintea ca, luând aminte la cererile noastre, să binevoiți a dispune măsurile ce se cuvin.

Noul regulament spune următoarele la art. 5:

Art. 5. Pașapoartele se eliberează cetățenilor români, precum și acelor care, fără a fi dobândit cetățenia, au însă dreptul la protecția statului român.

Din această din urmă categorie fac parte:

a) Fiii de străini născuți în țară, care au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și care nu se bucură de protecție străină sau au renunțat la o asemenea protecție;

b) Aceia care, fiind născuți în țară, au trecut de vârsta de 30 de ani și n-au servit în armata română, dar care nu se bucură nici ei, nici părinții lor de o suditență¹ străină și posedă în același timp imobile în comunele urbane sau exercită comerț ori au o industrie însemnată;

c) Aceia care pot dovedi cu acte că sunt stabiliți de mai mult de 10 ani în țară, nu se bucură de nici o protecție străină și au solicitat Corpurilor Legiuitoare împământenirea.

Categoriile de sub literele a, b și c au în vedere numai pe evreii pământeni, adică pe aceia care sunt născuți în țară și care, nebucurându-se de nici o protecție străină, au însă dreptul – după cum se exprimă Regulamentul – „la protecția statului român”.

Art. 6 din Regulament hotărăște:

Art. 6. Persoanele care fac parte din categoriile arătate la literele a, b, c, și d din articolul precedent nu pot obține pașaport decât de la Ministerul de Interne.

Cererile pentru liberare de pașaport, însoțite de actele doveditoare, se vor adresa Prefecturii locului unde petiționarii își au domiciliul sau reședința obișnuită. În cel mult 15 zile de la cerere, după o anchetă prealabilă făcută de Prefectură asupra identității persoanei și asupra temeiniciei actelor, ele vor fi înaintate Ministerului.

Articolele acestea vor da naștere fără doar și poate în practică la multe neajunsuri. În primul loc, categoriile a, b și c din art. 5 nu cuprind și nici nu pot cuprinde – fiindcă nu s-a avut în vedere nici un criteriu în clasificarea aceasta – întreaga populație evreo-română. Sunt fără îndoială mulți care, fără a intra în categoriile prevăzute de Regulament, sunt totuși evrei pământeni, adică nu se bucură de nici o protecție străină. În al doilea rând, Regulamentul cere acte care nu pot fi obținute decât foarte greu, și, în al treilea rând, pentru

numeroase cazuri urgente, cum se ivesc de obicei în viața de toate zilele, ca: nevoia de a pleca imediat în străinătate pentru căutarea sănătății sau pentru afaceri care nu suferă întârziere, Regulamentul prevede termene prea lungi (ancheta, în timp de 15 zile, a prefecturilor) pentru eliberarea pașapoartelor.

Chestiunea fiind de cea mai mare însemnătate pentru populația evreiască băștinașă, vă rugăm, domnule ministru, să nu ne luați în nume de rău dacă vom insista.

Categoria a) de la art. 5 cere ca, pe lângă dovada satisfacerii legii de recrutare, aceia care vor cere un pașaport să mai facă și dovada că „nu se bucură de protecție străină sau au renunțat la asemenea protecție”. Dovada din urmă este vădit de prisos, fiindcă, din moment ce un locuitor arată că a satisfăcut legea recrutării, dovedește implicit că nu se bucură de protecție străină și că a renunțat la o asemenea protecție. De ce dar această dovadă, care în practică se poate face foarte greu sau deloc și care nu va face decât să dea naștere la inenumărate dificultăți?

Categoria b) are și ea obligații grele. Ea nu impune numai dovada suditenței române la petiționarului și a părinților lui – ceea ce pentru scopul urmărit: ca străinii propriu-zisi să nu se dea drept români, ar fi de-ajuns, cu toate dificultățile enorme ale unor asemenea dovezi – dar mai cere dovada posesiunii unor imobile sau a unor afaceri comerciale și industriale importante. Aceasta va face ca foarte mulți evrei pământeni, oameni săraci sau cu stare mijlocie, să nu poată obține pașaport.

Afară de aceasta, Regulamentul acordă numai locuitorilor români din comunele situate la o distanță de cel mult 15 km de linia frontierei bilete de trecere peste frontieră. După cum știți, sunt și mulți evrei pământeni care locuiesc lângă frontieră și care, până acum, puteau să treacă hotarul cu aceeași ușurință ca și locuitorii români.

De altfel, dl. Al. Marghiloman, fost ministru de Interne, în explicațiile pe care le-a dat la Cameră când s-a discutat chestiunea aceasta, a vorbit de locuitori în general. Iată pasajul care se referă la aceasta:

„D-le președinte, biletele de trecere, care sunt un fel de pașapoarte mai expeditiv, se dau de autorități de la fruntarii locuitorilor și din vecinătatea lor; străinii care se găsesc de graniță sau în localitățile învecinate trebuie să se aple în țară cu pașaportul lor; noi, autoritatea românească, nu le putem da biletele acestea de identitate, acesta este clar”.

Fostul ministru de Interne stabilește deci două categorii distincte: locuitorii de la fruntarii și străinii propriu-zisi care vin în țară cu pașapoartele lor. Este evident că evreii pământeni au să fie socotiți aici ca și românii.

Domnule ministru,

Regulamentul cel nou asupra legii pașapoartelor, stipulând că cetățenilor români li se vor elibera pașapoarte la cerere – după cum e și firesc –, iar străinii neputând intra în cauză, deoarece ei vin din țara lor cu pașapoarte, urmează că toată greutatea reglementării cade asupra populației evreo-române. Lor li se cer acte, dovezi și formalități care nu se pot obține decât cu mare greutate și cu multă pierdere de timp și de cheltuială. Am arătat mai sus că se cer acte inutile, adică dovezi superflue, peste cele care singure sunt hotărâtoare în cauză.

Așa fiind, vă rugăm, domnule ministru, ca, ținând seama de cele expuse, să binevoiți să luați măsuri ca să se simplifice formalitățile, să se ceară mai puține acte, să se lase autorităților locale latitudinea de a stabili suditența, să se scurteze termenele pentru eliberarea pașapoartelor și să se precizeze ca prefecturile să elibereze pașapoarte, iar nu

Ministerul de Interne. În același timp, vă rugăm să dispuneți ca locuitorii evrei pământeni de la frontarii să se poată bucura și ei de biletele de liberă trecere².

Cererile acestea, domnule ministru, sunt drepte și firești. Ele nu ating nici un interes de orice natură ar fi, având numai scopul să nu expună populația evreo-română – la cererea de eliberare de pașapoarte –, arbitrarului, șicanei și piedicilor de tot felul, adică unei situații din cale afară de grea. Dreptatea cererii este așa de vădită încât nu putem crede că ea nu va fi satisfăcută³.

Raportul CC al UEP, asupra activității sale în anul 1912. Tip. „Progresul”, București, 1912 p. 44-46

¹ Expresie derivată din denumirea „sudiți”, definită de Mic Dicționar Enciclopedic astfel: „locuitorii din Principatele Române aflați sub protecția unei puteri străine și având prin aceasta dreptul la o jurisdicție specială, la anumite privilegii speciale etc.”. (M.D.E., Editura Științifică și Enciclopedică, Ed. a III-a, 1986, p. 1682-1683).

² Ministrul C. C. Arion, după ce a luat cunoștință de cuprinsul petiției, a spus că n-a fost în intenția autorilor Regulamentului de a jigni sau a șicana pe evrei. În fața domnului dr. Ad. Stern a chemat pe funcționarii însărcinați cu aplicarea Regulamentului, cum și pe domnul secretar general al Ministerului de Interne și le-a comunicat că (în ca, la eliberarea pașapoartelor, să domnească un spirit cât mai larg și nimenea să nu fie supărat. Dl. ministru le-a spus că, în afară de dovedea satisfacerii legii de recrutare, să nu se mai ceară altă dovadă, iar în ce privește pe acei din categoria b, care nu au satisfăcut legea militară, să li se permită să aducă orice fel de dovezi: acte de naștere, bilete de contribuție etc., prin care să dovedească supușenia română. (UEP, Raportul CC pe 1912, p. 46.)

³ În data de 15 mai 1912 UEP adresează o nouă petiție în care semnaleză cazul evreului Rafael I. Penchas, bancher cunoscut în Craiova, în vârstă de 70 de ani, care a fost luat în armată în 1866 și căruia i s-a dat regula pașaport până la apariția Regulamentului, după care i se refuză acesta pe motiv că nu are acte suficiente.

În continuare, sunt semnalate șicanele și arbitrarul aplicării Regulamentului la legea pașapoartelor în unele cazuri concrete din provincie. (*Ibidem*, nota 1, p. 47-48.)

La 3 noiembrie 1912, UEP sesizează faptul că primăria din Mihăileni nu respectă dispoziția de a elibera bilete de trecere locuitorilor de la frontarii, inclusiv evreilor pământeni. Ministrul C.C. Arion pune pe document rezoluția „Să se urmeze la Mihăileni ca la celelalte puncte de siguranță. Ordine în consecință” (*Ibidem*, p. 51). Ministrul de Interne a dat o circulară în acest sens (vezi doc. 49).

48

București, 1912. Circulara ministrului de Interne C.C. Arion privind aplicarea Regulamentului la legea pașapoartelor

Domnule prefect,

Art. 5 din Regulamentul pentru aplicarea legii asupra pașapoartelor prevede oarecare condiții pe care trebuie să le îndeplinească acei care vor să dobândească pașapoarte române.

Acele condiții sunt prescrise ca măsură de prevedere pentru ordinea și siguranța publică, spre a se putea înlătura elementele străine periculoase care ar abuza de ospitalitatea noastră, în scopul de a obține, după o viețuire vremelnică în țară, pașapoarte naționale și se stabili definitiv aci.

Toate exigențele Regulamentului se vor aplica îndeosebi acestei categorii.

Străinii însă, binecunoscuți în localitate și care în trecut și în mod regulat au avut pașapoarte, bucurându-se astfel de o stare de fapt, de îndelungată protecție, merită ocrotirea și art. 5 nu li se poate aplica, astfel încât ei să sufere vreo jignire. Asemenea, aceia care au satisfăcut legea recrutării merită să nu li se facă dificultăți la cererile de pașapoarte.

Pentru aceștia este îndestulător, spre a obține pașaport, să înfățișeze pașaportul vechi sau actul doveditor că au satisfăcut legea recrutării.

Limphezind astfel, față cu exigențele Regulamentului, situația acelor care nu sunt supuși vreunei protecții străine și care au fost întotdeauna considerați ca supuși români, se înlătură șicanele la care s-ar putea da loc prin pretindere de acte care, deși prevăzute în Regulament, dar nu pot fi nici ocazie, nici pretext de a se face dificultăți celor care au dreptul la protecția statului român.

Ministru, C.C. Arion

Ibidem, p. 49-50.

49

București, 1913, ianuarie 17. Sentința în procesul acuzației privind „omorul ritual”

Tribunalul Ilfov, Secția a II-a
Sentința anuală No. 55
Ședința de la 17 ianuarie 1913

Tribunalul compus din:

D-nii N. Algiu președinte, C.H. Rosetti judecător, Oct. Lecca procuror.

La apelul nominal făcut în ședință publică în ziua de 17 ian. 1913 s-au prezentat inculpații Ion G. Constantinescu și S. Niculescu-Scârțan, reclamantul Solomon Finkelstein și martorii.

Procedura fiind complexă,

S-a dat citire lucrărilor urmate în cauză după care:

S-au audiat martorii Constantin Albu și Dr. Nierescher conform art. 153 procedură penală, ale căror depoziții luate separat s-au atașat la dosar și s-a renunțat la ceilalți martori atât de inculpat, cât și de d. procuror, la care tribunalul luând act a dat cuvântul în fond.

Domnii avocați Rosetti, Negreanu și Pantazi au expus faptul și susțin că din instrucția și probele administrate în cauză reiese că Scârțan, pierzând procesul la tribunal ce intentase contra lui Finkelstein și la care proces se constituise parte civilă cu un leu, nu avea decât să facă apel, însă scopul nu era un leu, ci a căutat prin manopere a storce bani de la Finkelstein, amenințându-l cu pierderea vieții și a averii; că faptul comis întrunește elementele esențiale ale delictului de șantaj și cer condamnarea inculpaților și declară că reclamantul se constituie parte civilă cu suma de un leu.

D. procuror a pus concluziuni de asemenea că faptul fiind constatat să fie condamnați inculpații cu aplicarea art. 334 cod penal.

Domnii avocați Deșliu, Metaxa și Aurel Iliescu pentru inculpați expun de asemenea faptul și susțin că din toată instrucția și probele administrate în cauză nu reiese decât o înscenare din partea reclamantului contra inculpatului Scârțan care era decis a merge până la sfârșit cu procesul de omor ritual, intentat contra reclamantului, de care proces Scârțan era pe deplin convins din declarațiunile lui Parg; că Finkelstein este vinovat, că, cauza că nu a făcut apel este tocmai că intervenise între ei o tranzacție verbală și că Finkelstein pentru a scăpa de acest proces cât și de tranzacție se sfătuiește cu d. avocat Stern, care este președintele comunității izraelite [din București – n.n.] și întind cursa lui S. Niculescu-Scârțan, înscenând șantaj; că din toată instrucția nu reiese elementul șantajului și cer achitarea inculpaților.

TRIBUNALUL

În urma dezbaterilor urmate având necesitate de timp a delibera și studia actele a amânat pronunțarea la 18 ianuarie 1913 când a dat următoarea hotărâre:

Având în vedere adresa Parchetului local No. 35323/911 prin care se înaintează dosarul No. 209 al Cabinetului de instrucție No. 4 în care se află ordonanța definitivă No. 119/911 prin care se declară că există caz de urmărire contra inculpaților Ion G. Constantinescu și S. Niculescu-Scârțan pentru faptul prevăzut și pedepsit de art. 334 c. penal.

Având în vedere actele urmate în cauză [...]

Ascultând pe d-nii avocați ai reclamantului în susțineri pentru condamnare și pe d-nii avocați ai inculpaților în apărare pentru achitare și pe d. procuror în concluziuni.

Având în vedere că în sarcina numiților inculpați se pun următoarele fapte:

În ziua de 17 octombrie 1911 susținând ca avocat la tribunalul Ilfov procesul lui Ernest Parg contra lui S. Finkelstein pentru delict ritual și pierzând procesul când a ieșit din ședință cere lui Finkelstein 1000 lei, căci altfel îl va urmări prin campanie de presă, prin întruniri publice și îi va periclita averea și viața.

Finkelstein a refuzat cererea lui I. Niculescu-Scârțan, deocamdată, Scârțan trimite la el acasă pe I. Constantinescu pentru a-l amenința din nou, care s-a dus dându-și numele lui Niculescu și ca secretar al lui Scârțan. După mai multe tratative Finkelstein declară că-i va da lui Scârțan suma de 600 lei, amânându-l că peste 2 zile îi face plata.

În acest timp Finkelstein se adresează avocatului Stern supunându-i cazul lui Scârțan.

D. Stern aduce cazul la cunoștința d-lui prefect că doi indivizi voiesc să șantajeze pe Finkelstein în urma cărei reclamațiuni Poliția Capitalei delegă pe agenții Vasile Mazălu și P. Dumitrescu a se introduce în biroul lui Finkelstein unde, ascunzându-se, să surprindă pe inculpați.

În ziua de 22 octombrie 1911 când Finkelstein fixase ziua lui Scârțan pentru a-i da banii ce convenise, agenții fiind postați în dosul biroului, văd pe Scârțan împreună cu Constantinescu apărând în biroul lui Finkelstein.

Finkelstein după ce s-a mai tocmit cu inculpații le dă 200 lei în bilete de bancă a 20 lei pe care le semnase cu litera F, amânându-i pentru rest la o altă zi. După ce S. Niculescu-Scârțan a primit banii, și ieșind pe ușă împreună cu Constantinescu, au ieșit și agenții și luându-se după ei, i-au dus la poliție și anchetându-se cazul s-a găsit asupra lor banii ce-i primise[ră] de la Finkelstein și pe care inculpații nu i-a negat...

Având în vedere că din instrucție cât și în instanță Scârțan a căutat să justifice luarea sumei de 200 lei de la Finkelstein prin faptul că reprezintă interesele civile ale lui Ernest Parg pentru delictul ritual și că venise să tranșeze în numele acestuia.

Având în vedere că ceea ce au urmărit S. Niculescu-Scârțan și I. Constantinescu a fost să insufle reclamantului Finkelstein temerea de revelațiunile și imputările defăimătoare ce urmau să se facă pe calea presei pentru ca speculând această temere să obțină o sumă de bani de la Finkelstein.

Dovada de aceasta este chiar apostrofarea făcută de Niculescu-Scârțan lui Finkelstein la ieșirea din ședință, după ce pierduse procesul, cu expresiunile de „lasă jidane că am să te învăț eu minte, cum se fac agitații prin întruniri și campanii prin presă”.

Astfel martorii Mazălu și Dumitrescu care au auzit toată conversația dintre inculpat și reclamant în biroul acestuia și în care Scârțan spunea lui Finkelstein să nu se scumpească pentru 1000 lei căci viața și averea lui fac mai mult...

Având în vedere că faptele astfel expuse sunt pe deplin dovedite cu probele aduse atât în instanță cât și în ședință și deci rezultă că faptul comis de numiții inculpați întrunește elementele esențiale ale delictului prevăzut și pedepsit de art. 334 c.p. care s-a citit în ședința publică cuprinde:

Art. 334 – Cel ce va întrebuița sau nume sau calități mincinoase sau uneltiri viclene ca să înduplece pe oameni a crede vreo întreprindere mincinoasă; vreo putere sau credit închipuit ori ca să facă a se naște speranță sau temerea vreunei izbutiri, vreunei nenorociri sau întâmplare și prin aceasta chiar va angaja pe cineva să dea bani, mobile, obligațiuni, dispozițiuni, bilete, promisiuni, chitanțe sau înscrișuri liberatoare și pe unul din aceste mijloace va lua sau cerca să ia, cu viclenie, toată sau parte din averea altuia se va pedepsi cu închisoare de la 6 luni până la 2 ani; și cu amendă de la 26-1000 lei fără a se apăra cu aceasta de alte mai mari pedepse ce i s-ar cuveni de va cădea în crima de plăsmuire.

Culpabilul va putea fi osândit și la interdicție pe timp mărginit. Cu aceeași pedeapsă se va pedepsi și cel ce, prin amenințări verbale sau în scris de a face revelațiuni sau imputări defăimătoare, va fi stors sau cercat să stoarcă bani, fie efecte de valoare, fie iscălitură de remitere de acte sau scrisuri oarecare, care ar conține sau opera vreo obligațiune a liberațiunei sau a dispozițiunei.

Pentru aceste motive

De acord cu d-l procuror

În virtutea legii

Condamnăm pe inculpații Ion G. Constantinescu zis Jean și S. Niculescu-Scârțan să sufere fiecare câte două luni închisoare corecțională în baza art. 334 al. ult. comb. cu 60 c. penal.

Obligă pe ambii inculpați a plăti reclamantului Finkelstein un leu despăgubire civilă.

Cu drept de apel,

Data și citită în ședința publică azi la 18 ianuarie 1913.

(ss) N. Algiu

(ss) C. H. Rosetti

Grefier (ss.) I. Cristescu

Grefa Curței de Apel din București, Secția I

Prezenta copie fiind conformă cu originalul aflat în dosarul Tribunalului Ilfov s. II, No. 2861, 911, atașat la acela al Curței cu No. 124/913, se legalizează, conf. cererii reg. la No. 913.

Grefier, (ss.) Indescifrabil

AIN București, Fond MJ, Sentința Tribunalului Ilfov, secția II, 17 ianuarie 1913.

București, 1913, ianuarie 21. Poziția Uniunii Evreilor Pământeni
cu privire la proiectul de lege contra spionajului

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

Buc. 21 ianuarie

Domnule Prim-Ministru,

O chestiune de o excepțională gravitate pentru populațiunea evreo-română ne face să ne adresăm dvs., acum când, ca și toți bunii români, hotărâsem să amânăm orice intervențiune și cerere până la revenirea vremurilor normale. Ne-am zis că este pentru noi o datorie impusă de dragostea de țară ca, în aceste momente, să nu facem alta decât să arătăm prin fapte atașamentul nostru către patrie. Dar, spre adâncă noastră surprindere și mâhnire, vedem că prin proiectul de lege contra spionajului în timp de pace, art. 14, alin. 2, suntem declarați, în mod formal, străini, pe lângă că prin această dispoziție trecută într-o lege ca aceasta ni se aruncă o insultă gravă, din cauza suspiciunii de masă pe care o învederează în contra noastră.

Într-adevăr, al. 2 al art. 14 citat spune:

„Prin străini se înțelege acela care nu are calitate de cetățean român, fie că ar fi sau nu supus vreunei protecțiuni străine”.

Evreii pământeni sunt scoși, prin acest protocol, din dreptul comun; sunt declarați, în mod formal, străini; sunt, cum am zis, suspectați în masă și supuși, deși au zeci de mii de fiți în armata țării, cu adevărații străini, regimului excepțional.

Tocmai când aveam iluzia că factori hotărâtori ai țării păreau decși să inaugureze față de populațiunea evreo-română o politică nouă și s-o îndrume spre o dezlegare cerută de toate spiritele luminate și drepte ale poporului românesc, tocmai acum și tocmai în aceste momente, când dovedim solidaritatea noastră necondiționată cu interesele poporului românesc, ni se dă o lovitură așa de grea.

Domnule Prim-Ministru,

Avem credința că, odată [cu] atenția dumneavoastră asupra acestui fapt, veți binevoi să luați de îndată măsuri de îndreptare. Evreii pământeni nu pot și nu trebuie să fie asimilați cu străinii propriu-ziși.

Printr-o mulțime de hotărâri ale Înaltei Curți de Casație s-a stabilit, de altfel, că evreii pământeni nu pot fi considerați ca străini. Tot astfel, printr-o legiuire recentă și anume, prin legea pentru organizarea meseriilor și prin Regulamentul Legii pentru încurajarea industriei naționale, s-a recunoscut, în mod formal, că evreii pământeni nu pot fi considerați ca străini¹.

De asemenea, dacă în paragraful I, aliniatul 2 al art. 14, unde este cuvântul „străin” s-ar spune „supuși străini” și s-ar scoate definiția care urmează, chestiunea s-ar rezolva spre mulțumirea populației evreiești băstinașe, în același sens.

Dreptatea cererii noastre, domnule Prim-Ministru, este așa de vădită, încât nu putem crede că s-ar putea să nu fie satisfăcută.

Primiți, vă rugăm, domnule Prim-Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

În numele Reprezentanței,
p. Președinte, (ss) Indescifrabil

Secretar, S. Labin

AIN Buc., Fond PCM, ds. 55/1913, f. 7.

¹ Vezi doc. 60.

51

București, 1913, martie 19. Dovadă de scutire (Model)

Dl..... de profesie.....născut în comuna.....Județul (departamentul)..... țara..... de origine română, declarând că renunță la protecțiune străină și în consecință fiind scutit de această dovadă, conform art. 3 alin. II din Regulamentul pentru controlul străinilor.

Prefect de poliție

Semnătura șefului autorității,

Art. 3. Sunt scutiți de îndatorirea de a avea bilet de liberă trecere:

2. Românii din alte state, dacă declară că renunță la protecția altor state. Aceștia li se va da o dovadă de ședere (formular model 1).

BOMI-DAGPPG, An XXI, aprilie 1915, p. 382, 409.

52

Iași, 1913, mai 11. Protest împotriva unor dări instituite în mod abuziv

Domnule Ministru [de Interne],

Subsemnații locuitori ai orașului Iași, respectuoși avem onoare a vă supune următoarele.

Sunt doi sau trei ani de când [în mod] excepțional noi, locuitorii evrei din acest oraș care nu putem fi socotiți străini ca lipovenii etc. suntem nedreptățiți, supuși fiind la taxe

extraordinare pentru pășunatul vitelor pe care le creștem pe lângă casele noastre și le trimitem la imașul hotărnicit în hrisoavele pe care avem onoare a vi le înainta în copie.

Conform copiei hrisovului Voevodului Constantin, atestată ca autentică la Arhiva Statului din Iași sub No. 130/911, se constată că locuitorii Iașilor, oricare ar fi ei, sunt scutiți pentru vecie de a plăti dări, oricine ar fi persoana sau autoritatea care le-ar cere, pentru pășunatul vitelor pe imașurile din jurul Iașilor, cu de-amănuntul stabilite în hrisov.

Copia după hrisovul Domnitorului Scarlat Callimachi (care a domnit de la 1812-1819), de asemenea autenticată de Arhiva Statului Iași sub No. 131/911, dovedește și ea că atât Const. Dim. Moruzzi, cât și Alex. Ioan Mavrocordat Vodă în 1786 cât și investitorul cu pecetie Domnitorul Scarlat Callimachi, întăresc pe vecie acest privilegiu al tuturor locuitorilor Iașilor, fără deosebire, de-a pășuna gratuit vitele în imașurile din jurul orașului.

Copia autenticată de grefa on. Trib. de Iași Secția I sub No. 10110/911, după jurnalul No. 952/1879, dovedește și mai mult că locuitorii nu trebuie să plătească nimic. În adevăr pentru niște daune cauzate de vitele locuitorilor pe imașul arendat de Comuna Iași unei persoane, Comuna a fost condamnată să plătească daune pe baza principiului de mai sus invocat, care reiese din hrisoavele Domnitorilor pomeniți. Totuși, sub domnia M.S. Regelui Carol I, onor Primăria Iași stabilește că locuitorii cetățeni români care au câte trei vite de cap sau mai puțin să fie scutiți de taxă pentru pășunat. Numai aceia care aveau mai mult decât trei vite plăteau câte 6 lei de vită anual.

Străinii, între care cu nedrept ne-am trecut [am fost trecuți – n.n.]și noi, evrei de baștină din țară, urmau să plătească câte 6 lei de vită, anual, oricâte vite aveau.

De vreo trei ani ne vedem impuși la biruri crescânde: întâi 10 lei, apoi 12 lei de vită. Iar situația conlocuitorilor noștri români rămâne neschimbată.

Domnule Ministru,

Aceasta, respectuoși vă rugăm să binevoiți a constata că e o mare nedreptate, cu atât mai mult cu cât nici noi, nici frații noștri români n-ar trebui de drept să plătim nimic în baza drepturilor câștigate.

Dar dacă pentru propășirea comunei Iași, taxa aceasta e necesară, nu noi cari suntem fii ai Iașilor vom cere ca taxa să fie ridicată. Cerem numai să fim egalizați cu conlocuitorii noștri români și să nu ni se perceapă mai mult.

Avem deplina convingere că cauza noastră e dreaptă și deci Excelența Voastră ne va lua sub înalta ei protecțiune, dispunând ca dreptate să ni se facă.

În speranța că glasul nostru va fi ascultat, vă rugăm cu cel mai profund respect să binevoiți a primi asigurarea considerațiunei ce vă păstrăm.

În numele locuitorilor evrei:

(ss.) Mihel Grün, (ss.) David Haimovici, (ss.) Iosub Ianculovici, (ss.) Ușer Zaiț, (ss.) Nussem sin Marcu, (ss.) Ghidale Moise, (ss.) Ițig Sfartz, (ss.) Ițig Filderman, (ss.) Peritz Moise, (ss.) Avram Stork, (ss.) Lăbel Marcu, (ss.) Zeilig Haimovici.

ACIER, Fond I, ds. 267/1913, f. 55-56

Pe document rezoluția: „13 mai 1913. Se recomandă d-lui Primar [probabil Prefect] al jud. Iași, spre a se da soluție. (ss.) Indescifrabil”.

București, 1913, august 30. Noi restricții privind producerea și vânzarea alimentelor și băuturilor

Regulament de priveghere sanitară

... Art. 81. – În distilierii nu se vor putea exercita alte industrii sau prepara alte substanțe decât băuturi alcoolice autorizate și arome sau culori regulamentare întrebuițate la băuturi și alimente; în fabricile de oleiuri volatile, arome și culori, se vor putea înființa secțiuni de industrii chimice, alimentare, care vor funcționa în localuri separate și proprii. Aceste fabrici vor putea înființa sucursale în regiuni bogate în materii prime sau care prezintă alte avantaje de fabricare...

Atât proprietarul și conducătorul tehnic al unei distilării vor fi cetățeni români, respectându-se drepturile câștigate.

Fabricile de preparare a aromelor și culorilor nu vor putea fi înființate sau conduse decât de persoane în condițiunile prevăzute de acest articol.

Art. 83. – Brevetul de preparator de oleiuri volatile, de arome și culori se dă de direcțiunea generală a serviciului sanitar. Candidații pentru obținerea acestui brevet vor face o cerere direcțiunii generale a serviciului sanitar, însoțită de acte prin care vor proba că sunt cetățeni români și au satisfăcut legea de recrutare [...]

Art. 85. – În afară de distilierii și fabrici, nimeni nu are dreptul de a prepara băuturi alcoolice sau oleiuri volatile, arome și culori ce servesc la aromatizarea sau colorarea alimentelor și băuturilor.

Fabricile vor desface produsele lor, mai ales acele întrebuițate la prepararea băuturilor, numai persoanelor autorizate sau îndreptățite a se servi de ele la prepararea de băuturi sau alimente.

Regulamentul de priveghere sanitară asupra fabricării și vânzării alimentelor și băuturilor. MO nr. 110 din 30 august 1913, p. 4387-4408.

Podu Turcului, 1913, septembrie 22. P.S.S. Episcopul Teodosie își exprimă simpatia față de evrei

În data de 15 iunie se anunțase inspecția canonică a P.S.S. Teodosie, Episcopul Romanului, ocazie cu care evreii pământeni au constituit la Podu Turcului, în înțelegere cu Iorgu Hagiopol, primarul comunei, un frumos arc de triumf îmbrăcat în frunze de stejar, cu

steaguri tricolore și cu inscripția „Evreii Pământeni din Podu Turcului”. De asemeni l-au întâmpinat afară din oraș alături de creștini.

În biserică, după ce preotul i-a prezentat raportul, P.S.S. a mulțumit pentru întâmpinarea făcută și a spus în cuvântarea sa:

„Am văzut în centrul orașului Arcul de triumf cu inscripția «Evreii Pământeni din Podu Turcului». Aceasta m-a bucurat foarte mult. M-au bucurat sentimentele iubirei și dragostei ce acești evrei au către poporul român; asemenea și noi trebuie să-i iubim ca pe frații noștri, căci așa a zis Mântuitorul: «Ceea ce nu-ți place altuia nu face» și «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși». Aproapele tău nu este numai nevasta și copiii tăi, ci toți locuitorii din comună, județ și țară; deci vă zic să-i iubiți pe evrei, iar nu să-i urăți.

Domnilor,

Înaltul guvern și Corpurile legiuitoare recunosc că acești evrei născuți și crescuți în țară la noi sunt și ei fiii țării și li se cuvin și lor drepturile cetățenești; se va rezolva și trebuie să se rezolve chestia, dându-li-se ce li se cuvine, ca fii ai țării, născuți și crescuți în țară.

Legile umane nu fac excepție de religie, religia este liberă, a fost și trebuie să fie; să vă iubiți unul pe altul și să nu faceți excepție de religie.

Mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc Evreilor Pământeni din Podu Turcului, pentru primirea ce mi-au făcut”.

A doua zi, Moise I. Iosifescu, Secretarul Uniunii îi urează, în casele preotului Ion Telibaga, din nou bun venit în târgușor și-i mulțumește pentru propăvăduirea iubirii aproapelui și pentru speranțele de recunoaștere, de către organele de drept, ca fii ai țării.

P.S.S. îi asigură din nou pe evrei că:

„Fiți înainte credincioși fii ai țării, după cum ați fost și până acuma; să nu pierdeți răbdarea. Poporul român știe că sunteți fii țării și iubiți țara și guvernul.

Corpurile legiuitoare vă vor da drepturile ce vi se cuvin, însă aveți răbdare, căci se caută modalitatea cum să se rezolve această chestie, ca să fie împăcată și țara și d-tră”.

„Înfrățirea”, *An I, nr. 34, București, 22 sept. 1913, p. 1.*

55

București, 1913, octombrie 30. Uniunea Evreilor Pământeni critică programul antisemit al „Ligii Culturale”¹

Domnule Președinte,

În calitate de reprezentanți ai organizațiunii politice a evreilor pământeni, ne veți da voie să supunem comitetului central al Ligii întâmpinările noastre la comunicatul ce a publicat în ziare cu privire la chestiunea evreiască.

Comunicatul ridică învinuirea că discutăm chestiunea evreiască pe un ton agresiv. Tăgăduim în mod formal aceasta. Nimeni nu va putea face dovada acestei afirmațiuni. Și

apoi nu înțelegem de ce comitetul central al Ligii dă atâta însemnătate tonului discuțiunii, care este un lucru secundar. Confundați violența cu demnitatea. Dacă poate fi vorba de violență, ea este în faptele de cari ne plângem și acestea imprimă tonului nostru un colorit de care noi nu suntem vinovați. Confuzia aceasta înseamnă că se deplasează chestiunea și se pune pe un teren cu totul fals.

În schimb Comitetul afirmă că tonul pe care-l întrebuințează românii ar fi „foarte moale”. Suntem la dispoziția dv. pentru a vă face dovada că imediat după mobilizare², s-a început în contra noastră, și în contra întregii populațiuni evreo-pământene, o campanie de violențe și de invective care a mers până la amenințări.

Cât privește congresul Uniunii Evreilor Pământeni, despre care comunicatul vorbește ca și cum ar fi o sfidare, permiteți-ne să vă spunem că nu urmărim printr-însul altceva decât precizarea revendicărilor noastre și găsirea mijloacelor pentru a putea apoi organiza opera de luminare a opiniei publice românești.

Evreii pământeni, lipsiți de orice drepturi, prizoniți și supuși unui regim care îi coboară la situațiunea de străini-vagabonzi, revendică cel puțin dreptul de a se putea organiza în liniște, de a discuta chestiunea care pentru ei este o chestiune de viață și de a căuta să convingă pe concetățenii lor români de dreptatea cauzei lor. Crede oare Liga Culturală, care are misiunea de a lupta pentru izbânda libertății, că această libertate trebuie să fie refuzată evreilor pământeni?

Dar comunicatul spune că, prin acțiunea propusă de comitetul central, se tinde să se discute chestiunea de către Ligă. Ar fi foarte bine, dacă în același timp nu s-ar arăta prin comunicat care este de pe acum părerea comitetului central asupra chestiunii evreiești. Citind comunicatul, nimenea nu se va îndoi de ideile, sentimentele și proiectele conducătorilor Ligii. Comunicatul și felul cum este redactat arată că comitetul central înțelege să se opuiască cu energie oricărei soluțiuni favorabile s-ar încerca poate să se dea de către guverne, chestiunii evreiești.

Ne vom face totuși datoria, domnule președinte, ca înainte de congresul Ligii să vă trimitem lucrările în cari se arată punctul de vedere al Uniunii Evreilor Pământeni³ și în cari se discută în amănunt chestiunea evreiască. Poate că vom reuși astfel să convingem pe câțiva și de dreptatea cauzei noastre, și de folosul cultural-național pentru țară de a se dezlega odată chestiunea evreiască în sensul revendicărilor noastre, și de sinceritatea sentimentelor noastre românești.

Înainte de a sfârși, mai ținem să facem o declarațiune.

Dacă, prin comunicatul publicat sau prin alte acțiuni ce se vor ivi, unii sau alții cred, poate, că evreii pământeni se vor intimida și, în consecință, vor slăbi lupta lor de emancipare sau vor înceta cu totul de a lupta, se înșală. Ne vom apăra, fiindcă aceasta este datoria noastră, fiindcă știm că apărăm o cauză dreaptă și că lucrăm în folosul țării. Nimenea nu va voi desigur să împingă populațiunea evreiască la extrem, fiindcă minoritățile apăsate cărora li se refuză până și dreptul, elementar, de a se organiza pentru apărarea intereselor lor sunt silite să se apere prin orice mijloace.

Primiți, vă rugăm, domnule președinte, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni.

Președinte, Dr. Ad. Stern

Secretar, S. Labin

Raportul CC al UEP, Reprezentanța Uniunii, asupra activității sale în anii 1913-1914, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 23-24.

¹ Liga Culturală a fost înființată la București în 1891, cu scopul de a înfăptui unitatea culturală a românilor (purtând chiar denumirea „Liga pentru unitatea culturală a românilor”). În activitatea I.C. s-au manifestat poziții antisemite, opunându-se încetățenirii în masă a evreilor. De asemenea, propaga teze cu privire la așa-zisul pericol evreiesc.

² Mobilizarea pentru cel de-al doilea război balcanic (vezi doc. 576).

³ Moțiunea Congresului Extraordinar al UEP în legătură cu afirmațiile „Ligii Culturale” din 3-4 noiembrie 1913.

„Congresul extraordinar al Uniunii Evreilor Pământeni, întrunit la București în zilele de 3 și 4 noiembrie 1913, ține, în urma ultimelor evenimente politice, să declare că aprobă cu totul linia de conduită a Reprezentanței și că se solidarizează cu toate actele ei”.

Congresul mai votă și textul unui Memoriu care fu tipărit apoi în 10.000 de exemplare și împărțit în toată țara și supus Regelui, guvernului și Parlamentului.

Între acestea, Liga se pregătea. Ea organiză întruniri în toate orașele și târgurile mai importante. Din inițiativa ei, secțiunile Ligei trimiseră Regelui, Parlamentului și guvernului depeși de protestare în contra evreilor. Apeluri incendiare împotriva noastră fură răspândite în masă în toată țara, la orașe și sate, și amenințări de o excepțională gravitate fură proferate în scris și de la tribună.

La Iași, la o întrunire (3 noiembrie 1913), un orator, d. A. C. Cuza, a vorbit de „ascuțitul cuțitelor”, cu ajutorul cărora spera d-sa să „rezolve această problemă” evreiască. (Citat, nedezmițit, după ziarul local „Mișcarea” de la 5 noiembrie 1914). Un alt orator, d. căpitan Răducănescu, a spus că „păturile adevărat românești au datoria de a opri prin orice mijloace, cât de violente, încetățenirea evreilor”, iar un al treilea, d. Costin G. Sturza, a cerut ca să se organizeze „fără întârziere o îndârjită și, la nevoie, o sălbatecă rezistență”. Un director de școală din Ploiești a cerut ca „cel care va auzi pe cineva susținând cauza evreiască, să fie lovit în cap cu pietre și lăsat mort în stradă”. Ziarul „Cuvântul Studențimii” (No. 2 de la 1 noiembrie 1913), discutând răspunsul Reprezentanței la comunicatul Ligei, isprăvește cu următoarele amenințări:

„Cât despre majoritatea locuitorilor acestei țări, care le cunoaște așa de bine intențiile, dacă e vorba de amenințare, va ști să răspundă d-ilor Labin și Stern cu fapte nu cu vorbe. Și să poftescă să îndrăznească a pune în practică amenințările!

Ni-e teamă că atunci Rusia, cu procesele ei [privind omorurile] rituale și pogromurile, li va părea pământul făgăduinței”. (*Ibidem*, p. 25)

56

Iași, 1913, noiembrie 8. Documente antisemite ale „Ligii Culturale”

Moțiune

Văzând declarațiile făcute de unii oameni politici din partidele de guvernământ cu privire la rezolvarea chestiunii evreiești în sensul dorinței exprimate de evrei;

Văzând notele apărute în ziarele oficiale ale guvernului în care se afirmă, că de către Consiliul de Miniștri s-ar fi hotărât împământenirea deodată, printr-un singur proiect de lege, a tuturor evreilor care au fost mobilizați cu ocazia ultimelor evenimente;

Considerând că evreii nu sunt asimilați sufletește cu masele românești și nici economicște, întrucât e știut că ei nu primesc pe români să lucreze alături de ei în prăvăliile și atelierelor lor; considerând că ei sunt purtătorii unei culturi străine fără afinitate cu cultura noastră latină; considerând că simplul serviciu militar în timpul unei campanii de câteva săptămâni, scutite de un adevărat război, nu constituie un titlu suficient ce ar putea îndreptăți călcarea legii fundamentale a țării; considerând că împământenirea în masă a celor 20 de mii de evrei în starea actuală a sistemului nostru electoral ar însemna

preponderarea unui element străin în acele colegii care dau direcțiune azi în țară; considerând că, din punct de vedere economic, împământinirea acestor evrei ar însemna înstrăinarea proprietății rurale și trecerea astfel a singurei proprietăți ce a mai păstrat caracterul curat românesc, industria, comerțul și meseriile aflându-se și azi în cea mai mare parte în mâinile evreilor; considerând tonul agresiv al revendicărilor lor unit cu agitația provocată în străinătate în contra noastră pătând, prin calomniile odioase, bunul renume al țării; considerând că în cazul când s-ar da drepturi în masă evreilor, Moldova întreagă ar fi cu totul pierdută pentru România; considerând că articolul 7 dă o satisfacție îndestulătoare tuturor elementelor străine care într-adevăr s-au asimilat, garantând totdeauna interesele noastre legitime românești; considerând că acest articol este rezultatul unui acord stabilit între noi și statele europene care au semnat Tratatul de la Berlin; pentru toate aceste motive adunarea crede că e în drept și e dator să declare următoarele:

1. Că articolul 7 fiind în Constituția noastră un punct absolut intangibil, nu putem primi, prin urmare, nici o abatere de la litera și spiritul lui;

2. Să se ia măsuri pentru ocrotirea elementelor românești a căror viață economică e primejduită;

3. Să se supravegheze cu luare aminte infiltrarea în țară a acelor elemente străine ce se dau apoi drept pământeni cerând drepturi;

4. Să se ia măsuri împotriva evreilor agitatori care, abuzând de dreptul de întrunire, pe care Constituția nu-l acordă decât românilor, turbură ordinea publică amenințându-ne în propria noastră țară, fapt ce va sfârși și prin a produce grave dezordini; și în fine

5. Evreii să fie scutiți de serviciul militar întrucât au dovedit că sunt lipsiți de orice virtuți ostășești^{1,2}.

Raportul CC al UEP, Reprezentanța Uniunii, asupra activității sale în anii 1913-1914, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 139.

¹ În ciuda comportamentului civic al ostașilor evrei din al 2-lea război balcanic, a mărturiilor oficiale ale autorităților civile și militare care puneau în evidență contribuția de sânge și materială a participanților evrei la acest război (vezi Cap. XII), adepții organizației cereau scoaterea evreilor din armată.

² La întrunirea din București din 10 noiembrie 1913, Bogdan-Duică, secretar general al Ligii, a spus spre votare o moțiune împotriva Lojii B'nei B'rith.

1. Având în vedere dovada sigură că mișcarea „Uniunii Evreilor Pământeni” este numai expresia exterioară și amăgitoare a societății masonice semite B'nei B'rith, al cărei mare maestru și a cărei reședință se află în New York (America);

2. Considerând că de multă vreme ordinul acesta întreține agitațiile politice antiromânești din regat, găsind orbe și trădătoare instrumente în lojile afiliate din România, strânse în așa zisul al IX-lea District al ordinului;

3. Mai departe fiind dovedit că al IX-lea District al ordinului I.O. B.B. plănuiește patriei noastre subjugări economice printr-o rețea de bănci de comerț, de industrie, înzestrate cu mari fonduri străine, care să fie puse exclusiv în slujba poporului evreiesc din regat;

4. Convinși deci că activitatea acestui ordin este o îndrăzneală nepilduită de organizare a unui stat în stat, Cetățenii Capitalei, întruniți în adunarea convocată de Liga Culturală în ziua de 10 noiembrie, decid: Domnii miniștrii de Interne și de Justiție sunt rugați:

i. Să ordoneze în toate orașele descinderile parchetului și poliției în lojile semite B'nei B'rith;

2. Să propună și să execute expulzarea tuturor străinilor agitatori și membri ai lojilor care funcționează în contradicție cu principiile Constituției țării;

3. Să dea astfel deplina satisfacție țării maltratate moralicește de agitație și de cel mai mare abuz de ospitalitate care s-a văzut până astăzi în țara românească;

4. Domnul ministru al Instrucțiunii este rugat să constate:

a) Cifrele subvențiilor date școlilor israelite de lojile B'nei B'rith și influența cumpărată pe prețul subvențiilor;

b) Să constate întrucât corpul didactic al acelor școale colaborează sau nu la agitațiile politice ale lojilor și Uniunii (*Ibidem*)³

³ Gh. Bogdan-Duică (1865-1934), licențiat în litere, ziarist, profesor universitar la Universitatea din Cluj, senator, academician, unul din liderii mișcării antisemite. Printre scrierile sale au fost „Români și Ovreii”, (1913), „Politica Ligei Culturale” (1914).

57

București, 1913, noiembrie 8. Schimb de scrisori între G. Bogdan-Duică, secretarul general al Ligei Culturale, și dr. Ad. Stern, președintele Uniunii Evreilor Pământeni

Stimate Domnule Doctor,

Congresul israeliților pământeni a exprimat dorința ca reprezentanții lor să ia parte la întrunirea și Congresul Ligei Culturale.

La Congres, conform statutelor, nu pot lua parte decât delegații Secțiilor. Dar la întrunire vă invităm pe dv. personal, ca președinte al „Uniunii” și ca Mare maestru al Lojei semite IOBB, să asistați pe scenă, în mijlocul nostru. Venind, trebuie să comptați cu neputința de a lua cuvântul, din cauza publicului, care desigur ar murmura. În mijlocul nostru, însă, ca oaspete, puteți fi sigur de cea mai cordială primire, deoarece una este să fim politicoși cu reprezentantul autorizat al populației evreiești și alta a nu ne sfini de prezența lui, să spunem complect adevărul și gândul nostru, călăuzit numai de binele neamului românesc.

Tipărand adresa mea vă înștiințez că vă aștept în casa mea în ziua întrunirii (10 noiembrie a.c.) până la ora 1 și trei sferturi p.m. pentru a merge împreună la întrunirea Ligei.

Cu distinsă stimă,

Secretarul general al Ligei Culturale, G. Bogdan-Duică,
Str. Italiană 31, București, 8 Nov. 1913¹

Ibidem, p. 26

¹ Răspunsul dr.-lui Ad. Stern:

D-lui G. Bogdan-Duică,
Secretar general al Ligei Culturale

Loco.

Stimate domnule,

Am luat cunoștință din ziare de cuprinsul scrisorii ce ați binevoit a-mi adresa.

Spuceți acolo că aș putea să viu la întrunirea de mâine a Ligei însoțit de dv., dar că trebuie să conțez „cu neputința de a lua cuvântul din cauza publicului care desigur ar murmura”.

Comitetul central al Ligei a anunțat că cheamă pe cetățeni la o întrunire pentru a discuta chestiunea evreiască. Am crezut că aceasta îmi dă dreptul să cer a fi admis pentru a apăra punctul de vedere al populației ale cărei interese le reprezint.

Dar din moment ce știți de pe acum că nu voi putea lua cuvântul și deoarece singurul rost al prezenței mele la întrunire ar fi fost tocmai puțința de a vorbi, mi mai are rațiune să viu pentru a nu face alta decât să ascult atacuri la adresa populației evreiești băștinașe.

Demnitătea mea de om, ca și demnitătea organizației în fruntea căreia stau, mă împiedică să primesc acest rol.

Primiți, vă rog, domnule Bogdan-Duică, asigurarea deosebitei mele considerațiuni

Dr. Ad. Stern,

Președintele Uniunii Evreilor Pământeni (*Ibidem*, p. 26-27.)

[nedatat]

58

Iași, 1913, noiembrie-decembrie. Critica unui violent pamflet antisemit¹

„O carte bizară prin titlu și prin conținutul ei, și pentru nivelul culturii noastre destul de semnificativă. Autorul e profesor la facultatea de medicină din București și rememorându-și probabil unele date din cursul pe care-l ține elevilor, începe prin a ne lămuri: ce e un medic? ce e un bolnav? ce e un spital? Dar pentru acest savant antidarwinian, spiritualist și catolic, «medicina» e baza principală a filozofiei și de aceea, părăsind repede chestiile de specialitate profesională, d-sa disertează asupra Coranului pentru a ajunge mai repede la Talmud și deci la chestia evreiască acum la ordinea zilei. Cu multe citații scoase cu stăruință din pamfletele antisemitismului francez d-sa ne arată că Talmudul, «codul unei bande de hoți și de lași asasini», predică cămătăria, fraudă, jurământul fals, că nu cunoaște caritatea și glorifică omorul ritual. Ilustrând prin exemple demonstrative – de a căror autenticitate nu se îndoiește o clipă și care sfârșesc natural cu cazul Beilis – existența omorurilor rituale, d. Paulescu spune că „la noi în România asemenea crime trebuie să fie foarte ușor de realizat” și caută să dovedească aceasta în următoarele rânduri caracteristice pentru mentalitatea acestui savant și universitar român: «Acum patru sau cinci ani se găsi în București, pe un maidan, un băiat mort de moarte violentă». Pentru a stabili identitatea cadavrului, poliția publică o înștiințare, adresată părinților care pierduseră de curând un fiu, pentru ca să vie să-i recunoască corpul. Atunci, spre stupefacția generală se văzuseră vreo douăzeci de mame, venind dezolate la morgă, ca să reclame fiecare trupul copilului ei, care «dispăruse fără să-i mai dea de urmă». Ar fi fost de dorit mai multă precizie atât în interesul adevărului cât și al celor «vreo douăzeci de mame dezolate», dar d. Paulescu era grăbit să treacă la Cahal în a cărei descriere rivalizează cu d. A.C. Cuza. Aflăm că «statul evreiesc a persistat până azi sub formă de Cahal», că «acest Cahal e înconjurat de un adânc întuneric și nu se știe dacă nu există și azi undeva un jidan investit cu puterea regală», că această tainică organizație e «agentul propagandei perfide a materialismului, a ideilor liberalismului, socialiste, anarhiste – el este puterea ocultă a francmasoneriei».

Ca și atâția alți teoreticieni antisemiți și profunzi filosofi ai istoriei, d. Paulescu face Cahalului, și deci poporul evreiesc, marea și neașteptata onoare de a găsi în el cauza

eficientă a tuturor evenimentelor însemnate ale istoriei evului mediu, ale istoriei moderne și ale celei contemporane. De la apariția creștinismului poporul evreu a căutat să slăbească biserica creștină, divizând-o: «În asemenea condiții mai mult decât perplexe o idee infernală ilumină devla lui Iuda. Trebuie să facă pe creștini să lupte, ei înșiși, în contra creștinismului». Toate erezii recunosc după d-sa «o origine jidovească» începând cu ebionismul și sfârșind cu protestantismul «care se întinse ca răia asupra celor mai multe popoare de rasă anglo-germană» (D. Paulescu are pentru protestanți aversiunea catolicului fanatic, pentru d-sa Iezuiții sunt bravii soldați ai lui Christos). Dar nu numai reforma, chiar revoluția, marea Revoluție Franceză e pentru d. Paulescu opera Cahalului.

Cităm textual: «Văzând că nu le reușește cu minciuna, ei făcură un mare pas care le aduse, odată cu drepturile dorite, căderea monarhiei și răsturnarea bisericii creștine, dușmana lor ereditară. Ei creară Francmasoneria și cu ajutorul ei preparară și săvârșiră Marea Revoluție zisă franceză, care ar trebui mai bine să se numească Revoluția jidovească». Azi sub republica francmazonă «jidanii au ajuns să fie stăpânii absoluți ai Franței» și, râvnind să cucerească și Europa, «ei inventară, unul după altul, două sisteme sociale, politice, economice, și anume: un fals liberalism și un pseudo-socialism zis și marxism după numele autorului, ovreiul K. Marx. La aceste două sisteme se alipi un al treilea, anarhismul, care le constituie un fel de coadă veninoasă». Mai original, dacă nu mai amuzant e autorul atunci când susține cu 10 motive că și răscoala țărănească din 1907 e tot opera Cahalului. «Numai ei au avut și au nevoie, scria d-sa, să tulbure adânc țara pentru ca Europa, împinsă de Cahale și de Francmasonerie, să se creadă obligată să intervină și să le acorde, fără voia noastră, acele drepturi atât de mult dorite».

Și mai departe: «De altminteri, cine altul – dacă nu jidovii prin Cahalele lor – a putut să procure fondurile colosale – care trebuie să fi suit la zeci de milioane de lei – fonduri necesare răsculării unui popor întreg».

Dacă aceste idei filozofico-sociale prin ingenioasa lor adâncime vor face să suradă pe unii cititori, toți vor fi desigur sensibili la urbanitatea tonului și la eleganța stilului acestui savant universitar.

Evreii din țară sunt «uneori paraziți răufăcători în același timp hoți și asasini», alteori «o jumătate de milion de pungăși și de proxenetți». «Jidanii ce scriau la gazetă caută să treacă pe alți jidani la nemurire murdărind coloanele ziarelor cu grețosele lor nume». «Dl. P.P.C. e politicianul trompetă a Jidanilor» și d. Paulescu «nu poate traduce în românește bolboroseala de neînțeles a jidanului, vicleanului jupân Nuhâm Catz». D-sa încearcă uneori a fi și spiritual și expresii alese ca «pământean», «bichirie» – expresii pe care le-a auzit cândva la un curs de economie politică – ies nu o dată din pana sa.

Nu cred că cineva ar putea să facă un mai mare serviciu evreilor din țara noastră decât traducând această operă într-o limbă străină.

Citind-o, opinia publică europeană ar avea o imagine fidelă a antisemitismului nostru, așa cum e reprezentat de intelectualii săi.”

„Viața Românească”, nr. 11-12, nov.-dec. 1913, p. 389-390. Articol editorial.

¹ Titlul lucrării: „Teologie filosofică, Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Franc Masoneria”, autor N.C. Paulescu, de la Universitatea din București. Paulescu a fost un cercetător al problemelor legate de combaterea diabetului, fiind considerat printre inventatorii insulinei. Deși Premiul Nobel pentru această realizare a fost conferit

în 1921 lui Frederik Grant Banting, savant de origină canadiană (vezi Costin Cernescu, *Premiile Nobel pentru medicină*, 1901-2001, Editat de Chimprest Publicity, București, 2001, p. 90-91).

Nu intrăm în dezbateră științifică. Dar oricare ar fi fost contribuția sa pe acest plan, nu poate fi trecută cu vederea lucrarea cu titlul de mai sus, împotriva căreia au luat atitudine unii oameni de știință și politicieni democrați. Presa israelită a criticat, de asemenea, instigațiile antisemite ale lui Paulescu.

Redăm în continuare extrase din revista „Hasmonaea” care pomenește de la unele afirmații din lucrare.

„Combată Talmudul patima de proprietate?”

Dascălul – „Nu, ci o favorizează și o împinge până la un paroxism nemaipomenit. El face pe jidani să creadă că au misiunea să acapareze întreg pământul prin mijloace mârșave, ca furtul, ascunderea lucrurilor găsite, cămătăria, frauda și jurământul fals”.

„Dar patima de dominație?”

„Nu; el – Talmudul – le spune jidanilor că aparțin unui neam ales și că ei sunt chemați să supună pe toate celelalte popoare compuse numai din robi nemernici, vite de muncă și care nu sunt vrednice decât să lucreze ca să îmbogățească și să glorifice pe Israel”.

„Prescripțiunile Talmudului față de legea iubirei?”

„Caritatea, care este iubirea de D-zeu revărsată asupra oamenilor și care formează diadema sublimă a moralei creștine – este necunoscută de Talmud. Caritatea creștine, Talmudul opune o ură crudă și o oarbă împotriva întregului neam omenesc, ură care merge până a comite între altele crime și omoruri rituale”. (Din „Chestionarul cursului de fiziologie”, predat de Dr. N. Paulescu (după „Hasmonaea”). Publicație a studenților universitari sioniști, București, Casa Hasmonaiei, august 1919 (5679) anul II, nr. 3, p. 30).

Chestionarul continuă:

„Ce sunt omorurile rituale?”

„Uciderea creștinilor în chinuri groaznice pentru a le lua sângele, necesar fiind la împlinirea datoriilor religioase”.

„Principalul motiv al crimelor rituale?”

„Marea ură ce au evreei asupra creștinilor părăndu-li-se că făcând această ucidere aduc jertfă lui D-zeu” (după cum zice Neofit, Iost haham, trecut la creștinism și botezat”).

„Ce este Cahalul?”

„Este organizația misterioasă care, învățată sub aparențele inofensive ale comunităților confesionale, a făcut cu puțință conservarea poporului evreu în mijlocul națiilor puternice pe care le-a doborât sau este pe cale să le distrugă”.

„Rostul Cahalului în țara noastră?”

„Este factorul corupțiunii care răstoarnă statul nostru; este cauza acapărării, a trustrilor, a falimenturilor care ruinează comerțul, industria și agricultura în România, rătăcește opinia publică prin ziare subvenționate; este agentul de propagandă a periferiei, a materialismului și a ideilor liberaliste (crudă acuzare! N.R.), socialiste, anarhiste, este puterea ocultă a francmasoneriei și agentul revoluțiilor care tulbură poporul român”. („Hasmonaea” nr. 3 și 4, august-septembrie 1919.)

59

București, 1913, ianuarie – 1914, octombrie. Societăți și fundații în care nu sunt acceptați evreei pământeni

„Ieftinirea Traiului”, societate din Gara Piatra-Olt

Art. 5. – Membrii societății vor fi: meseriași și muncitori români din Gara Piatra-Olt. (MAM An I no. 20 de la 15 ianuarie 1913).

„Unirea meseriașilor” București (aprobat de CCM)

Art. 5. – Pot fi membri în societate meseriași români majori și arhitecții.

Art. 40. – Membrii Consiliului de administrație și ai Comisiunii cenzorilor nu pot fi decât români majori, care se bucură de drepturile civile și politice. (*Ibidem*, no. 21, 1 februarie 1913).

„Industria Modernă” din Iași

Art. 35. – Membrii consiliului de administrație, ai Comisiei de cenzori și lichidatorii nu pot fi decât români, majori, care se bucură de drepturile civile și politice. (*Ibidem*, no. 22, 15 februarie 1913).

„Mircea Vodă” din Constanța (aprobat de CCM)

* Art. 5.¹ – Pot fi membri în bancă numai meseriașii și muncitorii români majori, fără deosebire de sex, stabiliți în comuna de reședință a băncii.

Art. 56. – Membrii Consiliului de Administrație, ai comisiei de cenzori și lichidatorii nu pot fi decât cei care se bucură de drepturile civile și politice. (Op. cit. an II no. 2, 15 aprilie 1913)

Băncile „Dealul Spirii” din București, „Munca” (Hârlău), „Perseverența” (Ploiești) și „Trotușul” din Comănești (jud. Bacău), societăți cooperative de credit și economie

Art. 5 și *art. 56. *Ibidem* Banca „Mircea Vodă”

Banca „Isvorul” din Vălenii de Munte, soc. coop. de credit și economie a meseriașilor

Art. 5. – Pot fi membri în bancă numai meseriașii și muncitorii români fără deosebire de sex, stabiliți în comuna de reședință a băncii și cele care aparțin Corporației din Vălenii de Munte.

*Art. 56. – Membrii Consiliului de administrație, ai comisiei de cenzori și lichidatorii nu pot fi decât cei care se bucură de drepturile civile și politice. (*Ibidem*, an II, no. 2, 15 aprilie 1913)

„Libertatea”, societate de economie, împrumut și ajutor reciproc din București (Dealul Spirii)

Art. 2. Poate face parte din societate oricine va cere înscrierea, de orice naționalitate sau religie, afară de israeliți. (ACIER, Fond I, ds. 202 A/1911 f. 73)

„Umanitatea”, societate filantropică de ajutor reciproc fondată în 1903 în București. Aprobata de Cons. de adm. în ședința de la 1 august 1913.

Art. 6. – În această societate poate deveni membru oricine, adică: bărbați, femei și copii fără deosebire de națiune și religie, afară de israeliți. (*Ibidem*, an II, no. 11, 1 septembrie, 1913).

Societatea de navigație maritimă „România”

Statutul prevede că membrii Consiliului de Administrație nu pot fi decât români.

Banca „Isvorul”

Art. 9: Naționalitatea nu-i o piedică de a ajunge membru în societate, exceptându-se evreii. (MO, nr. 243, 1 februarie 1914).

„Uniunea meseriașilor de încălțăminte” (București)

Art. 5. – Numărul membrilor din care se compune societatea va fi nelimitat. Vor fi membri ai societății, meseriași și lucrători de naționalitate română. Străinii de meserie nu vor fi primiți în societate. (MAM 1 și 2, 1-15 aprilie 1914)

Legea pentru recunoașterea calității de persoană morală și juridică a Ligii naționale aeriene

Scopul: „a veni în ajutorul armatei, procurându-i, la nevoie și în timp de război, aparate de zbor cu toate cele necesare și piloți formați la școala sa”:

¹ Articolele însemnate cu * nu se pot modifica, fiind cerute de lege (Nota „Monitorului Asigurărilor Muncitorești”).

Art. 7. – Liga națională aeriană este administrată de un comitet de direcțiune care se compune din cel puțin 11 și cel mult 20 membri aleși pentru cinci ani și luați dintre diversele categorii de membri din care se compune adunarea generală.

„Pentru a fi membru în comitetul de direcțiune trebuie să fie român”. (Monitorul Oficial de la 3 mai 1914).

Statut-tip pentru bănci (societăți cooperative de credit și economie)

CAPITOLUL II. – Despre membrii băncii, drepturile și datoriile lor:

Art. 5. – Pot fi membri în bancă numai meseriașii și muncitorii români majori, fără deosebire de sex, stabiliți în comuna de reședință a băncii.

CAPITOLUL VII. – Administrația băncii:

Art. 56. – Membrii Consiliului de administrație, ai comisiei de cenzori și lichidatori nu pot fi decât cei care se bucură de drepturile civile și politice. (M.A.M. an. I no. 24, 15 martie 1913).

Fundația A.S. Servioti

Articolul 13 din regulamentul pentru concursul premiului bianual al d-rului Aristide S. Servioti (Galați) a fost modificat în modul următor:

Art. 13. „Persoanele care doresc să participe la acest concurs trebuiesc să fie de naționalitate română”.

Fondul Dim. A. Sturdza

Dimitrie Sturdza, fost prim-ministru, a donat Academiei Române suma de 100 000 lei, cu prilejul aniversării a optzeci de ani de la nașterea sa (martie 1913). (*Ibidem*, p.15)

O parte din venitul acestei sume este destinat să servească drept bursă pentru studii în străinătate.

În actul de danie este prevăzut că viitorii bursieri va trebui să fie nu numai români, dar fii de români. Prin aceasta se evită ca vreun străin sau „străin” naturalizat să se folosească de aceste burse.

Fondul „Răducanu Simonide”

La concursul pentru ocuparea unei burse din fondul „Răducanu Simonide” pentru studiul limbei sârbe, printre condițiunile de admitere se prevede:

„La acest concurs, pot fi înscriși a lua parte pe lângă licențiați în litere și studenții facultăților de litere. care au urmat un an sau doi cursurile de filologie slavă. Ei trebuie să fie români ortodocși” (MO nr. 121, 29 august 1914, p. 6163).

Fondul Iosif Niculescu

Monitorul Oficial no. 128 de la 6 septembrie 1914 a tipărit o publicațiune a MCI prin care s-a anunțat pentru ziua de 15 octombrie ținerea unui concurs pentru ocuparea din Fondul Iosif Niculescu a trei burse și anume: 1) Bursa pentru clinica medicală; 2) Bursa pentru limba și literatura elenă, și 3) Bursa pentru studii comerciale.

Bursele sunt de lei 300 lunar, sau 3.600 lei anual, iar durata lor de 3 ani.

Pentru a putea fi admiși la concurs, candidaților și s-a cerut să întrunească, între altele, următoarea condițiune:

Să fie români ortodocși¹.

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anii 1913-1914, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 15.

¹ Hilel Noah, filantrop evreu, a acordat o bursă de 3 ani, în străinătate, unui student al Universității din București, indiferent de etnie (vezi doc. 529).

București, 1915, februarie 14. Deputatul I. Miclescu critică proiectul de Lege privitor la controlul străinilor, fiind sprijinit de Em. Culoglu împotriva aserțiunilor antisemite ale lui A.C. Cuza

*I. Miclescu*¹: D-lor, legea prezentată Parlamentului este o lege de organizare administrativă complexă și definitivă, o lege de organizare a siguranței statului. Întreb: pentru ce tocmai acum? Chestiunile de felul acesta sunt chestiuni excesiv de gingașe și în privința cărora există fel de fel de păreri.

Nu este posibil ca d. ministru de Interne să fi avut iluziunea că asemenea legiuiri se pot strecura în Parlament fără să se deschidă discuțiuni aprige între părerile opuse ale diferitelor partide care puteau să tacă numai în fața unor dispozițiuni vremelnice, urgente și fără caracter de construcțiune permanentă [...]

Cu asemenea iluziune, d-le ministru, iată ce ați făcut: ați stârnit întreaga chestiune israelită cu legea d-voastră. Ați comis o greșeală enormă, fără voie probabil; căci cred că v-a scăpat din vedere când ați prezentat actualul proiect de lege. Dacă prevedeați, vă mulțumeați cu câteva articole, care ar fi fost foarte suficiente opririi spionajului de care vă temeți și nu compuneați o legiuire complicată și încurcată ca aceea de față [...]

D-lor, ați auzit laudele ce s-au făcut proiectului ministerial de către d. Cuza, care este reprezentantul antisemitismului, nu numai în Parlamentul nostru, dar pot să zic, cel mai autorizat reprezentant al ideii antisemite, în toată Țara românească, mai radical decât d. Iorga însuși.

D-lor, chestiunea israelită există în țara noastră, și există pentru că există în țara noastră un fapt pe care nimeni nu-l poate tăgădui. Avem o populațiune de 400.000 de evrei stabiliți în țara aceasta². Prin legea d-voastră acei 400.000 de oameni sunt amenințați în puțința lor de a trăi, se simt jigniți în demnitatea lor de oameni și fără a pretinde azi drepturi cetățenești, au făcut apel la noi, în numele omenirii, în numele drepturilor omenesti naturale, care nu se tăgăduiesc nimănui, și ne-au cerut să luăm seama înainte de a vota legea propusă.

Pentru că legea propusă zdruncină, compromite cu desăvârșire situația lor, chiar precară, cum este azi. Și pentru ce să o zdruncinăm? în urma cărei împrejurări? În urma cărei necuviințe ori vini provenite de la israeliți? Spre care folos al României? În ce scop, în ce vedere de întărire și de pază mai bună a statului?

D-lor, am auzit pe d. Cuza 3 zile în șir. D. Cuza e întotdeauna foarte ascultat pentru că se ascultă totdeauna un om pe care îl știi corect, pentru că ascuți totdeauna un om care are dreptul de a învălui în formă hazlie și plăcută șirul argumentațiunilor, chiar celor mai antipatice.

A.C. Cuza: Vă mulțumesc, d-le Miclescu.

I. Miclescu: N-ai pentru ce, de vreme ce spun numai ce este... D. Cuza nu admite nimic, nu acordă nici o permisiune de mișcare oricât de umilă unei populațiuni de 400.000

de oameni care se îngrijește de noua legiuire și care tremură dinaintea proiectului de lege ce ni l-a prezentat ministrul de Interne³...

A.C. Cuza: Ei tremură și fără acest proiect.

I. Miclescu: D. Cuza nu tolerează că evreii, când au adresat plângerea lor către noi, s-au intitulat „Evrei pământeni”! Cum pământeni, întreabă d. Cuza? De ce nu pământeni? Răspunde oricine d-lui Cuza. Pentru că pământean va să zică împământenit! Chestie de definițiune și de dicționar unde părerile pot varia. De ce să dați unei vorbe un înțeles pe care îl are o altă vorbă? Pământean pentru mine însemnează a fi născut pe pământul nostru, a trăi pe el și a aștepta tot pe el și moartea fără nici o uzurpare de drepturi de împământenire, care sunt cu totul altceva.

În ce, vă rog, evreii au zdruncinat prescripțiile noastre constituționale? În ce articolul 7 a fost sfâșiat ori amenințat pentru că epitetul de pământean s-a alipit de ei la Uniune⁴, la societatea în numele căreia s-a redactat plângerea lor către Camerele legiuitoare?...

Nu vrea d. Cuza să recunoaștem că în țara noastră avem trei categorii de locuitori. D-sa nu vede și nu admite decât două: ori cetățeni români, ori străini! Și străinii – toți la fel! La fel, cel de ani stabilit în țară cu cel intrat de astă noapte, pe furiș, cine știe în ce scop! Apoi, d-le Cuza, faptele nu se pot tăgădui. În contra faptelor, scandalizările d-voastră nu vor izbuti. Este un fapt deplorabil, recunosc cel dintâi, dar este, există, nu se poate nesocoti. Avem în corpul nostru național 400.000 de străini evrei, care au venit la noi, care au rămas la noi, care trăiesc cu noi și față de care nu se poate umbla fără nici un scrupul, fără nici o responsabilitate. Față de dânșii trebuie să ne arătăm oameni, cu simțul de dreptate, care nu-și uită propriile lor datorii către neamul lor, dar care recunosc și celelalte datorii care mai sunt pe lume, răspunderea față de civilizațiune. Nu sunteți oameni civilizați, când împiedicați în România, pentru că a fost scrisă de un evreu, reprezentarea la teatru a unei drame ca *Manasse*⁵, unul din giuvaerurile artistice ale literaturii noastre contemporane. Este purtare de sălbateci! România, ca să se apere de chestiunea israelită, nu are nevoie de manifestări de felul acesta care o dezonorează numai și care o fac de râs. În adevăr, au să o întrebe: dar de ce vă opriți la *Manasse*? Oare numai *Manasse* a fost scrisă de un evreu? Haidem la biserica de peste drum. Cinci minute până la Mitropolie! Aruncați-vă în Mitropolie, d-le Cuza, și smulgeți Psaltirea din mâna mitropolitului, pentru că nu a fost scrisă nici de Ștefan, marele domnitor moldovean, și nici de Mihai Viteazu, marele domn muntean, dar a fost scrisă de un evreu, de regele David al israeliților! [...]

Teorii, doctrine ca acestea ale d-voastră turbură și neliniștesc numai conștiințele oamenilor cu respect pentru adevăr și frumos și care, reacționând contra exceselor noastre, au să refuze de a lua în indignarea lor chiar măsurile care se cuvine să se ia, care se pot lua, pe care avem datoria de a le lua. Faceți rău țării noastre, în loc de a o sluji. 400.000 evrei sunt la noi! Este deplorabil când un neam străin așa numeros rupe omogenitatea unui popor. E deplorabil și pentru noi și pentru dânșii, căci ar fi putut găsi un loc, într-altă țară mai mare, unde ar fi fost mai puțin supărători decât la noi.

Într-o populațiune mai numeroasă puteau inspira griji mai ușoare și ar fi putut căpăta cu ușurință mai multe drepturi decât acelea care ne-a fost permisă nouă, popor mic, să le acordăm. Am fost și suntem îngrijorați de disproporțiunea între numărul nostru și al lor, îngrijorați de însușirile pe care le au și care le-au permis să acapareze tot comerțul și industria țării. A trebuit să veghem ca nu cumva comerțul și industria să rămână definitiv numai în mâinile acestor străini. Mai este o altă băgare de seamă care ni se impune: limba

lor, a evreilor, este încă prea o limbă deosebită, este limba altor neamuri, nu a neamului nostru, și pot naște și de acolo simpatii străinofile care să preocupe prevederea noastră!

Încă o dată admit toate aceste puncte⁶. Dar ce au a face cu părțile celelalte, unde nu mai este vorba nici de drepturi cetățenești, nici de asimilări politice, nici de primejdii economice, dar numai de drepturi naturale, la care orice ființă omenească poate pretinde, pe care le-am dat până acum evreilor stabiliți în țară și pe care nu mai este admisibil ca legea nouă să vină să le ștergă, să le distrugă...

A.C. Cuza: Mă rog, partidul conservator se solidarizează cu părerile d-lui Miclescu?

C.C. Arion⁷: A spus că este omul modern în contra omului din veacul de mijloc⁸...

A.C. Cuza: Al naționalismului.

I. Miclescu: D-lor deputați, prin legea nouă se iau împotriva a 400.000 oameni măsurile aspre, măsurile umilitoare care nu pot ținti decât o categorie abjectă de oameni. Vagabonzii și spionii nu sunt demni de mila și de respectul nimănu. Dar, cum să se întindă asupra unei mase de locuitori corecți și siguri aceleași măsuri care se iau contra spionilor, sub cuvânt că toată masa aceea de locuitori e străină? E o nedreptate de a se îngloba în aceeași categorie de oameni dați pe mâna poliției, chiar dacă au și unii și alții aceeași denumire de străini, o populație întreagă de 400.000 locuitori din țara aceasta, și toți veneticii, toți vagabonzii, toți răii și toți stricații, contra cărora d. ministru de Interne vrea să ia măsuri de apărare.

Avem în țară o populație de 400.000 de evrei...

A.C. Cuza: 500.000.

Miclescu: Admit cifra de 500.000, dacă vă plac cifrele mai mari: cu cât cifrele vor crește, cu atât răspunderea noastră se face și ea mai mare; cu atât conștiința noastră va trebui să fie mai scrupuloasă, să nu lovim în mai multe suflete omenești! [...]

D-lor, d. Cuza identifică pe toți acești oameni [ca venetici n.n.]. Crede că veți primi această identificare, și ca să probeze legitimitatea identificării, pune întrebarea: cum au venit evreii în țară la noi? Au venit tot așa cum vin în toate zilele alți vagabonzi, cu gândul de a prăda, de a spiona, și cu asemenea gânduri au rămas!

În ce stare au venit evreii la noi? Negreșit în cea mai mizerabilă, cum pot veni oamenii cei mai săraci, cei mai nevoiași, aceia cărora li s-au distrus patria și familia. Voiți să aveți o icoană și mai evidentă de ce a putut fi acea stare, mergeți cu mine în nordul Moldovei, veți vedea cum ne vin zilnic, jalnici și de plâns, cerând pâine și culcuș, de când războiul bate la hotarele noastre, sute și mii de oameni cărora li s-au ars casa, li s-au luat averea, li s-au pustiit existența⁹. Da, mulți din evreii de la noi au venit așa. Mulți au venit altminterea. Dați-mi voie în privința aceasta să invoc testimoniul d-lui profesor N. Iorga, șeful d-voastră, care a publicat o foarte interesantă, deși prea scurtă, istorie a evreilor din țările noastre¹⁰. D. Iorga ne arată că pe lângă ovrimea care a năvălit la noi fără voia noastră, avem în țară la noi – trebuie să ne împăcăm cu această idee – și evreii pe care noi i-am chemat, i-am „pofțit”, pentru a întrebuința expresiunea scriitorului contemporan citat de d. Iorga.

Ascultați: „Avram, negustor de marfă scumpă, e bine primit de Domnie, pofțind Domnia mea”, spune Vodă de atunci, „a veni și alții oricât de mulți negustori ca aceștia să se afle la țara aceasta de acest fel de oameni”... (întrerupt din sală)

Citesc mai departe: „Astfel David Argintaru, pe care tot așa îl poftește Cârmuirea, pofțind Domnia mea, a veni și a se afla la orașul acesta oricât de mulți oameni meșteri, cu bun meșteșug [...]”¹¹

A.C. Cuza: Aceia nu erau vagabonzi.

I. Miclescu: Prin urmare, vedeți că evreii noștri nu au fost numai și numai vagabonzi...

De altminteri d. Nicolae Iorga, care ne face cunoscute aceste documente, trage concluzia, pe care o apăr și eu, în rândurile finale ale operei sale, căci se ocupă de problema împământenirii cândva a evreilor, și iată ce scrie: „că chestiunea împământenirii evreilor va fi o chestiune de selecțiune, să alegem cinstit și cu dreptate evreul care în adevăr poate aspira cu încredere la onoarea cetățeniei românești”¹².

A.C. Cuza: Corpurile legiuitoare...

D. președinte: De ce interveniți, d-le Cuza?

I. Miclescu: Prin urmare, iată d. Iorga, o autoritate și morală și științifică și naționalistă, care admite ideea împământenirii, numai ne prevestește să nu facem confuziuni. Recomandă selecțiune. Apoi nu fac nici eu altceva decât selecțiune când vin la această tribună și rog guvernul actual, și rog această majoritate din care nu fac parte, dar de care mă leagă faptul conlucrării noastre în împrejurările actuale, faptul solidarității morale care rezultă din apropierea tuturor partidelor în acest ceas solemn pentru viitorul patriei noastre, să nu facă confuziune acolo unde se cere diferențiere, să nu facă amestec acolo unde s-a efectuat selecționare. Când este vorba să se aplice măsuri polițienești, umilitoare și asupritoare, se face deosebire între cine le merită și cine nu le merită.

V.G. Morțun, ministru de Interne: D-le Miclescu, îmi dați voie să vă fac de pe acum o declarațiune: n-a fost nici un moment, nici în gândul guvernului, nici în al meu, să fiu în vederile d-lui Cuza...

I. Miclescu: Nu vă cer altceva; nu am avut niciodată altă intențiune, decât aceasta: să vă arăt că în legea, așa cum s-a înfățișat, în legea care place atâta d-lui Cuza, se face o confuziune neumană. Nu se poate ca un Parlament român, nu se poate ca o majoritate liberală să nu aibă nici un criteriu între om și om și să cadă în patimă, în așa greșeală și inutilă, și care nu face onoare sentimentelor moderniste, sentimentelor civilizate, sentimentelor creștine; căci dacă ne amintim mereu de evrei, să nu uităm că noi ne zicem creștini. Apoi să lucrăm cum se cuvine la creștini!

Cuza e creștin când a amenințat că are să sară poporul cu cuțite? E creștin când a vorbit de pogromuri?!

*Barbu St. Delavrancea*¹³: Dar cine a vorbit de pogromuri?

I. Miclescu: În România nu trec asemenea amenințări. Nu admitem acest mod de a desfășura doctrine.

D-lor, categoria de locuitori evrei pământeni, pe care vă rog să o respectați, pentru că există în fapt, și faptele nu se pot nesocoti, există și în drept, pentru că a fost recunoscută de Constituție și d. Mârzescu, într-o întrerupere ce a făcut-o, când vorbea d. Cuza, a pus lucrul în evidență. Nu mai am deci nimic de adăus asupra acestui punct [...]

*Em. Culoglu*¹⁴: D-lor deputați, cred că nu trebuie să uităm că la ordinea zilei e discuția proiectului prezentat de d. ministru de Interne și că ar trebui, un moment cel puțin, să ne ocupăm de dânsul. Asupra acestui proiect de lege am să fac o simplă declarațiune. Sunt deputat al majorității, prin urmare, voi vota acest proiect de lege, așa cum îl va prezenta în cele din urmă d. ministru de Interne. Adică, dacă va găsi să-i facă vreo modificare, o va face, însă îmi rezerv dreptul, alături de d. Miclescu, ca, atunci când timpurile vor permite, să analizez din punctul de vedere al principiilor acest proiect și voi fi probabil alături cu d. Miclescu pentru a cere abrogarea acestei legi [...]

De la Congresul de la Berlin¹⁵ nu mai există o chestiune evreiască în sensul cum era odată chestiunea evreiască în țara românească. De la Congresul de la Berlin această chestiune este pentru totdeauna închisă [...]

La Congresul de la Berlin, independența țării noastre a fost supusă la două condiții: una era primirea Dobrogei, și a doua era rezolvarea chestiunii evreiești în țara noastră. Am primit Dobrogea, și în urmă Corpurile noastre legiuitoare s-au ocupat de chestiunea evreiască și au stabilit dispozițiuni care se găsesc actualmente înscrise în Constituțiune și care dispozițiuni consistă în a nu se mai face diferență religioasă pentru a se acorda cetățenia română și a se acorda această cetățenie prin votul Corpurilor legiuitoare.

Această soluțiune a fost supusă Puterilor străine care făceau parte din Congresul de la Berlin, care constituiau marele areopag european. Acest areopag a primit soluțiunea pe care am dat-o chestiunea evreiești.

De atunci nu mai există chestiune evreiască în această țară [...]

MO-AD, Dezbateri parlamentare, nr. 31, 14 februarie 1915, p. 286-288 (ședința din 10 feb. 1915) și p. 290-293 (ședința din 11 feb. 1915).

¹ Miclescu Ioan (1857-1920), licențiat în drept în Franța, magistrat, ziarist, literat, om de litere, secretar general al MJ în guvernul T. Maiorescu. A scris lucrarea „Chestiunea evreilor”, Botoșani, 1897, precum și piese de teatru.

² La recensământul populației evreiești, realizat în 1912, s-a stabilit cifra de 289.000 evrei. (Colescu Leonida, „La population juive en Roumanie”, 1912, p. 4, 14). Din rațiuni propagandistice, unii politicieni xenofobi avansau un număr aproape dublu – 400.000-500.000 ca „argument” pentru a sublinia imaginarul „pericol jidovesc”, folosindu-se fără scrupule de falsuri.

³ Ministru de Interne era Morțun V.G. (1860-1919). A studiat în Franța; fondator al cercurilor socialiste, al publicațiilor „Drepturile omului”, „Contemporanul”, „Muncitorul” de orientare socialistă. După o scurtă prezență în P.S.D.R., trece la Partidul Liberal, împreună cu alți intelectuali (grupul „generoșilor”), devenind fruntași ai acestei formațiuni politice (parlamentari, prefecți, miniștri, ambasadori). A condus și alte departamente guvernamentale (Lucrările Publice și Comunicațiile). S-a preocupat de situația populației evreiești, elaborând lucrarea „Chestia evreiască” (1893). În calitate de ministru de Interne, Morțun a propus proiectul de lege privind controlul străinilor.

⁴ Uniunea Evreilor Pământeni (UEP) (Vezi cap. UEP)

⁵ Lucrarea dramatică *Manasse* are ca autor pe Ronetti-Roman, scriitor evreu.

⁶ Cu aceste afirmații, I. Miclescu plătește tribut unei prejudecăți sprijinite de unii exponenți ai xenofobiei. În ansamblu promova o orientare realistă privind rolul evreilor în dezvoltarea modernă a țării. Această viziune era împărtășită de oameni politici, manageri, economiști români. Documentarul publicat în această lucrare arată contribuția evreilor la crearea industriei din România, iar acordarea de către CM a avantajelor pentru încurajarea industriei naționale, începând din 1887 (când s-a adoptat primul act legislativ în acest scop) și până în 1920, unor numeroase întreprinderi conduse și finanțate de antreprenori, bănci și alte instituții de credit la care participau și evrei, este o demonstrație a falsității unei asemenea teze (Vezi cap. IX.)

⁷ Arion C.C. (1856-1923), doctor în drept, om politic, publicist, membru onorific al Academiei, diplomat, deputat, președinte al Camerei Deputaților, ministru la diferite departamente și vicepreședinte, președinte al CM.

⁸ Referire la evul mediu, considerat ca o epocă istorică în care a dominat intoleranța religioasă, persecuțiile etnice, propice răspândirii unor prejudecăți xenofobe. (Miclescu era un om cu idei moderne iar A.C. Cuza, un exponent al unor concepții înapoiate – n.n.).

⁹ I. Miclescu, ca și alți promotori ai democrației, cunoștea condițiile de viață ale majorității populației evreiești, mai ales din Moldova.

¹⁰ N. Iorga, „Istoria evreilor în țările noastre”, București, Inst. de arte grafice „Carol Göbl” S-sor N. Rasidescu, 1913. Comunicarea a fost publicată în AAR, tom XXXVI, 1913.

¹¹ N. Iorga, op. cit., p. 179. Iorga, în această lucrare, contestă dreptul evreilor de a fi naturalizați în masă, asemănător altor etnii, aducând învinuiri adesea nereale evreilor așezați de veacuri în Țările Române, fie chemați de unii domnitori, fie ca un refugiu împotriva amenințărilor pogromiste din Galiția, Polonia, Rusia.

¹² N. Iorga, op. cit., p. 205.

¹³ Barbu Șt. Delavrancea (1858-1918), important om de litere, membru al Academiei Române, om politic, deputat în mai multe legislaturi, primar al Capitalei, ministru la diferite departamente.

¹⁴ Culoğlu Emanoil, avocat, ziarist, deputat de orientare liberală.

¹⁵ După războiul ruso-româno-turc din 1877, a avut loc, în 1879, Congresul de la Berlin, care a dezbătut și situația grupurilor etnice minoritare – bulgari și evrei – formulându-se art. 44 al Tratatului încheiat cu acest prilej, prin care se prevedea acordarea naturalizării străinilor (vezi nota 12 la Cuvântul introductiv).

Creștinii și mahomedanii din Dobrogea au primit acest drept în masă, dar pentru evrei, datorită opoziției unor politicieni antisemiți, s-a menținut necesitatea solicitării individuale și aprobarea naturalizării de către cele două camere ale Parlamentului așa cum era prevăzut în art. 7 al Constituției din 1866. Această decizie a creat nemulțumiri în cercurile diplomatice străine, existând riscul de a nu obține independența de stat a României. După tratative diplomatice, guvernării au obținut câștig de cauză, considerându-se că astfel s-ar fi rezolvat „chestia evreiască” din România; în fapt, modalitățile birocratice, pozițiile unor politicieni retrograzi au tergiversat o soluție amplă pentru situația majorității evreilor, considerați „străini” în continuare. Abia după primul război mondial, prin adoptarea Constituției din 1923, s-a găsit o soluție democratică a problemei (vezi doc. 635).

61

***București, 1915, martie 28.* Ministerul de Interne este informat despre dificultatea stabilirii naționalității**

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 28 martie 1915

Domnule Ministru,

Prin cele ce urmează ne permitem să atragem atenția dv. asupra urmărilor pe care le-ar avea pentru populația evreiască pământeană aplicarea articolelor 22 și 23 din Regulamentul Legii pentru controlul străinilor publicat în „Monitorul Oficial” no. 281 de la 20 martie 1915.

Art. 22 și 23 spun că străinii nesupuși unei protecții străine, – denumire sub care suntem înțeleși noi: evreii pământeni, – sunt ținuți, pentru a putea fi scutiți de obligația de a-și lua biletul de liberă petrecere, să dovedească nu numai naționalitatea lor, ci și aceea a părinților lor. Este drept că Regulamentul nu ne impune să ne prezentăm noi, din inițiativa noastră, pentru a face această dovadă, dar nu este mai puțin adevărat că el ne obligă, sub sancțiunea gravelor penalități prevăzute de lege, să avem asupra noastră oricând actele doveditoare ale naționalității noastre și cele a părinților noștri, pentru a le putea supune aprecierii autorităților și a Ministerului de Interne.

Acțiunea începe dificultatea cea mare, aproape de neînviș în starea actuală de lucruri. Este vorba de zeci de mii de oameni de toate vârstele și de toate condițiile, cei mai mulți fără de avere și fără de cunoașterea lucrurilor, puși deodată, în mod brusc, să-și adune acte nu numai pentru ei ci și pentru părinții lor. Dacă pentru generația tânără, prezentarea actelor nu este o problemă grea, fiindcă, în ultimele trei-patru decenii, odată cu consolidarea statului român, cu introducerea unei administrații mai regulate și cu aplicarea riguroasă a legilor școlare, militare etc., populația evreiască autohtonă a fost pusă în măsură, ca și restul locuitorilor țării, să aibă actele oficiale ce decurg dintr-o funcționare normală și ordonată a

vieții publice, nu tot aceeași situație o are, însă, generația mai bătrână. Actele de stare civilă nu sunt introduse decât de la 1865. Concetățenii noștri, români-creștini, dacă ar fi puși să producă actele ce ni se cer nouă pentru dovedirea naționalității noastre și a părinților noștri, n-ar avea o situație mai bună. Dovada o avem în dezbaterile ce a avut loc la Cameră, la discuția articolelor din capitolul asupra Birourilor populațiunii din proiectul de Lege pentru controlul străinilor, acolo unde se impune ca și românii cetățeni să se înscrie în birouri pe baza actelor de stare civilă. Domnii deputați care au vorbit cu acest prilej au insistat (a se vedea „Dezbaterile oficiale” no. 35 ale „Monitorului” cu no. 258, ședința Camerei de la 17 februarie c.) asupra imposibilității aplicării acestei dispoziții, sub motivul că foarte puțini români-cetățeni posedă acte. De altfel, nici nu este cu putință să se poată face dovada – negativă – a nesupunerii către un stat străin. Art. 22 din Regulament ne dă, ce e dreptul, puțința, întru dovedirea naționalității noastre și celeia a părinților noștri, să producem orice fel de acte publice, de orice natură ar fi. Dar aceasta nu înlătură dificultățile. Ne luăm libertatea să vă arătăm numai unele din ele.

Sunt, desigur, mii de evrei – cum sunt și mai mulți români cetățeni – care s-au mutat dintr-un loc într-altul, care sunt de zeci de ani stabiliți în alt oraș decât acela al nașterii și care, dacă ar fi să-și procure acte pentru ei și pentru părinții lor – mai ales pentru părinții lor – ar trebui să se întoarcă la locul nașterii și să facă cercetări migăloase, foarte grele și, în același timp, foarte costisitoare. Migrațiunea internă de la o localitate la alta, care a avut și continuă să aibă loc și la care se adaugă obiceiurile cunoscute ale populației autohtone – fie ea românească sau evreiască, – de a nu da atenția cuvenită păstrării de acte oficiale, va fi una din pricinile de căpetenie care vor face ca Regulamentul Legii pentru controlul străinilor să aibă consecințe nenorocite pentru evreii pământeni.

Dar mai sunt și altele.

Schimbarea numelui – deci greutatea de a stabili filiația – va fi un motiv de supărare. Modernizarea numelor s-a făcut, după cum se știe, atât la românii creștini cât și la românii evrei pe o scară foarte întinsă.

Sunt, apoi, mulți cei de o vârstă ceva mai înaintată, care, născuți înainte de introducerea actelor de stare civilă, nu pot face principala dovadă cerută. Sunt apoi mii de cazuri în care copiii au rămas de la o vârstă fragedă fără de părinți și au fost crescuți de rude, cunoscuți sau de instituții filantropice.

Sunt, apoi, foarte numeroase cazurile în care alcătuirea de acte este îngreuiată prin faptul mării emigrări evreiești ce-a avut loc (Statisticile Ministerului de Interne, Direcția Siguranței generale, arată că numai în intervalul de la 1900-1906 au emigrat peste 50.000 evrei).

Sunt, apoi, și cazurile – și ele frecvente – de simplă neglijență în păstrarea actelor vreme de generații, și categoria acelor care, în trecut și într-o măsură oarecare și în prezent, n-au contractat decât căsătorii religioase.

În general, pentru a putea judeca mai bine situația, este necesar să se ție seama că dispozițiile articolului 22 au în vedere o populație compusă în mare parte dintr-un proletariat al cărui grad de cultură nu este tocmai ridicat și a cărui mizerie materială, provocată, în primul rând, de motivele politice cunoscute, îl pune în imposibilitate ca din propriile lui mijloace și din propriul lui imbold să corespundă cerințelor imperioase ale acestui articol.

Cerințele acestea sunt de așa natură încât, dată fiind starea de lucruri – complexă – pe care o descriem mai sus, se va întâmpla ca mulți evrei pământeni să fie nevoiți – în caz

de aplicare a art. 22 și 23, – să-și scoată bilet de liberă petrecere, întocmai ca străinii propriu-ziși.

Eventualitatea aceasta nu este o simplă ipoteză a noastră, deoarece art. 22 spune în mod categoric că actele vor trebui să dovedească „atât condiția străinului cât și a părintelui său”. Regulamentul lasă Ministerului de Interne latitudinea să aprecieze dacă actele prezentate vor fi sau nu doveditoare în cauză. Art. 23 prevede că în caz când Ministerul de Interne, care judecă în ultima instanță, va găsi că actele nu sunt doveditoare, aceia pentru care Ministerul se va fi pronunțat în sens negativ vor trebui să-și scoată bilete de liberă petrecere. Mai mult, Regulamentul nu prevede în mod clar ca aceia care au satisfăcut legea recrutării să fie, fără de alte forme, scutiți de obligația de a avea sau cere certificatul de scutire al biletului de liberă petrecere. El deschide deci perspectiva ca foști și actuali soldați români să fie siliți, din pricinese arătate, să-și scoată biletul de liberă petrecere, care-i va clasa pentru totdeauna, pe ei și pe copiii lor, ca pe străini, ca pe străini propriu-ziși; cu alte cuvinte, creează posibilitatea ca aceia care sunt supuși oricând chemării de a-și vărsa sângele pentru țară să fie puși în poziția de a avea în raniță biletul de liberă petrecere.

Nu înțelegem cum ar fi cu puțință să se impună evreilor pământeni acte, – cum este biletul de liberă petrecere – care sunt bazate pe faptul unei supușenii străine evidente și mărturisite, și care sunt eliberate în urma procedurii actelor de călătorie și a pașapoartelor date de state străine.

La ce ar duce aplicarea Regulamentului reiese clar din cele arătate până aici. Dacă ar fi să ducem mai departe analiza consecințelor acestei aplicări, am mai da și de alte urmări, nu mai puțin grave ca cele semnalate.

Vom menționa, însă, numai una, fiindcă ea ilustrează mai bine situația în care s-ar găsi evreii pământeni care, neputând produce actele la cerere, ar fi siliți să-și ia bilet de liberă petrecere. Evreii din această categorie sau n-ar putea să-și scoată pașaport în caz când ar voi să meargă în străinătate, dat fiind că pașapoartele românești nu se eliberează decât supușilor români, sau, dându-li-se pașaport, – fiindcă nici nu se va putea altfel, – vor fi prin pașaport declarați ca *supuși români*, iar prin biletul de liberă petrecere ca străini propriu-ziși (fără a aparține însă vreunui stat din lume).

Nu mai insistăm nici asupra faptului că îndatorirea de a avea acte de naționalitate pentru sine și pentru părinți ar putea fi o sursă de șicane și de arbitrarități din partea unor organe administrative care, în Moldova mai ales, sunt animate, din cauza propagandei antisemite ce se duce de decenii, de un spirit pronunțat de ostilitate în contra populației evreiești.

Regulamentul n-a prevăzut dificultățile mai sus expuse, nici urmările nenorocite ce ar avea aplicarea lui. Evident, o numărătoare a populației evreiești autohtone poate și trebuie să se facă. Este, în primul rând, în interesul nostru ca să știm câți evrei pământeni suntem. Dar, pentru a se face o asemenea cercetare ar trebui și timp suficient și o organizație specială, bazată pe un serviciu de contencios cu ramificațiuni în toată țara și care să dispună de mijloacele bănești îndestulătoare pentru a putea ajuta zecile de mii de evrei pământeni, săraci și necunoscători în materie, incapabili să-și reguleze singuri poziția civilă și starea națională.

Numai în asemenea condiții ar putea să se aplice art. 22 din Regulament, fără de jigniri pentru interesele noastre. Dar o asemenea lucrare nu s-a făcut până acum nici de stat nici de noi. Dificultățile de aplicare subzistă deci în toată întinderea lor, așa cum le-am arătat în cele ce preced [...]

În împrejurările de față și în condițiile arătate, Regulamentul legii pentru controlul străinilor reprezintă pentru noi o gravă amenințare.

Nu ne îndoim că, după ce v-am semnalat aceasta, veți cumpăni că nu numai dreptatea este cu noi, dar că nici interesul statului nu cere ca să se ridice acum o problemă așa de grea și că veți binevoi să luați măsuri în consecință.

Primiți, vă rugăm, domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni¹.

În numele Reprezentanței,
Președinte, (ss) Dr. Ad. Stern

Secretar, (ss) S. Labin

ACIER, Fond I, ds. 340/1911-1916, f. 147 f/v, 148.

¹ Conducerea UEP a elaborat anterior, la 21 martie 1915, o notă explicativă în legătură cu consecințele aplicării articolelor 22 și 23 din Regulamentul legii pentru controlul străinilor (vezi doc. 60).

62

București, 1915, aprilie 2. Ministerul de Interne critică abuzurile organelor administrative locale privind evreei pământeni în aplicarea dispozițiilor din Legea controlului străinilor

Ministerul de Interne

2 aprilie 1915

Ordin

Sunt informat că d-voastră ați luat dispoziții ca toți evreei din județ să se prezinte autorității respective pentru a justifica cu acte dacă fac parte din categoria celor scutiți de bilet de liberă petrecere sau trebuie să obțină asemenea bilete.

Dispozițiile art. 9 din lege și 22 din regulament trebuiesc a fi înțelese în sensul că aceia dintre străini care cred că întrunesc condițiile citatelor articole care prevăd dispensa de bilete de liberă petrecere nu sunt obligați să se prezinte înaintea autorităților.

Aceia însă care vor fi dovediți că s-au sustras de la obligația de a avea bilet de liberă petrecere vor fi pedepsiți conform legii.

Cei dispensați de biletul de liberă petrecere care totuși se prezintă de bună voie înaintea autorităților spre a cere să li se dea dovadă de scutire vor fi admiși să dovedească situația lor și se va proceda conform art. 22 al. 6 din regulament^{1,2}.

Ministru de Interne, V.G. Morțun

ACIER, Fond I, ds. 340/1911-1916, f. 153

¹ Legea pentru controlul străinilor, controlul unora din stabilimentele publice și pentru înființarea unui birou al populației. (MO nr. 281, din 20 martie 1915)

² În legătură cu acest ordin, conducerea UEP solicita:

„Comitetele din capitalele de județ ca, pe cât posibil, odată ce noi am obținut aici rezultate generale, să intervină ele, – atunci când autoritățile locale calcă ordinele ministeriale și comit abuzuri în contra evreilor – la prefectură sau acolo unde trebuie, pentru a obține înlăturarea șicanelor. Comitetele trebuie să completeze, prin intervenții și demersuri locale, lucrarea de natură generală pe care o facem noi aici, în București, și care este de obicei extrem de grea” (*Ibidem*, f. 154 v).

Deoarece șicanele și abuzurile privind respectarea actului legislativ sus-menționat au continuat, conducerea UEP a făcut noi demersuri la MI și la Prefectura Poliției Capitalei pentru a respecta statutul juridic al evreilor pământeni, inclusiv dreptul de a avea un pașaport eliberat de statul român (*Ibidem*).

Redăm în continuare unele abuzuri relatate de secțiunile UEP din țară. Astfel la Podu Turcului, la 8 aprilie, secția de jandarmi locală a chemat pe Ijic Iosef să-i prezinte actele care dovedesc împământenirea; o situație similară a fost în comunele Vuțcani și Ruginoasa din jud. Suceava, Buhuși, jud. Neamț. Aceste abuzuri se sprijineau pe Ordinul nr. 67/20 martie 1915 al Inspectoratului General al Jandarmeriei, care cerea respectarea art. 22 din Regulamentul Legii pentru controlul străinilor. (*Ibidem*, f. 161/v-162). În fața acestei situații, UEP a sesizat MI și Prefectura de Poliție a Capitalei la data de 8 mai 1915 (*Ibidem*).

63

Londra, 1917, iulie 6. Apelul dr.-lui M. Gaster, președinte al „Romanian Jewish Association”, din Marea Britanie, pentru constituirea unei asociații de ajutorare a evreilor din România

Dragă Domnule,

Vă cer să intrați în Societatea de mai sus și motivul este evident, deoarece, fiind născut în România sau cunoscând situația îngrozitoare a evreilor de acolo, nu v-ați putut nici un moment refuza simpatia pentru cauza evreilor români, ba mai mult, sunt sigur că veți dori să veniți în întâmpinare și să ajutați cum puteți mai bine.

Nu este o exagerare să se afirme că, dintre toți evreii din lume, nici unii nu au fost tratați cu mai mare cruzime, cu mai mari privațiuni, nu au suferit atât de mult de pe urma persecutorilor lor ca evreii din România. Soarta lor a fost cea mai tristă, chiar mai rea decât aceea a fraților noștri de sânge din Rusia pe vremea autocrației, deoarece acolo, cel puțin ei erau cetățeni, recunoscuți de stat ca atare și bucurându-se de o seamă de drepturi civile. Lucrurile nu stau așa cu evreii români: ei au fost scoși în afara legii, declarați străini pe pământul pe care s-au născut, lăsați la discreția administrației, cu restricții de deplasare, supuși celei mai ostile legislații [...]

O parte a populației evreiești, fiind evacuată cu forța, a fost trimisă în Rusia în toiala iernii și într-o vreme de înflorire a țarismului. Au fost tratați fără nici o milă, iar descrierile care ne parvin despre soarta teribilă a acestor evrei nefericiți, mai mult de o sută de mii, întrec orice închipuire. Pe de altă parte, un număr de evrei români cu reședința în Germania au fost internați în lagărul de la Holzminden, iar soarta lor nu este una fericită. De la acești coreligionari săraci, pe cale de a pieri de foame, ne-au sosit apeluri jalnice.

Viitorul evreilor din România însăși este încă întunecat. Pentru a amăgi lumea exterioară, au fost făcute publice declarații fățarnice, dar cei care își amintesc războiul anterior¹ și promisiunile făcute atunci și încălcate fără rușine vor ști ce valoare să pună pe aceste noi promisiuni de aceeași natură.

Obiectivul Societății mai sus menționate este să strângă informații despre toate aceste puncte, să contacteze guvernul rus în ideea de a-i ajuta pe evreii români săraci risipiți în toată Rusia și să obțină fonduri pentru a le ușura pe cât posibil suferința și, de asemenea, să facă apel, în numele lor, la simpatia restului evreimii și, în special, în numele celor care mai trăiesc în condiții teribile în Moldova.

Obiectivul societății este, de asemenea, să-i ajute pe evreii români internați în țările inamice și, în ultimă instanță, să adopte acele măsuri ce vor fi necesare pentru a salvarda interesele de viitor ale evreilor din România și să obțină pentru ei deplina emancipare, drepturi și libertăți egale.

Nu am nici o îndoială că veți veni în întâmpinarea noastră și că vă veți alătura Asociației și ne veți da ajutorul material, la fel ca și sfatul și simpatia dumneavoastră.

Cu anticiparea justificată a unui răspuns favorabil,

Rămân al dumneavoastră,

M. Gaster

Moses Gaster, Memorii, Corespondență. Ediție îngrijită și adnotată de Victor Eskenasy. Buc., Ed. Hasefer, 1998, p. 381-382.

¹ Referirea se face la cel de-al doilea război balcanic din iulie 1913, când s-a promis încetățenirea tuturor evreilor care au luptat pe front.

64

Sibiu, 1919, martie 28. Incitații antisemite în presa locală

„[...] Fiii lui Israel încep să invadeze frumoasa noastră țară.

Sediul consiliului dirigent este plin cu acești indivizi. Ei au împuțit Ungaria, au ruinat-o complet și acum ei se aruncă asupra regiunilor noastre frumoase și bogate pentru a prăda ceea ce a fost cucerit cu atâta greutate, pentru a ne arunca în abis.

Ungurii atacă viața noastră, acum iată și pe evrei că iau ofensiva contra noastră și vor să ne răpească bazele noastre materiale.

Nu avem alte mijloace decât de a nu primi pe Iuda sub cortul nostru căci el ne va trăda.

Trebuie să știm că noi vom recolta ceea ce vom semăna, că acoperișul nostru va fi astfel cum îl vom construi.

Cei mai periculoși inamici ai acestui stat sunt negustorii evrei împotriva cărora noi trebuie să ne apărăm cu toate forțele noastre.

Ei sunt acei care urcă prețurile prin speculația lor. Nu avem nevoie să dovedim cât ar fi aceasta de păgubitor țării noastre, cât ar submina dezvoltarea economică în viitor, toată lumea o știe.

E vorba numai de a se ști cum putem să ne apărăm împotriva lor.

E foarte ușor de răspuns; pentru aceasta autoritățile competente trebuie să procedeze:

1. să facă o razie severă pentru a expulza pe evreii care nu au un domiciliu stabil pe întinsul României Mari;

2. a se da ordine stricte cu privire la invazia evreiască;

3. a face să se execute strict ordinele de poliție și birourile de informațiuni care vor trebui să fie mai bine organizate astfel pentru controlul voiajorilor din trenuri;

4. să interzică comerțul de contrabandă prin măsuri adecvate ca și comerțul de stat care a fost tolerat în vechea Ungarie în detrimentul și pentru slăbirea populației românești;

5. să se organizeze de urgență cursuri de învățământ comercial în orașe, eventual cursuri ambulante, pentru a se înrădăcina în poporul român spiritul comercial care până azi a fost privilegiul exclusiv al evreilor;

6. a se înlocui studiile abstracte și inutile din școlile normale și secundare prin cunoștințe elementare de comerț și industrie;

7. a îndruma tineretul poporului nostru spre comerț și industrie pentru a crea generații cunoscătoare în această activitate productivă care ne va aduce mult mai mult câștig decât orice altă ocupațiune;

8. a decide populația românească de a scoate banii din fundul sărtarelor pentru a le investi în acțiuni la băncile centrale pe care guvernul nostru le întemeiază acum, mai precis în scopul de a împiedica comerțul necinstit al evreilor și de a asigura țăranilor acționari fructul muncii lor;

9. a se boicota evreii din orașe pentru a-i împiedica să exploateze țăranii săraci de la care, pentru două litre de țuică, o jumătate kg. de zahăr și un sfert de litru de petrol, ei iau făina și ouăle.

Dacă noi vom proceda împotriva acestor „cetățeni onorabili” printr-o acțiune generală, curajoasă, sinceră și hotărâtă, noi vom putea, fără a recurge la pogromuri, să ajungem la ceea ce dorim, în România Mare, la o bogăție materială și în forțe ca și în bunuri”.

„Jidanii”, „Renașterea Română”, Sibiu, 28 martie 1919.

București, 1919, septembrie 19. Condiții pentru eliberarea unui pașaport

MI-DPSG 29249 S

19 septembrie 1919

Domnule Prefect,

În urma raportului dv. nr. 45167/1919, vă comunicăm că puteți elibera pașapoarte numitului Bercovici, soției și fiicei sale, dacă au aprobarea Serviciului valutei de pe lângă Banca Națională a României, dacă probează că întrunesc condițiile prevăzute la art. 5 din regulamentul Legii asupra pașapoartelor, precum să-și îndeplinească și formalitățile cunoscute pentru vize.

Ministru, (ss.) I.M. Grigorescu

Director, (ss.) Indescifrabil

AIN Iași, Fond Prefectura Jud. Iași, ds. 19/1919, f. 69.

Iași, 1920, iulie 10. Discriminări cu privire la prețul cărnii cumpărate de evrei

Ordonanță

Noi, Președintele Comisiunii Interimare a Comunei Iași

Disponem:

Cu începere de la 10 iulie a.c. carnea de vacă se va vinde în piețe după cum urmează:

Carnea de vacă pentru creștini 9 lei/kg.

Carnea de vacă pentru evrei 11 lei/kg.

Mușchi, antricoate pentru creștini 11 lei/kg.

Mușchi, antricoate pentru evrei 13 lei/kg.

Contravenienții la această ordonanță vor fi supuși penalităților prevăzute de lege.

Președinte, D.N. Celibidache

Secretar general, C. Grall

Loc. cit., Fond Camera de Comerț și Industrie Iași, ds. 94, 1920, f. 30.

București, 1920, decembrie 9. Parlamentari evrei și reprezentanții instituțiilor comunitare condamnă atentatul săvârșit la Senat de un grup anarhist

Dr. B. Straucher: D-le președinte și onorată Cameră, din pricina prematurei ridicări a ședinței trecute mi-a fost cu neputință a-mi exprima simțirea, atât în numele colegilor evrei din Cameră, cât și în numele întregii evreimi din țara românească, cu privire la groaznicul și detestabilul atentat săvârșit la Senat, care a costat viața câtorva oameni nevinovați, mari bărbați de stat și prelați ai bisericii, căzuți jertfă datoriei¹.

Unul din preceptele religiei noastre poruncește: „Să nu ucizi”. Și noi evreii condamnăm orice asasinat².

Pentru noi, asasinatul nu constituie în politică o armă de luptă, căci noi evreii nu concepem decât lupta cu arma spiritului.

Încredințăm înțelepciunii guvernului...

A. C. Cuza: Troțki.

Duiliu Zamfirescu, președinte: D-le Cuza, vă rog, nu întrerupeți când cineva face o declarațiune așa de simpatică pentru țară...

Dr. B. Straucher: ...Încredințăm înțelepciunii guvernului și acestui Parlament siguranța că nu se vor lăsa târate la îngrădirea libertăților cetățenești constituționale din pricina câtorva ordinari.

Este destul de puternic Statul nostru pentru a putea pune stavilă unor astfel de crime, tocmai pentru că noi toți fiii devotați ai acestei țări suntem oricând gata să-l sprijinim în menținerea ordinii dorită de noi toți.

Noi, evreii, ne asociem și noi doliului general produs de acest mișelesc atentat.

Uniți cu toții, privim cu liniște viitorul României Mari.

MO, nr. 8, 15 decembrie 1920, p. 153-154.

¹ Joi, 9 dec. 1920, la ora 14,45, în clădirea Senatului au explodat două bombe. În această deflagrație, și-au pierdut viața Dimitrie Radu, episcopul Oradei Mari, D. Greceanu, ministru de Justiție, și ulterior senatorul Spiru Gheorghiu, președintele Sfatului Negustoresc. Au fost răniți episcopul de Roman, Romulus Ciorogariu, și generalul Coandă.

Între cei care au luat parte la atentatul de la Senat un rol principal l-a avut un anume Max Goldstein. Acesta avea 23 de ani și era originar din Bârlad. În 1917, el trecuse în Rusia, unde a intrat în contact cu teroriștii ruși. Acolo și-a pierdut mâna dreaptă într-o experiență de preparare a unor explozibile. După atentat, Max Goldstein a fugit în Bulgaria, de unde a revenit la 19 nov. 1921, când a aflat de arestarea complicilor săi. A fost prins la 21 nov. 1921, lângă comuna Călugăreni.

Anchetatorul a încercat să dea o turmă naționalistă acestui act criminal. „Curierul Israelit”, exprimând punctul de vedere al populației evreiești, a condamnat cu vehemență acest atentat: „Manifestările acestea anarhice nu pot să găsească decât reprobare din partea populației evreiești care, dornic de o așezare cât mai democratică a țării, a înțeles că această evoluțiune nu se poate face decât pe cale legală. Violența [...] nu este născătoare de legalitate și de ordine, ci de absolutism și de anarhie” (nr. 9/13 nov. 1921)

Gabriel Schäffer, un eminent jurist, a arătat în aceeași publicație: „Legăturile ce comisarul regal cearcă să le înnoade între fapta lui Max Goldstein și sufletul evreiesc în esența lui formează un uriaș și fenomenal monument de inconștientă și monstruoasă” (nr. 22/19 febr. 1922).

A se vedea și „Adevărul” nr. 11257/10 dec. 1920; nr. 11544/22 nov. 1921 și nr. 11548/26 nov. 1921.

² În ședința Senatului de miercuri 15 dec. 1920, s-a dat citire următoarelor telegrame:

„În ruga de Șabat, enoriașii Sinagogii Mari au înălțat rugile lor către atotputernicul Dumnezeu, pentru odihna sufletelor episcopului Dimitrie Radu și Dumitru Greceanu, ministru de Justiție, care au căzut victime ale atentatului din Senat.

Enoriașii Sinagogii Mari exprimă pe această cale indignarea lor. Dezaprobă cu toată tăria astfel de atentate monstruoase și neumane, luând parte activă la durerea pricinuită țării.

Epitropia Sinagogii Mari, strada Spaniolă nr. 9” (MO-S, nr. 9, 23 dec. 1920, p. 49).

„Comitetul de acțiune al Comunității Israelite din București își exprimă toată groaza și oroarea ce o simte față de groaznicul și mișeleșcul atentat comis, ale cărui victime au căzut iubitul și venerabilul președinte al Senatului, și alți domni senatori, cărora le dorim o grabnică însănătoșire, iar victimelor căzute pe altarul datoriei către Patrie, I.P.S.S. Episcopul Dimitrie Radu și ministrul D. Greceanu, le vom păstra, împreună cu Patria Română, o veșnică amintire și ne vom ruga pentru odihna sufletelor lor neprihănite. Comitetul de acțiune al Comunității Israelite Ortodoxe”. (Ibidem)

„În ruga de Șabat, enoriașii Sinagogii Mari din Capitală, indignați în contra odiosului atentat comis în incinta maturului Corp al Senatului și dureros impresionați de suferințele la care este expus d. general Coandă, președintele Senatului, și ceilalți domni senatori, au îndreptat astăzi rugăciunea lor către atotputernicul Dumnezeu, ca să le trimită o grabnică însănătoșire și să redea scumpei noastre patrii pe valoroșii fii care au fost mișelește loviți pe câmpul de onoare al luptei pentru consolidarea și pentru readucerea patriei la liniște și ordine.

Trăiască România Mare și cei care luptă pentru binele ei.

Epitropia Sinogogii Mari din București”. (Ibidem)

Capitolul II

GOANA DE LA SATE. EMIGRĂRI, EXPULZĂRI

68

Bârlad, 1900, ianuarie 11. Tineri israeliți au căpătat pașapoarte de emigrare înainte de a fi satisfăcut serviciul militar

Prefectura Jud. Tutova
Serviciul Administrativ

No. 151

Domnule Ministru,

Conform dispozițiilor ordinului Domniei-Voastre nr. 21771/99, am onoarea a vă înainta alăturat de aceasta, un tablou pentru luna decembrie 1899, de tinerii israeliți din județul Tutova, care au căpătat pașapoarte de emigrare înainte de a fi satisfăcut obligațiunile legeri militare, rugându-vă să binevoiți a dispoza cele de cuviință.

Binevoiți vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni¹.

Prefect, (ss) Th. Emandi

Director, (ss) A. Popescu

Domniei Sale

Domnului Ministru al Afacerilor Străine București.

AMAE, Fond 33/900 Emigrări, f. 3.

Pe document, notificarea: „La dosar lucrarea cu nr. 1713”.

¹ Aceeași comunicare a fost adresată de Prefectura jud. Brăila în data de 17 iulie 1900 (*Ibidem*, f. 173).

București, 1900, februarie 12. Ministerul de Interne comunică prefectului județului Iași o dispoziție legislativă referitoare la emigrarea din țară

Ministerul de Interne
Direcțiunea Administrațiunei Generale
a Personalului și Poliției de Siguranță

București, 1900
3909/12 februarie 1900
Nr. 1333

Domnule Prefect,

Domnul Prefect al Poliției orașului Iași, prin raportul nr. 382/1900, ne-a cerut de a-i comunica dacă poate elibera pașapoarte de emigrare persoanelor care au făcut armata și îndeplinindu-și termenul au fost trecute în concediu.

Am cerut în această privință și avizul d-lui ministru de Război care, prin adresa nr. 3991, ne arată că nici o dispoziție legală nu oprește emigrarea din țară.

În vederea acestui aviz pe care și acest minister îl împărtășește, vă rog, domnule Prefect, a aduce la cunoștința Prefecturii Poliției locale că poate elibera pașapoarte de emigrare persoanelor aflate în condițiile semnalate de d-sa.

Primiți, domnule prefect, asigurarea considerațiunii mele.

Ministru, Gh. Em. Bogdan

Director, (ss.) Indescifrabil

Domnului Prefect al județului Iași

AIN Iași, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 4/1900, vol. 1, f. 149.

București, 1900, februarie 16. Circulară a Ministerului Afacerilor Străine privind pașapoartele de emigrare „bune numai pentru ducere”

Ministerul Afacerilor Străine

Circulară către toate Legațiunile noastre și către Consulatele de 1-a categorie

Dle. Ministru... Consul general, Consul Gerant,

Am onoarea a vă trimite aci alăturat o listă de tinerii evrei cărora prefecturile noastre le-au liberat, în cursul anului trecut, după cererea lor și înainte de a fi satisfăcut în țară obligațiunile legii de recrutare, pașapoarte cu mențiunea „bune numai pentru ducere”.

Indivizilor cuprinși în această listă urmează – precum v-am arătat prin adresa mea no. 21.771 din 2 decembrie 1899 – să nu le înlesniți, în nici un mod, intrarea în țară, refuzându-le atât viza sau preschimbarea pașaportului, cât și vreun ajutor de orice fel.

Semnătură (ss) Indescifrabil

9/25 II 900

AMAE, Fond 33/1900, Emigrări, f. 15.

Pe document notificările: 1. „La Legația din Haga se vor trimite patru exemplare. A. Niculescu”. 2. „Se va întocmi și copia cu cemeală chimică un singur tablou, conform modelului (ss.) Indescifrabil”.

71

București, 1900, martie 8. La cererea prefectului Poliției Iași, Ministerul de Interne solicită avizul Ministerului Afacerilor Străine pentru a elibera pașapoarte de emigrare evreilor ce urmau a fi chemați sub drapel

Ministerul de Interne
Direcțiunea Administrațiunei Generale
a Personalului și Poliției de Siguranță

No. 6137
8 mar. 900

Domnule Ministru,

Dl. Prefect al poliției Iași ne arată prin raportul nr. 3024 că mulți dintre tinerii evrei care au fost recrutați anul acesta pentru formarea contingentului clasei 1901 și repartizați la diferite corpuri de armată se prezintă la acea prefectură și cer a li se elibera, unora pașapoarte de emigrare și altora pașapoarte cu taxă, în realitate însă și aceștia din urmă tot pentru a emigra.

Mai înainte ca acest Minister să ia vreo dispozițiune generală în această privință, am onoare a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a ne da și avizul Domniei-voastre dacă se pot elibera pașapoarte în scop de emigrare, unor asemenea evrei, care urmează a fi chemați sub drapel.

Primiți vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni¹.

P. ministru, G. Em. Bogdan

Director, (ss) Indescifrabil

D-lui Ministru al Afacerilor Străine

Ibidem, f. 248.

Pe document notificarea: „La dosar, 17 oct. 1900 (ss.) Indescifrabil”.

¹ Vezi doc. 68.

București, 1900, aprilie 29. Ministerul Afacerilor Străine anunță prefectului județului Iași că eliberarea pașapoartelor de emigrare este gratuită pentru israeliții lipsiți de mijloace

Ministerul Afacerilor Străine
Direcțiunea Afacerilor Politice și Contenciosului

București, 29 aprilie 1900

Domnule Prefect,

Am onoare a vă comunica că legea timbrului în aplicare la 1 martie a.c. nu schimbă întru nimic deciziunea Consiliului Miniștrilor din jurnalul nr. 4 de la 12 august 1891, relativă la gratuitatea pașapoartelor eliberate israeliților emigranți și că, prin urmare, pașapoartele se vor putea elibera și de acum înainte în mod gratuit israeliților care emigrează din țară și care vor fi lipsiți de mijloace.

Primiți, vă rog, Domnule Prefect, asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Ministru, (ss) G. Cantacuzino

Director, (ss) Indescifrabil

Domniei Sale
D-lui Prefect al Județului Iași

AIN Iași, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 4/1900, vol. I, f. 321.

Pe document rezoluția: „Mai 4. D-lui Pref. al Poliției Iași, Prefect (ss) Indescifrabil.”

Iași, 1900, aprilie 29. Prefectura informează Ministerul de Interne despre grija populației evreiești pentru emigranții săi

Prefectura Jud. Iași către Ministrul de Interne

Am onoare a aduce la cunoștința dv. – după cum îmi comunică d. subprefect plasa Codru, prin raportul nr. 1492 – că în seara zilei de 24 a curentei luni au sosit în comuna Poeni, acest județ, un grup de 86 evrei ce veneau din Bârlad și care emigrează din țară, voinđ a parcurge drumul pe jos până la Hamburg. Aceștia au fost găzduiți de evreii din târgușorul Poeni; a doua zi au plecat spre Iași și sosind în târgușorul Trei Fântâni din

Comuna Buciumi, au fost întâmpinați de un însemnat număr de evrei veniți din Iași. Un comitet constituit ad-hoc le-a pregătit găzduire în ograda crâșmei d-nei Brana Arișteanu unde au stat până la orele 9½. În acest timp i-au vizitat un număr mare de evrei din Iași, oferindu-le ca ajutor bani, nutriment, haine etc. Toți erau însoțiți cu pașapoarte de emigrare în regulă și conduși de tânărul numit Grimberg din Bârlad. Marți 25 curent au fost găzduiți noaptea de către coreligionarii lor de pe strada Socola din Iași; de unde a doua zi au plecat tot pe jos cu oprire Podu Iloaiei.

În tot timpul cât au stat în comuna Buciumi au păzit buna liniște.

Prefect, (ss) Indescifrabil

Ibidem, f. 316, /v 317.

74

Pretura Bahlui-Cârligătura, 1900, mai 4. Propunere de a nu se elibera pașapoarte de emigrare evreilor care au datorii către stat și comună

România

Pretura Bahlui-Cârligătura

Jud. Iași nr. 2312

1900, mai 4

Domnule Prefect,

DI. Primar al comunii Podu Iloaiei, prin raportul cu nr. 2105, îmi comunică că mai mulți evrei din acea comună voiesc a emigra în America, prin scoatere de pașapoarte în baza diferitelor acte ce le procură cu martori; și în vedere că acești evrei datoresc cu diferite contribuțiuni atât la stat, cât și la comună, am onoare a vă ruga să binevoiți a regula de urgență prin locurile competente, pentru a se lua măsuri de a nu li se da nici un act, până mai întâi nu va [vor] prezenta bilete de identitate eliberate de acea comună.

Binevoiți vă rog Domnule Prefect a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Subprefect, (ss) Indescifrabil

D-sale, D-lui Prefect al jud. Iași, Serviciul Adm-tiv

Ibidem, f. 335.

Pe document rezoluția: „5/5. Dlui Prefect al Poliției Iași. Prefect (ss) Indescifrabil”.

Piatra Neamț, 1900, mai 30. Cuvânt de rămas-bun din partea grupului Lew-Echad condus de M. Wahrman

*Eu te las țară iubită
De al teu cer mă depărtez,
Dar cu inima cernită
Plâng amar, amar oftez...*

V. Alecsandri

Astăzi, marți, 30 mai 1900, ora 2 p.m., subsemnații, fii ai unui neam de secole pribeag, ai unui neam, care cu toate că a adus omenirii servicii mari, nu poate găsi un adăpost, un loc de tihnă, – împinși de valurile negre ale mizeriei, care fără milă s-au abătut peste capul nostru și al familiilor noastre, – și care, ca un flagel mistuie prin foame familiile noastre; – părăsim orașul natal Piatra Neamț și sacrul teritoriu al țarei românești pentru totdeauna.

Pornim pe jos, căci n-avem mijloace bănești pentru drum.

Pornim în grup, în convoi, părăndu-ni-se că vom suporta mai ușor mizeria și necazul, fiind atâția frați împreună.

Ne ducem pe alte țarmuri, în locuri îndepărtate, – departe de tine, scumpă și mult iubita noastră patrie; – da! Departe de familiile și cunoscuții noștri – departe de toate ce ne sunt mai scumpe.

Ne îndreptăm pașii spre țări necunoscute, cu speranță la bunul Dumnezeu, că acolo vom putea găsi undeva în lume o bucată de pâne de câștigat pentru femeile și copiii noștri.

Mărturisim pe conștiință că părăsim țara cu cea mai adâncă sfâșiere de inimă, – țara în care ne-am născut și crescut, – la a căror școli și cazărmi am învățat a ceti și serie – am învățat s-o iubim din toată inima, – a-i respecta legile și idealurile, unde am învățat cânticele glorioșilor și vitejilor tăi stăpânitori, care cântice și doine ducem cu noi în traistele noastre.

Am fost și suntem evrei, dar nimic nu a împiedicat în noi formarea și consolidarea sentimentului de dragoste și iubire către această țară, de supunere către legi, de devotament către tron. Frații noștri și-au dat destulă dovadă de sincerul patriotism și iubire pentru tine [...]

Aproape majoritatea dintre noi am servit cu devotament sub drapelul falnic al acestei țări. Am învățat în cazarmă să venerăm memoria glorioșilor tăi fii și a aceluia ce au creat independența ta.

Astăzi, când toate iluziile noastre sunt pierdute pentru noi, – astăzi când noi și familiile noastre suntem expuși a muri de foame, instinctul de conservare ne mână aiurea în alte țări, spre alte orizonturi; simțul demnității ne mână, ne trimite acolo unde vom avea poate norocul de-a putea câștiga pânea zilnică și să fim considerați în același timp ca oameni.

România! Țara în care am trăit un sfert de viață, în care lăsăm osemintele strămoșilor noștri și părinților noștri, te părăsim pentru totdeauna.

Ai fost altădată mai tolerantă, mai indulgentă, mai mărinimoasă pentru părinții noștri, când școalele tale erau deschise tuturor, când în armată oricine putea avea grade,

când fiștecare putea șede și întreprinde ce voia și în orice loc, când în fine părinții noștri considerați fiind ca pământeni se bucurau de favoruri și privilegii – nepurtând ca noi astăzi fiii lor stampila neagră de străini! Faci legi economice contra streinilor și noi, considerați pe nedrept ca atare, suntem cei întâi loviți.

Cu toate acestea te-am iubit și te iubim, ducând dorul teu cu noi, mângându-ne că vântul nu va mai sufla așa aspru pentru frații noștri ce rămân în țară. Avem speranță în Dumnezeu că nu e departe timpul când vei recunoaște drepturile fraților noștri, suntem convinși că în curând întreaga Țară Românească se va convinge la flacăra libertății, egalității și a dreptății, că evreeii din România formează un element de viață, un element indispensabil și folositor țării fiind și asimilați cu simțăminte, gândire și aspirațiune pentru progresul și deplina ta fericire.

În fine, scumpă România! Cu durere în suflet te părăsim, rămâi cu bine!

A te vedea mare, puternică, glorioasă prin puterea civilizației este idealul și urarea noastră! Trăiască România!¹

Cei 56 drumeți².

Foaie volantă „Adio România”, Piatra Neamț, Tip. „Progresul” L. Șerțer, 1900.

¹ Ronetti-Roman a dedicat emigranților pedestri poemul „Adio” (strofele I, II, IV, XV, XVI).

Proscris, gonit din țara mea,	Băiete în traistă să-mi pui
Plec în străinătate,	Vechi cântece de jale:
Și crima-mi e că te-am iubit,	Mărirea țării voi visa
O, săntă libertate.	Cântându-le pe cale...

Cu foc inimă-am lucrat	Și când nălța-vei un altar
La – a țării înălțare,	La sănta libertate,
Și ca răsplată, mă gonesc	Să vă gândiți că cineva
Ai mei în depărtare...	Zace-n străinătate,

Și să-l chemați, ca să serbăm
O dulce revedere,
Când se serbează-n văi și munți
A țării înviere.

(Ronetti-Roman, *Manasse și alte scrieri*, Ediție și prefață C. Măciucă, Buc., Ed. Hasefer 1996, p. 17, 19.)

² Asemenea foi volante, publicații efemere, au însoțit grupurile de „emigranți pedestri”.

Paris, 1900, iunie 14. Scrisoarea lui Elias Schwarzfeld către dr. Moses Gaster în care abordează, între altele, problema emigrărilor din România

Iubite amice,

[...] 2. și eu sunt de părere și împing acțiunea în acest sens, că mai bine e să se ajute 10 pentru emigrare ca unul în țară; dar dacă scopul nostru trebuie să fie ajutorarea emigrării, trebuie să ne gândim că nu toți pot emigra într-o singură zi. Și iarăși nu e bine să facem să emigreze elemente care, pe de o parte ne-ar face rușine și n-ar putea nici să-și câștige hrana în America sau în alte părți. Pentru aceștia sunt de părere să căutăm a-i reține acolo, să dăm copiilor lor un meșteșug, să-i deznoroim (*décrotter*, cum zice francezul) și să-i pregătim pentru o emigrare târzie. Căci părerea mea e că nu vor putea rămânea multă vreme evreii în țară. Și-apoi trebuie să arătăm mășavilor agitatori de sus în jos și de jos în sus ce va pierde țara cu plecarea evreilor. Și mai e ceva, elemente bune și vajnice vor fi primite în America și oriunde, cu elementele proaste ni se vor închide granițele chiar pentru cei mai buni. Cred că și asupra acestor puncte suntem de acord. Cât pentru chipul cum să fie ajutați cei dinăuntru îți voi scrie la ocazie părerea mea și sunt convins că o vei împărtăși.

3. Ceea ce nu înțeleg e de ce te sparii de românii ce ar veni la Londra¹? Îți e frică că ai noștri din Londra vor fi siliți să-și deschidă baerile pungei? De ce vrei ca JCA să dea bani pentru acei ce ar merge la Londra? Verde vorbind, eu nu văd nici o primejdie, cum nu e primejdie pentru acei ce vin la Paris. Din contra, eu cred că pentru moment acei ce ar veni în capitalele mari ale Europei trebuie lăsați în pace și adică până în iarnă. În timpul iernei curentul emigrării spre America slăbește de obicei și atunci pot fi expediați aceștia. În orice caz eu cred că mai întâi să scoatem bani de la cei din Londra, Paris etc., și numai când nu vor mai da, să intervie JCA; căci și așa JCA va da ce va putea, dar să nu scutim pe alții de dat.

Un comitet anume în Londra îmi pare primejdios, englezii fac zgomot cu comitetele lor și acest zgomot ne poate face rău în America.

De altă parte, și-o spun d-tale confidențial, noi avem intenția să organizăm lucrurile așa ca, în mod discret, emigranții să fie ajutați de la plecarea lor din țară și la granițe sau porturi. Nu vor merge dar la Londra decât acei ce sunt decizi a merge cu banii lor și asupra căror nimenea nu poate avea vreo putere, nici să-i împiedice. Deja am ajutat pe drumeții din Bârlad și nimeni n-o știe, nici va ști; cum nu știe ce facem și vom face pentru alții. Discreția este o condiție *sine qua non*, altfel compromitem totul. Dacă ți-o spune că avem inteligență în America și aceleași persoane ne vor pune bețe în roate, dacă nu vom proceda cu prudență. Altfel n-aș fi nici eu pentru discreție.

Spre a începe o acțiune mai activă așteptăm numai reuniunea convocată de Alianță pentru 26 și 27 iunie, unde probabil vor fi reprezentați evreii din Austria, Germania, Anglia, Belgia, Italia etc. și poate și America. Imediat apoi ne punem pe lucru mai cu hărnicie. Eu încă sunt de părere să așteptăm până atunci, ca nu cumva să ne vedem deodată stingheriți în lucru.

Cred că am răspuns la toate, poate chiar că vei veni la reuniune, atunci ne vom vedea și vom discuta, de nu, voi fi la dispoziția d-tale și te voi informa de toate după putință.

Voiesc să sper că soția d-tale și copilașul sunt toți bine, tot așa și Leon, te rog salută-i pe toți din partea mea și a soției mele.

Iar d-tale o strângere de mână călduroasă și prietenească de la devotatul prieten.

E. Schwarzfeld

UCLL, Gaster Papers, 43/134, Dosar Elias Schwarzfeld. Apud Moses Gaster, op cit., p. 358-359.

¹ Gaster anticipa reacția negativă a societății britanice în fața emigrației masive a evreilor din România. În iunie, în numele Asociației evreo-britanice, Rabinul Șef al Angliei, H. Adler, avea să-și exprime opoziția față de „orice emigrație colectivă, neplanificată și fără țel” din România, într-o scrisoare adresată Alianței Israelite. Gaster, care se ocupase de circa 400 de cereri de emigrare, avea să fie centrul controversei în Anglia, acuzat, între altele, că ar fi „amenințat comunitatea londoneză cu o inundație de imigranți săraci ca o măsură de a-i pedepsi pe aceia care nu sunt de acord cu vederile sale despre Sionism” (cf. J.F. Schneider, „The Jewish Problem in Romania Prior to the First World War”, Univ. of Southampton, 1981, p. 536.)

77

București, 1900, iunie 28. Diplomat francez despre emigrările evreilor din România

Raportul lui L. Descos, prim-secretar al Legației Franței din București, la 28 iunie 1900. [Către MAE francez]

„Socotiți ca străini, deși li se impun obligațiile supușilor români, privați de drepturi politice, neputând să locuiască la sate sau să cumpere imobile rurale, amenințați în fiecare clipă cu expulzarea printr-o măsură administrativă, ei duc o existență penibilă și disprețuită [...] Criza a produs adevărate ravagii în această comunitate sărăcită de 269.000 de evrei. Fără cumpărători, fără credit, micii comercianți au dat faliment, meseriașii n-au mai avut de lucru, iar mizeria excesivă a determinat în rândurile lor, de câteva luni, un curent de emigrare care crește mereu. Întrebați despre aceasta de către jurnaliști, fruntașii principali ai comunității evreiești au făcut cunoscute sentimentele lor despre această emigrare: rabinii par s-o privească cu regret, bancherii – cu plăcere.

Socotind că principala cauză este criza, ei văd totuși aici și o consecință a noilor legi referitoare la patente și la comerțul ambulant. În plus, ei o atribuie recrudescenței mișcării antisemite, precum și dezvoltării mișcării sioniste [...]

Guvernul regal pare a privi cu neliniște prezenta emigrare evreiască; se teme că ea va fi socotită ca o slăbire economică și ca un motiv de desconsiderare a României; de aceea caută s-o frâneze în măsura posibilului. El înmulțește greutatea la eliberarea de pașapoarte și chiar a expulzat pe un student numit Jurescu¹, care era președintele unui Comitet de

emigrare din București. De altfel, această emigrare dă loc la fenomenele cele mai curioase: aproape în fiecare oraș din regiunea locuită de evrei, adică din Moldova și Valahia de răsărit, emigranții alcătuiesc mici grupe, își jură reciproc la sinagogă solidaritatea și pleacă *pe jos*, câștigând puțini bani pe drum, fie dând reprezentații, fie publicând un singur număr de jurnal¹².

Emigrarea pe jos a evreilor români constituie aspectul cel mai original și mai dramatic al marilor emigrări evreiești din Europa de răsărit de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Grupe de emigranți se organizau în diferite orașe și străbăteau țara *pe jos*, de cele mai multe ori spre frontiera austro-ungară, dând câte un spectacol în fiecare oraș în care se aflau evrei, spre a strânge ceva bani și alimente. Cu prilejul acestor emigrări a luat naștere o întreagă literatură: poezii, povestiri și cântece. Unul dintre cele mai semnificative este cântecul emigranților pe jos din Piatra Neamț (iunie 1900):

Ce simțire dureroasă / Pentru noi, drumeții / Părăsindu-te pe tine / Țara frumuseții
[...] O reuniune a avut loc la Paris în zilele de 27 și 28 iunie 1900 și a luat următoarele hotărâri:

1. Emigrarea în masă, așa cum s-a produs în mai și în iunie, constituie o primejdie; ea trebuie combătută și oprită; emigrarea trebuie continuată, dar după ce a fost organizată și regularizată potrivit unor reguli severe.

2. Trebuie să aibă loc distribuiri urgente de ajutoare în România, pentru a scăpa pe israeliții din această țară de acțiuni desperate și de loviturile foamei.

3. Neexecutarea de către România a articolului 44 al tratatului de la Berlin constituind o violare permanentă a acestui instrument diplomatic, va trebui să nu se piardă din vedere această latură a chestiunii evreiești din România³.

Mișcarea de emigrare, susținută în parte de J.C.A., a sporit mereu. Față de extinderea emigrărilor, guvernele țărilor limitrofe și îndeosebi autoritățile austro-ungare nu permiteau trecerea emigranților care au un bilet de cale ferată cu destinația altă țară. Guvernul român și-a schimbat punctul de vedere și a încercat să frâneze emigrarea, eliberând pașapoarte doar evreilor care se îndreptau spre Statele Unite, Canada și Argentina și care aveau suficiente resurse ca să ajungă cel puțin până la Hamburg, Londra și Paris.

C. Iancu, op cit., p. 291-292, 294-295.

¹ Viitor colaborator al lui W. Filderman în activitatea juridică a UEP (Contencios) (vezi doc. 407).

² Vezi doc. 92.

³ Vezi nota 12 din Cuvântul introductiv.

Galați, 1900, iulie 13. Prefectul Județului Covurlui anunță trimiterea unei liste nominale de pașapoarte „bune numai pentru ducere” către Ministerul Afacerilor Străine și unele prefecturi

Prefectura Județului Covurlui
Secția Administrativă

Galați, 13 iulie 1900
Nr. 6261

Domnule Ministru,

Conform ordinelor domnului ministru de Interne nr. 51153/99 și 16165 din 21 iunie expirat, alăturat aici am onoare a vă înainta o listă nominală de pașapoartele de emigrare „bune numai pentru ducere” eliberate de această prefectură în intervalul de la 1-10 iulie inclusiv, 1900.

În această listă, oșebit de titularul pașaportului, am prevăzut și alte indicațiuni necesare și o rubrică în care se arată numărul membrilor familiei emigrantului trecută în pașaport; astfel că se constată că cele 318 pașapoarte eliberate în zisul interval cuprind un număr total de 1022 suflete.

Câte un exemplar din această listă am trimis ca până acum și prefecturilor județelor unde sunt puncte de trecere peste frontieră, anume notate pe contrapagină, spre a fi pusă în cunoștință agenților respectivi de la punctele de frontieră.

Binevoiți vă rog, domnule ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil

Domniei Sale Domnului Ministru al Afacerilor Străine

Județe la care au fost trimise copii după adresă: Botoșani, Bacău, Brăila, Constanța, Dorohoi, Dolj, Ialomița, Ilfov, Mehedinți, Muscel, Neamț, Prahova, Iași, Vlașca, Romanați, Suceava, Tulcea, Teleorman, Gorj^{1,2}.

Ibidem, f. 181 f./v

¹ Prefectura Jud. Argeș comunică Pref. Jud. Iași următoarea listă nominală a pașapoartelor eliberate în vederea emigrării:

„Prefectura Județului Argeș

Nr. 6487/1900 iulie 3

Domnule Prefect,

Am onoare de a vă comunica că am eliberat pașapoartele de emigrare următorilor israeliți:

Pașaportul nr. 2423/5777 lui I. Iosif, de 16 ani, statura, fruntea, nasul, gura potrivite, părul și sprâncenele castanii, ochii căprui, bărbia și obrazul rotunde, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2424/5782, lui Simion Marcu, de 17 ani, statura, fruntea, nasul, gura potrivite, părul, sprâncenele castanii, ochii căprui, bărbia, obrazul rotund, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2425/5781 lui Leon Mărculescu, de 27 ani, statura, fruntea, nasul, gura potrivite, părul castaniu închis, sprâncenele castanii, ochii căprui, barba rasă, obrazul prelung, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2426/5783 lui Iancu Maier, de 21 ani, statura înaltă, părul și sprâncenele negre, fruntea nasul, gura potrivite, ochii căprui, barba rasă, bărbia rotundă, obrazul oval, fața brună.

Pașaportul nr. 2427/5787, lui Marcus Avram însoțit de soția sa Sali și de fiul lor Moritz; semnalmentele lui sunt: de 25 ani, statura înaltă, părul și sprâncenele castanii, fruntea, nasul și gura potrivite, ochii căprui, barba rasă, bărbia rotundă, obrazul prelung, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2428/6009 lui Natan Wainstok, împreună cu soția sa Sura și cu fiii lor Isidor, Beti și Rebeca; semnalmentele celui dintâi sunt: de 60 de ani, statura, nasul și gura potrivite, părul cărunț, sprâncenele negre, fruntea mare, ochii căprui, barba poartă favorite, bărbia rotundă, obrazul oval, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2429/6010, lui Pascu Golstin de 21 de ani, statură mijlocie, părul și sprâncenele negre, fruntea mică, ochii verzi, nasul, gura potrivite, barba rasă, bărbia rotundă, obrazul oval, fața lungă.

Pașaportul nr. 2430/6165, lui Bercu Triner însoțit de soția sa Tomi și copila lor Fani; semnalmentele celui dintâi sunt: de 52 de ani, statură mijlocie, părul și sprâncenele negre, fruntea, nasul, gura potrivite, ochii căprui, barba poartă favorite, obrazul prelung, fața brună.

Pașaportul nr. 2431/6399, lui Moritz Schwartz, de 18 ani, statura mijlocie, părul, sprâncenele negre, fruntea potrivită, ochii căprui, nasul, gura potrivite, barba rasă, bărbia rotundă, obrazul oval, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2432/6347, lui David Steinberg, însoțit de soția sa Etta; semnalmentele sunt: de 35 de ani, statura mijlocie, părul, sprâncenele roșii, fruntea mare, ochii albaștri, nasul, gura potrivite, barba rasă, bărbia prelungă, obrazul rotund, fața blondă.

Pașaportul nr. 2433/6548, lui Moise Schwartz, de 21 de ani, statura, fruntea, nasul, gura potrivite, părul sprâncenele negre, ochii căprui, barba rasă, bărbia ascuțită, obrazul prelung, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2434/6484, lui Iancu Șoil de 19 ani, statură mijlocie, părul, sprâncenele castanii, fruntea mare, ochii căprui, nasul și gura potrivite, barba rasă, bărbia ascuțită, obrazul prelung, fața smeadă.

Pașaportul nr. 2435/6485, lui Zisu Iancu, de 21 de ani, statură înaltă, părul, sprâncenele negre, fruntea nasul, gura potrivite, ochii căprui, barba rasă, bărbia, obrazul ovale, fața brună, ciupit de vărsat.

D-sale D-lui Prefect al Județului Iași”

(AIN Iași, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 4 din 1900, vol II, fila 497 f/v.)

² Prefectura județului Romanși comunică de asemenea prefectului județului Iași, la 5 iulie 1900, că a eliberat în cursul lunii iunie 1900, în baza ordinului ministrului de Interne nr. 51153-99 pașapoarte de emigrare *bune numai pentru ducere* tinerilor israeliți Lazăr A. Cohen (23 ani), Penhas A. Cohen (19 ani), Filip Braunștein (32 ani), roagă ca agenții (administrativi) de la frontieră să nu mai permită întoarcerea în țară a acestor emigranți (*Ibidem*, f. 496).

Prefectura Jud. Neamț trimitea unității administrative corespunzătoare, în august 1900, o adresă similară, adăugând că tabelul cuprindea și numele tinerilor care nu satisfăcuseră obligațiile legii de recrutare, cărora să li se aplice dispozițiile MI prin circulara nr. 51153-99. Iar că în luna iulie a eliberat pașapoarte de emigrare (*bune numai pentru ducere*) unui număr de 37 persoane având vârsta între 13 și 20 de ani, dintre care 8 meseriași (*Ibidem*, f. 609 f/v).

București, 1900 iulie 28. Emigranții care nu dețin pașapoarte românești normale nu pot fi reprimiți în țară

Ministerul Afacerilor Străine

Depeșă telegrafică

Nr. 13746/1900, iulie 15/28

Domnule Prefect
Prahova

Este convenit cu domnul Ministru de Interne că se pot primi înapoi toți emigranții care au pașapoarte române și regulate¹. Se vor refuza cei care nu au aceste pașapoarte.

Ministru, (ss.) Al. Marghiloman

Ibidem, Fond România, vol. 2, 1901-1902, f. 39.

¹ Vezi doc. 78.

80

Londra, 1900, august 31. Situația unor evrei emigranți din România care cer viză de întoarcere în țară

Nr. 163

Londra, 18/31 august 1900

Domnule Ministru,

Am onoare a vă informa că Consutul General din Londra îmi cere instrucțiuni cu privire la vizele pașapoartelor evreilor care conțin mențiunea: „Bun pentru ducere, numai” sau „pentru emigrare”.

Un număr de indivizi purtători de asemenea pașapoarte s-au prezentat la oficiul Consulatului General cerând viza pentru reîntoarcere în țară.

Vă rog, Domnule Ministru, să binevoiți a mă informa dacă oficiile noastre consulare sunt autorizate de a viza aceste pașapoarte liberate numai pentru scopul emigrării.

Primiți vă rog, domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

(ss.) Nedeyanu

Excelenței Sale Domnului Alex Marghiloman, ministru al Afacerilor Străine

Ibidem, Fond 33, vol I, 1900-1903, p. 272 f/v.

Pe document rezoluția: „Se va răspunde că D. Ministru al Afacerilor Interne va refuza viza pentru intrare a oricărui pașaport de felul acesta”. (ss.) A. Marghiloman

Răspunsul MAS:

„D-lui Însărcinat cu afaceri (dl D. Nedeyanu) la Londra

Luând cunoștință de cele cuprinse în raportul Domnicii Voastre cu nr. 163 din 18/31 august trecut, am onoarea a vă răspunde că pașapoartele purtând mențiunea „bun numai pentru ducere” (adică la emigrare) nu pot fi nici vizate nici reînnoite de oficiile noastre din străinătate.

Veți binevoi a aduce cele ce succed la cunoștința tuturor consulatelor depinzând de această Legațiune”. (*Ibidem*, f. 273)

81

Moinești, 1900. Manifest al drumeților din localitate

Cine ești tu acolo cu fruntea plecată și cu spatele încovoiat? Cine ești? Ce însemnează lacrimile care-ți inundează fața și plânsetele tale jalnice care-mi sfâșie inima?

Cine sunt? Sunt descendent al unui neam vechi și glorios, urmaș al celui care în veacurile de ignoranță și de întuneric a aprins în răsărit și a purtat sus făclia luminei și a adevărului. Dar e mult de atunci de când, devotat Credinței mele strămoșești și ideilor frumoase, invidioși de înalta și sfânta misiune ce mi-a fost încredințată de providență, hoardele barbare m-au alungat din Căminul părintesc, împrăștiindu-mă în toate colțurile pământului.

De atunci sunt pribeag, și luând toiagul în mână rătăcesc, rătăcesc mereu [...]

Dar pretutindeni pe unde au trecut pașii mei am fost apostolul învățăturilor dumnezeiești și propovăduitorul ideilor umanitare și ducând cu mine acel bagaj scump sufletului meu, nimic nu m-a înspăimântat; în regiunile cele mai întunecoase au fost farul care mi-a luminat calea, în veacurile cele mai barbare, când intoleranța și prejudiciile au predominat toate mi-au dat forța de rezistență și puterea de resemnare, prin el valurile de foc și de sânge care au cotropit toate, n-au putut să mă atingă, și nici toate furtunile să mă stingă, prin el am trăit și am sperat și tot prin el am întrezărit o lume mai bună unde voi putea și eu să trăiesc în tihnă, când drepturile omului vor fi în fine proclamate deopotrivă pentru toți. Dar astăzi, vai!... Cât de mult sunt deziluzionat, și speranțele mele cât de mult m-au înșelat, timpul ce l-au întrezărit în visurile mele nu e mai mult decât o urmare a acestui lanț ce ne sfâșie de chinuri și dureri și principiile umanitare plutesc încă între Ceruri și pământ și nu s-au scoborât încă între noi, în jurul nostru e tot întuneric. Vai! Grozav de întuneric.

Și iată de ce plâng și glasul meu atât de tânguitor e glasul jalnic al celui care își vede iluzii spulberate, și lacrimile celui care se zbcuimă în dureri. Privește în jurul meu, privește aceste fețe ofilite și veștede și vei înțelege durerea mea, privește acești copii goi și flămânzi și vei înțelege armele mele, pătrunde în sufletul meu chinuit și zdrobit și vei plânge cu mine, mă vei deplânge și mă vei compătimi.

Vei compătimi și pribeagul care-și părăsește locul lui natal – leagănul lui din copilărie și se avântă în necunoscut, pe mamă care-și depărtează cu durere copilul de la

sânul ei și-l trimite departe-departede de ea să-și astâmpere foamea, și pe copil care se zvârcolește în cea mai neagră mizerie și strigă după pâine; ne vei compătimi și ne vei consola și vei contribui cu ceva ca să putem ajunge încotro ne-om îndrepta pașii.

Grupul „Concordia” din 100 suflete emigranți moineșteni

Manifest al „drumeților”, Bacău, Tip. B. Margulies, 1900.

82

București, 1901, mai 24. Adolphe Stern despre emigrația „pedestră”

Grupuri de emigranți – Între grupurile întocmite pentru emigrare sunt unele care merită o pomenire deosebită. Așa „Grupul de emigrare pe jos al meseriașilor din București”, alcătuit din 120 meseriași din mai multe bresle. Președintele grupului, Emanoil Schwartz, îmi scrie: „suntem siliți a părăsi țara unde ne-am născut și am crescut, din cauza Mizeriei (cu M mare); nu găsim de lucru, și unde găsim suntem respinși pentru că suntem evrei. Ce putem noi face? Cu ce să ne susținem familiile?”

Și scrisoarea sfârșește astfel:

„Da, voim să emigrăm. Cu ce? Și unde? Aceste două întrebări ne punem noi singuri, de aceea am ales o comisiune care să se prezinte la dv., și sperăm că dv. veți binevoi a ne povățui, pentru că știm nobilele dv. sentimente etc.”

Al doilea grup este acela al „Lucrătorilor zugravi și vopsitori din București”. Apelul lor către frații evrei este zguduitor. Ei zic: „cu toții suntem fii ai țării românești, și astăzi când mizeria ne copleșește, cu durere trebuie să ne despărțim de iubiții noștri frați și să mergem pe alte plaiuri necunoscute nouă, spre a căuta pâinea de toate zilele... noi credem că astfel nu aducem nici un rău țării în care ne-am născut și în care trăim”.

Iată un al treilea grup sub denumirea de „Pietonii”. Ei scot o gazetă cu acest nume. În numărul I (și cred cel din urmă) al acestei gazete, citim pe pag. I-a „strigătul de durere către frații noștri evrei”. Ascultați vorba lor:

„Apelăm din adâncul inimei, în numele lui Dumnezeu și al umanității, la voi, frați de religie și de inimă, la toți oamenii care pun umanitatea peste religie”. Un amănunt curios: la 18 mai, „Pietonii” s-au adunat în sinagoga rusească din Fundătura Sticlari, și acolo, în fața unei mulțimi imense, care umplea sinagoga și se prelungea până în stradă, bărbații și femeile din grup au jurat, în fața altarului, de a fi uniți până la împlinirea scopului lor. Alte mănunchiuri de emigranți sunt „Drumeții”, care la 19 aprilie au plecat din Bârlad pe jos, după publicarea unui manifest, intitulat: „Trăiască România”. Din toate orașele și târgurile s-a pornit șuvoiul, rupând toate zăgazurile. Astfel a plecat din Galați grupul „Fix” de 100 tineri etc...

Dr. Adolphe Stern, Din viața unui evreu român. Însemnări din viața mea, vol. II, Ediție îngrijită, adnotată și postfațată de Țicu Goldștein, Ed. Hasefer, București 2001, p. 130-131.

Burdujeni, Județul Botoșani, 1901, octombrie 20. Expulzarea
familiei Brieman peste graniță

Regatul României

Proces-Verbal nr. 1042

Anul 1901 luna octombrie in 20 zile

Subsemnatul Marian Levandoschi polițaiul Gării Burdujeni din Județul Botoșani.

Primind la acest oficiu pe indivizii: Moise Ianculovici Brieman și soția sa Hana Leiba cu ordinul Prefecturii Județului Botoșani Nr. 6894, care conform ordinului domnului Ministru de Interne Nr. 34259/901 trebuie izgoniți din țară prin acest punct.

Am dispus trecerea numiților indivizi peste frontiera țerei [țării] prin punctul Itzkani (Bucovina) în Austro-Ungaria.

Aceasta s-a executat în prezența noastră de către jandarmul Apostol Constantin.

Pentru care am dresat acest proces verbal.

Polițai, M. Levandoschi

Jandarm, A. Constantin

Șeful Detașamentului Jandarmi, Sub. Oficier, (ss.) Indescifrabil

AIN Iași, Fond Prefectura Jud. Iași, ds. 32/1902, vol. 1, f. 6.

Iași, 1901, decembrie 25-27. Motiunea privind emigrările
adoptată la Congresul Comunităților Israelite

Delegații Comunităților Israelite, întruniți în Congres, își îndeplinesc o sfântă datorie de a exprima mulțumirile lor mărinimoaselor societăți străine și reprezentanților lor pentru marea operă filantropică săvârșită cu ajutorarea emigrărilor evreilor din România, își exprimă în același timp dorința ca societățile să-și completeze opera, nevoia fiind azi tot atât de mare.

Totodată Congresul invită pe delegații aci adunați de a stărui pe lângă epitropiile comunităților respective, ca până la expatriere să ajute familiile ai căror capi se află plecați^{1,2}.

Buletinul Uniunii Comunităților Israelite din România nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 15.

¹ Congresul a votat această moțiune cu adăugirea făcută de președintele Brociner ca emigranților comunitățile, prin comitetul permanent, să le dea acte de recomandare, care să le servească față de comunitățile coreligionarilor noștri de oriunde; asemenea, se va ține o statistică exactă de toți acei ce emigrează în privința stării lor civile și a relațiilor de familie.

² Această emigrare haotică desfășurată în condiții extrem de dificile era dezbătută și în presa neevreiască. Bineînțeles că opiniile erau diferite. O parte a publicațiilor xenofobe, fără a ține seama de suferințele și chiar tragediile pe care le implica o asemenea acțiune, salutau această mișcare. Presa democratică, liberală, sublinia pe lângă aspectele negative ce se repercutau asupra populației evreiești și daunele economice pricinuite țării, aflată încă în criză economică. Astfel: D. Penescu, primarul orașului Iași, declara: „Iată o chestie care e o adevărată nenorocire. Toate orașele și în special cele din Moldova suferă din cauza aceasta. În Iași, din cauza emigrării evreilor, înregistrăm la veniturile comunale cel puțin o diferență de 100.000 lei anual. Și emigrarea continuă. E o situație din cale afară de tristă, agravată încă prin faptul că emigrează tocmai elementele viguroase care produc. E o chestie socială, la a cărei îndreptare trebuie lucrat fără a fi stăpânit de un naționalism exagerat și rău înțeles”. („Patriotul”, 14 martie 1902)

Comentând declarațiile de mai sus „Evenimentul” din 19 martie observa: „Ceea ce este, însă, în afară de orice discuțiuni e faptul că urmările acestui exod sunt resimțite pretutindeni. Lucrul este atât de adevărat încât până și cei mai vajnici antisemiți și-au dat seama de aceasta. Indiferent de modul cum fiecare anvisajează consecințele, toți sunt unanimi în a recunoaște că numai favorabile nu sunt. Și dacă lucrul este adevărat pentru țara românească în genere, pentru Iași în special el îmbracă o formă și mai grea, consecințele sunt resimțite cu tărie de toate straturile societății ieșane. N-a rămas instituție publică sau particulară, n-a rămas profesiune liberală, care să nu se resimtă de urmările emigrațiilor, căci e lucru dovedit că din Iași au emigrat relativ mai mulți decât din orice alt oraș din țară. Asupra mersului tuturor instituțiilor au avut influență aceste emigrări, veniturile directe și indirecte ale comunei și ale statului s-au resimțit, astfel că doi primari recunoscuseră succesiv acest lucru întristător. În octombrie 1900, fostul primar conservator, într-o memorabilă și documentată cuvântare, pentru a motiva rectificarea bugetului, se ocupă de această chestiune relevând importanța lucrului din punct de vedere al golului pe care îl lasă plecarea evreilor, a elementelor producătoare, în lada comunală.” („Evenimentul”, 19 martie 1902)

D.V. Morjună, deputat liberal, scria: „Mișcarea de emigrare a meseriașilor evrei e îngrijorătoare, căci e o mișcare socială, peste care nu se poate trece ușor cu vederea. Dar nu cred că ea e produsă de legea meseriilor, ci de starea rea economică și de lipsa de lucru. Dacă ar avea de lucru, nici nu s-ar gândi la emigrare, dar lucrurile fiind altfel ei caută să găsească un refugiu aiurea.” („Patriotul”, 17 martie 1902)

Ion R. Rădulescu, vicepreședintele Camerei de comerț din Pitești, declara: „Emigrarea aceasta este cum nu se poate mai dăunătoare țării... Emigrarea aceasta a meseriașilor evrei poate să ne aducă un mare rău. Cred că nu trebuie să rămânem reci și nepăsători față de această mișcare și măsuri de îndreptare se impun, bineînțeles luate cu mult tact și chibzuință.” (*Op. cit.*, 21 martie 1902)

G.D. Șerban, președinte al Camerei de Comerț, declara: „România este supusă astăzi, după o situație economică și financiară zdruncinată, unei noi crize, provocată de curentul emigrării. Acest curent al emigrării este peste măsură de păgubitor țării românești... Interesul nostru economic ca stat este să se pună capăt, cât mai curând posibil, acestui nenorocit curent de emigrare... Emigrarea pustiază și sărăcește țara care va fi lovită de acest flagel...” („Evenimentul”, 21 martie 1902)

București, 1901-1902. Situația emigrărilor

Ministerul Afacerilor Străine. Numărului evreilor care au părăsit Vechiul Regat în perioada noiembrie 1901 – aprilie 1902

Luna	Pașapoarte eliberate		Plecați	
	Capi de familie	Suflete	Capi de familie	Suflete
Noiembrie 1901	157	369	195	487
Decembrie 1901	252	531	117	294
Ianuarie 1902	110	224	115	232
Februarie 1902	140	277	101	167
Martie 1902	221	692	214	646
Aprilie 1902	173	382	124	221
TOTAL	1063	2475	856	2047

În acest tablou s-au notat numai acei evrei care au emigrat cu *pașapoarte de emigrare* (subliniat în text) eliberate sub controlul acestui Minister, nu și aceia care au părăsit țara prin *pașapoarte ordinare* (pentru călătorii prevăzute cu vize „*duș și întors*”, cele mai multe menționate fiind cu viză numai pentru ducere – n.n.)¹.

AMAE Fond 33/1900, Emigrări, f. 205f/v.

¹ Aceste vize discriminatorii au generat discuții mai ales în relațiile cu statele vecine, care nu permiteau tranzitul emigranților evrei din România, de teamă că aceștia, din diferite motive (lipsa de mijloace financiare etc.) să rămână în acele țări. MAS a elaborat un amplu studiu cu tema „Pașapoartele de emigrare”, încercând să motiveze formula. (*Ibidem*, f. 282-305.) Vezi și doc. 99.

Călmățui-Tecuci, 1902, februarie 21. Alungarea unor evrei din localități rurale

Proces-Verbal nr. 10

Anul 1902, luna februarie, în 21 zile.

„Noi, membri ai consiliului comunal al comunei Călmățui, din plasa Bârlad-Nicorești, județul Tecuci, întrunindu-ne astăzi în ședință, în urma convocării ce ni s-a făcut de către d. primar, prin adresa circulară nr. 180/902, pentru a ne pronunța în privința expulzării din comună a evreilor Berla Cauffman și Iosef Chan, comercianți aflați în această comună încă de prin luna martie 1901, conform sub nr. 12 și 13 din 19 și 21 martie 1901.

Având în vedere că deși numiții evrei posedă autorizațiile comunei spre a exercita comerțul de coloniale și manufactură cu amănuntul în această comună, însă în localitate avem comercianți români care sunt dispuși și capabili a întreprinde asemenea comerț și prin urmare nu e nevoie de comercianți străini în localitate.

Având în vedere și explicațiile date de d. primar cum că în mai multe rânduri a fost chemat la prefectură și i-a dat ordin pentru luarea cuvenitelor măsuri de expulzare din comună a numiților evrei.

Consiliul în majoritate decide:

Dispune retragerea și anularea autorizațiilor sub nr. 12 și 13/901 de mai sus date comercianților Berla Cauffman și Iosef Chan; dispune totodată și expulzarea numiților comercianți¹.

„Adevărul”, An XV, nr. 4580, 10 mai 1902, p. 1

¹ În ziarul vienez „Neue Freie Presse” a apărut următoarea informație în legătură cu asemenea incidente:

„La Jijia, jud. Tulcea (Dobrogea) locuia un anume Avram Goldmann, în vârstă de 37 ani, căsătorit, cu 4 copii. Acest Goldmann a servit 4 ani în armata română; cu excepție de acești 4 ani de armată, acest om a locuit neîntrerupt la Jijia. Ca proprietate avea 4 hectare de pământ, pe care-l lucra el însuși, și mai avea 12 hectare dintr-o moșie a Statului în arendă, pentru care plătea anual 120 lei. Expirându-i contractul în 1900, aceste 12 hectare au fost arendate pentru aceeași sumă unui român. Cauza pentru care acest pământ a fost acordat românului este o cauză pur confesională.

Dar iată ceva mai mult. Acest om, care poseda din partea primarului un certificat de bună purtare, primi un ordin de expulzare, fără a fi indicat motivul. Primarul a căutat să ascundă ordinul de expulzare. Totuși, în primăvara 1902 el a fost nevoit să execute ordinul prefectului. Bietul om a trebuit deci să vândă vechea sa proprietate cu 80 lei hectarul.

Soldatul român a trebuit să părăsească împreună cu soția sa și cu cei 4 copii satul său natal.

Asemenea cazuri se repetă de câțiva ani cu sutele, chiar cu miile, nenorociții aceștia sunt goniți din locuințele lor, averea lor este pusă pe un car și astfel – pe orice anotimp, fie chiar iarna – ei sunt lăsați pe câmpul liber la voia Domnului. Și în asemenea situațiuni, unii se mai întrebă de cauza emigrărilor, care aduc pagube țării!

Astăzi oameni cu o poziție socială frumoasă s-au hotărât să emigreze. Pe când cei lipsiți de mijloace emigrează în grupuri, cei cu dare de mână lichidează afacerile lor și pleacă în urmă. La București casele sunt goale. La Iași primarul se plânge că mahalalele scad în populațiune.

Asemenea rapoarte vin din mai toate orașele țării!²

² Aceste măsuri au stâmit împotrivirea unor săteni din diferite localități ale țării. Vezi doc. 113.

87

București, 1902, februarie 14. Ordin al Ministerului de Interne privind expulzările

Ministerul de Interne
Direcțiunea Administrației Generale
a Personalului și Siguranței Generale

1902, februarie 14

Domnule Prefect,

După cum știți, conform convențiunilor ce avem cu unele state și chiar în lipsă de convenții, pe baza reciprocității, guvernul nostru, cu îndeplinirea oarecăror formalități,

acordă extrădarea supușilor străini refugiați în România spre a se sustrage de la pedeapsa ce-i așteaptă în țara lor pentru faptele comise acolo.

În unele cazuri Consiliul de Miniștri decide în același timp extrădarea și expulzarea din țară a extrădatului, astfel că odată cu executarea extrădării urmează să se notifice celui condamnat și decizia de expulzare.

Cum predarea unui astfel de străin în mâinile autorităților străine respective se efectuează de către autoritățile judecătorești în unire cu cele administrative, se întâmplă câteodată ca autoritățile judecătorești să ia măsuri pentru predarea lui fără ca să se mai aștepte a se trimite de la acest Minister extractul după decizia de expulzare, pentru a fi notificat expulzatului conform legii asupra străinilor.

Pentru a se evita pe viitor astfel de cazuri vă rog, Domnule Prefect, să luați măsuri ca să nu se mai efectueze extrădările indivizilor care ar fi și expulzați din țară decât numai după ce veți fi primit și din partea acestui Minister extractul deciziunii Consiliului de Miniștri, ce urmează a fi remis expulzatului.

În același timp vă încunoștințez că Ministerul de Externe a rugat pe dl. Ministru de Justiție a recomanda organelor dependente de d-sa ca în cazurile semnalate mai sus să lucreze în acord cu agenții administrativi.

Primiți, vă rog, Domnule Prefect, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru, (ss) Indescifrabil

Director, (ss.) A. Sachelarie

Domnului Prefect de Iași

AIN, Prefectura Jud. Iași, ds. 32/1902, vol. I, f. 77 f/v.

Pe document rezoluții și adnotări: 1. „16/2. Spre conformare când se vor prezenta cazurile. Prefect, (ss) Indescifrabil”; 2. „2268/22.02 Se va urma întocmai la asemenea împrejurări. (ss) Indescifrabil.”

88

Iași, 1902, februarie 28. Închisoarea centrală trimite prefectului județului ordinul de expulzare a lui Moisa Averbuch

Ministerul de Interne
Direcția Generală a Închisorilor
Închisoarea Centrală

Domnule Prefect

Conform adresei domnului prim procuror al Tribunalului local nr. 2106, am onoare a vă înainta odată cu aceasta pe individul Moisa Averbuch spre a fi expulzat din țară în virtutea alăturatului extract de sentință nr. 129 din 1 februarie a.c., de primirea lui vă rugăm să binevoiți a dispasa să ni se răspundă.

Binevoiți vă rugăm, Domnule Prefect, a primi încredințarea deosebitei noastre considerații.

Director, (ss) Făgărășan

Grefier¹ (ss.) Indescifrabil

Domniei Sale Domnului Prefect al Județului Iași

Loc. cit., ds. 32/1902, f. 108.

Pe document însemnarea: „Individul prevăzut (?) s-au oprit în arest 1902, 28/2”.

¹ România

Proces-Verbal nr. 155

Anul 1902, luna martie în 17 zile

Subsemnatul Marian Levandoschi, polițaiul gărei Burdujeni din județul Botoșani.

Primind la acest oficiu pe străinul Moișă Aberbuch cu ordinul Prefecturii județului Botoșani nr. 1764/902, care conform ordinului domnului Ministru de Inteme nr. 4977/902 trebuie izgonit din țară prin acest punct.

Am dispus trecerea numitului Moișă Aberbuch peste frontiera țării în Austro-Ungaria prin punctul Itzkani (Bucovina).

Aceasta s-a executat în prezența noastră de către jandarmul Leizerine Dumitru.

Pentru care am dresat prezentul proces-verbal.

Polițai, (ss.) Indescifrabil

Jandarm, (ss.) Leizerine Dumitru

Șef Detașamentului Jandarmi, Subofițer, (ss.) Indescifrabil (*Ibidem*, f. 200)

89

Washington, 1902, august 8. Nota guvernului SUA în legătură cu emigrarea și naturalizarea în Statele Unite a evreilor din România (Nota Hay)

Excelență,

În cursul unei instrucțiuni trimise recent ministrului nostru acreditat pe lângă guvernul român, referitoare la negocierile angajate cu acest guvern pentru a încheia o convenție de naturalizare între Statele Unite și România, acest Departament a comunicat ministrului nostru, ca să-i servească drept regulă de conduită în această problemă, câteva observații referitoare la caracterul pe care l-a îmbrăcat emigrarea din România, la cauzele care au determinat-o și la consecințele ei în măsura în care ele afectează în chip supărător Statele Unite.

Președintele Statelor Unite a socotit oportun să atragă atenția guvernelor interesate asupra acestor observații referitoare la angajamentele contractate de către puterile semnatare ale tratatului de la Berlin din 13 iulie 1878 și să le supună examinării, sperând că, dacă Statele Unite vor obține aprobarea mai multor puteri, ele ar putea să ia, în acord cu aceste puteri, măsurile potrivite pentru a determina guvernul român să reexamineze problema care i se reproșează.

Guvernul Statelor Unite primește astăzi, așa cum a făcut-o mereu de la întemeierea sa, emigrarea voluntară a tuturor străinilor care sosesc pe teritoriul său, cu condiția ca ei să accepte să se topească în corpul politic al acestei țări. Legile noastre oferă acestor străini mijloacele pentru a se încorpora în masa cetățenilor, fără nici o deosebire; ele stipulează egalitatea absolută cu naționalii și le garantează în interior aceleași drepturi civile, iar în exterior aceeași protecție. Străinii care sosesc pe teritoriul nostru din propria voință au de îndeplinit puține condiții, doar dacă starea lor fizică și facultățile lor intelectuale îi fac în stare să se comporte ca oameni liberi. Străinii fără resurse, criminalii, suferinzii de boli contagioase sau incurabile nu pot beneficia de imigrare, dar numai dacă această categorie de persoane poate fi o sursă de primejdie sau o sarcină pentru societate. Caracterul esențial pentru imigrația străinilor este să fie voluntară; dimpotrivă, ne opunem oricărei imigrații care ar fi favorizată de o națiune străină. Scopul comportării noastre generoase, avantajos atât pentru noi cât și pentru străinii imigranți, este să nu lăsăm vreunui alt stat un teren pe care să se poată debarasa de elementele pe care le consideră dăunătoare.

Străinul care sosește pe teritoriul nostru din voința sa proprie, hotărât să îndeplinească, de la început, condițiile definitive necesare pentru obținerea cetățeniei, dobândește încă de la sosire, în raporturile private ca și în cele internaționale, libertatea deplină de acțiune, a cărei folosință completă i-o garantează patria adoptivă...

De mai mulți ani, situația unei clase numeroase de locuitori ai României a fost, pentru Statele Unite, un subiect de serioasă îngrijorare. Fac aluzie la cei circa 400.000¹ de israeliți din această țară. Pe vremea când Principatele dunărene erau oprite, când gemeau sub jugul de care au putut scăpa numai prin război și prin acțiunea comună a puterilor europene, Statele Unite au protestat energic, în 1872, împotriva persecutării evreilor pământeni sub dominația otomană.

S-a considerat că Tratatul de la Berlin aduce remediul nedreptății situației lor întrucât art. 44² prescrie în chip expres că „în România, deosebirea de credințe și de confesiuni nu va putea fi opusă nimănui ca motiv de excludere sau de incapacitate în privința folosirii drepturilor civile și politice, a admiterii la servicii publice, la funcții și onoruri sau la exercitarea diferitelor industrii și profesii, în orice localitate”; articolul stipula libertatea în exercitarea tuturor cultelor atât pentru supușii români cât și pentru străini și mai garanta că toți străinii din România vor fi tratați pe deplin egali, fără deosebire de credință.

Cu timpul, aceste prescripții echitabile au devenit în mare parte iluzorii pentru israeliții născuți în România, din cauza legislației și a reglementărilor interne ale țării. Pornind de la principiul arbitrar și discutabil că evreii din România, care locuiesc de veacuri în această țară, sunt „străini care nu sunt supuși unei protecții străine”, guvernul român a restrâns până astăzi treptat posibilitatea pentru evrei de a face față nevoilor lor, chiar prin mijloacele reduse de existență suficiente pentru o rasă cumpătată, până acolo încât li s-au retras aproape toate mijloacele de a-și câștiga viața; de aceea situația nenorocită a evreilor a determinat un exod atât de mare de familii israelite încât constituie pentru țară o cauză generală de jenă.

Lipsa de drepturi politice pentru israeliții din România, excluderea lor de la funcțiile publice și de la profesiile liberale, limitarea drepturilor civile și impunerea pentru ei de taxe extraordinare constituie nedreptăți care rănesc conștiința popoarelor civilizate moderne. Dar pentru scopul pe care mi-l propun nu sunt vizate atât de direct toate aceste măsuri, pe cât sunt vizate actele publice care lovesc în dreptul inerent al omului de a-și câștiga pâinea prin agricultură și prin comerț. Israeliții sunt privați de drepturile de a poseda pământ și nici

măcar de a-l cultiva ca muncitori simpli. Le este interzis să locuiască în districtele rurale. Multe ramuri ale micului comerț și ale profesiilor manuale le sunt interzise în orașele, suprapopulate de-acum, unde sunt siliți să locuiască și să susțină, în condiții de inegalitate zdrobitoare, o luptă disperată pentru existență. Ca simpli muncitori sau lucrători salariați, ei nu pot găsi loc de muncă decât în proporție de un „străin neprotejat” la doi români pentru fiecare patron.

În fine, prin efectul acestor restricții acumulate succesiv, israeliții din România se află acum într-o stare de mizerie adâncă. Lipsiți aproape de toate mijloacele de subzistență care sunt la îndemâna claselor sărace în alte țări și zdrobiți sub povara mizeriei lor – rezultatul firesc al tratării lor diferențiate –, ei au devenit incapabili să se ridice cu de la sine putere din starea de degradare silită în care au ajuns.

Chiar dacă mijloacele de instruire, funcțiile civile și comerțul le-ar fi deschise ca și „cetățenilor români”, mizeria i-ar împiedica să se ridice singuri printr-un efort personal. Ființele omenești care se află într-o asemenea situație nu au altă alternativă decât să sufere cu resemnare sau să fugă spre vreo altă țară, mai ospitalieră. În aceste condiții, exodul nu este și nu poate fi emigrarea sănătoasă și inteligentă a unei ființe libere care are încredere în activitatea sa. În cele mai multe cazuri, ea este simplul transplant al unui produs artificial bolnav, spre a fi cultivat pe alt teren.

Admițând că această stare morbidă ar fi susceptibilă să se amelioreze serios într-un mediu mai favorabil și mai sănătos, o asemenea emigrare ar fi, totuși, o bucată de vreme, o povară pentru societatea pe ajutorul căreia s-ar bizui acești fugari.

Trebuie dezvoltată încrederea în sine, experiența și facultățile care rezultă din puterea de a face față propriilor sale nevoi; în același timp, trebuie găsite slujbe în zonele în care concurența este de acum aspră și ocaziile sunt rare.

Învățămintele istoriei și experiența țării noastre ne arată că israeliții au, într-un grad ridicat, calitățile intelectuale și morale de cetățeni buni. Nici o categorie de imigranți nu capătă de la noi o primire mai bună când sosește pe teritoriul nostru, ei fiind în stare să lupte cu trupul și spiritul pentru existență și fiind însuflețiți de gândul înalt să consacre ce este mai bun din inima și inteligența lor în serviciul țării pe care o adoptă de bună-voie. Dar dacă sosesc ca proscrisi, nenorociți de două ori prin oprimarea fizică și morală pe care au suferit-o în țara lor de origine, când vin să ceară unei societăți mai ospitaliere primirea pe care o garantează generozitatea și mărinimia ei –, schimbarea patriei este lipsită de condițiile esențiale care fac ca imigrația străină să fie acceptabilă sau avantajoasă. Lucrul acesta este admis și pe continent; chiar și în țările unde antisemitismul nu are rădăcini, acestor evrei fugari le este greu să găsească un refugiu. Numai America este țelul lor. Statele Unite oferă azil oprimaților din toate țările. Dar simpatia pentru dâșii nu restrânge libertatea și dreptul de a examina actele de persecuție în lumina efectelor pe care le produc și să judece așa cum trebuie aceste acte.

Să adunăm faptele sosite cu greutate la cunoștința guvernului nostru în ultimii ani: un mare număr de locuitori ai României au fost constrânși, prin aplicarea unor discriminări ostile, să-și părăsească țara natală; azilul oferit de țara noastră a fost aproape singurul lor refugiu; în urma condițiilor datorită cărora a avut loc exilul lor, ei ajungeau la noi într-o situație care-i făcea incapabili să ia parte la viața nouă a acestei țări într-un chip avantajos pentru ei și pentru societate, fiind astfel, pentru multă vreme, obiect de caritate. În aceste condiții este de necontestat că guvernul nostru are dreptul să protesteze contra actelor guvernului român³.

Cu intenție sau nu, acest guvern a silit rasa aceasta nenorocită, oprimată și disprețuită în țara sa de origine, să se adreseze carității Statelor Unite. Nu se poate ca guvernul nostru să participe tacit la o asemenea nedreptate internațională. Suntem obligați să protestăm contra tratamentului la care israeliții sunt supuși în România, nu numai din cauza prejudiciului cauzat țării noastre de urmările acestei situații, ceea ce dă protestului nostru un temei de neatacat, dar și în numele omeniei. Statele Unite nu se pot prevala de stipulațiile Tratatului de la Berlin, deoarece n-au făcut parte dintre semnatarii acestuia și nici n-au facultatea să adere la el, dar ele se bizuie cu tărie pe principiile conținute în acest tratat, pentru că sunt principii de drept internațional și de dreptate veșnică; invocând toleranța largă de care este inspirat acest act solemn și dispuse să aducă sprijinul lor moral semnatarilor Tratatului, pentru a cere aplicarea lui, Statele Unite se află efectiv asociate semnatarilor Tratatului, ca parte interesată, din cauza atitudinii României.

Veți binevoi ca, la prima ocazie, să informați despre această Instrucțiune pe ministrul Afacerilor Străine al guvernului pe lângă care sunteți acreditat. Dacă v-o cere, sunteți autorizat să i-o lăsați în copie⁴.

(ss.) M. Hay

AMAE (Francez), Correspondance politique, Roumanie NS4, pos. 58-61 f/v. Apud Carol Iancu, op. cit., p. 358-362

¹ Recensământul din 1898 indică 269.015 evrei (vezi L. Colescu).

² Vezi nota 12 din Cuvântul introductiv.

³ La începutul secolului XX a avut loc o emigrație relativ numeroasă spre SUA și a etnicilor români din Transilvania, aflați sub dominația Imperiului austro-ungar.

⁴ Acest demers al guvernului SUA a stârnit un ecou nefavorabil în cercurile oficiale și o parte a opiniei publice de la București, așa cum menționează și C. Iancu în volumul „Evreii din România, (1866-1919) de la excludere la emancipare”, București, Editura Hasefer, 1996. „Intervenția n-a avut nici un rezultat concret. Puterile semnatare ale Tratatului de la Berlin au refuzat să urmeze Statele Unite în prezentarea unui protest comun către guvernul din București, iar cele mai multe nici n-au reacționat” (p. 358). Presa română, atât cea a populației majoritare cât și cea care prezenta punctul de vedere al populației evreiești, avea poziții variate, fie de respingere a „amestecului unei puteri străine” în treburile guvernului, fie de aprobare a acestui demers. Prof. univ. N. Basilescu, care, în general, avea concepții și manifestări antisemite, atrăgând de partea sa și unele grupuri de studenți, a recunoscut necesitatea reglementării democratice a situației juridice a minorităților, inclusiv a evreilor pământeni. În acest sens, a publicat un articol în care, între altele, scria: „Reforma regimului legal, la care sunt supuși străinii în România, trebuie însă să se facă, nu pentru că Europa o cere, nu pentru că Statele Unite o reclamă, dar pentru că ea ne este imperios și urgent impusă de propriul nostru interes național, precum am dovedit prin toate studiile mele precedente. (Basilescu a publicat un ciclu de articole sub titlul „Studiu social”, în cinci serii, dintre care seria a II-a se ocupă de străinii din România [1903], iar seria a III-a de evreii din România [1903], toate apărute în ziarul „Cronica” în 1902 și apoi editate în volumele citate mai sus.)

România – cu acest regim – se sinucide, se strangulează; ea oprește sângele generos să circule în vinele ei, sânge care ar putea să o învieze, să o scoată din atrofie în care ea lăncezește, pentru că ea împiedică să vină în țară forțele, talentele și capitalurile străine, condamându-se însăși la stagnațiune și la piere.

Din acest punct de vedere trebuie pusă chestiunea și, oricare ar fi presiunile din afară, datoria piloților, care conduc vasul Statului, este de a rămâne cu sânge rece și a nu pierde un moment din vedere – în mijlocul furtunilor pasiunilor dezlanțuite – steaua călăuzitoare: *Interesul suprem și permanent al Națiunii*.

Resentimentele noastre contra intervențiilor din afară nu trebuie să ne silască a uita că orice pas înapoi ne vatamă întâi nouă înșine.

Nu este dar nevoie de intervenția Americii pentru ca România să modifice *un regim baroc (?)*, *barbar*, care nu există în nici o țară din lume, ci pur și simplu de a ne convinge noi înșine că este propriul nostru interes de a o face, și de a o face cu o zi mai devreme. Or, această gravă, importantă și între toate dificilă și impopulară misiune, am asumat-o noi.

De ani și de ani, ne silim să învederăm eroarea politică și economică a acelor ce au acumulat aceste obstacole în drumul Națiunii.

Ora a sunat când Națiunea însăși, convinsă de propria sa eroare, va zdrobi lanțurile ce împiedică libera ei evoluțiune, ce stânenesc mișcările și zborul ei.

În fine, dacă din punct de vedere al Dreptului Ginților *scris*, al Tractatelor – intervențiunea Statelor Unite nu are nici o valoare juridică și nu va avea nici un efect practic, nu tot astfel este din punct de vedere al *Opinii publice mondiale*, acest suprem Tribunal înaintea căruia noi nu ne putem dispensa de a compara.

Pentru ce să o ascundem?

Popoarele civilizate formează azi o mare și singură familie pe glob; ea și-a stabilit genul ei de a fi și de a trăi, *Codul bunelor maniere*, care prezidă la împreuna lor conviețuire, aceasta este ceea ce formează *Comitas Gentium*. Or, din acest punct de vedere și înaintea acestui Tribunal, procesul României este dinainte pierdut.

Legislațiunea ei asupra străinilor – așa cum un șovinism strămt, lipsit de orice sentiment de justiție și de umanitate, dezbrăcat de orice *Ideal național* a zămislit-o, în decursul ultimului pătrar al secolului XIX, a făcut din România – care altădată era azilul tuturor urgisiilor din lume, țara liberală și tolerantă prin excelență din lumea întreagă –, a făcut, zic, o țară absolut intolerantă, a singularizat-o în mijlocul tuturor Statelor de pe glob, scoțând-o afară din această *Comitas Gentium*, a silit-o să înfrângă principiile stabilite de *Codul bunelor maniere*, ce prezidă azi la împreuna conviețuire a popoarelor civilizate.

Din acest punct de vedere dar, și fie că această Notă nu ar fi emanat decât de la dl Hay, personal, de la un simplu filosof, iar nu de la ministrul primei republici din lume, ea merită a fi luată îndeaproape băgare de seamă.

Trebuie să spunem poporului român adevărul și numai adevărul, oricât de neplăcut ar fi el.

Iată în ce constă patriotismul.

Șovinismul este șarlatanismul, pentru că el exaltă pasiunile populare, ascunde Națiunii adevărul și o conduce astfel – cu ochii închiși – în prăpastie, la piere.

În contra acestui curent am luptat și vom lupta în numele *Interesului permanent și suprem* al Națiunii.

Acest *Interes* exige ca România să reintre în marea familie a popoarelor civilizate, să adopte și să practice regulile ce *Comitas Gentium* a stabilit pentru lumca întreagă, dacă ea voințește să nu se mai expună a fi considerată ca o națiune barbară și sălbatică". („Cronica”, An II, nr. 399, 12 sept. 1902, p. 1).

Ulterior, Basilescu a amorsat o largă dezbateră a problemei evreiești, publicând în „Cronica” un ciclu de articole (XIII), „Evreii din România și Alianța Izdrailită”, cu o puternică tentă antisemită („Cronica”, noiembrie 1902), precum și articolele: „Străini în România” (18 sept. 1902), „Nota americană”, relevând unele inexactități cuprinse în ziarul „Le Temps”; „Doctrina Monroe în România”, în care se referă la un articol al lui V. Antonescu – jurist, deputat, diplomat, de orientare liberală (21 sept. 1902), apărut în „l'Indépendance Roumaine” și îndreptat împotriva intervenției americane în Europa; „Duplicitate și anarhie” (5 oct. 1902), în care discută poziția lui D.A. Sturdza, primul ministru, față de nota Hay. El continua tonul vehement critic împotriva „amestecului” organizației Alliance Israélite Universelle, folosind un vocabular antisemit. La dezbateră au luat parte și B.P. Hasdeu, I.G. Bibicescu, primar al Bucureștiului ș.a.

90

Craiova, 1902, noiembrie 5. Percepția fiscală cere Comunității Israelite un tabel cuprinzând evreii ce vor să emigreze

Percepția Fiscală a circ. I. Craiova

Nr. 7313

1902, noiembrie 5

Domnule Președinte,

Fiindcă pe fiecare zi dispar din oraș o mulțime de străini ce din ordin prezidențial sunt destinați a emigra în America și în alte state, – pentru un control mai serios ce urmează să ținem în interesul de a nu se frustra Statul cu dările ce vor trebui să plătească, am onoare

a vă ruga să binevoiți a ne trimite în cel mai scurt timp o listă cu numele tuturor acelor care vor fi în condițiuni de a emigra în cursul lunii curente noiembrie.

Primiți, vă rog, asigurarea considerației mele.

Perceptor, (ss.) Indescifrabil

D-Sale D-lui Președinte al Comunității israelite occidentale Craiova

ACIER, Fond VI, ds. 200, f. 96.

91

București, 1902. Apel al meseriașilor evrei pentru emigrarea în masă

Spre deplina lămurire a tuturor în chestia evreiască din România

230.000 de locuitori (după ultima statistică oficială) fără drepturi politice, loviți mereu de toate guvernele ce s-au perindat la cârma acestei țări, cu legi din ce în ce mai revoltătoare.

Tratați ca streini, deși născuți și crescuți în țară din moși strămoși, supuși la aceleași îndatoriri și contribuțiuni ca toți cetățenii, în schimb.

Goniți din sate, goniți din școlile statului, amenințați cu expulzarea, oprți de a ține întruniri.

Considerați ca o pacoste și năpaste pe capul acestei țări, pericol național (părerea unor bărbați de stat). Holeră (expresia unui savant român).

Cal de bătaie al partidelor politice. Tratați cu dispreț dacă nu pot fi spânzurați sau măcar aruncați în Dunăre, (cuvântarea unui fruntaș conservator la o întrunire publică mai zilele trecute).

Loviți moralmente și în existență de noua lege a meseriilor care, între altele, îi îndepărtează de la lucrările publice ale statului.

Lege precedată de circulările a doi domni miniștri din partidul liberal, circulări care dezlănțuiesc patimile asupra acestor evrei indigeni, streini de protecțiune română cum ne-au poreclit în batjocură!

Ei bine, noi evreii pământeni etc., etc., îndurăm consecințele binefăcătoare ale antisemitismului modern, pornit de sus în jos.

Celebra frază a unui bărbat de stat: *Pe evrei să nu-i gonim ci să-i lovim la pungă* (legi economice) pare că s-a pus în practică.

Bunul simț ne arată că nu ne mai putem permite a ne face iluzii asupra pozițiunei noastre aci în țară.

Deci, ca să scăpăm țara de pacoste, de năpaste, holeră și primejdii de tot felul, ca țara să nu mai fie calomniată în străinătate, și ca să nu se mai frământe țara din pricina

noastră, noi ca buni evrei, buni patrioți am găsit soluțiunea chestiunii evreiești din România. (*Dilemă ce frământă capul atâtor bărbați de stat români*).

EMIGRAREA ÎN MASĂ!

Comitetul Asoc. meseriașilor evrei din București¹

Arhivele AIU, Roumanie, IV C23, Carol Iancu, op. cit, doc. 18.

¹ Apeluri de ajutorare a emigranților pedestri au mai apărut și în alte localități din țară.

92

1900-1903. Publicații ocazionale editate de emigranții pedestri

Bacău:

„Hacholech” (Drumețul), redactat în limba ebraică de cunoscutul literat și profesor Moise Ornstein (comunicat de M. Schwarzfeld)

Bârlad:

„Trăiască România”, manifest apărut în aprilie 1900 în care se arată durerea drumeților de a se despărți de țară și împrejurările nenorocite care îi silesc la aceasta.

„Dați ajutor”, apărut la 22 aprilie 1900 în 6 pagini, scris în întregime de H. Friedman (epigramistul Siegfried). Se publică și o poezie intitulată „Doină a emigrantului”.

„Rămas bun”, foaie volantă scoasă de un grup de 30 de drumeți bârlădeni, datată 30 aprilie 1900. Conținutul e publicat și în ziarul „Egalitatea” no. 18 din 12 mai 1900.

„Emigranții”, redactată în două ediții la 18 și 20 mai 1900. Pe pagina I-a se reproduce un clișeu reprezentând 72 drumeți. Câteva sute din totalul de 3.000 exemplare purtau titlul de „Jidovul Rătăcitor”. Iscându-se proteste, s-a schimbat titlul în „Emigranții”. Tipărit în 4 pagini, avea articole și versuri semnate B. (Jacob Braunstein), A. Axelrad, M. K. (Mauriciu Kofler), Smil Emilian și dr. (Herman) Friedman.

„Drumeții”, număr scos de dr. H. Friedman-Siegfried în 1900. Mai semnează A. Axelrad-Luca și alți câțiva începători. În prima pagină se publică poezia „Drumeții”, de A. Axelrad.

Femeia „Bas Ami”, redactat de emigrantele israelite. Poartă data de 16 iulie 1900. În clișeu înfățișează grupul doamnelor și domnișoarelor care voiau să emigreze, soțiile și urorile pedestrilor din grupurile anterioare.

Botoșani:

„Dorul”, apărut în 8 iunie 1900.

„Pedestri”, publicația grupului de emigranți familiari din Botoșani, apărut la 11 iunie 1900 în folosul familiilor și copiilor rămași acasă.

„Adio”, organul grupului de funcționari comerciali emigranți, purtând data de 4 iulie 1900. Printre colaboratori și Barbu Lăzăreanu (Bubi Lazarovici).

„Înfrățirea”, publicat de grupul cu același nume în iulie 1900.

Brăila:

„Lacrimi de despărțire”, apărut în două numere la 28 mai și 6 iunie 1900, publicat de rumeții brăileni.

„Apel” al meseriașilor evrei din Brăila, prin care cer să fie ajutați spre a putea emigra. A apărut în iunie 1902.

București:

„Pietonii”, număr unic apărut în mai 1900.

„Emigranții pedestri”, două numere apărute în mai 1900.

„Emigrantul”, număr unic publicat de emigranții pe jos în 21 mai 1900, redactat de D. Jurescu.

„Der Auswanderer”, format mic, scris în românește și idiș, datat 30 mai 1900.

„Pedestrii Bucureșteni”. Au apărut cel puțin 5 numere în mai-iunie 1900.

„Apel”, semnat de „grupul fix 400” în iunie 1900.

„Vocea Canadei”, apărut în 10 iunie 1900; ziarul emigranților în Canada.

„Apel” către inimile generoase, al „grupului meseriașilor disperați”, organizat pentru a pleca pe jos în ziua de 5 iunie 1902.

„Apel” către evrei al unui comitet de inițiativă din care au făcut parte Adolphe Stern, dr. A. Erdreich și Iosef Stern, prin care solicită ajutorarea „grupului disperaților” compus din 577 meseriași și 2139 suflete (iunie 1902).

„Apel” lansat de grupul de emigrare de 25 „viitorul meseriașului evreu”, în care roagă pe evrei să-i ajute spre a putea pleca cât mai repede (iunie 1902).

„Apel” al grupului „marfagiilor ambulanti” care, interzicându-li-se practicarea comerțului ambulant, cer ajutor pentru emigrare (februarie 1903).

Buhuși:

„Emigranții buhușeni”, organ al întâiului grup familial, tipărit la Roman (Tip. Leon Friedman) datat 9 iulie 1900.

Buzău:

„Spre o viață nouă”, organ al grupului pedestrilor buzoieni, purtând data 2 iunie 1900, în folosul grupului care părăsise orașul.

„Rămas bun”, manifest al grupului de 50 pedestri buzoieni, apărut în ziua plecării, 9 iunie 1900.

Constanța:

„Plecăm”, număr unic în folosul grupului de emigranți. Iunie 1900.

Craiova:

„Apel” către coreligionarii din localitate, al grupului de 40 de emigranți pe jos apărut în mai 1900.

„Emigrantul fix Craiova”, ziar al grupului de 40 emigranți din Craiova în iunie 1900. Se vinde cu 10 bani numărul.

Dorohoi:

„Apel” al celui de-al doilea grup de emigranți pedestri, compus din 40 persoane. Apărut în iunie 1900.

Focșani:

„Circulară” lansată de S. Ilovici din Focșani, prin care se anunță sosirea în localitate a grupului de drumeți bărlădeni pentru vineri 5 mai 1900.

Galați:

„Ecoul emigranților”, număr unic apărut în mai 1900.

Iași:

„Frați Evrei”, apel al emigranților din Iași prin care își luau rămas bun, apărut în mai 1900.

„Drumeții din Iași”, tipărit la 20 iunie 1900. Ultima pagină era intitulată „Interzis România” (Die Auswanderungen Rumänien) în idiș.

„Primirea drumeților la Iași și Podu Iloaiei”, număr unic cu ocazia trecerii drumeților bârlădeni, redactat de comitetul de primire. Conține un discurs al lui I. Nacht și altul al d-rului Friedman din Bârlad.

„Apelul” grupului de meseriași ieșeni, alcătuit din 354 capi de familie, numărând 1560 suflete, lansat în iunie 1902.

„Soc. Pribegilor” „Lew-Echod”, număr unic apărut în iunie 1900.

Panciu:

„Apelul” drumeților comercianți și meseriași, care au plecat în iunie 1900.

Piatra Neamț:

„Apel” al grupului de emigranți pe jos, tipărit în mai 1900, redactat de viitorul istoric Iosef Kaufman; Apelul a fost reprodus în ziarul „Răsăritul”.

„Adio România”, foaie volantă a grupului „Lew-Echod” condus de M. Wahrman, datată 30 mai 1900.

„Steaua Israelită”, număr unic apărut în iunie 1900 în beneficiul familiilor de emigranți evrei. Se publică relații despre primul grup emigrat din Piatra Neamț.

„Bistrița”, număr unic redactat în iunie 1900 de câțiva studenți evrei în beneficiul grupului de emigranți „Montefiore”.

„Ecolul Pribegilor”, număr unic editat de studenții evrei din Piatra Neamț (al Gr. II „Montefiore”). (1 iunie 1900)

„Dați ajutor drumeților pedestri”, foaie volantă tipărită de cei 62 drumeți din grupul emigranților pedestri din Piatra Neamț.

„Rămas bun”, manifest tipărit la 4 iulie 1900 de grupul de emigranți pe jos „Montefiore” de sub conducerea lui Carol Friedman (compus din 58 tineri).

„Adio România”, foaie volantă redactată de Iosef Kaufman în folosul grupului de emigranți familiari „Haim Faibiș”, compus din 56 drumeți. Poartă data 11 iulie 1900.

„Vocea Pribegilor”, gazetă ocazională tipărită de Iosef Kaufman, la 22 iulie 1900, în folosul grupului „Don Isac Abrabanel”.

„Frați evrei” și „Adio România”, manifeste redactate de grupul de 62 pribegi din Piatra Neamț (1900).

Ploiești:

„Manifest” al „nenorocitului grup al meseriașilor evrei din Ploiești” în care se face apel ca grupul de 55 familii (270 suflete) să fie ajutat pentru emigrare (iulie 1900).

Râmnicu Sărat:

„Vocea pășitorului râmnician”, număr unic apărut la 18 iunie 1900, destinat mării fondului de drum al grupului „Pășitorii râmniceni”.

Roman:

„Emigranții Romanului”, număr unic publicat de emigranți la 1 iunie 1900. În prima pagină se publică un manifest în românește și nemțește, intitulat „frați coreligionari”.

„Strigăt de disperare”, număr unic apărut în iunie 1900.

Au mai apărut la Târgu Neamț, Tecuci, Turnu Severin și Vaslui.

D. Wertenstein, Foi volante pentru ajutorarea emigranților din anii 1900-1903, Almanahul evreesc pe anul ebraic 5704 (1943-1944), București, Impr. „Curentul” SAR 1943, p. 97-100; documente din ACIER.

București, 1903, martie 14. Decizia Curții de Apel privind
contravenția la legea de expulzare

Curtea de Apel din București, Secția II

Audiența de la 14 martie 1903

Președinția d-lui I. Cerkez, Președinte

Isac Gherșcovici dat judecăței că a contravenit la dispozițiunile legii de expulzare

Decizia corecțională no. 371

Diferitele măsuri de siguranță prevăzute în legislațiunea română contra străinilor turburători ai ordinii, cum este măsura expulzării și a pedepsei pentru înfrângerea acestei măsuri, privesc în special pe supușii protecției altor guverne, iar nu pe străinii născuți și crescuți în România, care plătesc impozitul, fac serviciul militar și contribuie la toate sarcinile statului român fără vreo dependență către alt stat. Acești străini formează o categorie deosebită, favorizată chiar prin Constituție cu oarecare înlesniri pentru împământenire, și contra lor măsura expulzării rămâne mai adesea fără sancțiune, din cauză că ei nefiind supuși ai vreunui stat pot fi respinși de la graniță întrucât nici un stat nu poate fi obligat a primi izgoniții de aiurea care n-au vreo legătură de origină, cetățenie sau protecție cu acel stat.

Astfel un israelit, născut și crescut în țară, și care nu s-a bucurat și nu se bucură de protecția vreunui stat străin, nu poate fi pedepsit dacă, expulzat, el se întoarce în țară, întrucât dacă nu este primit în altă țară și este respins cu sila de la punctul de trecere, el se regăsește pe teritoriul român fără voie, prin urmare fără intenție delictuoasă.

S-a ascultat d. avocat Țicu Ștefănescu din partea apelantului inculpat Isac Gherșcovici, care a susținut că, fiind născut în țară, după cum dovedește cu extractul său de naștere, nu poate fi tratat ca străin și dar rău i s-a făcut aplicațiunea art. 5 din legea asupra străinilor¹. El nefiind supus al nici unui alt stat, toate statele ca: Rusia, Austria și Bulgaria, pe teritoriul cărora a fost expulzat, l-au retrimis la punctele de frontieră, nevoind a-l primi, lucru ce l-a făcut să reintre în țară. Cere admiterea apelului și în consecință achitarea la legea expulzării neputându-i fi aplicată.

D. procuror Drăghici a pus concluzii pentru respingerea apelului.

Curtea,

Asupra apelului făcut de Isac Gherșcovici contra sentinței no. 83/903 a trib. Ilfov, secția I;

Ascultând pe d. procuror și pe apărătorul preveniturii;

Având în vedere că prevenitul, prin apărătorul său, arată că nu poate aduce proba directă pretinsă prin încheierea cu no. 811 din 28 februarie 1903, despre refuzul autorităților bulgare sau al vreunui alt stat, de a-l primi pe teritoriul lor, dar prezintă actul stării civile din care se constată că este născut aici în țară, din părinți israeliți, domiciliați în București, act cu care se face presumpțiune și dovadă suficientă că nu e supus vreunei protecțiuni străine și că în adevăr a fost respins la frontiera, căci n-a putut înlățișa nici pașaport, nici acte de origină și n-are altă *Patrie* care să-l primească; că dar el fără voie s-a regăsit pe teritoriul țării, și dacă i s-ar aplica, cum s-a făcut la prima instanță, art. 5 al legii din 7 aprilie 1881, ar trebui să stea în așa reiterate rânduri la închisoare, încât ar rămâne pentru

toată viața, fără să fie în culpă și fără ca legea să prevadă un asemenea caz, mai invocând și distincția ce face Înalta Curte s. II, prin decizia cu nr. 286/902 în privința israeliților născuți la țară;

Considerând că aceste mijloace de apărare se găsesc fondate, căci legea de la 1881, prin art. 5 cum și Codul penal, prin art 179 prevăd penalitatea pentru acei izgoniți care „reintră...” pe teritoriul român, care prin urmare, prin impulsul și voința lor proprie nesocotesc decretul de expulzare;

Că dar dispozițiile legii au în vedere pe acei străini care pot fi trimiși înapoi la urma lor, au un loc de origine, se prenumără printre cetățenii altui stat, și cărora, prin urmare, autoritățile de la graniță nu le pot refuza intrarea în țara ai cărei supuși sunt;

Cât pentru acei indivizi care, prin vreo împrejurare, n-au Patrie, nici protecție străină, precum este cazul prevenitului Gherșcovici, aceia, se înțelege de la sine, nu cad în genere sub prevederile art. 5 și 179, pentru că, mai întâi, nici un stat nu poate fi obligat a primi izgoniții de aiurea care n-au vreo legătură de origină, cetățenie sau protecție cu acel stat; și al doilea, pentru că, întâmplându-se să fie respinși cu sila de la punctul de trecere, ei se regăsesc pe teritoriul nostru fără voie sau intenție delictuoasă;

Că dar, dintre diferitele măsuri de siguranță, prevăzute în legislațiunea noastră, contra străinilor tulburători ai ordinii, măsura expulzării și a pedepsei pentru neascultare privește în special pe supușii protecției altor guverne;

Că din contră, străinii născuți și crescuți aici, care plătesc impozitul, fac serviciul militar și contribuie la toate sarcinile fără nici o dependență către alt Stat, aceia formează o categorie deosebită, favorizată prin însăși Constituția cu oarecare înlesniri pentru împământenire (art. 7 § II al b), și în contra lor, măsura expulzării rămâne mai adesea fără sancțiune, din cauza tuturor considerațiunilor mai sus expuse;

Pentru aceste motive, redactate de dl. președinte I. Cerkez, Curtea, în neunire cu consiliile d-lui procuror, admite apelul, reformează sentința trib. și achită pe prevenit de faptul ce i se impută.

(ss.) I. Cerkez; T. T. Djuvara; V. Bossy.

„Curierul Judiciar”, An XII, nr. 39, 1903, p. 335.

¹ Legea din 1881.

94

București, 1903, martie 15. Instrucțiuni ale Ministerului de Interne în legătură cu eliberarea pașapoartelor

Domnule Prefect,

Legățiunile noastre din străinătate au semnalat, în mai multe rânduri, Ministerului Afacerilor Străine modul defectuos în care diferitele prefecturi de județe sau de poliție

liberează pașapoarte, fără a face cuvenitele cercetări în privința naționalității persoanelor care solicită asemenea documente de călătorie.

Astfel, se întâmplă că unele pașapoarte sunt liberate pe baza garanției unui domn oarecare, ceea ce, în foarte multe cazuri, nu prezintă nici un fel de seriozitate.

În alte cazuri, sunt menționate pe pașaport persoane care nu au dreptul de a figura, deoarece ele sunt majore.

D. Ministru al Afacerilor Străine, în vedere că, din cauza ușurinței cu care unele autorități liberează pașapoartele, se ivesc adeseori dificultăți între legațiuni și autoritățile din diferite țări, intervine a nu se mai libera pașapoarte pe baza unei garanții (care este absolut fără nici o sancțiune), ci numai după ce identitatea și naționalitatea solicitatorului ar fi pe deplin constatată, conform cu instrucțiunile deja transmise prefecturilor de către acel departament cu Ordinul circular nr. 15.397 din 5 septembrie 1891.

Regula ar fi, deci, pentru prefecturi să libereze pașapoarte cetățenilor români după ce aceștia își vor fi stabilit această calitate și identitatea lor prin act de naștere, de armată, carte de alegător sau altceva asemenea, iar indivizilor care nu sunt cetățeni români numai după ce s-ar convinge că ei intră în categoriile prevăzute în menționatul Ordin circular al Ministerului Afacerilor Străine.

Nici în primul caz, nici în al doilea, simpla garanție morală a unei persoane oarecare, prezentată de cel ce solicită pașaportul, nu poate fi luată în considerație.

Afară de aceasta, autoritățile urmează a nu mai trece în pașapoartele ce liberează, ca însoțind pe titular, persoane majore (afară de soție, bineînțeles), păgubindu-se astfel fiscul.

În consecință, vă rog, d-le prefect, să luați severe măsuri ca liberarea pașapoartelor să se facă pe viitor strict după instrucțiunile mai sus arătate.

Pentru înlesnirea aplicării dispozițiilor din circulara menționată mai sus, vă înaintez aici o copie de pe dânsa.

Primiți etc.

Nr 6.951¹

15 martie 1903

BOMI, An IX, nr. 1 ian. 1903, București, Imprimeria Statului, 1903, p. 101-103.

¹ Copie de pe circulara Ministerului Afacerilor Străine nr. 15.397 din 5 septembrie 1891, către prefecturile de județe și poliții.

Domnule prefect,

Spre complectarea circularii mele cu nr. 14.166 din 24 august a.e. privitoare la liberarea pașapoartelor naționale, vă autorizăm să liberați de-a dreptul, fără a mai cere avizul meu, ca până acum, următoarelor persoane care sunt supuși români fără a avea și calitatea de cetățeni: 1) Acelor care, stabiliți în țară de mai mult de 10 ani, nu se bucură de nici o protecție străină și care, posedând aște că nu mai sunt supuși străini, dovedesc, în același timp, că au adresat deja Corpurilor legiuitoare cererea lor de naturalizare; 2) Acelor care au îndeplinit serviciul militar în armata noastră; 3) Acelor care, născuți în țară, sunt trecuți de vârsta de 35 ani și nu au servit în armata noastră, dar care nu se bucură de nici o suditență străină, posedă în același timp imobile în comune urbane, sunt arendași sau fac vreun comerț însemnat, plătind toate dările către Stat, județ și comună; 4) Tinerilor născuți în țară, neajunși încă la vârsta de 21 ani și neallându-se sub urmărirea legii de recrutare, ai căror părinți dovedind că plătesc dările, nu se bucură de vreo protecție străină și intră într-una din categoriile de mai sus. Pentru toți indivizii din aceste patru categorii se va [vor] pretinde neapărat garanții de moralitate, așa că celor certați cu justiția nu [li] se va [vor] libera pașapoarte decât luând avizul meu prealabil. Pașapoartele liberate acestor categorii de locuitori ai țării vor purta, în afară de semnamentele și de semnătura purtătorului, mențiunea de „supus român” și indicațiunea „bun pentru ducere și întoarcere”. În cazul când pașaportul se liberează unui tată de familie cu soția și copiii săi, se va indica neapărat pe contrapagină numele și semnamentele tuturor persoanelor ce însoțesc pe tatăl de familie al cărui semnamente au fost negreșit trecute pe prima pagină la locul lor. Pentru orice alte cazuri neprevăzute în cele mai sus enumerate, veți binevoi a cere mai întâi avizul meu, înaintându-mi, pe lângă raportul dvs., și un interogatoriu model nr. 1 (ca cele pentru recrutare), ce se va lua reclamantului. (*Ibidem*).

București, 1903, iulie 25. Consecințele emigrării asupra situației economice și sociale

Emigrarea. Mai mulți prefecți, în referatele lor către Ministerul de Interne, constată că emigrările continue fac să se simtă lipsa de lucrători în diferite branșe și aduc pagube mișcării comerciale și industriale din țară.

Consecințele emigrărilor se resimt mai ales în Iași. Un redactor al „Adevărului”, intervievând pe dr. Buicliu din Iași, acesta a declarat:

„Orașul nostru decade în fiecare zi. Tot ce-i valid, toți acei care pot munci și produce părăsesc orașul și nu rămân decât bătrânii și invalizii, cărora cu greu se pot impune condițiuni, care nu produc și aduc treptat o scădere în veniturile comunale și astfel imposibilitatea de a se introduce o îndreptare în salubritatea orașului. Astfel, marea chestiune a alimentării orașului cu apă, îmbunătățire esențială pentru salubritatea unui oraș, pare a fi îndepărtată pentru un număr de ani, din lipsă de resurse comunale.

Altă stingherire o produce politica. Populația israelită, lipsită de vot, se supune mai cu înlesnire la ordonanțele comunale – dar față cu alegătorii, toate administrațiile comunale s-au silit a sacrifica acele ordonanțe pentru a nu pierde un număr remarcabil de voturi”.

O statistică a autorităților din portul Hamburg constată că în 1902 au emigrat, pe acolo, în America, 101.633 emigranți, din care 1.721 din România. Se știe că emigranții prin ICA și chiar cea mai mare parte din cei ce pleacă pe spezele lor pornesc prin Havre ori Rotterdam, mai ales în ultimii doi ani.

În luna iunie au venit la New York 7.687 emigranți evrei, din care 4.210 din Rusia, 2.478 din Austria și 717 din România etc.

De la noiembrie anul trecut până la 15 iulie, populația Capitalei a eliberat 7.800 pașapoarte de emigrare.

Emigranții din România care trec prin Paris sunt primiți la Gara de Est de domnul S. Schwabacher. Ei sunt duși la un restaurant în apropierea gării, unde găsesc masa întinsă cu bucate gătite strict ritual, sub supravegherea d-lui Schwabacher. De asemenea, emigranții găsesc aceeași primire la Havre, tot sub îngrijirea d-lui Schwabacher.

Duminică și marți au plecat, prin Predeal, din toată țara, 120 de persoane în America, prin ajutorul ICA. Duminica și marțea viitoare vor pleca vreo 200 persoane.

„Egalitatea”, An XIV, nr. 29, 25 iulie 1903, p. 229.

București, 1903, iulie 28. Ministerul de Interne precizează care trebuie să fie comportamentul organelor de la frontieră față de diferitele categorii de persoane ce doresc să intre în România

Către prefecturi și punctele de frontieră

Domnule...

Văzând că se produc neîncetate conflicte și nemulțumiri prin modul în care se aplică măsurile privitoare la pașapoarte și la călători, ne vedem nevoiți a vă arăta că acele măsuri nu sunt de natură a se aplica ad litteram la toate pașapoartele și la toți călătorii. Depinde de tactul și priceperea agenților însărcinați cu acest serviciu să știe să distingă între călători. Ne este peste posibil să precizăm norme pentru fiecare caz; ca norme generale vă putem însă da următoarele:

1. Călătorilor cunoscuți, fie români fie străini, asupra cărora agentul administrativ însărcinat cu examinarea pașapoartelor are informații pozitive că, după o situație onorabilă și un rang mai deosebit, fie în țară sau în străinătate, *nu li se va cere prezentarea pașaportului*; se va nota numai intrarea lor în țară și se va aviza, după împrejurări, fie guvernul, fie prefectul județului unde acei călători merg.

2. Românilor ce au ieșit din țară și se reîntorc, dacă nu sunt din cei de la categoria 1, li se va cere prezentarea pașaportului, dar nici o viză a vreunui consul. La caz de ar fi pierdut pașaportul sau dacă ar fi ieșit din țară fără pașaport, agentul administrativ se va informa cine este, unde merge, va primi mărturia unui alt călător român cunoscut lui, și-l va lăsa să intre în țară. Numai în caz de a i se părea suspect și de a nu putea dobândi în nici un mod informații sigure asupra-i, îl va opri până vor veni informații de la autoritatea administrativă a județului unde zice că-și are locuința.

3. Călătorilor în genere, români sau străini, necunoscuți agenților administrativi, li se va cere prezentarea pașaportului și se va observa și viza consulului românesc. Dacă această viză ar lipsi însă, călătorului nu-i va fi oprită intrarea decât numai în cazul când i-ar părea suspect, fie ca făcător de rele, fie ca emigrant, ce ar voi să se strecoare în țară fără îndeplinirea formalităților emigrării.

4. Călătorii ce trec numai prin țară, cu destinația pentru o țară străină însemnată pe pașaportul lor, nu li se va cere viza unui consulat românesc. Numai în cazul când un asemenea călător, se va părea suspect și va fi cu totul necunoscut și agentului administrației și persoanelor în care acesta avea încredere, i se va cere viza consulatului românesc.

5. Călătorilor care ar veni ca emigranți spre a se stabili în țară li se va cere absolut și pașaport în regulă și viza consulatului românesc din țara de unde vin. Acești călători sunt lesne de recunoscut și numai un agent neinteligent și neexperimentat ar putea să-i confunde cu cei despre care se tratează la paragrafele 1, 2, 3 și 4.

În fine, orice călător ar inspira bănuieți sub un punct de vedere de natură a semnalat la vigilența agenților administrativi și polițieniști și fi îndată desemnat, cu nume și prenume și semnalmente, fie guvernului, fie prefectului județului pe unde a intrat, oricât

fi de în regulă pașapoartele unor asemenea călători, informarea autorităților se va face de îndată.

Observând bine și cu pricepere normele arătate în circulara de față, se va feri țara de acuzările de barbarie ce i se aduc din cauza unor rigori nepotrivite la verificarea pașapoartelor și în același timp serviciul de pază se va face la fruntarii cu agerime și pe deplin.

Nr. 23.483

28 iulie 1903.

BOMI, an IX, nr. 1 ian. 1903. București, Imprimeriile Statului, 1903, p. 244-245.

97

București, 1903, septembrie 12. Contribuția Jewish Colonization Association în sprijinul emigrării evreilor

Rezultatele ce le-am obținut în România în timpul anului 1902 sunt din cele mai satisfăcătoare. Emigrarea reglementată și stăvilită cu prudență s-a desfășurat încet și cu succes. Cât despre școlile cărora le acordăm sprijinul nostru, ele au continuat să funcționeze regulat [...]

Emigrarea română a fost puțin împiedicată la începutul anului 1902, mai ales din cauza vremii rele care domnea în Europa centrală. Valul emigranților crescuse încet-încet până în iunie: el se mări atunci brusc pentru a atinge cea mai mare intensitate a sa în august și septembrie. Sărbătorile din noul an israelit îl opriră pentru o clipă, apoi el reîncepu să curgă cu regularitate și conform prevederilor, în noiembrie și decembrie.

Emigranții, care s-au dirijat către țările de peste mare, pot fi clasati în diferite categorii. Prima categorie cuprinde pe emigranții care pleacă izolat, mai toți celibatari, sau oameni însurați care consimt să-și lase familia în urma lor până ce vor fi găsit de lucru în noua lor patrie. Coreligionari devotați, stabiliți în localitățile unde emigranții se îndreaptă, caută să le găsească o existență.

A doua categorie se compune din femei, care se duc la capul familiei sau din familii care se duc la rude deja instalate în o localitate a unei țări de peste mare și care își câștigă existența acolo, în mod convenabil.

În sfârșit, am acordat concursul nostru unui număr oarecare de emigranți care călătoresc pe spezele lor, înlesnindu-le îndeplinirea formalităților cerute pentru ieșirea din țară și ajutându-i să ajungă fără dificultate la portul de îmbarcare.

În total am ajutat 7 800 persoane (în cifre rotunde) să plece din România și să se stabilească în țările de peste mare. În acest număr sunt 261 persoane care au plecat în Canada spre a se stabili ca agricultori, cu concursul autorităților canadiene.

Trebuie să amintim aci binevoitorul concurs pe care ni l-a acordat Comitetul „Alianței” [Israelite Universale] din Viena, în săvârșirea misiunii noastre. La trecerea lor

prin acest oraș, toate grupurile de emigranți sunt primiți de un agent special care-i ia la descinderea din tren și-i îndreaptă spre portul de îmbarcare. La Rotterdam, în sfârșit, Comitetul „Montefiore” a continuat să ajute cu zel. Municipalitatea din Rotterdam a binevoit să-i pună la dispoziție un local special unde sunt primiți și adăpostiți emigranții. Membrii Comitetului se pun neîncetat la dispoziția acestor din urmă. Ei sunt prezenți la sosirea și plecarea lor, îi vizitează în timpul scurtei lor șederi în Rotterdam și asistă chiar la vizitele medicale. Nu se poate îndestul lăuda un asemenea devotament [...]

„Egalitatea”, an XIII, nr. 36, 12 septembrie 1903, p. 282-283.

98

București, 1903, septembrie 22. Darea de seamă a gestiunii Comitetului Central de ajutorare a emigranților

Către caritabilii donatori
pentru fondul de ajutorare a emigranților

Din sumele colectate¹ au putut fi ajutați, creându-li-se prin emigrare o existență nouă, 200 de persoane. Știrile sosite de peste ocean în mod direct sau indirect sunt un ecou armonios de binecuvântări la adresa aceluia care cu atâta bunăvoință au răspuns la apelul nostru, căci departe de a face din meșteșugari cerșetori, ați contribuit la transformarea unor disperăți în oameni de sine stătători și cu viitorul asigurat.

Din cele ce urmează mai departe, veți vedea că preocuparea noastră principală a fost ca din suma colectată și care se urcă la cifra de 11.763 lei 20 bani să se poată ajuta un număr cât mai mare de nenorociți. La acest rezultat am putut ajunge grație activității și dreptei chibzuinți a fiecăruia din membrii Comitetului.

S-au acordat ajutoare largi acolo unde mizeria a fost extremă, și ajutoare mai restrânse, unde emigrantul însuși a putut realiza o parte din costul transportului din vinderea mobilelor.

Grație acestui sistem am putut face față *nevoilor celor mai urgente*, căci cererile de ajutor s-au urcat la cifra de aproape 2.000.

Dacă vă dați seama câtă muncă ne-a trebuit, ca să alegem din atâtea cereri pe cele mai temeinice, nu pe hârtie, ci [umblând] prin casele aceluia nenorociți situate în toate colțurile orașului, veți aprecia desigur în adevărata ei valoare munca dezinteresată a atâtor oameni, care n-au căutat în această ocazie decât a-și face datoria către semenii lor amenințați în existența zilnică, luptând cu mizeria fizică și morală.

Fără concursul d-voastră binevoitor însă, munca și stăruințele noastre ar fi fost zadarnice. Vă adresăm deci în numele celor ajutați cu banul d-voastră mulțumirile ce vi se cuvin, împărtășindu-vă de binecuvântările ce ne vin din depărtare.

Mai ales merită recunoștința tuturor acei domni, al căror nume figurează mai la vale și care au depus o lăudabilă activitate, strângând obolul d-voastră într-o epocă a anului în

care căldurile din iulie și august n-au fost pentru ei o piedică de a umbla zile întregi, spre a-și face datoria.

Darea de seamă ce urmează cuprinde următoarele părți:

- 1) Lista nominală complectă a donatorilor pentru fondul de ajutorare cu sumele donate; fiecare își va putea astfel controla suma cu care a contribuit.
- 2) Lista nominală a emigranților ajutați, indicându-se în dreptul fiecăruia membrii familiei (soție și copii), cu care a plecat, țara în care a emigrat, și sub alte două rubrici, una intitulată: contribuții, suma depusă de fiecare emigrant și cealaltă intitulată: ajutoare, suma debursată pentru el din fondul general.
- 3) Bilanțul general de intrări și ieșiri.

Luând cunoștință în chipul acesta, în mod amănunțit, de gestiunea noastră întreagă, sperăm că în conștiința d-voastră ne veți da cuvenita descărcare.

Cât privește micul sold rămas în casă, parte va servi la acoperirea cheltuielilor de imprimare a dării de seamă, iar din rest vom căuta a mai ajuta câteva persoane, lucru despre care vă vom da socoteală la timp pe calea publicității¹.

Comitetul Central de Ajutorare a Emigranților²

București, 22 septembrie 1903

Darea de seamă a Gestiunii Comitetului Central de ajutorare a emigranților 1902-1903, Buc., Imprimeria E.S. Cerbu, 1903, p. 3-7 și 14-18.

¹ Acțiunea a fost coordonată de *Comitetul Central de Ajutorare a Evreilor*. În 1902 forul de conducere era constituit din președinte dr. Ad. Stern; vicepreședini: Josef Stern; dr. Erdreich; casier: dr. Bömchis; secretar: dr. Abr. Stern, care a organizat o colecție pentru care a desemnat 6 comisii formate din: 1) dr. Ad. Stern, S.L. Guttmann, Iancu Hechter, Sami Zentler; 2) M. Reiner, N. Mischoznicky; 3) dr. Baubergher, dr. Bömchis; 4) ing. C.I. Flachs, dr. I. Steinhardt, dr. R. Stein, Albert Zwiebel, M. Goldschläger; 5) Filip Goldstein, M. I. Iacobsohn; 6) A. Eckstein, M. Adelstein.

Lista nominală a donatorilor pentru fondul de ajutorare a emigranților cuprindea 72 donatori care au oferit sume între 100 și 5 lei, totalizând 2189 lei.

² Pentru emigranții către Statele Unite și Canada s-a creat „Comptul emigranților” care conținea ajutoare pentru 170 persoane în valoare de 10.912 lei.

București, 1903. Studiu al Ministerului Afacerilor Străine privind eliberarea unor pașapoarte care nu dădeau dreptul la reîntoarcere emigranților evrei din anii 1890-1903

Notiță asupra chestiunii pașapoartelor de emigrare

Printr-o notă din 1 iulie a anului curent, Legațiunea austro-ungară protestează în contra unei măsuri ce ar fi luat Ministerul nostru de Interne și care ar consta a interzice de

aci înainte, într-un mod absolut, reintrarea în țară a indivizilor care nu vor avea în posesiunea lor decât pașapoarte purtând mențiunea „bun pentru ducere”, zise pașapoarte de emigrare.

Protestând în contra acestei decizii, Legația generală și regională adaugă că Ministerul regional ungar s-a văzut silit, din partea sa, a interzice accesul teritoriului unguresc și chiar pasagiul prin acest teritoriu emigranților din Țara Românească care n-are avea decât asemenea pașapoarte de emigrare.

Ce fel de documente sunt aceste pașapoarte de emigrare?

De cât timp le acordă statul român și la ce fel de indivizi?

Are statul român dreptul de a libera astfel de pașapoarte, precum și dreptul de a refuza reintrarea în țară aceluia care n-are în posesiunea lor decât un asemenea document?

Din modul în care vom răspunde la aceste chestiuni, va depinde și răspunsul ce vom putea face Austro-Ungariei, când ea, cum a făcut în mod neconținut, ne contestează valabilitatea pașapoartelor de emigrare, precum și dreptul de a refuza purtătorilor lor reintrarea în țara noastră [...]

IV

Fiind dat că Comisiunea creată de Consiliul de Miniștri de la 1884 n-a existat niciodată, ea a rămas în foile din opera celui Consiliu. Pur și simplu dreptul recunoscut aproape tuturor evreilor din România, tuturor aceluia care, cum spuneam la începutul acestei lucrări, sunt supuși de fapt ai României fără de a fi cetățeni, de a obține, *fără nici o deosebire cu supușii români, pașapoarte românești*.

S-a atins oare mai în urmă de acest drept, a fost el vreodată desființat sau cel puțin restrâns, iată de ce avem a ne preocupa acum.

În timp de câțiva ani chestiunea nu mai revine la ordinea zilei. Tot timpul acesta probabil că s-a[u] acordat pașapoarte conform uzurilor [uzanțelor] de mai înainte, precum și deciziilor din 1884, dându-se desigur de multe ori pașapoarte chiar celor ce nu aveau nici un drept de a le obține.

În anul 1891, în fine, într-un jurnal al Consiliului de Miniștri sub nr. 4 încheiat la 12 august, [s-a publicat] următoarea decizie: „D-aci înainte, să se libereze pașapoarte gratuite emigranților israeliți din toată țara, în care să se noteze că dâșii nu se mai pot întoarce în țară”.

Aceste pașapoarte, în care se luă mai pe urmă obiceiul de a se scrie pur și simplu mențiunea „bun pentru ducere”, în loc de a se spune că purtătorul nu va putea reîntra în țară, sunt faimoasele pașapoarte zise de emigrare, de care se face întâia oară, aici, mențiune într-un mod oficial.

Dacă căutăm în referatul ce a fost prezentat atunci de dl ministru de Interne (nr. 1878 din 9 august 1891¹ al Arhivei Ministerului de Interne) cauzele deciziei de mai sus, nu citim decât următoarele rânduri:

„Dlor miniștri,

În orașul Galați s-a constituit un comitet de binefacere compus din israeliți, în scopul de a aduna mijloacele necesare pentru venirea în ajutorul coreligionarilor lor nevoiași și lipsiți de mijloace, înlesnindu-le emigrarea în străinătate.

De la dl prefect de Covurlui am primit raportul nr. 4695, prin care mă înștiințează că zisul comitet, prin petiția ce i-a adresat-o, arată că numărul unor asemenea emigranți crește zilnic și pentru că mijloacele necesare pentru venirea în ajutorul lor sunt insuficiente,

deoarece ele consistă numai în ofrande voluntare, solicită favoarea de a se libera pașapoarte gratuite israeliților ce emigrează, ca astfel să fie economisiți de taxe pașapoartelor.

Am onoarea, dlor miniștri, a vă aduce la cunoștință cele ce preced, rugându-vă să binevoiți a aproba de a se da pașapoarte gratuite emigranților israeliți, în toată țara, fără plată, în care pașapoarte să se noteze ca ei să nu se mai întoarcă, precum s-a mai făcut și altă dată". Numai din citirea acestui referat s-ar putea ușor înțelege că pașapoartele de emigrare au fost create pentru o clasă de indivizi în totul alta decât aceea căreia în 1884 s-a recunoscut dreptul de a obține pașapoarte românești. La drepturile acestor din urmă indivizi s-a atins oare prin decizia Consiliului de Miniștri? În nici un mod și aceasta rezultă din circulara ce cu ocazia deciziei în chestiune a fost trimisă tuturor Prefecturilor din țară, de dl ministru al Afacerilor Străine (nr. 15397 din 5 sept. 1891)...

Emigrația evreilor în 1891

În 1891, emigrarea evreilor care exista de mult și întotdeauna într-un mod latent luă deodată o extensie considerabilă. Nu este locul aici de a vorbi mai pe larg de această emigrație, de a căuta a determina cauzele ei. Este destul de a constata că la un moment dat guvernul român [a fost confruntat] cu o mulțime de indivizi care voiau să emigreze și cereau pașapoarte în acest scop.

Cărei categorii de indivizi erau destinate pașapoartele de emigrare?

Ce erau acești indivizi? Erau ei acei supuși de fapt ai statului român cărora acesta s-a recunoscut obligat de a libera pașapoarte române? Erau ei locuitori statornici de care se vorbea mai sus? Nu. Ei erau în cea mai mare parte oameni veniți în țară de puțin [timp], care nu erau legați de ea întru nimic, care încă erau supușii Austriei sau Rusiei, care negăsind cu ce trăi în România, tocmai pentru că în prea mare număr veniseră, se gândeau să meargă aiurea pentru a-și încerca încă o dată norocul și pentru a-și schimba poate pentru a doua sau a treia oară naționalitatea.

Acestor oameni, care în realitate nu se bucuraseră niciodată de protecția legilor românești, putea oare România să le dea pașapoarte românești? Putea oare ea, de bună voie, să le furnizeze mijlocul de a ne compromite renumele prin țările străine, reclamându-și calitatea de români, precum și posibilitatea de a năvăli iarăși în țară, la orice moment le va place, cum deja năvăliseră mai înainte? Desigur nu se putea.

Putea însă România, pe de altă parte, să se ție la dreptul său strict, să le refuze orice fel de pașaport și prin urmare să îi împiedice într-un mod absolut de a părăsi țara? Nici aceasta nu se putea.

Dreptul de emigrare

Căci, dacă este un drept care nimănui nu se poate refuza, un drept fără care libertatea individuală nu mai este decât un cuvânt, este desigur acela ce are un om de a părăsi țara în care nu-și poate găsi subzistența. Acest drept de emigrare, acest drept de a te lepăda de țara care nu te poate nutri, toate legislațiile și toți autorii îl recunosc naționalilor tuturor țărilor, cum deci puteam să-l refuzăm evreilor din țara noastră? S-au găsit oameni care să ne acuze cu ocazia emigrației evreilor de tot felul de persecuții, la ce s-ar fi ajuns însă în adevăr, dacă noi am fi condamnat să stea în țara noastră niște oameni care sunt legați de ea printr-o legătură mult mai slabă decât naționalitatea, printr-o legătură care, cum am arătat, este de multe ori aproape nulă.

Iată contradicția în fața căreia se găsea statul român. El credea că o va putea rezolva prin crearea pașapoartelor de emigrare. El crezu că prin acest mijloc el își va putea salvagarda drepturile și interesele fără a vătăma pentru aceasta drepturile sau interesele

nimănui, închipuindu-și că numai acei vor cere și primi acel pașaport de emigrare care aveau în adevăr intenția de a părăsi țara pentru totdeauna și de a rupe orice legătură cu dânsa.

S-a înșelat oare România în aplicarea acestui principiu? A trecut ea de drepturile sale când s-a considerat dezlegată de orice obligațiune față cu cei care ieșiseră din țară cu pașapoarte de emigrare? Într-alte cuvinte, se poate susține că ea este obligată a primi îndărăt pe cei din acești oameni care ar vrea să intre iarăși în țară?

Pentru a susține o astfel de teză ar fi necesar să se arate că mulți dintre cei care au trecut fruntariile cu pașapoarte de emigrare nu erau de acei [dintre acei] indivizi fără foc nici loc de care este chestiune în capitolul precedent, dar intrau în categoria acelor supuși de fapt cărora România le acordă protecția sa.

Greu ar fi de tăgăduit că mulți din acești din urmă indivizi se găseau printre grămada acelora ce între 1891 și 1903 au ieșit din țară grămadă, pe care România nu putea nici s-o prevadă nici s-o oprească la ieșire.

Ei bine, chiar dacă lucrurile au fost așa, România n-are nici o obligație de a primi îndărăt pe acei chiar care se bucurau de protecțiunea sa.

S-ar putea mai întâi spune în acest sens că, în caz că vreun emigrant vrea să se reîntoarcă în țară, foarte greu se poate recunoaște că el a fost sau nu unul din acei supuși de fapt ai României, astfel încât România ar trebui să primească îndărăt pe toată lumea sau pe nimeni. Nu aci, însă, este adevărul. Adevărul este că supusul de fapt al României care putând obține, cum am arătat, un pașaport românesc, a cerut însă, de bunăvoie, un pașaport de emigrare, s-a făcut prin acest fapt absolut străin țării și nu mai poate pretinde de la ea nici o protecție.

Despre efectele emigrării

Aici, pentru a ne susține părerea, trebuie să analizăm într-un mod foarte repede efectele ce se recunosc generalmente faptului emigrării.

Cu toate că dreptul lor de emigrare, cum spuneam mai sus, este recunoscut tuturor, credem că niciodată și în nici o legislație emigrarea n-a fost considerată ca un fapt suficient în sine însuși ca să facă pe un om să-și piardă naționalitatea.

Și aceasta vine, credem, din faptul că voința [voința] omului nu joacă, până acum, rolul principal în actul de pierdere de naționalitate. În adevăr, nu e destul ca un om să-și exprime într-un mod mai mult sau mai puțin lămurit intenția sa de a se lepăda de o naționalitate oarecare pentru ca el să fie considerat de țara sa de origine ca nemaifiind naționalul său.

Această idee avea în timpurile mai vechi o forță pe care nu mai o are acuma, astfel încât unii autori mergeau până acolo că refuzau naționalilor unei țări dreptul de a dobândi naturalizarea într-altă țară².

AMAE, Fond 33/1900, Emigrări, f. 282 f/v, 292-294 f/v, 295.

¹ Vezi textul din 5 septembrie 1891, cuprins în nota doc. 94.

² Publicăm un comentariu presupus a fi la manuscrisul de mai sus:

„Era de prevăzut că statele vecine vor sili pe cei ce dăduseră pașaportul să reprimească emigranții.

Ministerul ungar, printr-o decizie din 25 iulie 1900, ceru evreilor ce voiau să intre în Ungaria să aibă bilet de drum până afară din Europa. Ministerul Afacerilor Străine dădu chiar ordin Legației din Viena să înlesnească

plecarea la America a emigranților. Dar aceste înlesniri repetate prea des deveneau o sarcină pentru România iar de altă parte porțile Americii se închideau din ce în ce.

Ungaria închise chiar drumul aceluia care nu plecau cu intenția de a emigra dar care nu justificau mijloace suficiente (nota Min. Afac. Străine către Leg. din Viena, nr. 18430 din 5 octombrie 1900).

România fu silită să cedeze. Încă din anul 1900 intervine o înțelegere între Ministerul de Externe și cel de Interne ca pe viitor să nu se mai acorde pașapoarte bune numai pentru trecere. Rămăneau încă aceia care apucaseră să părăsească țara cu astfel de pașapoarte și care, negăsind mijloace de trai în străinătate, voiau să reintre în țară. Cu toată dorința ce guvernul român avea de a le închide granița, totuși fu silit să cedeze în fiecare caz individual față cu repetatele intervenții ale Leg. Austro-Ungare. Cercetarea originii române urmată de guvern față de emigranții care voiau să reintre (nr. 16651 din 1 septembrie 1900) deveni o simplă formalitate.

Ministerul de Externe fu chiar silit să combată teoria Ministerului de Interne (nota nr. 26223 din 3 oct. 1900) că, „prin faptul că au părăsit țara cu pașapoarte de emigrare au pierdut dreptul la suditența română”... afirmând din contra (nota nr. 19010 din 9 octombrie) că: „pașapoartele «bun pentru ducere» nu se liberau în virtutea unei dispoziții legale care să atragă după sine asemenea pierdere de drepturi. Pe de altă parte ei n-au putut dobândi o altă suditență [supușenie – n.n.] străină ca să se poată căpăta cu pașapoarte străine...”.

La 25 noiembrie, Ministerul de Externe adaugă (nota nr. 22436): „pașapoartele de emigrare nu se pot înțelege în sensul că emigrantul să nu mai poată fi reprimat în țara de origine care i-a liberat pașaportul”. (*Ibidem*, p. 304 f/v).

100

București, 1904, mai 1. Extrase din Legea pentru organizarea comunelor rurale care dădea o bază legală alungării evreilor de la sate¹

Legea pentru organizarea comunelor rurale

Titlul I. Comuna rurală, satul și cătunul.

Art. 5: Fiecare locuitor face parte dintr-o comună și contribuie la sarcinile comunale.

Străinul² care va voi să se stabilească în comună rurală va trebui să obțină autorizarea consiliului comunal³.

Asemenea autorizare nu se va putea da decât dacă străinul va dovedi, cu un certificat emanat de la autoritatea competente a locului de unde a plecat, că s-a bucurat de o bună purtare; că nu a fost condamnat pentru crime sau delictе și că are o meserie sau un capital de 1.000⁴ lei [...]

Titlul III. Capitolul V. Funcționarii comunale

Art. 6: Nimeni nu poate ocupa funcțiuni comunale dacă nu este cetățean român, dacă nu a satisfăcut obligațiunea legii de recrutare, dacă nu are folosința deplină a drepturilor civile și politice și dacă nu va avea cel puțin cunoștințele învățământului primar [...]

Titlul VII. Capitolul II

Articolul 209: Nimeni nu poate fi numit inspector comunal dacă nu este cetățean român, dacă nu a satisfăcut obligațiunile legii de recrutare și dacă nu are folosința deplină a drepturilor civile și politice.

MO nr. 26 – 1 mai 1904, p. 985-1009.

¹ Așa cum dovedesc documentele 70, 86 au fost adoptate încă din 1901 măsuri discriminatorii violente, fără a exista un act legislativ corespunzător.

² În categoria „străin” era cuprinsă și populația evreiască care nu fusese împământenită prin aprobarea Corpurilor legiuitoare.

³ Ministerul de Interne a dat o nouă circulară care invită prefecturile să nu mai aprobe decât după o anchetă prealabilă și cu multă greutate cererile străinilor care satisfac condițiile legii de a se stabili în comunale rurale.

Ministerul invită pe prefect să ia măsuri severe pentru izgonirea de la sate a tuturor străinilor care s-au stabilit fără autorizația prefecturii sau a ministerului, sau care, chiar având aceste autorizații, nu îndeplinesc celelalte condiții din lege. („Egalitatea”, nr. 33, 18 aug. 1906).

⁴ Aceste dispozițiuni nu se aplică străinilor care vin vremelnic, în grupe, pentru lucrări agricole sau industriale și servitorilor cu simbric.

101

Bacău, 1904, mai 18. Bilet de identitate cu durată temporară, eliberat unui evreu

REGATUL ROMÂNIEI

INTELESCUT
30 B. 10

REGATUL ROMÂNIEI

BILET DE IDENTITATE

BUN PENTRU UN AN

Județul _____ TARA PILETULUI _____
Pla. Bacău la _____ B. 10
Comuna _____
No. 3312 al piletului.

D. Evreu Leibu

în etate de _____ ani, de profesie _____,
domiciliat în comuna _____
și care mi-a prezentat înca odată identitatea persoanei sale, pentru care s'a perceput
taza de _____

Liberat astăzi, la 18 luna _____
anul 1904

Primar _____
Notar (șar),

NB. Sigmentele se vor valor pe contra-fajă.

AIN Bacău, Fond Primăria Bacău, ds. 25/1906, f. 32.

București, 1905, noiembrie 10. Demers al diplomației austriece
în legătură cu trecerea prin România a unui evreu
cetățean român, domiciliat în Austria

București, 10 noiembrie 1905

Domnule Ministru,

Ca urmare a notei nr. 4023 din 30 octombrie a.c. am onoare a vă informa pe Excelența Voastră că după un raport al comandantului de poliție I.R., la Ițcani, de la Burdujeni nu a lăsat să intre în România pe numitul Ștrul Cris, cu toate că acesta dispunea de un pașaport românesc (nr. 95 al MAS, vizat de Prefectura de Poliție din București la 4 decembrie 1904 sub nr. 10604), de un livret de serviciu militar român (nr. de înmatriculare 142/902) și de un certificat de naștere, eliberat de comuna Iași.

Date fiind inconvenientele care rezultă pentru politica austriacă datorită acestei atitudini a autorităților frontaliere române, eu am, din ordinul guvernului, onoarea de a mă adresa, cu respectul obișnuit, Excelenței Voastre, rugând-o a binevoi a interveni la locul convenit în scopul ca sus numitul să fie autorizat să treacă frontiera română.

În așteptarea că Excelența Voastră va binevoi să-mi comunice cât mai repede ordinul, rezultatul intervenției dumneavoastră, mă folosesc de ocazie pentru a vă repeta asigurarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) Indescifrabil¹

Excelenței Sale General Lahovary, Ministrul Regal al Afacerilor Străine

AMAE, Fond 33, vol. 3/1905-1910, f. 8 f/v.

¹ Documentul nu indică forul diplomatic emitent.

Cernăuți, 1906, ianuarie 31. Raport al Consului Regatului
României pentru Bucovina și Galiția privind o „invazie
evreiască”

Domnule Ministru [al Afacerilor Străine],

Cu această ocaziune îmi permit a atrage deosebita atenție a Excelenței Voastre asupra puternicei mișcări ce de la un timp încoace se manifestă printre evreimea din Galiția și Bucovina, ca, la viitoarea reformă electorală proiectată, evreii să fie recunoscuți ca

națiune deosebită, ceea ce, dacă s-ar realiza, ar constitui un mare pericol pentru noi de a avea la granița noastră, oareșicum, un Imperiu iudaic, cu atât mai mult cu cât nordul Moldovei este copleșit de iudaism¹.

Vasile Kogălniceanu

Ibidem, fond 70, vol. 3, 1905-1910, f. 69 f/v.

¹ Același diplomat se plângea, la 30 ianuarie, de numeroasele cereri ale evreilor bucovineni de a li se aproba venirea în Vechiul Regat.

Într-un alt raport, din 7 ianuarie 1906, adresat ministrului de Afaceri Străine, I. Lahovary, Consulul relatează despre ecoul nefavorabil în cercurile evreiești al măsurilor restrictive privind călătoriile în Vechiul Regat și protesta vehement împotriva acestora. El continuă: „în consecință, președintele țării (?) mi-a făcut o adresă în care aducându-mi la cunoștință plângerile evreilor, îmi cerea deslușiri dacă este exact sau nu cum că Consulatul refuză vizarea [documentelor] supușilor austrieci de confesiune mozaică sau și dacă în orice caz face o deosebire între supușii evrei și creștini”.

Consulul cere să se facă unele excepții „în favoarea evreilor care oferă garanții serioase”, arătând că a negat aceste interdicții, dată fiind confidențialitatea ordinelor de interdicție.

„Cerând relațiuni și avizul dlui. Prefect de Covurlui, acesta mi-a dat bune relațiuni și aviz favorabil asupra semnatarilor în chestiune...

În așteptarea unui răspuns al dv. vă rog să binevoiți a primi încredințarea înaltei mele considerațiuni”.

p. ministru, (ss) Indescifrabil

p. director, D. Panaitescu”. (*Ibidem*, f. 232)

Răspunsul MAS:

Se poate permite petiționarilor, pe baza unor bilete de scurtă durată, fără viza Consulatelor, dar numai „dacă acestea sunt persoane bine cunoscute, fără a se generaliza și luându-se toate garanțiile cu putință pentru a nu înlesni, printr-o asemenea măsură, stabilirea lor în țară” iar „Ja fiecare intrare în țară a indivizilor în chestiune, biletele lor vor trebui vizate la frontarii...” (*Ibidem*, f. 233 f/v).

104

București, 1906, februarie 8. Instrucțiuni ale Ministerului de Interne privitoare la intrarea străinilor pe teritoriul Vechiului Regat

România

Ministerul de Interne

Dir. Administrației generale a Personalului și Poliției generale

Nr. 8525

8 februarie 1906

Domnule Prefect,

În nenumărate rânduri ni s-a semnalat de autoritățile respective că indivizi străini, dezertori din armatele statelor ai căror supuși sunt, făcători de rele și mai ales evrei caută a se strecura la noi în țară fără acte de călătorie în regulă, cu intenția de a se stabili în țară.

Prin ordine anterioare, am dat atunci instrucțiuni severe autorităților noastre pe frontiera Prut-Marea Neagră-Bulgaria de a interzice cu desăvârșire încercarea străinilor și în special a evreilor [subl. ns.] de a intra în țară fără pașapoarte în regulă, vizate de consulul nostru din țara de unde vin.

Considerând în urmă că evrei dezertori din armata rusească ocoleau frontiera Prutului și cereau să intre la noi din Austria pe la frontiera dinspre Bucovina, am întins dispozițiunile de mai sus și la frontiera dinspre Bucovina.

Deoarece s-ar putea întâmpla ca evreii, cărora nu li se permite intrarea pe la frontierele sus indicate, să caute a se strecura prin punctele de frontieră ale Carpaților, vă rog, domnule Prefect, în înțelegerea ce am luat cu Ministerul Afacerilor Străine, ca să dați de îndată cuvenitele ordine instructive ofițerilor de poliție și agenți vamali de la frontiera dinspre Carpați a aceluia județ, ca să *oprească cu desăvârșire intrarea în țară a evreilor* [subl. ns.] care n-ar avea pașapoarte în regulă, vizate de consulatele noastre, din țara din care vin.

Primiți, vă rog, domnule Prefect, asigurarea considerațiunii mele¹.

p. Ministru, (ss.) Indescrifrabil

Director, (ss.) A. Sachelarie

Ibidem, Fond 33, vol. 3 1905-1910, f. 12.

¹ MAS a trimis tuturor oficiilor diplomatice și consulare din țările vecine copii de pe ordinul de mai sus cu mențiunea „Am cerut ziselor oficii diplomatice și consulare de a nu viza pașapoartele indivizilor care ar intra în categoriile mai sus amintite sau ale evreilor care ar fi declarat sau și-ar fi format convingerea că ar avea intenția de a se stabili în țara noastră”. (*Ibidem*, f. 13)

La 9 decembrie 1905, M1 trimite prefectilor instrucțiuni stricte privind admiterea evreilor în România. La art. 8 al acestui document se preciza:

„În caz de pericol extrem, adică atunci când situația evreilor din Rusia s-ar înrăutăți în așa mod în care ar fi nevoiți să fugă în masă peste graniță pentru a-și salva viața, atunci șefii de poliție de la frontieră le va permite intrarea în țară fără acte în regulă de călătorie (în condiții obișnuite era nevoie de un Bilet de ședere n.n.), însă numai în urma autorizării exprese a d-voastră, autorizare pe care o veți da numai atunci când veți fi convinși că starea lucrurilor este așa de rea în imperiul vecin, încât suprema datorie morală și umanitară ne va impune să dăm vremelnică ospitalitate celor prizoniți de soartă și amenințați de a pieri” (subl. ns.)

Asemenea autorizări trebuie aduse însă telegrafic de prefecturi la cunoștința Ministerului².

p. Ministru, (ss.) Indescrifrabil

Director, (ss.) Sachelarie (*Ibidem*, f. 27)

² O asemenea situație, chiar dacă nu se referea la evrei, s-a creat prin răscoala marinarilor ruși de pe vasul „Potemkin”, când aceștia, amenințați de represaliile autorităților țariste, au primit azil în România.

105

București, 1906. Permise de ședere în România acordate unor evrei

Naționalitate	Supuși	Bărbați	Femei	Profesie – bărbați	Profesie – femei
Israelită	Austrieci	21	7	1 bancher 10 comercianți 1 comisionar 2 croitori	2 artiste 1 comerciantă 2 menajere 2 servitoare

Naționa- litate	Supuși	Bărbați	Femei	Profesie – bărbați	Profesie – femei
				4 funcționari comerciali 1 tăbăcar 2 voiajori	
Israelită	Bulgari	4	-	1 chelner 1 comerciant 1 funcționar comercial 1 liniator	
Israelită	Englez	1	-	1 ceasornicar	
Israelită	Otomani	36	2	2 bancheri 1 brânzar 1 brutar 5 comercianți 1 comerciant ambulant 3 croitori 1 curelar 2 frizeri 8 funcționari comerciali 1 liber-profesionist 1 portar 3 rabini 1 profesor 2 servitori 1 sticlar 1 tapițer 1 văxuitor de ghetе 1 zaraf	1 menajeră 1 profesoară
Israelită	Ruși	9	1	3 cantori 1 comerciant ambulant 2 croitori 1 perier 1 rentier 1 zugrav	1 menajeră
Israelită	Unguri	16	2	1 calapodar 1 cantor 1 ceasornicar 1 chelner 1 comerciant 1 fierar 6 funcționari	1 bucătăreasă, 1 menajeră

Naționalitate	Supuși	Bărbați	Femei	Profesie – bărbați	Profesie – femei
				comerciali 1 liber-profesionist 1 portar 1 rabin 1 strungar	
Israelită	Români	1	2	1 rabin	2 menajere

BOMI-DAGPPG, an XIII, no. 2, februarie 1907, p. 216-217, 220-221.

106

București, 1907, decembrie 31. Evreii emigrați de la 1 ianuarie până la 31 decembrie 1907 (Trim. I-IV)

Tablou

Nr. crt.	Lunile	Numărul pașapoartelor eliberate	Bărbați	Femei	Copii	TOTAL	Punctul de frontieră prin care au părăsit țara
1	Ianuarie	-	-	-	-	-	
2	Februarie	-	-	-	-	-	
3	Martie	41	-	-	-	-	
4	Aprilie	82	16	28	17	61	Predeal
5	Mai	80	45	75	57	177	Predeal
6	Iunie	137	22	26	26	74	Predeal
7	Iulie	237	89	145	112	346	Predeal
8	August	124	69	80	68	217	Predeal și Burdujeni
9	Septembrie	192	68	87	78	233	Predeal și Burdujeni
10	Octombrie	245	204	207	144	555	Predeal și Burdujeni
11	Noiembrie	87	152	184	149	485	Predeal și Burdujeni
12	Decembrie	70	41	71	34	146	Burdujeni
TOTAL		1.295	706	903	685	2.294	

Numărul emigranților pe meserii se repartizează astfel:

Nr. crt.	Lunile	Bărbieri	Brutari	Cizmari	Comercianți	Croitori	Măcelari	Modiste	Servitori	Tâmplari	Timichigii	Zugravi	Diferite alte profesii	TOTAL
1	Ianuarie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Februarie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Martie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Aprilie	-	-	1	-	5	-	1	-	-	-	-	5	12
5	Mai	1	1	3	2	43	1	1	1	2	-	1	6	62
6	Iunie	-	-	2	-	7	-	-	-	-	-	1	2	12
7	Iulie	-	2	3	4	56	-	1	-	5	5	-	27	103
8	August	-	-	2	10	30	-	2	-	3	-	1	20	68
9	Septembrie	-	1	4	2	31	1	-	-	9	2	2	18	70
10	Octombrie	2	5	3	24	28	-	2	1	8	2	2	47	124
11	Noiembrie	-	-	3	17	41	1	-	-	7	4	1	33	107
12	Decembrie	1	1	-	-	20	-	2	-	-	-	2	9	35
TOTAL		4	10	21	59	261	4	9	2	34	13	10	167	593

Ibidem, An XIV, no. 1, 2, 3, ianuarie, februarie, martie, 1908. București, Imprimeria Statului, 1908, p. 503-505.

107

Ierusalim, 1907. Bar-Avi I. Un nou val de emigrări

Curentul nou de emigrare

Un curent puternic de emigrare se accentuează zi cu zi. Numeroși evrei ocupați la administrația diferitelor moșii, îngroziți, n-ar mai voi să se întoarcă la posturile lor și preferă munca cea mai grea peste mări și oceane decât să mai vadă vreodată ochii ce au văzut și țin să găsească un nou adăpost în care copiii lor nu vor fi priviți ca străini, ba, ei vor deveni cetățeni liberi și respectați; apoi vine categoria micilor negustori și meseriași, care au fost goniți sau au perspectiva unei goane nemiloase și care cu greu și-ar putea crea o existență în târguri unde trebuie alt capital de operație și alte cunoștințe pentru a izbândi; în

fine, vine categoria celor jefuiți în târgurile, târgușoarele și satele în care au năvălit sătenii și au operat ca în codrul Vlăsiei, așa că au pierdut micul lor capital și curajul de a reîncepe munca în acele locuri ce le-au fost fatale. Și la aceștia se adaugă mulțimea speriată de curentul antisemit acut din țară, de lipsa de perspective în viitor pentru ei și copiii lor [...] M. Schwarzfeld arată că deși curentul e justificat, nu e permis a îndemna la emigrare în necunoscut. „Fără a dezaproba pe cei ce pleacă, îi putem povățui și încerca de a-i îndruma pentru o existență în țară. Cu suma ce reclamă emigrarea unei familii credem că s-ar putea reface situația multora cu succes”. Cere apoi guvernului să oprească prefectii prea zeloși în goanele de la sate și să nu impună nici goana muncitorilor evrei din fabrici. „Calea cea mai normală e de a nu zori și a nu încerca greutățile unei emigrații pripite și în mase prea mari” se încheie articolul.

La grupul din Iași se alătură și câteva familii din Hârlău care solicită de asemenea sprijin pentru emigrare. O delegație de 5 urma să plece la Iași spre a face preparativele, plecarea urmând a se face în iunie sau iulie. Și în București sunt grupuri în formațiune [...]

Direcția poliției din Cernăuți arată că emigranții care au trecut granița Bucovinei în 1907 au fost în mare parte evrei supuși români care se dirijau spre America. Se mai precizează că după reîntoarcerea refugiaților în România, emigrarea a crescut vădit și s-a menținut statornic tot anul. Primul grup de 40 a trecut granița în prima zi a Paștelor creștine în 1907.

Astfel în luna mai 1907 tineri meseriași din Odobești s-au constituit în grup pentru a emigra în America, fiecare depunând câte 50 lei. Restul necesar urmează a fi strâns prin prezentarea în țară a piesei „Bat Kol”. O primă reprezentație dată la Focșani a avut succes. La finele lui mai au emigrat din Brăila 6 familii compuse din 22 persoane. La Iași formalitățile pentru obținerea pașapoartelor sunt preluate de loja B'nei B'rith.

Primul grup de emigranți s-a constituit din evreii izgoniți din sate, meseriași, din județele moldovene și din mici agricultori care au prezentat dovezi că au făcut agricultură. Aceștia au fost trimiși de JCA în Canada, fiind aleși de I. Astruc pentru Montreal. Președintele SUA Th. Roosevelt¹ în comun cu președinții corpurilor legiuitoare au numit o comisie în vederea modificării legii emigrărilor. O comisie de emigrare vizitează țările europene printre care și România spre a studia situația emigrărilor la fața locului și a referi Congresului. România a fost vizitată de doi delegați, din care S. Bennet și un medic militar evreu, dr. Fishberg. Comisia are drept misiune studierea cauzelor emigrației în vederea noilor proiecte de restrângere a emigrării în Statele Unite. Comisia a vizitat Bucureștiul și a anchetat situația în Moldova însoțită de I. Astruc, delegatul AIU. Bennet, șeful comisiei de emigrare a SUA și membru în parlament, a declarat unui redactor al ziarului „Berliner Tageblatt” că nicăieri n-a văzut o mizerie mai grozavă ca la evreii din România, în special în Botoșani și Dorohoi; că situația lor nu s-a îmbunătățit după pogromul din martie și că nefiind cetățeni sunt fără protecție. Guvernul român a fost foarte îndatoritor cu el și Regele l-a reținut la masă.

Primul grup, de care aminteam, ca fiind ajutat de JCA, a plecat sub auspiciile organizației teritorialiste JTO (Jewish Territorial Organisation) de sub conducerea lui Isr. Zangwill², ale instituției „Emigration Regulation Department” din Londra și ale filialei acesteia din Kiev. La Bremen, grupul plecat din România la 15 iulie 1907 s-a întâlnit la 1 august cu al 4-lea grup de emigranți ruși. Reprezentantul lui JTO în România era dr. Oskar Nacht din Iași cu misiunea de a pregăti și echipa emigranților. În total au plecat patru grupuri, al doilea fiind programat pentru 22 august și al treilea după sărbătorile de toamnă evreiești.

Și dr. Adolphe Stern se declară de acord cu continuarea emigrării căci „evreii fugiți din sate nu se mai întorc acolo, la căminele lor, și se mai gonesc și cei rămași acolo”, declarându-se de acord ca emigrarea să se îndrepte spre America. Au plecat din Târgu Frumos spre Baltimore 6 familii...

Secretarul Alianței Israelite din Viena sosește special la Iași spre a asista la plecarea unui grup de 90 persoane evacuate din comuna Coarnele Caprei tot spre America.

Alte date statistice arată că au plecat prin JCA spre Canada: la 1 iulie – 152 persoane; la 15 iulie – 58; la 25 iulie – 159; la 29 iulie – 72; la 5 august – 57; la 8 august – 160 persoane, după care s-a făcut o pauză în emigrare până după sărbătorile de toamnă³. [...]

Din octombrie, JCA a micșorat contribuția sa la emigrarea în U.S.A.; astfel pentru transportul unui emigrant la Philadelphia va contribui cu 181,80 lei de persoană în loc de 211,80 lei; la Buenos Aires: 150 lei și Montreal: 200 lei de fiecare ins trecut de 12 ani. Loja B'nai B'rith a instituit la București un secretariat al comisiunii de emigrare pentru cei din București iar cererile de emigrare din celelalte localități urmează a se adresa comunității evreilor din localitate, în cazul când nu există un reprezentant special. Toate cererile se centralizau la I. Astruc, reprezentantul pe țară al organizației JCA [...]

Din cele arătate mai sus putem conchide că această emigrare nu a avut caracter național ci social și de protest împotriva situației precare a evreilor din România. Aceasta s-a recrutat exclusiv din elementele excluse din viața economică a României. Complex sărăcite, aceste elemente nu mai puteau spera o refacere economică sau, din motive de ordin psihologic, ajunse la disperare și pierzându-și încrederea în viitorul lor pe pământul României, considerau singura soluție salvatoare în emigrare. Dar condițiile politice erau de așa natură că emigrarea nu se făcea într-o patrie ci în nenumărate țări, unde guvernele erau îngăduitoare de a adăposti un număr limitat spre a nu se tulbura ordinea existentă. Îndată ce cel mai mic semn de criză se ivea opreau imigrarea. Și prin acest episod putem constata viața de pibeag la care era menit a fi supus evreul galutian, veșnic în nesiguranță. Această emigrare a făcut parte dintr-o mare acțiune de asistență socială și materială pe care evreimea din străinătate a inițiat-o și înfăptuit-o în favoarea celor năpăstuiți și care a reușit să stăvilească sărăcia, dându-le posibilitatea de reproductivizare, dar a stăvilit și dorul intens de emigrare, care după cum am văzut s-a limitat la câteva mii de emigranți anual.

Israel Bar Avi, O istorie a evreilor români, vol. III, Aspectul evreesc al răscoalei din 1907, Cenaclul literar „Menora”, 1966, p. 56-62.

¹ Theodore Roosevelt, fost vicepreședinte (1900) și președinte al SUA (1901-1908).

² Israel Zangwill, scriitor evreo-britanic, inițial adept al „teritorialismului” (crearea unui stat evreu și în alte regiuni ale globului (Uganda, de pildă) și nu neapărat în antica Palestină. El a renunțat la această poziție, aderând la sionismul herzlian. (vezi Cap. VII). Scriitoarea Isabela Sadoveanu a analizat opera literară a lui Zangwill în revista „Viața Românească” (vezi doc. 533).

³ Bar Avi I., *op. cit.*, p. 65.

București, 1909, ianuarie 2. Date privind emigrările evreiești între august 1907 și decembrie 1908 prin punctul de frontieră Burdujeni

Tabloul statistic al emigrațiunii pe perioada de la 8/21 august 1907 până la finele decembrie 1908, adică pe 1 an și 4 luni, prin punctul Burdujeni, ce-l reproducem mai jos, merită atenția publică. Iată-l:

Familii	426	Copii	Băieți	351	
Neînsurați	323		Fete	356	
	13-20 ani	282	Meseriași	746	
Bărbați	21-40 ani	186	Cu chelt. proprie	730	
	40-70 ani	162	Cu ajut. JCA	1.349	
	13-20 ani	264	SUA	914	
Femei	21-40 ani	344	Destinația	Canada	1.009
	40-70 ani	134		Argentina	156
		Total		2.079	

Deci, de la 13-20 ani total 546 = 26,24%

Deci, de la 21-40 ani total 530 = 25,60%

Deci, de la 41-70 ani total 296 = 14,24%

Copii total 707 = 34,02%

Din acest tablou se vede clar că deși de peste ocean veneau vești rele, totuși, 2.079 evrei au părăsit țara, dar tocmai din această cauză cea mai mare parte se-ndreaptă spre Canada.

Analizând acest tablou vedem că contingentul cel mare al emigranților îl formează oamenii tineri. Așa, din 2.079 totalul emigranților sunt 1.076 oameni tineri, adică 51,74% și 707 copii 34,02% și peste vârsta de 40 de ani numai 296, adică 19,24%. Aceste cifre sunt de o mare elocvență. Nu părăsește țara omul bătrân sau cel care nu poate munci, ci cei tineri, care formează contingentul de avuție, de producție al unei țări.

Mai elocventă e următoarea cifră: din 1.372 oameni în vârstă de la 13 ani, 746 sunt meseriași. Regretăm că n-am avut materialul statistic pentru a putea clasa meseriile și nici starea materială a fiecăruia, dar calculând a 100 lei de cap (deși erau familii care au plecat cu suma de 4-6.000 lei, dintre expulzații de la sate) vedem că au dus cu ei aproape un sfert de milion. Dacă calculăm pe zile vedem că în fiecare zi au părăsit țara 4 și jumătate emigranți.

La rubrica „Femei” se observă că 344 femei în vârstă de 21-40 ani au plecat, cifră mai mare decât a tuturor categoriilor. Aceasta provine din faptul că bărbații lor au plecat deja de mult și-și au familiile acolo.

Din acestea putem deduce că majoritatea acelor ce pleacă își creează o situație și formează, deja, acolo unde se stabilesc, un contingent de muncă și producție, măbind averea acelei țări.

S.C. Tributo

„Egalitatea”, An XX, nr. 1, 2 ianuarie 1909, p. 4

109

Philadelphia, 1910, august 23. Scrisoarea Federației Evreilor Români din Philadelphia către dr. A. Steuerman din Iași, în legătură cu posibilitățile de emigrare a evreilor români în SUA

Federation of Roumanian Jews of Philadelphia

Philadelphia, august 23, 1910

D-lui dr. A. Steuerman

Iași, Roumanie

Dragă Doctore,

După cum vezi s-a înființat aci o Federațiune a tuturor Evreilor Români, care stă în strânsă legătură cu Federațiunea din New York.

Scopul acestei Federațiuni este de a veghea ca emigranții români să fie admiși pe teritoriul american; de a da sprijinul moral și material acelor care sosesc aici și rămân fără de mijloace și de a îndrepta emigranții români către locurile unde să poată mai ușor să-și câștige existența.

Ți-e cunoscut desigur că emigranții, pentru a fi admiși pe pământul american, trebuie să îndeplinească anumite condițiuni. Totuși sunt sute de oameni care nu știu acest lucru. Ei știu un singur lucru, că vor să scape din mizerie și-și îndreaptă privirile lor spre țara libertății. Dar, vai! Ce deziluzie când în urmă sunt respinși și siliți să se întoarcă la o mizerie și mai mare.

Pentru îndeplinirea scopului, Federațiunea va căuta să stea în legătură cu Societățile evreiești și cu evreii marcanți din România, lucrând mână în mână pentru evitarea acestor nenorociri.

Federațiunea de asemenea va căuta să fie în curent cu adevărata situațiune a fraților din România. Versiunile aci sunt diferite. Unele din ziare scriu că starea s-a îmbunătățit; altele aduc zilnic știri din ce în ce mai neliniștitoare. D-ta, doctore, care desigur iei o parte activă în toate mișcărilor evreiești, ai fi persoana nimerită a ne da descri[ere] adevărată a stării actuale în România și Federațiunea, fiind convinsă de acest lucru, m-a însărcinat să-ți scriu.

Aștept dar o scrisoare detaliată și te salut, al d-tale devotat

Sam Marben,
214 Dreschel Building
Philadelphia Pa. U.S.A.

P.S. Cum îți merge cu sănătatea? Ai produs ceva opere noi? De ce nu-mi trimiți ceva din lucrările d-tale? De ce nu-mi trimiți fotografia d-tale?

Scuză greșelile de stil în românește, să-ți spun drept, că aproape am uitat ceea ce n-am știut.

S.M.¹

ACIER, Fond I, ds. 290 – G, f. 37 fv.

¹ Ziarul „Curierul Israelit” nr. 23 (123)/1909 informează că la New York s-a constituit o „Alianță a evreilor români”. Președinte de onoare a fost ales rectorul Seminarului Teologic evreiesc din New York, prof. dr. Solomon Schechter din Focșani. (vezi doc. 332) Scopul principal al acestei organizații îl constituia înființarea de instituții filantropice pentru evreii români emigranți în America. Ca primă acțiune se avea în vedere clădirea unui azil de bătrâni. Președinte executiv a fost ales Max Rubin, iar secretar, Louis Diamand.

110

București, 1912, decembrie 11. Înființarea unui Buletin de urmăriri al Ministerului de Interne¹

Deciziune

Noi, ministru secretar de stat la Departamentul de Interne;

Având în vedere referatul dlui director al Poliției și Siguranței Generale, cu privire la înființarea Buletinului de urmăriri:

Văzând și art. 68 din legea bugetară,

Decidem:

Art. I. Se înființează, cu începere din luna decembrie 1912, un buletin bimensual, intitulat „Buletinul de urmăriri”, care se va distribui gratuit: prefecturilor de județe și de poliție, administratorilor de plăși, polițiilor de orașe și comisariatelor de circumscripții, companiilor și posturilor de jandarmi, parchetelor generale, parchetelor județelor și judecătorilor de instrucție, polițiilor de frontieră, aresturilor centrale și preventive și brigăzilor speciale de Siguranță.

Scopul înființării acestui buletin este pe de o parte a ușura sarcina ofițerilor și agenților de poliție în urmărirea ce fac, publicându-se semnalmentele urmăritului, informațiuni detaliate asupra antecedentelor și stării civile, actele pe baza cărora se urmărește și eventual și fotografia sa, iar pe de altă parte de a se ține în curent și cu exactitate socoteala de indivizii ce se urmăresc de diferite autorități din țară, de a se insera urmărirea cele noi și de a se scădea cele ce sunt revocate.

Acest Buletin va cuprinde următoarele rubrici principale:

1. Urmăriții ale căror mandate de arestare au fost trimise de autoritățile judiciare Direcțiunii Siguranței Generale pentru executare; 2. Izgoniții din țară de autoritățile judiciare; 3. Izgoniții din țară pe cale administrativă; 4. Expulzații; 5. Extrădații; 6. Urmăririle cerute de autoritățile din străinătate Direcțiunii Siguranței Generale; 7. Urmăririle cerute de autoritățile străine Ministerului de Externe și comunicate de acest departament, Direcțiunii Siguranței Generale; 8. Cereri de urmăriri și cercetări emenate de la parchete, judecători de instrucție și comisii rogatorii, adresate Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale; 9. Cereri adresate de particulari direcțiunii și Siguranței Generale pentru găsire de obiecte furate, persoane dispărute și obiecte pierdute; 10. Circulare și instrucțiuni de serviciu; 11. Urmăriri revocate și suspendate; 12. Tablou în ordinea alfabetică de toți indivizii trecuți în Buletin.

Autoritățile administrative și polițienești și jandarmeria rurală sunt obligate să păstreze toate numerele din Buletin primite în Arhivă, având grijă ca la sfârșitul fiecărui an să-l coasă și să formeze dosar aparte.

Este interzis de a se tăia fotografiile din Buletin.

Art. II. Redactarea Buletinului se va face de către dl C. Smântănescu, subdirector în Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale, ajutat de către dl G. Botez, șef de secțiune în aceeași direcțiune.

Art. III. Dl director al Poliției și Siguranței Generale este însărcinat cu executarea acestei decizii.

p. Ministru, (ss.) N.R. Căpităneanu

Director, (ss.) I. Panaitescu

No. 32673 S., 11 decembrie 1912²

Buletin de urmăriri. MIDPSG București, An I, nr. 2, 1 ian. 1913, p. 20

¹ Această publicație cuprindea, după cum arată documentul oficial, diverse delikte și sancțiuni în legătură cu ordinea publică, extrădările, expulzările unor persoane care n-au putut fi descoperite de către autoritățile polițienești și ale Siguranței Statului. Dat fiind faptul că între cei urmăriți se aflau și mulți evrei, am considerat utilă reproducerea unor cazuri.

² Publicația reproduce fotografia persoanei date în urmărire pentru cele mai diferite infracțiuni.

Astfel, Samsony David, evreu, supus român, casierul Comunității Israelite din Piatra Neamț era căutat pe baza mandatului de arestare nr. 3870 din 23 august 1912, emis de Procuratura Piatra Neamț pentru fraude comise în dauna acelei Comunități. Semnalmente: etatea 37 ani, statură potrivită, pleșuv, față roșcovană, rotundă, mustățile roșii (an I, nr. 2, 1 ianuarie 1913). Schwartz Cerna, originară din Bacău, dispărută din oraș, în tovărășia individului Goldemberg Iancu, urmărită de Trib. Bacău. Mai erau dați în urmărire pentru bancrută frauduloasă Lupu Sașșă Fani din Moinești, Bacău și Leibovici S.A., supus român, comerciant de fierărie din Iași.

În categoria „Izgoniți din țară pe cale administrativă” erau semnalați etnici români, dar și cetățeni maghiari sau bulgari, din zone care erau sub dominație străină, ca, de pildă, Dogaru Andrei, supus ungar, și Dobre Radu Dumitru, supus bulgar, izgoniți din Vecchiul Regat pentru ședere ilegală, Braunstein Leib, evreu, supus rus, născut la Chișinău (p. 92), Rabinzohn Haim, născut la Ismail (Basarabia) (p. 93), Fischler Pepi, supusă austriacă, născută la Rădăuți (Bucovina) (p. 176).

MINISTERUL DE INTERNE

DIRECȚIUNEA POLIȚIEI ȘI SIGURANȚEI GENERALE

Anul I, No. 2

1 Ianuarie 1913

Buletin de urmăriri

AVIS. Comunicările se vor trimite pe adresa: Ministerul de Interne, Direcțiunea poliției și siguranței generale, Buletinul de urmăriri.

I. Urmăriți cu mandate trimise spre executare Direcțiunii poliției și siguranței generale

68. SAMSONY DAVID, cersetor, supus român, cersetorul comunității israelite din Piața Neamtu, actualmente dispărut, se urmărește cu mandatul de arestare No. 4.879 din 23 August 1912 al D-lui Procuror al Tribunalului Neamtu, pentru fraude comise în dăruirea actelor Comunității. Dosar 6.10.173.

Semnificative: etatea 37 ani, statura potrivită, pleșny, fața roșcovă, rotundă, mustățile roșii.

Buletinul de urmăriri se trimite gratuit prefecturilor, administratorilor de plăși, polițiilor de orașe și comisarior de circumscripții, companiilor și posturilor de jandarmi, parchetelor generale, parchetelor județelor și judecătorilor de instrucție, polițiilor de frontieră, aresturilor centrale și preventive, brigăzilor speciale de siguranță.

243. — **BADESCU GRIGORE**, de 61 din comuna Păroși, jud. Olt, în ziua de 23 Decembrie 1912, împușcând pe consăteanul său Marin Vasiliu, și în urmă dispărând, se urmărește de Parchetul Trib. Olt în urma intervenției făcute către Parchetul Trib. Ilfov, J. 1.549/913.

Semnamente: Etatea 32 ani, fața bălană, ochii căprui, părul negru, ciupit de vărsat, mustața neagră, îmbrăcat lăăneste cu ighari și cămașă.

244. — **CÂRCIUMARU I. SERGHIE**, originar din comuna Călimeni, jud. Romanaii, actualmente dispărut, se urmărește de Parchetul Trib. Romanaii cu adresa No. 22/913, către Parchetul Trib. Ilfov, pentru **lovire** care a **cauzat moarte**, J. 1.545/913.

Semnamente: Etatea 28 ani, statura potrivită, ochii negri, nasul și gura potrivite.

247. — **SCHVARTZ CERNA**, originară din Bacău, dispărută din acel oraș, în tovărășia individului Goldemberg Ianeu, trecut la No. 192 din acest buletin, este urmărită de d. Jude Instructor al Trib. Bacău, cu adresa No. 9.636 din 27 Decembrie 1912.

Semnamente: Etatea 23-25 ani.

245. — **COSTOMANI CAROL**, supus italian, domiciliat în comuna Bragadiru, jud. Ilfov, actualmente dispărut, se urmărește de Parchetul Trib. Ilfov cu adresa No. 1.738/913.

Semnamente: Etatea 35-38 ani, statura mijlocie, fața roșcovană, părul și sprâncenele castanii.

246. — **NEDELCU STEFAN ALEXANDRU**, dezertor din Regimentul Ștefan cel Mare No. 13 din Iași, stând 3 ani în Siberia și fiind repatriat după cererea sa, prin punctul de trecere Gura-Prutului, a dispărut înainte de a fi înaintat Comandurii Pieței București, după cum se face emosent de d. Comandant al Regimentului 1 Grăniceri cu adresa 12.165/913.

Semnamente: Etatea cam 30 ani, statura potrivită, fața smeadă, mustața neagră lălită scurt, ochii căprui, nasul mare.

București, 1913, mai 3. Uniunea Evreilor Pământeni protestează împotriva alungării locuitorilor evrei din comunele rurale

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunei

București, 3 mai 1913

Domnule Ministru [de Interne],

Ne permitem să vă alăturăm o petițiune a mai multor evrei pământeni din târgul Ivești, județul Tecuci, și una din comuna Liești, același județ, în care arată că sunt amenințați cu izgonirea din aceste comune de către Primăriile locale, sub cuvânt că ar fi pasibili de prevederile art. 5 din legea de organizare a comunelor rurale. În același timp, vă alăturăm o declarațiune a țăranilor din Liești care protestează contra izgonirii d-lui Moise Tencher, unul din petiționari.

Toți cei amenințați sunt evrei pământeni, adică născuți în țară, din părinți născuți în țară și fără supușenie străină. Toți au satisfăcut legea recrutării și doi din ei se află încă sub drapel. Printre mijloacele întrebuințate pentru a-i goni din comună sunt și unele absolut ilegale. Astfel, d. Moise Tencher din comuna Liești nici n-a primit înștiințarea că consiliul comunal a hotărât să plece din comună, încheierea fiind înaintată direct Prefectului.

Chiar un medic evreu pământean, dl. dr. M. Weinstock, care are dreptul de liberă practică în toată țara, a primit (com. Ivești) somație de plecare.

În general, evreii pământeni cu locuința în târguri au fost cruțați de excesele rigorilor administrative care au urmărit, cu asprimea și lipsa de îndurare cunoscute, pe evreii pământeni din sate.

Goana evreilor de la sate este unul din capitolele cele mai întunecate și dureroase ale istoriei evreilor pământeni. Priviți pe nedrept ca străini, oamenii aceștia, care, în contra tuturor neadevărurilor și a calomniilor, trăiau în unire și în frăție cu țăranii, câștigându-și în mod cinstit o existență modestă, aduceau foloase economice reale populațiunii rurale. Dacă s-ar face o anchetă nepărtinitoare asupra șederii evreilor la sate, suntem siguri, – fiindcă noi cunoaștem împrejurările, – nu numai că ar dovedi absoluta netemeinicie a învinuirilor că ei exploatează pe țărani, dar și faptul că țăranii nu doresc îndepărtarea lor.

Dar, în contra dreptății și a stărilor de fapt adevărate, evreii băștinași de la sate, cei mai mulți din ei născuți și crescuți acolo, toți cu serviciul militar făcut, au fost tratați ca străini, șicanați și izgoșiți.

Astăzi, pe cât cu putință, se urmează același sistem. Fără încetare, primim știri despre somațiuni de plecare din sate. Cazul evreilor din Ivești nu este izolat. Evreii pământeni care locuiesc la sate, chiar aceia cu autorizațiuni, nu se bucură de nici o stabilitate.

Singurul mijloc de a aduce o îndreptare în starea aceasta de lucruri este ca, – potrivit principiului recunoscut prin legea meseriilor și prin legea pentru încurajarea industriei naționale: că evreii pământeni au a fi recunoscuți ca români pe câmpul muncii, – să fie și aci recunoscuți ca români și să nu li se aplice art. 5 din legea pentru organizarea comunelor rurale. Altfel, ar urma ca să se menție situația actuală, a cărei nedreptate este vădită și care

se caracterizează fie printr-o toleranță – de regulă, însă, de scurtă durată – a autorităților județene și comunale față de evreii care locuiesc la sate, fie – ceea ce se întâmplă în imensa majoritate a cazurilor – prin acele excese de rigoare de care vorbim mai sus și care au de urmărire nimicirea existenței a foarte numeroase familii.

Domnule Ministru,

O altă practică administrativă, introdusă de mult, tinde în mod direct să suprimă pentru evrei libertatea comerțului la sate. Ați primit o petițiune din partea mai multor meseriași cojocari evrei din Buhuși care se plâng că nu sunt lăsați în sat să cumpere piei, sub cuvânt că prin aceasta ar călca legea comerțului ambulant. Spre mai deplină lămurire, reproducem alăturat textul acelei petițiuni. Meseriașii aceștia sunt amenințați să rămână muritori de foame în caz că nu se dă ordin să li se redea libertatea de a-și târgui materia primă din sate. Notăm că prin oprirea aceasta se aduce pagubă și țăranilor, care nu vor mai avea cui să le vândă.

Dar, acesta nu este un caz izolat. În general, nu știm pe temeiul căreia legi, evreii pământeni care vor să facă negoț la sate trebuie să capete autorizațiuni din partea autorităților județene și din partea Camerelor de Comerț, autorizațiuni în care se specifică anume ce fel de comerț au voie să practice. Practica aceasta duce la abuzuri fără de sfârșit.

S-au întâmplat cazuri că evreii au fost bătuți de jandarmi, fiindcă au fost găsiți fără de autorizațiuni. În com. Liești, jud. Tecuci, s-a luat de curând unor evrei dreptul de a cumpăra, fiindcă în autorizațiune, dată de Camera de Comerț respectivă, se zicea că ei au voie să cumpere la oboare, pe când în Liești nu există obor.

Ar trebui, Domnule Ministru, să se dea ordin circular ca evreii pământeni să fie lăsați liberi să facă negoț la sate, căci dacă înțelegem să se supravegheze cinstea operațiunilor comerciale, nu înțelegem ca să se restrângă dreptul exercițiului profesiei de comerciant unor oameni, numai pentru motivul că sunt evrei [...]

...Avem cuvânt să credem, Domnule Ministru, că în vremea din urmă sentimentele și concepțiunile asupra chestiunii evreiești s-au schimbat și că oamenii de guvernământ sunt mai accesibili cererilor de dreptate ale populațiunii băștinașe. Ar fi de disperat dacă speranțele acestea s-ar dovedi iluzorii și dacă nu s-ar da satisfacțiunea cuvenită cererilor noastre.

Nu ne îndoim că nu veți lăsa să se continue goanele de la sate nici stânjenirile și șicanele în direcțiunea liberii exercitări a comerțului la sate. De asemenea, veți binevoi a da urmărire și celorlalte petițiuni pe care vi le-am supus în ultimele luni și pe care le menționăm mai sus.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

În numele Reprezentanței,

Secretar, (ss.) S. Labin

p. Președinte, Dr. H. Erdreich

Delegat, (ss.) M. Athias¹

Raportul CC al UEP, Reprezentanța Uniunii. asupra activității sale în anii 1913 și 1914, Buc. Tip. Progresul, 1914, p. 66-68.

¹ Astfel, Primarul Comunei Liești îi cerea lui A. Mihalovici să părăsească localitatea în decurs de 10 zile.

Domnule,

Întrucât v-ați oploșit în comună, fără ca mai întâi să obțineți cuvenita autorizație de stabilire în conformitate cu art. 5 din legea comunală, șederea d-tră în comună nu va putea fi îngăduită, întrucât este contrariu dispozițiunilor legii.

Astfel fiind, sunteți avertizat ca în termen de 10 zile să părăsiți comuna.

Contrar, se vor lua măsuri de expulzare cu forța publică. Primar, (ss.) Indescifrabil. (*Ibidem*, p. 70).

Mihalovici se adresează MI arătând că este născut în com. Cudalbi jud. Covurlui și a satisfăcut legea recrutării, servind în armată, nefiind prin urmare supus străin.

El posedă autorizație de stabilire în com. Borcei, jud. Tecuci, pendinte tot de plasa Ivești, iar administratorul de plasă dăduse ordin fostului primar a-l primi în comună ca având autorizație pentru o comună învecinată din aceeași plasă, iar pe de altă parte, fiind născut la țară.

Un demers similar întreprinde și Moise D. Tencher, care arată că este stabilit în această comună încă din anul 1902, cu autorizație în regulă.

Tatăl său a locuit zeci de ani în această comună, frații și surorile sale s-au născut la Liești, a copilărit în această comună, a satisfăcut legea recrutării servind în armata activă.

Un ordin similar de evacuare în timp de trei zile a fost trimis locuitorilor evrei din comuna Valea Arinilor – Bacău, 1904 (noiembrie 30). (ACIER, Fond 1, ds. 345, f. 21.)

112

1899-1914. Emigrația evreilor din România

Ani	Total	Germania	U.S.A.	Argentina	Canada
1899-1904	42968	-	-	-	-
1905	4872	-	4476		396
1906	3185	-	-	-	-
1907	8078	3424	4384	-	270
1908	7206	1029	5228	-	949
1909	2850	985	1590	-	275
1910	3985	1547	2145	-	293
1911	3483	1140	2522	310	511
1912	3967	1026	1997	201	743
1913	4512	1979	2155	262	1116
1914	1097	1097	-	-	-

L. Colescu „*La Population de religion mosaïque en Roumanie. Etude statistique*” București, Imprimeria „Independența”, 1915, p. 16-17¹.

¹ Între anii 1880-1904 au fost expulzate din România 7.388 persoane între care 1.340 evrei [după *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație*. Coordonare generală: Acad. Nicolae Cajal, dr. Hary Kuller, Buc., ft., 1996, p. 64 (Comisia Națională a României pentru UNESCO, FCER)].

București, 1914, iulie 31. Circulara ministrului de Interne în legătură cu amploarea luată de „goanele” de la sate

Ministerul de Interne

București, 31 iulie 1914

Ordin telegrafic circular

Mi se aduce la cunoștință cum că în foarte multe locuri se iau măsuri împotriva evreilor așezați la sate cu acte în regulă și chiar împotriva unora cari sunt născuți în locurile din cari sunt acum îndepărtați.

Vă rog ca în cel mai scurt timp să-mi comunicați toate numele acelor cari au fost îndepărtați din comunele rurale, motivele pentru cari au fost îndepărtați și lămurit să-mi spuneți dacă ei se stabiliseră în comună cu autorizația Consiliului comunal.

În același timp, vă rog să încetați orice măsuri luate „în această direcție”¹.

Ministru, (ss.) V.G. Morțun

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anii 1913-1914, București, Tip. „Progresul”, p. 78.

¹ Această intervenție a guvernului român a fost determinată de numeroasele proteste individuale ale evreilor, ale unor locuitori creștini din localitățile vizate, precum și de apelurile repetate ale conducerii UEP către Ministerul de Interne.

Astfel la 14 iulie 1913 se arăta:

„Petițiunea noastră asupra prigonirilor din plasa Negrești, jud. Vaslui, publicată în no. trecut al «Înfrățirei» și în mai multe gazete zilnice, a făcut peste tot locul o profundă impresiune.

Nimeni nu și-a închipuit că asemenea fapte mai sunt cu puțință în țara noastră; că este posibil să se gonească din sate văduve, rezerviști și foști mobilizați; că se pot expulza din comune oameni născuți acolo, din părinți și bunici născuți acolo și că administrația poate fi încredințată unor oameni cari, punându-se deasupra legilor și mai prejos de civilizație, declară că ei nu vor să sufere «jidani spurcați» în plasa lor.

Dar, goanele, șicanele și prigonirile nu se mărginesc numai la plasa Negrești. Ele sunt aproape generale, în Moldova. Zilnic primim, în această privință, știri și plângeri cari ne înfloară.

Am înaintat petiția asupra goanelor din Negrești d-lui ministru de Interne – și sperăm că va face dreptate.

Îl rugăm atunci pe această cale, singura pe care o avem astăzi la dispoziție, pentru a supune guvernului doleanțele populațiunii evreiești, ca să ia măsuri pentru oprirea goanelor. Țara trebuie să-și concentreze acum toată atențiunea și toată puterea în altă direcțiune și este fără doar și poate în interesul ei, ca să înlăture tot ce poate turbura armonia între locuitori.

Nu este nici o primejdie ca, în chestia șederii evreilor pământeni la sate, să se lase, în timpul evenimentelor turburi prin cari trecem, lucrurile în status quo.

Avem încredere că d. ministru de Interne, care este și un om de inimă, nu va voi ca, în aceste timpuri să se asvârle pe drumuri sute de familii și va lua măsurile ce se impun”. (*Ibidem*)

București, 1915, februarie 23. Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni informează comitetele locale asupra unei discuții cu ministrul de Interne cu privire la „biletele de liberă petrecere”

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 23 febr. 1915

Onor,
Comitet local
Legea pentru controlul străinilor
Confidențial

Vă aducem la cunoștință că d-nii dr. Stern și S. Labin au fost vineri, 20 febr. la d. ministru de Interne V. G. Morțun, pentru a-i arăta că aliniatul 3 din art. 9 privitor la biletele de liberă petrecere, așa cum a fost formulat de Cameră, ar putea să aducă prejudicii populației evreiești pământene. E adevărat că în intenția guvernului nu este ca să se impună evreilor pământeni biletele de liberă petrecere, dar – a spus delegația [noastră] ministrului – e posibil ca organele administrative inferioare să ceară – din spirit de șicană și pentru alte motive, – de la evreii pământeni să facă dovada că nici ei, nici părinții lor n-au fost supuși unei protecții străine. Dovada că părinții nu s-au bucurat de supușenie străină fiind greu de făcut, deoarece e o dovadă negativă, aceasta ar fi o primejdie pentru evrei.

Ministrul a respins [solicitarea – n.n.], afirmând că nu există absolut nici un motiv de îngrijorare, că nu se va aplica evreilor pământeni și că în Regulamentul legii se va clarifica aceasta, punându-se acolo, în Regulament, aliniatul care a fost scos de Cameră, anume că obligația biletelor de liberă petrecere nu se va aplica acelor care sunt considerați de autoritățile civile și militare ca supuși români¹.

În circulara nr. 2 vom expune pe larg economia noii legi.

Vă aducem aceasta la cunoștință pentru a liniști populația evreiască și pentru ca să puteți spune tuturor că *evreii pământeni nu trebuie să-și scoată bilete de liberă petrecere.*

Vă rugăm în același timp să nu comunicați faptul audienței la ministrul de Interne, nici promisiunea că se vor clarifica lucrurile prin Regulament. Contăm, în această privință, pe discreția dv. Altfel, prin indiscreții, ați îngreuiat mult situația.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerații.

În numele Reprezentanței,

Președinte, (ss) Stern

Secretar, (ss) S. Labin

ACIER, fond VI, D141, f. 61-62

¹ Vezi doc. 111.

București, 1915, iulie 10. Memoriu împotriva modului samavolnic în care sunt evacuați evreii din zonele frontaliere

UEP
Reprezentanța Uniunii

București, 10 iulie 1915

Sire,

Un fapt de o gravitate fără seamăn în istoria plină de suferințe și umiliri a populațiunii evreiești pământene, întâmplat în ultimul timp, ne face să ne adresăm Majestății Voastre cu rugămintea de a interveni pentru a ni se face dreptate.

În urma unui ordin al Ministerului de Interne, dat acum câteva săptămâni, autoritățile din mai multe județe de lângă hotar, înțelegând greșit ordinul, – după cum s-a arătat mai târziu – au gonit de-a valma și pe evreii stabiliți de multă vreme în comunele așezate la frontarie și pe cei care au întreprinderi și afaceri prin acele părți și nu vin decât vremelnic acolo. Astfel au fost gonite în masă familiile evreiești din Mamornița, jud. Dorohoi; din Botoșani, Valea Glodului; Siliștea și Pleșești, jud. Suceava; din Bicz, Bistricioara și Prisăcani, jud. Neamț; apoi evreii din Predeal, Căineni, Palanca etc.

Goanele s-au făcut fără nici o cruțare. Nu li s-a dat în general celor izgoniți răgaz mai mare de 24 ore pentru a pleca; în unele locuri, abia 6 ore. La Mamornița, evreii au fost expulzați cu forța; autoritățile locale le-au încărcat în grabă lucrurile și i-au gonit. Toți expulzații au suferit pagube mari. Evreii din Căineni, Palanca, Predeal etc. au fost siliți: unii să-și lase întreaga avere fără nici o pază, expuși unei ruine desăvârșite, iar alții, care fuseseră trimiși la punctele de frontieră ca reprezentanți de comerț sau funcționari, și-au pierdut, în urma izgonirii, mijlocul lor de existență.

În urmă, Ministerul de Interne a deslușit, printr-un alt ordin, că evreii care trăiesc la punctele de pe frontarii au a fi împărțiți în două categorii: în „stabili” și „nestabili”. Cei dintâi vor putea rămâne nesupărați la locurile lor, pe când cei nestabili nu vor fi admiși să stea acolo. Prin noul ordin, pe care l-am găsit rezumat într-un comunicat apărut în ziarul oficios „Indépendance Roumaine” de la 6 iunie [1915], evreii români din categoria celor ziși nestabili sunt asimilați cu străinii propriu ziși și goniți de la graniță, sub cuvânt că ar putea „comite acte vătămătoare intereselor țării”.

Sire,

Dispozițiunea aceasta, prin care evreii pământeni sunt declarați ca elemente nesigure, contra cărora se impune, pentru a se garanta siguranța și interesele superioare ale statului, luarea de măsuri aspre ca cele de mai sus arătate, constituie o insultă sângeroasă adusă demnității și onoarei noastre, a tuturor. Ordinul menționat spune în mod clar că evreii trebuie să fie goniți, fiindcă sunt evrei. Ei sunt puși ca atare în mod colectiv sub suspiciunea de a „putea săvârși acte vătămătoare intereselor țării”. Potrivit acestui ordin, nici un evreu român nu mai poate să vie de azi înainte să stea la punctele de frontieră, numai pentru motivul că este evreu.

Pentru a caracteriza și mai bine spiritul care a dus la această măsură, ajunge să spunem că au fost goniți și rezerviștii evrei – de altfel, absolut toți cei expulzați sunt pământeni, de generații în țară – mobilizați în 1913, actualmente concentrați și mobilizabili

în viitor. Dar ceea ce este și mai grav și constituie o încălcare a drepturilor garantate prin Constituție, asupra căreia ne permitem să atragem îndeosebi atențiunea Majestății Voastre, este că nu au fost lăsați să vie la punctele de frontieră sau au fost izgoniți de acolo *cetățeni români*, printre care *veterani ai războiului de la 1877-78*, numai pentru că sunt evrei. În petițiunea specială către d. ministru de Interne am citat și numele lor.

Populațiunea evreiască autohtonă se simte adânc rănită de această dispozițiune, unică în felul ei în țara noastră și oriunde aiurea. Întrebăm dacă este admisibil să se aducă unei populațiuni întregi, prin asemenea măsuri, ofensa morală de a declara ca fiind bănuită în bloc de a putea comite acte infamante, contrarii intereselor țării?

Am protestat în zadar în contra acestei măsuri și acum, știind că răspundem în totul sentimentelor și vederilor populațiunii evreiești pământene, ne adresăm Majestății Voastre pentru a cere dreptate.

Suntem convingși, Sire, că veți da ascultare apelului nostru și față de gravitatea actului de nedreptate ce s-a comis și se continuă a se comite contra noastră, veți binevoi a face ca să se revoce ordinul menționat.

Suntem, Sire, ai Majestății Voastre preasupuși și plecați.

În numele C.C. al UEP¹

Președinte, (ss.) Dr. Ad. Stern

Secretar, (ss.) S. Labin

ACIER, Fond I, ds. 340, f. 179-180f.

¹ Un memoriu similar a fost trimis la aceeași dată către primul ministru². (*Ibidem*, f. 180v.)

² La 10 iulie, UEP a trimis comitetelor locale rezultatul intervențiilor la Ministerul de Interne.

„Vă comunicăm că delegații noștri: d-nii dr. Codreanu și I. Sterian au fost primiți ieri într-o lungă și foarte interesantă audiență de d. V.G. Morțun, ministru de Interne.

În chestia alungării evreilor care au afaceri la punctele de frontieră ni s-a dat în parte satisfacție. Chiar azi se va da telefonic un ordin general prin care toți aceia care au afaceri, exploatari etc. la punctele de frontieră vor fi lăsați să vie acolo pentru a-și căuta de afaceri. Aceia care nu se vor putea duce singuri, li se permite să-și trimită un reprezentant, dar unul singur, prevăzut cu procură în regulă.

În ce privește legea controlului străinilor, ni s-a promis că ni se va da satisfacție oricând vom semnala ministerului abuzuri comise cu aplicarea acestei legi.

Cu această ocazie delegații noștri au o interesantă discuție cu ministrul de Interne, asupra căreia vom reveni în circulara viitoare.

Rugăm comitetele care sunt în măsură de a se informa, să ne răspundă dacă noul ordin în chestia izgonirii de la frontieră a sosit și cum se aplică. Pentru orice abuz, care ni se va semnala, vom interveni”. (*ACIER, Fond VI, ds. 141, f. 143.*)

Andrieșeni, jud. Iași, 1917, iulie 19. Memoriul lui Riven Sin Iancu cerând anularea hotărârii de a i se retrage autorizația de stabilire în comună

Domnule prefect,

Subsemnatul, Riven Sin Iancu, comerciant domiciliat în comuna Andrieșeni, vin respectuos a vă ruga, ca în conformitatea art. 49 din legea pentru organizarea comunelor rurale, să binevoiți a dispune *anularea* încheierii Consiliului comunal local nr. 18 din 16 a curenteii, prin care – fără nici un motiv – se prevede că mi se retrage autorizația de stabilire în comuna dată prin încheierea aceluiași Consiliu, nr. 38 din 1907, și aprobată de onor Prefectură prin decizia nr. 10948/907.

Puternicele motive și evidența drepturilor mele sunt:

1. Consiliul nu motivează cu nimic această retragere de autorizațiune, fiindcă și chiar de fapt n-are nici un motiv pe care să se întemeieze, ci se mărginește numai – după cum e și cazul – a relata că această încheiere e silit a o lua din ordin superior, dar că el nu și-o însușește în conștiință și pe baza spiritului de dreptate.

2. N-am pierdut nici una din condițiunile prevăzute de art. 51 și 52 din legea respectivă, ci din contră, cred că le-am sporit pe calea morală, după cum este îndeobște cunoscut de toți sătenii și autoritatea locală.

3. Nu este nici măcar umbră de adevăr că aș fi defăimat armata, căci în așa caz, ce lucru ar fi fost mai ușor decât să se constate faptul, să fiu judecat și condamnat de autoritățile militare? Iară nu să fiu lovit și șicanat prin alte mijloace. Aceasta fiindcă n-am putut satisface în totul capriciile și pretențiile materiale ale unui sergent.

Și pe care de la un timp l-am refuzat, dânsul s-a lăudat că „îmi va făcea” și-n adevăr se vede că a indus în eroare pe superiorii săi, care l-au ascultat și crezut arătările lui în mod exagerat; și astfel mă văd târât în năpasta și necazul în care mă găsesc acum.

4. Sunt născut, crescut și recrutat în Comuna Andrieșeni, din părinți născuți la țară. Apoi oare unde m-aș putea duce acum, la bătrânețe? Am servit și eu personal patriei; și astăzi am un fiu ostaș pe câmpul de luptă. Posed nenumărate acte din care se dovedește că sunt un om muncitor, cinstit, împovărat de grea familie; și cu sentimentele cele mai adevărate românești.

5. Fiindcă m-am hrănit în mod cinstit printre consătenii mei și sunt în cele mai bune relații morale cu ei, le-am adus și eu gratuit ajutoare și îmbunătățiri; și așa le-am construit pe spezele mele o capelă la cimitirul satului, pe care l-am și împrejmuțit cu zaplaz de scânduri pe o suprafață aproape de un hectar, cheltuind câteva mii lei. Apoi, la alt sat vecin, Plăvănești; pe lângă cele sus descrise făcute gratuit în satul meu de locuință Stolniceni, am dat ajutor la repararea bisericii 1000 lei și altele; lucruri ce sunt recunoscute de toți sătenii și autoritatea locală.

Astfel fiind, vă rog respectuos, domnule prefect, ca, apreciind șubrezenia încheierii Consiliului comunal Andrieșeni nr. 18 sus descrisă, nemotivarea, netemeinicia și luarea ei în mod ilegal din ordinul superior, fără sens și fără vreo probă sau măcar indiciu, că aș fi vinovat în ceva – să binevoiți a dispune anularea ei și, în consecință, menținerea și în viitor

a aceleia cu nr. 38/907, aprobată prin Decizia onor Prefecturii nr. 10948/907, ca astfel să pot vieții liniștit și mai înainte în satul Stolniceni, comuna Andrieșeni, unde sunt născut și crescut și unde am dat destule dovezi că sunt un element folositor.

Cu respect,
1917, iulie 19

Domniei Sale, domnului prefect al județului Iași
Serviciul Administrativ¹

AIN Iași, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 20/1917, f. 16 f.v.

¹ La 9 august 1917, Pref. Jud. Iași aprobă hotărârea Consiliului Comunal. (*Ibidem*, f. 31.)

117

Iași, 1917, iulie 28. Decizia Prefecturii de a autoriza stabilirea lui Șmil Aba Moise în comuna Rediu-Mitropoliei

Regatul României

Ministerul de Interne, Prefectura Județului
Serviciul Administrației și Poliției Generale

Nr. 3558
28/7.917

Deciziune

Noi, prefectul județului Iași;

Văzând deliberațiunea nr. 14 din 21 iunie 1917, a Consiliului comunei Rediu-Mitropoliei, primită cu raportul d-lui administrator al plasei Copou nr. 593, cu privire la cererea de stabilire în comună a străinului Șmil Aba sin Moise;

Văzând actele alăturate de deciziune din care se constată că numitul întrunește condițiile cerute de art. 5 din legea comunală¹;

În vederea celor de mai sus și potrivit art. 52 al. 9 din legea citată mai sus;

DECIDEM:

Aprobarea deliberațiunei nr. 14 din 21 iunie 1917 a Consiliului comunei Rediu-Mitropoliei, prin care s-a autorizat stabilirea în acea comună a străinului Șmil Aba sin Moise, atât timp cât va funcționa ca contabil pe moșia Izvoarele-Epureni.

Data astăzi, în iulie 1917

Cu drept de recurs.

Prefect, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Tufescu

Ibidem, f. 19.

Uricani, 1917, iulie. Primăria locală aprobă stabilirea în localitate a unui evreu. Prefectura este de acord cu această hotărâre

Proces-Verbal

Anul 1917, luna iulie în... zile

Subsemnatul Prefect al județului constată prin aceasta că astăzi s-a afișat la ușa acestui oficiu copie de pe decizia noastră... din...¹ curent relativ la aprobarea deliberăției nr. 16 a consiliului Uricani prin care s-a admis stabilirea în acea comună a străinului Oișer Haim Ițic Moise zis Moise Lazarovici.

Drept care s-a încheiat prezentul proces verbal.

Prefect, (ss) Indescifrabil

Director, (ss) Indescifrabil

Ibidem, f. 21.

¹ Lipsă în textul original.

Iași, 1918, februarie 13. Prefectura aprobă hotărârea Consiliului comunei Plugari ca familia Segal Idel să fie expulzată din localitate

România

Prefectura Județului Iași

Serv. Administrativ

Nr. 406

DECIZIUNE

Noi, prefectul județului Iași,

Văzând deliberațiunea nr. 8 din 1 februarie a.c. a Consiliului comunei Plugari, primită la această Prefectură cu raportul nr. 189 al d-lui administrator plășei Turia, ce s-a înregistrat în ziua de 9 curent, cu privire la șederea în acea comună a evreului Idel Segal cu soția sa Hanța Segal,

Văzând că numiții sunt stabiliți în comună de mai mulți ani, fără a fi obținut mai întâi autorizarea Consiliului comunal, după cum prevede art. 5 din legea comunală;

Având în vedere că îndeletnicirea lor este dăunătoare populațiunei, soțul sub firma de ciurar însă fără a avea vreun angajament cu vreun agricultor din comună, iar evreica făcând o speculă întinsă printre săteni, luând păsări pe prețuri derizorii și vânzând în mod clandestin sătencelor gaz, săpun, sare, făină de grâu și diferite cituri pe prețuri enorme, sub formă de schimb,

Considerând că această speculă le e favorizată prin locul unde e situată locuința lor, de pe moșia Onești, ce se găsește în câmp, izolată și scăpând prin aceasta de un control zilnic,

Văzând astfel că acest evreu cu soția lui sunt elemente cu totul dăunătoare populației,

În vederea celor de mai sus și potrivit art. 5 al. 9 din legea comunală

Decidem

Aprobarea deliberațiunii nr. 8 din 1 februarie a.c., a Consiliului comunei Plugari, prin care se hotărăște a se îndepărta din comună evreul Idel Segal cu soția sa Hanța Segal, ca nefiind autorizați legal a ședei în comună și ca unii ce sunt cu totul dăunători populației rurale.

Cu drept de recurs¹.

Prefect, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil

Ibidem, ds. 12, f. 6

¹ Prefectura jud. Iași comunică plasei Turia că, deoarece MI nu a informat-o dacă a fost făcut recurs în această problemă, să fie luate măsurile de îndepărtare din comună a acestei familii (*ibidem*, f.12)

La intervenția administratorului moșiei Onești din această plasă, proprietatea principelui B.A. Știrbei, în care se arată că Idel Segal era angajat ciurar „cu contract făcut în regulă prin judecătoria Ocolului Șipotele din ziua de 30 iulie 1918 și cum avem nevoie de serviciile sale și astăzi, fiind expulzat din comună și plecat în comuna Hârlău, de unde l-am adus înapoi chiar în casa moșiei, rugându-vă a-l lăsa să stea pe moșie și la serviciul său [...]

Credem că un act făcut în țara noastră de către o autoritate judecătorească are destulă garanție și putere pentru a angaja un slujbaș de care avem absolută nevoie și de care nu avem a ne plânge întru nimic în timp de 18 ani de când se află în acest serviciu” (*Ibidem*, f. 397). La 31 octombrie 1918, Idel Segal este readus la moșie. (*Ibidem*)

La 18 decembrie 1918, Prefectura jud. Iași comunică comandantului Companiei de jandarmi rurali „că se permite evreului Idel Segal să stea în comună cât va sta în serviciul moșiei Onești”. (*Ibidem*, f. 412.)

120

Iași, 1918, iulie 10. Prefectura comunică lui Herșcu Leibovici că este scutit de bilet de liberă petrecere

Ministerul de Interne

Prefectura Jud. Iași

Dovadă de scutire

D. Herșcu Leibovici, de profesiune comerciant, domiciliat în comuna Tg. Frumos, jud. Iași, făcând dovada că intră în categoria străinilor prevăzuți de art. 9 alin. 3 din legea controlului străinilor și fiind scutit de bilet de liberă petrecere, i s-a eliberat această dovadă conf. art. 23 din regulamentul zisei legi și ordinului Ministerului de Interne nr. 11334 din iulie 1918.

Prefect, (ss) Indescifrabil

I s-a eliberat pașaportul nr. 61940 la 10 iulie 1918.

Ibidem, ds. 12/1918, f. 43.

Bahlui-Iași, 1918, iulie 13. Administratorul de plasă confirmă că studentul Elias Mozes poate beneficia de pașaport pentru a pleca la studii în Elveția

Plasa Bahlui, jud. Iași

Proces-verbal

Astăzi, 13 iulie 1918

Noi, Gh. St. Popescu, administratorul plasei Bahlui, jud. Iași, având în vedere ordinul d-lui Prefect cu nr. 2750/1918 pe lângă care ne trimite în original petiția înregistrată la nr. 4064 a d-lui Elias Mozes din comuna Podu Iloaiei spre a cerceta dacă numitul întrunește condițiile cerute de art. 5 a.c. din registrul legii pașapoartelor pentru a i se putea elibera pașaportul solicitat.

Astăzi am constatat următoarele:

Dl. Elias Mozes, major, de 22 ani, de profesie student, de fel din comuna Podu Iloaiei, ne declară că este fiul d-lui Elias Solomon și că pașaportul ce îl solicită îi este necesar să plece în Elveția pentru continuarea studiilor.

Aceasta este declarația, carte știe și semnează: Elias Mozes.

Mai constatăm că numitul, din actele prezentate, întrunește condițiile cerute de art. 5 al. a, ca fiu al străinului născut în țară, Elias Solomon, care posedă dovada de scutire nr. 9 eliberată de Prefectura Jud. Iași sub nr. 20/1915, că a satisfăcut obligațiile legii de recrutare în țară, făcând parte din contig. 1918 cum și campania din 1916-1918 și că nu se bucură de nici o protecție străină.

Drept care am adresat prezentul proces-verbal care împreună cu suplica și dovada nr. 9 se vor înainta la Prefectură¹.

Ibidem, ds. 13/1918, vol. I, f. 50.

¹ La 27 iunie 1918 Șeful Poliției Urbei Tg. Frumos (Jud. Iași) a înaintat Prefecturii jud. Iași cu scopul de a fi trimise Direcției Poliției și Siguranței Generale din MI, interogatoriul luat „supusului român Herș Ilie Herș zis Herșcovicii” împreună cu actele depuse pentru a obține un pașaport, arătând că „numitul nu s-a servit de pașaportul străin ci de pașaportul român, după cum se vede din pașaportul nr. 5987, ce i-a fost eliberat de Prefectura jud. Iași în anul 1913. Șeful Poliției, comisar el. II. (ss) Indescifrabil”. (*Ibidem, ds. 12/1918, f. 157*).

Tot plasa Bahlui, la 9 octombrie 1920, rezolvă favorabil solicitarea lui Iancu Z. Croitoru din comuna Tg. Podu Iloaiei, apreciind, pe baza actelor depuse, că îndeplinește condițiile prevăzute de Legea și Regulamentul asupra pașapoartelor, menționând între altele că tatăl său a fost sub drapel în timpul Războiului pentru Independență din 1877-1878. (*Ibidem, ds./1920, pașapoarte, f. 53*).

București, 1919, octombrie 27. După doi ani, Ministerul de Interne admite recursul lui Riven Sin Iancu și dă dispoziție ca sus-numitul să rămână în continuare în localitate

România MIDAGPS

Nr. 52877/27. oct. 1919

Domnule Prefect,

În urma petițiunii înregistrată la nr. 7768 ce am primit din partea numitului Riven Sin Iancu de care tratează raportul dv. nr. 3981/1917, vă facem cunoscut că întrucât Ministerul nu s-a pronunțat în termen asupra recursului făcut de el, acest recurs se consideră ca admis, conform art. 72 din legea comunală.

Veți înștiința despre aceasta și autoritatea comunală respectivă, urmând ca sus numitul să fie lăsat a sta mai departe în localitate.

Ministru, (ss.) A. Sachelarie

Director, (ss.) Indescifrabil

D-lui Prefect al Jud. Iași

Ibidem, f. 35.

Capitolul III

RĂSCOALELE ȚĂRĂNEȘTI DIN 1907. CINE ERA VINOVAȚ? A CUI ERA RĂSPUNDEREA?

123

Ierusalim. Israel Bar-Avi. Consecințele răscoalei asupra vieții evreilor

[...] Dacă răscoala prin ea însăși a provocat evreilor mari pagube de ordin material și s-a manifestat chiar prin molestări, trebuie să remarcăm și faptul că printre evrei nu au fost morți, ceea ce denotă clar că ea nu a fost îndreptată împotriva evreilor și vrem să credem că nu a fost decât o izbucnire a unei situații de sărăcire și înrobire care ar fi putut fi evitată dacă s-ar fi luat măsurile chibzuite din timp. Pe de altă parte, evreeii fiind fără drepturi, nici nu puteau fi clasați în vreuna din categoriile sociale ale țării, ei formând o categorie aparte supusă bunăvoinței guvernanților care tolerau existența lor în măsura în care nu-i jenua sau aduceau profituri țării sau claselor conducătoare, așa cum s-a petrecut și în alte țări. Ținându-se departe de frământările politice ei s-au ferit din calea răsculațiilor fie prin refugiu, fie ascunzându-se nu de puține ori în casa unor români binevoitori. De aceea va fi foarte greu să deosebim, la capitolul respectiv, în ce măsură distrugerile și molestările au provenit din spirit antisemit, șovin, sau ele au fost produse de iureșul unei răscoale care nu face deosebire. Dar, fapt e că răscoala a produs o teamă de nedescris în rândurile evreilor care s-a manifestat prin ascundere chiar în casele românilor sau prin refugiu în alte localități sau în regiunile de graniță limitrofe României. Dar acestea nu justifică cu nimic măsurile cu caracter administrativ discriminatoriu luate împotriva evreilor. Acestea au accentuat sărăcia maselor la maximum, provocându-se o mișcare de emigrare ca și una de mare asistență care a și stăvilit sărăcia. Dacă refugiul în interiorul țării nu a avut consecințe decât asupra vieții evreilor respectivi, refugiul în localitățile limitrofe, dincolo de granițele României, a creat situațiuni speciale. Nu putem ști exact numărul celor ce s-au refugiat peste granițe și nici dacă a fost vorba numai de evrei sau și de români. Se pare însă că evreeii au trecut granițele deoarece răscoala începută în nordul Moldovei a avut un caracter inițial antievreiesc. Se citează că la granița de la Ițcani s-ar fi refugiat 1000 persoane, în special femei și copii și care se găseau în mare suferință. De asemeni și în orașele Suceava și Cernăuți se găseau numeroși refugiați. Ministerul de Externe austro-ungar a cerut guvernului român să reprimească refugiații. Trecuseră două săptămâni de la întronarea liniștei și deoarece nu se primise nici un răspuns, guvernul austro-ungar revine. Guvernul român răspunde de data aceasta că, pentru moment, ezită să-i reprimească, deoarece încă nu s-a întronat ordinea completă, fiind temeri ca tulburările să nu reînceapă și a mai cerut să i se acorde un răgaz, după care va îngădui reîntoarcerea. Fapt care s-a petrecut nu după mult timp. În statele limitrofe României, Austro-Ungaria și Bulgaria, s-a făcut un demers și de către Alianța

Israelită Universală ca aceste state să nu închidă granița față de acești refugiați și să dea posibilitatea acestei organizații să acorde ajutorul imediat. De asemenea evreei, în special în satele și târgușoarele Moldovei, s-au refugiat în orașele mai mari, ca Iași, Dorohoi și Roman, unde i-au găsit sărbătorile Paștelui pe care le-au petrecut ca „pe vremea închiziției spaniole”, într-o mare sărăcie. Astfel au fost părăsite localități locuite în întregime de evrei, ca Burdujeni, Mihăileni și Siret. În total se arată că e vorba de 21 orașele și sate din Moldova cu o populație de 10 000 familii evreiești, și care cu toții au părăsit localitățile de origine, din care jumătate au fost complet sărăciți de iureșul răscoalei.

Odată revenită situația normală, evreei s-au înapoiat, unii stabilindu-se în țară, alții luând drumul străinătății [...]

Înăsprirea interdicțiilor de a locui la sate, în acest an, își are originea într-un manifest dat în numele regelui, la 26 martie 1907, afișat în toate satele cu scop de liniștire a spiritelor, dar prin care se anunțau, odată cu o lege împotriva arendașilor, și măsuri de izgonire a „străinilor” din sate. Totodată, Ministerul de Interne cere printr-o circulară prefectilor ca în satele liniștite, notarii și inspectorii comunali, după o anchetă sumară, să expulzeze toți „străinii” stabiliți la sate care nu au îndeplinit condițiunile legii pentru organizarea comunelor rurale. Măsura se va lua împotriva celor stabiliți vremelnice, ca servitorii și muncitorii agricoli. În urma acestui ordin au fost izgoniți toți evreei din comunele rurale din județele Iași și Dorohoi, chiar cei ce posedau autorizații valabile. Se cifrează cam la 2 800 numărul celor izgoniți din cele două județe. Izgonirile din județul Vaslui privesc și pe meseriași și pe salariații curților boierești. Somația de evacuare avea următorul conținut generic:

„În conformitate cu ordinul d-lui prefect sub nr. 1521/1907 am onoare a vă face cunoscut că nu vă mai este permisă stabilirea dv. din nou în comună, din cauză că în timpul răscoalelor dv. ați părăsit comuna cu întreaga familie. Aceasta în 24 ore.

Primar: N. Lupu

Secretar: Indescifrabil”.

Deci evreul care a căutat să-și salveze viața de masacru nu a mai avut voie să revină la vechiul său domiciliu.

În unele comune din județul Neamț însă, sătenii au rechemat pe evreei ce se refugiaseră la Piatra [Neamț], căci acolo nu a pătruns morbul instigărilor, evreei au trăit în pace și bună conviețuire cu țărani români [...]

La 27 martie 1907 o delegație de frunțași evrei s-a prezentat la prefectul județului Iași, [C.] Stere, spre a-i cere revocarea ordinului de izgonire din sate. Prefectul a răspuns că nu poate face nimic, căci azi trebuie ascultat cuvântul țaranilor, căci ei au ajuns un factor politic însemnat. Știe despre curentul ce s-a format printre evreei izgoniți de a emigra în alte state și și-a exprimat credința că guvernul va înlesni această emigrare [...]

În comuna Dersca jud. Dorohoi, unde, la primirea circulării de evacuare a evreilor din sat, primarul, Baronul de Wesembeck, a adunat satul la primărie și a cerut opinia sătenilor, aceștia au răspuns: „să nu-i izgoniți, cucoane, că avem trebuință de ei”, după care au semnat o cerere la prefect în acest sens. Autoritățile n-au ținut seamă de opunerea sătenilor și evreei au fost siliți să părăsească și acele sate [...]

Față de situația tragică a evreilor din sate, cei stabiliți în județul Vaslui, unde evacuările au fost nemiloase, s-au adresat ministrului de Interne, Brătianu, cu următoarea petiție:

„Subsemnații dintre locuitorii evrei ai satelor din județul Vaslui vă aducem d
onoare la cunoștință următoarele:

Primarii localităților în care domiciliam ne-au comunicat dispoziții prin care ni s
cerut să părăsim pământul nostru într-un termen de 1-5 zile. Printre noi, nu sunt puțini ca
sunt născuți în aceste localități, care au răspuns mulțumitor legii de recrutare militară
pentru a îndeplini formal serviciul de apărare externă pentru ei și familiile lor. Unii dint
noi se mai află încă sub steag, alții, în fine, numără ani, de la stabilirea lor în localitățile
respective, cu zecile.

Tristele și adânc regretabilele evenimente prin care a trecut țara recent ne stau încă
în fața ochilor. Noi am suferit cu toții greu, moral și material, datorită ultimelor întâmplări.

Noi nu vrem să ridicăm problema legalității sau ilegalității măsurilor ce s-au luat
împotriva noastră; noi vă rugăm numai să recunoașteți că o măsură ca cele menționate – c
expulzarea – nu ar fi trebuit să lovească pe acei ce și-au îndeplinit toate obligațiile față d
stat, ba chiar și-au vărsat și sângele pentru țară. După terminarea perioadei de mobiliza
mulți dintre noi au găsit la înapoierea în localitățile respective de origină, ordinul d
evacuare. Dacă se consideră că ordinele statului trebuie să se aplice într-un astfel de mo
împotriva unor pașnici și loiali locuitori ai țării, în care ei au primit educația, sunt stric
necesare, vă rugăm, cel puțin, să acordați o amânare de 6 luni, astfel ca să ne putem pune în
ordine afacerile noastre.

Ne exprimăm speranța că în simțământul înaltului spirit de dreptate de care sunte
animat, nu se va întâmpla ca o întregă populație, într-un termen de numai a câtorv
ceasuri, să ia drumul exilului și cu aceasta să piardă produsele unei întregi vieți de munc
deplină. Suntem convingeți că veți acorda ascultare cererilor noastre și veți acționa în
consecință.

Noi vă punem la dispoziție pentru convingerea dumneavoastră actele noastre
militare – unii dintre noi fiind și în această clipă încă sub arme – ca și alte documente, ad
anexate, care dovedesc starea noastră excepțional de grea, în care ne-au aruncat ordonanțele
îndreptate împotriva noastră”¹ [...]

Izgonirea din sate a avut uneori și un caracter brutal. Astfel, în comuna Cleja din
jud. Bacău, la 25 iunie 1907, primarul personal, însoțit de jandarmi și oameni de serviciu
s-au năpustit asupra prăvăliilor evreilor, azvârlind lucrurile în stradă, poruncind stăpânilo
să le strângă și să plece din sat. Cu multă greutate și rugăminți obținut unul dintre ei
îngăduință de 24 ore. Totuși, ulterior, aceștia primară o păsuire de 3 săptămâni cu condiții
de a ține închise magazinele. La neconformare urma ca primarul să confişte [sigileze] uşile
și obloanele. Se citează chiar și numele unui pătit: Moise Ceasornicar. Nici corespondența
nu se mai distribuia, fiind înapoiată cu mențiunea „expulzați din comună”. Mărfurile
aruncate în stradă nu puteau fi readuse în casă [...]

Evreii izgoșiți nu aveau voie de a reveni în satele respective nici în trecere și nic
pentru a-și pune la punct unele interese sau afaceri rămase în restanță, nici să facă vânzări
sau cumpărături [...]

Până și „Neamul Românesc” publică următoarea adresă emisă de comuni
Ghindoani-Neamț:

„Domnule, vă pun în vedere că petițiunea a unui număr de 72 de locuitori, adresată
acestui sfat, înregistrată la nr. 34 din 1 aprilie, prin care cer ca dumneavoastră să vă stabiliți
în acest sat ca comerciant și având în vedere și declarația ce ați dat nouă care am primit-o și
înregistrat-o la nr 35 din 1 aprilie 1907 sunteți liber și în drept a vă domicilia în satu

Ghindoani, nefiind de nimeni supărat și fiindcă vă cunoaștem și noi personal că sunteți negustor de încredere și vă îndepliniți datoria de negustor cinstit, totodată punem în vedere tuturor locuitorilor care s-ar revolta în contra dumneavoastră că se vor pedepsi ca provocatori de rebeliune. Drept care vă eliberăm această foaie spre a servi la necesitate. Nr. 22, aprilie 1907 ziua 28”.

Ziarul „Evenimentul” din Iași publică la 10 octombrie 1907 următorul protest adresat ministrului Justiției:

„Astăzi, din ordinul d-lui prefect de Fălciu, jandarmul Moroșanu, cu șeful garnizoanei, fiind ograda plină de locuitori, fără mandat de arestare, mi-a violat domiciliul, spre a aresta pe fostul meu administrator, Iosef Aronovici, ce era chemat de mine să dea lămuriri asupra unor afaceri din trecut. Căci pe timpul răscoalelor, prin abuz de putere, l-au ridicat, lăsându-mi averea în voia soartei. Astăzi, deci, nu-i permite să mă viziteze, cu toate că moralitatea lui v-o pot dovedi cu acte autentice. Acest despotism ne duce la disperare. Rog, punându-mă sub scutul dumneavoastră, să binevoiiți a ordona anchetarea faptului și darea în judecată a celui abuziv. Contrar, averea, onoarea, libertatea ne sunt amenințate de administrație.

Stamatiu, arendaș gara Roșiești” [...]

Ceea ce interesează e că izgonirea de la sate nu s-a făcut de către răsculați, ci ulterior răscoalei de către autoritățile administrative, considerându-se aceasta ca unul din factorii de liniștire a spiritelor [...]

Evacuările au continuat chiar acolo unde până atunci nu avuseseră loc, iar în localitățile în care nu se proceda la evacuări, se luau alte măsuri administrative, printre care cea obicinuită era închiderea prăvăliilor deținute de evrei, astfel încât aceștia nu aveau altă soluție decât să părăsească satul [...]

Israel Bar-Avi, op. cit., vol. III, p. 41-51.

¹ „Egalitatea”, An XVIII, 13 aprilie 1907.

1907. Nicolae Iorga despre cauzele și desfășurarea răscoalelor

[...] Ar părea curios că mișcarea n-a pornit din marile județe bogate, unde sătenii ar fi putut fi câștigați mai ușor. Ea are un caracter mai ales oltean, în legătură cu viața satelor din această regiune, care nu și-a pierdut niciodată originalitatea locală. Un Dimitrescu, din Bumbestii Gorjului, ținut deosebit de sărac, dar împovărat, tocmai de aceea, și atunci, de datorii și având dintr-o generație în alta spiritul luptător care a dat istoriei țaranului român pagina lui Tudor Vladimirescu, și alții în aceeași situație prin ținuturi asemănătoare au dat

semnalul la 1891, și o dovadă de vitalitate a fost răpedea imitare a acestui exemplu, numărul acestor tovărășii bănești¹, de altfel rău organizate și gata să cadă în mâna acelor-aș câmătari și a altora asemenea cu dânsii, sau să ajungă la dispoziția statului dătător interesa de fonduri pentru ca să aibă, împreună cu comitetul, un nou instrument politic, ridicându-se în vreo zece ani până la șapte sute.

Această creațiune spontanee a satelor este dovada și a lipsei de credit în care se zbatea țărâimea părăsită, și a nedestoiniciei statului, care, de altfel, îndată ce și-a dat samă de valoarea acelor bănci, s-a grăbit să le impună o lege, în 1903, pentru ca, în curând, să caute și să izbutească a le influența congresele, până ce, încredințându-se că o robire completă a acestor adunări se lovește de un așteptat spirit de autonomie și independență, să facă așa încât congresele nu s-au mai putut aduna [...]

În sfârșit, individualist, țăranul din satele de obicei mărunte, și, afară de regiunile dealurilor, sămănate la distanțe mari, fără legătură mai strânsă între ele, cu spiritul separatist de celulă organică, genealogică, pe care l-au avut din capul locului, nu s-a gândit să caute mâna altui țăran, pentru scopuri care să le fie comune. Erau în România țărani da[r] nu și o țărâtime, în calitate de clasă socială, și numai ea alegându-și oamenii ei oameni adevărați, și nu prin păstrarea singură a unui costum rentabil supt raportul electoral, ar fi putut să provoace, nu câteva măsuri răzlețe, rău aplicate prin oameni care n-aveau un interes special, ci o întreagă legislație, cu elementele strâns legate organic, prin care, și din partea statului, s-ar fi putut ajunge la rezolvarea acelei „chestii țărânești” care de mult, servea numai pentru broșuri reformiste, pentru eventuale discursuri, mai ales de candidaturi, și pentru agitația celor cari nu putuseră și ei să parvie. Astfel țăranul, fără pământ prea adeseori, fără credit – ceea ce-l făcea să vadă în orice cămătar, în orice proprietar sau arendaș care mânduia banul un dușman care trebuie neapărat distrus –, fără lumină și fără conducători vrednici de acest nume – căci încercarea unui învățător chipeș și plin de temperament, cu darul elocvenței, C. Dobrescu-Argeș², căzuse prin compromiterea dibace a acestuia într-o meschină afacere de bani – dădu foc țării printr-o revoluție agrară [...]

Această stare de spirit s-a răspândit mai mult în Muntenia și anume în șes, prin apropierea Capitalei, în județele Ilfov și Vlașca. În Oltenia însă ardea supt spuză vechea aplecare spre jacuierile țărânești. Iar în Moldova se simțea tot mai nesuferită apăsarea trusturilor evreiești mânuind capitaluri împrumutate la bănci din Galiția, care erau reprezentate mai ales prin dibacea activitate cuceritoare a fraților Fischer, Moise sau Mochi și Kalman, personalități puțin interesante în ele înseși. Evrei comuni, fără știință de carte lucrând primitiv cu o populație primitivă, pe alături de stat, care, servit de organe subalterne total neinteligente și fără simț, lăsa ca lucrurile să se petreacă în voia lor. Cugetători, scriitori, de aceeași origine națională, dar amestecați în viața culturală a țării, ca foarte finu spirit care a fost Ronetti-Roman, autorul cândva al unui poem byronian și mai pe urmă al puternicei drame *Manasse*³, el însuși un arendaș și un om de afaceri, rostiseră sentința de condamnare la istovirea totală a pământului ca și a omului care se confunda cu dânsul. Țăranii erau să arate, în porniri răzlețe, de o furie oarbă, cărora le-au lipsit, total, șefii, că rasa în aparență stoarsă are încă puterea de a se răzbuna, cerând fără logică, cu atât mai puțin în formule clare, dezrobirea.

La Flămânzi, sub influența, dar fără vinovăția penală a învățătorului Maxim⁴, se produse cea dintâi din aceste explozii ale mulțimilor fără luminători și fără prieteni, trăind în țara lor ca într-o mizerabilă colonie supusă unei țări străine. Acolo, în județul Botoșani,

rupa a tras, și cel dintâi sânge țărănesc curse, provocând indignarea generală a cărturarilor, de la socialistii I. Cantacuzino și Dimitrie Voinov, până la naționalistul N. Iorga; d. Simion Mehedinți, fiu de țăran sovejan și autor al frumoaselor schițe din viața alor săi, se retrase naintea interdicției șefului său conservator doctrinar, Titu Maiorescu. În câteva zile chestia, deschisă astfel cu violență, era în discuția Camerei Deputaților.

Acuma însă flăcările, țâșnind ici și colo, cuprinseseră toată țara, fără să existe vreo legătură între multele focare. Moldovenii scoteau din sate pe evrei fără a se atinge de dâșii, căutau condicile unor socoteli meșteșugite din care ieșeau totdeauna datori, și le rupeau în bucăți; furia lor fără conștiință și fără alegere tăia coșul trăsurilor, rupea cărțile și tablourile și murdărea statuile care nu se puteau distruge. Nu totdeauna se făcea deosebire între proprietarul bun și cel rău. Oamenii se credeau oarecum datori să facă, și dacă se poate mai cu vârf, ce aflau că făcuseră vecinii lor. Dar întregi districte au rămas total neatinsse și nicăieri violența n-a fost prea săngeroasă. Unde era câte un prefect legat de popor, iubindu-l și știindu-i vorbi în limba lui, ca doctorul Nicolae Lupu⁵, nu s-a petrecut nimic, lumea satelor potolindu-se tot așa de repede cum se aprinsese.

Cu totul altfel în unele părți muntene de către Dunăre, prin Vlașca, prin Teleorman, nu și prin Ialomița, prin Ilfov, iar dincolo de Olt în Dolj, în Gorj, mai ales în Mehedinți, dar deloc în Romanși și în Vâlcea. Însă spaima celor amenințați și atinși a crezut că e vorba de o întreagă mișcare, de mult pregătită și perfect concertată și, căutând pe șefi în afară de țărani inșiși, socoti că i-a găsit în autorul celui mai bun studiu despre chestia țărănească, d. Vasile Kogălniceanu, continuator al tradițiilor marelui său părinte, și în profesorul N. Iorga, care îndemnase la protestarea, devenită prin ea însăși violentă, de la 13 Mart 1906 și care publica o foaie de aprinsă apărare a drepturilor țărănești, *Neamul Românesc*, care va fi înfățișată în alt capitol: cel dintâi a fost închis câtva timp la Giurgiu, celălalt, amenințat cu moartea de unii proprietari și arendași, indigeni și străini, fu rugat să-și întrerupă publicația și ordin se dăduse să fie tratat ca și Vasile Kogălniceanu, la cel dintâi rând din mâna lui care s-ar găsi la țărani revoltați⁶.

Față de aceștia un val turbat de mânie răzbunătoare s-a dezlănțuit și statul s-a pus întreg în serviciul celor jigniți și amenințați, și aceasta fără nici o rezervă, după ce Gheorghe Cantacuzino demisionase și un guvern liberal supt Dimitrie Sturdza, dar de data aceasta cu supremația de fapt a fiului mai mare al lui Ion Brătianu⁷, se alcătuisse la sfârșitul lui Mart. Dacă revoltații arseseră multe conace ca să dispară condicile privity și aici ca niște cărți ale Satanei, dacă ici și colo se vărsase și sânge și se comiseseră ofense de onoare, trupele puse supt comanda generalilor Năsturel din Craiova, Gigurtu din același loc, și Alexandru Averescu fură fără de milă, având uneori ordinul „să nu facă prizonieri”. Orice pără a interesaților era crezută și se scoteau în front cei pârâți, printre care foști subofițeri de rezervă, care priveau cu ochii deschiși la puștile întinse ale camarazilor, pentru ca să cadă fulgerați de gloanțe. Rareori ofițeri tineri, prin mijloace de miloasă dibăcie, au putut scăpa oameni după toată evidența nevinovați, dar de care voia să scape, ca de elemente incomode prin inteligența și energia lor, moșierul. Sentimentele de care era animată o parte din clasa stăpână pe două treimi din pământul țării se pot înțelege după cererea făcută de câțiva proprietari olteni către guvernul austro-ungar ca trupele străine să vie să-i apere. Această infamie făcu pe maiorul Alexandru Sturdza, fiul primului ministru, să vie la mine anume pentru a-mi spune că, în acest caz, sunt ofițeri cari se vor pune în fruntea țăranilor răsculați și vor ieși să apere granița.

Regele Carol, jignit în adâncul sufletului său de catastrofa socială produsă a doua după anul jubileului său, interveni printr-o proclamație care, lăsând să se întrevadă amnistie pentru țărani care zăceau în temniță, ori erau aruncați cu grămada în luntri, Dunăre, fângăduia opera de reforme cu care conștiința sa îi spunea, desigur, că era de mator, dar nu îndrăznise s-o atace pentru a nu găsi înaintea coaliția tuturor elementelor ur clase dominante sprijinite cu toată strălucirea ei pe robia țaranului.

N. Iorga, Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național. Ediție îngrijită note și comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. București, Editura PRO, f.a., p. 21-259-511 (Biblioteca Națională Politică, România Contemporană de la 1904 la 1930).

¹ Vorbitorul are în vedere cooperativele cu funcții elementare bancare, create cu scopul de a împrumuta bășă țaranelor.

² C. Dobrescu-Argeș (1856-1903), de profesie învățător, a deslășurat la sfârșitul secolului trecut o activitate bogată pentru acordarea drepturilor țărănimii în viața noastră socială. A înființat ziarele „Țăranul” și, împreună cu Alexandru Vălescu, „Gazeta Țăranilor”, despre care N. Iorga spunea: „Foaia de la Argeș a dlui Vălescu, unul din continuatorii agitației talentatului învățător Dobrescu-Argeș «Gazeta Țăranilor» (de la 1892) a avut o influență mult mai mult decât locală.” Începând din 1884, deputat. În 1903 este condamnat la trei luni închisoare. După ce își spășese osânda, moare la 10 decembrie 1903.

Îngrijitorii ediției, prof. Valeriu și Sanda Râpeanu, au redactat numeroase și amănunțite note explicative dintre care unele se referă la pasajele pe care le publicăm, cu intenția de a ajuta pe cititor să înțeleagă mai lesne cele scrise de istoricul N. Iorga.

³ N. Iorga s-a aflat într-o stare de permanentă ofensivă împotriva scriitorului Ronetti-Roman (1853-1908), despre cărui creație literară a publicat o cronică negativă în paginile *Sămănătorului*. În aceste rânduri opinia sa asupra dramei *Manasse* se nuanțează, „poemul byronic” la care se referă se numește *Radu* și a fost publicat la București în anul 1878. Recent, în Editura Hasefer a apărut o culegere de lucrări: Ronetti-Roman, *Manasse și alte scrieri* care cuprinde poema *Radu*, fragmente din studiul *Două măsuri* și drama *Manasse*. În amplul studiu introdus de Constantin Măciucă, alcătuitorul ediției, trasează drumul vieții și operei lui Ronetti-Roman, inclusiv relațiile acestuia cu N. Iorga. (Vezi și doc. 517)

⁴ N. Iorga l-a apărat pe învățătorul C. Maxim, socotit instigatorul răscoalelor din comuna Flămânzi, de unde s-a aprins scânteia mișcărilor țărănești. Elocvent în acest sens este discursul ținut în Camera Deputaților din 12 mar 1913, intitulat *Despre răscoalele țărănești din 1907*. N. Iorga critică în acest discurs înscenările făcute de învățătorul Maxim care, după șase ani, se afla încă arestat. În finalul discursului său, N. Iorga prezintă o moțiune semnată de zece deputați, prin care se cere „să înceteze acțiunea de prigonire” „la Flămânzi ca orișunde s-a prezentat asemenea cazuri”. (Vezi și doc. 143)

⁵ Lupu Nicolae (1876-1946), doctor și om politic. A fost prefect de Fălciu în 1907. A militat pentru înființarea României Mari, susținând cauza țării prin călătorii în Anglia, Statele Unite, Franța. A fost președinte al Partidului Țărănesc și ministru de Interne între 1919-1920.

⁶ Profesorul Iorga se afla încă de la începutul secolului în vizorul organelor de Siguranță, dată fiind influența sa care o avea în mediile naționaliste.

Astfel, după mișcările țărănimii din 1907, Prefectura Capitalei, Serviciul de Siguranță, informa forurile superioare cu următoarea

„Notă

De câțva timp, dlul profesor Iorga a început să aprindă spiritele studenților pentru o mișcare cu scopul de a susține reformele agrare propuse de guvern.

Aceste agitații ar forma subiectul unei serii de întruniri publice promovate de studenți îndată după terminarea agitațiilor contra proiectului de încalzare” (MI, Fond DPGS, ds. 101/1907, f. 17).

Pe document, rezoluția: „29 octombrie 1907. Se va prezenta dlui ministru.”

⁷ Ion I. C. Brătianu (Ionel), ministru de Interne în guvernul liberal Dimitrie Sturdza care vine la cârmă țării în urma demisiei guvernului conservator Gheorghe Grigore Cantacuzino în ziua de 12/25 martie 1907.

Podu Iloaiei, 1907, martie 5. Cerere de ajutor adresată rabinului Gaster și altor personalități evreiești

Podu Iloaiei, 5 martie 1907

Apel!

Iubiți coreligionari,

O calamitate de nedescris s-a revărsat în ziua de joi 1/14 martie a.c. asupra întregii populații israelite din Podu Iloaiei. Țărâtimea de prin satele vecine s-a năpustit asupra acinicilor locuitori evrei din acest târg, spărgând, devastând și jefuind tot avutul lor, recruțând nici unelte de lucru ale sârmanilor meseriași. Țipetele și vaietele mamelor și ale copiilor umpleau întregul văzduh.

Vai de acei care îndrăzneau să cadă în genunchi înaintea acestor jefuitori, rugându-i să le cruțe puținul lor avut, căci capetele lor fură despicate de drugi cu fier. Pogromul acesta durat 3 ore fără întrerupere. Tot ce ați putut afla prin jurnale e foarte departe de realitate. Istăzi, toate aceste victime inocente se află într-o crasă mizerie, neavând nici pâine nici adăpost. Umblă cu copilașii în brațe căutându-și adăpost, căci ușile și ferestrele caselor lor sunt scoase și sfărâmate în mii de țândări și casele despuiate. Ce priveliște groaznică!

Apelăm dar la caritabilele dumneavoastră inimi, să organizați comisii, care să trângă colecte în bani pentru nenorociții noștri frați din Podu Iloaiei, care niciodată nu s-au dat în lături de a da ajutorul obijduiților coreligionari.

Ajutor grabnic, căci numai câteva zile ne despart încă de Paștele nostru!

Veți binevoi a ne înainta colectele dumneavoastră pe adresa d-lui Marcu Ghețel, Podu Iloaiei!

Comitetul, Marcu Ghețel, Elias Solomon, Șaie Șteinberg

Gaster Papers, 21/215 (Dosar: Romanian Jewish). Din vol. Moses Gaster, Memorii, Corespondență, ediție îngrijită și adnotată de Victor Eskenasy, București, Ed. Hasefer, 1998, p. 368-369.

Roman, 1907, martie 10. Violențe antisemite în județul Roman

Telegrama nr. 216 [adresată Ministerului Justiției]

10 martie 1907

În comuna Broșteni s-au devastat casele evreilor Alter Solomon, Iosub sin Moisa Șigler, Ițic Lupu Ciubotaru, Haim Haimovici, Avram Lazăr și Bercu Vexler, nu s-a ales

nimic din marfa sus-numiților evrei. S-a dat drumul la vasele cu vin și rachiu a [le] d-lui Lazăr, lucru care a pricinuit ca devastările să ia aceste proporții. Gheorghe Mărchidan din Broșteni de la băutura a murit.

Procuror, (ss.) C. Brumă

7/2265

AIN, Fond MJDJ, ds. 23/ 1907, f. 19f/v.

127

Flămânzi, 1907, martie 12. Primarul comunei îl informează pe prefectul județului asupra declanșării răscoalei

Flămânzi, 1907, martie 12

Domnule prefect,

Am respectul a vă raporta că astăzi, după plecarea dumneavoastră din comuna Flămânzi, un număr de peste 100 locuitori în frunte cu Grigore Țurcanu s-au dus la casa vătafului domnului arendaș Fischer, numit Ion Mihai Dimitriu, l-au căutat prin casă și nu l-au găsit. Peste câteva momente venind acasă Ecaterina Dimitriu, soția numitului vătaf, numiții în cor i-au hotărât că dacă până în termen de 8 ore nu pleacă cu totul din sat, atunci îi va [vor] da foc casei și pe el îl vor arde de viu, apoi i-au dat și soției sale brânci, insultând-o cu fel de fel de cuvinte murdare și amenințări și apoi au plecat în corpuri [în corpore], vătaful Dimitriu a telegrafiat domnului procuror [la] Botoșani, cerând asigurarea vieții, prin telegrama privată nr. 5, despre care am raportat imediat domnului inspector comunal respectiv și domnului șef [al] secției de jandarmi Frumușica, iar până se vor lua alte măsuri, am asigurat menținerea ordinii.

Binevoiți, vă rog, domnule prefect, a primi asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Primar, (ss) M. Ionescu

Secretar, (ss) Ion Dimitriu

Domniei sale domnului prefect [al] județului Botoșani

AIN Botoșani, fond Pref. Jud. Botoșani, ds. 150/1907, f. 173.

Craiova, 1907, martie 11-12. Informări ale autorităților locale despre mersul răscoalei în județul Dolj trimise Ministerului de Justiție

Comuna Caraula

Aci foc și pârjol mare. Sătenii auzind că în Galicea-Mare, comuna vecină, oamenii au revoltat și au dat foc averilor proprietarilor, s-au răsculat și ei, – grație câtorva instigatori – cari au fost împușcați în urma judecării Tribunalului Militar.

În noaptea de 12 martie, vreo 40 locuitori au mers la blănăria domnului I. Tămășescu, au sfărâmat porțile, au intrat înăuntru cu mare alai. În curând se strâng în jurul lor peste 200 de locuitori.

Au distrus cu topoarele o casă, și s-au retras, mergând la locuința domnului I. Morărescu, proprietar, unde ajunși au vrut să pună foc, dar temându-se că vor arde și ei, au sfărâmat cu topoarele casa și magazia, luând tot ce au găsit înăuntru.

Cu o iuțeală neînchipuită, în strigăt de „Ura”, au năvălit în curtea marelui proprietar c. Ferechide, au dărâmat gardul din față, au pus foc la trei case, la magazii și la tot ce se afla în curte.

Lăsând totul în flăcări, au plecat la domnul I. Tămășescu, comerciant, i-au spart răvălia, au luat marfa și o mare cantitate de gaz.

Au plecat apoi la moara domnului Ferechide, au pus foc morii, depozitului cu 5 mașini agricole, la pătulele cu porumb, arzând și 30 capete de vite.

În urmă s-au împrăștiat fiecare pe la casele lor până în zorii zilei, când s-au reîntors lin nou și cu femei și cu copii, au strâns ce mai rămăsese prin curte și, în furia lor, au scos și pomii de prin grădini.

După cum se spune, cauza revoltei și acestui jaf se datorește – după unii – învoielilor grele făcute de administratorul moșiei, iar după alții – teama că dacă nu vor da foc, ocucitorii din satele vecine vor veni și le vor pune lor foc.

S-au împușcat 32 locuitori, capi de revoltă.

Atât învățătorii din comună, cât și preotul, au lucrat mult pentru calmarea spiritelor agitate, dar a fost imposibil de a-i potoli, nefiind autoritatea comunală îndestul de strajnică.

41N Fond MJ, Serviciul Registraturii, p. 432.

Cristești-Botoșani, 1907, martie 12. Măsuri pentru potolirea
revoltei în nordul Moldovei

1907, februarie 27/martie 12, Cristești

Telegramă

D-lui prim-ministru

După intervenția d-lui inspector adm[inistrativ] Bogdan, Reg[imentul] 8 Călărași din Botoșani va sosi în astă seară la Hârlău, probabil pentru mișcările țărănești din județul Iași, căci în jud[eu]l Botoșani nu e nevoie de a scoate trupele la sate. Locuitorii din comunele Flămânzi și Cristești din Botoșani cer izgonirea evreilor de pe moșii și învoielii mai ușoare, fără însă să săvârșească dezordine. Din rapoartele primite azi, în jud[eu]l Botoșani peste tot e liniște.

Dl. Bogdan fiind la Tg. Frumos, conducând singur măsurile de ordine, ne-a comunicat că și în jud[eu]l Iași nu s-au săvârșit acte de violență de natura celor zvonite și că prezența mea acolo nu mai e necesară.

În această seară sosesc [la] Botoșani. Aștept ordinele dumneavoastră dacă urmează să mai merg în jud[eu]l Dorohoi, unde de asemenea e liniște. Binevoii a mă autoriza să mă întorc la București, unde serviciul suferă.

Secretar general Interne, (ss.) P. Sfetescu

Arh. ISISP, fond 52, ds. 4 851, f. 22.

Pe document rezoluția: „28 februarie. S-a dat ordin de dl. ministru ca să meargă la Dorohoi. (ss) Indescifrabil.”

Dorohoi, 1907, martie 21. Extinderea revoltei

1907, martie 8/21, Dorohoi

Telegramă

[Dlui] prim-ministru,

București

Răscoala se întinde în toate comunele și a degenerat în revoluție; toate acarele proprietăților sunt dărâmate și în timpul nopții și al zilei se jefuiesc averile proprietarilor, arendașilor și evreilor. Se amenință cu distrugerea autorităților comunale. Țărani[i] devin

resivi și violenți. S-a[u] întrebuințat toate mijloacele a-i potoli pe cale pașnică; văzând această atitudine și în urma zvonurilor răspândite de instigatori că nu este voie a-i potoli în violență, răscularea se transformă în revoluție.

În fiecare moment trimitem trupe să-i potolească. Cu toate acestea credem că, cu încredință, nu o să putem reuși. Fabrica de spirit din Dersca amenințată cu distrugerea; [la] boșia Coțușca Văsescu cer pământ de veci; au luat turmele de oi și le împart între dânșii. [la] Hilișău s-au jefuit 2 case de evrei. [La] Brăești [s-au] distrus casele proprietarilor țărâni. [La] Vornicenii Ferechidi [s-au] distrus ferestrele, ușile, țărânii cerând pământ de veci, plătit în 95 de ani. La Văculești, contabilul dlui Rosetti este de 2 zile blocat în închisoare și în tot județul se petrece același lucru. Rog respectuos să ne dați momentan ordin de urmărire.

Inspector gen. Ad-tiv, (ss) A. Varlam

Prefect, (ss) Vasile Miculescu

h. ISISP, fond 52, ds. 4853, f. 111.

131

Bârlad, 1907, martie 23. Arendași evrei agresați

Telegrama nr. 17

Bârlad

Domnului Ministru al Justiției,

Am onoarea a vă raporta că în comuna Costești sute de locuitori înarmați cu toamege s-au dus la casele arendașilor Saifer și Acherman și le-au distrus, spărgând ușile și ferestrele, au scos toate lucrurile din interior și le-au sfărâmat. Au devastat toate prăvăliile evreilor unde asemenea au distrus marfa aruncând-o în mijlocul drumului.

Operațiunea devastării a început la ora 2 p.m.; în momentul când raportez mi se comunică că locuitorii au scos din beciul arendașului Acherman un vas cu vin pe care îl beau în cântecul lăutarilor.

Procuror Trib. Tutova, (ss.) Lascăr Davidoglu

Nr. 2021

IN, Fond MJDJ, ds. 29/907, f. 29.

Craiova, 1907, martie 26. Amploarea răscoalelor în Oltenia

1907, martie 13/26, Craiova

Telegramă

Ministrul Justiției și ministrul de Interne

București

Revenind la primele noastre telegrame comunicăm: în mai toate comunele mari din Dolj sătenii s-au răscolat, devastând, dând foc la conacele proprietarilor. Asemenea și comunele Gârla Mare, Dârvari din Mehedinți și Șerbănești și în mai multe comune din Oltenia sunt grave tulburări.

În comunele Moțăței, Valea Stanciului procurorul și trupele fiind atacați, s-au tras focuri; sunt mai mulți morți și răniți.

Asemenea sunt mai mulți proprietari din Dolj omorâți de țărani. Facem tot ce omeneste este posibil pentru calmarea populației rurale și restabilirea ordinii publice.

Toți procurorii însoțiți de trupe umblă prin localitățile răscolate.

Procuror general, (ss) D. Gârleşteanu

nr. 2410

Arh. ISISP, fond 52, ds. 4859, f. 26.

Turnu Severin, 1907, martie 28. Desfășurarea represaliilor militare în sudul țării

1907, martie 28, Turnu Severin

[Către]

Miniștrii de Război și Interne,

București

Devastare pe tot teritoriul de la sud de linia ferată Balota, Filiași, Coțofeni. Revolta începe și pe valea Coșuștei-Motru spre Corcova, Ciovărnășani, precum și pe Valea Jiului spre Țânțăreni. S-au redus în cenușă proprietățile Isvorălu, Dârvari, Voloiacu, Viașu, Vrața, Corvu, Grecești, Podu Grosului, Corcova, Vlădaia și Plopi.

Morți și răniți pe tot locul unde trupele au dat de răzvrățiți. De la Tâmbaia a[u] adus 17 răzvrățiți, la Butlești [au fost] împușcați 25. Distribuirea forțelor: Reg[imentul] 5 Roșiori spre Drincea, Vânători, Braniștea. 1 companie, Reg[imentul] 17 la Vlădaia, 1 comp[anie], Reg[imentul] 17 la Plopi, 1 pluton cavalerie la Rogova care va fi întărit în astă seară cu una

Companie din Regimentul 17, un pluton 75 oameni Regimentul 17 Botoșești, 2
Companii din Regimentul 17 Prunișor, Palota Strehaia, Butoiești pentru paza căii ferate, 1
Companie din Regimentul 18 Tâmba, idem una companie, un pluton Regimentul 18
Filiași, idem un pluton Regimentul 18, la Coțofeni, idem una coloană mobilă [formată
din] trei companii Regimentul Gorj, una secție artilerie cu două tunuri cu escadronul
de artileriști din Regimentul artilerie a debarcat ora 4 și 11 după amiază la gara Tâmba și
s-a îndreptat spre Bâcleș, un pluton infanterie 75 oameni la Ercea, una secție artilerie, două
tunuri cu un escadron din Regimentul 1 artilerie sosește la ora șase la Filiași care s-a pus
la ordinele colonelului Popescu, însărcinat cu apărarea jud. Gorj. [La] Severin se așteaptă
sosirea Regimentului 7 Călărași și două secții artilerie a patru tunuri din Regimentul 5
artilerie care se va trimite spre Ciovârșani, Corcova spre a opera pe valea Coșuștea și
Motru. Devastările se întind și la nord de calea ferată Palota-Coțofeni.

Imediat ce trupele pacifică în parte și pleacă, se pune din nou foc. Lipsă mare de
rupe și comunicațiile telegrafice grele.

General, (ss) Lambrino

Nr. 56

ibidem, ds. 4864, f. 18-19.

134

Ploiești, 1907, martie 28. Concluzii ale unei anchete judiciare

România
Judecătorul de Instrucție al Tribunalului Prahova
Cabinetul 1

28 martie 1907
Nr. 1188

Domnule Ministru [de Justiție],

Conform instrucțiunilor domniei voastre, am onoare a comunica următoarele:

Prin rechizitoriul introductive succesive, s-a deschis acțiune publică de parchet contra
unui număr de 104 țărani, din care sunt arestați 27, pentru revoltele și devastările din
comuna Sângeru, singurele cari au avut loc în acest județ.

Până acum nu s-a putut stabili decât că locuitorii comunei Sângeru cu cei din
cătunele Tisa, Butuci și Mireș, în ziua de 15 martie a.c., în număr de câteva sute s-au adunat
la Primărie, atrași de sunetele clopotelor bisericeii și ale trompetelor, unde, după aceea au
rupt contractele de învoielii agricole, – luate cu forța din mâinile secretarului -, încurajați și
conduși de câțiva dintre ei, printre cari și consilieri comunali, au devastat casele
proprietăților dlor Filip Bărbătescu și M. Băbeanu, trecând și în comuna Lapoș din județul
Buzău, unde au devastat și casele proprietarului M. Georgescu.

Dintre capi sunt arătați câțiva, alții sunt dispăruți și puși în urmărire.

Devastările la d-nii Băbeanu și Georgescu s-au făcut de țărani, după ce s-au îmbătat
cu vin și țuică găsitate la d. F. Corlătescu.

Se pare că mulți țărani au luat parte la devastări intimidată de amenințările capilor revoltei.

Parte din bani și lucrurile luate de devastatori s-au găsit, unii din ei predându-le de bunăvoie, iar altora luându-li-se cu ocazia perchezițiilor făcute.

Instrucția urmează.

Binevoți, vă rog, domnule ministru, a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Judecător de instrucție, (ss.) N. Luca

AIN, Fond MJ, Registratura, f. 274.

135

Iași, 1907, martie. Personalități din Iași se adresează opiniei publice internaționale pentru a veni în ajutorul victimelor răscoalelor

Apel

...În multe orașe și sate s-au distrus existențe și nenorociților, care oricum duceau o luptă grea pentru a supraviețui, li s-au răpit și ultimele bunuri. Micii negustori au fost alungați din prăvăliile jefuite, meșteșugarilor fie li s-au furat uneltele, fie li s-au distrus. Strigătul de disperare al persoanelor lipsite de adăpost, al flămânzilor, al torturaților și al celor intimidăți și în cele din urmă al celor declasați – al celor mulți care se cutremură la gândul că nu mai sunt în stare să-și hrănească familiile, ca pe vremuri, ci ajung cerșetori – acest tipăt de disperare trebuie să aibă ecou în orice om sensibil. Lacrima de milă trebuie să se transforme în faptă, dacă ea este menită să salveze, să calmeze durerile și să elibereze. De la fața locului nenorocirii îngrozitoare se emite deci acest apel stringent la toți cei generoși, cei care au un suflet pentru umanitate și filantropie să se organizeze colecte și sumele adunate să se trimită urgent la comitetul de ajutor care s-a constituit aici pentru județul Iași și districtele învecinate.

M. Schnürer (președinte al comitetelor de ajutorare și al școlilor „Cultura”), dr. I. Niemirower (Șef Rabin), M. Gelber (mare industriaș, președinte al spitalelor israelite), dr. K. Lippe (medic, președinte de onoare al Federației sioniste), M. Wachtel (mare industriaș și bancher, casier al comitetelor de ajutorare, președinte al soc. „Junimea”), dr. H. Burstin (medic, președinte al lojei B’nei B’rith), H. Nelken (exportator, președinte al școlii „Podu Roș”), dr. Blumensfeld (medic al spitalelor israelite), Ed. Löbel (exportator, vice-președinte al școlilor „Cultura”), Joseph D. Schnürer (angrosist, președinte de onoare al Uniunii funcționarilor comerciali), Isr. Blechman (exportator), dr. A. Steurman (medic și scriitor, secretar al comitetelor de ajutorare).

Iași, martie 1907

Gaster Papers, op. cit., p. 371-372.

Iași, 1907, aprilie 17. Anchetarea unor presupuși agitatori din timpul răscoalelor

În instrucție sunt inculpați ca instigatori: trei învățători sătești și Vasile Mihail Kogălniceanu.

Învățătorii sunt: Ioan Alexandrescu din Hudeștii Mari, Vasile Ștefănescu din Rădăuți și Haralamb Teodorescu din Hreățca. Toți aceștia sunt arătați că au citit țăranilor broșuri de ale d-lui Vasile Kogălniceanu cu privire la chestiunea țărănească și care s-au găsit la unii dintre țărani. Pe lângă aceasta, contra celor doi dintâi, mai sunt martori care arată că ar fi sfătuit mulțimea că pot lua pământ cu forța, căci fiind mulți nu li se poate face nimic.

Instrucția nu este încă terminată în privința aceasta. Din conținutul broșurilor lui Vasile Kogălniceanu, sechestrare de la țărani, nu rezultă o provocare la răscoală, afară numai dacă cei care le citeau nu le dau o interpretare cu totul alta.

Cum s-au pus în contact țăranii cu d-nul Kogălniceanu, ne-o spune martorul Vasile Grigore Merișca, din comuna Cornești, că dânsul împreună cu alți doi locuitori au mers la București cu o petiție la d-nul ministru de Interne și cu această ocazie au fost și pe la domnul Vasile Kogălniceanu. Acesta le-a dat broșuri ca să împartă la țărani, le-a dat câte un leu și i-a sfătuit să fie uniți și că la ocazie vor putea lua pământ cu forța.

Contra domnului Vasile Kogălniceanu parchetul de Dorohoi a făcut comisiune rogatorie, prin parchetul de Ilfov, dar până la data când eram la Dorohoi nu sosise[ră] lucrările. [...]

Mulțumită activității domnului procuror Sasu și măsurilor luate de domnul prefect de județ de a nu se mai trimite de către armată arestați, decât cu acte în regulă, cred că instruirea devastatorilor din acest județ se va face cât mai urgent și fără a priva de muncă un mare număr de țărani.

Odată cu aceasta, am onoarea a vă înainta și dovezile, extrase din dosarele instrucției, aduse contra învățătorilor Ion Alexandrescu, Vasile Ștefănescu, Haralamb Teodorescu și d-lui Vasile Kogălniceanu.

Asemenea și două din broșurile domnului Vasile Kogălniceanu sechestrare de la țărani, una intitulată „Către săteni” tipărită în București la 6 septembrie 1906 și alta „Istoricul chestiunii țărănești” tipărită în București în 1907.

Binevoiți, vă rog, domnule ministru, a primi asigurarea deosebitei considerațiuni¹.

Procuror general, (ss) N. Leonescu
Domniei sale, domnului ministru al Justiției

AIN Iași, Fond PG Iași, ds. 75/1907, f. 60.

¹Stilul aparține autorului documentului.

Călărași, 1907, aprilie 19. Prefectura județului Vlașca informează despre atitudinea autorităților din comuna Răsuceni

Prefectura Jud. Vlașca
Serviciul Administrativ

Nr. 2752/19 aprilie 1907

Domnule Ministru,

Consilierii comunei Răsuceni împreună cu primarul au arătat cea mai mare nepăsare în timpul revoltelor, unii dintr-înșii au căutat chiar să împiedice cercetările făcute pentru căutarea devastatorilor.

Atât primarul cât și ceilalți membri ai consiliului comunal pun piedici spre a nu se face învoielile cu arendașii.

Paza de zi și de noapte în comună nu se face. Nu au dat nici un concurs pentru scoaterea locuitorilor în lucrul șoselelor.

Pentru aceste motive, vă rog să binevoiți a aproba dizolvarea acestui consiliu comunal și instituirea comisiei interimare compusă din Rusu Nedelescu, președinte, Mihalcea C., Mihăilescu I. și Badea D. Cristea, membri.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurările multei mele considerațiuni

Prefect, (ss.) Ion C. Ghinea

Secretar, (ss.) C. Nanu

Domniei Sale Domnului Ministru de Interne.¹

AIN, Fond MI, ds. 1392/1907, f. 1.

¹ La 28 aprilie 1907, MI răspunde că prin I.D.R. nr. 2109/ 28 aprilie 1907 s-au aprobat măsurile propuse de prefect². (*Ibidem*)

² Oficialități implicate în extinderea răscoalelor în Caracal.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Profesiunea	Comuna	Ordonanța judecătorului de instrucție	Observații
1	Gheorghe Băluță	Primar	Golfin	48/907	
2	D. Ionescu	Preot	Câmpeni	61/907	
3	Paul Ionescu	Învățător	Câmpeni	61/907	
4	Ion Alecsie	Șef gamizoană	Târțăl	57/907	
5	Ion Iliescu	Secretar	Câmpeni	61/907	

Se certifică exactitatea prezentului tablou.

p. Procuror, (ss.) I. Voiescu (*Ibidem*)

Chitila – Ilfov, 1907, aprilie. Conducerea fabricii și rafinării de zahăr previne autoritățile asupra consecințelor actelor de violență

„Administrator Financiar de Ilfov.

Împrejurările de astăzi putând să aducă după sine dezordine și în comuna noastră, avem onoarea a vă informa că în acest caz declinăm orice răspundere pentru taxele ce se cuvin statului, pentru zahărul ce se va fura, distruge etc. în această ocazie”¹.

Documente privitoare la răscoala țăranilor din 1907, București, Ed. de Stat, 1948, vol. II, p. 509.

¹ Printre acționarii acestei întreprinderi erau și evrei.

București, 1907, mai 3. Solicitare a lui I.I.C. Brătianu adresată Suveranului spre a-i sancționa pe funcționarii publici care au incitat la răscoală

Fiind încunoștiințat de domnii prefecți că membrii consiliilor comunale rurale Gorbănești și Salcia, din județul Botoșani, Valea Teancului, din județul Buzău, Cotoroia, din județul Tutova, s-au făcut vinovați de grave abateri de la datorii comițând acte de natură a tulbura [liniștea] publică și compromite interesele comunelor;

Că aceia [membrii consiliilor comunale] ai comunelor Brădeanu și Gura Nișcovului, din județul Buzău, în urma revocării primarilor, s-a constatat că au fost complici cu aceștia la diferite abuzuri, facere de instigațiuni contra siguranței publice și prejudicierea intereselor comunelor;

Și în fine că consiliul comunei Măscăteni, din județul Botoșani, se află descomplectat prin demisionarea a 6 consilieri, așa că fiind redus la mai puțin de jumătate din numărul membrilor ce-l compune, aceștia nu se mai pot întruni spre a delibera și lua deciziuni în conformitate cu legea;

Subsemnatul, pe baza art. 15 și 16 din legea pentru organizarea comunelor rurale¹, are onoarea a ruga respectuos pe Majestatea voastră să binevoiască a semna alăturatul proiect de decret pentru dizolvarea consiliilor sus-ziselor comune și numirea de comisii

interimare, care să gireze afacerile comunelor până la alegerea și instalarea noilor consilii.

Sunt, cu cel mai profund respect,

Sire,

Al Majestății voastre, preaplecat și preasupus servitor,

Ministru de Interne, (ss.) Ion I. C. Brătianu

Director, (ss.) Ion Andronescu

AIN, Fond MI, ds. 59/1907, f. 14.

¹ Lege pentru organizarea comunelor rurale, București, Imprimeria Statului, 1904.

140

Caracal, 1907, iunie. Sentința împotriva unor participanți la răscoală

Tablou
de rezultatul proceselor răsculațiilor la Curtea cu Jurați din județul Romanați
în sesiunea iunie 1907

Nr. crt.	Numele și prenumele	Comuna	Faptul	Condamnați	Achitați
1	Tudor R. Stănculescu	Tia Mare	În ziua de 13-14 martie a atentat la liniștea statului		1
2	Stan M. Stanciu	Tia Mare	Idem		1
3	Iancu Ilie Dincă	Tia Mare	Idem	5 ani recluziune	
4	Marin I. Luță	Robănești	În ziua de 13 martie asemenea		1
5	Pavel Stoica	Robănești	“		1
6	Florea M. Vasile	“	“		1
7	Tudor M. Albei	“	“		1
8	Nicolae Gh. Niță	“	“		1
9	Marin Zamfir	“	“		1
10	Mihai Milicov	“	“		1
11	Constantin Frusina Văduva	“	“		1
12	Roman Opran	“	“	6 ani recluziune	
13	Ilie Firu Păduraru	“	“	5 ani recluziune	

Nr. crt.	Numele și prenumele	Comuna	Faptul	Condamnați	Achitați
14	Marin N. Oprescu	Leu	În ziua de 14 martie asemenea		1
15	Statie Dincă Bufteanu	"	"	5 ani recluziune	
16	Constantin Nic. Gh. Nedea	"	"	"	
17	Dincă A. Ticleanu	"	"	"	
18	Ilie St. Ciucă Tucu	"	"	"	
19	Mitru Gh. Ciucă Cârjan	"	"	"	
20	Dincă I. Cioi	"	"	"	
21	Gheorghe Nastasie Nedea	"	"	"	
				10	11

Se certifică de noi acest tablou
Procuror, (ss.) I. Voitescu

Secretar, (ss.) Radu Pârvolescu

AIN Fond MJDJ, ds. 143/1907, f. 138.

141

București, 1908, martie 23. Numărul arendașilor și naționalitatea lor

Legea contra trusturilor

Nu vom discuta aici legea contra trusturilor arendașești din punct de vedere politic. Vom căuta să dăm câteva cifre, împrumutate chiar din lucrarea d-lui Creangă¹, pentru a învedera că s-a exagerat foarte mult starea de fapt și că realitatea nu e așa de gravă ca să necesite măsuri așa de drastice ca cele prevăzute în legea contra trusturilor.

Din întinderea cultivabilă a țării mai mare [proprietăți mai mari] de 50 hectare, sunt arendate 2.334.145 hectare. După categoriile de proprietăți, arendările se prezintă astfel:

Întinderile de la	50 – 100 ha	24,09%
Întinderile de la	100 – 500 ha	50,17%
Întinderile de la	500 – 1.000 ha	58,23%
Întinderile de la	1.000 – 3.000 ha	58,33%
Întinderile de la	3.000 – 5.000 ha	73,36%
Întinderile peste	5.000 ha	72,43%

Din punctul de vedere al legii trusturilor nu ne interesează decât ultimele două categorii de proprietăți arendate. Să vedem dar câți arendași le țin în arendă și care e naționalitatea acestor arendași.

Numărul total al arendașilor de moșii mai mari de 50 hectare este de 3.332, dintre care 2.417, reprezentând 72,24%, sunt români; 443 străini și 472 evrei.

Din întinderea totală arendată, de 2.334.145 hectare, 63,34% este arendată la români; 18,87% la evrei și 17,79% la străini.

Numărul arendașilor din categoriile care cad sub rigoarea legii contra trusturilor, – adică, care țin în arendă mai mult de 4000 hectare – este de 127, dintre aceștia 23 sunt evrei; 27 străini și 77 români.

În aceștia dar va lovi legea contra arendașilor .

Dar legea aceasta lovește și altă categorie de arendași în care românii sunt mult mai numeroși. În adevăr, în conformitate cu legea guvernului, nimeni nu va putea ține în arendă mai mult de două moșii, oricare ar fi întinderea lor (bineînțele inferioară întinderii de 4000 hectare).

Or, în această categorie cei mai mulți arendași sunt români, după însăși constatările d-lui Creangă. Iată dar care vor fi efectele legii contra trusturilor arendașești. Arendașii străini și evrei, puțini la număr și liberi a merge oriunde, vor avea mai puțin de suferit pe urma acestui nechibzuit proiect, decât arendașii români, care formează o clasă muncitoare și numeroasă și grație căreia valoarea pământului s-a înzecit.

„Ordinea”, anul I, nr 98, din 23 marie 1908.

¹ Vezi nota 22 din Cuvânt introductiv.

142

Iași, 1908. Proprietarii de moșii și arendașii evrei din circumscripția comunei Iași

Proprietar	Arendaș	Localitatea moșiei	Anul arendării
C. Cantacuzino	Saul Fișer	Dumești	1903
N. Vlădoianu	Berman Iuster	Cârjoaia	1908
-	Samuil Costiner	Golăești	1908
-	Isac Storfer	Obrejeni	1908
-	Rahmil I. Rahmil	Hărpășești	1908
-	Marcu Ghețel	Buznea	1899
-	Isidor Guttman	Buznea	1899
-	Strul Druckman	Fântănele	1904
-	L. Löbel	Spineni	1905

Proprietar	Arendaș	Localitatea moșiei	Anul arendării
-	S. Șmilovici	Spineni	1908
-	Avram Fișer	Bădeni	1906
-	Frații Calman și Saul Fișer, B. Gutman și Iancu Fainerstein	Erbiceni	1899
-	Iancu Fainerstein	Cornești	1890
-	A. Blumenfeld	Țuțora	1906
-	Solomon Ștern	Roșcani	1908
-	Isidor Berghenștein	Roșcani	1908
-	Beriș Moscovici	Hodora	1901
M.D. Sturza	Adolf Blumenfeld	Holboca	1907
-	Marcu Fișer	Ceplenița	1905
-	Carol A. Eberle	Sculeni	1904
-	Leizer Șulimovici	Mădârjești	1905
-	Leon Mendelovici	Belcești	1904
-	H. Bercovici	Măcărești	1904
-	David Moscovici și Oișie Mates	Hermeziu	1907
-	U. Fișer și Bernard Gutman	Gropnița	1907
-	Emil Vinkler	Mogoșești	1907
-	Bernard Gutman, Isidor Gutman, Naiman Mizes	Buznea	1904
-	I. Eichorn și Simon Kron	Miclești	1908
-	Lupu Edelștein	Lipova	1904
-	Itscher și Berman Volfsohn	Tăcuta	1908
-	N. Faler, A. Vitner	Borosăști	1908
-	Leizer Ruhel	Surănești	1908

Brauștein Iancu, Întreprinzători evrei în Moldova, Catalogul documentelor aflate în Fondul Rectorat de la AN, Direcția Județeană Iași, 1879-1950, vol. I, Iași, Ed. Junimea, 2003, p. 91.

143

București, 1913, martie 12. În cadrul unei dezbateri parlamentare, N. Iorga cere amnistierea institutorului C. Maxim, condamnat pentru instigare la răscoala din 1907

D. N. Iorga: Mi-ați atribuit mie răscoalele din 1907 [...] Voi ști de acum înainte, în activitatea mea, care este răsplata cavalerismului; voi trage concluziile mele, și vă asigur că voi ști să le trag.

Vă aduceți aminte de ședința în care s-a ținut un discurs care urmărea o anumită țintă. Eu am zădărnicit, prin lealitatea mea, încercarea de a se pune într-o anumită lumină

onoarea unui om; nu am vrut să se facă aceasta, și răsplata îmi vine astăzi; și mulțumesc, nu dumnealor, ci dumitale, domnule ministru [...]

Eu cred că a venit vremea ca în Camera românească alte moravuri să domnească. Dacă persoanele care provoacă intenționat atacuri personale, dacă persoanele acestea pot să fie tratate în felul cum m-ați tratat pe mine, eu, care mi-am impus totdeauna să ridic chestiunile până la desăvârșita obiectivitate, eu nu am meritat acel tratament. Închei această cuvântare cu o rugămintă către dumneavoastră, domnule ministru de Interne, și vă rog să ascultați acest sfârșit al cuvântării mele.

D. Take Ionescu, ministru de Interne: Am ascultat totul.

D. N. Iorga: Ar fi fost bine dacă ați fi ascultat și ceea ce mi s-a spus și dacă ați fi intervenit cu autoritatea dumneavoastră ca acest lucru să nu mi se fi spus [...]

La Flămânzi nu au fost răscoale și învățătorul Maxim nu face altceva decât să plătească și el azi, prin închisoarea lui, birul de răscumpărare al clasei țărănești. Acesta e faptul. Prin urmare, vă rog să nu-mi opuneți dezmințiri, nu vă cred capabili să opuneți dezmințiri la aceste fapte luate cu cea mai strictă scrupulozitate din dosare. Un lucru însă am dreptul să vă cer: dacă dumneavoastră nu puteți stăpâni perfecți, cum e cel de Botoșani... cel puțin să dați persoanelor jignite în conștiința lor, să le dați dezaprobarea dumneavoastră publică pentru aceste procedee [...]

D. Președinte: D. I. Miclescu are cuvântul.

D. I. Miclescu: [...] E curios, d-le Iorga, că dumneata, antisemitul, iartă-mă, dar am să te necăjesc puțin, ai tocmai temperamentul proorocilor din Biblie. Da. Când mă uit la dumneata n-am impresia că văd pe cumpătatul Pericles ori pe Demostene, dar mă gândesc numaidecât la un Isaia, la un prooroc Iezechiel.

D. N. Iorga: Cea mai mare parte din persoanele care au răs nu au în minte înalta valoare ideală și literară a acestor reprezentanți ai idealului din antichitate.

D. I. Miclescu: De ce nu vrei s-o avem în minte? La începutul cuvântării mele am mărturisit că am o adevărată admirație pentru d. Iorga, și tocmai de aceea l-am asemănat cu acei prooroci despre care am absolută cunoștință că au fost admirabile ființe cu un temperament de entuziaști, cu un foarte înalt ideal, dar care poate nu întotdeauna își dau seama de realitate, care nu vedeau că ea nu poate fi așa cum dorea idealismul lor! Și care se exasperau fără nici o măsură îndată ce nu se potrivea visul din închipuire cu faptele de pe pământ. Așa face întruna și d. Iorga. Aceasta e veșnica greșală pe care o face d-sa. A făcut-o când a venit să ne spună că s-ar fi petrecut astăzi la Flămânzi „orori inutile”.

Nu au fost orori inutile la Flămânzi!... Numai în închipuirea d-lui Iorga, căci la Flămânzi dacă a fost ceva, nu a fost decât ce? o intervenție prudentă, părintească, necesară pentru a se preveni la timp cine știe ce nenorociri!

D-lor, am zis vorba de nenorocire. Apoi, d. Iorga, acum câteva săptămâni cu aceeași vorbă ne combătea de la tribună pe acei care credeam că onoarea țării impunea un război cu străinii și ne zicea că un război e întotdeauna o nenorocire.

Am, prin urmare, și eu astăzi dreptul să spun că este o nenorocire de care trebuie păzită țara, mai ales în momentele de față, războiul nu cu străinii, dar războiul dintre români, războiul civil.

Apoi tocmai cuvântul acesta de „Flămânzi”, numele acesta fatal de Flămânzi, trebuia să trezească în mintea d-lui Iorga – mai ales că și d-sa este botoșănean – amintiri care neliniștesc sufletul meu și care m-au făcut să intervin. În numele acelor amintiri, rog pe d. Iorga să nu agite incidentul de la Flămânzi, incident absolut fără nici o gravitate, de care

magistrați foarte conștiincioși sunt sesizați și asupra căruia ei vor ști să se pronunțe cu dreptate [...]

D-lor deputați, vin din Moldova; aceste două ultime zile de concediu le-am petrecut în părțile de sus. D-lor, am venit de acolo speriat, disperat! Știți, singurul lucru de care am auzit vorbindu-se două zile acolo? Numai de proprietari ruinați, de capitaliști prăbușiți care fug peste graniță! Oameni care au muncit o viață întreagă și cărora d-voastre, d-nii miniștri, dintr-un simțământ de datorie de bărbați de stat, ați socotit că trebuie să le întindeți mâna, și să le cumpărați moșiile ca să nu se piardă cu nimic în dauna interesului general. Da, chiar de minister s-a cumpărat cu preț derizoriu un admirabil domeniu în Moldova de Sus, pentru că acolo un om care a muncit o viață întreagă, a cărui exploatare era o splendoare, o mândrie pentru agricultura Moldovei, a sombrat în urma nenorocirilor noastre economice, în contra cărora ne luptăm de ani de zile. Căci e mizerie generală în Moldova! Mizerie sus, mizerie și jos! Să vedeți ce făină mănâncă țărani la noi astăzi! Să vedeți la ce mămăligă a ajuns! N-aș da-o la prepelicarul meu! Și sunt sate întregi care nu au altceva să se hrănească.

D. N. Iorga: Să-mi dați voie să aplaud.

D. I. Miculescu: Capitaliștii cu cuțitul la os; săteanul în mizerie; și când suntem într-o asemenea situație, mai puneți vrajă între aceste două clase egal de plâns?

Prin urmare, d-le Iorga, în chestiunea aceasta țărănească să fim sinceri. Mai întâi să nu tot spunem că nu se face nimic pentru țărani. Eu am impresia că vorbim mereu și mereu numai și numai de chestiunea țărănească. Această chestiune e veșnic la ordinea zilei. Sub toate guvernele se aduce câte un program nou, câte o îmbunătățire. Liberalii au să vină curând cu votul universal. Îi aștept și acolo. Dar pe cât îi cunosc, parcă văd că au găsit și acolo numai mijlocul de a aduce pe țărani la ruina morală, și au să silească țărănimea de a da votul numai cum îi vor porunci feciorii boierești ai noii boierimi, boierimea liberală, care a făcut încă de mult teoria sărutatului mâinii, prodromul la votul universal [...]

La Flămânzi, evident, situația nu a fost decât aceasta: un contract încheiat, și în contra aceluia contract, silințe, unele oculte, altele chiar pe față, de a-l desființa pentru a substitui fără voia unuia dintre contractanți – arendașul – o altă situație în favorul obștei țăranilor.

D-lor, care dintre noi are să spună că iubește mai mult pe domnul Mochi Fischer, un om singur, decât pe o mie sau două mii de țărani din Flămânzi? Ar fi de rău gust, și d. Iorga e un om prea distins ca să se coboare așa jos, dacă s-ar pune chestiunea pe un asemenea tărâm. Dar oare e vorba de un principiu ori de iubire aici? Noi, care dorim și pregătim locuitorilor săteni un viitor mai bun decât situația ce o au acum, trebuie să-i deprindem cu respectarea principiilor ce le vor fi și lor necesare, în relațiile lor viitoare de la țaran la țaran, când evoluția la care asistăm va tot rări relațiile dintre țărani și capitaliști. Să-i ferim de a crede că poate să înceteze principiul respectului legii și al cuvântului dat...

D. Iorga, mai adineauri, se supăra că s-a învinovățit pe Regele nostru de moartea a 6.000 țărani. D. Iorga spune că nu au murit 6.000. Și eu sper că n-au căzut cei 6.000, precum spuneți d-voastră la tribună; și eu doresc să fie morții de la 1907 mai puțini. Dar, d-le Iorga, vedeți că regalismul meu, de care poate în zadar vă indoțiți, e mai pretențios decât al d-voastră. Și eu îmi zic că Regele României n-are nevoie nu de 6.000, dar nici de o mie, ba nici de o sută de țărani ca să cadă sub plumburi pentru ca să i se sfășie inima [...]

Nu, d-lor, să nu ne jucăm cu focul. Ne-am prea jucat cu focul la 1907 și ne-a ars casa. Să luăm seama mai bine și să ne aducem aminte că atunci când ne ardea casa în 1907 și căutam să descoperim cine a putut să aprindă un așa foc, nu mai voiam, în patriotismul

nostru, să admitem că s-au putut găsi vinovați printre români, care cu mâini impii să fi săvârșit așa vandalisme, ne-am gândit atunci la mâini străine. Apoi, d-lor, într-un ceas când chestia străină este așa de acută, când atâția străini se uită la noi cu ochii îngrijitori [îngrijorați] și când din cauza aceasta ne impunem tăcere în Parlament – căci suntem muți de 6 luni de zile în toate chestiunile cele mai la ordinea zilei – apoi tocmai în asemenea momente avem să credem oportun, avem să credem național, patriotic, prudent, de a stârni chestiunea agrară, de a arăta că avem și noi călcâiul nostru vulnerabil, ca Ahile? Suntem cumiți și patrioți, să dezvelim așa, să dăm de gol că avem o parte slabă în situația noastră strategică, strâns legată de starea noastră socială și morală?

D-lor, nu știu cum se vor sfârși deliberările care se fac asupra soartei noastre la Londra și Petersburg. Știu însă un lucru: nu mă tem de viitor, oricum vor delibera cei de acolo, căci viitorul va fi al nostru, dacă atunci când deliberăm noi, aici, la noi, între noi, suntem și rămânem uniți și patrioți².

Dl. Președinte: Dl. ministru de Interne are cuvântul.

Dl. Take Ionescu, ministru de Interne: ...D-lor deputați, să-mi dați voie să readuc lucrurile la valoarea lor relativă. Pentru prima oară când am aflat că este oarecare agitație sufletească la Flămânzi, a fost printr-o scrisoare privată, pe care mi-a trimis-o unul dintre cei mai mari proprietari din Moldova de Sus, care nu face parte din nici o organizație politică, și care îmi ceruse să păstrez discreția. Astăzi comit această lipsă de la datoria mea, nu păstrez discreția: este vorba de Grigore Ghica-Deleni.

Ca să vă închipuiți că era format un complot în contra dezvoltării obștiilor și că în acest complot intră prefectul, un excelent prefect, judecătorii, procurorii și dl. Gr. Ghica-Deleni, a cărui singură acțiune politică pe care i-o cunosc a fost avântul pe care l-a dat strănerii fondurilor cu care s-a ridicat la Iași statuia Domnitorului care a făcut reforma de la 1864, să-mi dați voie să nu pot să primesc o asemenea ipoteză. Când, dar, am văzut că un om atât de serios, care m-a rugat chiar să păstrez discreția, îmi spune că la Flămânzi este agitație, d-lor, mi-am adus aminte de primăvara anului 1907. Eram în guvern la 1907; deja în toamna lui 1906 fusese prevenit de doi prefecti din Moldova de Sus, de prefectul de la Dorohoi și de prefectul de la Botoșani, că ne putem aștepta în primăvară la o oarecare turburare. Desigur, nici unul nici altul nu prevedea proporția turburărilor.

Între cei doi prefecti era o deosebire: prefectul de la Botoșani spunea: turburările vor fi din pricină că țărani suferă prea mult din cauza arendașilor și a proprietarilor; iar prefectul de la Dorohoi îmi zicea: turburările vor fi la primăvară fiindcă agitația se pune la cale din partea unor categorii de oameni, între care el punea, firește, pe cei mai luminați din sate, nu vreau să supăr pe nimeni spunând numele acestor categorii, preoții și învățătorii.

Va să zică, pronosticul celor doi prefecti din județele limitrofe era același, explicația însă, înlămcirea faptului pe care îl simțiseră în aer, diferea după temperamentul, după vederile fiecăruia din cei doi prefecti. Și, d-lor, turburările de la 1907 la Flămânzi au început. E adevărat că pentru moșia Flămânzi fusese luptă între cei doi arendași, Juster și Fischer, luptă epică în care intră în joc și interesul și ambiția, și care s-a continuat într-un proces dintre cele mai lungi, dintre cele mai violente, în care fiecare punea la mijloc toată voința lui și toată puterea lui [...]

Un alt suvenir din 1907: îmi aduc aminte că a venit la mine Ronetti-Roman, autorul lui *Manasse*. Ronetti a murit; a fost singurul om pentru naturalizarea căruia a luat cuvântul în Parlament un om politic însemnat: Petre Carp, căci el l-a recomandat Parlamentului. Eu nu-l cunoșteam decât din frumoasa piesă de teatru *Manasse*. Ronetti-Roman a venit în 1907

la mine și mi-a spus: D-le Take Ionescu, vin la d-ta trimis de dl. Carp – era în opoziție dl. Petre Carp – aflați că ceea ce se petrece în jurul Hârlăului este mult mai grav decât credeți dvs¹. Ați trimis pe secretarul general de la Interne – actualul prefect din Tulcea, Ronetti-Roman nu făcea complimente asupra perspicacității d-lui Sfetescu – vă trimite rapoarte care vă liniștesc; se înșală. În realitate așa este situația, că dacă astăzi – și vă povestesc lucrul, căci era profetic – nu veți lua măsuri de represiuni energice, peste două săptămâni veți întrebuița tunul. Era prima oară când am auzit cuvântul de tun pentru represiuni interne. Evenimentele i-au dat dreptate; nu peste două săptămâni, dar peste trei s-a întrebuițat tunul.

Când dar am avut acea scrisoare plină de teamă de la un om ca Grigore Ghica-Deleni, și când știam ce a fost la Flămânzi la 1907, cum vreți să primesc fără interes știrea că la Flămânzi, la același Flămânzi, spiritele sunt agitate? Dacă aș fi făcut-o, aș fi fost nu numai mai prejos de misiunea care mi-a fost încredințată, dar mai prejos decât oricare altul ar fi fost în locul meu, căci aș fi fost un adevărat nătâng dacă aș fi crezut d-a capul că denunțul nu are nici un fel de însemnătate.

De aici au pornit diferitele cercetări. Am trimis un inspector administrativ care – o să vă citeșc raportul lui și veți vedea că nu merită critica d-lui Iorga, dimpotrivă – este un om foarte inteligent [...]

Auziți afișul:

„Oameni buni, voiți să aveți pământ? Voiți să ușurați pe viitorime traiul copiilor noștri? Voiți să arătați că sunteți oameni, care voiți să trăiți omeneste?”.

Gândiți-vă că nimănui nu i se dă dacă nu cere! Gândiți-vă că nu vi se va da dacă nu veți da garanție!

Bateți fierul cât e cald!

Gândiți-vă la cuvintele lui Isus:

„Tot celui ce are i se va mai da, iar celui ce n-are, și ce i se pare că are i se va lua”.

De aceea strângeți-vă cu mic, cu mare, toți, joi de amiază la școală și vă sfătuiți.

Moșia Flămânzi poate fi în mâinile d-voastră pe 5 ani cel puțin.

Lăsați la o parte nepăsarea și neunirea.

D. N. Iorga: E alt învățător acesta.

Take Ionescu, ministru de Interne: Vedeți, în afiș nu se dă nici o explicație că ar fi vorba de constituirea unei obștii care să ia o moșie în arendă, lucru foarte de dorit, lucru care se practică pe o scară întinsă. Chiar în Botoșani, unul din membrii majorității, deputat din acest județ, dl. Ciolacu, și-a dat moșia la obște, va să zică nu e vorba de vreo tendință ca să se împiedice constituirea de obștii în Botoșani.

MO, Dezbaterile Adunării Deputaților nr. 41/23 martie 1913, ședința din 12 martie 1913, p. 546-549

¹ Vezi doc. 127.

² I. Miculescu se referă la tratativele diplomatice în legătură cu situația militară din Balcani, după primul război ce a avut loc în peninsula și în perspectiva unui posibil nou conflict militar între țările din zonă. Vezi doc. 576.

³ Omul politic de anvergură Take Ionescu îl reamintește pe scriitorul evreu, evocând valoarea creațiilor sale literare, ca și preocupările de ordin social ale acestuia. (Vezi și doc. 517)

VIAȚA COMUNITARĂ SPRE NOI ORIZONTURI

144

Iași, 1900, ianuarie 24. Decizia Înaltei Curți de Casație și de Justiție, secția I privind statutul juridic al instituțiilor și fundațiilor de utilitate publică, prin care se recunoaște existența comunităților evreiești

Înalta Curte de Casație și Justiție, S.I

Audiența de la 24 ianuarie 1900

Președinția d-lui Gr. Lahovari, Președinte

Persoane juridice – Constituirea lor – Dacă sub vechile legiuri ale Moldovei trebuia, pentru constituirea lor, o prealabilă autorizațiune a Statului.

După legiurile vechi ale Moldovei, o fundațiune de utilitate publică se putea înființa chiar fără o prealabilă autorizațiune a Statului, și ea constituia de sine însăși o persoană juridică, pe cât timp Statul nu intervenea pentru desființarea ei ca contrarie legilor, ordinii publice sau bunelor moravuri.

Deciziunea 27/900 – Casată, în urma recursului făcut de Spitalul Israelit din Iași, deciziunea Curții de apel din Iași s. II, No. 143/99, dată în proces cu Naftulea Sadagurschy.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut de d. consilier D. Hentzescu;

Pe avocații T. Stelian și Sterea în dezvoltarea motivelor de casare, și

Pe d. avocat I. Iovan în combateri;

Deliberând,

Asupra motivelor de casare invocate:

I. Violarea §38, 40 și 42 din Codul Calimach, după care orice asociațiune sau instituțiune licită (ertată) este persoană juridică, fără să fie nevoie de vreo recunoaștere deosebită din partea organelor Statului.

II. Exces de putere prin nesocotirea hrisoavelor Domnești invocate de noi și care în orice caz sunt acte ale puterii suverane a Statului având putere de lege.

Considerând că după legiurile vechi ale Moldovei o fundațiune de utilitate publică se putea înființa chiar fără o prealabilă autorizațiune a Statului, și ea constituia de sine înseși o persoană juridică pe cât timp Statul nu intervenea pentru desființarea ei, ca contrarie legilor, ordinii publice sau bunelor moravuri;

Considerând că din deciziunea supusă recursului, se constată că recurentul a prezentat în instanță următoarele acte: a) Hrisovul domnesc din aprilie 1840, prin care

Statul dăruiește Spitalului israelit din Iași suma de 350 galbeni pe fiecare an, pentru un period de 7 ani, atât în folosul spitalului cum și pentru alte îmbunătățiri atingătoare de folosul națiunii israelite;

b) Sfatul administrativ al Moldovei, în iulie 1851, încuviințează Epitropiei israelite să-și facă pecete, având marca țării;

c) Același sfat administrativ, în iulie 1859, încuviințează propunerea comitetului sanitar al Moldovei, pentru ca Spitalul israelit să treacă la epitropia Sf. Spiridon, cu aceea că, pe lângă epitropul sau doctorul ce va rândui epitropia centrală, să fie și un evreu, din partea comunității israelite, împreună cârmuitor acestui institut;

d) Decretul domnitorului Alexandru I din 1861, prin care se dispune deosebirea Spitalului israelit de comunitatea ebraică, și numind atât pe epitrop cât și pe directorul spitalului, cu îndatorire de a corespunde și a se conforma în totul cu comitetul sanitar din Moldova;

d) Ministerul de Interne în ianuarie 1863 face cunoscut epitropiei Spitalului israelit, că depeșile urgente ale acestei onor epitropii au a fi expediate în contul Statului, conform regulilor privitoare la corespondența oficială:

Considerând că din toate aceste acte rezultă evident că Statul nu numai că n-a intervenit în scop de a desființa această fundațiune, dar din contră, constatând caracterul ei de instituțiune de binefacere, i-a recunoscut implicit ființa ei ca persoană morală, și dar, în aceste împrejurări, Curtea de fond, înlăturând puterea doveditoare a acestor acte a comis un adevărat exces de putere;

Pentru aceste motive, Curtea casează deciziunea 27/900.

Observațiune. Deciziunea Curții de apel din Iași care a fost casată prin deciziunea de față a fost publicată de noi în Curierul Judiciar No. 44 din 12 decembrie 1899.

Cum am arătat și cu ocaziunea publicării deciziei Curții din Iași, reamintim și azi că jurisprudența supremei noastre Curți a fost întotdeauna că în Moldova, atât înainte de punerea în aplicare a Codului Calimach cât și sub legiuirea Calimach, erau și existau persoane juridice, morale, precum bisericile, mănăstirile, fundațiunile de tot felul: de binefacere, spitale etc., publice sau private, corporațiuni înființate prin voința individuală, fără ca pentru crearea lor și pentru recunoașterea personalității lor să fie trebuință de vreun act al puterii publice a Statului, ci numai singura voință a individului sau a indivizilor determina crearea persoanei juridice.

În ceea ce privește însă corporațiile neiertate, se cerea permisiunea Statului pentru a putea exista, și aceasta din cauză că erau oprite de legi sau contrarii siguranței generale sau bunelor moravuri.

Această jurisprudență a stabilit-o Înalta Curte cu ocaziunea judecării procesului dintre Gr. M. Bonachi cu Comunitatea elină din Galați.

În acest proces, Curtea de apel din Galați, secția I, prin deciziunea sa cu No. 153 din 1894, pretindea că Comunitatea elină din Galați nu era persoană juridică, deoarece nu fusese creată în virtutea unei legi sau a unei autorizațiuni a Statului.

Curtea de Casație, secția I, prin decizia sa cu No. 145 din 15 martie 1895 (vezi Buletinul pe acel an, p. 302), a casat deciziunea Curții de apel din Galați și a trimis afacerea spre a fi judecată din nou de Curtea de apel din Iași, care prin deciziunea sa cu No. 81 din 1896, secția I, judecând tot ca Curtea de Galați, procesul a venit din nou înaintea Curții de Casație, care, de astă dată în secțiuni-unite, prin deciziunea cu No. 20 din 4 decembrie 1897

(vezi Buletinul pe acel an, p. 1422), casând decizia Curții de apel din Iași, a menținut jurisprudența stabilită de secția I, conchizând că o comunitate, *fie chiar străină, cu scopuri religioase, culturale etc., este o persoană juridică în sensul Codului Calimach, chiar dacă pentru crearea ei n-a intervenit vreun act de autorizare din partea puterii publice*¹ (subl. ns.).

„Curierul Judiciar”, nr. 15, 20 februarie 1900, p. 119-120.

¹ În anii 1843 și 1851 au fost elaborate două „Ofisuri Domnești” de către Sfatul Administrativ al orașului București cu privire la „regulata ocârmuire a intereselor obștei evreilor” din localitatea respectivă.

În aceste acte legislative se preciza:

1851 Alegerea Reprezentanților și Epitropilor Comunității

Art. 1. Enoriașii israeliți se vor aduna în sinagogile și casele lor de rugăciune însă în număr nu mai puțin de 80 și se vor alege dintre dâșii câte zece alegători de fiecare sinagogă și cinci de fiecare casă de rugăciuni.

Această alegere se va face din toate sinagogile și casele de rugăciuni între aceiași zi și același ceas ce se va încunoștința de Prefectura orașului.

Art. 2. Alegătorii în ziua și ceasul prescris de Prefectura orașului se vor aduna sub președenția Prefectului sau a unui delegat al său și vor proceda la o alegere de 24 reprezentanți (proistoși).

Tot în aceeași zi reprezentanții aleși sub președenția Prefectului vor alege pe Președintele (staroste), pe Rabini (hahami) și pe cei 6 Epitropi (aleși) din cei ce vor avea calitățile cerute și se vor privi mai vrednici de credința comunității (obștei).

Art. 3. Reprezentanții trebuie să aibă calitățile următoare: vârsta de 30 ani în sus, așezat în oraș cel puțin de 3 ani, având proprietate nemișcătoare și patenta locală sau un capital cunoscut prin vreo întreprindere aci de vreun negoș sau industrie și în sfârșit știința de scris și citit deslușit.

1843. Art. 5. Reprezentanții operează alegerea Epitropilor și a Rabinilor într-una din Sinagogile hotărâte de Prefect și anume: Președintele se alege din mulțimea glasurilor prin răvașe ce fiecare reprezentant va depune câte unul într-un vas în care răvaș va semna numele locuitorului acestui oraș contribuabil și supus român pe care crede că posedând calitatea spre a i se încredința o asemenea publică însărcinare și cu aplecare pentru obștescul folos.

Cu același chip acei reprezentanți vor alege și un Rabin pe cel ce va cunoaște mai religios și învățat, chibzuind împreună mijloacele pentru aducerea lui la întâmplare, de a se afla el în vreun loc străin.

Iar Epitropii (aleșii) se vor alege dintre cei 24 reprezentanți prin sorți după chipul următor: fiecare din reprezentanții ce se vor afla în față, însemnându-și numele și familia pe o hârtiușă, o va arunca într-un vas și după aruncarea tuturor hârtiilor, amestecându-se bine, se vor scoate dintr-însele șase, câte una pe rând, și aceia vor lua numirea de Aleși (Epitropi).

Art. 6. Atât președintele comunității, Epitropii (Aleșii) și Rabinul, cât și cei 24 reprezentanți, îndeplinind periodic această însărcinare, în curs de 2 ani, toate orânduielele prevăzute prin sus-însemnatele articole, la sfârșitul celui de al doilea an, se vor face alte alegeri, începându-se de la reprezentanții cu orânduială prescrisă de acest jurnal, care după numirea lor, de se vor încredința că Președintele și Epitropii în cursul prezis au îndeplinit ale care datorii cu toată exactitatea și cinstea, aducând obștei adevărat folos, mulțumirea și odihna către care a privit, să-i lase în posturile lor, poate și pe alți doi ani, însă cu voia lor (pentru că slujind fără leafă nu pot fi supuși la îndatorire). Iar lipsind vreuna din sus-însemnatele două întâmplări, atuncea se vor îndărătnici la alegerea altora.

Misiunea Epitropilor Comunității

Art. 9. Președintele împreună cu acei șase Epitropi vor avea căderea și datoria de a îngriji pentru oricare public așezământ și pentru toate câte se vor atinge de obștele trebuințe și foloase, vor cerceta împreună pricinele ce se vor ivi între evrei și între obște, silindu-se a le împăciui; iar la întâmplare de nenulțumire din partea pricinaților, să-i țină pe de lângă dregătoriile competente ale Statului.

Art. 10. Președintele împreună cu cei șase Epitropi, îndată după a lor întrunire și asemenea regulat la sfârșitul fiecărui an, se vor aduna și vor chibzui asupra trebuințelor obștei pe anul viitor și anume pentru simbria rabinului și a dascălilor tăietori de carne și păsări, pentru ținerea unui spital, cu leafă doctorului și plata medicamentelor, pentru ținerea unei școli la care învață copiii săracilor, pentru chiria și cheltuiala cancelariei Epitropiei, cu leafa unui scriitor de limba românească și pentru altele asemenea ale lor neapărate trebuințe. (Buletinul UCIR, nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 29-32.)

Fălticeni, 1900, martie 1. Comunitatea solicită Ministerului de Interne aprobarea ca fondurile gabelei să fie folosite pentru întreținerea așezămintelor comunitare din localitate

Domnule ministru!

Subsemnații, obștea israelită din orașul Fălticeni, văzând publicat în jurnalele din țară că onor minister ar fi luat o dispozițiune ca gabela¹ înființată de comunitățile israelite din țară să fie desființată, și pe viitor numai comunele să aibă dreptul a autoriza pe hahami pentru tăierea acestor vite și ele (comunele) să perceapă o taxă de tăiere care să slujească numai pentru plata lor.

Domnule ministru! Pentru a vă convinge că această taxă, pe care noi obștea o dăm benevol, este de necesitate absolută, avem onoare a vă expune situațiunea populațiunii din acest oraș:

Populațiunea israelită de aci se compune aproximativ din 1500 capi de familie, copiii în etate de școală de ambele sexe aproximativ 900, majoritatea sunt oameni cu totul lipsiți de mijloace, care cu anevoie își câștigă existența zilnică, clasa mijlocie nu există, clasa cu oameni cu stare un număr foarte restrâns. Există aci în oraș un spital israelit cu 20-25 crivate; două școli israelito-române, una de băieți și una de fete; se întreține clerul, precum: rabin, hahami, ceauși, psalți, etc.; se dau medicamente la bolnavi săraci care n-au loc a fi internați în cura spitalului; se îngrijește de infirmi lipsiți de mijloace; se dă ajutorinți pe la bolnavi săraci care au nevoie absolută a merge în centrele mari pentru operațiuni la medici specialiști; se dă ajutoare la familii absolut sărace pentru hrană și lemne în timpul iernii etc., etc.

Această gabelă odată desființată, rămân desființate toate instituțiunile de binefacere arătate mai sus, bolnavii săraci nu vor mai avea nici o îngrijire, deoarece spitalul comunal nu are loc și nici nu primește bolnavi străini săraci. Copiii vor rămâne în ignoranță, cutreierând străzile, crescând sălbatici, deoarece școlile românești nu au loc unde să primească un așa număr mare de elevi, chiar dacă nenorociții părinți ai acelor copii ar plăti taxa prevăzută de lege, apoi cine ar ajuta pe acei orbiți și cei loviți de accidente?

Dacă am căuta să formăm societăți de ajutoare cu scop filantropic pentru a obveni acestor cheltuieli, lucrul ar fi imposibil, deoarece acei câțiva avuți n-ar putea suporta toate cheltuielile, fiindcă majoritatea populațiunii este săracă și nu vor fi în stare a plăti cotizațiunii lunare deodată, ei pot însă plăti această cotizațiune sub formă fracțională a unei taxe benevole asupra consumațiunii cărnii ce ei întrebuițează.

În acest oraș comunitatea nu angajează decât hahami care au autorizațiune comunală și numai acei recomandați de comunitate; ei sunt sub ordinul d-lui Primar al orașului, însă dacă ei sunt plătiți de comunitate cu salar care variază între 90-100 lei, acesta este numai pentru ca, casapii să nu ne speculeze cu prețul cărnei cușer și să avem un control exact pentru produsul și plata taxei ce măcelarii o încasează zilnic de la consumatorii israeliți.

Pentru aceste considerente și bazat pe nobilul și înaltul sentiment umanitar al dumneavoastră, cu respectul cuvenit, vă rugăm să binevoiți a aprecia cele expuse și a dispune ca taxa benevolă asupra cărnei și tăierea păsărilor după ritul mozaic, precum și angajarea și plata hahamilor să rămână în ființă cum a fost până în prezent pentru strictul

necesar al întreținerii cultului și a diferitelor așezăminte de binefacere, întocmai după cum ne dă libertatea dispozițiunile Jurnalului Consiliului de Miniștri cu no. 21652 din 4 octombrie 1866, sancționat de Domn, și ordinul no. 25156 din 30 iulie 1893 al d-lui ministru de Interne.

În speranță că această cerere va găsi ecoul dorit în nobilul sentiment al dumneavoastră, vă rugăm a ne admite cele cerute, pentru ca instituțiunile noastre să rămână cu funcționarea lor intactă, cum a fost până în prezent.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, prea distinsa stimă ce vă conservăm.

(urmează 800 iscălituri)

Fălticeni, 1 martie 1900

„Egalitatea”, An XI, nr. 11, 17 martie 1900, p. 82.

¹ Gabela era taxa percepută de către Comunitatea evreiască pentru tăierea rituală a animalelor și păsărilor de către hahami.

146

Craiova, 1900, decembrie 19. Reglementări privind distribuirea medicamentelor către enoriașii comunității sefarde

Epitropia Comunității Israelite de rit spaniol, Craiova

Regulament

privitor la ajutoarele medicale gratuite

Art. 1. Cererile pentru acordarea ajutorului medical gratuit se adresează verbal de enoriașii lipsiți de mijloace, către primul epitrop sau loțtiitorul său, care va încheia proces-verbal de această cerere.

Dacă indigentul, care a cerut ajutorul medical, se găsește înscris în listele de indigenți ai comunității israelite de rit spaniol, primul epitrop sau loțtiitorul său îi vor libera imediat un carnet conținând 25 blanquette ordonante medicale (gratuite) spre a se adresa direct medicului epitropiei, căruia va fi obligat să-i prezinte acest carnet.

Când boala va fi de lungă durată, aceste formalități se vor face de asemenea ori de câte ori se epuizează blanquettele. Aceste carnete vor fi prezentate epitropiei la finele fiecărui an, spre viză.

Art. 2. Medicul epitropiei va vizita pe bolnavi, îndată ce va primi comunicarea respectivă; el însă va da asistența sa, în contul epitropiei, numai după ce se va încredința că bolnavul este trecut în carnet.

Prescripțiunile medicale se vor emite numai pe blanquettele epitropiei.

Indigenții vor adresa la timp cererile lor pentru blanquette; ei vor avea grijă să aibă din aceste blanquette, spre a putea uza la nevoie.

Este oprit a prescrie în contul epitropiei medicamente pentru alte persoane.

Art. 3. Indigentul bolnav este ținut a se trata până la însănătoșire cu medicul epitropiei; sub nici un cuvânt nu-i este permis a avea recurs la alți medici, afară de cazurile

grave, care vor necesita o consultațiune medicală și aceasta numai în urma avizului medicului epitropiei și cu aprobarea primului epitrop sau a locțiitorului său.

Art. 4. Indigențul atins de o afecțiune care nu ar necesita un tratament în casă și nu-l împiedică de a-și continua ocupațiunile sale zilnice va trebui să consulte pe medicul epitropiei la domiciliul său (dispensar) în orele de consultație.

Pentru consultațiunile date indigenților la dispensar, onorariul medicului va fi cu umătate mai mic decât acela fixat pentru vizitele la domiciliul bolnavului.

Epitropia nu consideră ca necesară decât o singură vizită în aceeași zi, decât în afecțiuni cu totul grave. În asemenea cazuri medicul va aviza administrația epitropiei, spre a se putea dispoza ajutoarele tradiționale (Velas).

Art. 5. Dacă indigențul care a cerut ajutor medical (gratuit) se află în cura altui medic străin, medicul epitropiei nu este dator să-l viziteze pe cât timp medicul străin își va continua tratamentul.

Numai medicul epitropiei are dreptul a prescrie medicamente în contul epitropiei. În afară de cazurile prevăzute în art. 3 din prezentul regulament, epitropia nu va plăti în nici un alt caz onorariul medicilor străini și costul ordonanțelor prescrise de dânsii, fie că vor fi făcut un tratament îndelungat indigenților acestei epitropii.

Art. 6. Medicamentele importate din străinătate cum și cele de lux, chiar indigene, precum și preparațiunile de quinquină cu vinuri și liqueruri, limonada Rogé, pastile Dethan, pilulele Dehaut, Oleul de Santal, capsule gelatinoase, sticlele compte-gouttes, apele minerale în general, substanțele medicamentoase pentru băi generale, instrumentele de chirurgie, aparate de inhalatțiuni, baloane cu oxigen etc., nu pot fi prescrise în nici un caz în contul epitropiei.

Art. 7. Conturile semestriale ale medicului și cele ale farmacistului se vor prezenta epitropiei de 1 martie și 1 septembrie ale fiecărui an; cele care nu vor fi conforme cu dispozițiunile din prezentul regulament vor fi considerate ca nule, refuzându-li-se plata.

Farmacistul epitropiei este dator a da toată atenția întru prepararea și expedierea ordonanțelor ce primesc pentru contul epitropiei, menționând pe fiecare ordonanță în mod deslușit costul, ziua expedierii, numărul de înregistrare (general) al farmaciei și numărul din registrul special al epitropiei.

Art. 8. Indigenții care vor contraveni dispozițiunilor prezentului regulament vor fi considerați că au fraudat epitropia și vor fi pasibili de penalitățile ce se vor prescrie de Consiliul de Epitropi.

Art. 9. Medicul și farmacistul epitropiei sunt datori a se conforma, întru ceea ce-i privește, regulamentului de față.

Art. 10. Acest regulament se va pune în aplicare la 1 ianuarie 1901. Toate dispozițiunile anterioare, contrarii regulamentului de față, sunt și rămân abrogate.

Acest regulament s-a votat de Consiliul de Epitropi al Comunității Israelite de rit spaniol pământeană din Craiova, în ședința de la 19 decembrie anul 1900 și s-a adoptat cu unanimitate de patru voturi.

p. Prim-Epitrop, Isaac J. Benvenisti
(L.S.)

Secretar, Mosco E. Sabetay

București, 1900. Talmud Tora (școală culturală pentru băieți)¹ a Comunității de rit sefard

Date statistice

Comitetul: Moscu Ascher, președinte; Lazar Ascher, vicepreședinte; Solomon N Halfon, casier; dr. M. Levy și M. Algazy, consilieri.

Istoricul: Fondată în 1730, reorganizată în mod modern în 1862, localul reclădit în 1894.

Personalul: Haïm Bečjarano, director; Iacob David Adania și Isac Sevilla institutori pentru limba ebraică și religie; Abram Levy, M. Dulberger, C. Livescu și Seve Petreanu, institutori pentru învățământul primar și limba română.

Frecvența: numărul elevilor în anul școlar 1899-1900 a fost:

Clasa I – 55, clasa a II-a – 41, clasa a III-a – 18 și clasa a IV-a – 26. Total 140. Toți gratuit.

Din cei 26 de elevi din clasa a IV-a: 2 au fost primiți în școlile secundare ale statului, 3 la gimnaziul evreiesc, 3 la școala comercială evreiască și 2 la școala „Ciocanul” 3 s-au retras și 13 au rămas repetenți.

Rezultatul examenelor de fine de an a fost cel următor:

Clasa	Prezențați	Neprezențați	Promovați	Repetenți
I	34	21	27	28
II	22	19	18	23
III	12	6	12	6
IV	10	16	10	16

Comunitatea Israeliților de rit spaniol din București, Consiliul Reprezentanților, Dare de seamă pe anul 1900, București, Tipo-Litogr. Comercială Elia Grassiany, 1901, p. 11.

¹ Talmud Tora (Studiul Torei). Nume dat unor școli comunitare, mai ales în Europa răsăriteană. Spre deosebire de *heder*, Talmud Tora cuprindea mai multe clase, fiecare având propriul său *rebe* (dascăl), și era o instituție finanțată de către comunitate. Au fost promulgate diferite decrete pentru finanțarea Talmud Tora și adesea comunitate impunea tuturor capilor de familie, nu numai celor care aveau copii, să le asigure funcționarea. Se colectau, de asemenea, fonduri cu prilejul nașterilor, căsătoriilor, înmormântărilor. Beneficiarii variau de la o regiune la alta. Talmud Tora din Amsterdam, întemeiată în sec. al XVI-lea, îi accepta pe toți elevii, bogați sau săraci. În schimb în Europa răsăriteană, Talmud Tora primea numai copii ai căror părinți nu-l puteau plăti pe *rebe*. De școală răspundea „Asociația pentru Talmud Tora” (Hevrat Talmud Tora), care procura fondurile necesare și plăte profesorii. Studiile se concentrău asupra scrierilor evreiești clasice și se acorda multă importanță, mai ales în primele clase, memorării textului. Materii laice nu existau. Elevii mai vârstnici studiau *Talmudul* și orele de școală se prelungeau mult după apusul soarelui. Absolvenții puteau să-și continue studiile într-o *ieșiva*, dar mare majoritate intrau în viața activă. Acest tip vechi de Talmud Tora a dispărut în calitate de instituție (excepție fă

¹ Vezi Curierul Judiciar, nr. 52 din 1902.

mediile ultraortodoxe), dar denumirea este în continuare utilizată pentru a desemna cursurile de învățământ religios organizate pentru a asigura un minimum de cunoștințe despre iudaism copiilor instruiți în școlile publice. (După *Dicționar Enciclopedic de iudaism*, București, Ed. Hasefer, 2000, p. 794).

148

Craiova, 1901, ianuarie 5. Obiecții ale conducătorilor comunității sefarde în legătură cu impozitarea hahamilor

Domnului Președinte al onoratei Adunări a Deputaților

Nr. 6
1901, Ianuarie 5

București

Domnule Președinte,
Domnilor Deputați,

Comunitatea Israelită de rit spaniol din Craiova, reprezentată prin subsemnatul, prim episcop, s-a informat că prin noul proiect de reformă a contribuțiilor și anume la impozitul de patentă¹, prin art. 287 din tabloul de clasificare prezentat de d. Ministru de Finanțe s-ar fi impus la un drept fix de 250 lei anual ca patentă – plus taxa proporțională de 5% și zecimile – hahamii, preoții care taie vite și păsări, după ritul mozaic, pentru cei care profesază această religie și Comunitatea a găsit de cuviință ca să mă autorizeze a prezenta plângere înaintea Domniilor – Voastre și a Înalțului Guvern, contra acestui impozit, din următoarele puncte de vedere:

I. Orice impozit de patentă are ca scop a lovi profesiunile speculative, care prin speculile ce face realizează beneficiu și asupra acestor beneficii Statul are dreptul a cere de la beneficiant ca să contribuie la sarcinile publice. Or, hahamii care îndeplinesc serviciul religios pentru tăierea vitelor nu numai că nu fac o speculă din misiunea lor religioasă dar nici că realizează vreun beneficiu căci nu sunt decât servitorii bisericii ritului nostru, plătiți de către biserică pentru îndeplinirea serviciului religios ce îndeplinesc, așa că rațiunea care justifică impozitul patentei lipsește.

II. Hahamii tăietori de păsări și de vite nu debitează credincioșilor carnea; pentru acest debit există măcelari creștini sau evrei care sunt impuși și plătesc patenta prescrisă de lege pentru măcelari, prin urmare, dacă în același timp și pentru aceeași operațiune ar trebui să se plătească două patente, de haham și de măcelar, aceasta lipsește de la orice sentiment de dreptate, cu atât mai mult cu cât tăierea păsărilor fiind permisă creștinilor ortodocși fără nici un impozit, nici un motiv nu poate exista ca să se impună celorlalte religii.

III. Tăierea vitelor și păsărilor de către un preot evreu fiind prescrisă de datinile noastre rituale, nici o restricțiune nu se poate aduce exercițiului acestui cult, pentru că acest drept este respectat prin Constituțiunea Țării oricărui străin și oricare ar fi cultul lui – destul numai să nu fie contrariu ordinii publice și bunelor moravuri în Stat, și cu atât mai mult noi care fiind stabiliți în țară de secole, nu avem altă patrie, decât această țară, în care am fost

născuți noi, părinții noștri și părinții părinților noștri, de mai multe generațiuni, ne-am îndeplinit și suntem gata a ne îndeplini către dânsa, ca patrie mamă, toate îndatoririle pentru prosperitatea și fericirea ei, căci este propria noastră prosperitate și fericire. Prin urmare a se lovi de acest impozit hahamii care îndeplinesc acest serviciu religios este a se aduce restricțiune exercițiului cultului nostru, deoarece se lovește numai pe seama populației sărace, care nu se menține decât pe credințele lor [ei] religioase.

Prezentându-vă așadar această plângere, cred a mă fi achitat către coreligionarii comunității mele de însărcinarea ce mi s-a dat și împreună cu dâșii vă rog cu respect, Domnule Președinte și Domnilor Deputați, să binevoiți a suprima din proiectul d-lui Ministru de Finanțe acest impozit căci încă o dată el se plătește de coreligionarii noștri care exercită profesiunea de măcelari și debitează credincioșilor carnea vitelor tăiată de preotul-haham.

Binevoiți a primi, Domnule Președinte și Domnilor Deputați, asigurarea deosebitei mele stime și a profundului respect ce vă păstrez.

Prim Epitrop, (ss.) M.I. Panijel

Secretar, (ss.) Indescifrabil^{2,3}

AIN, Senat, ds. 7/147, f. 7.

¹ Sumă de bani ce se plătea autorităților statului pentru exercitarea unei profesii.

² Un exemplar din acest document a fost trimis și Senatului.

³ Vezi și doc. 150.

149

Târgu Neamț, 1901, ianuarie 21. Cerere adresată Ministerului de Interne de un grup de evrei pentru a aproba alegerea comitetului de conducere al Comunității

Târgu Neamț

Domnule Ministru,

Subsemnații, mică parte din cetățenii israeliți din Târgu Neamț județul Neamț, cu profund respect venim prin aceasta a vă detalia și ruga următoarele:

După câte cunoașteți și Domnia Voastră Domnule Ministru, în fiecare oraș sau târgușor din țară există câte o comunitate israelită care dispune de veniturile voluntare ce obștenii plătesc pe carne cușer, [tăiatul] păsări[lor] etc. cât și de cultul israelit și alte venituri ce diferite persoane donează în scopuri filantropice, deși asemenea reprezentanți până azi nu sunt recunoscuți ca persoane juridice, totuși se administrează într-un mod cinstit și în special se îngrijește astăzi de cel sărac pentru a i se putea da cel puțin mâncarea zilnică și îngrijire, de școlile israelite de nu umblă copilul săracului pe toate străzile fără nici un căpătâi; din nefericire toate aceste ajutoare aci în Târgu Neamțului lipsesc, acest

târg este înăbușit cu mai mulți săraci decât în oricare [alt] oraș și nu li se poate da ajutoare numai din cauza lipsei unui asemenea comitet. Deși în mai multe rânduri ne-am adunat pentru a putea constitui un asemenea comitet însă nu am putut ajunge la scop, neavând concursul autorităților comunale de aceea, așa cum cere Circulara Onorat Minister din 1893 și Deciziunea Onorat Consiliului de Miniștri din acel an.

Cu onoare apelăm la indulgența Domniei Voastre, domnule Ministru, rugându-vă să binevoiți a face ca Primăria din urbea Neamț să ne permită alegerea unui asemenea comitet în localul Primăriei sub președenția dlui Primar din localitate, cu scrutin de listă, așa cum Domnia Voastră ați binevoit a decide pentru comunitățile israelite din Focșani și Bârlad, și numai atuncea acel comitet, din resursele sale benevole, va putea cuprinde numărul considerabil de săraci, bolnavi, convalescenți precum și de a înființa o școală israelito-română [...] obligându-ne în același timp a respecta toate legile, regulamentele și ordinele existente în această privință.

Binevoiți vă rugăm Domnule Ministru a primi profundul nostru respect.

Urmează iscăliturile

1901, ianuarie 21

AIN, Fond MAI, ds. 1900/1901, f. 2.

150

Craiova, 1901, februarie 6. Admiterea apelului lui H. Sanielevici împotriva deciziei de a plăti taxa de patentă pentru practicarea funcției de haham

Comisiune de Apel
a Recensământului contribuțiilor directe
din anul 1901

Președinte: B. Roman, președintele Trib. Dolj, Sec. Com. și de Notariat;
Domnul Prim-Președinte al Tribunalului, bolnav.

Membri: N. Murgășeanu-Iunian și N. Apostolescu

No. 583

Astăzi 6 februarie 1901, luând în cercetare apelul făcut de către d-nul Haskel Sanielevici prin suplica înregistrată în ziua de 30 ianuarie 1901 la no. 2705, în contra procesului verbal de constatare no... al Comisiunii comunale de Recensământ din Comuna Urbană Craiova arond. Brândușa, Plasa Ocolu, acest județ, și prin care cere ca să fie apărât de darea căilor de comunicație și de la taxa de patentă.

S-a prezentat prin d-nul Isaac J. Benvenisti, Vice-Președintele Epitropiei Comunității Israelite de rit spaniol, autorizat cu procura legalizată de Inspectoratul de Poliție al Culoare de Albastru la no. 38/901, rămas la dosar.

Procedura fiind îndeplinită, s-a dat cuvântul d-nul Benvenisti, care a arătat că sacrificatorul Sanielevici, fiind preot mozaic de rit spaniol, în contra legii a fost impus la darea căilor de comunicație și deosebit impus la taxa patentei ca haham preot-tăietor de păsari, asimilat cu ofițer de sănătate. După aceea ceru ca să fie apărat de căile comunicației fiind după art. 4 din lege, de asemenea și de taxa patentei, deoarece, deși dânsul exercită profesia de tăietor de păsări și vite cornute după ritul mozaic, însă aceasta o face în contul și pentru Epitropia Comunității care-i plătește salariu fix, fără ca din acest venit să-i rămână ceva: deci nu este de profesie liberă. În dovedire prezintă certificatul Primăriei Craiova no. 588/901, cu care dovedește că face parte din clerul mozaic în calitate de sacrificator de păsări și vite cornute; Bugetul Epitropiei Comunității Israelite de rit spaniol pe anu 1901/1902, aprobat de Consiliul Comunal, că este funcționar salariat și că venitul numi „gabela” se încasează în folosul comunității, și ștatele de lefuri pe lunile octombrie noiembrie și decembrie 1900, cu care probează că este salariat cu 100 lei mensual fără alte beneficii; în rezumat ceru apărarea de orice dare la care se vede impus.

Comisiunea asupra apelului de față

Având în vedere că apelantul cu actele prezente a probat că face parte din clerul mozaic în calitate de sacrificator, deci după art. 4 din legea căilor de comunicație este apărat de darea căilor de comunicație.

Având în vedere că în ce privesc taxa patentei este impus, a probat cum că dânsul nu exercită profesiunea pentru sine și din această profesiune nu trage nici un beneficiu, ci fiind un simplu funcționar, tot venitul „gabelei” se încasează de Epitropia Comunității, așaada este drept a fi apărat de taxa de patentă. Astfel fiind, apelul cată a se admite.

Având în vedere și dispozițiunile art. 51 din legea de constatare și percepere.

Pentru aceste motive decide:

Admite apelul, infirmă procesul de impunere și apără pe apelant de darea [impozitului asupra folosirii] căilor de comunicație și taxa de patentă.

Prezenta deciziune este supusă recursului în casație, conform art. 42 din legea de constatare și percepere.

Recursul se declară la Administrațiunea Financiară până la 20 februarie 1901.

Data și citită în ședința publică astăzi la 6 februarie 1901.¹

Președinte (semnat): (ss.) B. Roman

Membrii (semnați): N. Murgășeanu-Iunian I, N. Apostolescu

BUCIR, op. cit., 1903, p. 48-50.

¹ Un apel similar făcut la Înalta Curte de Casație, sect. II la 21 martie 1902, de către hahamul Buium Filderman de Dorohoi, este respins. Ambele decizii, diametral opuse, invocau același document „Tabloul adițional” publicat în MO nr. 260 din 26 februarie 1900, care a asimilat profesia de haham, tăietor de păsări, cu ofițerul de sănătate (vezi și doc. 170).

Craiova, 1901, aprilie 2. Regulamentul Societății Sacra a Comunității Israelite de rit spaniol (fragmente)

TITLUL I

Obiectul Societății Sacra

Art. 1. Societatea Sacra de Înarmorantare, pendinte de Comunitatea Israelită de rit spaniol din Craiova, fondată în anul 1790, este o instituție destinată:

a) de a îngriji ca cimitirul împreună cu toate clădirile pendinte să fie întreținute în bună stare; b) a vizita în cazuri de boală, atât ziua cât și noaptea pe orice israelit de rit spaniol; c) a procura veghetori după cererea familiei, – veghetorii vor fi membri care se vor oferi să îndeplinească acest serviciu de bună voie sau slujbași de-ai societății. În ultimele momente de agonie, să facă, după dorința muribundului, rugăciunile cuvenite; iar după încetarea din viață, ceremonia obișnuită; d) a transporta cadavrul la cimitir, îndeplinind prescripțiunile tradiționale la înhumățiuni.

TITLUL II

Compunerea Societății

Art. 2. Societatea se compune din:

- a) Membrii onorofici
- b) Membrii activi
- c) Membrii extraordinari

Art. 3. Poate deveni membru activ al acestei Societăți Sacra orice enoriaș al Comunității Israelite de rit spaniol din Craiova, care se bucură de o bună reputațiune socială și se obligă prin propria sa semnătură de a se conforma cu totul regulamentelor societății.

Art. 4. Oricine ar dori să devie membru activ va adresa o cerere în scris Președintelui Societății, care o va supune Comitetului de deliberare și după aprobarea acestuia o va supune spre votare primei Adunări Generale.

Art. 5. Comitetul este în drept a propune adunării generale spre votare ca membri onorofici pe aceia care ar aduce servicii însemnate morale sau materiale Societății sau care pe lângă meritele lor au o vechime de 25 de ani ca membru activ.

Atât membrii activi cât și cei onorofici se vor vota de Adunarea Generală prin vot secret.

Art. 6. Fiii legitimi ai membrilor activi, fiind căsătoriți și însușind calitățile prevăzute la art. 3, pot cere înscrierea lor ca membri activi ai Societății. Comitetul va îndeplini formalitățile cerute de art. 4.

Enoriașii Com. Isr. de rit spaniol din Craiova sunt considerați ca membri extraordinari ai societății Sacra.

TITLUL III

Administrațiunea Societății

Art. 7. Societatea Sacra se administrează de către un comitet compus din:

1 Președinte, 1 Vice-Președinte, 1 Casier, 1 Secretar, 1 Controlor.

Toate aceste funcțiuni sunt onorifice.

TITLUL IV

Resursele Societății

Art. 8. Resursele societății se compun din:

a) Taxele de înscriere a membrilor activi, b) taxele de înmormântare, c) taxele de punerea de monumente (pietre sepulcrale) luxoase, d) Subvenția Epitropiei Comunității Israelite de rit spaniol din Craiova, e) Diferite legate, ofrande și orice alte venituri extraordinare.

TITLUL V

Drepturile și obligațiunile membrilor

Art. 9. Numai membrii activi și onorifici au dreptul de vot, afară de cei salariați din casa societății.

Art. 10. În caz de încetare din viață a unui membru activ se vor invita toți membrii activi, prin invitațiuni în care se vor indica ziua și ora înmormântării, spre a conduce cortegiul până la ultimul locaș.

Art. 11. Pentru fiecare membru activ, decedat, fără mijloace și care n-a lăsat nici un fiu, Comitetul, în urma cererei familiei defunctului, va însărcina pe un slujbaș de a face în sinagogă tot anul rugăciunea obișnuită (Kadiș) precum și în fiecare an Limut în ziua morții, pe cheltuiala societății, timp de 10 ani. De asemenea i se va pune o piatră sepulcrală costând maximum lei 100 (de va fi având cel puțin 10 ani de serviciu) [...]

TITLUL VI

Despre Adunarea Generală

Art. 17. Adunarea generală a membrilor activi va fi convocată de Președintele Comitetului în fiecare an în cursul lunii decembrie.

Adunarea generală se consideră ca legal constituită fiind prezenți jumătate plus unul din numărul membrilor (activi) ai societății Sacra. Dacă în ziua și ora fixată nu s-a întrunit numărul cerut de membri, adunarea generală se va amâna pentru o altă oră din aceeași zi, când ea se va constitui legalmente cu orice număr de membri prezenți...

Art. 18. Adunarea generală se va ocupa:

a) Cu ascultarea raportului general al Comitetului despre Soc. Sacra. Cu votarea bugetului, care se va supune la aprobarea Consiliului de Epitropi al Com. Isr. de rit spaniol [...]

Acest regulament s-a votat de Adunarea Generală a Membrilor activi ai Societății Sacra de Înmormântare în ședința de la 1 aprilie 1901 și s-a adoptat cu majoritate de douăzeci și nouă voturi contra a două.

Comitetul Soc. Sacra

Isac Abr. Benvenisti, Președinte onorific; Elias Sabetay, Președinte activ

Jacob I. Benvenisti, Vicepreședinte; Ion R. Saltiel, Casier

Avram S. Solomon, Controlor; D.H. Frances. Secretar

Epitropia Comunității Israelite de rit spaniol din Craiova

Consiliul de Epitropi, în ședința sa de astăzi, 2 aprilie 1901, a aprobat prezentul regulament.

Isaac J. Benvenisti

Secretar, Moscu E. Sabetay

Epitropia CIRSC, Regulamentul Soc. Sacra de Înmormântare pendinte de CIRSC, Libr. și Tipogr David V. Benvenisti, 1901, p. 3-17.

Craiova, 1901, iunie 7. Certificat de circumcizie

REGATUL ROMÂNIEI

COMUNITATEA ISRAELITĂ RIT SPANIOL
DIN CRAIOVA

OFICIUL STĂREI CIVILE

BULETIN DE NASCERE

No. 24

Având în vedere certificatul de naștere sub No. 635
cu data 2 iunie 1901 liberat de Oficiul Stărei Civile al
Onor. Primăriei a Comunei Craiova Județul P. J.

Considerând că, conform art. 1 din Statut, s'a plătit la
Casa acestei Comunități suma de lei Douăzeci (20)
civonită pentru taxa de naștere classa II.

Se autoriză clerul Sinagogii I. de rit spaniol
și D-nul operator (מורה) S. Luprin
a celebra în ziua de 8 Iunie 1901
ceremonia religioasă a circumciziunii copilului Leon
fiu legitim al D-ului Avram Leon Helamet și al D-nei
Eleanora Roșca A. L. Helam născut la 1 Iunie 1901

Craiova 7 Iunie 1901

Președinte,

Secretar onor. Lazar M. Eshkenazy

Craiova, 1901, august 21. Rabinatul local solicită concedii pentru militarii evrei în perioada sărbătorilor de toamnă

Exceleței Sale d-lui General Comandant al Corpului I Armată

Nr. 414
1901 august 21

LOCO
286

Am onoare a supune la cunoștința dv. că sărbătorile mari israelite de toamnă vor fi anul acesta în zilele de 1, 2, 10, 15 și 16 septembrie inclusiv, pentru care îmi permit a ruga pe Excelența Voastră să binevoiască a ordona, ca să se dea militarilor de religie mozaică facilitatea de a celebra aceste sărbători importante.

Primiți, vă rog, Excelență, expresiunea sentimentelor mele de înaltă considerațiune¹.

Șeful Rabinatului, Rabin (ss.) Indescrifabil Directorul Cancelariei, (ss.) Indescrifabil

ACIER, Fond VI, ds. 135, f. 286.

¹ Un răspuns pozitiv, la o solicitare similară, a fost dat la 14 septembrie 1905 (vezi doc. 171).

București, 1901, septembrie 15. Stabilirea ordinii de zi a Congresului Comunităților Israelite ce va avea loc la Iași

- I. Votarea statutelor Ligii¹, constituirea și numirea consilierilor onorifici.
- II. Discuția chestiunii jurământului More Iudaico.
- III. Chestiunea organizației legale a Comunităților.
- IV. Chestiunea dreptului de numire a hahamilor.
- V. Chestiunea formării de societăți civile din societățile israelite de binefacere.
- VI. Chestiunea ajutorării meseriașilor.
- VII. Chestiunea apărării principiilor moralei israelite.
- VIII. Chestiunea programelor școlilor.
- IX. Chestiunea pozițiunii profesorilor israeliți și a rabinilor.
- X. Chestiunea emigrărilor.

Președintele Adunării Generale a Reprezentanților Comunităților israelite, I.B. Brociner
Președintele Comunității israelite din Focșani, I. Flittman

București, 15 septembrie 1901

Liga Comunităților Israelite române, I (Acte de constituire), București, Tipografia H. Goldner (Iași), 1901, p. 14.

¹ Denumirea a fost modificată la Congresul din 25-27 dec. 1901, aceasta devenind Uniunea Comunităților Israelite din România.

Bacău, 1901, noiembrie 5. Comunitatea Israelită răspunde Primăriei oraşului în legătură cu situația Spitalului Israelit din localitate

Epitropia Comunității Israelite din Bacău, nr. 53
Departamentul Central

Bacău, 5 noiembrie 1901

Domnule Primar,

Spre răspuns la adresa dvs. nr. 3791/13 octombrie a.c., avem onoarea a vă comunica :

Spitalul Israelit din acest oraş s-a înfiinţat, o parte cu banii lăsați de defunctul Pinchas Edelstein și parte din venitul gabelei ce locuitorii israeliți își impun asupra cărnei. S-a înfiinţat în anul 1862 și se susține din sus-zisa taxă benevolă. Primiți vă rugăm asigurarea stimei noastre.

Președinte, (ss.) Indescifrabil

Secretar, (ss.) Indescifrabil

Domniei Sale D-lui Primar al oraşului Bacău

41N Bacău, Fond Primăria Bacău, ds. 79/1901, f. 1-2

Pe document rezoluția: „Se va comunica Ministrului de Interne spre satisfacerea ordinului nr. 19521. Primar (ss) Indescifrabil”.

Iași, 1901, decembrie 25-27. Cuvântare rostită de I. Niemirower la deschiderea Congresului Comunităților Israelite

...Cuvântul divin, care după spusa capitolului acestei săptămâni din *Tora* s-a adresat lui Moise, sună: „Mergi de adună pe cei mai bătrâni, pe reprezentanții lui Israel”. Exodul, Cap. VII, v. 16. Urmând acestui îndemn de adunare, ne găsim și noi astăzi aici, înfigem steagul ce poartă inscripția: „*Evrei din România, organizați-vă, organizați instituțiunile voastre de binefacere, comunitățile voastre, profesoratul și societățile muncitoare*”. Acel mare cuvânt al lui Iohan Iacobi, care considera întemeierea unei *societăți culturale* mai însemnată pentru istoria lumii decât o victorie pe câmpul de război, pierde mult din exagerarea lui cu privire la această adunare, care tinde să creeze o *Uniune culturală*. Căci o

asociațiune a evreilor români ar fi un triumf asupra spiritului de risipă și izolare, o victorie în serviciul iudaismului, și, în același timp, în serviciul statului român. Pe când puternicul cuvânt al lui Marx: „*Muncitori din toate țările, uniți-vă!*” este un strigăt de luptă, splendida exclamare pe care o scot „*Alianțele*” din Paris, Londra, Viena și Berlin, ordinele „*B'nei B'rith*” din America, Europa, societățile populare evreiești din Austria și sionismul în lumea întreagă, „*Evrei din toată lumea, uniți-vă!*” este un strigăt de pace, este ruga noastră de dimineată pentru emancipare. Nu contra *altora* voim să ne organizăm, ci, pe lângă alții, *pentru noi*. Poporul român, în mijlocul căruia trăim, va recunoaște că, fără organizare, constituim un pericol și organizați suntem o binecuvântare pentru țară.

Un domn delegat pune însă întrebarea, dacă ne organizăm ca o Comunitate religioasă sau ca popor? Întrebarea este ușoară, dar răspunsul este greu, pentru că trebuie găsită o formulă care să înlesnească conlucrarea la marea operă a Comunităților și a celor care nu stau cu totul de partea sionismului. Pentru asimilați, desigur, care trădează credința și neamul lor, cu fapta sau cu gândul, congresul Comunităților n-are nici un sens. Ei trebuie să cioplească sicrie și să intoneze cântece de moarte!... *Numai pentru evreii care vor să trăiască ca evrei este destinată lucrarea noastră*. Ca evrei, noi trebuie să ne apărăm doctrina noastră, și trebuie să ne păstrăm conștiința noastră națională. „*Tora și Israel*” formează o unitate, una fără alta nu există. Acesta este terenul pe care trebuie să se ridice clădirea organizației noastre [...]

Atât timp cât Uniunea comunităților, ce vom fonda-o, va fi condusă de spiritul evreiesc, care este în același timp expresia solemnă a autorității religioase și a voinței majorității evreiești, atâta timp va exista puterea și valoarea sa morală, chiar și fără autorizarea statului. Dacă însă s-ar îndrepta contra doctrinei iudaismului și a intereselor lui, atunci dreapta mânie a poporului o va spulbera și nimici.

Uniunea comunităților este chemată a servi iudaismului. E drept că nu pot zice că statul român face bine gonind prin taxe pe copiii evrei din școlile publice; deoarece însă faptul s-a întâmplat, aceasta poate deveni un bine pentru evrei, dacă cu propriile lor puteri vor face școli în spirit strict evreiesc. Aceasta va fi grija Uniunii comunităților.

O uniune a comunităților! Sunt unii care surdă la acest cuvânt, căci logica simplă cere să existe întâi comunități organizate. Îmi reamintesc o expresie a lui Salomon Maimonide: „Unii oameni trebuie să filosofeze, și să învețe silabisirea în același timp”. Și noi în același timp trebuie să ne însușim filosofia unei ligi a comunităților și alfabetul unei organizări a comunităților. Dacă vrem să realizăm ceea ce secolul XX trebuie să ne aducă: „Organizare, ajutorare prin noi înșine”, – deoarece nu știm ce dormitează în culisele ascunse ale politiciii.

Cât de necesară este organizarea arată orașul Iași, unde s-a convocat congresul Comunitatei noastre are un mare trecut, suferă însă în prezent de urmarea lipsei de organizare. În Iași a funcționat cu secole înainte puternicul hahambașa, aici au trăit renumiții hasidei și slăviții maeștri talmudiști. Aici a luptat marele predicator Antoine Levy contra jurământului „More Iudaico”. În comunitatea noastră există de aproape un secol un mare spital evreiesc. Aici se fac școli israelite, se susțin societăți fraterne și societăți de meseriași. În Iași s-a ridicat altarul culturii evreiești, și filantropia evreiască și-a creat un cămin în loja „*B'nei B'rith*” și în alte societăți umanitare. Totuși domnesc astăzi în unele privinți condițiuni triste, pentru că lipsește o organizație naturală.

Contra acestui rău general vroim să luptăm. Dacă vom izbuti, aceasta ne-o va spune viitorul. Simpla încercare – ținerea unui congres – este un fapt de sine. Dacă congresul

nostru – pentru a ne servi de expresia d-rului Herzl – va suna clopotul drept ori stâng, acel al succesului sau al nesuccesului, nu putem ști, dar un clopot care trezește pe cei adormiți, care pătrunde cugetul evreului sau al statului – va fi congresul nostru.

Să ne mulțumim a începe lucrările noastre cu strigătul mântuitor al evreului „Înainte, cu Dumnezeu!”¹.

Dr. J.I. Niemirower, Scrieri Complete, vol. IV, Omiletica și Retorica, București, Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, 1923, p. 341-344.

¹ Foaia de prezentă a Comunităților și a delegaților la Congres.

Au luat parte la Congres delegații Comunităților organizate din: Bârlad, Bivolari, Buzău, Călărași, Constanța, Darabani, Dorohoi, Fălțiceni, Galați, Hârlău, Herța, Huși, Lespezi, Moinești, Turmu Măgurele, Odobești, Tg. Ocna, Panciu, Piatra Neamț, Pitești, Podu Iloaiei, Podu Turcu, Puiești, R. Sărat, Roman, Sculeni, Slatina, Ștefănești, Turmu Severin, Sulița, Tecuci, Tulcea și Vaslui, total 33 Comunități și delegații Comunităților neorganizate reprezentate prin grupuri, anume din: București, Brăila, Botoșani și Iași, total 4 sau total general 37 Comunități.

Delegații care au reprezentat sus arătatele Comunități sunt:

Brociner I.B., Goldenthal A.S., Agent Isac, Baluși S., Braunstein A., Brociner I.M., Broder Louis, Bernfeld I., Braunstein S., Dulberger dr., Dux Armin, End M., Feldman dr., Finkelstein Ingr., Gelzer I.A., Grünberg Sol., Goldstein Alter, Gruber S., Goldenberg M.H., Goldenthal M., Handman M., Horowitz S., Juster M., Jaroslavitz A., Janowici S., Kaufman Max, Krämer dr., Kohan G., Kohn D., Kamerling H., Lessing A., Margulies M., Margulies Ph. dr., Margulies Moise, Moscovici inginer, Nacht I. dr., Nacht Carol, Niemirower I. dr., Peckelman D., Rosenfeld I. dr., Rosenfeld I., Rapaport S., Sache Schwartz, Steuerman A. dr., Schönhaus Ad., Wechsler I.M., Wechsler Moritz, Waldman D., Wachtel M., Wechsler I., total 50 delegați, toți prezenți afară de dr. Feldman și dr. Krämer, ambii împiedicați de a asista la ședințe. (BUCIR, nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 3-4.

Acest document a fost trimis Președinților Comunităților Israelite și Președinților Societăților Israelite de Meseriași.

157

Iași, 1901, decembrie 25-27. Statutele Uniunii Comunităților Israelite din România (fragmente)

Art. I. – Comunitățile israelite din România formează între ele o Uniune sub denumirea de *Uniunea Comunităților Israelite din România*, atât între cele ce au aderat la aceste statute cât și între acelea ce vor adera în urmă.

Art. II. – Scopul Uniunii este de a favoriza interesele generale ale Comunităților, atât acele relative la chestiunile sociale, culturale cât și la acele religioase ale israeliților din România.

În chestiunile teoretice religioase și practice de cult, Uniunea e datoare să asculte și să urmeze sfaturile celor 12 rabini ai Comunităților mai însemnate din România.

Uniunea în consecință prin organele sale va studia toate chestiunile relative, va face demersurile necesare, va stărui pentru aducerea la îndeplinire a deciziunilor luate. Ca reprezentanți ai Comunităților, organele Uniunii se vor înfățișa prin mandatarii lor înaintea

autorităților în toate chestiunile privitoare pe israeliți în genere precum și înaintea oricărei alte societăți sau corporațiuni.

Art. III. – Organele Uniunii sunt: 1) *Consiliul general*, la care iau parte consilierii delegați, comitetul permanent, consilierii permanenți și consilierii onorifici, sub conducerea președintelui Uniunii, asistat de președinții ambelor comitete permanente. 2) *Comitetul permanent*, la care iau parte membrii comitetului permanent, consilierii permanenți și consilierii onorifici sub conducerea președintelui Uniunii, asistat la fiecare secțiune a comitetului permanent de un președinte, după cum se arată în articolele următoare.

Art. IV. – Fiecare comunitate al cărei buget este până la 20.000 lei anual are dreptul de a delega un membru al consiliului general; acele comunități cu un venit până la 50.000 lei, doi delegați, iar cele cu buget mai mare, oricare ar fi suma, au dreptul la trei delegați.

Membrii aleși în consiliu pot fi printre epitropii comunității sau dintre alți membri ai comunității. Pot fi aleși în această funcție și membrii făcând parte din alte comunități. Mandatele acestora din urmă sau acele cedate sunt supuse ratificării consiliului. Mandatele trebuie să precizeze dreptul de substituție pentru a putea fi cedate. Alegerea membrilor consiliului se face pe durata de doi ani de Epitropiile înseși, fără concursul alegătorilor lor. În termenul acestor doi ani, membrii consiliului au dreptul a ceda mandatele lor fără drept de revocare sau de restrângere a dreptului de substituție [...]

Art. XII. – Președintele Uniunii este în mod special însărcinat cu executarea acestor statute și paza lor, pentru îndeplinirea cărora, în unire cu Comitetul permanent, va fixa diferitele instrucțiuni bazate pe dispozițiunile statutare...^{1,2}

BUCIR, p. 4-11.

¹ Congresul a autorizat biroul Comitetului să facă demersuri pe lângă guvernul român pentru a da statut legal Comunităților evreiești. (*Ibidem*, p. 11) BUCIR, în sprijinul acestor solicitări, publică o serie de acte oficiale ale MI în care sunt desemnate epitropiile Comunităților israelite din Galați (MO 243/28 ianuarie 1896), din Focșani (MO nr. 79/23 iulie 1898) și din Botoșani (MO nr. 60/28 iunie 1899).

² Totodată Congresul a hotărât ca să acționeze pentru transformarea societăților israelite de binefacere existente cât și a celor ce se vor crea în societăți civile (*BUCIR*, p. 13).

158

Iași, 1901, decembrie 25-27. Deciziile Congresului Comunităților Israelite privind jurământul „More Iudaico”

Referatul lui Carol Nacht

Lupta ce ducem contra acestei vexațiuni numite jurământ „More Iudaico” este constituțională în toată puterea cuvântului.

Explicăm aici, mai întâi, baza ce voiesc unii judecători a da acestei vexațiuni și apoi vom dovedi ilegalitatea completă de care e lovită această procedare.

Proced. Civ. la art. 241 (de sub capitolul X, Secția VI, *jurământul judiciar*, al cărui chip pentru creștini se specifică la art. 240) zice: „jurământul se va putea modifica de judecător potrivit religiei părții”¹.

Deci, un israelit neputând presta jurământul după chipul creștin stipulat la art. 240, are a presta un jurământ „modificat de judecător potrivit religiei sale”².

Judecata, într-adevăr, e suverană în modificarea jurământului, însă această suveranitate este subordonată condițiunii ca jurământul să fie potrivit religiei părții și în cazul nostru celei evreiești.

Art. 21 al Constituțiunii noastre [din 1866] stabilind înainte de toate I-ii: *Libertatea conștiinței în mod absolut*, apoi al II-lea *Libertatea Cultelor este garantată* și în fine al III-lea: *Religiunea ortodoxă a Răsăritului este religionea dominantă, a Statului Român*³, judecata, pentru modificarea unui jurământ și impunerea lui justițiabilului, nu poate introduce un jurământ care ar fi o violare a conștiinței, adică să uzeze de o formulă care nu are o bază legală, căci ar fi anticonstituțională. Nu poate impune unui evreu a presta un jurământ creștin, căci ar fi o violare a libertății Cultelor garantate de Constituțiune.

Deși religionea ortodoxă a răsăritului este religionea dominantă a Statului român, totuși exercitarea tuturor Cultelor, în afară de cea a religiei ortodoxe a răsăritului, este garantată constituționalmente și pentru prestarea unui jurământ în mod religios, judecata este deci ținută a cunoaște legalmente existența religiei și a cultului justițiabilului, deși el nu face parte din religia dominantă ortodoxă a Răsăritului.

În specie, judecata trebuie deci să recunoască:

- I. Existența legală a religiei israelite;
- II. Organizația legală a acestui Cult, și
- III. Regulile sau normele legale israelite în această materie de jurământ.

În legislațiunea noastră actuală, nefăcându-se niciieri mențiune de religia evreiască, unii judecători vor să se prevaleze de dispozițiuni din legislația veche, în care religia noastră se află menționată și prin urmare se fac forte prin aceste dispozițiuni de a impune un ce, ce ar fi existând în acele timpuri.

Ei caută deci a se pune sub scutul unei *Anafore a Ministrului Dreptății din 1844, punie 13 sub no. 4003 pentru forma jurământului ce se cuvine a se depune în judecăți de israeliți și care s-a încuviințat prin rezoluție Domnească*, fiind în vigoare astăzi în tot Regatul României, *recunoscând prin aceasta existența legală a religiei israelite*.

Admițând aceasta deocamdată, relevăm cum că în acele dispozițiuni se mai vorbește și de chestiuni de organizare a Cultului israelit și naște întrebarea acuma, cea organizație, dacă a existat la 1844 există ea oare încă și acuma?

Dacă la 1844 organizația cultului israelit existentă ar fi găsită ca admisibilă procedarea indicată, există oare astăzi o organizațiune care să se pronunțe cu cădere asupra validității aceluia jurământ din punctul de vedere al Cultului și anume sub scutul art. 21 al Constituțiunii actuale, căci la 1844 acea garanție n-a existat și nu se poate proba că nu era o violare a conștiinței tocmai acea procedare, în contra căreia evreii n-au avut altă scăpare, neputând nici măcar să protesteze.

Întrucât însă în timpul de față nu există legalmente acele organe ale Cultului israelit care au existat la 1844, îndeplinirea celor cerute de Anafora Ministerului Dreptății

relativă la jurământul „More Iudaico” este legalmente imposibilă și orice procedare contrarie este afară din lege.

Anaforaua Ministerului Dreptății nr. 4003 din 1844 cere ca jurământul să se presteze în prezența unui rabin.

Legiuirile actuale nu ne arată cine-i rabin.

Pentru acest scop trebuie să recurgem iar la legiuirile vechi și stabilim că la 1834 este publicată în Manualul administrativ, vol. I, pagina 524 următoarea:

Înalta Resoluție

„Veniturile lui hahambașa și numirea rămân desființate, având nația israelită a-și alege un rabin pentru ale legii, pe care prin Sfat se va supune la întărirea Domnului”.

Deci la 1834 și desigur și la 1844 rabinii erau legalmente recunoscuți.

Dar astăzi? Cine-i rabin? Cu ce se justifică calitatea lui? Este legal oare a lua pe cel întâi venit de a-l investi cu o autoritate pentru săvârșirea unui act de cea mai mare însemnătate?

Deci, nefiind organul cultului, nu se poate săvârși actul religios (jurământul) reclamat de Anaforaua Ministerului Dreptății din 1844.

Dacă se va restabili starea din 1834, ca numirea rabinilor să fie legală [printr-o lege], atunci se va putea discuta dacă are temei Anaforaua din 1844, iar până atunci ea e de fapt și de drept neexecutabilă și orice procedare contrară este absolutism, nelegalitate și violarea Constituției [...] ⁴

BUCUR, nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 51-55

¹ Tocilescu, George G., *Curs de procedură civilă*, p. I-II, III, Iași (București), 1887-1895, 4 vol.

² Ibidem.

³ Nota 12 din Cuvânt introductiv.

⁴ Formule ale jurământului „More Iudaico”:

În Moldova:

1786, noiembrie 18

Mergând jidovul la giurământ, întâi să murgă la apă, să se scalde, fiind și fămeia lui față și jidovului să se tae unghiile de la mâini și de la picioare, apoi să vie la școală curat și să-l îmbrace cu cămeșă de moarte care se cheamă jădovește ketle și să-i pue tamaș în cap, (adică lilonul) și legăturile care se chiamă jidovește teflim, să pue pe mâna stângă și pe frunte legăturile și carte de 10 porunci să o fie în mână și dulapul unde stau cele 10 porunci să steie închis.

Acest giurământ să-l facă luni și să aprindă lumânare de ceară niagră, atât pentru dânsul, cât și pentru căl copiii va ave și să se culce acel giurător pe năsălie, care se cheamă jădovește mite, cu fața în sus, dezdimineață, pe nemâncate. Și unul din jădovi să trâmbițezi în trâmbița lor pe deasupra giurătorului de trei ori: întâi o dată, a doilea de trei ori, al treilea de 7 ori și din trâmbiță să iasă de 7 ori glas. Și lumânare să fie în mână școlneche deasupra giurătorului și hahamul să zică aceste cuvinte ce sunt sense jădovește și acel giurător să zică după haham aceste cuvinte și să pue 2 digite acel giurător pe ace carte ce serie aceste cuvinte jădovește: Șiima- Istroil- Ilohan- Adonoi- Ihod- Burah- Șimu- Kivoitu- Mamfin- Luiulum- Vochet- Unuhiu- Adonoi- Hin- Elinhim. Ha Caim loirum Murim Vecudiș (aceste 5 cuvinte să le zică de trei ori). Hailchir- Asarei- Așiișei- Meracu- Mițiraim- Luiimeih- Luișinoh- Luișein- Periahu- Perth- Viaștu- Sicher- Luisahmet- Beiz- Raihlu- Sarvatmur- Vihol- Aseri- Riziahu- Avraam- Isach- Iacov- Moise- Aron- David- Solomon.

Și terminând acest jurământ rabinul adaugă:

Acum, de nu iești drept, să rămâi ca Koireh și să te duci în pământ, cu fămeia, cu copiii și cu tot rodul tău care jădovește să chiamă aceste Jin (zin) Kinder Tester (Tochter) Sfister (Șfester) Mamul (tatăl lui) Ghiubir (ghebur) Mitzan (mitsammen).

În Transilvania prevederile privind folosirea jurământului nu erau unitare. Una dintre formule era următoarea:

...Președintele o va recita, iar evreul, stând pe locul lui de la început, o va repeta cuvânt cu cuvânt:

„Eu N., jur pe viul Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, că cu adevărat și sincer, fără nici o înșelăciune, șiretenie sau prefăcătorie, fără a mă lăsa mituit cu bani ori daruri, sau îndemnat de invidie, ură, prietenie ori dușmănie, sau altceva, ca să acopăr ceea ce este drept și adevărat, că (aici urmează obiectul jurământului), iar dacă jur strâmb să fiu blestemat și osândit pe vecie, toate blestemele care sunt scrise în *Tora* să cadă asupra mea și a urmașilor mei, iar Dumnezeu cel nemuritor, care a făcut lumea, să nu-mi mai ajute la nici o treabă de a mea și să nu mă mai scape de nici un necaz, iar dacă am spus adevărul, atunci adevărul și singurul Dumnezeu Adonai să-mi fie într-ajutor, iar numele lui cel care nu poate fi rostit să fie sfințit”.

După depunerea jurământului, formula de jurământ să fie reproducă cuvânt cu cuvânt, împreună cu îndemnul de a nu se face sperjur, în protocolul judecătoresc. (*Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, vol. II/2, întocmit de L. Benjamin, M. Spielman, S. Stanciu, Buc., Ed. Hasefer 1990, p. 308, 284.)

Congresul, în urma referatului dr-lui Nacht, condamnă într-o Moțiune jurământul „More Iudaico” ca barbar și antimozaic.

Insistă pe lângă toate societățile religioase evreiești, rabini, hahami etc. să nu asiste la prestarea unui asemenea jurământ.

Decide, de asemenea, de a se adresa o petițiune dlui ministru de Justiție ca, cu ocazia modificărilor de introdus în legea procedurii civile, să se prevadă jurământul civil-religios și pentru evrei, cum este pentru toți românii, abrogându-se vechiul jurământ. (BUC'IR, *op. cit.*, p. 11-12.)

București, 1902, mai 28. Petiție adresată Ministerului de Interne privind controlul operelor de asistență socială și al activității culturale

Domnule Ministru,

Subsemnații locuitori israeliți din Capitală, pentru a favoriza instrucțiunea printre coreligionarii noștri, suntem nevoiți a întreține 9 școli primare de băieți, 4 școli primare de fete, 1 gimnaziu, 1 școală de comerț, 1 școală superioară de fete, 1 școală de meserie, cu un efectiv de 3.200 elevi și eleve; iar pentru ajutorarea celor nevoiași, întreținem un spital cu 30 paturi, un azil cu 50 bătrâni infirmi, un serviciu de asistență publică pentru cei săraci de tot, serviciu în care intră și acordarea de mijloace prin înapoierea la domiciliu a celor pauperi, care se pripășesc aici din alte localități; asemenea întreținem două cimitire, în care săracii se înmormântează fără nici o plată.

Toate aceste servicii de folosință publică, gratuite, care într-altfel ar incumba în sarcina Statului sau a Comunei, noi le întreținem din cotizațiile benevole, contribuite de fiecare locuitor evreu prin diferite asociații și comitete.

Fondurile trebuincioase pentru întreținerea celor arătate mai sus, fiind bani publici, este de sine înțeles că Statul, în primul rând, ar trebui să supravegheze ca aceste fonduri să parvie la destinația lor, ca acele venituri să nu fie supuse fluctuațiilor și bunelor grații ale indivizilor, căci aici sunt în joc interese publice, interese ce privesc direct pe Statul Român.

Întrucât Statul făcea uz de legiuirea din 1851 relativă la organizația Comunității din București, acea supraveghere a avut loc într-adevăr și era și eficace.

Însă, de mai mulți ani, fără ca acele legi să fi fost abrogate pe cale legislativă, guvernul nu a mai uzat de dreptul său în această privință și nici o altă autoritate, comunală

chiar, nu i-a succedat în această îndatorire, deși art. 44 și 50 din actuala lege comunală urbană îi impun aceasta.

Consecințele nefaste, deci, nu au putut să lipsească. Instituțiile zise se află în suferință. Fondurile acestea publice se află împrăștiate în mâini particulare, fără conservare temeinică și legală. Ba chiar, cum este de notorietate publică, o sumă de 60.000 lei a fost sustrasă de un membru din comitetul sinagogii Comunității și pentru care fapt justiția este sesizată, bani care în loc să stea în Casa de Depuneri, deoarece ei sunt bani publici, au stat în păstrarea aceluși individ.

Lipsa de supraveghere și control din partea Statului pe de o parte, iar interesul public al atâtor instituții de instrucțiune și de caritate, de altă parte, reclamă, domnule ministru, neapărat a se pune din nou în vigoare dispozițiile legiuirilor din 1843 și 1851, relative la Comunitatea israelită din Capitală, pentru care ne permitem a vă prezenta această umilă a noastră rugămintă.

Cu această ocazie vă rugăm, domnule ministru, a primi încredințarea înaltului nostru respect.

J.B. Brociner, Dr. M. Schachman, Dr. Kugel și alte semnături în număr de 100.
București, 1902, mai

AIN, Fond MAI, Inventar 315, ds. 1414/1920, f.6 f/v.

160

Bivolari, 1902, iunie 26. Primăria confirmă că H. Fridman este rabin la sinagoga din localitate

Primăria Comunei Bivolari
Plasa Turia, jud. Iași

1902, iunie, 26 zile
Nr. 2579

Domnule Prefect,

La ordinul dv. nr. 4721, cu respect răspund că Rabinul Haim Fridman este angajat la Comunitatea israelită din târgul Bivolari pe timp de zece ani și are etatea de 21 de ani.

Primar (ss.) indescifrabil

Notar, (ss.) Indescifrabil

AIN Iași, Fond Prefectura Jud. Iași, ds. 57/1902, Bisericile și comunitățile evreiești, f. 61.

Brăila, 1902, noiembrie 16. Tribunalul acceptă o altă formulă de jurământ decât „More Iudaico”

Tribunalul din Brăila, Secția a II-a
Jurnalul nr. 4175

1902, noiembrie 16

La apelul nominal au răspuns ambele părți, apelanta asistată de dl. avocat N. Ionescu și intimatul Herman David asistat de dl. avocat Gr. Petrescu.

Tribunalul

Având în vedere că pentru tranșarea litigiului, apelanta Anastasia Nițescu a deferit jurământ intimatului Herman David că Tribunalul admitând acest jurământ a dispus prin jurnalul nr. 2193, din 29 mai a.c., ca să se presteze More Iudaico, delegându-se cu această lucrare pe dl. membru supleant.

Având în vedere că dl. judecător delegat constată prin procesul-verbal dresat în ziua de 20 iunie a.c., că mergând cu părțile la sinagogă pentru a lua jurământul intimatului a găsit ușile închise, iar rabinul citat în regulă lipsă, că raportându-se Tribunalului acest caz prin jurnalul nr. 3136 din 19 septembrie a.c., a amendat cu 200 de lei pe rabinul I. Margulius și a dispus ca dosarul să se înainteze din nou d-lui supleant spre a lua jurământul numitului intimat.

Având în vedere că nici de data asta nu s-au putut aduce la îndeplinire dispozițiile jurnalului nr. 2193/902 căci dl. membru supleant constată prin procesul-verbal din 9 octombrie a.c.: că mergând la sinagogă a găsit ușile încuiate și că în același timp i s-a prezentat președintele comunității israelite, care a declarat că deși posedă cheile, nu le pune la dispoziția d-lui judecător, pentru motivul că jurământul More Iudaico ar fi contra prescripțiilor religiei mozaice și că nu înțelege ca afacerile bănești dintre particulari să se tranșeze la sinagogă, ci tot înaintea tribunalului care urmează a lua jurământul, în urmă de care dl. supleant a restituit tribunalului dosarul cauzei.

Având în vedere că în împrejurările expuse mai sus este imposibil de a se aduce la îndeplinire dispozițiile luate de tribunal prin jurnalul 3193, din 29 mai a.c., adică a se presta jurământul de către intimatul Herman David cu solemnitatea cunoscută More Iudaico, pentru aceste motive.

Tribunalul

Constată că este în imposibilitate de a se administra proba cerută de apelanta Anastasia Nițescu așa cum s-a dispus de tribunal prin jurnalul nr. 2193, din 29 mai 1902. După aceasta dl. avocat Ionescu din partea apelantei a cerut să se citeze rabinul la tribunal spre a se lua jurământul intimatului Herman David, dispunându-se ca rabinul să aducă cu sine Biblia și tablele lui Moise.

Dl. avocat Gr. Petrescu din partea intimatului a declarat că nu se opune.

Tribunalul

Văzând cererea apelantei și art. 241 din pr. civ.

Dispune

Ca intimatul să presteze jurământul în pretoriul Tribunalului și fixează termenul la 16 decembrie a.c. pentru când se va chema rabinul I. Margulius spre a servi de interpret și a aduce cu sine Biblia și tablele lui Moise.

Părțile iau termenul în cunoștiință^{1,2}.

(ss.) N. Bădescu Roșiori, M. Căpitănescu, Grefier Băltăgescu

BUCIR, p. 64-66.

¹ Aceeași instanță cu jurnalul nr. 4180, din noiembrie 1902, respinge cererea rabinului Israel Margulius de a fi dispensat de amenda de 200 de lei, deoarece nu a acceptat prestarea jurământului „More Iudaico” (*Ibidem*, p. 66-67).

² La Botoșani, rabinii Taubes și Landau au suferit numeroase condamnări pentru refuz de serviciu la prestare de jurăminte în Sinagogă, impuse de judecătorul de pace. Amenziile ating suma de o mie de lei. Ambii rabini au făcut apel la tribunal unde amenziile au fost aprobate. („Egalitatea”, An XIV, nr. 23, 13 iunie 1903, p. 179).

162

Tg. Burdujeni, 1902, decembrie 9. Comunitatea israelită solicită ajutor material pentru victimele incendiului din localitate

Onor D-le Ignatz Samitza – Craiova

Prin prezenta ne permitem a ne adresa la dv. cu următoarele rugăminți:

Voim a crede că vă este cunoscut incendiul din târgul nostru care a izbucnit în noaptea de 20 iulie trecute, consumând aproape 100 de case, din care cea mai mare parte aparțin coreligionarilor noștri, prefăcând toată averea lor în cenușă, încât o mulțime de familii au rămas pe drumuri în cea mai neagră mizerie, mai ales acum iarna, care a început înainte de vreme și cu asprime; o mulțime de familii nu sunt în poziția să-și procure lemne de foc și haine pentru ei și pentru copiii lor spre a-și acoperi trupurile lor aproape degerate. Vă rugăm, deci, să binevoiți a dispune a se colecta în Templul dv. Coral ceva bani pentru incendiații din târgul nostru, precum s-a făcut la Templul Beth-El din orașul dv. Banii îi veți adresa casierului nostru Iosef Marcovici, Burdujeni.

În speranța că veți da curs rugăminții noastre avem onoare a vă saluta¹.

Președinte, (ss.) Chaim Ruckenstein

Secretar, (ss.) M. Zalberg

Către Epitropia Comunității Israelite de rit occidental din Craiova

ACIER, Fond VI, ds. 200, f. 136 f./v.

¹ Demersuri asemănătoare au fost făcute și către alte Comunități Israelite din țară.

București, 1902. Rabinul A. Taubes despre jurământul „More Iudaico”

1) Jurământul care leagă conștiința evreului e cel prevăzut de Sf. *Tora*, adică, când zice: „Jur în numele Eternului Dumnezeu că...”, sau chiar când jură numai pe una din atribuțiunile Sale, sau dă mâna dreaptă și în formă de jurământ. (Talmud-Șebuoth, 32; Maimonide, cap. 2, 2; 11.; Șulhan Aruh, Iore deah, 236.2; 237.2)¹.

2) Jurământul leagă pe evreu, dacă l-a pronunțat singur sau dacă judecătorul i l-a citit și el auzindu-l a răspuns: Amin! Sau *hen!* (așa e), sau „il primese”!, sau oricare altă afirmațiune.

3) Jurământul îl leagă față de un neevreu, tot așa ca și față de un evreu (Ioșua, 6.22 23; Ezechiel, 17.18; II Chron. 36.13; Talmud Cherithot, 5; Iore deah, cap. 232.11; 237. 1-2).

4) Îl leagă făcându-l în orice loc, în orice limbă, în orice formă, și înaintea judecătorului neevreu (Maimonide, H. Șebuoth, IX, 12..., și Sifse Kohen, ad loca).

5) Toate ceremoniile întrebuițate într-un timp de Gaonimi serveau spre a se evita ca jurământul să fie pronunțat direct în numele Eternului. Marele Maimonide în tot tratatul său despre jurăminte nici nu pomenește de ele! Îndată ce jurătorul jură în numele Eternului Dumnezeu, cad toate ceremoniile și chiar punctul esențial – ținerea în mână a sf. *Tora* – devine de prisos, mai ales îmbrăcarea cu Talesul și cămașa mortuară și alte nerozii, prevăzute în colecțiunea de legi, vol. 1, dar care nu au nici un singur punct de reazem în *Talmud*, baza legislațiunii iudaice.

Cât de bine și just zice marele rabin Aron din Strasbourg în protestul său contra jurământului More Iudaico (1835): „că e imoral, pentru că întărește pe cel ce jură în crezământul că invocarea numelui lui Dumnezeu e nesuficientă – fără aceste ceremonii!!” (Isr[aelitische] Annalen, 1840, p. 243)².

A. Taubes, Despre jurământul la evrei și jurământul „More Iudaico”, București, Tipo-litogr. „Tiparul”, 1902, p. 29-30

¹ Comentând caracterul jurământului, autorul sublinia:

„Are jurământul o natură religioasă sau civilă sau o natură dublă: religioasă-civilă? Această întrebare a împărțit jurisprudența și doctrina celor mai renumiți juriconsulți din străinătate și din țara noastră.

Din cele ce am expus până aici reiese clar că jurământul atât în vechimea foarte îndepărtată, cât și după slânta Scriptură și *Talmud*, a fost și este un act esențialmente religios, un act de venerațiune dumnezeiască. Căci cine cheamă pe Dumnezeu ca martor pentru adevărul unei mărturii, acela recunoaște cu aceasta atotștiința și veritatea lui Dumnezeu, deoarece tocmai pe aceasta se bazează invocarea mărturiei și aduce totodată lui Dumnezeu ca atotștiutorului și adevăratului un omagiu, pentru că-l recunoaște solemn ca atare înaintea oamenilor. E și evident că un alt jurământ decât cel religios nu există, și nu poate exista. Cine vrea să îndepărteze momentul religios din jurământ, acela ridică cu aceasta noțiunea jurământului. Dacă se jură la altceva decât la Dumnezeu, aceasta tocmai nu e jurământ, ci o afirmare, cum se face în viața omenească de toate zilele. Jurământul e un act civil numai când nu se pomenește numele lui Dumnezeu sau al uncia din atribuțiunile sale; îndată însă ce se invocă ca martor pe

Dumnezeu, atotștiutorul și sfântul și răzbunătorul sperjurului, jurământul nu poate avea alt caracter decât *religios*". (*Ibidem*, p. 30-31)

² Dintre concluziile autorului:

„În ceea ce privește jurământul pentru evrei, formula cea mai severă, care poate fi aplicată în mod practic și care leagă cu prisosință conștiința *oricărui* evreu...: «Jur pe sfânta Biblie, în numele lui Abraham, al lui Isaac și al lui Iacob, ca la toate punctele de jurământ ce voi fi întrebat de judecată, să răspund adevărul și nimic alt decât adevărul! Amin!».

A obliga pe evreu, fiindcă e evreu, să jure o altă formulă decât cea menționată – afară de cazuri excepționale – mai ales a-i pretinde formula abjectă *More Iudaico*, demult desființată în toate țările civilizate, e după toate rațiunile o întreită călcare de lege: inconstituțional, imoral și contra spiritului legiurii române!". (*Ibidem*, p. 51)

164

București, 1903, aprilie 29. Aprobarea Regulamentului pentru eliberarea certificatelor de rabin cu dreptul de a fi scutit de serviciul militar

CAROL I

prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la Departamentul cultelor și instrucțiunii publice sub Nr. 7170 a.c.

Am decretat și decretăm:

REGULAMENT

pentru eliberarea certificatelor de rabin cu dreptul de scutire de serviciul militar

Art. 1. Nu vor beneficia de dispozițiile art. 22 din legea de recrutare decât acei tineri israeliți care vor poseda certificat de absolvirea studiilor teologice mozaice în condițiile regulamentului de față și care vor îndeplini și celelalte condiții prevăzute în regulament.

Art. 2. Rabinul care vroește a elibera certificate de absolvire a studiilor teologice mozaice trebuie să adreseze Ministerului o cerere însoțită de acte prin care să probeze:

a) că are etatea de 30 ani împliniți

b) că a exercitat fără întrerupere funcția de servitor al cultului mozaic cel puțin 10 ani în urma angajamentului încheiat cu reprezentanții uneia sau succesiv ai mai multor sinagogi și recunoscut de minister

c) că cunoaște limba română; cunoașterea limbii românești va dovedi-o printr-un certificat eliberat de revizorul școlar respectiv¹

d) că are purtare bună în societate, va dovedi că satisface condiția aceasta printr-un certificat eliberat de autoritatea comunei unde a trăit cei din urmă trei ani

e) că este născut și crescut în țară.

Art. 3. Ministerul examinând actele acordă sau nu autorizarea.

Art. 4. La examenul pentru eliberarea certificatului de absolvire a studiilor teologice mozaice va asista și revizorul școlar respectiv în ceea ce privește examenul asupra limbii românești. Revizorul va supune pe candidat la examen sumar spre a se încredința că posedă limba românească.

CertIFICATELE DE ABSOLVIRE SE VOR DA DINTR-UN REGISTRU CU MATCĂ, ELE VOR FI SEMNATE DE RABINUL CARE A FĂCUT EXAMENUL ȘI VIZATE DE REVIZOR.

Art. 5. Tânărul care se găsește în posesia certificatului de absolvire a studiilor rabinice poate contracta cu reprezentanții unei sinagogi angajamentul de a servi ca rabin sau ajutor de rabin.

Asemenea angajamente primite de Minister și autentificate de tribunal dau rabinilor și ajutorilor de rabini dreptul de a beneficia de art. 22 din legea de recrutare în măsura prevăzută în articolul următor².

Art. 6. Numărul rabinilor și ajutorilor de rabini ale căror angajamente se vor primi de minister, care vor beneficia de art.22 din legea de recrutare, se fixează după numărul templelor sau sinagogilor și caselor de rugăciuni, în modul următor:

Fiecare templu sau sinagogă va putea avea câte un rabin și câte un ajutor de rabin; fiecare casă de rugăciuni va putea avea numai un rabin sau ajutor de rabin. Se înțelege prin templu sau sinagogă un loc de rugăciune care are un local propriu și special pentru această proprietate a comunității clădit anume sau amenajat care să aibă ca destinație unică și permanentă numai pe acea a cultului mozaic, iar prin casă de rugăciune o cameră sau mai multe într-o casă particulară consacrate cultului mozaic.

Lista templelor, sinagogilor și caselor de rugăciune existente în momentul de față se anexează la acest regulament și face parte din el. Ea nu se va putea modifica decât printr-o încheiere a Consiliului de Miniștri și prin decret regal³.

În orice caz, pentru o localitate nu vor putea fi mai mult de o sinagogă sau o casă de rugăciune la 100 familii de religie mozaică care să beneficieze de dispozițiile acestui regulament; dacă vor fi mai multe cele ce vor trece peste acest număr nu se vor bucura de aceste dispoziții.

Art. 7. Reprezentanții sinagogilor sunt liberi să contracteze angajamente peste numărul arătat în art. 6, dar asemenea angajamente nu dau rabinilor care le încheie dreptul de a fi scutiți de serviciul militar și nici Ministerul nu va lua act de dănele.

Art. 8. Un rabin, ajutor de rabin, pentru a putea fi scutit de serviciul militar trebuie să servească neconținut până la vârsta de 30 de ani ca servitor al cultului.

Dacă angajamentul făcut cu reprezentanții unei sinagogi este de scurtă durată, rabinul sau ajutorul de rabin va trebui să-l reînnoiască neconținut până la vârsta de 30 de ani cu aceeași sinagogă sau cu altele, astfel ca această vârstă să-l găsească slujind ca servitor al cultului, fără întrerupere.

Art. 9. Rabinul sau ajutorul de rabin care a contractat un angajament în virtutea căruia este scutit de serviciul militar trebuie să locuiască în localitatea unde a contractat, să aibă bună purtare în societate, să nu întreprindă nici un fel de comerț nici singur nici în tovarăsie cu alții și nici de alte afaceri să nu se ocupe decât de acela de servitor al cultului mozaic.

Îndată ce se va constata prin unul din organele administrative sau pe altă cale că nu respectă aceste îndatoriri precum și pe acea de a exercita neîntrerupt atribuțiile de rabin până la 30 ani, angajamentul său va fi nul pentru Minister și aceasta se va aduce imediat la cunoștință Ministerului de Război spre a revoca celui rabin scutirea de serviciu militar.

Art. 10. Certificatele care în momentul punerii în aplicare a acestui regulament se găsesc înaintate Ministerului cu angajamente încheiate în regulă sunt valabile dacă sunt eliberate de rabini care satisfac prevederile art. 2. De angajamentele contractate pe baza acestor certificate se va ține seamă observându-se dispozițiile art. 6.

Art. 11 și cel din urmă. Ministrul Nostru secretar de stat la Departamentul cultelor și instrucțiunii publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor regulamentului din decretul de față. Dat în București la 29 aprilie 1903.

Carol

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice, Spiru Haret

MO nr. 26, 4 mai 1903, p. 861-862.

¹ Regulamentul pt. acordarea dreptului de rabin prevede ca concurenții, mai înainte de a ocupa postul de rabin, trebuie să fie examinați de către revizorii școlari respectivi, dacă știu să scrie și să citească românește. Ministerul Instrucțiunii a pus în vedere revizorilor școlari de a aplica cu strictețe litera regulamentului. („Egalitatea”, An XXI, nr. 12, 19 martie 1910, p. 97.)

² La 26 februarie 1909 art. 5, alineatul II se modifică prin decret regal în felul următor:

„Asemenea angajamente, primite de ministere, se vor autentifica prin tribunal, pentru sinagogile și casele de rugăciuni din comunele urbane, reședinți de județe; se vor autentifica prin judecătoriile de ocoale respective, pentru sinagogile și casele de rugăciuni de la sate și din comunele urbane, nereședinți de județe. Aceste angajamente dau rabinilor și ajutorilor de rabini care le contractează dreptul de a se folosi de dispozițiile art.23 din legea de recrutare, în măsura prevăzută în articolul următor.” (MO nr. 272, 6 martie 1909, p. 10846)

³ Tablou sumar cuprinzând numărul sinagogilor și caselor de rugăciuni

Județ	Sinagogi		Case de rugăciune		Observații
	urban	rural	urban	rural	
Argeș	1	-	-	-	-
Bacău	1	9	22	-	-
Buzău	1	-	2	-	-
Brăila	3	-	8	-	-
Botoșani	17	16	42	-	8
Constanța	1	-	1	-	-
Covurlui	12	4	11	-	2
Dâmbovița	-	-	2	-	-
Dorohoi	28	21	6	-	1
Dolj	4	-	-	-	-
Fălciu	7	7	-	-	3
Gorj	-	-	1	-	-
Ilfov	21	-	13	-	-
Iași	78	15	36	-	6
Ialomița	1	-	1	-	-
Mehedinți	2	-	-	-	-
Muscel	-	-	-	-	-
Neamț	22	1	3	-	15
Olt	-	-	1	-	-
Prahova	2	-	5	-	-
Putna	8	4	4	-	2
R. Sărat	2	2	2	-	-
Roman	10	5	8	-	-
Romanați	1	-	-	-	-
Suceava	8	7	4	-	11
Tecuci	2	6	-	-	2
Teleorman	1	-	3	-	-
Tutova	7	4	2	-	-
Tulcea	8	-	1	-	-
Vâlcea	1	-	-	-	-
Vaslui	6	4	4	-	-
Vlașca	2	-	-	-	-
Total	257	105	172	-	59

Total general: 593

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, (ss.) Sp. Haret

Pentru a putea pune în aplicare Regulamentul, administrația Casei bisericilor a adresat prefectilor o circulară prin care le cere să dispună ca pe tablourile sinagogilor și caselor de rugăciune după care i-au înaintat copii, să se noteze la fiecare: numele și prenumele rabinului și ale ajutorului de rabin, etatea, studiile ce are și unde e născut. Pentru acei rabini care n-au încă etatea de 30 ani împliniți, se va nota, în afară de cele de mai sus, să se precizeze dacă are certificat de studii și de care rabin e liberat, dacă are act de angajament cu membrii reprezentanți ai acelei sinagogi sau case de rugăciuni și dacă actul acesta este sau nu vizat de minister. După ce tablourile vor fi astfel completate cu toate lămuririle, se vor trimite administrației Casei bisericilor. („Egalitatea”, An XIV, 1903, nr. 19, 16 mai, p. 149.)

Ministerul de Război a atras atenția Ministerului de Interne la 7 mai 1915 că „unele primării și poliții liberează cu multă ușurință certificate prin care atestă că persoana căreia i s-a eliberat are calitatea de rabin și face slujba religioasă în anumite localități unde nici nu locuiește iar cei interesați caută a se folosi de aceste certificate pentru a fi scutiți de serviciul militar”.

Rog puneți în vedere tuturor autorităților comunale, polițienești și administrative din județ a nu mai proceda cu atâta ușurință la liberarea de certificate pentru rabin căci se expun la aspre pedepse.

Astfel de certificate se eliberează numai în condițiunile prevăzute prin art. 9 al regulamentului pt. absolvirea studiilor teologice mozaice publicat în Monitorul Oficial nr. 26 din aprilie 1903.

p. ministru de Interne, (ss.) C.D. Dimitriu
Nr. 32545”

(AIN Iași, Fond Prefectură, ds. 46/1915, f. 31-32.)

165

Iași, 1904, februarie 15. Statutul Spitalului Israelit din Iași (fragmente)

STATUTE

Cap. I

Despre Administrație

Art. 1. Spitalul se administrează de o epitropie compusă din 17 membri aleși de către o adunare generală pe timp de 3 ani.

Foștii epitropi pot fi realeși.

Art. 2. Epitropii la intrarea în funcțiune vor alege din sânul lor 1 președinte, 2 vicepreședinți, 1 casier, 1 controlor care va fi însărcinat și cu contenciosul, 6 administratori și 6 administratori ai cimitirelor din Iași.

Art. 3. Funcțiunile și sarcinile tuturor epitropilor sunt onorifice [...]

Cap. II

Drepturile și atribuțiile epitropilor

Președintele

Art. 5. a) Președintele este în drept a reprezenta spitalul și administrația cimitirelor înaintea tuturor autorităților judiciare și administrative din țară și străinătate.

b) A convoca și prezida ședințele epitropiei și adunările generale.

c) A supraveghea mersul și gestiunea acestor instituții.

d) A îngriji ca încasările tuturor veniturilor spitalului și cimitirelor să se facă la timp și în mod regulat.

e) Este în drept a da procură generală și specială oricărui membru al epitropiei sau direct unor avocați.

f) A dispune să se trimită cu 5 zile înaintea fiecărei adunări generale tuturor membrilor regulați câte o dare de seamă de gestiunea anului trecut, precum și un proiect de buget pe anul viitor.

Vicepreședinți

Art. 6. Vicepreședinții în lipsa președintelui îl înlocuiesc în toate drepturile și obligațiile sale [...]

Cap. IV

Despre veniturile spitalului

Art. 15. Veniturile spitalului se compun

- a) Din chiria tuturor imobilelor sale.
- b) Din cupoanele fondurilor inalienabile, compuse din efecte publice donate în folosul spitalului.
- c) Din cotizațiile membrilor.
- d) Din ofrande voluntare și alte venituri extraordinare.
- e) Din 50% din venitul net anual al cimitirelor israelite ieșene [...]

Cap. VI

Despre adunarea generală și alegeri

Art. 21. La 15 aprilie a fiecărui an, președintele epitropiei sau locțiitorul lui vor convoca o adunare generală pentru prima săptămână a lunii mai.

Această convocare se va face prin o publicație în una din foile locale și prin invitații personale la toți alegătorii cu drept de vot, în care se va specifica ziua, ora și locul unde adunarea generală va trebui să aibă loc.

În caz de trebuință, epitropia poate convoca o adunare generală extraordinară, păzind regulile prescise de prezentul articol...

Art. 24. Adunarea odată constituită, președintele epitropiei sau locțiitorul său deschide adunarea și conduce deliberările...

Art. 27. În baza art.50 din legea comunală epitropia va înștiința în scris despre această alegere pe d-l Primar al orașului, cu rugămintea de a trimite un delegat al său spre a asista și semna procesul-verbal de operația alegerii [...]

Cap. VII

Despre serviciul medical

Art. 29. Serviciul medical se împarte în două secțiuni: secția bolilor chirurgicale și secția bolilor interne.

a) La secția bolilor chirurgicale vor funcționa un medic primar, doi medici secundari și un intern. La secția bolilor interne vor funcționa un medic primar, un medic secundar și un intern.

Studentii care vor voi să facă serviciu în mod gratuit pentru a practica vor putea fi admiși de epitropie.

b) Nici un medic nu va putea funcționa la spital decât în virtutea unui concurs.

c) Pentru secția chirurgicală sunt dispensați de concurs: profesorii universitari sau agregăți specialiști de orice religie.

Art. 30. Concursul va avea loc în fața unei comisii speciale compusă din 2 profesori universitari, din care unul din București și unul din Iași și un medic de religie mozaică cu un stagiu de cel puțin 15 ani.

Membrii acestei comisii vor fi trași la sorți de epitropii.

Art. 31. Pentru a putea concura la postul de medic primar, candidații vor întruni următoarele condițiuni:

a) Vor trebui să fie de religie mozaică¹.

b) Să fi practicat ca medic la un spital cel puțin 3 ani, sau să fi practicat medicina în Iași cel puțin 10 ani.

Pentru postul de medic secundar se cer următoarele condițiuni:

a) Candidatul să fie de religie mozaică.

b) Să fi practicat ca medic la un spital cel puțin 2 ani, sau să fi practicat medicina în Iași cel puțin 5 ani.

Art. 32. Comisia va recomanda epitropiei candidații reușiți, epitropia, după ce se va convinge că concursul s-a ținut în mod regulat, îl va numi ca medic al spitalului pe zece ani.

Dacă pentru un singur loc vor fi proclamați 2 sau mai mulți candidați reușiți, epitropia va decide prin sorți.

Dacă după 3 publicații nu se va prezenta nici un medic pentru concurs, precum în caz de vacanță prin moarte, retragere de bunăvoie sau limită de vârstă, sau îndepărtarea din cauză de neglijență în serviciu, epitropia va fi în drept a numi în mod provizoriu până la concurs un medic întrunind condițiile prevăzute la art. 31 și obținând cel puțin o majoritate de 11 voturi. Tot astfel se va proceda la numirea profesorilor sau agregaiților menționați în al. c de sub art. 29.

Medicii secundari actuali vor rămâne în funcția lor timp de 10 ani cu începere de la aprobarea prezentului statut, fără a fi supuși la concurs.

Pentru vacanța actuală a unui medic primar secția bolilor interne, concursul se va publica și va avea loc la 4 luni de la data aprobării statutului de față.

Cap. VIII

Dispoziții generale

Art. 33. Membri ai spitalului pot fi numai acei israeliți care vor fi admiși de președintele și casierul spitalului sau susținuți de 3 membri cotizanți.

Art. 34. Se vor întocmi regulamente speciale pentru serviciul interior al spitalului și al cimitirelor, spre aplicarea dispozițiilor conținute în aceste statute și care nu vor putea fi contrare spiritului acestor stipulații [...]

Art. 37. Zece zile după aprobarea statutelor de față, epitropia actuală este datoare a convoca o adunare generală pentru alegerea de noi epitropi, pe baza stipulațiilor acestor statute.

Ziua fixată pentru această adunare trebuie să fie cel mult 30 de zile de la aprobarea acestor statute...

Aceste statute s-au votat și admis de adunarea generală ad hoc din ziua de 15 februarie 1904, sub președinția d-lui Primar al Comunei Iași^{2,3}.

Statutele Spitalului Israelit din Iași, Iași, Tip. H. Goldner, 1904, p.3-14 (fragment).

¹ În practică, la spitalele israelite au lucrat și medici creștini. Darea de seamă privind bilanțul de venituri și cheltuieli pe anul 1905-1906 menționează rezultatele pe această perioadă, arătându-se că: au fost consultați și tratați: în spital 1.264 pacienți; ambulatoriu 14.970, iar în policlinica chirurgicală 19.760. Apreciind această bogată activitate, documentul precizează că alături de rezultatele materiale îmbucurătoare „succesul moral a fost la aceeași înălțime și aceasta se datorează corpului nostru medical în frunte cu dl. profesor Ernest Juvara, care cu abnegație, zel... își îndeplinește frumoasa misiune la care e chemat” (*Darea de seamă...*, Iași, Tip. H. Goldner, 1906, p. 3).

² În *Darea de seamă pe anul financiar 1919-1920* se arată că fondul inalienabil al instituției a crescut cu 158.800 lei și cu proprietatea asupra a patru bunuri imobiliare. De asemenea spitalul a creat un curs pentru surori de caritate pe o durată de 6 luni, prima serie fiind absolvită de 12 eleve. Spitalul a fost înzestrat cu o instalație completă de radiografie în perfectă stare de funcțiune prin actul generos al Reginei Maria și al lui N. Chrissoveloni, bancher. Darea de seamă a fost semnată de Moritz Wachtel, președintele Comunității din Iași. (Darea de seamă și bilanțul de venituri și cheltuieli ale Spitalului Israelit din Iași și ale Secțiunii „Ilevra Kadoșa” pe anul financiar 1919-1920, Iași, Tip. H. Goldner, 1920, p.I-VIII).

³ Ca urmare a invitației adresate de conducerea spitalului, un delegat al Primăriei Iași, consilierul dr. Țăranu, a asistat la Adunarea Generală a membrilor cotizanți și donatori ai Spitalului Caritas din 16 mai 1910. (AIN Iași, Fond Primăria Com. Iași, ds. 227/1910, f. 5-6).

166

Ploiești, 1904, februarie 24. Opiniile magistratului N.M. Pârvulescu în legătură cu folosirea jurământului „More Iudaico”

Nu este nevoie ca jurământul să se facă în limba evreiască și nici nu este nevoie ca rabinul să asiste pe evreu, fie ca reprezentant al religiei, fie ca translator al tribunalului. Jurământul se va face în limba română, evreul va pune mâna dreaptă pe sfânta Biblie, deschisă la [Cartea] II Moise, cap. 20, verset 7¹ și se va repeta după judecător formula jurământului, modificată în felul următor: «Jur pe Sfânta Biblie și înaintea lui Dumnezeu, Dumnezeul lui Abraham, al lui Isaac și al lui Iacob, care știe toate, că voi mărturisii adevărul și nimic alt decât adevărul nostru faptelor auzite, asupra cărora partea potrivnică îmi cere mărturisirile»².

Ploiești, 24 februarie 1904

„*Curierul Judiciar*”, an XIII, nr. 37, 16 mai 1904, p. 310

¹ *Ieșirea*, A doua carte a lui Moise, cap. 20, verset 7. Biblia sau *Sfânta Scriptură*. Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, f.a. p. 89.

² Unii magistrați, manifestând înclinațiile lor antisemite, insistau pentru prestarea jurământului „More Iudaico”. Astfel, la 20 martie 1902, consilierul Sp. Stătescu adresa Curții de Apel din București un raport în care arată că el a cerut unui împetricinat, Herman Goldenberg, să presteze acest jurământ, care ar fi fost atestat prin „analofraua Ministerului Dreptății din 13 iunie 1844, sub nr. 4003 pentru forma jurământului ce se cuvine a se depune în judecată de israeliți (sub nr. 308) și care s-a încuviințat prin rezoluție Domnească. fiind în vigoare și astăzi în tot Regatul României, aceasta în scopul de a nu schimba ceaușul vreo literă sau altceva care să împuțineze puterea jurământului înaintea jidovului jurător.

Am cerut Rabinului ca să meargă cu mine împreună cu partea care a dat jurământul, foarte de dimineață spre a-l apuca pe jidov dacă se poate în așternut înainte de a-și face rugăciunea dimineții, aceasta pentru motivul că jidovul ce are să jure să nu apuce a mânca sau a se îmbăta, căci în această împrejurare jurământul va fi zadarnic și în dauna celui împetricinat, deoarece jidovii caută a se îmbăta, căci ei fiind foarte superstițioși, cred că atunci fiindu-le mintea preocupată, nici una din câte sunt înșirate în jurământ nu se poate prinde de dânsul.

Am cerut Rabinului ca mai înainte de a merge cu toții la școală, să ne ducem mai întâi la baie, unde jidovul jurător să intre în scăldătoare (Mikve), și să se scufunde de trei ori, după care, îmbrăcându-se cu cămașa cea curată luată de acasă și celelalte haine, să se ducă la școala cea mare (Șil), unde trebuie săvârșit jurământul. Căci acolo trebuie să mergem la ora când putem apuca pe jidovi închinându-se și înainte de a pune la locul lor cele zece porunci ce i se citesc pe un amvon din mijlocul școlii, scoțându-le dintr-un sieriu așezat în peretele dinspre

răsarit. Pe acele zece porunci să le oprească Rabinul a nu le depune înapoi în sicriu (de fapt chivotul), căci se pot amesteca cu altele false (Pusel)" și enumeră și alte procedee ce ar trebui folosite pentru a-l obliga pe evreu să jure după preceptele religioase și a cerut opinia rabinului Schor, pe care CIR nu-l recunoaște ca rabin șef.

Rabinul a dat următorul răspuns:

„Domnule judecător,

Am citit tot și nu este defel după religionea noastră mozaică și niciodată nu s-a prestat jurământul după formula care mi-ați arătat; eu pot să pretez jurământul cum ne prescrie religia noastră și așa s-a prestat întotdeauna, dacă binevoiiți îi pot prescrie mai pe larg formula etc. Cu stimă, Ch. S. Schor, prim rabin”.

„În urma tuturor acestora, văzând că primul rabin cu care m-am întreținut o jumătate de oră spre a-i explica formele ce voiesc a se îndeplini mai înainte de depunerea jurământului, cum și care anume este jurământul ce trebuie să presteze Herman Goldenberg, forme și jurământ admise de alți rabini mai vechi ca d-sa încă din anul 1844 și care s-au încuviințat odată pentru totdeauna prin rezoluția Domnească din 13 iunie 1844, ca să se urmeze întocmai când se vor ivi asemenea cazuri, refuză de a executa aceste formalități, cum și de a da lui Goldenberg jurământul ce i-am prezentat, ceea ce rezultă din cartea sa de vizită pe care o alătur și al cărei conținut s-a trecut mai sus.

Văzând de altă parte că dacă aș admite a se presta jurământul fără îndeplinirea acestor solemnități și fără a se da celui ce trebuie să jure chiar textul de jurământ trecut în acest raport, care toate se găsesc detaliat trecute și explicate în Cursul de procedură civilă, vol. II al d-lui G. G. Tocilescu, profesor universitar, aș ajunge la rezultatul dorit de toți jidanii, ca sufletul și conștiința lor să nu fie deloc legate când au procese și li se deferă jurământul.

Într-adevăr, este chiar îndeobște cunoscut că toate societățile jidovești sioniste, care trec peste 600 numai în România, luptă din răspuțeri să se desființeze din legile noastre jurământul More Iudaico...”

Stătescu a refuzat să continue procedura judiciară; în consecință Curtea de apel București, deși se pronunță pentru aplicarea jurământului „More Iudaico”, hotără: „*Considerând că, Curtea, conform unei vechi și constante jurisprudențe, admitând jurământul «More Iudaico» a înțeles și ordonat să fie făcut în Sinagogă conform formulării date de rabin;*

Considerând că supunându-se primului rabin formula veche cuprinsă în zisul raport, el a declarat că refuză a lua părții jurământul, această formulă nefiind cea prevăzută de religia mozaică;

Că doar vederile împărțite de d. consilier delegat nu pot fi primite, și Curtea găsește că este timpul a delega un alt d. consilier pentru a aduce la îndeplinire dispozițiile sus menționatei încheieri.

Pentru aceste motive, delegă pe d. consilier Gr. Ștefănescu cu aducerea la îndeplinire a dispoziției prevăzute în încheierea nr. 3192 din 1901, Pronunțat în camera de consiliu. (ss) M. Paleologu, B. Bossy, I. E. Dobrescu”. (BUCIR Iași, Tip. H. Goldner, 1903, nr. 1, p. 55-64).

167

București, 1904, iulie 24. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice nu acceptă schimbarea denumirii „Congregația Templului Coral” în „Comunitatea Templului Coral”

„Domnule Președinte,

Cu privire la petițiunea dv., pe lângă care ne-ați înaintat noul proiect de statute, am onoare a răspunde că nu le putem aproba decât cu condițiunea de a se schimba termenul de „Comunitate” și a se lăsa tot cel dinainte „Congregațiunea” iar la art. 45 să se înlocuiască cuvintele „vor fi supuse ca și școalele publice” prin cuvintele „vor fi supuse ca și școalele private”. De aceea vă înapoiem proiectul de statute spre a-i face arătatele modificări.

p. Ministru, P. Gârboviceanu

D-sale d-lui Președinte al Congregațiunii Templului Coral, Loco^{1,2}

Dr. M.A. Halevy, *Monografia istorică a Templului Coral din București, Buc., 1935, p. 173.*

¹ Această atitudine a oficialităților românești era în contradicție cu faptul că multe comunități din Muntenia și Moldova erau recunoscute, fie de domnitori, fie de autorități administrative locale. De o asemenea denumire se folosea și Comunitatea de rit sefard din București. Printr-o decizie Curtea de Casație și Justiție secția I, nr. 20 din 4 decembrie 1897 a conchis că „o comunitate, fie chiar străină, cu scopuri religioase, culturale etc. este o persoană juridică în sensul Codului Calimach, chiar dacă pentru crearea ei n-a intervenit vreun act de autorizare din partea puterii publice” (Curierul Judiciar, nr. 15, 20 februarie 1900, p. 119-120.)

² Vezi și doc. 168-169.

168

București, 1904, noiembrie. Convocare în vederea alegerii organismelor de conducere ale Congregațiunii Templului Coral

Congregațiunea Templului Coral
de rit occidental din București

București, noiembrie 1904
No. 66

Domnule Membru,

Referindu-mă la circulara din față, am onoarea a vă pune în vedere că sunteți chemați a alege: 1) Noul Comitet compus din președinte, vice-președinte, casier și 6 consilieri; 2) 3 controlori; 3) 4 membri în Comitetul Școlar. Membri în Comitet și controlori pot fi aleși numai proprietarii de jețuri, iar ca membri în Comitetul școlar pot fi aleși și chiriașii de jețuri.

Alegerea va avea loc în cancelaria Congregațiunii din curtea Templului în ziua de duminică 5 dec. a.c., după epuizarea ordinii de zi, 1-5 enunțată în circulara din față.

Vi se alătură lista membrilor proprietari, aceea a chiriașilor de jețuri și un buletin de vot tipărit, purtând ștampilele Congregațiunii, aceea a președintelui și a casierului.

Orice buletin scris pe altă hârtie, sau care nu va avea ștampilele sus identificate, va fi considerat ca nul și neavenit.

La caz de veți fi împiedicat a veni la alegere, puteți trimite buletinul de vot în plic închis la adresa președintelui congreagației. Pentru acest scop vi se alătură și un plic anume pe dosul căruia veți semna numele d-tră, spre a se putea controla numărul celor în drept de a vota.

Președintele biroului de alegere va distruge plicul imediat după ce buletinul va fi pus în urnă.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni¹

Președinte, dr. Adolphe Stern

Secretar, Iosef A. Odesser

ACIER, Fond I, ds. 17, f. 57.

¹ Congregațiunea Templului Coral s-a constituit ca o comunitate de sine stătătoare, având menirea să se preocupe de îndeplinirea obligațiilor ce rezultau din rolul său de instituție de cult, de educație școlară a tineretului evreu, în general de progresul vieții spirituale a populației evreiești. Într-un proces-verbal concludiv încheiat la o constituire din 1873 se preciza, între altele: „Congregațiunea Templului Coral se constituie separat de Comunitatea Israelită din Capitală sub titlul de Congregațiunea Templului Coral, ritul occidental”, care nu va pierde nici un prilej pentru încercarea de reconstituire a Comunității centrale israelite, transformându-se ea însăși în Comunitate Israelită.

Odată cu alegerea lui Adolphe Stern în fruntea Congregației, cercul activității sale s-a extins, la Adunarea Generală din 28 octombrie 1901 fiind ales mai întâi vicepreședinte și apoi președinte. „Fiind una din corporațiunile israelite cele mai de frunte, dacă nu cea mai de frunte, din țară, cu o organizațiune veche și încercată, spunea noul președinte, cu fonduri însemnate, cu mare prestigiu și, ce e mai mult, cu personalitate juridică, ea era și este chemată a juca un rol însemnat în viața comunală comunitară. Congregațiunii Templului îi incumbă sarcina de a deveni nucleul, în jurul căruia să se grupeze toate sferile de interese israelite; măbind numărul membrilor săi, va crea și obține venituri noi și cu acest spor de puteri morale și materiale va întemeia o organizare comunitară solidă, care să îngrijească de cult, de învățământ, de bolnavi, de săraci, de toate interesele israelite, cum se practică în toate comunitățile din lume și cum era datina în vechile noastre obști israelite”.

Denumirea de „Congregația”, adoptată la 1876, după ce inițial – 1857 – era declarată Comunitate nu permitea o regurare a instituțiilor evreiești, care erau, la începutul secolului XX, mult mai numeroase. De aceea, la Adunările Generale extraordinare ale Congregației, din 1903 și 1904, se revine la titulatura inițială de Comunitate. În consecință, Statutul este modificat astfel:

Art. I. Comunitatea Israelită a Templului Coral – C.T.C. – numită până acuma: „Congregațiunea Templului Coral, de rit occidental”, are ca scop:

a) Întreținerea serviciului divin în Templul Coral, care s-a fondat și clădit de membrii săi pe terenul din strada Sf. Vineri, no. 13.

b) Întreținerea, înființarea, administrarea și subvenționarea de așezăminte de cult, învățământ, binefacere, asistență și alte instituțiuni obișnuite în comunitățile israelite.

Conștienți de necesitatea de a fi o parte a societății civile din România, de a dezvolta relații cu personalități și instituții oficiale ale statului român, liderii C.T.C. au păstrat permanent legături de colaborare, nu numai oficiale ci și prietenești cu mulți exponenți ai organismelor culturale de stat, culturale și administrative, de la Curtea Regală până la parlamentari, miniștri, prefecți și primari, oameni de cultură etc.

Este remarcabilă implicarea fruntașilor obștii evreiești bucureștene (medici, juriști, mari comercianți, bancheri, literați, profesori) în conducerea Comunității Templului Coral. Dăm în continuare componența a 3 comitete de conducere din diferite momente ale existenței acestei remarcabile instituții, care a rezistat istoriei, nu de puține ori vitroge.

1857 (anul inaugurării construcției Templului Coral): Isac Leib Weinberg; Marcus Homstein; Isaia Sabetay; Hirsch Rosenzweig; I. Avram Wisner; Membrii Comitetului: Emanuel Buchner, Lazăr Marcus, Iacob Löbel, H. Leib Loebel, Idel Goldenthal, Iosef Lazăr și Ghedalia Stern.

1901: dr. Adolphe Stern; S.L. Guttman; Ely Berkowitz; Ch. Lazarowitz; Borelly Wisner, Herman G. Breyer, Iancu Hechter, Iosef Juster, Samy Zentler (și S. Gansel), Bernhard Bercovici, Heinrich Mathias și Lazăr Wissner; Mayer Frankel, Adolf Salomon, dr. Max Schachmann și Wilhelm Statecke.

1919: Iancu Hechter, Oscar Staadcker, Adolf Berkowitzer, Ascher Kandel, Iancu Reischer și N. Miszonniky; Heinrich Mathias, Bernhard Bercovici și Noe Nathansohn. Preocuparea de atragere a fruntașilor obștii evreiești a continuat până în anii 1948-50². (I.M. Halevy, *Monografia istorică a Templului Coral din București*, 1935)

² În decursul existenței C.T.C. s-au constituit organisme și organisme adiacente cum ar fi: Biblioteca „Saniel Marcus”, Societatea culturală „Saron” care se ocupa cu studiul limbii ebraice, comisiunea literară, cea muzicală și cea artistică. Sub auspiciile C.T.C. și în organizarea societății „Saron” se desfășura o activitate editorială fiind publicate numeroase lucrări de iudaică, studii de istorie și reviste. Aveau loc șezători și expuneri (vezi doc. 540).

București, 1905, februarie 25. Adolphe Stern contestă decizia Ministerului Învățământului Public și Cultelor, argumentând necesitatea de a se adopta denumirea „Comunitate”

Domnule Ministru,

Spre răspuns la adresa dv. no. 2708 din 21 februarie a.c., avem onoarea a vă comunica că motivele care ne-au făcut să renunțăm la numirea „Congregațiune” sunt următoarele:

Comunitatea noastră a purtat numele de „Comunitate” *ab antiqua*, care numai la 1875 s-a înlocuit prin cuvântul „Congregațiune”¹, numai spre a nu fi confundat cu altă comunitate de pe vremuri. Voim acuma să reluăm numele nostru tradițional și istoric.

Numirea de „Congregațiune” este cu totul improprie pentru o obște israelită. Ea dovedește idei cu totul streine de ea, fiind rezervată unor anumite societăți religioase catolice din streinătate cu alt caracter și alte tendințe decât ale Comunității noastre, care n-are ca scop decât a îngriji de serviciul cultului, de școli și instituțiunile sale caritabile.

Toate comunitățile eterodoxe din țară poartă această denumire: Comunitatea evanghelică, catolică etc.

În ceea ce privește cuvintele „de rit occidental” ce se dă Congregațiunii, ele se întrebuințează spre a ne deosebi de ritul spaniol.

Coreligionarii noștri spanioli, deși originari din Spania și Portugalia, au adoptat ritul oriental, precum membrii Comunității noastre urmează ritul practicat de evreei din Europa occidentală.

De altminteri suntem dispuși a adopta în viitor denumirea de: „Comunitatea Israelită a Templului Coral din București”, și vă rugăm a aproba această denumire.

Primiți, Domnule Ministru, asigurarea prea distinsei noastre considerațiuni și a devotamentului fără margini.

București, 25/2 905

Președinte, Dr. Adolphe Stern²

Secretar, I.A. Odesser

Ibidem, p. 179.

¹ Vezi și doc. 167.

² La 4 mai 1905, MCIP acceptă solicitarea conducerii Templului Coral: „La adresa d-voastră no. 183 a.c. am onoarea a răspunde că, în urma lămuririlor ce ne-ați dat, consimțim la numirea de «Comunitatea Israelită a Templului Coral din București» și menținem cealaltă modificare ce v-am comunicat eu adresa noastră no. 17314”.

P. Ministru, dr. C.C. Chiricescu

Administrator, T. Julian (*Ibidem*, p. 176.)

București, 1905, iunie 23. Profesiunea de haham este asimilată cu aceea de ofițer de sănătate

Legea pentru legitimarea tabloului adițional de patentari, publicat în MO nr. 260 din 29 februarie 1900, publicată în MO nr. 66 din 23 iunie 1905, precizează la no. curent 23 că profesiunea de haham – tăietor de păsări – este asimilată cu profesiunea de ofițer de sănătate. A fost votată de Adunarea Deputaților la 29 mai 1905 și de Senat la 30 mai același an. Ministru de Finanțe era Take Ionescu.

Ministerul Justiției, Buletinul legilor pe anul 1905, București, „Atelierele Grafice Socec et Comp.”, Soc. Anonimă, 1907, p. 147-148.

Craiova, 1905, septembrie 14. Corpul I Armată aprobă permisii pentru sărbătorile de toamnă „militarilor de religieune mozaică”

Corpul I de Armată
Serviciul Statului Major

Corpul I de Armată

Către

Epitropia Comunității Israelite de rit spaniol din Craiova

La adresa D-voastră Nr. 60

Am onoarea de a vă face cunoscut că s-a dat ordin corpurilor de trupă și serviciilor din acest Comandament a acorda permisii pentru zilele de 17,18 și 26 septembrie curent, militarilor de religieune mozaică.

Primiți vă rog asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Din ordin

Șeful Satului Major, Colonel Ionescu

Șeful biroului, Căpitan, (ss.) Indescifrabil

ACIER, Fond VI, ds. 152, f. 131.

București, 1905, octombrie 1. Comunitatea Templului Coral contestă afirmațiile lui Ch. S. Schor, care susține că ar îndeplini funcția de șef-rabin

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

Confirmăm primirea adresei dv. nr. 17813 din 13 oct. '905 prin care ne înaintați o petiție a d-lui Chaim S. Schor¹, și avem onoarea a vă da următoarele explicațiuni:

D. Chaim S. Schor se intitulează „Prim Rabin al Comunității 'sraelite din București”. Or, acest domn nu este nici Prim Rabin nici măcar simplu Rabin al Comunității.

Pentru a fi rabin al unei Comunități se cer 2 condițiuni esențiale: cunoștințele necesare și numirea din partea unei Comunități.

1. Cunoștințele ce se cer unui rabin sunt de două feluri: rabinice și profane în general. Posesiunea acestor cunoștințe se justifică fie printr-un certificat de la trei rabini recunoscuți ca autorități, fie prin absolvirea unui seminar teologic. Asemenea seminare de teologie israelită există actualmente la Paris, Breslau, Berlin, Londra, Budapesta, Viena și Florența. Elevii trebuie să fi obținut titlul de bacalaureat. În Franța nimeni nu poate funcționa ca rabin, dacă nu posedă diploma seminarului rabinic din Paris; în cea mai mare parte a Germaniei și Austriei se cere pe lângă diploma de rabin și aceea de doctor în filosofie.

2. Pe lângă aceasta, acela care are diploma respectivă nu se poate intitula rabin al unei Comunități dacă nu este ales sau numit de o Comunitate în această funcțiune.

D. Chaim S. Schor nu are nici cunoștințele, nici nu este rabinul unei Comunități: în București nu există actualmente (afară de Comunitatea Evreilor Spanioli) decât Comunitatea Israelită a Templului Coral în baza unor statute aprobate de Ministerul Cultelor și recunoscută ca persoană juridică în baza unui decret domnesc din 1854.

Rabinul și predicatorul acelei Comunități este de la 1895 azi dr. M. Beck, absolvent al seminarului rabinic din Breslau și dr. în filosofie de la Universitatea din acel oraș. Comunitatea Israelită din capitală al cărei Rabin pretinde d. S. Schor a fi nu există!

Tatăl petiționarului, răposatul I. Eisig Schor, a fost simplu rabin în vremea când a existat încă o Epitropie a obștii evreilor din Capitală. De la 1874, când s-a desființat Epitropia, I. Eisig Schor încetă de a fi rabin. În realitate obștea evreilor din Capitală niciodată nu a avut Prim Rabin sau Marele Rabin, ci un colegiu de 2 sau mai mulți rabini, și aceasta numai în timpul Epitropiei.

Deci, d. Chaim S. Schor uzurpă un titlu ce nu-i aparține și exercită funcțiuni la care nu are nici un drept.

Până acum un an, d. dr. M. Beck, Rabinul Comunității noastre, a oficiat la primirea jurământului recruților evrei și suntem gata și de acum înainte a pune la dispoziție Templul nostru pentru acel scop, nu bineînțeles pentru prestarea jurământului „More Iudaico”, care este o urmă a evului mediu prin contradicere cu spiritul modern și cu dispozițiile legilor noastre.

Din cele de mai sus rezultă că Comunitatea noastră și rabinul ei are singura competență a îndeplini funcțiunile relative la cultul israelit din capitală.

Președintele Comunității Templului Coral, Dr. M. Beck

CIER, Fond V, ds. 17, f. 43 f/v.

Petițiunea lui Chaim S. Schor, prim-rabin din București, înregistrată la Ministerul Justiției sub nr. 29814/3 dec. 1899 [trimisă inițial la MIPC]:

„Subsemnatul Chaim S. Schor, prim-rabin al Comunității din București, viu cu profund respect: a vă pune următoarea cerere:

Ca succesor la Rabinat al răposatului meu părinte I. Eisig Schor, fost prim-rabin în capitală timp de 35 ani și zile, îndeplinesc toate atribuțiunile răposatului, servind ca și acesta Statul fără nici o retribuție într-un mod cu totul dezinteresat, și toți soldații israeliți din întreg corpul al doilea de armată sunt trimiși la mine spre prestarea muncii legale; asemenea mi se trimit din când în când din partea diverselor autorități pentru traducțiuni, informațiuni – pentru aceste servicii am renunțat ca și răposatul meu părinte la orice onorariu.

În contra am fost favorizați ca la toate instanțele judiciare din capitală: judecătoriile, tribunalele, Curțile etc., livindu-se un jurământ more-iudaico la care trebuie să fie de față un Rabin, am fost noi chemați, respectiv răposatul și după decedarea sa, eram eu chemat – pentru care primeam o taxă de la judecătorie de 5 lei – pentru un jurământ, și la tribunale și Curți lei 10, pentru jurământ.

Cu regret observ însă, că de un timp, pripășindu-se aci vreo doi așa ziși rabini din Polonia, Moldova etc., care cu toate că nu sunt recunoscuți de nimeni, nu știu prin ce manopere, tertipuri etc. de a fi ei chemați la restarea jurămintelor la judecătoriile, tribunalele etc., așa că serviciul meu neinteresat către Stat a rămas în ființă, fiind eu singur recunoscut de Ministerul de Război, și acolo unde aveam altădată un mic câștig am rămas pe afară.

După expunerea de mai sus, cred că Excelența dv. s-a convins că sunt foarte nedreptățiți, și-mi permit deci să apela la dreapta dv. judecată, rugându-vă de a mai binevoi a dispune printr-o circulară la toate instanțele judiciare din capitală, că fiind eu singurul Rabin recunoscut de Stat prin serviciile ce-i fac, să mi se adreseze numai mie la orice trebuință la jurămintele, traducțiuni etc.

În speranța că veți satisface cererea mea vă rog totodată a primi etc.

Prim-Rabin, (ss.) Chaim S. Schor²

P. conformitate, (ss.) Mănescu (*Loc. cit.*, f. 44 f/v.)

[Document elaborat și semnat de Ch. Schor, care a suscitât polemica de mai sus.

Certificat

Noi Chaim S. Chor Prim Rabin din Capitală autorizat de Onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii publice cu Nr. 8899 din 16 mai 1903 certificăm că d. Marcu Eskenasy fiul lui Elias M. Eskenasy Rabin din T. everin născut în anul 1875 luna mai a absolvit studiile teologiei mozaice și este apt a ocupa postul de Rabin și-i liberăm, conform noului Regulament relativ la liberarea acestor certificate, publicat în Monitorul Oficial Nr. 26 din 4 mai 1903, prezentul certificat pentru a servi la necesitate.

Prim-Rabin, Chaim S. Schor³

Ministerul Justiției, Direcția Afacerilor Judiciare a trimis următoarea adresă Comunității Israelite a Templului Coral:

Domnule Președinte,

În răspuns la adresa dv. nr. 431/905, am onoarea a vă înainta în copie petițiunea ce am primit în decembrie 1899 din partea d-lui Chaim S. Schor, Prim-Rabin al Comunității israelite din București, care revendică numai pentru sine dreptul de a oficia ca prim rabin la primirea jurămintelor admise de autoritățile judecătorești.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil (*Loc. cit.*, Fond V, ds. 17, f. 4.)

Adrianopol, 1905, octombrie 23. Scrisoarea de mulțumire a Comunității evreiești din Adrianopol pentru ajutorul acordat sinistraților de către Comunitatea evreilor din Craiova

Domnilor Benvenisti și Eschenasy

Craiova

Domnilor,

Banca Generală Română ne-a remis din partea dumneavoastră 347,65 franci drept ajutor în favoarea sinistraților noștri săraci.

Vă suntem foarte recunoscători pentru sentimentele de compasiune și generozitate manifestate față de coreligionarii noștri nefericiți. Cu concursul tuturor persoanelor caritabile ale iudaismului de pretutindeni vom reuși să aducem oarecare ușurare situației dezastruoase pricinuite nouă de flagelul devastator din 2 septembrie (se are în vedere cutremurul care a avut loc în acea zonă în toamna anului 1905 – n.n.).

Vă rog, domnilor, să primiți expresia tuturor mulțumirilor noastre și înalta noastră considerație.

Secretar, M. Mitrany

Pentru comisia de ajutor,
Președinte, (ss.) Indescifrabil

ACIER, Fond VI, ds. 152, f. 143.

Focșani, 1905, octombrie 26-27. Congresul Comunităților Israelite din România

Ordinea de zi a lucrărilor Congresului

Deschiderea ședinței la ora 9 dimineața de către președintele Comunității Israelite din Focșani.

Constituirea adunării.

Alegerea biroului: un președinte, doi vicepreședinți și doi secretari.

Rabinul Comunității va binecuvânta lucrările Congresului printr-un discurs.

Prezentarea proiectului de lege privind organizarea comunităților.

Alegerea unei comisii pentru redactarea unui Memoriu pentru a fi prezentat împreună cu proiectul de lege înaltului guvern.

Delegații prezenți la Congres

București: dr. M. Beck; Iași: dr. Niemirower, M. Gelber, I.G. Mihăileanu; Galați: B. Gottesman, Noach Schapira; Brăila: Mayer Wechsler, H.O. Rohling, A.H. Mandelbaum; Ploiești: A. Zuckerman, P. Goldring; Botoșani: I. Spanier; Bârlad: I.H. Rappaport; Vaslui: B. Soref; R. Sărat: I. Rosenștein, I. Almășanu; Bacău: Aurel Negrescu; Roman: M. Margulies, D. Segal; Caracal: Isac Barat; Buzău: dr. Rabinovici; Piatra Neamț: I. Schwartz; Odobești: S.L. Blumen; Panciu: A.M. Blumenfeld, Marcu Solomon; Podu Iloaiei: L. Linden; Fălticeni: B.L. Margulies; Tg. Ocna: Iosef Rosenberg; Constanța: M. Bujes; Herța: I. Koffler; Săveni: M. Seil; Tecuci: Heinrich Braunfeld; Podu Turcului: Pascal Goldfracht, I.M. Goldștein; Găești: Paul Altersohn; Pitești: Adolf Netzler, D. Feinștein; Huși, S. Agatstein; Adjud: dr. Nacht, Max Adler, I. Flittman; Focșani: S. Zoller, I. Koffler, A. Gellert; T. Măgurele: dr. Apoteker; Ivești: P. Goldring; Sulița: I. Spanier; Slatina: I. Barat.

Recapitulatie: orașe reprezentate, 34; delegați prezenți, 48.

Dl. Zoller, președintele Comunității din Focșani, a fost în unanimitate proclamat Președinte al Congresului. A fost desemnat Biroul Congresului, alcătuit din: Iacob Spanier, Aurel Negrescu, M. Bujes, Iacob Koffler și B. Soref ca membri asistenți; și ca vicepreședinți: Moritz Gelber și M. Wechsler.

Secretari: I. Schwarz și Isaac Barat

Aurel Negrescu propune alegerea unei comisii care pe baza anteproiectului să elaboreze un statut, care să se dezbate în congres¹.

Dr. J. Niemirower propune de a se face o moțiune, arătându-se că, Comunitățile noastre sunt cu totul diferite de acelea străine, deoarece ele nu se bucură de nici o protecție străină și ca atare au dreptul de „existență”.

Dr. Beck adaugă ca la redactarea memoriului, comisia să noteze că este vorba de „Evreii născuți în țară”.

După dezbateri se alege comisia pentru cercetarea proiectului compusă din:

Dr. Beck, dr. Niemirower, Spanier, Koffler, Rohling, Goldfracht, Zoreff, Negrescu, Rappaport, Bujes și Margulies [...]

G. Mihăileanu întreabă care este rațiunea de a se zice „Comunitatea Israelită religioasă”, pe când cuvintele „Comunitatea Israelită” sunt suficiente.

Dr. Beck dorește ca cuvântul „religioasă” să se mențină, pentru ca să se remarce că Comunitățile noastre nu formează stat în stat, imputare ce așa de des ni se face.

Dr. Apoteker este contra întregului proiect și cere ca în memoriul ce se va prezenta guvernului să se formuleze și dorința ca să se redea evreilor ceea ce li s-a luat: drepturile civile, renunțându-se la orice altă cerere.

O.H. Rohling respinge obiecția făcută de dr. Z. Apoteker, arătând totodată că este contra menținerii cuvântului „religioasă”, pentru ca să nu se creadă că Comunitățile evreiești ar fi compuse din elemente străine, dar de religie mozaică.

Dr. Beck nu înțelege o Comunitate Israelită fără să fie și o comunitate religioasă.

M. Bujes propune ca în loc de cuvântul „religioasă” să se pună „Cultul Israelit”, ceea ce se admite.

Art. 1 se dă citire de către dl. secretar al biroului, care, modificat în sensul de mai jos, se votează:

„Comunitățile cultului israelit din țară au misiunea de a îngriji de trebuințele de cult, de întreținere și de binefacere pentru coreligionarii lor”.

„Fiecare Comunitate pentru a putea exista trebuie să fie recunoscută ca «persoană morală» [...]

La dezbaterea art. 3 se revocă obiecția că prevederile sale ar pune întreaga Comunitate la dispoziția Rabinilor.

Un alt delegat consideră că nu se cere părerea șefilor religioși decât în chestiuni religioase, și dacă se va aduce vreo atingere chestiunii religioase se va crea o dizidență periculoasă. Noi evreii trebuie să menținem religia, căci e baza existenței noastre...

Dr. Niemirower spune că șefii religioși ai iudaismului nu sunt așa de reacționari așa cum îi socotea dl. Mandelbaum. Face o confuzie regretabilă între clericalismul reacționar și ideea religioasă modernă.

Rabinul este mai mult decât un funcționar, mai degrabă un învățător spiritual căruia îi incumbă sarcini grele, susține că este neapărat trebuința avizului rabinilor în chestiuni religioase, laicii nefiind apti de a da asemenea avize și stăruie a se adopta articolul așa cum este redactat de comisie³.

Se trece la alegerea Comitetului Executiv Central, alcătuit din:

București: dr. Stern, dr. Beck, I. B. Brociner, S. Halfon, Adolf Solomon, M. Blank, Philip Focșaner, dr. Blumenfeld, dr. Schachman, M.D. Algasi, M. Schwarzfeld, I. Louis Klinger; *Bacău:* F. Klein, Aurel Negrescu, Rabin Löbel, S. Filderman, dr. M. Ornstein, Iosef Herșcovici; *Fălticeni:* Is. David, Is. Last, Sam. Last, Is. Goldner; *Dorohoi:* M.L. Läger, L. Bercovici, Is. Spothem; *Iași:* Moritz Gelber, dr. Niemirower, dr. Lippe, M. Wachtel, M. Schnürer, dr. Burstin, dr. Steuerman; *Roman:* dr. Hönich, M. Margulies; *Botoșani:* Iacob Spanier, A. Wahrman, Rabin Landau, Bubi Abramovici, dr. Olivenbaum, F. Costiner, Os. Segal; *Piatra Neamț:* Heinrich Rosenbaum, Ronetti-Roman, Carl Nacht, Semo, B. Samsoni; *Vaslui:* M. Siegler, B. Soref, Elfant; *Galați:* B. Gottesmann, N. Schapira, M. Wechsler, Sam. Pineles, M. Heinr. Schein; *Huși:* S. Agatstein, Ch. E. Wechsler, Isidor Beral, Perlmutter; *Bârlad:* Max Iuster, Max Fränkel, dr. Rabinovici; *Pitești:* Ad. Netzler (I. Trivale), Sal. Bercovici; *Brăila:* Dr. Silberstein, dr. Moscovici, dr. Nestorianu, Iosef Goldberg, Mayer Wechsler, Isac Agent, H.O. Rohling, Chițes; *Focșani:* S. Zoller, Iacob Kofler, dr. Nacht, dr. Văleanu, I. Flitman, Adolf Gellert, L. Linden; *Giurgiu:* Micu Capon; *Tecuci:* I. Davidescu; *Ploiești:* Max Schapira, Ilie Zaharia, A.D. Rosen, M. Predinger, M. Mendelovici; *Craiova:* Moscu Beligrădeanu, Samitca, Heinr. Löbel, Leopold Mendel, dr. Cohn; *Râmnicu Sărat:* A. Grünfeld, I. Rosenstein, dr. Ornstein; *Moinești:* Herman Theiler, dr. Flachs, Filip Rosenstok; *Constanța:* M. Bujes, Jac Ciprut; *Turnu Severin:* Mayer Marcus, Micu de Mayo; *Călărași:* dr. Weisberg; *Slatina:* Alber Zoller; *Caracal:* Ig. Perl, Isac Barat, I. Zober, Isac Weintraub; *Târgu Ocna:* B. Carniol, I. Ruckenstein; *Tulcea:* A. Ellman; *Turnu Măgurele:* dr. Z. Apoteker

Congresul Comunităților Israelite, Focșani, 26-27 octombrie 1905, f.a., f. tip., p. 1-22, 33-34.

³ Anteproiectul de statut luat în dezbatere, modificat și aprobat la Congres:

Art. 1. Comunitățile cultului israelit din țară au însărcinarea de a îngriji de trebuințele de cult, de instrucție și de binefacere pentru coreligionarii lor.

Fiecare Comunitate pentru a putea exista trebuie să fie recunoscută ca „Persoană Morală”.

Art. 2. În orice localitate în care se găsește un număr de coreligionari, având mijloace suficiente în stare a crea și întreține instituțiile strict necesare cultului, instrucțiunii și binefacerii, se poate înființa o Comunitate.

În aceeași localitate nu pot exista două Comunități, afară de localitățile în care există și acum Comunități rii spaniol.

Acele Comunități care nu sunt în stare materială de a întreține o Comunitate vor fi alipite la Comunitatea reședință din acel județ.

Art. 3. În chestiunile pur religioase, Comunitatea nu va putea lua nici o decizie, fără o prealabilă alegere cu rabinii din localitatea respectivă.

Art. 4. Toate Comunitățile israelite din țară sunt supuse controlului Primăriei locale în privința administrației financiare, conform art. 44 și 50 din legea comunală.

Art. 5. Toți acei israeliți care vor contribui direct sau indirect la întreținerea instituțiilor Comunității vor fi egători, iar acei israeliți care vor contribui direct sau indirect vor putea fi aleși în Epitropie.

Toți acei israeliți care primesc ajutor, pensii de la Comunitate, n-au drept de alegere și nici de a fi aleși.

Sunt excluși de a fi alegători sau de a fi aleși aceia care vor fi suferind o condamnare pentru fapte amante sau au profesii imorale. (*Ibidem*, p. 35)

Problema rolului rabinului în Comunitățile evreiești a provocat multe discuții și controverse, acceptându-se în finalul art. 3 din anteproiectul de statut propus de comisia Congresului. A fost supus dezbaterilor și un proiect de lege privind structurile de organizare, unitară, ale Comunităților israelite.

175

***Botoșani, 1905, decembrie 1.* Activitatea Comunității Israelite locale prezentată cu prilejul inaugurării clădirii Spitalului Israelit**

Cuvântarea lui Iacob Psantir (fragmente)

...De când s-a înființat societatea „Caritatea solidară” au intrat în spital spre tratare 687 bolnavi, din care au ieșit vindecați pe deplin 3027, iar ameliorați 994 bolnavi. Această viață satisfăcătoare a domnit și continuat, fără întrerupere, în toată perioada de la 17 februarie 1891, ziua înființării acelei societăți, și până la 1 aprilie 1902, când numitul comitet, văzând că cotizațiunile voluntare, produsele balurilor și alte venituri scad mereu, fără să acopere cel puțin strictul necesar pentru întreținerea spitalului, a hotărât să recurgă la reînființarea gabelei, singura resursă sigură în timpuri normale, și la care s-a putut recurge cu drept cuvânt, fiindcă spiritele în sânul comunității s-au liniștit cu totul, sub egimul conciliant al acestui comitet. Spre a ajunge la acest scop, comitetul a convocat pe delegații enoriașilor tuturor sinagogilor, expunându-le situația comunității și a spitalului în special, și declarând că se retrage de la conducerea spitalului și a cultului, spre a se face o nouă alegere de epitropi, care vor conduce comunitatea și toate așezămintele de caritate, pe baza veniturilor gabelei, organizată deja, în mod provizoriu, de actualul comitet. Această rezoluție s-a aprobat, și la 12 mai 1902 s-a procedat la alegerea noului comitet al comunității, și scrutinul votului a ieșit pentru d-nii Maurice B. Moscovitz, David Costiner, Ștefan Copilovici, David Olivenbaum, Israel Mises, Abr. Nută Brüll, Hersch Gross, Iancu Cierovici, B. I. Freifeld, Moritz B. Abramovitz, David Bacal, Josef Pollack, B. Zoldeșter,

M. Bauch, W. Sigall, Iosef Grünzweig, I. M. Wechsler, Froim Schwartz, în numărul cărui am avut onoarea a mă număra și eu.

Gabela s-a introdus definitiv la 7 iunie 1902, pentru a rămâne de astă dată stabilă de a fi în vigoare până azi.

După ce comitetul a fixat numărul și salariile hahamilor, o chestiune destul de spinoasă pentru existența gabelei, a regulat totodată și pozițiunea rabinilor comunității d-nii Chaim Taubes și L.M. Landau, și aceea a medicilor curanți ai spitalului, organizând totodată și serviciul intendenței al acestor instituțiuni. [...]

Dar idealul ce a însuflețit tot comitetul era ridicarea unei clădiri proprii pentru spital așa ca să avem un spital model și igienic.

În toamna aceluiași an, [1902] s-a pus temelia acelei clădiri, și în vara anului 1903 s-a gătit zidirea din roș, terminându-se restul în anul 1904, iar în vara anului curent s-a isprăvit și lucrările accesorii, făcute în regie de comitetul de construcțiune, treptat, mijloacele pe care comunitatea i-a pus la dispozițiune. [...]

Onoratul Minister de Interne ordonase, în anul 1901, a se înscrie din oficiu bugetul aceluiași an, suma de 40000 lei spre a ne fi plătită nouă, conform tranzacțiunii; tot Consiliul județean n-a vrut să execute, până azi, acea tranzacțiune, pe motiv că comunitatea noastră nu e recunoscută legală ca persoană juridică [...]

Sfârșind, am plăcuta datorie, de a vă releva că în audiența ce am avut, împreună delegații comunității noastre, la M. S. Regele, în luna septembrie trecut, Majestatea Sa ne-a acordat Înalta sa favoare, arătând interesul său pentru comunitate și instituțiunile filantropice.

M. S. Regele, convingându-se de justetea cererii noastre, a recunoscut necesitatea unei remedieri a situației precare, în care se află comunitatea, neavând calitatea de persoană juridică, și ne-a promis studierea și regularea acestei situațiuni...

„Istoricul Spitalului Israelit”, cuvântare ținută de Iacob Psantir, președintele Comunității Israelite la ocazia inaugurării noii clădiri a Spitalului Israelit din Botoșani (fragmente) la 1 decembrie 1905, București, Institutul de arte grafice „Clementa”, 1906, p. 17-28.

București, 1906, iunie 17. Azilul „Elisabetheu”¹ solicită
Comunității Templului Coral un deservent de cult
pentru a oficia o slujbă religioasă

„ELISABETHEU”
ASIL PENTRU BĂTRÂNI
— Strada Coliță No. 5 —

București, 17/7 Iunie 1906

2/7 906

~~705~~

Comunitate
R. S. C. 1906

89

Domnule Președinte!

Comitetul instituției noastre
decizând ca cu ocazia sărbătorii jub.
leului de 25 ani să se celebreze în ziua
de Duminică 17/7 cor. 4 p. oc. p. un
serviciu religios solemn chiar în templul
Azilului, cu onoare să adeseam
donaște îngăduiri să permită de
putem și Comitetul Templului Coral să
celebreze acest serviciu divin.

Mulțumindu-vă cu anticipație, vă
rugăm să primiți expresiunea noastră
peu noastre stima

Președinte

D. M. Bărbulescu

Secretar

Albert Weiff

Domniei Sale

Ștei Președinte al Comunității S. C.
de Rit Occidental

Loco,

Pe document, rezoluția: „Se încuviințează. Președinte, (ss.) Stern”.

¹ Azilul Elisabeteu a fost fondat în 1875, dispunând de locuri pentru 90 de pensionari, dintre care 8 beneficiau de gratuitate. În timpul primului război mondial, localul a fost rechiziționat de Primăria orașului București, până în iulie 1917, când, prin desființarea spitalului, a fost redeschis. Instituția funcționat până în 25 iulie 1942, când a fost expropriat de către autoritățile antonesciene (vezi *Evreii din România între anii 1940-1944*, vol. III, p. a II-a, București, Ed. Hasefer, 1997, doc. 459). După război azilul nu a mai funcționat.

² Conducerea Azilului mulțumește pentru soluționarea favorabilă a solicitării.

177

Ierusalim, 1907, iulie 25. Marele Rabin al Palestinei și Consistoriul israeliților sefarzi din Cetatea Sfântă apelează la sprijinul evreilor sefarzi din alte comunități

Marele Rabin al Palestinei &
Consistoriul Israelitilor Sefarzi din Ierusalim

Ierusalim, 25 iulie 1907

Domnule,

Comunitatea Israelită Sefardă din Ierusalim a ajuns în prăpastia mizeriei și disperării din cauza contribuției militare impuse de Guvernământul local [turcesc].

Sărmanii noștri coreligionari, întemnițați în mare număr, solicită concursul nostru pentru a-i putea salva.

În numele mizericordiei și al carității implorăm concursul vostru imediat pentru ușurarea mării noastre mizerii și în așteptare vă rugăm să primiți, odată cu mulțumirile noastre anticipate, expresia sentimentelor noastre de devoțiune¹.

Conducătorii Comunității Israelite Sefarde din Ierusalim

(ss) Indescifrabil

Ibidem, ds. 51, f. 1

Pe document, pecețile: „I. 1907. Vicarul Marelui Rabin din Ierusalim, Eliyahu Moshe Panigel. Comitetul Central al Israelitilor sefardim din Ierusalim”.

Mențiune: „19/9.907. S-a rezolvat la dosar. Secretar (ss) Indescifrabil.

¹ Domnule Mare Rabin,

Ca răspuns la onorabila dvs. scrisoare din 25 iulie a.c., avem plăcerea de a vă aduce la cunoștință Comitetul nostru, mișcat profund de mizeria coreligionariilor noștri din Comunitatea sefardă, a hotărât să le acorde un ajutor de 100 franci care vă va parveni prin poștă la adresa dumneavoastră.

Vă rugăm să binevoiți să ne faceți cunoscută primirea sumei și să agreați înalta noastră considerație.

București, 12/9.907

Președinte, (ss) A. Stern

Secretar, (ss) Indescifrabil

București, 1907, octombrie 6. Casa Regală solicită Comunității Israelite de rit occidental o listă de persoane care să fie ajutate cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Răspunsul Comunității Israelite a Templului Coral

Domnule Președinte,

Ca și în anul trecut recurg la mijlocirea dv. binevoitoare pentru a-mi înlesni distribuirea ajutoarelor ce Majestatea Sa Regele, Augustul meu Stăpân, obișnuiește a da cu ocazia Sărbătorilor Crăciunului.

În acest scop vă rugăm dar, domnule Președinte, să binevoiți a ne desemna un număr de 100 persoane cu adevărat demne de a fi ajutate și dintre cele mai sărace ale Comunității Israelite de rit occidental din București.

Alăturăm aici patru liste pe care vă rugăm a ni le înapoia cel mai târziu până la 25 noiembrie st. v. după ce vor fi înnotate, mai ales în ceea ce privește rubrica relativă la felul ajutorului care convine mai bine a se da. Aceste ajutoare consistă în: stofe și veșminte pentru femei și copii, flanelle pentru bărbați, bonuri de lemne și bani

Vă mulțumesc mai dinainte, domnule Președinte, pentru binevoitorul dv. concurs și vă rog să primiți încredințarea prea deosebitei mele considerațiuni¹.

Administrația Curții Regale, (ss.) Indescifrabil

Domniei Sale,

Domnului Președinte al Comunității Israelite de rit occidental din București

Ibidem, f. 5

¹ Domnule administrator,

Ca răspuns la prea onorata dv. adresă din 6 octombrie a.c. ne simțim fericiți de a avea din nou plăcuta ocaziune de a putea contribui la împlinirea înaltei însărcinări ce o aveți de la Majestatea Sa Regele, cu privire la desemnarea persoanelor cu adevărat demne de a fi ajutate cu prilejul Sărbătorilor Crăciunului.

Avem deci onoarea de a vă înapoia lista adnotată în toate rubricile sale cu 100 de persoane, din cele mai sărace ale Comunității noastre, conform dorinței exprimate de dv.

Vă rugăm respectuos, d-le administrator, fiți interpretul nostru pe lângă Augustul nostru Rege de sentimentele noastre de adâncă recunoștință.

Primiți, vă rugăm d-le administrator, încredințarea expresiei prea distinsei noastre considerațiuni.

Președinte, dr. A. Stern

Secretar, (ss.) Indescifrabil

București, 20/11.1907 (*Ibidem*, f. 6 l/v)

Iași, 1907. Istoria Comunității din localitate în viziunea rabinului J. Niemirower (fragment)¹

Instituțiile și oamenii din capitala Moldovei

În privința instituțiilor și a societăților comunității ieșene, trebuie să vorbim înainte de toate de acea organizație care nu există, de comunitate. Cu toate că Iașii au diferite instituțiuni laudabile, totuși se resimte lipsa unei reprezentări legale a intereselor evreimii locale. În întâia jumătate a perioadei noastre aceasta a existat. Ionas Byk era reprezentantul culturii, Iacob Neuschotz reprezentantul filantropiei și I. Ch. Daniel reprezentantul cinstei comerciale, tustrei frunțași ai Iașilor. Alți frunțași au fost H. Goldner, S. Reischer, Aron Wechsler, Samuel Goldenthal, A. Lehrer, D. Wortmann.

Instituțiunile ieșene pot fi împărțite în patru grupuri: ale cultului, de instrucțiune, filantropice și sociale.

Grupa întâia: rabinul, șehita [tăiere rituală -- n.n.] și sinagogile. Rabinatul a avut, în partea întâia a acestei perioade, doi mari reprezentanți: pe Isaia Schor, autorul a câtorva opere magistrale, rabin hasidic mort în 1889. Al doilea reprezentant al rabinatului a fost Antoine Lévy, predicator inimos, un reprezentant al progresului.

Șehita, instituțiune importantă după prescripțiunile iudaice, este dependentă de rabinat și a fost întotdeauna supravegheată de rabini. Este regretabil că de decenii hahamii sunt aici funcționarii primăriei și nu, cum ar trebui să fie, ai iudaismului.

Sinagogile, care nu sunt numai case de rugăciune, ci și locașuri de învățământ și centre ale vieții religioase, au o deosebită importanță pentru o comunitate și starea lor este semnificativă pentru ea. În Iași sunt două sinagogi mari, un templu mic, mai multe case de rugăciuni și peste o sută de odăi de rugăciune. Sinagoga mare, din strada Cucu, are însemnătate prin vechimea ei. Ce importanță se dădea jețurilor din această sinagogă, se poate constata din cuprinsul unui document din mijlocul sec. XVIII, în care se găsesc toate formalitățile vânzării unui asemenea jeț. Hevra-Kadișa a făcut o reparațiune radicală edificiului acestei sinagogi, care are un aspect antic. Ea e clădită în subsol, iar odăjdiile ei dovedesc o mare vechime. Sinagoga mare din Podu Roș este și ea interesantă. Templul Beth-Iacob, clădit de Iacob de Neuschotz la începutul ultimei perioade, are un serviciu divin modern...

În Iași sunt multe „chedarim”, adică școli private de sistem vechi. Un caracter public au școlile confesionale, numite „Talmud-Tora”, în care se predă, după sistemul individual, rugăciuni și Biblia cu comentariul Rași, în clasele superioare *Talmudul*, iar în timpul din urmă și limba română.

De la 1876 există o școală în Podu Roș, numită „Junimea No. 2”. Ea a fost fondată de oameni din popor și ani de zile s-a dedicat ei Israel Iacobsohn, un om cu puțină cultură, dar cu multă tragere de inimă. Cu conducerea școlii, în cursul anilor, s-au ocupat Rabener, Scherzer, Schwarzfeld, H. Guttmann, M. Schnürer, dr. Burstin, dr. Lippe, dr. Niemirower, Max Wexler și mai cu seamă I. Iosefsohn, care, ca președinte, a contribuit mult la menținerea și ridicarea școlii.

La 1878 s-a fondat școala „Junimea No. 1”, ca o continuare a școlii din Sărărie, care continuat să funcționeze cu mici întreruperi până la 1876, sub conducerea lui Benjamin Schwarzfeld, și a fost dirijată timp de decenii de dr. K. Lippe. La început, Jacques Daniel a interesat mult de soarta acestei școli. Loja Samuel a ordinului B'nei B'rith a contribuit mult la dezvoltarea ei, astfel că a ajuns într-o stare înfloritoare sub directoratul dr-lui Guerman și a comitetului în frunte cu Moritz Wachtel.

La 1893, după ce evreii au fost înlăturați din școlile publice, s-au înființat școlile „Cultura”, care, împreună cu „Junimea”, înlocuiesc cu succes școlile publice [...]

O școală de băieți, și în același timp o instituție filantropică, e „Orfelinatul”, fondat de Jacob de Neuschotz în 1868. Instituțiunea are casa ei proprie. Se cresc în această școală orfani.

La 1870 s-a fondat școala de fete a „Reuniunii Femeilor Israelite”. Această școală, cu 10 clase, are casa ei proprie, donațiunea „Jacob și Fany de Neuschotz”.

O școală secundară profesională de fete a fost desființată după trei ani de existență (1902-1905).

Din inițiativa lojei B'nei B'rith „Neo Samuel” a fost înființată școala de fete „Dr. Guerman”, iar societatea „Steaua” a creat alta cu o clasă...

Progresul și existența școlilor se datorește în mare parte societății I.C.A., care subvenționează cu multă generozitate școlile „Cultura”, „Junimea” și școala de fete, struind în același timp pentru modernizarea învățământului și ameliorarea stării institutorilor.

Dintre instituțiile filantropice, pomenim în primul rând Spitalul Israelit. Clădirea spitalului numără 120 paturi și se întreține din legate și cotizațiuni voluntare. Instituțiunea e cunoscută ca persoană juridică. Ca medici primari au funcționat doctorii: Fränkel, Silberzweig, Taussig, Rosenthal, Herzenberg, Braunstein și Burstin. E de remarcă că inițial profesorul Sculy și apoi profesorul Juvara și-au pus vastele lor cunoștințe în serviciul spitalului ca chirurgi.

Hevra-Kadișa e în legătură cu epitropia spitalului. Sunt trei cimitire evreiești. Cimitirul vechi², care are un aspect romantic, cu morminte peste morminte, cu cavouri construite deasupra mormintelor rabinilor și a altor oameni de valoare. Pe zidul clădirii, deasupra mormântului rabinului Nahum Friedmann din Ștefănești, este o tabelă comemorativă, care conține numele celor mai iluștri rabini care și-au găsit odihna de veci în acest cimitir.

Al treilea cimitir e cel nou, care se află afară din oraș, într-o comună din apropiere. E foarte întins și are o bună administrație. Hevra-Kadișa a fost condusă de Sadagursky, S. Rapaport, E. Wachsmann, W. Wassermann, M. Schnürer, Weisengrün, I. Iosefsohn, E. Bügelmann și alții.

În curtea cimitirului, defunctul I.Gh. Daniel a clădit o hală mortuară, iar la intrare s-a înălțat o poartă din legalat Lieblich.

O instituție filantropică importantă e „Azilul de bătrâni”, fondat de meseriașii evrei, în 1892. Comitetul, sub președenția d-lui L. Aronovici, a inaugurat în 1907 o clădire nouă care se ridică pe locul dăruit de Jacob Schor. Un alt azil de bătrâni s-a clădit de către moștenitorii lui I.Gh. Daniel, familiile Daniel, Lewin, Wechsler, Lachowsky etc.

Asistența cu lemne, cu mașot de Paști și haine pentru copii se face prin colecte la popor, de la câteva sute de familii, care de altfel întrețin toate instituțiunile existente.

În timpul crizei din 1900, cu banii trimiși de filantropii din străinătate, a funcționat ospătăria populară, o instituție de asistență publică și un birou de emigrare cu ajutor societății ICA.

Societăți cvasifilantropice sunt societățile fraterne de ajutor reciproc. Prima, d „Păcurari”, a fost fondată în 1875. Această societate posedă o casă proprie și numără m bine de 500 membri.

Același scop îl urmăresc și societățile „Caritatea” (fondată în 1903), „Carita Humanitas” (fondată la 1901), „Ajutorul” și altele.

În ce privește organizațiile cu caracter social, trecem peste acele cu caracter genera geși mare parte sunt alcătuite din evrei. Numesc societățile fără caracter evreiesc pronunț de pildă, Clubul Concordia, Societatea funcționarilor comerciali. Există organizațiun sociale importante evreiești: Lojile B'nei B'rith, societățile sioniste și ale evreilor pământeni.

În Iași funcționează o lojă „Înfrățirea Zion”. Aici a avut loc un congres al lojelor d țară. Umanitarismul acestei loji s-a manifestat cu prilejul unui incendiu în comunitate vecină, Podu Iloaiei, patriotismul [s-a evidențiat] cu prilejul războiului din 1877-78, căn loja ieșeană, împreună cu celelalte din țară, îngrijii de răniți, fără deosebire de confesiun întreținând pe câmpul de război o ambulanță în care au fost activi d-rii ieșeni Lebell Finkelstein. În străinătate, reprezentanții acestei loji, dr. Taussig și Iulius Adolf, au lucr pentru ajutorarea săracilor [...]

După ce a fost un timp desființată, [loja] a renăscut în anul 1889, primind numele l Samuel Goldenthal, vechiul președinte al lojei, care trebuia să deschidă loja IOBB și a fo răpit de moarte, pe neașteptate. Întâiul președinte al ei a fost bacteriologul dr. Lebell, căru i-au succedat dr. Burstin și A.S. Goldenthal.

În anii de criză, loja „Samuel” a îndeplinit o mare misiune filantropică. În calita de delegat și mentor al lojei, am intervenit în anii 1900 și 1901 la societățile filantropice d străinătate pentru ajutorarea coreligionarilor nevoiași din Iași [...]

De aproape trei decenii există în Iași o altă lojă simbolică, „Steaua”, care săvârșeș mult bine, dând elevilor săraci lemne și bani celor nevoiași.

Sionismul. Încă în perioada Chowewe-sionistă, Iașii au fost bine reprezenta Congresul întâi din Basel [1897] a fost deschis de sionistul ieșean dr. Lippe, ca președin de vârstă. În anii 1898 și 1899 au existat în Iași aproximativ 20 de societăți. Secțiile ce mai importante au fost: „Nachum-Zion”, „Ezrat-Zion”, „Dr. Gaster”, „Dr. Lippe”, „D Niemirower”, „Tikwath-Zion”, „Profesor Șapira” etc. În 1904-1905 a existat un club lectură „Or-Zion”.

În Iași au apărut în 1900, în același timp, trei gazete sioniste: „Răsăritul”, fondat Heinrich Rosenbaum; „Jüdischer Geist”, redijat de L. Rokeach; „Jüdische Zukunft”, redij de Kohn. Criza economică și emigrațiunea au nimicit toate aceste secțiuni. Acum există club sionist, fondat de Horia Carp, care întreține un Toynbee-Hall (fondat de Rosenbaum), secțiile „Max Nordau”, „Tikwath Israel”, și „Șiwas Zion”.

Pământeni. E cunoscut că pământeni ieșeni au jucat un rol însemnat în aceas mișcare³. Activitatea secției „Zorile” e încă în amintirea multora, iar apoi la reînvier mișcării s-a înființat din nou o secțiune condusă de dr. Margulies și de Con-Drăcșinear Secția locală a Uniunii Evreilor Pământeni a fost condusă de dr. Lebell, dr. Niemirower Moritz Wachtel.

Din punctul de vedere evreiesc e de constatat cu bucurie, că, pe când într-un timp tinerii evrei-români din Iași duceau lupta lor pentru asimilare până la paroxismul unei ofense a neamului lor de origine, acum și nesioniștii au, în această direcție, o purtare demnă.

Nu trebuie trecută cu vederea nici societatea studenților evrei, care în anii din urmă s-au manifestat în mod l'udabil.

Caracteristic este că pe când în perioadele anterioare rabinii aveau prioritate, în această din urmă epocă, hegemonia o are elementul laic. Semnificativ este că filantropia socială ocupă locul filanropiei individuale...

J. Niemirower, Scrieri complete, vol. II, Dizertații și Foiletoane, București, Editura Lojei „Noua Fraternitate”, 1919, p. 79-87.

La baza textului este Conferința ținută la societatea Toynbee-Hall din Iași în 1906.

Acest cimitir a fost desființat în 1942 din ordinul autorităților antonesciene. (*Evreii din România între anii 1940-1944*, vol. IV, (1941-1944), Buc., Ed. Hasefer, 1998, doc. 45, p. 59-61.)

Se are în vedere Asociația Israelitilor Români (AIR), creată în 1894, care a activat sporadic..

180

Omagiu lui J. Niemirower¹

Dr. A. Steuerman. Domnilor. Când am avut onoarea și plăcerea să propun colegilor mei din biroul Lojei organizarea unui banchet spre a sărbători, nu plecarea președintelui ei d. dr. Niemirower, ci îndelungata lui activitate fecundă, așa mi-am închipuit poziția și aspectul sălii, cum ni se arată acum. În jurul unui trunchi cuprinzător și viguros – se desfășoară ramuri de diferite mărimi. Trunchiul – este organismul Lojei B'nei B'rith; ramurile – sunt aici reprezentate prin atâtea organizații și societăți. Iar opera tuturor laolaltă are o rădăcină comună, – toate tind a da o țintă socială mai înaltă vieții și manifestărilor, iar în toate, fără abatere, se găsesc urmele de activitate ale celui sărbătorit.

Fiecare din noi, domnilor, nu-și poate îndeplini datoria, decât împărțindu-și între diferite, între numeroase manifestări și activități munca sa, voința sa, inteligența sa, talentul său. E aici o notă particulară a vieții evreiești. Fiecăruia din noi i se cere socialmente mai mult decât a-și exercita o anumită profesiune, i se cere sacrificiul personalității sale în folosul celor mulți, chiar dacă ar fi ca să-și împartă activitatea între instituțiuni sau între mișcări contradictorii în aparență. Pe fiecare din noi ne veți găsi, fatalmente, lucrând în diverse direcții, cumulând diverse activități, aparținând la diverse curente ale timpului. Și acest paradox se poate urmări și mai departe în sânul populației evreiești și anume în relațiile ei cu rabinii moderni.

Cât suntem de departe astăzi de formula lui Frederic Nietzsche, care numește poporul evreiesc un *popor sacerdotal*. De la vechiul regim al sacerdoțiului e un drum lung îndeplinit până la instituția rabinatului modern, care nu mai are harul divin, nici dreptul

ereditar, nici temple, nici smirnă, nici altare. Rabinul modern, produs pur intelectual, e chemat la luptă și la muncă împreună cu noi, alături de noi, cu deosebirea că are mai mult de făptuit decât noi, un rol social mai greu decât al ficcării din noi. Rolul acela este de a spiritualiza viața masei, viața fatalmente materialistă, de a o idealiza și înălța. În jurul misiunii acesteia gravitează puterea lor de a reuni toate elemente unei confesiuni, de a face pe cei dezlegați de practice tradiționale, pe cei influențați de o educație strict științifică, – incompatibilă cu prejudecăți – să se poată solidariza cu ceilalți, cu cei mulți. Căci noi, intelectualii, ne solidarizăm, astfel, cu veacurile de cultură, de muncă, de inteligență, de suferință și de moralitate, – da, de moralitate – a unui popor cu un trecut glorios. Și iată cum profesionistul titrat, care ocupă o atare demnitate, devine, în sânul comunității sale, elementul cel mai cultural și poate sta în fruntea unei organizații ca aceasta, – a Lojei B'nei B'rith.

Venit în comunitate pe la sfârșitul anului 1896, a ocupat în Lojă, timp de zece ani, demnitatea de președinte. Personal, îmi pot aminti a-l fi cunoscut în 1898 – nu în vreun locaș de închinare, ci în biroul unei tipografii, iar apoi colaborând la același ziar. De la 1899 inaugurează o activitate mai strânsă, coincizând cu primul an de mentorat. Anul 1899 e anul funestului „16 mai”, anul de care se leagă tristul eveniment al devastărilor. A urmat apoi o creștere spontană a curentului de emigrare; a urmat criza cea grea, care a necesitat înființarea cantinelor școlare. Acel period de timp corespunde unei extinderi a mișcării sioniste, de care s-au alipit aci și unele elemente din fosta mișcare socialistă; a urmat trebuința înmulțirii școlilor de băieți și de fete, primare și secundare, lupta contra școlilor catolice și protestante; organizarea și reorganizarea lojilor B'nei B'rith; diverse congrese fie ale comunităților, fie ale pământenilor, fie ale corpului didactic, fie cele sioniste; apoi veni anul funest al devastărilor – 1907 – cu organizarea operei de asistență în stil mare, cu călătorii în străinătate pentru chestiuni de ajutorare a emigrării. Iar în același period de timp, până acum în urmă, lupta contra jurământului „More Iudaico”, acea memorabilă și neobosită campanie pentru abolirea uneia din cele mai grele și rușinoase prejudecăți împotriva populației israelite din Moldova...

În lupta aceasta contra jurământului „More Iudaico”, d-rul Niemirower a reprezentat maximul de revoltă și a însemnat momentul culminant, legându-și energia și persistența de opera care trebuie să spulbere procedul barbar, nevrednic de un popor care reprezintă în omenire două mii de ani de revoltă în contra sclaviei morale.

În toate manifestările și mișcărilor menționate, președintele Lojei B.B. a luat o parte vie. Cu elocvența, în primul loc -- și elocvența este însușirea pe care i-o recunoaștem și i-o slăvim în primul rând... Și cu această artă a reușit să cultive elementul etic în jurul său.

Până la ce punct o personalitate fascinantă ca a d-rului Niemirower impune mediului din jurul lui arată, între altele, simpatia cu care au fixat-o, ocazional, și unii dintre scriitorii români. Așa, în romanul lui E. Herovanu, *Paria*², autorul descrie o seară la clubul de lectură, cu o conferință:

„Din această activitate făcea parte conferința pe care rabinul Ackermann o anunțase în seara de duminică, 15 mai, la clubul din strada Golia.

D-rul Moses Ackermann, rabinul comunității, era încă tânăr. De talie zvealtă, puțin cam gras, el avea figura atrăgătoare și expresivă. Barba brună, pătrată, părul buclat, îi dădeau o distincție particulară, un aer exotic, luat în atmosfera Berlinului din vremea studiilor la seminarul rabinic. Glasul îi era cald, gestul expresiv, cuvântul său cucerea imediat auditoriul...”

În portretul acesta nimeni nu va putea să nu recunoască pe conferențiar, de altfel, el însuși un scriitor de talent, având la activul său un număr mare de schițe, o lucrare istorică, *Ochire asupra comunității*. Chiar acum, în luna februarie, a publicat o prea spirituală schiță literară: *Chaim Esra Căpitanul*.

Prin urmare, – o personalitate completă în plină dezvoltare a unor talente variate.

De aceea ne veți da voie, d-le doctor, ca în preziua plecării să vă salutăm ca pe omul de știință, de talent, de energie și de inițiativă.

Dr. Burstin, medicul primar al Spitalului Israelit, fost președinte al Lojei IOBB. Dacă în alte împrejurări, bunăoară la un jubileu sau o serbare familială, aș fi ținut, cu plăcere, o alocuțiune sau un toast festiv pentru amicul meu dr. Niemirower, astăzi, când în cauză e un banchet de adio, o fac numai cu sentimente amestecate, ba, la drept vorbind, în acest moment se luptă în sufletul meu două sentimente diametral opuse. Întâi mi-e orgoliul satisfăcut că amicul meu e chemat într-o comunitate din Capitală, în cea spaniolă, care nu e numai una din comunitățile cele mai bine organizate, ci din acele care e purtătoarea unei tradiții înalte și măndre, a unei genialități incomparabile a veacurilor trecute și care poate da unui bărbat, ca dr. Niemirower, în fiecare moment, posibilitatea unei evocări vii a figurilor mărețe, a eroilor gândirii profunde și sublime, care formează, pentru toate timpurile, coroana și podoaba poporului nostru întreg. În afară de aceasta, mă simt deprimat, ca să nu zic rușinat, că n-am reușit a reține pe un bărbat ca dr. Niemirower, care a excelat în cei 14 ani ai funcționării sale la noi, în mai multe privințe.

El s-a transportat, aproape copil, în capitala inteligenței, la Berlin, pentru a șede la picioarele marilor măestri; acolo își însuși o comoară respectabilă de știință, pe care o prelucră, o mistui, o asimilă în mod perfect, pentru a putea apoi forma din ea tezaurul culturii pentru coreligionarii orașului său natal, și iată cum cred că a meritat epitetul unui *apostol al culturii*:

1) Ca rabin a reprezentat, ca să zic așa, prin persoana sa, organizația comunității, sau el era simbolul unei comunități care în realitate nu exista, ceea ce putea reuși numai prin faptul că punea mai mult accentul pe datoriile sale culturale și sociale, decât cele rituale, care, de altfel, relativ la cantitate, în urma unor împrejurări deplorabile, sunt prea bine reprezentate. Cred chiar că succesul ce l-a obținut în chestiunea „More Iudaico” se poate atribui accentuării momentului cultural.

2) Ca *predicator* a avut aici, într-adevăr, încă din copilărie, un exemplu frumos în regretatul Antoine Levy. Pe când însă acesta își mărgini activitatea la un singur templu, dr. Niemirower ținu în mai mult de 30 sinagogi aproape 2.000 predici, cu diferite cuprinsuri și în diferite forme, nu numai în forma cea înaltă, retorică și clasică, ci chiar câteodată în forma de „darașa” populară, acomodându-se orizontului și nivelului cultural al publicului înaintea căruia vorbea; în colecția sa de predici, intitulată „Sichron Nachum”, găsim câte o perlă adevărată, scoasă din adâncimea mării unui *Judaism cultural*, tot atât de hotărât și ferm în esență, pe cât de conciliant în formă.

3) De o însemnătate deosebită e activitatea sa ca om al școlii, nefiind nici un comitet școlar local căruia să nu aparțină cu trup și cu suflet. Am aici, însă, în prima linie, de relevant filantropia școlară, căreia se consacră și pentru care a depus mult zel. S-a interesat de soarta corpului didactic, căutând de a găsi chip și mijloc pentru ameliorarea stării sale materiale și morale. Și cine nu se gândește aici la rolul însemnat ce l-a jucat dr. Niemirower la 1898 și 99, la acordarea subvențiilor din partea ICA pentru școlile din

Moldova? Cu această ocazie și-a câștigat încrederea numitei societăți, astfel că l-a numit inspector pentru limba ebraică și germană la toate școlile subvenționate din Iași. În ce privește activitatea sa pedagogică propriu zisă, era pătruns de ideea conducătoare a *Iudaismului june*, căutând, ca un adevărat *apostol al culturii*, să lege existențele practice moderne de cele religioase și culturale.

Profit de această ocazie, pentru a-i mulțumi și în mod personal, deoarece urmând unui deziderat ce-l enunțasem cu ocazia unui discurs școlar festiv, a introdus imediat istoria postbiblică, ca obiect obligatoriu în toate școlile israelite.

4) Mai e nevoie de zis și un cuvânt despre activitatea sa ca *membru al ordinului B.B.*?

Esența lui e doar B. Britistă, în toată puterea cuvântului, fiind însuflețit și condus, la orice pas, de povețele sublimе și salutare ale iubitului nostru ordin „de a deveni o binecuvântare pentru poporul său și pentru tot ce este ființă omenească”...

Vroim să relevem aici numai *elementul cultural*, care e lucrul principal în activitatea sa ca B.B., achitându-se totdeauna, cu o deosebită plăcere, de îndatoririle sale ca membru al comitetului cultural...

5) Unei *activități literare foarte bogate*. Făcând abstracție de produsele literare, menționate mai sus, și de debutul din 1893 la Berlin cu opul laureat: „Despre însemnătatea Iudaismului în prezent din punctul de vedere religios, moral și social”, am putea împărți producția literară a lui Niemirower în trei părți:

a) o parte *organizatoare enciclopedică*, care culminează printr-o propunere bine fondată a întemeierii unei *academii Jabneene* moderne. Această propunere, care a fost bine primită de o serie de reviste ebraice și germane, are de scop *organizarea spirituală a iudaismului întreg*, și izvorăște de la cugetătorul cel sublim al școlii Hilleliene, căruia îi reproșez câteodată tactica sa politică, care însă desigur n-are pereche în ce privește noblețea sa sufletească, profunzimea sentimentelor, iubirea de neam și religie strămoșească, adică de la Rabbi Iochanan ben Zakkai.

b) a doua parte constă, în mare parte, în schițe biografice, istorice și filozofice, în care desfășoară sistemele de gândire și sentimentele marilor maeștri ai iudaismului și în care demonstrează universalitatea spiritului iudaic, care se manifestă mai bine în contraste de tipuri contimporane, precum e: „Mendelssohn și Rabbi Israel Baal Șem”, „Heine și Lassalle” ș.a.m.d. Sunt tratați însă și cugetătorii neevrei din punctul de vedere evreiesc, d.e. Nietzsche, Ibsen, Hartmann ș.a. Din toate aceste lucrări se străvede o concepție bine întemeiată, care reiese în mod mai clar din tratatul „Despre conexul liberului arbitru, al conștiinței și răsplății”, ca *determinism psihologic modern*, se înțelege fără a părăsi, nici pentru un moment, baza adevărată a iudaismului. Și dacă mai amintesc, spre completare, și tratatele istorice: „Israel în veacul 19”, „Cu trenul fulger prin istoria evreilor” și „Evreii în Iași”, trebuie să ating și causeriile foiletonistice, pline de spirit, dar mai cu deosebire

c) a treia parte a lucrărilor sale literare: *Poveștile din viața Chasidimilor*, narate cu accente calde, care ne încântă ca basmele aurii și visurile fermecătoare din copilăria noastră. Ele au și găsit în cunoscutul scriitor german dr. Klausner (decadat mai deunăzi în mod tragic) un admirator fervent.

Așadar, am avut 14 ani fericirea de a avea în mijlocul nostru un adevărat *apostol și purtător al Culturii*, care ne părăsește acum pe noi și instituțiile noastre în mod irevocabil.

Îi doresc să-și realizeze, în cercul cel nou de activitate, toate acele idealuri care îl însuflețesc mereu, lucindu-i ca stelele luminoase în calea vieții sale și care au însuflețit totdeauna pe cei mai buni fii ai poporului nostru, idealurile unui iudaism întinerit și

regenerat și ale unui umanitarism adevărat. Îi doresc să fie la adăpostul dezamăgirilor, care l-ar putea stingheri în munca pentru formare de oameni de elită în sensul lui Ibsen; îi mai doresc să nu se lase paralizat în noua sa îndatorire, de a deveni un *apostol al culturii* într-o comunitate spaniolă, pentru a putea astfel plăti acelei comunități, cel puțin în parte, recunoștința ce o datorăm noi toți incomparabililor lor străbuni; să nu se uite însă niciodată, că aici, în Iași, mai rămâne vreun suflet congenial, cu pricepere deplină pentru năzuințele sale, deși fără putere suficientă de a schimba mersul lucrurilor, și că mai există poate o telegrafie fără fir a spiritelor, care leagă lumi și învinge spațiul și timpul, deoarece știu că nu e străin de concepția cea energetică, care ne-a surprins mai deunăzi în mod așa plăcut de pe buzele unui prinț german, sintetizată în dictonul: „*Mens agitat molem*”, spiritul mișcă lumea corporală, inertă.

„*Egalitatea*”, An XXI, 29 aprilie 1911, p. 121-123.

¹ Alocuțiuni rostite cu prilejul numirii dr. J. Niemirower ca șef-rabin al Comunității sefarde din București.

² Vezi doc 493.

181

București, 1908, ianuarie 24. Statutul Comunității Israelitilor de rit spaniol. (fragmente)

STATUT

Scopul

Art. 1. – Comunitatea Israelită de rit spaniol din București, fondată la 1730, este o instituțiune publică de cult, instrucțiune și caritate, alcătuită de toți evreii spanioli din București și împrejurimi.

Art. 2. – Comunitatea este datoare a îngrijii de:

a) Rabinat și Sinagogi, (Bathei Tefila) pentru oficierea [serviciilor] cultului mozaic de rit spaniol.

b) Școli pentru ambele sexe (Talmud Tora);

c) Șehita și bedica (tăierea rituală a vitelor cornute și păsărilor);

d) Instituțiuni sacre de înhumațiune (Levaya și Rehița);

e) Instituțiuni de binefacere (asistență medicală, aziluri, ajutoare pentru săraci etc.).

Precum și de alte așezăminte similare cerute de timp și împrejurări.

Membrii

Art. 3. – Membrii Comunității sunt actualmente înscrși în listele Comunității, precum și cei care se vor înscrie pe viitor.

Art. 4. – Membrii Comunității sunt obligați:

a) A se supune întru totul dispozițiunilor acestui statut și regulamentelor speciale ce i se vor anexa;

b) A plăti Comunității taxa uneia din cele 7 clase prevăzute la art. 31, în conformitate cu clasificarea comisiunei de recensământ aprobată de Consiliul Reprezentanților;

c) A lua parte la ședințele generale ale Comunității;

d) A primi funcțiunile la care eventual ar fi aleși și a lucra în mod dezinteresat pentru Comunitate și așezămintele ei.

Demnitarii Comunității

Art. 5. – Comunitatea Israelită de rit spaniol din București este condusă de un Consiliu de Reprezentanți (Epitropi), aleși de către adunarea generală din 4 în 4 ani și compus din membri. Primul ales este Președintele Consiliului și al Comunității (Primul Epitrop); al doilea și al treilea aleși sunt vicepreședinți (Întâiul și al doilea ajutor ai primului Epitrop); ceilalți patru sunt președinții celor 4 comitete speciale însărcinate cu privegherea fiecăruia din așezămintele Comunității în parte, și anume:

Comitetul Sinagogilor, un președinte și 8 membri.

Comitetul școalelor, un președinte și 6 membri.

Comitetul Instituțiilor de binefacere, un președinte și membri.

Comitetul Instituțiilor Levaya și Rehița, un președinte, 6 membri, care urmează a fi Rohețim și aleși de membrii Confreției Sacra.

Aceste comitete se numesc de Consiliul Reprezentanților tot pe termen de 4 ani.

Art. 6. Consiliul Reprezentanților are sub a sa priveghere toate așezămintele Comunității și e dator să îngrijească de efectuarea regulată a tuturor îndatoririlor comunale.

El prezintă adunării generale ordinare o dare de seamă asupra mersului și gestiunii generale a Comunității pe anul expirat, verificată de cenzori, și un proiect de buget general pe anul următor.

Art. 7. – Consiliul hotărăște în ultimă instanță asupra clasificării membrilor, acordă titlurile meritorii după a sa apreciere și scutește pe pauperi de taxele către Comunitate.

El este obligat a întocmi lista generală a tuturor membrilor Comunității, după clasificare și a o afișa la sărbătorile de Roș Hașana, timp de 30 zile, la ușile cancelariei și Sinagogilor Comunității.

Art. 8. – Consiliul delegă și poate numi sub a sa răspundere un sub-casier plătit.

Art. 9. – Consiliul alege un secretar plătit, însărcinat cu intendența generală și cancelaria Comunității.

Art. 10. – Pentru ca deciziunile Consiliului să fie valabile, se cere prezența la ședință a cel puțin 4 din membrii lui. În caz de paritate votul Președintelui e preponderent.

Art. 11. – Membrii Consiliului care nu participă la 3 ședințe consecutive, fără motive binecuvântate, se consideră demisionați.

Art. 12. – La ivirea unuia sau a două locuri vacante, Consiliul se completează, prin cooptare, până la cea dintâi adunare generală. Dacă însă mai mult de două locuri devin vacante se convoacă imediat o adunare extraordinară, spre a le completa sau a proceda la noi alegeri.

Art. 13. – Membrii aleși parțial în Consiliu n-au mandat pe 4 ani, ci până la expirarea mandatului întregului Consiliu.

Art. 14. Președintele Consiliului Reprezentanților (Primul Epitrop) are dreptul și datoria de a convoca și prezida Consiliul cel puțin de 4 ori pe an.

De a cere președinților diferitelor comitete și comisiuni rapoarte scrise sau verbale asupra mersului așezămintelor respective.

De a convoca și prezida oricare din comitetele speciale, spre a exercita control asupra-le, la orice epocă a anului va crede de cuviință.

De a convoca și prezida adunările generale ordinare și extraordinare.

De a verifica registrele și casa oricând va găsi cu cale.

De a da curs cererii membrilor.

De a semna toate actele ce emană de la Consiliu.

De a reprezenta Comunitatea în relațiunile sale externe și interne, în fața autorităților publice și în orice ocaziuni; el poate da însă delegațiuni în acest scop vreunuia din membrii Consiliului, secretarului sau unui avocat, (pentru autorități), după a sa alegere.

Art. 15. – Vice-președintele (întâiul ajutor al primului epitrop) are, în lipsa președintelui, aceleași atribuțiuni și prerogative.

Art. 16. – Al doilea vice-președinte, (al doilea ajutor al primului epitrop) are sub controlul său direct și imediat administrația bunurilor imobiliare ale comunității, cancelaria, secretariatul, contabilitatea și comisiunea de recensământ, al cărei președinte de drept este. El e obligat a raporta în ședințele Consiliului despre mersul departamentului său.

Art. 17. – Membrii consiliului care sunt totdeauna președinții comitetelor speciale sunt datori a prezenta Consiliului rapoarte scrise sau orale despre mersul așezămintelor respective. Ei semnează orice acte emise de aceste comitete și sunt responsabili de gestiunea lor.

Art. 18. – Comitetele speciale sunt obligate a veghea asupra bunului mers al instituțiilor a căror conducere li s-a încredințat. Ele se conduc după regulamente speciale votate de adunarea generală și conforme cu spiritul acestui statut...

Alegeri, Alegători, Aleși

Art. 23. – Alegerile se fac de către adunarea generală, anume convocată în acest timp.

Art. 24. – Alegători sunt toți membrii Comunității care nu datorează contribuții pe mai mult de un an.

Art. 25. – Aleși în consiliul reprezentanților pot fi numai aceia care întrunesc următoarele condiții:

- a) să aibă vârsta de 30 ani împliniți;
- b) să nu fie lovit de o sentință infamantă;
- c) să nu fi adus prin grai, scris sau fapte vreo daună morală sau materială Comunității;
- d) să fie contribuabil regulat de 5 ani.

Art. 26. – Alegerile se fac sub privigherea unui birou provizoriu, compus dintr-un președinte și doi secretari aleși din sânul adunării. Președintele va trebui să fie cel mai în vârstă dintre membrii prezenți, iar secretarii dintre cei mai tineri.

Art. 27. – Alegerea se face personal, direct și cu vot secret, prin buletine scrise sau imprimare, proclamându-se aleși cei care întrunesc majoritatea voturilor exprimate. În caz de paritate, se procedează la o a doua votare chiar în aceeași ședință.

Adunările generale

Art. 28. – Adunarea generală se convoacă odată pe an, de către Consiliul Reprezentanților, spre a i se supune darea de seamă și gestiunea anului precedent, verificată de cenzori, precum și proiectul de buget pe anul următor.

Spre a delibera asupra ordinii de zi fixate de Consiliu și asupra oricărei propuneri semnată de 10 membri și care a fost comunicată Consiliului cu cel puțin 15 zile înaintea adunării, pentru a putea fi pusă la ordinea zilei.

Spre a alege trei cenzori obligați a verifica gestiunea generală a anului următor, precum și gestiunea specială a fiecărui așezământ în parte.

Spre a completa locurile vacante eventuale din Consiliu.

Spre a procedea la noi alegeri, la termenul fixat prin prezentul statut [...]

Dispozițiuni transitorii

Art. 42. – Se va numi o comisiune care, în înțelegere cu Comitetele speciale, să elaboreze proiectele de regulament pentru fiecare din așezămintele respective și să le supună votului adunării generale.

Art. 43. – În termen de trei luni de la votarea acestui statut se va face un inventar al întregii averi a Comunității, care se va afișa la ușile cancelariei și ambelor Sinagogi ale Comunității și se va păstra în dublu exemplar în arhiva Comunității.

Art. 44. – și cel din urmă. – Acest statut a fost votat de adunarea generală a Comunității Israelite de rit spaniol din București în ședința sa din 24 ianuarie 1908 și se va pune în aplicare cu începere de la 1 iulie 1908.

Comunitatea de rit spaniol din București, Statut, București, Tipografia Horia Carp & Marinescu, 1909, p. 3-10 (fragmente).

182

Galați, 1909, ianuarie 17. Comunitatea israelită solicită scutire de unele taxe comunale

Domnule Primar,

În seara de 18 ct. urmând să aibă loc reprezentația și concertul dat de orbi pentru căminul lor „Vatra Luminoasă” sub înaltul patronaj al M.S. Regina României, vă rog respectuos să binevoiți a dispune ca acest spectacol să fie scutit de taxa comunală.

Cu distinsă stimă,

Galați 17 ianuarie 1909

Isidor Kauffmann¹

Domniei Sale Dlui Primar al orașului Galați

AIN Galați, Registrul 147/1909, f. 15.

Pe document rezoluția: „17 ian. 1909. Se scutește sub rezerva aprobării Consiliului Comunal. Primar ss. Indescifrabil.”

¹ Un demers similar a fost făcut la 26 ianuarie 1909. Pe acel document sunt următoarele rezoluții: 1. „27 ianuarie 1909. Se scutește sub rezerva aprobării Consiliului (ss.) Indescifrabil. 2. 29 ianuarie 1909. Consiliul Comunal în ședința de astăzi a aprobat scutirea cerută”. (*Ibidem*, f. 18.)

București, 1909, decembrie 13. H. Bedjarano comunică numirea sa în calitate de conducător spiritual al evreilor din vilaietul Adrianopol

București, 13 decembrie 1909

Domnule președinte,

Votul unanim al Comunităților Israelite de rit spaniol din vilaietul Adrianopol m-au ales ca conducător spiritual al coreligionarilor mei de acolo.

MSI Sultanul Mehmed V a binevoit a sancționa această numire a mea ca Mare Rabin al aceluia vilaiet.

De aceea, pentru a ocupa noua mea funcțiune sunt decis să părăsesc țara pe la începutul lunii ianuarie 1910.

Vă puteți închipui cu câtă mâhnire plec din sânul acestei sfinte societăți după un șir îndelungat de ani și unde m-am bucurat de simpatia d-voastră. Dar sunt dator și mă duc acolo unde sunt chemat și așteptat cu atâta dragoste.

Cred însă că distanța nu va putea șterge din inimile d-voastră afecțiunea ce mi-ați manifestat întotdeauna. Eu mă voi ruga Atotputintelui să vă binecuvânteze; fie ca Hevra Kadișa să fie o vînculă de unire, de pace și de armonie, după cum prescrie evlaviosul și renumitul nostru savant Rabi Eliezer Pappo, de fericită memorie.

Primiți, vă rog, domnule Președinte, asigurarea distinsei mele stime.

H. Bedjarano

D-Sale D-lui Președinte al Soc. Sacra de rit spaniol

ACIER, Fond I, ds. 73/1909, f. 25.

Brăila, 1910, decembrie 6. Comunitatea Israelită ia atitudine împotriva folosirii jurământului „More Iudaico”

Moțiune

votată de evreei din Brăila la întrunirea din 6 decembrie 1910

Întrunirea evreilor din Brăila ținută astăzi la 6 decembrie 1910 în Templul Coral, în chestiunea jurământului More Iudaico, ascultând dările de seamă date de diferiții oratori, confirmă din nou votul dat de Congresul Comunităților Israelite ținut în decembrie 1901 la Iași¹; condamnă ca barbar și antimozaic acel jurământ; *insistă pe lângă toate Comunitățile evreiești a opri sever asistarea rabinilor la prestarea oricărui jurământ, fie în sinagogă, fie*

înaintea justiției și a închide sinagogile oricând s-ar orându un jurământ acolo; autorizează pe dl. dr. Inger, președintele Comunității Israelite din Brăila, președintele acestei întruniri, să aducă această moțiune la cunoștința tuturor Comunităților și în unire cu d-nii I. B. Brociner, dr. Adolphe Stern, S. Halphon, dr. Ed. Silberstein, dr. Al. Nestorianu, Mayer Wechsler, I. M. Brociner, Isac Agent, dr. Beck, (București), Rabin A. Taubes (București), dr. Niemirover (Iași), dr. Nacht (Focșani), B. Gottesman și M. H. Schein (Galați) să facă toate demersurile necesare, ca decizia Înaltei Curți de Casație în secțiuni Unite, prin care acel jurământ nelegal, antimozaic, barbar și necorespunzător cu progresul timpului este abrogat, să fie respectată cu toată sfințenia de toate organele dependente de cultul evreiesc².

ACIER, Fond F.C.E., ds. U1/277/1930, f. 138.

¹ Vezi doc. 158.

² Istoria destul de îndelungată a acestei dispute a luat sfârșit abia în deceniul al treilea al secolului încheiat, când conducători ai vieții religioase cum erau rabinii Meir A. Beck, Șef Rabinul dr. I. Niemirower, rabinii Iacob Nacht, A. Taubes și alți lideri ai vieții obștești, ca M. Schwarzfeld, Moses Gaster, H. Carp considerau că este o barbarie și au refuzat participarea la deslășurarea acestuia. Acțiunea lor era sprijinită de unii înalți demnitari români ca de exemplu fosta ministru C.G. Dissescu, C.C. Arion și juristul N. Mandrea (vezi doc. 184, nota 1).

Jurământul a fost abolit în 1925 ca urmare a unei acțiuni politico-juridice.

185

București, 1910, mai 12. Curtea de Casație și de Justiție consideră ca nelegală folosirea jurământului „More Iudaico”

Președinția dlui N. Mandrea, președinte

Curtea,

Ascultând pe dnii avocați P. Borș și Take Ionescu în dezvoltarea motivelor de casare, și pe dl procuror St. Stătescu, în combateri,

Deliberând,

Asupra motivului I de casare: Violarea art. 153 din procedura penală.

În fapt, Curtea de Apel din Craiova, secția I, prin decizia sa nr. 1427 din 1909, declară, prin un considerent decisiv, că din audierea martorilor ascultați chiar în ziua pronunțării hotărârii în chestiune, și-a făcut pe deplin convingere de responsabilitatea pentru delictul de ultraj prevăzut de art. 183 din codul penal, întrunind toate elementele constitutive, întrucât însă se constată în fapt că cei trei martori: Arthur Rosentzveig, Albert Frichlender și A. Braitner, toți de religie mozaică, deși au fost audiați conform ritului israelit, pe tablele lui Moise, nu pe Sf. Cruce, conform prescripțiilor art. 196 din procedura civilă, ultim aliniat, dar omițându-se a li se aplica formula vizată de art. 153 din

procedura penală, unică, nestrămutată și comun obligatorie pentru toți martorii, fără nici o distincțiune de cult și care singură leagă și poate face probă în justiție, formulă care se rezumă în preceptul de a spune tot adevărul și nimic decât adevărul. Este cert că nici textul nu se vede măcar vizat, că adică zișii martori, pe care instanța de fond se întemeiază de a-l condamna, au fost ascultați conform prescripțiilor art. 153 din procedura penală.

În drept, jurământul martorilor în materie corecțională este o formulă sacramentală și prescrisă sub pedeapsă de nulitate de art. 153 din procedura penală, așa că îndeplinirea unei atari formalități cată să rezulte din însăși decizia condamnatoare sau din procesul-verbal la audierea lor; că, cerințele legii nu sunt satisfăcute prin simpla mențiune (dacă sunt creștini) că au jurat pe Sf. Cruce, (dacă sunt ovrei) că au jurat pe tablele lui Moise, întrucât nu se dovedește că au jurat conform cerințelor art. 153.

Că, atunci când îndeplinirea acestor forme substanțiale nu se constată, convicțiunea judecătorilor formată fiind din concursul tuturor elementelor de probațiune fiind indivizibilă, acea convicțiune nu mai rămâne întreagă, îndată ce unele din acele elemente sunt invalidate din cauza neîndeplinirii acelei formalități, care atrage nulitatea mărturiei, căci nu se poate ști pe care anume elemente de convicțiune s-au bazat mai mult judecătorii.

Că, deci, în speță, deciziunea atacată cu recurs s-a întemeiat pe martori ale căror depozițiuni nefiind luate în conformitate cu art. 153 din procedura penală, a dat o decizie casabilă prin violarea acestui text de lege.

Având în vedere că, din moment ce legea de procedură penală, în art. 153, sub pedeapsa nulității, cere ca înainte de depunerea sa martorul să fie obligat a jura și tot același articol impune întrebuințarea formulei „de a spune tot adevărul și nimic decât adevărul”, urmează ca, precum lipsa de jurământ face ca depunerea martorului să fie nulă, tot același rezultat trebuie să aibă și neîntrebuințarea formulei impusă de lege asupra modului prestării aceluși jurământ, căci jurământul făcut în altă formulă decât cea impusă de lege nu este jurământul ce legea cere să fie făcut.

Considerând că, în speță, mențiunea din decizia supusă recursului, cum și cea din notele luate de grefier că martorii Arthur Rosentzveig, Albert Frichlender și Alfred Braitner „au jurat conform ritului mozaic” fără să arate formula jurământului sau să vizeze art. 153 din procedura penală, nu este suficientă pentru a se putea cunoaște dacă cerințele legii au fost îndeplinite și dacă jurământul prestat a fost cel legal;

Considerând că depozițiile martorilor ascultați înaintea Curții fiind nule, deciziunea care se întemeiază pe acele depoziții este asemenea nulă și dată cu violarea art. 153 din procedura penală.

Că, admiterea acestui motiv de casare face inutilă discuțiunea celui de-al doilea motiv,
Pentru aceste motive:

Casează, în urma recursului făcut de Iosef Rechemberg, decizia penală nr. 1427 din 1909 a Curții de Apel din Craiova, secția 11 Penal

Președinte, (ss) N. Mandrea^{1,2}

12 mai 1910

Buletinul Deciziunilor Curții de Casație și de Justiție a României, 1910, vol. XLIX, partea 1 (1 ian. – 1 sept. 1910), București, Imprimeria Statului, 1911, p. 783-786

¹ La 11 octombrie 1901, Nicolae Mandrea a publicat în revista „Dreptul” un studiu prin care cerea ca jurământul „«More Iudaico» să rămână așa cum el se practică în țara noastră”, ceea ce a stârnit un ecou nefavorabil în presa străină (autorul citează publicațiile „Kölnische Zeitung” și „Frankfurter Zeitung”), care susținea că formula ar fi inventată în România și că ar constitui pentru israeliți „o adevărată tortură”.

Mandrea respinge aceste acuzații, citând un studiu al unui jurist evreo-francez. Într-un articol din revista „Dreptul” el consideră că acest jurământ este deocamdată o necesitate pentru țara noastră față de imensa majoritate a israeliților, care este încă incultă și fanatică. Va veni desigur timpul când acest jurământ va fi desființat la noi ca și aiurea, însă, pentru moment ar fi o greșeală („Dreptul”, an XXX, 11 octombrie 1901, nr. 64, p. 638).

² Pozițiile contradictorii față de obligarea evreilor de a presta jurământul „More Iudaico” au continuat să se manifeste în deceniile I și II ale secolului XX.

Aceeași Curte de Apel, prin decizia din 13 martie 1903, afirmă valabilitatea acestui jurământ. („Dreptul”, anul XXXII, 4 mai 1903, nr. 35, p. 287-292)

Curtea de Apel din Iași, secția I decide că „jurământul «More Iudaico» să fie prestat de soții Halfon, dl consilier M.B. Cantacuzino rămânând în minoritate, pentru motivele ce va arăta mai la vale”. („Curierul Judiciar”, an IX, nr. 43. 4 iunie 1900. p. 341)

Tribunalul jud. Putna prin Decizia nr. 8960/11 noiembrie 1903 accepta jurământul „More Iudaico”, iar judecătorul Emil Serdici face o opinie separată (*Ibidem*, an X, nr. 28, 15 aprilie 1904, p. 235-236).

Curtea de Justiție, secția a II-a Iași a declarat abolit în ianuarie 1911 acest jurământ într-un proces între împricinajii Haimovici și Ciolac din Botoșani, primul pretinzând o sumă de 9000 lei. Într-o audiență anterioară, Curtea admisesese depunerea jurământului „More Iudaico” dar, cum nici un rabin din Iași nu voia să asiste ca expert, a fost delegat rabinul din Hârlău, care, la rândul lui a refuzat. („Egalitatea”, An XII, nr. 3, 21 ian. 1911, p. 22)

186

București, 1910, septembrie 26. Protest împotriva acțiunii de prozelitism a misionarilor catolici

Moțiune

Evreii din Capitală, întruniți în sala teatrului „Jignița” în ziua de 26 septembrie a.c.

Având în vedere uneltirile misionarilor protestanți din Capitală, care nu sunt decât evrei renegați, oploșiți din Rusia, și care tind a capta generația tânără evreiască prin convertire, servindu-se de fel de fel de ademeniri;

Având în vedere că unul din mijloacele lor, inocent în aparență, este întreținerea de școli, unde sunt atrași cu deosebire copiii săraci și unde în realitate se practică cea mai culpabilă operă de convertire la protestantism a minorilor ce li s-au încredințat spre instrucțiune;

Având în vedere că tot același sistem, însă în alte cercuri ale populației evreiești, este întrebuințat de instituțiunile catolice, trimise în țară cu scop de proselitism a tuturor ce nu sunt catolici – creștini eterodoxi și evrei;

Având în vedere că ar fi o crimă a lăsa ca aceste uneltiri să prinză rădăcini și să înstrăineze, atât neamului nostru cât și țării, generațiunii întregi, căci convertirea ce o săvârșesc misionarii o fac în scop mai ales de-a exporta din țară minorii convertiți și nici nu se știe de soarta victimelor lor;

Având în vedere că propaganda făcută de acești misionari nu este restrânsă în domeniul privat, ci ea se face în mod public, prin conferințe și întruniri la care prin afipte

împrăștiate în public convoacă lumea ca să asiste la acele ședințe ținute mai cu seamă în sărbătorile mari ale noastre, când evreii sunt puțin ocupați cu afacerile lor zilnice;

Având în vedere că propaganda misionarilor, multă vreme condusă în mod restrâns și clandestin, a luat azi întindere mare și publică, încât acești misionari, atât protestanți cât și catolici, sub pretextul unei opere, așa zise pioase, susținuți de capitaluri străine, au fost în stare chiar a și construi și localuri impunătoare, acestea fiind încă un mijloc pentru facilitarea captării sufletului spre convertire;

Având în vedere, în fine, că propaganda ce-o fac prin grai e încă mărită prin propaganda prin scris, răspândire de broșuri cărți etc. scrise și în jargon spre a influența masele, și în care publicațiuni se falsifică și se alterează întreaga noastră cultură.

Revoltați de aceste proceduri necorecte, criminale chiar, înfierăm cu tot disprețul aceste uneltiri, recomandând tuturor evreilor din capitală și din provincie a se ține departe de acești corupători, care fac traficul cel mai mizerabil, traficul sufletelor; căci dacă misionarii ar fi îndreptățiți a-și exercita meseria lor, acesta n-ar fi în țările civilizate, unde civilizațiunea merge mână-n mână cu toleranța, unde liberul exercițiu al fiecărei religii este garantat fără ca una să impiezeze asupra celeilalte. Recomandăm tuturor comitetelor de sinagogi din capitală a semna memoriul ce li se va supune și în care se va solicita Ministerelor de Interne și Culte ca să interzică instituțiunilor de învățământ ale misionarilor obligația ce-o impun elevilor de alte credințe de a urma cursurile religiei pe care misionarii o propagă.

De asemenea să se interzică misionarilor de-a obliga pe copii a lua parte la ceremoniile religioase, străine de religia părinților școlarilor^{1,2}.

ACIER, Fond VI, ds. 18, f. 19.

¹ Document elaborat de conducerea UEP cu scopul de a fi prezentat Ministerelor de Interne și Cultelor.

² În ziua de 28 sept. 1912 la sinagoga „Gaster” s-a ținut o adunare a populației evreiești, cu care ocazie A.E. Gaster a relevat daunele pe care acțiunea celor care au trecut la protestantism le produc în rândurile evreilor (FCER, CSIER, H. Kuller, *O istorie a evreilor din România în date*, vol. I, *De la începuturi până la 1919*, București, Ed. Hasefer, 2000, p. 340).

187

Dorohoi, 1910. Activitatea Comunității Israelite pe anii 1908-1910

Proces-Verbal

Subsemnații membri ai Comunității Israelite din orașul Dorohoi, întrunindu-ne astăzi spre a ne consfătuși în privința constituirii unui comitet care să îngrijească de interesele acestei Comunități și după mai multe discuții urmate, am luat următoarea decizie

și anume: S-a ales un comitet compus din următoarele persoane și anume: Mayer Zoller, Adolf Wittner, I. L. Bercovici, Aron Pomârleanu, Noech Charass, Saniei Kantar, Leiba Rappaport, Zisu Lerner, H.I. Leibovici, H. Salzberg și Iosub Malcas.

Acestora le dăm deplină împuternicire ca în mod onorific, fără nici o retribuție, să gireze și să administreze interesele Comunității ca mandatar conform prescripțiilor din statutul existent al Epitropiei acestei Comunități sub denumirea „Epitropia Comunității Israelite din orașul Dorohoi”, având menirea de a îngriji de avutul Comunității, a fonda și construi instituții de cultură și de igienă și a îngriji de Cimitirele Israelite existente, pentru care sfârșit vor înființa gabele benevole asupra tăierii păsărilor și cării de vită ce se vor tăia de hahamii noștri după ritul mozaic; asemenea vor mai crea și alte resurse și fonduri tot din contribuții voluntare pentru întreținerea tuturor instituțiilor existente și care eventual s-ar mai fonda, vor numi și revoca funcționarii clerului precum: Rabini, Cantori, Hahami, Ceauși etc.

Osebit de aceste, Epitropii sus numiți vor reprezenta comunitatea înaintea tuturor instanțelor judecătorești, autorități administrative și financiare din țară.

Toate aceste Epitropii vor executa în deplina concordanță cu legile țării și regulamentele și ordonanțele comunale.

În fine, vor avea dreptul a numi și angaja în interesul Comunității avocați la trebuință.

Acest mandat se dă în mod irevocabil pe o perioadă de 3 ani de astăzi, odată acest termen expirat se va proceda conform dispozițiilor din statutul respectiv.

Drept care s-a redijiat prezentul proces verbal în dublu exemplar semnat de noi, din care unul se va înainta Onor Domn Primar spre aprobare, iar al doilea se va păstra în arhiva Epitropiei.

Făcut astăzi, în 11 martie 1908, în Dorohoi. (urmează 143 semnături)

Darea de seamă și bilanțul de venituri și cheltuieli ale Comunității Israelite din Dorohoi, pe anii 1908-1909 și 1909-1910, Dorohoi, Librăria și Tipografia N. Făinar, 1910, p. 3-4.

188

București, 1910. Organismele de conducere ale instituțiilor Comunității Israelite de rit spaniol

Consiliul reprezentanților: președinte: Solomon Josef Halfon; vicepreședinți: Lazar Ascher, Josef Elias Cohen-Lânaru; casier general: Michael Eliya Nahmias; consilieri: Sasson D. Farchy, Lazar J. Lazar, Moritz S. Athias; secretar general: J.D. Bally.

Comitetul Secțiunii de Recensământ și Administrație: președinte: Josef Elias Cohen-Lânaru; consilieri: Samuel N. Almosnino, J.B. Almosnino, Jacques Almuly, Josef A. Arié, Dr. Calef, Micu Haim, Bension Profeta, Louis N. Rizo, B. Sasson, Eliya Surmany; secretar: J.D. Bally.

Comitetul Secțiunii Templelor: președinte: Sasson D. Farchy; *gabaim:* Josef M. Cohen, Rafael J. Calmy; *consilieri:* Moscu Jacques Fermo, Mauriciu Cohen-Lânaru, Leon B. Alcalay, Efr. Nahmias, Josef Froimescu; *secretar:* Samuel N. Almosnino.

Comitetul Secțiunii Școlilor: președinte: Michael Eliya Nahmias; *consilieri:* Solomon N. Halfon, Manolo S. Halfon, dr. Galimir, dr. Leon, Ign. Bassa; *secretar:* B. Sasson.

Comitetul Secțiunii Așezămintelor de Binefacere: președinte: Lazar J. Lazar; *consilieri:* Jacques J. Fermo, Lazar S. Athias, Josef A. Arié, Moscu Men. Russo; *secretar:* J.D. Bally.

Comitetul Secțiunii Levaya și Rehița: președinte: Moritz S. Athias; *consilieri:* Haim S. Athias, Isac Josef Fermo, Josef Froimescu, Heskia Vidal Gabbay; *secretar:* S.H. Froimescu.

București, 1913-1914. Consiliul reprezentanților: Președinte: Conform deciziei luate de adunarea generală, locul de președinte rămâne vacant, până la împlinirea anului de doliu al decedatului S.I. Halfon. *Rabin:* dr. I. Niemirower¹. *Vicepreședinți:* Josef Elias Cohen-Lânaru, Michael Eliya Nahmias. *Casier general:* Michael Eliya Nahmias. *Consilier:* Dr. J. Galimir, Sasson D. Farchy, Rafael I. Calmy; Moritz S. Athias. *Consilieri onorifici:* Manolo S. Halfon; Rafael S. Halfon. *Secretar general:* J.D. Bally.

Comitetul Secțiunii de Recensământ și Administrație: Președinte: Josef Elias Cohen-Lânaru. *Vicepreședinte:* Ignatz Bassa. *Consilieri:* Eliya Surmany; Mauriciu A. Levy; Nissim O. Alfandary; J.B. Almosnino; Samuel N. Almosnino; Israel Almuly; Almuly Jacques; Albert Benrey; Abram Iarchi. *Secretar:* J.D. Bally.

Comitetul secțiunii templelor: Președinte: Sasson D. Farchy. *Vicepreședinte:* Rabin Dr. J. Niemirower. *Gabaim:* Josef M. Cohen; Efr. Nahmias. *Consilieri:* Mauriciu Cohen-Lânaru; Samuel A. Farchy; Leon B. Alcalay; Haim S. Athias; Josef Froimescu. *Secretar:* Samuel N. Almosnino.

Comitetul secțiunea școlilor: Președinte: Michael Eliya Nahmias. *Vicepreședinte:* Rabin dr. J. Niemirower. *Consilieri:* Solomon N. Halfon; dr. Galimir; dr. Calef; J.D. Bally; Jacques M. Almuly; Elias Munteanu. *Secretar:* Joseph B. Almosnino.

Comunitatea Israelitilor de rit spaniol din București. Buletinul consiliului reprezentanților, seria a treia, nr. 7. Dare de seamă pe 1 ianuarie 1908 – 30 iunie 1909, București. Tipo-Litogr. Comercială, Elia Grassiany, 1910, p. 22-25. Ibidem, nr. 12, 1 iulie 1913 – 30 iunie 1914, Buc., Institut. de Arte Grafice „Eminescu”, 1915, p. 40-50.

¹ Vezi doc. 202.

București, 1911, noiembrie 20. Îndatoriri ale hahamilor

Regulament al abatorului comunal, Capitolul II – Partea administrativă
Comercianți și lucrători măcelari

Art. 138. Pentru a fi admiși în abator lucrătorii trebuie să ceară în scris autorizația direcției.

Pentru a obține autorizația petiționarul trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- a) Să fie român și să aibă certificat de absolvirea cursului primar.
- b) Să probeze că are vârsta de 19 ani împliniți [...]

Art. 144. Hahamii vor avea aceleași îndatoriri ca și cele arătate la lucrători.

Hahamilor li se interzice în special a ridica carne de la vite tăiate, înainte de săvârșirea inspecției sanitare.

MO-AD, nr. 185, 20 noiembrie (3 dec.) 1911, p.8521-8522.

București, 1912, februarie 28. Comunitatea Israelitilor de rit spaniol este împotriva desființării cimitirului din str. Sevastopol, cerută de autoritățile comunale

România
Comunitatea Israelitilor de rit spaniol din București

București 15/28 febr. 1912

Domnule Președinte,

Am primit cu mulțumire stimabila dv. adresă nr. 95, din 15 crt. Nu ne îndoim că, mirați și indignați ca și noi, veți fi luat toate măsurile ce comportă situațiunea vechiului cimitir alături de o școală de copii.

Măsurile caută să fie extrem de riguroase. Ele trebuie luate nu numai din punctul de vedere al respectului ce datorăm strămoșilor și antecesorilor noștri, dar mai cu seamă în interesul respectării lor de către edilitatea orașului.

Într-adevăr, Comunitatea noastră a fost somată de Primăria Capitalei ca, până în luna martie a.c. să desființăm cimitirul din str. Sevastopol, sub amenințarea că ni se va aplica art. 2 din legea din 18 martie 1864 combinat cu art. 18 și 20 din regulamentul pentru înmormântări din același an.

Cum noi ne vom opune la desființarea lui, până la ultima instanță, este probabil că se vor dispune deschideri locale de Comisiuni judiciare și sanitare ale edilității.

Vă puteți închipui așadar ce efect devastator ar face asupra acelor Comisiuni și asupra mersului procesului, dacă s-ar vedea ce neplăcută și necuviincioasă întrebuintare facem noi înșine de vechile morminte ce cerem cu atâta stăruință să fie respectate pe vecie.

Pentru a ne convinge că măsurile ce ați binevoit a ordona au fost executate, sunt gata a vă însoți în orice zi, între orele 4-6 p.m.

Primiți, Domnule Președinte, încredințarea deosebitei noastre considerațiuni¹.

Președintele Secțiunei Administrative, (ss.) Indescifrabil

Secretar general, (ss.) Bally

Domniei Sale,

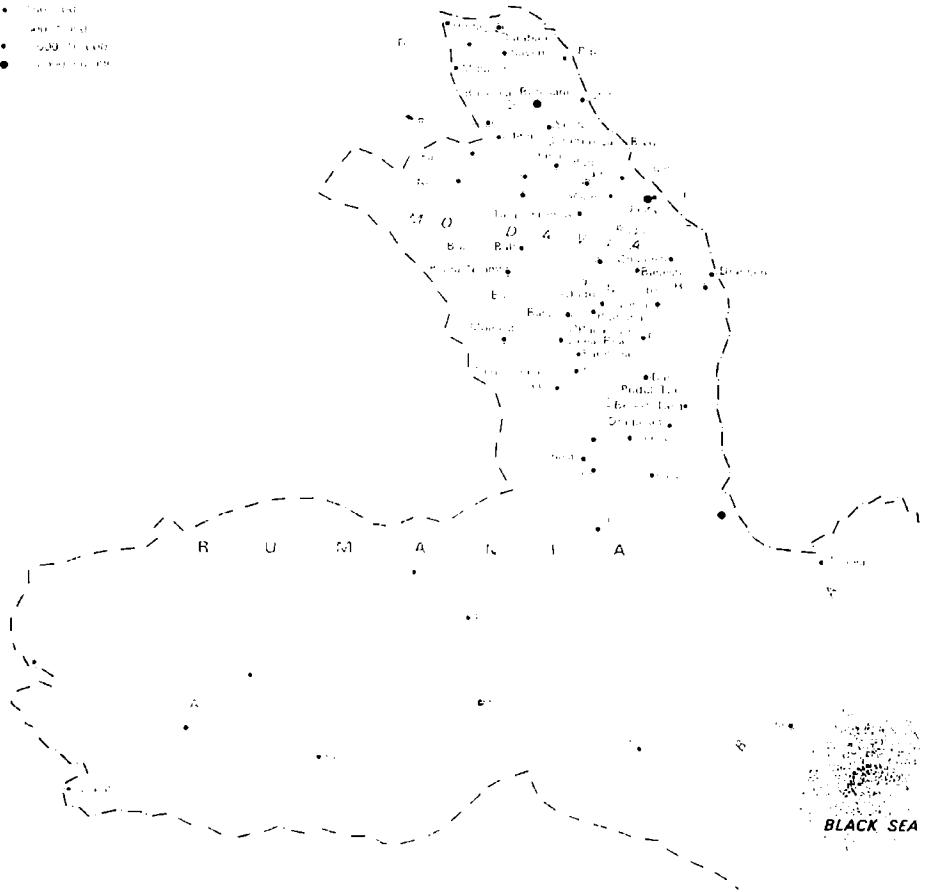
D-lui Președinte al Societății Sacra de înmormântare și de binefacere a Israelitilor de rit occidental din București

ACIER, Fond I, 1912, ds. 4, f. 3-4.

¹ Vezi doc. 289. În anul 1940, la 8 octombrie, guvernul antonescian a dat dispoziție ca un detașament de evrei să deshumeze cadavrele și să le înhumeze la alt cimitir. (Vezi vol. *Evreii din România între anii 1940-1944, Problema Evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri*, vol. alcătuit de Lya Benjamin, București, Editura Hasefer, 1996, p. 43.)

România, 1914. Harta Comunităților Israelite din România în ajunul primului război mondial

- 1859-1860
- 1861-1870
- 1871-1880
- 1881-1890

După Pinkas Hakehillot: Rumanyah, vol. 1, Jerusalem, 1969, Courtesy Yad Vashem Archives, Jerusalem

București, 1915, iunie 15. Ceremonie religioasă pentru
conservarea cărților și obiectelor religioase ieșite din uz

Comunitatea Israelitilor de rit spaniol
în București
nr. 19514

București
2/15 iunie 1915

P. T.

Comitetul Secțiunii de binefacere și Comitetul Confreriei Sacra roagă să binevoii a
ora, cu prezența D-v, ceremonia religioasă a înmormântării cărților și obiectelor
religioase deteriorate (Gheniza)¹, care va avea loc duminică 21 iunie 1915, ora 5 p.m., la
cimitirul israelit spaniol (Bellu).

Binevoii a primi încredințarea deosebitei noastre considerații.

p. Secțiunea de Binefacere,
Președinte, (ss.) Rafael I. Calmy

p. Confreria Sacra,
Președinte, Moritz S. Athias

CIER, Fond I, ds. 92/1912-1917, f.131

În *Dicționar Enciclopedic de Iudaism* se folosește termenul „geniza” care este definit ca „Locul unde se
strează manuscrisele, cărțile sfinte și obiectele rituale (tîlin și mezuzot) ieșite din uz. Conform legii evreiești,
este obiecte nu pot fi aruncate, ci trebuie tratate cu respect. De cele mai multe ori, obiectele respective erau
grupate în cimitirul local. Pentru a ușura procesul, multe sinagogi puneau la dispoziție credincioșilor o încăpere
cu un dulap cu rol de geniza, în care obiectele în cauză se depozitau înainte de a fi îngropate” (*op. cit.*, Buc., Ed.
scîler, 2000, p. 273.)

Printre cele mai cunoscute sunt cea din Cairo, descoperită de rabinul originar din România Solomon
Hechter, aflată de la finele sec. al XIX-lea la Universitatea britanică Cambridge (*vezi op cit. Ibidem*).

București, 1915, iunie 25. 50 de ani de existență a Cimitirului
„Filantropia” de rit occidental

Ceremonia consacrată aniversării unei jumătăți de secol¹.

Astăzi duminică 29 Tamuz, 5675 sau 1915, împlinindu-se 50 ani de existență a
cimitirului nostru, situat pe șoseaua Filantropiei (Bulevardul Mihail Ghica), s-a celebrat un
viciu divin în Capela cimitirului, spre comemorarea anului 5625 sau 1865, când neuitații
ștri predecesori au inaugurat acest cimitir, care adăpostește osemintele părinților și

rudelor noastre scumpe. În intervalul acestor 50 ani au funcționat următorii 13 gabariți: Ghedalia M. Breyer, Isaia Avram Wisner, Chaim Hirsch Gaster, Michel Aziel, Lazăr Focșaner, Avram Marcus, Avram Garfunkel, Lewi Löwinsohn, Mathias Hirsch, Boruch Wisner, Salomon Hechter, Filip A. Focșăneanu și Herman G. Breyer, care urmăresc pașii predecesorilor răposați întru fericire, Salomon Hechter și Filip A. Focșăneanu, prietenii și reorganizatorii ai „Societății Sacra”, continuă a o conduce cu aceeași râvnă și dragoste, astfel că capitalul Societății a ajuns la suma de 500.000 lei în efecte publice și cimitire, înzestrat cu toate trebuințele necesare, subvenționând pe larg toate așezămintele culturale și filantropice ale Comunei și participând în toate ocaziunile la scopuri patriotice. La această ceremonie s-au îngropat pe acest loc diferite scripte sfinte, fiind față, afară de cei semnați și președinții împreună cu comitetele a 26 sinagogi, președinții și comitetele a 32 societăți de ajutor reciproc și un numeros public bucureștean². S-au făcut 2 exemplare identice, care unul s-a îngropat alături cu cele sfinte, iar al 2-lea s-a păstrat în arhiva „Societății Sacra”. Actul comemorativ a mai fost semnat de cantorii următoarelor Temple: Sinagoga Mare, Sinagoga Gaster, Sinagoga Fraterna, Sinagoga Azil „Elisabetheu”, Sinagoga Reschith Daath, Sinagoga Cătunul, Sinagoga Naftali, Sinagoga Aizik Ilie și Diriginta corului Templului Coral.

A urmat apoi predica rabinului M. Beck, din care redăm unele fragmente:

„Buzele oricărui om erudit, de la care cităm o idee, o gândire, o maximă excelentă auzită din gura sa fiind încă în viață, buzele cestui om se mișcă, ele șoptesc în mormânt înaltul slujitor a spus. „Dacă amintirea unei idei, a unei gândiri, a unei maxime excelente unui bărbat mort face pe acesta să dea semne de viață, să se bucure, să învie, cu cât mai mult și mai sigur vor învia morții, deși de demult înmormântați, în numele, în memoria onoare, în spiritul cărora s-au săvârșit de 50 ani și se săvârșesc zilnic fapte nenumărate dintre cele mai frumoase și cele mai nobile!”

În acest sens „Societatea Sacra” își îndeplinește misiunea ei și generația de astăzi. Comitetul actual al „Societății Sacra”, e în drept să spună celui din trecut: „Că puținul ți-a fost ție înaintea mea, s-a întins foarte”. (*Geneza* 30, 30).

Departate de noi să micșorăm meritele nepieritoare ale predecesorilor noștri dimpotrivă, recunoaștem cu adâncă grațitudine pornită din inimă, că „Societatea Sacra” a trecut și-a îndeplinit în conștiință chemarea ei sfântă, că a făcut toate ce au stat în puterea ei după vremea, după împrejurările în care a trăit și după mijloacele restrânse de care a dispus. Pretindem numai să ni se recunoască și nouă, generației actuale, Comitetului actual, că și noi nu ne-am neglijat datoritiile noastre, că și noi am îngrijit cu sfințenie pomul ce l-au sădit părinții, rudele și amicii noștri, că am lucrat și noi din răspuțeri, ca acest pom să ne aducă roade dintre cele mai binecuvântate. Tot ce așteptăm este să fim recunoscuți ca urmași demni ai predecesorilor noștri, ca fiii vrednici ai lui Iacov, care se străduiesc a contribui la gloria, la nemurirea părinților, strămoșilor lor.

Nu ne mândrim de faptele noastre, ci ne închinăm cu smerenie dumnezeirii, că ne-a fost dat să ridicăm, prin grația Cerului, „Societatea Sacra” la nivelul îmbucurător la care află astăzi.

Mai recunoaștem, cu sinceră grațitudine, că n-am fi fost în stare, cu toată bunăvoința noastră, să dăm „Societății Sacra” a noastră o dezvoltare atât de întinsă și binefăcătoare nu ne-am fi bucurat întotdeauna de încurajarea și protecția cea mai largă din partea tuturor autorităților publice, fie ale Statului, fie ale Comunei București.

Fiindu-ne memoria părinților, rudelor și prietenilor înmormântați pe acest Cimitir scump, ne-am trudit cu dragoste să continuăm opera începută de dânsii și să profităm cu grațitudine de experiențele lor; în toate lucrările și îmbunătățirile ne-am călăuzit de ideile și de intențiile răposaților întru fericire; la fiecă pas am fost preocupați de dorința ca numele celor adormiți să nu dispară, să nu fie uitat, ca memoria lor să rămână în veci vie și nemuritoare printre noi.

Sperăm că așa vor proceda și succesorii noștri, că nici ei nu vor distruge lucrările noastre, ci că le vor complecta și perfecționa, conform cerințelor timpului lor. Sperăm că în vremea urmașilor noștri va sosi ziua în care se va împlini cuvântul profetic: „Va întoarce inima părinților către copii și inima copiilor către părinții lor” (*Maleachi* 3, 24).

Părinții vor avea priceperea să nu combată din principiu ideile sănătoase propagate de copii și copiii vor întâmpina cu toată dragostea și considerarea pe părinții lor, aducându-și aminte de vârsta lor venerabilă și de meritele lor nepieritoare.

Amin.

Soc. Sacra de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental, Ceremonia comemorării existenței cimitirului israelit 1865-1915. Conținând și cuvântările rostite de Dr. M. Beck – Rabin, București, Tip. „Providența” H. Steinberg, 1915, p. 5-6; 10-11.

¹ Cea dintâi parte a cimitirului actual a fost cumpărată de obștea evreilor din Capitala Munteniei în anul 1834, iar a doua în anul 1852. A fost inaugurat în anul 1864, după închiderea cimitirului din str. Sevastopol. (Vezi doc. 189) Scopul Societății era de a îngriji de înmormântarea israeliților de rit occidental din Capitală cu îndeplinirea tuturor cerințelor și dărilor religiei mozaice și după ritualul arătat în regulament: de a îngriji ca cimitirele israelite, atât cel din str. Sevastopol, precum și cel de pe șoseaua Colonel Mihail Ghica nr. 45 (Filantropia), proprietatea societății, împreună cu clădirile pendinte de aceste cimitire, să fie întreținute în bună stare; de a îngriji de spitalul „Caritas” până la constituirea comunității recunoscută de stat, precum și de a ajuta instituțiile culturale și de caritate din Capitală.

Membrii activ ai acestei societăți poate deveni orice evreu în vârstă de cel puțin 25 ani, care face parte dintr-un templu sau sinagogă și se obligă prin propria sa semnătură de a se conforma în totul statutelor și regulamentelor societății și să fie recomandat de doi membri.

Până la constituirea legală a Comunităților, Societatea Sacra întreținea sau subvenționa toate așezămintele culturale și filantropice din Capitală. Școlile primare și secundare de băieți și fete, spitalul „Caritas”, al cărui plus de cheltuieli îl acoperă, Azilul pentru bătrâni „Elisabetheu”. Contribuia la asistența publică și participa la scopuri patriotice. Resursele societății proveneau din taxele de înscriere ale membrilor, taxele pentru rezervarea locurilor de înmormântare, taxele pentru carele funebre, punerea monumentelor, a pietrelor sepulcrale și grilajelor, taxe pentru conservarea coroanelor, diferite ofrande și legate. (După M. Schweig, *Indicatorul instituțiilor și organizațiilor evreiești din București*. Agenția de publicitate și tipografie I. Brănișteanu [1917], p. 35-37.)

² Sinagoge și societățile de caritate ai căror președinți au semnat actul comemorativ:

Societatea Fraterna; Templul Coral; Societatea Dr. Iuliu Barasch; Sinagoga Mare; Societatea Marpe Lenepheș; Sinagoga Azr. Gaster; Societatea Aesculap; Sinagoga Oir Chudeș; Societatea Salvarea; Sinagoga Abr. B. Zisu; Societatea Salve; Sinagoga Fraterna; Societatea Hygeca; Sinagoga Croitorilor; Soc. Erster Schneider Kranken Verein; Sinagoga Rabin Malbim; Societatea Hygea reconstituită; Sinagoga Rabin Spielman; Societatea Bezalcl; Sinagoga Chesed șel Emes; Societatea Caritatea, Chesed șel Emes; Sinagoga Cismarilor; Societatea Datorilor Sacre; Sinagoga Schneidergesellen; Societatea Nosei Hamito; Sinagoga Baron Hirsch; Societatea Zecher Oilom; Sinagoga Instrucțiunea; Societatea Sănătatea; Sinagoga Tinichigiilor; Societatea Viața Nouă; Sinagoga Asilul Elisabetheu; Societatea Fraternitatea; Sinagoga Voința; Societatea Umanitas; Sinagoga Grivița; Societatea Viitorul; Sinagoga Aizig Ilie; Societatea Viitorul Comerțului; Sinagoga Veche Rusească; Societatea Birjarilor; Sinagoga Ronetti-Roman; Societatea Telalilor; Sinagoga Poale Tedeck; Societatea Cismarilor; Sinagoga Achdas Israel; Societatea Cărnățarilor; Sinagoga Cătun; Societatea Asistența; Sinagoga Tâmplarilor; Societatea Înfrățirea; Societatea Sacrificiul; Societatea Mângâierea; Societatea Concordia; Societatea Perseverența; Societatea Unire și Progres; Societatea Eimi Zola; Societatea Gemiluth Chasadim. (Societatea Sacra de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental, p. 16.)

Cernăuți, 1918, decembrie 3. Consiliul Național Evreiesc din Bucovina a desemnat comitetul de conducere al Comunității

„În fruntea acestui organism erau: dr. Solomon Kinsbruner (președinte și responsabil cu bugetul); dr. Joseph Orenstein (directorul Spitalului Evreiesc); dr. Benzion Friedman (responsabil cu probleme sociale); prof. Lecker (responsabil cu instituțiile de învățământ); Leib Schechter (responsabil cu instituțiile de cult). Membrii forului conducător al comunității nu au fost aleși în mod individual, ci erau reprezentanții principalelor partide evreiești din Cernăuți, ceea ce era o înnoire principală importantă, introdusă prin indicația Consiliului Național Evreiesc. În anul ei de existență, de fapt, conducerea Consiliului Național Evreiesc a dus tratative cu autoritățile românești în problemele centrale ale evreilor din Bucovina.

Prin dispoziția guvernamentală de la 25 decembrie 1919, au fost desființate toate consiliile naționale. După revenirea lui [Beno] Straucher la Cernăuți și înscrierea sa în Partidul Național Liberal aflat la putere, el a fost numit în luna iunie 1920 director executiv (gerant) al conducerii comunității evreiești. Astfel s-a încheiat prima încercare de activizare a comunității evreiești din Cernăuți în perioada administrației românești, printr-o conducere exercitată prin delegați reprezentativi ai partidelor politice, iar comunitatea evreilor din Cernăuți s-a integrat în sistemul politic public românesc. Cu o lună mai înainte, în mai 1920, Straucher a fost ales membru în Parlamentul Român pe lista liberalilor, iar prietenul său, dr. Salo Weisselberg, ultimul primar al orașului Cernăuți în perioada regimului austriac, a fost ales senator. În acest mod, Straucher a revenit la poziția înaltă pe care o deținuse în rândul populației evreiești înainte de război. Straucher s-a menținut în funcțiile sale înalte în comunitatea evreiască din Cernăuți și în Parlamentul României până în luna iulie 1926, respectiv până la încheierea îndelungatei legislaturi a Partidului Național Liberal¹.

David Schaari, Comunitatea evreilor din Cernăuți în perioada administrației românești între cele două războaie mondiale, „Studia et Acta Historiae Iudeorum Romaniae”, IV, București, Ed. Hasefer, 1999, p. 139-140.

¹ Vezi vol. *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940)*, București, Ed. Hasefer, 1998, p. 424

București, 1919, iunie-iulie. Dezbateri cu privire la organizarea comunităților evreiești după primul război mondial

Răspunsul rabinului dr. M. Beck

- *Domnule doctor, vă este cunoscută campania pe care am început-o în organizarea comunității și în special pentru formarea comunității în Capitală și îndrăznesc să vă cer părerea dacă comunitățile trebuie înființate pe un criteriu religios sau național?*

- Atâta timp cât una nu exclude cealaltă, nu aș găsi diferență. Dar, dacă criteriul național ar fi să dicteze asupra modului de organizare, e posibil ca, chestiunile religioase să se lăseze pe un plan mai scoborât, nu pot admite comunitate fără iudaism. Prin religie am păstrat și națiunea și fără tendința de a nesocoti spiritul național, cred că orice comunitate, pentru a-i asigura o propășire statornică, trebuie să fie condusă de criteriul religios.

- *Dar dându-i o astfel de îndrumare, comunitatea cum trebuie întreținută prin gabelă, cotizații lunare sau sistem mixt?*

- Din cele relatate mai înainte ai văzut bine că condamn gabela, am explicat și motivele. Fiecare însă va plăti o cotizație lunară, proporțională cu starea sa materială și, pentru cei care nu vor voi să facă acest benevol aport, se vor găsi destule sancțiuni.

- *Trebuie comunitatea să aibă vreo legătură cu statul sau să rămână în situația actuală, adică să-și conserve independența?*

- Comunitatea trebuie să rămână absolut independentă în toată organizarea ei și statul să nu fie amestecat decât în anumite împrejurări: fraude, abuzuri etc. Și afară de aceasta, sperând într-o apropiată autonomie culturală, rolul de control al statului se reduce foarte mult.

- *Ce rol trebuie să aibă masele poporului în alcătuirea și conducerea comunității și cum trebuie ținut seamă de tradiția ierarhică de până acum, în timpul nostru democratic?*

- Pomenind de era democratică în care trăim e lesne de înțeles că tot contribuabilul să fie privit egal în dreptul de a vota și de a fi ales, fără a se lua în seamă cu cât contribuie la susținerea comunității. Tânăr și bătrân, sărac și bogat vor trebui să-și pună în serviciul țării toată puterea lor de muncă.

- *În orașele mari credeți posibilă o comunitate centrală sau un fel de federalizare a raioșilor și instituțiilor culturale și filantropice?*

- Federalizare nu! Fiecare instituție va rămâne în marginile autonomiei sale, atâta timp cât bugetul ei o va pune la adăpostul nevoilor; numai dacă din diferite împrejurări surzurile de rezistență nu vor acoperi nevoile întreținerii, comunitatea va prelua administrația. Propun însă cooperarea tuturor societăților de binefacere într-o singură direcție și distribuirea ajutoarelor pe raioane, pentru ca să se împartă deopotrivă ofrandele, evitându-se astfel numeroase abuzuri.

- *Să ne gândim deocamdată la crearea comunităților sau trebuie să procedăm direct și la înființarea Uniunii comunităților din țară?*

- Pentru deplina organizare și unitate de conducere, e nevoie să se instaleze reprezentanță a comunităților, care să apere interesele tuturor comunităților organizate de țară, să creeze instituțiuni comune pentru toți evreii din țară, cum ar fi „Căminul soldaților evrei”, institut pentru surdo-muți, școli normale care să ne dea dascălii evrei, școli rabinice etc., etc.

Trebuie să ne ferim de organizarea consistorială, căci în acest caz se pot ivi dese amestecuri neplăcute. [...]

- Cum și cine să ia în București inițiativa de a face propaganda și să pună aplicare proiectul?

- Un comitet de acțiune pe care-l puteți convoca, comitet din care să facă parte mod proporțional reprezentanții instituțiilor, organizațiilor, școlilor, sinagogilor și tuturor societăților culturale și de binefacere va avea toată puterea.

- Cum vor fi atinse chestiunile clerului, ale corpului didactic și problemele școlare?

- Lăsând fiecărei instituții autonomia completă în chestiunile interne, comunitatea va veghea, aviza asupra chestiunilor de ordin superior.

Comunitatea va alege prim-rabinul și ajutoarele sale, care vor fi salariați comunitate, lăsând deplina libertate sinagogilor de a-și numi rabinii, care nu vor putea avea pretenția să reprezinte comunitatea.

- Domnule doctor, ca concluzie, care sunt, după dv., mijloacele ce ne-ar putea da mai curând la realizarea acestui vechi deziderat al populației evreiești din Capitală?

- BUNĂVOINȚA EVREILOR – și cu aceste două cuvinte, în care avem cea mai mare speranță a izbândeii noastre se încheie convorbirea cu veneratul Rabin al Comunității Templului Coral [...]

„Curierul Israelit”, nr. 41 (513) 18 iunie 1919, p. 2

Răspunsul dr. I. Niemirower

...Cu toate că în calitatea mea de rabin al Comunității israeliților de rit spaș aparțin de asemenea comunității, care de mult este bine organizată și care poartă în toate posibilitățile unei dezvoltări sănătoase, sunt gata a răspunde la întrebările ce-mi pune. Sunt activ în diferite organizațiuni din Capitală (citez „B'nei B'rith”) care interesează de chestia organizării Comunităților. De douăzeci de ani am luat parte aproape la toate mișcările în această direcțiune și mai cu seamă ca sionist, parola lui Herzl, că câștigăm comunitățile, adică să luptăm ca spiritul viu al poporului evreu să predomină în comunitățile noastre, ne obligă ca să luăm parte în mod direct sau indirect, după cum dictează împrejurările, la orice întreprindere care urmărește scopul înființării de comunități în țară.

După această scurtă introducere, abordăm de-a dreptul chestiunea și punem dr. Niemirower întrebarea dacă crede că comunitățile trebuie înființate pe un criteriu religios sau național?

- Cunoașteți poate figura întrebuințată de mine cu privire la dublul caracter al Israel. După cum surorile gemene siameze cu greu au putut fi despărțite printr-o operă îndrăznească și n-au putut trăi apoi, tot astfel încercările făcute în Occident de a se realiza iudaică de noțiunea națională a lui Israel n-au reușit pe deplin, nici în teorie,

puțin încă în practică și au foarte puțină șansă de izbândă, mai cu seamă în Răsărit. Întrebarea poate fi deci numai dacă se accentuează mai mult caracterul religios sau cel național. Deoarece este exclus ca să dăm Comunităților noastre, care aparțin iudaismului răsăritean, caracterul palid al unor comunități pur confesionale, deoarece este sigur că iudaismul este mai mult decât o confesiune și cuprinde o cultură întreagă, este cert că Comunitățile noastre trebuie să aibă în vedere toate momentele culturale ale evreimei și trebuie să cuprindă pe toți evreii religioși de la cei mai ortodocși până la cei mai liberali, pe de altă parte pe toți acei care se simt ca evrei, chiar dacă au în materie religioasă păreri foarte radicale. Viața reală va învinge greutățile care rezultă atât din principiul național, cât și din cel religios. Cu un cuvânt, Comunitățile noastre trebuie să aibă un caracter pan-iudaic în înțelesul cultural al noțiunii¹.

- *Comunitățile să fie întreținute prin gabelă sau cotizațiuni lunare sau sistem mixt?*

- Mie mi se pare că sistemul mixt se va impune. Comunitățile vor fi întreținute din trei izvoare: 1) Din ceea ce va da statul, să sperăm, pentru întreținerea instituțiilor culturale și religioase ale evreilor; 2) printr-o impunere după situația materială a fiecărui evreu și 3) în anumite orașe prin gabelă, care trebuie să fie organizată în mod just și demn. Deoarece Comunitățile nu mai pot avea în viitor numai caracterul sărăcăcios al filantropiei, ci trebuie să se ocupe cu întreaga viață a poporului evreu și să ofere evlavioșilor toate instituțiile necesare ritului, se înțelege că șehita, hahamii și supraveghetorii lor trebuie să fie în strânsă legătură cu organele comunității și organizarea unei gabele în anumite comunități se impune.

- *Comunitatea trebuie să fie de la început în legătură cu statul sau să fie în situația actuală, adică să-și conserve independența?*

- Se înțelege că idealul este deplină autonomie a Comunităților, ceea ce nu exclude deloc că, în anumite privințe, pot să existe legături cu autoritățile superioare ale statului. Este poate aci locul de a accentua că evreii care cer în diferite țări autonomia națională nu pun deloc la îndoială patriotismul lor și nu se pun în contradicție cu cultura generală a statului în care trăiesc. Ei cer numai garanții pentru posibilitatea continuării și dezvoltării țării lor proprii.

- *Ce rol trebuia să aibă masa poporului în alcătuirea și conducerea comunității și întrucât trebuie ținut seama de tradiția ierarhică de până acum, în timpul nostru democratic?*

- Nici nu începe îndoială că Comunități evreiești organizate în epoca noastră nu pot să aibă altă formă decât cea democratică, care poate fi pusă în concordanță cu tradiția evreiască.

- *În orașele mari credeți posibilă o comunitate centrală sau un fel de federalizare a sinagogilor și instituțiilor culturale și filantropice?*

- La această întrebare va răspunde viața reală. Forma are în cele din urmă o importanță secundară. Lucrul principal este ca idealurile tuturor organizațiilor să fie respectate.

- *Să ne gândim deocamdată la crearea comunităților sau să procedăm imediat la înființarea unei uniuni a comunităților israelite din țară?*

- Solomon Maimon zice cu privire la oamenii maturi care încep să-și însușească o cultură nouă că trebuie să învețe în același timp alfabetul și înalta filosofie. Noi trebuie să reorganizăm comunitățile și în același timp trebuie să ne punem pe lucru pentru fondarea Uniunii comunităților israelite din țară, căci sunt comunități mici, care trebuie sprijinite prin

cele mari, sunt puncte care trebuie să aibă o formă comună și sunt chestiuni care pot dezlegate numai prin forțele tuturor comunităților.

În chestiunea aceasta congresele din Galați, Iași și Focșani² au pregătit întrucâtva terenul. Dezvoltarea generală a evreimei în momentul de față, care cere în fiecare țară un congres evreiesc și apoi un congres evreiesc universal, ne silește la fondarea unei Uniuni comunităților.

- *O astfel de Uniune trebuie să fie neapărat în legătură cu comunitățile din ținuturile alipite sau să se mărginească la comunitățile din Vechiul Regat?*

- Este cert că evreii din regat și cei din provinciile alipite se vor influența în mod reciproc într-o măsură foarte mare. Legăturile formale trebuie încheiate de îndată ce există posibilitatea.

- *Cum vor fi atinse chestiunile clerului și ale corpului didactic evreiesc problemele școlare cu ocazia organizării comunităților?*

- Problemele școlare sunt cele mai însemnate în momentul de față. În această privință se va manifesta renașterea spiritului evreiesc și în mijlocul evreimii din România Școala, care e monumentul trecutului și sanctuarul viitorului nostru, trebuie să fie grija cea mai mare a comunităților evreiești în prezent. Chestia organizării ebraizării și a iudaizării școlilor noastre, a vieții noastre culturale în genere, este în strictă legătură cu chestiunea rabinilor și a dascălilor. Se impune o Uniune a rabinilor din orice direcție religioasă.

Cu timpul, probabil, vom avea de constatat și un proces al diferențierii cu privire la concepția religioasă, totuși va exista o organizație a tuturor rabinilor care apără atât idealul general al iudaismului, cât și interesele rabinilor. De multe ori am studiat împreună cu colegii dr. Beck, dr. Nacht, Landau-Botoșani, dr. Thenen și cu alții această chestiune.

Acum vine timpul care cere în mod imperios o astfel de organizație. Asociația corpului didactic israelit din țară, o rezultantă a congreselor din Brăila (1906) și București (1914), trebuie să primească acum o viață nouă. Toate problemele cu privire la programul instrucțiunii, care au preocupat consfătuirile sioniste, congresele comunităților, adunările generale ale B'nei B'rith, comisiunile culturale sioniste, toate chestiunile care au fost tratate din când în când în presa evreiască, toate postulatele spiritului iudaic reinviat al timpului modern dezvoltat, vor preocupa organizațiile evreiești și în primul rând comunitățile până când vor găsi o dezlegare completă și definitivă. Cunoașteți proiectul fondării unei școli normale cu un caracter ebraic, la Iași, propagat de dr. Nacht, proiectul fondării unei școli înalte de cultură iudaică în București, propagat de mine.

Din această școală, care are în vedere pe toți intelectuali evrei, s-ar putea forma un seminar rabinic. Dr. Thenen propune chiar fondarea unei astfel de școli rabinice în București. Este deci o serie întregă de probleme, din care unele am atins numai în treacare care așteaptă o rezolvare.

După cum vedeți, termină distinsul nostru interlocutor, evreimea nu se poate mulțumi acum cu farmecul vocabulei răsunătoare comunitate, ci cere pentru acest cuvânt un conținut evreiesc.

Ibidem, nr. 42, 26 iunie, p. 2.

- În ceea ce privește modulitatea de a întreține comunitatea, care ar fi cel mai bun mijloc?

- Gabela, deși e în spiritul tradiției noastre și ar putea servi ca una din adevăratele baze de venituri ale comunității, nu o socot realizabilă. Comunitatea va avea ca principală urșă o impunere justă și dreaptă a fiecărui evreu, care fiecare în parte să aibă sfânta datorie de a conlucra prin contribuția sa la îndeplinirea idealului nostru, înfăptuirea și existența comunității.

Comunitatea va trebui să aibă sprijinul moral și material al statului.

- Trebuie comunitatea să aibă vreo legătură cu statul sau să rămână în situația actuală, adică să-și conserve independența?

- Nu înțeleg ca comunitatea să fie independentă prin a nu avea legături cu statul, ba chiar țiiu să avem legături de la început cu statul, care ne va da concurs la înjghebarea acestei organizațiuni.

Tot statul ne va servi eventual la impunere și la percepere, la sancțiuni și, cum am spus mai sus, la echilibrarea bugetului.

Cât privește cultul, autonomia trebuie să-i fie rezervată.

- Ce rol trebuie să aibă masele poporului în alcătuirea și conducerea comunității și întrucât trebuie ținut seamă de tradiția ierarhică de până acum în timpul nostru democratic?

La noi evreii cunosc o singură stare, nu cunosc alta decât starea democratică. În capitală mă gândesc la o comunitate centrală, dar pentru un început să nu ne propunem prea mult; prin bună înțelegere și voință reală se va ajunge și la aceasta. Pentru celelalte trebări de care îmi pomeniți, chestiunile cuprinse în ele privindu-ne în mod special, trebuie să le rezervăm toată atențiunea. Nu putem cu nimic anticipa [...]

ibidem, nr. 43 (315) din 3 iulie 1919, p. 2.

Opiniile rabinului dr. N. Thenen (Craiova)

[La întrebarea dacă la baza comunităților trebuie să stea cultul religios sau cel național, dr. Thenen răspunde]

- Religia noastră conține toate valorile iudaice. Evreul care crede că sunt anumite dogme, asupra cărora se poate trece se află într-o eroare fundamentală. Comunitățile noastre trebuie să fie evreiești, atât și nimic mai mult.

- Dar cum trebuie susținute comunitățile: prin gabelă, cotizațiuni lunare sau sistemul mixt?

- Gabela e o himeră. Susținerea comunităților pe baza ei este o imposibilitate de fapt. Observarea uzanțelor rituale este, din păcate, la noi în descreștere. Hahamul trebuie să fie în funcționar al comunității și să stea la dispoziția enoriașilor în mod absolut gratuit. Numai astfel se va putea salva o parte din ritualul nostru tradițional. Gabela a fost cea mai mare nenorocire pentru comunitatea noastră și a fost adesea provocatoare a unor grave certuri între enoriași. Fiecare enoriaș va plăti o contribuție directă, dar obligatorie, în proporție cu veniturile ce plătesc către stat. Mijloacele de constrângere se vor stabili ulterior. Se înțelege că bogătașul va plăti mai mult decât nevoiașul. Pentru orașele care n-au comunități, acest lucru

este o pată neagră care trebuie să dispară. România este singura țară locuită de evrei care n-are comunități organizate. Că se puteau organiza comunități ne-o dovedesc acele câteva orașe în care funcționează și unde dau rezultate destul de rodnice.

- *Credeți că comunitățile trebuie să fie dependente de stat sau să-și păstreze forma lor actuală?*

- Comunitățile să fie absolut independente. Statul va trebui, însă, să le acorde un sprijin material și numai în anumite împrejurări va avea un drept de control.

- *Ce rol să aibă masa în alcătuirea și organizarea comunității?*

- Toți cu drepturi și îndatoriri egale. A trecut vremea privilegiilor.

- *Comunitatea să fie bazată pe federalizare sau centralizare?*

- Numai și numai o centralizare, altfel nu se poate face nimic trainic.

Numai centralizarea poate garanta bunul mers al tuturor treburilor comunității.

Cel mult pentru sinagogi, ținând seama de o anumită tradiție, se poate stabili o oarecare autonomie administrativă, dar și ele trebuie să depindă direct de la centru.

- *Ce părere aveți cu privire la organizarea unei Uniuni a comunităților israelite din țară?*

- O atare Uniune nu se poate înființa decât numai după ce se va fi desăvârșit organizarea comunităților. Comunitățile actuale nu reprezintă toată evreimea. Aș fi de părere să se convoace la București o consfătuire – și inițiativa o poate lua un grup de personalități reprezentând marile organizațiuni evreiești – pentru stabilirea unui program de activitate. La această consfătuire vor lua parte delegați ai tuturor grupărilor și societăților evreiești, fără să se țină neapărat seama de comunitățile actuale, a căror bază este destul de șubredă. Totuși, acolo unde există comunități, ele nu trebuie ocolite. Socot însă că un rol important la această consfătuire îl poate avea și clerul. Rabinii, cu experiența pe care o au, vor fi în special de folos atunci când vor veni în discuție chestiunile religioase.

- *La această consfătuire să fie chemați și reprezentanți ai comunităților din provinciile alipite?*

- Socot că nu. În provinciile alipite comunitățile sunt bine organizate și s-au bucurat până acum de un larg sprijin din partea statului. La alcătuirea „Uniunii comunităților”, însă, vor fi, bineînțeles, chemate să conlucreze și comunitățile din provinciile alipite.

Pilda ar trebui să pornească din București. Aci ar trebui să se alcătuiască un comitet de inițiativă care să ia în mod serios chestiunea în mână, căci pilda de aci va avea o influență covârșitoare asupra orașelor din provincie.

- *Cum vor fi atinse chestiunile clerului, ale corpului didactic și problemele școlare?*

- Clerul și corpul didactic să nu se amestece laolaltă. Școala în viitor va fi absolut independentă și se va bucura de o autonomie deplină. În chestia rabinatului trebuie lucrat cu foarte multă prevedere și să se țină în seamă că situația morală a rabinilor trebuie ridicată la locul ce i se cuvine. Cunoscut cazuri în care unii din cei mai merituoși rabini au fost tratați în mod nedrept pe baza unor denunțuri perfide și fără teme. La noi rabinii sunt expuși sau să devină muritori de foame, sau să ducă o viață de „scherner”.

Ar fi timpul să se convoace o consfătuire a rabinilor din țară, consfătuire la care să se găsească soluțiunea pentru îmbunătățirea situației lor personale și să se găsească totodată noul mijloc de îndrumare a iudaismului.

În această direcțiune singurii care pot face ceva sunt rabinii.

- *Care ar fi mijlocul să ne ducă mai curând la înfăptuirea comunităților?*

- O propagandă neîntreruptă prin presă și grai viu. Ar trebui să se deplaseze oratori în oraș și să lumineze populația.

Prin modul cum ne-am prezentat până acum, am fost o rușine pentru frații noștri de ste hotare prin alipirea noilor provincii, dacă nu vom lua măsuri din vreme, vom fi și re hotarele României Mari. Să facem tot posibilul să ne organizăm.

Lozinca noastră să fie mereu: NE TREBUIE COMUNITĂȚI.

dem.

Ancheta a fost realizată de Lazăr Schoewitt

cest punct de vedere nu a fost acceptat, menținându-se atât comunitățile sefarde cât și activitatea celor neologe ortodoxe în teritoriile din fostul imperiu austro-ungar.

tezi doc. 154, 174.

196

București, 1919, iulie. Demersuri pentru reconstituirea de jure a Comunității Evreilor

cietatea Sacra de Învmormântare și Binefacere
sraeliților de rit occidental din București
rculara nr. 1

Domnule Președinte!

Vă sunt desigur și dv. cunoscute neajunsurile ce avem să îndurăm din lipsa unei munități israelite în Capitală, pentru a fi nevoiți a vi le înșira aici din nou. O ieșire din uația imposibilă de azi se impune. O organizație serioasă o va înlătura – și organizația easta trebuie înfăptuită¹.

Prin rezolvarea chestiunii evreiești din punctul de vedere politic, mai curând sau mai ziu statul va purcede și la organizarea comunităților israelite din țară.

Actualmente prezentăm spectacolul, puțin lăudabil pentru noi, că pe când în uturile alipite coreligionarii noștri au comunități bine organizate, recunoscute și sprijinite stat – și guvernul român nu se va putea dezinteresa de ele – că pe când chiar în vvinție, evreii sunt constituiți în comunități, mai mult sau mai puțin bine organizate, mai în Capitala țării românești, evreii trăiesc într-o complectă răzlețire, iar instituțiile astre de cult, școlare și [de] caritate nu au la baza lor nici o existență solidă.

După încheierea definitivă a păcii se vor ridica noi probleme însemnate pentru reimea română și în special pentru evreii bucureșteni. Instituții noi vor trebui să fie emate la viață, instituții centrale, ca, de pildă, o școală rabinică, o școală normală de titutori ș.a., la a căror susținere, chiar dacă vor fi chemate a contribui toate comunitățile elite din țară, greaua sarcină a conducerii lor va reveni însă comunității din București, a cum se petrece de altfel pretutindeni în străinătate.

În dorința-i de a sprijini realizarea vechiului deziderat al înființării unei comunități israelite în Capitală, Comitetul Societății Sacra a decis facerea unei statistici a instituțiilor și organizațiilor evreiești, după care va urma facerea unui recensământ al populației evreiești din Capitală.

La această acțiune am hotărât să chemăm la conlucrare pe conducătorii tuturor instituțiilor și organizațiilor evreiești din Capitală și nu ne îndoim că ne vom bucura și de sprijinul dv. precum și al onor. dv. colaboratori.

Societatea Sacra nu-și arogă nici un drept de proprietate, ci cată numai să pună la dispoziție sprijinul moral și material de care dispune, pentru a zori cu o oră mai înainte organizarea Comunității israelite din Capitală.

Pentru facerea statisticii am organizat *un serviciu special, cu sediul provizoriu în strada Olteni nr. 55*, încredințând direcția acestui serviciu d-lui M. Schweig, redactorul ziarului „Curierul Israelit”. Acest serviciu vă va ține în curent cu toate lucrările privitoare la statistică și recensământ.

Sperăm că, apreciind inițiativa noastră, ne vom bucura de tot sprijinul comitetului și al fruntea căruia aveți onoarea a fi.

Cu toată stima,

Președinte, H.G. Breyer

Directorul Serviciului statistic, M. Schweig

D-lui Președinte al Comunității Israelite LOCO.

ACIER, Fond I, ds. 269, f.31 f.v.

¹ Odată cu ocuparea Bucureștiului de către trupele germane, în toamna anului 1917, a încetat și activitatea Comunității Israelite și a altor instituții pendinte.

197

Iași, 1919, august 3. Reorganizarea Comunității israelite

1. Statutul

Cap. I

Menirea Comunității

Art. 1. Populația evreiască din Iași, prin delegații ei întruniți în adunarea din noiembrie 1918, reînființează vechea Comunitate (קהלה, Kehila).

Aceasta va fi condusă și administrată în baza prezentului statut și este singura organizație care reprezintă legal populația evreiască și deservește toate cerințele naționale.

În acest scop va întreține, subvenționa și crea instituțiuni: *religioase, culturale social-economice.*

Art. 2. Comunitatea, îmbrățișând complexul vieții evreiești în toate manifestările sale, apără prin organele ei, înaintea oricui, atât interesele individuale cât și cele colective ale membrilor obștii, ori de câte ori vor fi lezate din punct de vedere *evreiesc*.

Cap. II

Organizarea

Art. 3. Comunitatea va fi organizată pe *secțiuni*, în frunte cu un *Directorat*. Toate la un loc formează *Sfatul Comunității*.

Art. 4. Secțiunile sunt în număr de 3 și anume:

a cultului, culturală și social-economică.

Ele vor putea fi subdivizate și complectate cu altele noi.

Cap. III

Atribuțiile organelor Comunității

Art. 5. *A) Secția cultului:*

Organizează clerul (rabinii, hahamii etc.), reprezintă interesele acestuia față de Sfatul Comunității și este organul de execuție atât a hotărârilor și dispozițiilor sfatului privind clerul cât și ale acestuia față de secțiuni, sfat sau obște.

Orice chestiuni religioase cad exclusiv în competența instituției rabinatului, care este singurul în drept și dator a veghea la respectarea prescripțiilor religioase.

Secțiunile, Directoratul și Sfatul Comunității vor avea să ție seamă de avizul rabinatului, în toate chestiunile, în legătură cu religia.

Secția cultului mai veghează ca nimeni să nu funcționeze decât pe baza unui angajament încheiat în scris cu Comunitatea și organizează sinagogile, subvenționând acelea care corespund unor necesități absolute.

B) Secția culturală:

1) Întreține, subvenționează și creează pentru ambele sexe:

a) *Școli elementare* ca: grădinițe de copii, școli preparatorii, hedarim, Talmud-Tore și școli primare.

b) *Școli secundare* ca: gimnazii, licee, seminarii și școli normale, școli de meserii, agricultură, profesionale etc.

2) Înlănește răspândirea culturii generale și cunoștințelor profesionale în popor, prin crearea de: cursuri serale, cercuri Toynbee-hall, universități și biblioteci populare etc.

Întreaga activitate și viață școlară, din toate instituțiile culturale ale Comunității, vor ține către o desăvârșită educație național-evreiască.

În acest scop:

a) Programele școlare ale tuturor acestor instituții vor forma un tot armonios, prezentând o continuitate în predarea obiectelor respective (limba ebraică ca limbă vie, religia, istoria și literatura evreiască, studierea Bibliei etc.)

b) Va înființa și distribui burse:

1) pentru elevii care se vor fi distins în studierea obiectelor menționate în aliniatul precedent și

2) pentru studenții merituoși.

C) Secția social-economică:

1) Va întreține, subvenționa și crea instituții de asistență publică precum: spitale, ambulatorii, maternități, farmacii, orfelinate, băi igienice și rituale, cantine

pentru: elevi, studenți și populația nevoiașă; colonii școlare, aziluri și căminuri studențești.

- 2) Va întemeia cooperative de producție și consum, bănci populare, ferme etc. și va participa la crearea unor atari instituții.
- 3) Va înființa și întreține birouri de statistică, de *asistență judiciară*, de informații și plasare pentru cei lipsiți de lucru.
- 4) Va face operă de reconstruire a căminelor celor loviți de război și refacerea existențelor celor ruinați.
- 5) În cazuri extra-urgente și bine constatate va acorda ajutoare bănești, subsistențe și îmbrăcăminte, persoanelor sau familiilor complectamente lipsite de mijloace și va înzestra fete sărace.

În unire cu secția cultului:

- a) va administra „Hevra-Kadișa” și
- b) va reglementa debitarea cămii cușer și fabricarea și desfacerea de צומצ (azime)...

Atribuțiunile Sfatului Comunității sunt:

- Art. 7. a) Va angaja prin secția cultului pe termen și salariu fix, din țară sau străinătate, un Prim rabin care va trebui să fie o autoritate în materie de erudiție religioasă și să se bucure de faima unei somități rabinice.

Chestiunile religioase vor depinde de Primul rabin, în înțelegere cu ceilalți rabini angajați de Comunitate.

- b) Votează anual bugetul general al Comunității, întocmit de Directorat, precum se arată la articolul precedent alin c.
- c) Se pronunță asupra chestiunilor de încălcare de atribuțiuni a secțiilor [...]

Cap. VI Alegerile

Art. 20. Alegerea Sfatului Comunității se va face la fiecare doi ani prin vot universal, egal, direct, secret – iar mai târziu, dacă obștea o va cere, și fără deosebire de sex.

În mod excepțional, alegerea primului sfat se va face de către reprezentanții instituțiilor și sinagogilor delegați la adunarea de constituire a Comunității din 11 noiembrie 1918.

Primul sfat nu va funcționa decât un an de zile [...]

Art. 26. Vor avea drept de vot toți evreii în vârstă de 21 ani, stabiliți în Iași de cel puțin 1 an, contribuabili direcți sau indirecti ai Comunității.

Art. 27. Pentru a fi eligibil se cere, pe lângă condițiile de alegător, ca să nu fie salariat și nici cointerestat direct sau indirect în vreun act de comerț a oricăreia din instituțiile Comunității.

Cap. VIII

Sfatul obștii și atribuțiunile lui

Art. 32. Odată cu alegerea Sfatului Comunității se va proceda la alegerea *sfatului obștii* [...]

Statutul Comunității Israelite Iași. Iași, Tip. „Progresul” A. Grünberg, 1919, p. 7-15 (fragmente).

București, 1920, februarie 25. Recunoașterea prin Decret-Lege a calității de persoană juridică Societății „Sacra” din București¹

Proiect de lege prin care se recunoaște calitatea de persoană juridică Societății „Sacra” de înmormântări și binefacere a israeliților de rit occidental din București

Expunerea de motive

Prin petiția înregistrată la nr. 9.800/919 Societatea „Sacra” de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental din București a cerut acestui minister a i se recunoaște calitatea de persoană juridică.

Din afirmațiile domnului președinte al acestei societăți și din statutele ei se vede că societatea a fost înființată în București încă din secolul al XVII-lea, ca societate de cult și binefacere, și că în tot cursul existenței ei a întreținut cimitirele israelite din București, a stat la înmormântări întreaga populație israelită din capitală și a întreținut și ajutat școlile, bisericele și instituțiile de binefacere israelite.

Această asociație prin acțiunea ce a urmărit și urmărește având dar un scop de utilitate publică, socotim că este bine ca să i se asigure o existență legală și, în acest sens, fiind și avizul Consiliului administrativ permanent de pe lângă Ministerul de Interne, am redactat un proiect de lege pentru recunoașterea calității de persoană juridică zisei societăți, proiect ce-l aducem în deliberările dumneavoastră.

Ministru de Interne, Dr. N. Lupu

Proiect de lege

Art. Unic. Se recunoaște calitatea de persoană juridică Societății „Sacra” de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental din București, constituită conform statutelor statute, care nu vor putea fi modificate decât cu autorizația Consiliului de administrație.

Ministru de Interne, Dr. N. Lupu

Statutele Societății „Sacra”

de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental din București

TITLUL I

Numele societății

Art. 1 – Societatea existentă în capitală încă din secolul al XVII – lea va purta numele de „Societatea Sacra de înmormântare și binefacere a israeliților de rit occidental București”.

Art. 2 – Societatea Sacra de înmormântare și binefacere este constituită pe un timp limitat. Ea nu se va putea desființa sub nici un motiv; asemenea nu se va putea înființa o nouă societate sacră de înmormântare, fiind contra datinelor israelite.

TITLUL II

Scopul și misiunea societății

Art. 3 – Scopul societății, în concordanță cu numele ce poartă, este:

- a) De a îngriji de înmormântarea israeliților de rit occidental din capitală îndeplinirea tuturor cerințelor și dărilor religiei mozaice și după ritualul uzitat cum se prevedea în regulament;
- b) De a îngriji ca, cimitirele israelite, atât cele vechi din strada Sevastopol, precum și cel actual de pe șoseaua Colonel Mihail Ghica nr. 45 (Filantropia), care sunt proprietate a societății, împreună cu clădirile pendinte de aceste cimitire, să fie întreținute în bună stare
- c) De a îngriji de spitalul „Caritas” până la constituirea Comunității recunoscute stat, precum și a ajuta instituțiile culturale și de caritate din capitală.

TITLUL III

Compunerea societății

Art. 4 – Societatea se compune din:

- a) Membri activi.
- b) Membri onorifici.

Art. 5 – Poate deveni membru activ al acestei societăți orice israelit în vârstă de cel puțin 25 ani, care face parte dintr-un templu sau sinagogă și se obligă, prin propria semnătură, a se conforma în totul statutelor și regulamentelor societății și să fie recomandat de doi membri.

Art. 6 – Oricine ar dori să devină membru activ al acestei societăți va adresa o cerere scrisă președintelui societății, care o va supune comitetului spre deliberare, și după aprobarea acestuia, o va prezenta spre votare primei adunări generale.

Art. 7 – Comitetul este în drept să propună adunării generale votarea de membri onorifici. Asemenea sunt în drept 30 de membri să propună adunării generale spre votare membru onorific pe acela care s-a distins prin meritele sale.

Atât membrii activi cât și cei onorifici se vor vota de adunarea generală prin vot secret.

Art.8 – Fiii legitimi ai membrilor, având etatea de 21 ani minimum și 35 ani maximum, însușind calitățile prevăzute la Art. 5, pot cere înscrierea lor. Comitetul îndeplinește formalitățile prevăzute la Art. 6.

TITLUL IV

Administrația societății

Art. 9 – Societatea se administrează de către un comitet compus din:

Președinte, vicepreședinți, casier, secretar, consilieri, cenzori. Toate aceste funcții sunt onorifice.

TITLUL V

Resursele societății

Art. 10 – Resursele societății se compun din:

- a) Taxele de înscriere ale membrilor;
- b) Taxele pentru rezervarea locurilor de înmormântare;
- c) Taxele pentru carele funebre;
- d) Taxele pentru punerea monumentelor, pietrelor sepulcrale și grilajelor;
- e) Taxele pentru conservarea coroanelor;
- f) Diferite ofrande și legate.

TITLUL VI

Drepturile și obligațiile membrilor

Art. 11 – Membrii activi au dreptul de vot, afară de cei salariați din casa societății.

Art. 12 – Membrii și soțiile lor, la încetarea lor din viață, vor beneficia de toate onorurile clasei de lux; asemenea vor fi înmormântați fără nici o plată, însă numai în locurile din grupa rezervată de comitet membrilor societății [...]

Art. 13 – În caz de încetare din viață a unui membru se vor invita toți membrii societății prin invitații personale, în care se va indica ziua și ora înmormântării, ca să asiste la domiciliul membrului decedat. În ordine alfabetică și anume avertizați, zece membri trebuie să conducă cortegiul până la cimitir. Membrii care vor contraveni la dispozițiile acestui articol se vor obliga de comitet la plata unei amenzi de doi lei, ori de câte ori vor lipsi.

Art. 14 – Pentru orice membru decedat care nu a lăsat nici un fiu, comitetul, în urma cererii familiei, va însărcina, pe cheltuiala societății, un slujbaș de a face tot anul rugăciunea, precum și în fiecare an în ziua morții.

Art. 15 – Numele tuturor membrilor vor fi trecute în cadastrul societății. Pentru fiecare membru se va ține pagină deosebită, pe care se va trece data primirii sale în societate, și încetând din viață, se va trece pe aceeași pagină: ziua, luna și anul decedării în ambele date: a erei israelite și creștine.

Art. 16 – Orice membru admis este obligat a plăti taxa de înscriere hotărâtă de comitet. Fiii de membri vor plăti ca taxă de înscriere cel mult 250 lei.

Art. 17 – Admiterea unui membru care nu va achita taxa de înscriere până în termen de trei luni de la data primirii sale se va considera ca nulă și neavenită.

Art. 18 – Orice membru care ar lucra contra intereselor societății sau ar insulta pe un membru din comitet în exercițiul funcțiunii sale se va putea suspenda, după gravitatea cazului, de către comitet, după ce va fi ascultat, aceasta până la decizia definitivă a adunării generale, căreia i se va supune cazul spre a decide ceea ce va crede de cuviință.

Vor fi excluși din societate:

- a) Membrul care va fi condamnat de autorități pentru un fapt infamant;
- b) Membrul care nu va supune pe fiii săi la circumciziune.

Art. 19 – Membrii sunt obligați a asista în ordine alfabetică câte doi la înmormântările de lux, I-a și a II-a, ori de câte ori vor fi invitați de președinte.

MO-AD. Sesiunea ordinară (prelungită) 1919-1920, 25 februarie 1920, AIN, Fond Adunarea Deputaților, dosar 1882, f. 329-330.

¹ În text în limba ebraică -- Brith Mila

Hevra Kadîșa (Hevra Kedoșa) *Societate de înmormântare*; lit.: „societate sfântă” sau „frăție sfântă”. În comunitățile evreiești din România se denumește SACRA asociația care își asumă benevol sarcina îngrijirii muribunzilor și a pregătirii funeraliilor. La origine, termenul desemna o societate de întrajutorare sau chiar, după cum reiese din rugăciunea *lekum purkan*, comunitatea evreiască în ansamblul ei. În iudaism, îngroparea morților este o poruncă religioasă (mițva) care are întâietate chiar și față de studiul *Torei*. În mormântarea unui mort fără familie apropiată este o faptă deosebit de meritorie, o datorie care întrece în importanță toate celelalte porunci. Ritualele funerare sunt pentru prima dată menționate în epoca amorașilor (*Ket. 8b etc.*) și tot de atunci datează integrarea societăților de înmormântare în viața comunitară evreiască. Societățile numără de regulă optsprezece membri, deoarece, conform valorii numerice a consoanelor ebraice, cifra 18 este echivalentă cuvântului *hai* („viață”). În Europa occidentală, s-au păstrat registre ale unor astfel de societăți încă din sec. XIII-XIV. Era o cinste

să faci parte dintr-o *hevra kadișa* și membrii acestor societăți se recrutau de obicei dintre persoanele cele mai bogate și mai crudite ale comunității. În Anglia veacului al XIX-lea, Sir Moses Montefiore își îndeplinea cu cel mai mare zel îndatoririle de membru al societății de înmormântare sefarde. Pe de altă parte, membrii „frăției sfinte” beneficiau la rândul lor de unele privilegii în cadrul comunității. Serviciile oferite de *hevra kadișa* începeau prin rostirea de rugăciuni la căpătâiul persoanelor grav bolnave. În privința defuncțiilor, societatea se ocupa de pregătirea rituală a trupului (*tahara*), de înmormântare, ca și de vizitarea și îmbărbătarea familiei îndoliate.

Asociația avea un statut, elaborat în general după modelul celui redactat spre sfârșitul sec. al XVI-lea de Rabi Iuda Loew ben Bejalel din Praga. Femeile participau și ele la aceste societăți, ocupându-se de înmormântarea femeilor. După funeralii, membrii societății mergeau să se purifice la baia rituală (*mikve*), apoi luau masa împreună.

Asociațiile de înmormântare continuă să fie organizații importante și în prezent, onorariile lor fiind folosite pentru finanțarea unor activități comunitare. La sefarii occidentali, membrii societății sunt numiți *lavadores* (span.: „cei care spală trupul”). În emigrația așchenază, organizațiile evreilor originari din aceeași regiune a Europei de Est (așa-numitele *Landmanschaften*) au fiecare propria ei *hevra kadișa*. În Israel, nu numai așchenazii și sefarii au societăți distincte de înmormântare, dar chiar și în interiorul grupului așchenaz, hasidimii și mitnagdimii au fiecare societatea lor. În multe comunități contemporane, membrii acestor societăți sunt persoane angajate în acest scop². (*Dicționar enciclopedic de iudaism*, trad. Viviane Prager, C. Litman, Țicu Goldstein, coordonare Viviane Prager, *Schiitã a istoriei poporului evreu*, traducere C. Litman, București, Ed. Hasefer, 2000, p. 327-328.)²

² Societatea Hevra Kadișa a evreilor de rit occidental din Capitală a fost înființată în sec. XVIII. Această instituție se îngrijește de înmormântarea evreilor cu îndeplinirea tuturor cerințelor și datinilor religiei mozaice și după ritual. Sacra întreținere sau subvenționa așezăminte culturale și filantropice din Capitală din veniturile provenite pentru plata serviciilor prestate. Încă din 1911 s-a impus necesitatea de a clarifica situația juridică a acestei instituții. În acest scop I. Brociner a trimis o propunere ca această societate să fie recunoscută de lege, adresând o scrisoare Adunării Generale prin care sugera să se constituie o comisie care să studieze chestiunea și să ia o decizie în acest sens. „Rog să binevoiți a înscrie aceasta la ordinea zilei și a dispune ca propunerea mea din 2/15 august 1911, împreună cu MO nr. 85/1911, care cuprinde legea prin care era recunoscută legal „Societatea Casei Partidului Național Liberal”, să fie pe masa Adunării Generale, spre consultare, el fiind absent de la această reuniune. (ACIER,, Fond II, ds. 259, f. 1.)

În condițiile României Mari se face un nou demers, după cum rezultă din documentul de mai sus, guvernul aprobând calitatea de persoană juridică a acestei instituții.

199

București, 1920, august. Chemare către populația evreiască de a se înscrie în Comunitatea Israelită

Către evreii din Capitală!

Evrei!

Nu este cu putință ca vreunul măcar din acei care doresc din inimă binele public să nu fie încredințat că așezarea instituțiilor evreiești pe temelii sănătoase, salvarea lor de sub regimul actual de nesiguranță, adaptarea lor la o administrație, condusă de oameni harnici, devotați și capabili, care să le reprezinte în mod demn, corespunzător vremurilor de acum, este în împrejurările de față cea mai imperioasă cerință a întregii suflări evreiești.

După îndelungate și oboseitoare lucrări preliminare, după facerea recensământului populației evreiești și alcătuirea statutului, care a fost aprobat și votat de delegații evreimei din Capitală, se procedează acum la cea mai însemnată acțiune, aceea a înscrierii în Comunitate a tuturor locuitorilor evrei din Capitală.

Oameni devotați binelui public, tineri entuziaști și sânguitori cutreieră ulițele și ulicioarele evreiești, ducând până în colibecele celor mai umili și în casele celor mai bogați știrea mântuitoare a reînființării comunității evreiești din Capitală.

Evrei!

Pe acești propovăduitori de bine primiți-i cu bine, primiți-i cu bunăvoință și înflăcărare, dați-le tot sprijinul, ascultați-i cu încredere și înscrieți-vă în Comunitate!

Complectăți pe loc adeziunile și înaintați-le acestor comisii.

Nu așteptați însă numai ca să fiți vizitați, aduceți și singuri adeziunile la sectorul care vă e mai aproape:

Pentru Centru și Dudești: str. Olteni 55; Pentru Rahova: str. Antim 3; Pentru Grivița: str. Sevastopol 11; Pentru Moșilor: str. G.D. Pallade 66.

Să nu rămână nici un singur evreu neînscris în comunitate.

Alegerile comitetului definitiv urmând să aibă loc în curând, se atrage atențiunea că la alegeri nu vor participa decât cei care se vor legitima cu cartea de membru eliberată odată cu înscrierea. Biroul din str. Olteni 55 este deschis de la 9-12 și 3-7 p.m.

Evrei, grăbiți-vă cu înscrierile, pentru a putea precede cu o oră mai curând în [la] constituirea definitivă a Comunității.

Comisiunea Provizorie,
pentru organizarea Comunității evreilor din București

„Curierul Israelit”, nr. 46, 15 aug. 1920, p. 3.

200

Piatra Neamț, 1920, septembrie 26. Comunitatea Israelită solicită îndrumări în legătură cu un ordin al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice privind organizarea Comunităților Israelite

Epitropia Comunității Israelite
Piatra Neamț
Fondată la 1766

Piatra Neamț, 26 septembrie 1920
Nr. 324

Domnule președinte,

Avem onoare a vă informa că Prefectura locală a primit de la Ministerul Cultelor* o circulară a cărei copie o anexăm aici¹.

În interesul general, vă rugăm să binevoiți a ne comunica care este punctul dv. de vedere și cum înțelegeți să rezolvați această chestiune.

* În limbajul folosit de unele instituții se întâlnește această prescurtare.

Spre orientarea dv. vă comunicăm că noi am convocat comitetele celor 18 sinagogi din localitate, stabilind un formular ce-l tipărim cu chestionarul celor 8 puncte, la care urmează să răspundem până duminică, 3 octombrie a.c., după cercetările ce se vor face la fiecare sinagogă; dat fiind importanța acestei circulare, în vederea unei eventuale recunoașteri a cultului nostru, vă rugăm să binevoiți a ne răspunde dacă n-ar fi locul unei consfătuiri a tuturor comunităților în această chestiune, în vederea unității de vederi din toată țara.

Cu această ocaziune am putea dezbate toate chestiunile privitoare la recunoașterea noastră și a instituțiilor pendinte de noi, precum și subvenționarea sau etatizarea lor. Insistăm asupra propunerii noastre de consfătuire, pentru ca evenimentele să nu ne găsească nepregătiți, urmând să alegem un comitet care să reprezinte interesele tuturor Comunităților noastre și care, aflând intențiunile guvernului, să fie în măsură a ne da indicațiunile cerute de împrejurări.

Dat fiind urgența acestei consfătuiri, vă rugăm să binevoiți a ne trimite adeziunea dv., indicându-ne totodată data și localitatea care vă convine precum și numele delegaților.

După primirea adeziunilor vom reveni, anunțându-vă localitatea, judecând după majoritatea care se va fi exprimat pentru o anumită localitate și ziua ce se va alege.

Primiți vă rugăm salutările noastre colegiale.

Vicepreședinte, (ss) Carol Weinberg

p. secretar, (ss) S. Beck

D-sale domnului președinte al Comunității Templului Coral București

ACIER, Fond V, ds. 25, f. 13.

¹ Ordinul Ministerului Cultelor, Ad-ția Casei Bisericii nr. 55325 din 17 septembrie 1920.

Către Prefectura județului Neamț

Pentru a se cunoaște amănunțit și a se pune în regulă chestiile confesiunii evreiești.

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se înainteze cât mai curând posibil un tablou al tuturor sinagogilor și caselor de rugăciuni din județ cu următoarele date:

1. Când s-a constituit comitetul bisericesc și din cine anume se compune, cum și dacă sunt cetățeni români.

2. Câți enoriași are (capi de familie); să se arate numele fiecărui enoriaș, ce ocupațiune are, etatea, numărul membrilor de familie, cu cât contribuie anual la susținerea sinagogii și a funcționarilor.

3. Ce caracter are comunitatea, neolog sau ortodox? Are statute? Cine le-a aprobat și când? Să ni se înainteze un exemplar din statute.

4. Cine e rabin? E cetățean român? Când a fost ales și recunoscut, cum și de care autoritate? Ce studii are?

Să ni se înainteze copie autentică a procesului-verbal privitor la alegerea rabinului.

5. Are ajutor de rabin? Cine e, ce studii are, dacă este cetățean, când a fost ales și ce leafă primește.

6. Ce fonduri și fundațiuni are comunitatea bisericească?

7. Ce fel de instituțiuni se susțin din averea comunității bisericești?

8. Să se înainteze bugetul comunității bisericești din 1914 și 1919.

p. Ministru, (ss) C. Dobrescu

Director, (ss) V.P. Ionescu (*Ibidem*, f. 12)

Roman, 1920, noiembrie 10. Informare trimisă Ministerului
Instrucțiunii Publice și Cultelor cu privire la un azil
confesional

Azilul confesional „Ițic Orenstein”

Roman, str. Sucedava nr. 86

Nr. 6/10 noiembrie 1920

Domnule Ministru,

Conformându-mă ord. dv. circulară nr. 101375/920 am onoarea a vă înainta anexat aici, în original, următoarele acte și a vă comunica și relațiunile cerute:

1. Autorizațiunea ministerială nr. 3283/13 iulie 1899, pentru ca subsemnatul să pot funcționa ca institutor de limbă ebraică în școlile particulare israelite din țară, precum și a deschide un Azil confesional mozaic în Roman.

2. Autorizațiunea ministerială nr. 274/17 ianuarie 1909, pentru localul din strada Sucedava nr. 100, actualmente nr. 86, după noua numerotare a primăriei Roman, și rog a mi le restitui în curând.

3. Programul Azilului meu constă din scris, citit, limba română și ebraică; iar orarul îl posed încadrat într-o ramă de perete. El este văzut și aprobat de Inspectorul școlar de pe atunci, domnul Const. Dafinescu, și la necesitate îl pot trimite în copie.

4. Schița localului este înaintată, vizată și aprobată de Minister.

5. Nu am alt personal didactic decât subsemnatul.

6. Abecedarul român de Mătășaru și cel ebraic și cursul de religie mozaică de A.S. Gold sunt manualele didactice aprobate de minister, de care mă servesc la predare. Numărul copiilor actualmente este de 29, toți sunt de naționalitate israelită și religie mozaică, având vârsta între 4-6 ½ ani. În cursul anului școlar curent vă voi înainta copie de pe procesele verbale de inspecție.

Cu profund respect

Director, (ss.) Ițic Orenstein -- Roman

D-lui Ministru al Instrucțiunii, Direcțiunea Învățământ Particular, București

AIN MIPC, 1920, ds. 179, f. 52.

București, 1921, ianuarie 21. Măsuri pentru organizarea
Comunității de rit occidental, în perioada octombrie
1919 – ianuarie 1921

După terminarea lucrărilor recensământului, Comisiunea lucrărilor preliminare a convocat instituțiile și organizațiile evreilor din Capitală ca să ia parte prin câte doi delegați la studierea elaborării unui statut de organizare al Comunității, în cadrul unei adunări generale care a avut loc în ziua de 26 octombrie 1919 în localul școlii Cultura din str. Sborului 11.

Adunarea generală este prezidată de către A.E. Gaster, asistat de către E. Bercovici, dr. Steinhardt, Ascher Kandel, Herman Brayer și Josif Silberman, secretar M. Schweig.

Au asistat 193 de delegați reprezentând unanimitatea instituțiilor și organizațiilor evreiești din Capitală.

Adunarea generală este convocată în continuare pentru ziua de 2 noiembrie 1919, când după dezbaterile care au loc se hotărăște:

a) Înființarea Comunității Israelite în Capitală.

b) Alegerea unei comisii provizorii, care sub rezerva aprobării ulterioare a consiliului de delegați este autorizată:

1) de a elabora un proiect de statut;

2) de a intra în legătură cu autoritățile statului în ce privește formalitățile pentru înființarea Comunității;

3) să studieze resursele de care poate dispune viitoarea Comunitate și nevoile ei, elaborând un proiect de buget;

4) de a pregăti viitoarele alegeri pentru comitetul definitiv al Comunității pe baza statutului ce se va elabora.

Alegerea comisiei provizorii are loc la 16 noiembrie 1919 și sunt aleși: Elly Berkovitz, Leon Aronovici, H. G. Brayer, dr. Bauberg, Jaques Catz, ing. C.I. Flaks, A.E. Gaster, Sigmund Goldfarb, M. Gruenstein, Josef Herșcovici, Adolf Hirsch, S. Istăcescu, Ascher Kandel, Jacob Kandel, Herman Kempner, A. Kestenbaum, Osias M. Klein, Ignatz Krainik, M.N. Marcovici, Noe Nathansohn, I. Silberman, Adolf Schwartz, I. Schwartz-Gravor, M. Schweig, farmacist A. Solomon, Iancu Seianu, I.M. Spitzer, dr. I. Steinhardt, dr. Abr. Stern, I.L. Sternbach, Josef Sterian, ing. M. Wechsler, av. Mișu Weissman, C. Zimmer, Mayer Zuckerman și Albert Zwiebel.

În această comisiune au fost în urmă cooptați dnii Lazăr Margulies, dr. Eisenberg, Jacob Klapper, H.A. Schwartz, Abr. Eisenberg, Leon Goldstein, Leon H. Gheldman, Marcel Rosenfeld, av. M. Jacobsohn, av. S. Eisenstein-Barzilai, H.D. Șaraga, H. Knapp, Iancu Burchiș, L. Siegler, N. Negoescu, Leon Samuel și Florian Goldenberg.

Comisiunea este votată de 169 delegați ai următoarelor instituții și organizații evreiești din Capitală.

Temple și Sinagogi: Templul Coral, Sinagoga Mare, Bet Hamidraș-Vechi Achde Koideș, Voința, Gaster, Or Chadoș, Mogoșoaiei, A. B. Zissu, rab. Spielman, Aizig Ilie, Achdes Israel, Chesed șel Emes, Fundătura Griviței, Mațmiach Joșua, Poale Zedeck,

Croitorilor Patroni, Azilul Elisabeteu, Moria, Reșit Daat, Instrucțiunea, T. T. Malbim, Rabin Schönfeld.

Școli: Comitetul Central al școalelor, Gimnaziul Evreiesc, Gimnaziul și școala Comercială „Cultura”, Școala profesională de fete „Focșeneanu”, „Iacob și Carolina Löbel”, școlile Malbim, Fraternitatea Zion, Instrucțiunea, „Cultura” – M. Gaster, „Ronetti-Roman”, Progresul Culturii Ialdei Jeșurun, Voința, Școalele Unite.

Organizațiuni și asociațiuni: Societatea Sacra, Uniunea Evreilor Români¹, Asociația corpului didactic israelit, Organizația Poale Sion, Soc. studenților evrei „Hasmonaea”, Comitetul Central de ajutorare, Lojile Lumina și Noua Fraternitate.

Societăți filantropice și culturale: Spitalul „Caritas”, Policlinica „Elisabeta”, Ospitalitatea Malbim, Azilul de bătrâni „Elisabeteu”, Uniunea Femeilor Israelite, Căminul Copiilor „Saron”, Cercul „Libertatea”, Asociația titraților „Unirea”, Căminul UEP, Căminul Cultural, Cantinele Breyer și Instrucțiunea Ghemilut Chassadim, Malbiș Neurim Speranța, Comitetul Central de ajutorare, Biblioteca „M.Z. Segal”, Cercul Medical, Tinerimea Israelită, Soc. de gimnastică „Aurora”.

Societăți de ajutor reciproc: „Fraterna”, Dr. Iuliu Barasch, Marpe Lenefesz, Bezalel Toeles Hamachov, Aesculap, Universala, Unire și Progres, Salvarea, Independența, Sanitas, Hygeia Halwuet Hameș, Soc. Voiajorilor Comerciali, Hygeia Reconstituită, Emile Zola, Hebru Noso Hamito, Încurajarea și Bunăvoința, Unirea Nouă, Telalilor, Viața Nouă, Prosperitatea, Sănătatea, Umanitatea, Perseverența, Ajutorul Salve.

Comisiunea provizorie întrunită în ziua de 23 noiembrie 1919 alege următorul birou: Președinte Eli Berkovitz; Vicepreședinți H. G. Breyer, A. Bernhard, Josif Silberman și dr. I. Steinhardt; Casier Ascher Kandel; Secretar general M. Schweig; Secretari: Jaques Crețescu și Mayer Zuckerman.

Comisiunea provizorie alege din sânul său diverse subcomisiuni și elaborează un proiect de statut care este supus spre aprobare reprezentanților instituțiilor și organizațiilor evreiești din Capitală, care sunt convocați în adunarea generală pentru votarea statutului pentru 11 aprilie 1920. Între timp, la 1 ianuarie 1920, ia ființă Sfatul Rabinic. Ședința are loc în continuare la 25 aprilie și 6 mai 1920, când statutul este aprobat de către delegații și reprezentanții instituțiilor și organizațiilor evreiești, cu care ocaziune se votează și următoarea moțiune:

„Subsemnații delegați ai instituțiilor și organizațiilor evreiești din Capitală aprobăm în întregime cuprinsul proiectului de statut elaborat de comisiunea provizorie, recunoscând până la noi dispozițiuni autonomia sinagogilor existente astăzi în Capitală.

Acest statut nu poate fi modificat decât de primul comitet.

Drept care am semnat, astăzi 6 mai 1920”.

Statutul este aprobat de către adunarea generală din 6 mai 1920.

Alegerile primului comitet al comunității se fixează pentru data de 2 ianuarie 1921, ele fiind încuviințate de către Ministerul de Interne prin adresa nr. 57323 din 26 dec. 1920; primăria Capitalei, prin adresele nr. 69278, 6989 din 31 dec. 1920, desemnează pe membrii comisiei interimare însărcinați de a prezida aceste alegeri.

Rezultatul alegerilor este comunicat Comitetului provizoriu al comunității de Primăria Capitalei cu adresa nr. 211 din 21 ian. 1921.

Au luat parte la aceste alegeri peste 2.500 capi de familie și a fost declarată aleasă lista nr. 1 având în frunte pe Elly Berkowitz.

Instalarea primului comitet al Comunității are loc în Templul Coral în ziua de 30 ianuarie 1921, în prezența reprezentanților autorităților, în frunte cu domnii: C. Argetoianu, ministru de Interne, G. Trancu Iași, ministrul Muncii, Dr. Gheorghian, președintele Comisiei Interimare a Primăriei Capitalei, I. Protopopescu-Pake și ing. Jack Katz, vice-președinți ai Comisiei Interimare a Capitalei.

Una din primele preocupări a fost preluarea instituțiilor școlare, care se face puțin timp după instalarea primei conduceri, precum și strângerea sub egida comunității a diverselor instituții de asistență evreiești din Capitală...²

CEB Istoria Comunități 1852-1943, ACIER, Fond III, ds. 146, f. 10-13.

¹ Noua denumire a UEP.

² Primăria Capitalei desemnează delegații care s-o reprezinte la alegerea Comitetului Comunității Israelite.
„Domnule Președinte,

Referitor la adresa dvs. nr. 2746/920, avem onoare a vă face cunoscut că pentru alegerea comitetului definitiv al Comunității Israelite din București, ce va avea loc în ziua de duminică 2 ianuarie 1921, am desemnat pe următorii membri ai Comisiunii Interimare de a prezida aceste alegeri:

- Ing. Jacques Catz, vicepreședinte în Comisia Interimară [a Municipiului București], pentru sectorul Dudești.
- N.Gh. Ionescu, membru, pentru sectorul Centru.
- C. Doicescu, pentru sectorul Grivița.
- I. Popescu Olt, pentru sectorul Rahova.
- Col. Stefanovici, pentru sectorul Moșilor

Președintele Comisiei Interimare, dr. Gheorghian

Director, (ss.) M. Roseanu” (ACIER, Ibidem, f. 269).

Capitolul V

AM HASEFER – PROPENSIA SPRE EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

203

Craiova, 1900, ianuarie 2. Situația școlii israelito-române din localitate

Londra

D-lui Președinte al Anglo Jewish Committee

Prin prezenta avem onoarea de a vă remite raportul asupra situației anului școlar curent 1899-1900 și de a anexa planul bugetului anului acesta.

Înscrierile elevilor au început la 15/27 august, după cum urmează:

- 19 elevi în azilul confesional; 58 elevi în cl. I-a; 33 elevi în cl. a II-a; 36 elevi în cl. a III-a; 32 elevi în cl. a IV-a; 24 elevi la cursul comercial pe care l-am introdus.

În total 202 elevi.

În acest an, d-le Președinte, noi avem în mod special de luptat pentru a face față nevoilor școlii care s-au multiplicat prin forța împrejurărilor.

Anul trecut, copiii noștri, eliminați din liceu și din gimnaziu, au frecventat școala comercială de stat; dar în acest an ei au fost eliminați și din această școală¹. Aceasta ne-a constrâns să desfășurăm un efort peste mijloacele noastre și să adăugăm cursului primar încă un curs comercial cu scopul de a da posibilitatea copiilor noștri de a intra în lupta pentru existență înarmați cu mai multe cunoștințe.

Cu toate că nu avem altă perspectivă pentru întreținerea acestui curs decât a face o chetă printre coreligionari și, deși aceasta nu poate acoperi, după toate probabilitățile, decât deficitele cursului primar, am fost totuși presăți de imperiozitatea împrejurărilor să facem aceste sacrificii, la care s-au oferit a lua parte un număr de coreligionari locali.

Dar, cine ar fi putut prevedea acuitatea crizei financiare prin care trece în prezent țara noastră și stagnarea completă a afacerilor care reduce la imposibilitate orice înclinație generoasă. Astfel că, după numai câteva luni de existență, acest curs comercial, care de multă vreme este obiectul visurilor noastre, este deja condamnat la dispariție; și vor trebui mari eforturi pentru a-l menține până la sfârșitul anului. În ce privește anul viitor, nu avem nici un fel de speranță.

Ceea ce face să crească dificultățile noastre este faptul că deși copiii noștri sunt eliminați [în continuare] din școlile publice și deși nu ni se dă nici o subvenție pentru școlile pe care noi le întreținem, atât de greu și cu atâtea sacrificii, [autoritățile] se erijează în stăpâni față de noi și ne impun reglementări de extremă duritate, al căror scop este de a ne crea o multitudine de vexațiuni.

Și ceea ce ne ofensează mai mult este faptul că este vizată mai ales religia noastră. Ni se impune în mod special de a respecta ziua liberă de duminică și de a ține cursuri sâmbăta, deși, școala noastră este o școală confesională². Se opun predării limbii ebraice constrângându-ne să restrângem timpul necesar pentru aceasta. Și chiar cărțile de care noi avem nevoie pentru acest obiect, textele din *Tora* și cărțile de rugăciune sunt supuse unei aprobări prealabile, care de obicei este refuzată, în așa fel încât procesul de învățământ suferă din lipsă de cărți [...]

Primiți, d-le Președinte, exprimarea deplinei noastre recunoștințe și a celor mai distinse sentimente.

Președintele comitetului școlar, (ss.) Iacob I. Benvenisti

Secretar, (ss.) M. Rosenblum

ACIER, Fond VI, ds. 177, f. 358 f/v, 359.

¹ Această măsură discriminatorie se datora Legii instrucțiunii publice, adoptată în 1893, care avea drept consecință limitarea numărului de elevi evrei care puteau fi admiși în școlile de stat numai pe locurile rămase neocupate de elevi creștini, în schimbul unor taxe, ce nu puteau să fie plătite de copiii din familiile sărace.

² Printr-un ordin ministerial s-a acceptat ca elevii evrei să frecventeze cursurile duminica. (vezi doc. 209)

204

București, 1900, ianuarie 18. Numirea unui profesor de limba germană la o școală israelită din Craiova

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Direcția Învățământului secundar și superior
Seria B, nr. 86197

Domnule Președinte,

Văzând petiția dv., subscrisul, în urma avizului nr. 486 din 18 ianuarie 1900 al d-lui dr. Onciul, inspectorul școlilor private, vă fac cunoscut că se aprobă dl M. Schrekinger de a funcționa ca învățător pentru l. germană.

Director, I. Praja

Șeful biroului, Eugen Ionescu

Domnului I. Benvenisti, președintele Comitetului israelit școlar Craiova

ACIER, Fond VI, ds. 177, f. 374.

Craiova, 1900, iulie 12. Convenție între Comunitatea sefardă și cea de rit occidental pentru construirea unei școli

Convențiune

Între Comunitățile Israelite din Craiova, și anume:

Epitropia Comunității Israelite (Române) de rit spaniol și Epitropia Comunității Israelite-Române de rit occidental (în numele tuturor israeliților de acest rit din orașul Craiova) care, întrunindu-se prin reprezentanții lor spre a stabili în bună înțelegere o nouă convenție școlară, au convenit asupra următoarelor condițiuni:

Art. I

Titlul Școlaei

Ambele Comunități înființează în Craiova o școală israelită primară de băieți și fete care va purta numele de „Școala Comunităților Israelite din Craiova”.

Art. II

Mijloacele pentru întreținerea școlaei

Școala se va întreține din:

a) Gabelă, adică taxă benevolă pentru tăierea păsărilor și a vitelor cornute după ritul mozaic, deducându-se din acest venit câte 100 (una sută) lunar pentru fiecare din părțile contractante, care sume să le servească la plata a câte unui sacrificator¹ de fiecare Comunitate.

Osebit de aceasta însă, Epitropia Comunității Israelite-Române de rit occidental va pune la dispoziția serviciului gabelei încă un sacrificator în plus, plătit din propriile sale fonduri.

b) Taxele de înscriere a elevilor școlaei.

c) Daruri voluntare (ofrande).

d) Venituri din serbări, baluri și altele.

e) Beneficiul net realizat din fabricarea azimelor

Taxele benevole de la enoriașii Comunităților, care nu vor contribui direct la venitul gabelei, se vor percepe de Epitropiile respective și vor forma un venit propriu și inalienabil al acelor Epitropii. În schimb însă, Epitropiile sunt datoare a acoperi deficitul bugetar al școlaei, ce eventual ar rezulta, în fiecare an, fiecare în proporție cu numărul copiilor enoriașilor săi, ce vor fi înscriși în școală.

Art. III

Administrația școlaei

Școala va fi administrată de un Comitet compus din 10 membri, câte 5 delegați din sânul fiecăreia din părțile contractante.

Acest Comitet își va alege din sânul său: 1 președinte; 2 vicepreședinți și 1 casier.

Bugetul anual va fi propus în fiecare an de Comitetul Școlar și supus aprobării Epitropiilor contractante, iar numiri și destituiri de profesori, închiriere de local precum și orice lucrări curente se vor rezolva de Comitetul Școlar.

În Comitetul Școlar nu vor putea fi numite persoane care fac parte din administrația Epitropiilor.

Art. IV

Se garantează ambelor Epitropii învățământul religios, fiecareia după ritul său.

Art. V

Activul Școalei, compus din mobilier și valori, luat după inventarul încheiat acum la înființare, aparține:

60% Epitropiei Comunității Israelite-Române de rit occidental.

40% Epitropiei Comunității Israelite (Română) de rit spaniol.

Această proporție se va păstra și la caz de reziliere a prezentei convențiuni, sau la expirarea ei, dacă nu se va reînnoi, împărțindu-se între ambele Epitropii în această proporție activul ce va exista atunci.

Art. VI

Cele două părți contractante își rezervă dreptul de a introduce mai târziu, prin comună învoială, în această convențiune modificări, ce s-ar crede conforme cu spiritul și cu principiile ei și a căror oportunitate ar fi demonstrată de experiență.

Art. VII și ultimul

Prezenta convențiune va intra în vigoare la 1 august 1900 și va rămâne executorie până la 31 iulie 1905, dar fiecare parte contractantă are dreptul de a se retrage din convențiune în urma unui avertisment dat cu un an înainte.

Acest avertisment nu se va putea da decât în cursul lunii februarie a fiecărui an, iar calcularea anului se va socoti cu începere de la finele anului școlar în care s-a dat avertismentul.

Drept care, epitropii comunităților enumerate mai sus au subsemnat convențiunea de față, la Craiova, la 12 iulie 1900².

Epitropii Comunității Israelite
Române de rit spaniol,

M.I. Panijel, A.D. Semo,
Isac Benvenisti ș.a.

Epitropii Comunității Israelite-
Române de rit occidental,

Ignat Samitca, H. Löbel, M. Joel,
Rubin Mendel, Heinrich Calmy ș.a.

ACIER, Fond VI, ds. 177, f. 228 f/v.

¹ În ebraică, „șohet” (baham). În nomenclatorul profesiunilor elaborat de guvernul României, această funcție era asimilată cu „colifer de sănătate”. (Vezi doc. 170)

² Ministerul a autorizat organizarea unei loterii pentru colectarea de fonduri în scopul menționat mai sus. (Ibidem, ds. 176, f. 150)

București, 1900, noiembrie 15. Programa analitică a disciplinelor cu temă ebraică la școala „Iacob și Carolina Löbel”

Școalele Congregațiunii Templului Coral
de rit occidental

București, 15 noiembrie 1900
Nr. 1907/408

Domnule Președinte,

Ca răspuns la stim. dvs. adresă sub nr. 11 din 13 cor. am onoare a vă comunica aci pe contrapagină programul analitică a obiectelor ebraice ce se predau în școala „Iacob și Carolina Löbel” precum și numărul orelor de studiu pentru fiecare limbă în parte.

Cât privește de sâmbătă și celelalte sărbători, vă pot comunica că numai anul trecut, excepțional, s-au ținut la noi prelegeri în ziua de sâmbătă: și numai în orele de după amiază, fiind siliți a respecta ziua de duminică. În acest an însă, după permisiunea însuși d-lui ministru al școlilor, respectăm ca întotdeauna sâmbăta și ținem școală duminică înainte de amiază, iar dintre celelalte sărbători creștine, vom respecta numai: Paștele, Crăciunul și sărbătorile naționale române, respectând în schimb toate sărbătorile noastre mozaice ca mai înainte.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele stime.

Secretarul școalelor, A.I. Torceanu

Domniei Sale Domnului Președinte al școalei Comunităților Israelite din Craiova

Programa materiilor ebraice

Clasa I

Pentateuchul: Genesis, trim. I cap. 1-5; trim. II, cap. 6-11; trim. III, cap. 12-17. Citirea cuvenită: din cartea de rugăciuni și Religionea în toate trimestrele. Traducerea de rugăciuni. Istoria Biblică: De la Creațiune până la Abraham. Scrierea ebraică.

Clasa II

Citirea cuvenită din cartea de rugăciuni: Pentateuchul: Genesis trim. I, cap. 18-28; trim. II, 29-40; trim. III, 41-50. Repetirea celor învățate. Traduceri de rugăciuni. Gramatica ebraică primele elemente. Religionea: Sărbătorile și posturile, însemnătatea lor. Istoria Biblică: De la Abraham până la Nașterea lui Moise. Caligrafie ebraică.

Clasa III

Citirea curentă din cartea de rugăciuni. Pentateuch. trim. I, Exodus cap. 1-20; trim. II cap. 21-40; trim. III. Leviticul: părțile mai însemnate. Traduceri de rugăciuni: rugăciunile de dimineață și seară, psalmuri liturgice. Gramatica (Vocalismul și părțile cuvântului), Istoria Biblică: Nașterea lui Moise până la Saul. Caligrafia ebraică. Religione: Introducere, împărțirea Bibliei, calitățile lui Dumnezeu, datoriile omului către Dumnezeu, importanța rugăciunii, sărbătorile și însemnătatea lor.

Clasa IV

Pentateuchul: Trim. I. Numeri cap. 1-25; trim. II. Numeri 26-36 și Deuteronomium, 1-15; trim. III. Deuteronomium 16-22. Traduceri de rugăciuni pentru sărbători și de psalmii mai ușori. Gramatica ebraică: trim. I, repetirea celor învățate în clasele precedente, trim. II, verbul regulat, trim. III, substantivul și celelalte părți.

Istoria Biblică: De la întemeierea Regatului sub Saul până la timpul Macabeilor.

Religiune: Trim. I. Datoriile omului către sine însuși, trim. II. Datoriile omului către toți oamenii în general, trim. III. Datoriile omului către Patrie, Suveran și Familie.

Pericopele profetice mai însemnate.

ACIER, Fond VI, ds. 177, f. 345 fv., 346 v.

207

București, 1900, noiembrie 25. Cerere pentru scutirea de taxe școlare

România, Primăria orașului București
Direcțiunea Administrației

Nr. 49.347
11020

În baza dovezii prezentate pe lângă suplica înregistrată la nr. 49347/11020 B și a constatării făcute în localitate de Poliția Comunală, se certifică de Primărie că doamna Lea Haimovici, domiciliată pe Calea Văcărești nr. 81, se află în lipsă de mijloace.

Acest certificat s-a eliberat numitei pentru a servi la scutirea taxelor școlare de înscriere a fiului său Iancu la Facultatea de Drept.

Primar, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil

AIN Fond MIPC, Direcțiunea a II-a a Învățământului Secundar și Superior, ds. 92, Scutirea de taxe a elevilor săraci din licee, f. 7.

Pitești, 1900, decembrie 1. Direcțiunea liceului I.C. Brătianu trimite Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor taxele școlare încasate de la elevii „străini”

Domnule Ministru,

Am onoare a vă înainta aci anexat lista elevilor străini supuși la taxe pe trimestrul I împreună cu recipisa Primăriei de Argeș nr. 12659 în suma de lei 340 care s-au luat în contul și la dispoziția Casei Școalelor.

Director, (ss.) Constantinescu

Secretar, (ss.) V. Mandrea

Domniei Sale Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor – București

Ibidem.

Pe document: „Recipisa se va transmite Casei Școalelor”.

Pe verso: „Am onoare a vă trimite alăturata recipisă a Administrației Financiare Argeșul nr. 12-659 de lei 340 – sumă plătită de elevii străini ai liceului din Pitești ca taxă școlară pe timpul de 1 aprilie 1900 – 1 ianuarie 1901. (ss) Indescrifabil”.

București, 1900. Circulara Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor privind respectarea de către liceele evreiești a programei școlilor de stat similare

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Secțiunea Învățământului secundar și superior

Domnule director,

Conform art. 58 din Regulamentul școlilor private, publicat în Monitorul Oficial nr. 74 din 4 iulie 1896 și Buletinul Oficial al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice din 15 iulie 1896, nr. 72, școlile private cu programul statului, având în mod obligatoriu aceleași programe și aceleași regulamente ca și școlile similare ale statului, [sunt] ținute a urma după acestea în tot ce privește învățământul, disciplina și regula școlară.

Mai multe școli israelite cu programul statului neconformându-se cu această dispozițiune la alcătuirea programului și la aplicarea regulamentului interior, s-a pus în vedere direcțiunilor respective, cu circulara nr. 4170 din 9 octombrie [18]99 relativă la repausul duminical și cu ordine speciale relative la orar, cum trebuie să urmeze în această

privință conform programului și regulamentului, iar cu circulara nr. 1300 din 14 februarie 1900 s-a dispus, după înțelegere prealabilă cu unii directori de școli israelite și chiar la dorința lor, ca măsură igienică și cerută de buna regulă școlară, ca să se înlăture obiceiul de a ține pe elevi la învățământ cu capetele acoperite.

Aceste dispozițiuni pentru aplicarea regulamentului și pentru observarea regulii școlare n-au fost peste tot bine înțelese, unele direcțiuni conformându-se insuficient sau în mod rău înțeles, altele cerând lămuriri.

Pentru ca toate școlile israelite cu programul statului să se conformeze în mod corespunzător în această privință, Ministerul, în urma raportului nr. 978 din 15 martie a.c. al d-lui dr. Onciul, inspectorul învățământului privat, vă invită să luați următoarele dispozițiuni pentru aplicarea programului și regulamentului interior:

1. Obiectele din programul statului vor fi predate în fiecare clasă, în măsura și cu repartizarea prevăzută în program.

2. Pentru religia mozaică și limba ebraică, predate după program propriu, se va prevedea un număr de ore pe săptămână care să nu îngreuneze prea mult pe elevi peste programul statului, fiind suficiente cel mult două ore pe zi pentru amândouă împreună.

3. În școala unde se învață și o limbă străină după program propriu, se va prevedea pentru aceasta numărul de ore cu care se poate reduce numărul maxim al orelor pentru limba ebraică sau se vor lua orele necesare, parte din numărul maxim pentru limba ebraică, parte de la obiectele din programul statului, dar în acest din urmă caz numai cu permisiunea specială a Ministerului.

4. În vederea sărbătorilor mozaice, vacanțele se vor întocmi astfel ca să nu treacă în totul peste întinderea prevăzută pentru școlile publice; afară de sărbătorile mari mozaice, sunt obligatorii ca zile de vacanță numai duminicile și sărbătorile naționale prescrise pentru școlile publice.

5. Sâmbăta poate fi jumătate de zi liberă pentru serviciul religios, iar restul pentru învățământul religiei sau pentru orice subiect din program.

6. Elevii vor sta la învățământ, în afară de prescripțiile rituale, cu capul descoperit; numai la rugăciuni și la învățământul religiei se va ține capul acoperit, după prescripțiile ritualului mozaic.

7. În toate celelalte chestiuni de program și de regulament interior se va urma conform regulamentului în vigoare.

Comunicându-vă aceste dispoziții, sunteți invitat, domnule director, a le face cunoscute și Comitetului școlar și a îngriji împreună ca școala d-voastră, în interesul bunului ei mers, să se conformeze cu programul și regulamentul în modul aici arătat.

Ministru, dr. Const. Istrati

Director, (ss.) Indescifrabil

Bârlad, 1901, iunie 18. Ședința conducerii Școlii israelito-române

Nr. 35

1901, iunie 18

Proces-verbal

Ședința se deschide la ora 6 (șase) sub președinția d-lui S. Soufrin.

Se constată absența d-lui M. Albert.

După ce se aprobă Programul examenului [de sfârșit de an], întocmită de secretar în unire cu d. director, se decide a se face adrese d-lor notați mai jos, prin care să fie invitați a asista ca delegați oficiali la examenul de la finele anului școlar curent.

Se vor face adrese d-lor J. Guttman, M. Koffler, Max Juster, d-nei Soufrin și d-lor doctori Kaufmann, Schönsaal, Feinsilber, Friedmann, Braun și Horn. D. secretar este însărcinat a scoate chiar astăzi o listă a acelor părinți de copii care au rămas în urmă cu plata taxei școlare, după care listă, o comisiune numită pentru acest scop va vizita personal pe acești datornici, insistând pe lângă dâșii de a achita datoriile și amenințând că în caz contrar copiii d-lor vor fi respinși de la examen.

Comisiunea se va compune din d-nii M. Linder și S. Mendelovici cărora d. secretar le va face o adresă în acest scop, chiar astăzi. D. director va lua în păstrare carnetele de încasări.

Se va decide ca Direcția școlii să se aboneze cât mai curând la Buletinul Oficial din banii ce se vor încasa de către Comisiunea încasatoare.

D. Director va da spre tipărire Programul examenului.

Nemaifiind nimic la ordinea zilei, ședința se ridică, rămânând a se stabili Programul împărțirii premiilor, la ședința imediat următoare.

Președinte, (ss.) S. Soufrin

Secretar, (ss) Indescifrabil

AIN Dir. jud. Vs, Fond Școala Israelită Bârlad, f.f.

București, 1901, octombrie 3/16. Apel al Comunităților Israelite de rit spaniol pentru o colectă menită a sprijini școlile sefarde

Nr. 13033

Onor. Domn,

Din darea de seamă pe anul 1900 cunoașteți starea financiară deplorabilă a casei Comunității și că conturile școlilor noastre, soldându-se în fiecare an cu deficite de circa 2-3.000 lei, suntem fatalmente pe cale de a fi siliți să le închidem în curând.

Cunoașteți asemenea că, spre a evita o asemenea mare nenorocire, siliți am fost a introduce, cu aprobarea Onor. Adunării Generale din 1 aprilie a.c., taxa școlară de doi lei pe lună, fără excepție, pentru toți copiii care frecventează școlile comunității noastre și a stărui pentru riguroasa percepere a acestei taxe.

Prin această măsură însă, o mulțime de copii sărmani și demni de toată compătimirea și ajutorul sunt amenințați de a fi depărtați din școală și a rămâne cu desăvârșire fără știință de carte.

Spre a înlătura acest rău nu mai puțin mare, Consiliul Reprezentanților, în ședința din 30 septembrie a.c., a găsit de cuviință să apeleze iarăși la caritatea tuturor oamenilor de bine din Comunitatea noastră și a-i ruga, cu toată stăruința, ca fiecare, după a sa putere, să ia asupra-și, benevol, obligațiunea de a plăti taxa școlară pentru unul sau mai mulți copii băieți sau fete.

Nu s-a apelat niciodată în deșert la generozitatea inimii israelite. De aceea suntem siguri că și d-astă dată nu vom fi amăgiți în speranța noastră, că veți contribui la această subscripție ce deschidem în favoarea copilașilor sărmani sau orfani.

Binevoiți a da cu mâna largă ofranda d-voastre la această operă eminentemente caritabilă.

Mântuiți Comunitatea noastră de rușinea de a fi nevoită, din lipsa de mijloace suficiente, să-și închidă școlile, care au dat și dau pe fiecare an rezultate atât de satisfăcătoare.

Nu lăsați ca o mulțime de copii sărmani, printre care se întrevăd talente și chiar genii, care, la un moment dat, să facă onoare numelui de evreu român, nu-i lăsați să rămână pe drumuri, fără știință de carte și fără învățământul primar absolut indispensabil omului în lupta sa pentru viață.

Părinții noștri, în timpuri mult mai anevoioase, au făcut totdeauna sacrificii pentru învățatura copiilor sărmani. Nu suferiți dar, ca prin nepăsarea și abținerea dv., Comunitatea Israeliților de rit spaniol din capitala României să prezinte lumii excepția:

Israel neglijent de instrucțiunea copiilor săi!

Gândiți-vă la marea răspundere ce luați asupra conștiinței dv. și nu lăsați neascultat căldurosul nostru apel! D-zeu vă va înapoia însutit acest nou sacrificiu ce implorăm de la d-voastră în favoarea unor ființe nevinovate.

Primiți, Onor. Domn, încredințarea deosebitei noastre considerații.

Reprezitanți: S.J. Halfon, Moscu Ascher, Lazăr Ascher, M.E. Cohen, Michael El. Nahmias, J. Moisescu și Ezra L. Semo

Secretar, J.D. Bally

ACIER, Fond I, ds. 101, f. 30.

Iași, 1901, decembrie 25-27. Moțiune adoptată de Congresul Uniunii Comunităților Israelite din România privind programul școlilor israelite

1. Uniunea să se silească a realiza un Congres pentru ridicarea stării morale și materiale a institutorilor evrei din România prin crearea unui fond de pensiuine; instituirea unei uniuni a institutorilor și stabilirea programelor școlare. 2. Uniunea să apeleze la ziarele israelite de a se ocupa în mod regulat cu chestiile școlare teoretice și practice. 3. Până nu se va putea realiza idealul evreilor români de a fonda un seminarium rabinic, ICA și Alianța israelită să fie rugate a face ca elevii evrei din școala normală să fie formați în special pentru predarea limbii ebraice. 4. Congresul declară de datorie rabinilor și a comunităților de a îngriji ca elevii și elevele școlilor secundare să fie obligați a urma cursurile de religie. 5. Congresul declară ca o datorie sfântă a părinților evrei, de a-și educa fiecele în spiritul evreiesc și de a-și feri copiii de influența unui spirit străin. 6. Congresul consideră ca o datorie a comunităților de a aranja conferințe de Istorie și Literatură israelită. 7. Congresul își exprimă dorința ca în școlile israelite să se pună greutate pe educația corporală (curățenie și gimnastică); că în ceea ce privește religia trebuie, de o parte, exercițiul practic, de alta, servicii religioase speciale, pentru tinerime și predice pentru elevi; ca obiectul istoriei să se întindă de la timpul post-biblic până la timpul de față și ca limba ebraică să fie predată după noile metode, pe cât posibil, ca limbă vie.

De asemenea să se petiționeze la Ministerul Instrucțiunii Publice ca să se dispună prin direcțiunile școlare secundare de a se obliga pe elevi să învețe limba ebraică la un învățător recunoscut de comunitate^{1,2}.

Buletinul UCIR nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 15-16.

¹ Congresul a mai cerut să se acorde atenție ameliorării poziției materiale și morale a rabinilor. (*Ibidem*, p. 16-18.)

² Congresul a adoptat o moțiune pentru înființarea unei Școli de agricultură și meserii la Iași:

„Văzând proiectele expuse de d-l A.S. Goldenthal pentru crearea unei școli de agricultură și meserie în Iași pe moșia cimitirului israelit;

Considerând că necesitatea unei asemenea instituții se impune, în primul loc pentru a îndruma pe evrei către agricultură și în al doilea loc pentru a putea furniza buni coloniști societăților străine, care se interesează de soarta evreilor din România;

Considerând de asemenea, că în toată țara singurul loc prielnic pentru clădirea unei asemenea școli e moșia cimitirului israelit din Iași;

Congresul își însușește proiectul d-lui A.S. Goldenthal și hotărăște:

Comitetul permanent să ia cele mai urgente măsuri pentru traducerea în fapt a acestui proiect, invitând comunitățile de a da obolul lor și a strânge subscripțiuni în localitățile lor. Inițiativa Lojei B'nei B'rith din Iași, pe care și-a însușit-o și congresul comunităților, a devenit un fapt îndeplinit. Ferma «Speranța» s-a întemeiat în primăvara anului 1902 în condițiuni modeste, pe moșia cimitirului evreiesc, care însă era arendată: așa că a trebuit să se închirizeze mici parcele de pământ pentru arătură și grădinarie.

Ferma s-a deschis cu 16 elevi, fiecare din ei lucrând paralel cu câte un muncitor român pentru obișnuință. S-au lucrat vreo 20 fălci și anume: 11 fălci popușoi, 9 fălci ovăz și felurite legume.

Numărul elevilor s-a împușinat la 10, unii din cei înscriși emigrând sau fiind lipsiți de aptitudini”. (*Ibidem*, p. 50-51.)

În anul următor, moșia cimitirului cu casele și via au fost puse la dispoziția administrației fermei și au început construcțiile necesare, atât pentru grajdurile unei lăptării moderne, precum și pentru ateliere de meserii-bineînțelese, meserii în strânsă legătură cu agricultura.

213

București, 1902, martie 28. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție de a scuti de impozite, conform legii, clădirile școlare ale Comunității Israelite din Brăila

Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția II
Audiența de la 28 martie 1902
Președinția d-lui N. Mandrea, Președinte

Comunitatea israelită din Brăila, recurs fiscal

Încăperile publice de învățatură sunt scutite de plata impozitului funciar, ori de cine ar fi înființate ele, destul să fie publice și justificarea acestei scutiri trebuie căutată în împrejurarea dacă acele școli publice nu sunt producătoare de venit și sunt accesibile tuturor.

Astfel, școlile înființate de comunitățile israelite sunt scutite de impozitul funciar când nu sunt producătoare de venit și sunt accesibile tuturor.

Deciziunea fiscală 677 bis/902 – Casată, după recursul Comunității israelite din Brăila, deciziunea comisiunii de apel din județul Brăila cu nr. 231 din 1902.

Curtea,

Ascultând pe domnul avocat N. Ștefănescu, din partea recurentei comunități în dezvoltarea motivelor de casare, precum și pe domnul Christu Grecescu, delegatul fiscoșului, în combateri;

Deliberând,

Asupra motivului de casare:

„Violare și greșită aplicare a art. 12 din legea impozitului funciar. Imobilul în care se află școala comunității nu este producător de venit, întrucât școala este o instituție de binefacere, fiind publică și gratuită”.

Având în vedere art. 12 aliniatul c din legea de la 31 martie 1885 asupra impozitului funciar, după care sunt scutite de această dare așezămintele publice și de binefacere, încăperile publice de învățatură etc., etc.;

Considerând că sunt scutite de plata impozitului funciar nu numai așezămintele publice și de binefacere, ci și încăperile publice de învățatură;

Considerând că încăperile publice de învățatură deopotrivă au a fi scutite, ori de cine ar fi înființate, întrucât sunt publice și justificarea acestei scutiri avem a o căuta și în împrejurarea că ele nu sunt producătoare de venit;

Considerând că în speță comisia de apel avea a stabili dacă localul comunității israelite este pentru o școală publică accesibilă și constatând aceasta, avea a declara scutire de impozit;

Considerând că nu se poate zice că fiind o comunitate israelită încăperile care servă pentru o școală n-ar fi încăperi publice pentru învățatură, căci fie a statului, a județului, a comunelor, a unei persoane morale, sau a unui particular, întrucât e vorba de un local care servă spre învățatura tuturor și în mod gratuit, avem încăperi publice de învățatură, scutite de impozit;

Că de aceea decizia are a fi casată.

Pentru aceste motive, în numele legii, casează etc.

BDCCJ, secția II-a, București, f.e., 1902, p. 509-510.

214

București, 1902, aprilie 23. Dare de seamă a Comunității Israelite de rit spaniol privind gestiunea și activitatea de susținere a școlilor pe anul 1901

Comunitatea Israelitilor
de rit spaniol București

Nr. 13139
1902, aprilie 23

Onor. Domni și iubiți coreligionari,

În conformitate cu art. 16 din statut, v-am convocat pe ziua de marți 23 aprilie 1902, în adunarea generală anuală, pentru a vă da seamă de gestiunea și activitatea noastră în anul 1901.

Starea casei Comunității noastre, departe de a se fi ameliorat, din contra, ea s-a agravat și mai mult.

Taxa comunală și de 20% Bikur Holim, evaluată pe 1901 la suma, deja scăzută, de lei 11.476 bani 20, abia a produs lei 5.798.

N-am putut dar servi decât un acout de lei 1.242 bani 60 școlii de băieți și de lei 2.399 bani 25 școlii de fete „F.N.L.H.” [Fundatia „Nissim și Lea Halfon”]. Perceperea taxei școlare nu s-a putut aplica nici în anul școlar 1901/1902 din cauza stării foarte strâmtorate în care se află, pe timpul acestei nemaipomenite crize, cea mai mare parte din părinții copiilor, care frecventează școlile noastre.

Consiliul o va aplica însă cu începerea anului școlar 1902/1903, deoarece nu vede un alt mijloc pentru a putea acoperi cheltuielile școlilor, fără a recurge la atacarea fondurilor lor.

Deficitele casei școlilor s-au urcat, în anul 1901, la suma de lei 3.742 bani 25 pentru școala de băieți și de lei 6.528 bani 70 pentru cea de fete, sume ce se datorează casei de

bancă S. Halfon și fiii și pentru a căror plată va fi din nou și imperios necesar a se realiza o parte însemnată din efectele fondului, ceea ce va micșora venitul casei școlilor cu încă vreo șapte sute de lei anual.

Deficitele nu se vor mărgini aici, ele amenință a crește încă, din cauza scăderii continue a chiriei imobilelor, proprietatea școlilor noastre, și din care chirii ele trag cea mai mare parte din sumele trebuincioase întreținerii lor.

În contra, dar, a dorinței intime, ce de mult nutream, de a mări onorariile excelentului corp didactic al școlilor noastre, ne-am văzut siliți a decide reducerea acestor onorarii, deja mai mult decât modeste, cu încă 20% și aceasta cu începere chiar din luna aprilie a.c., pentru a pune oarecum o stavilă creșterii deficitelor și secării fondului școlilor.

Reînnoim dar și încă cu mai multă stăruință și căldură apelul nostru la generozitatea inimilor d-voastre și vă rugăm să binevoiți a plăti fiecare regulat mica dare la care este taxat, pentru ca, casa Comunității să poată subveni la căutarea sănătății săracilor, la ușurarea mizeriei lor și mai cu seamă, spre a putea ridica cât mai curând măsura de reducere a onorariilor corpului didactic al școlilor, măsuri foarte păgubitoare progresului școlilor și prea puțin onoratoare pentru comunitatea noastră.

Examele de finele anului școlar 1900/1901 la care Onor Minister a binevoit a ne trimite delegați, fără nici o taxă, au pus din nou în evidență progresul moral și intelectual al elevilor și elevelor din școlile noastre și onor. delegați n-au lipsit a manifesta mulțumirea lor atât în cuvântările ce au ținut, cu ocazia solemnității distribuției premiilor, cât și în raportul d-lor către Onor. Minister.

Secțiunea profesională, de pe lângă școala noastră de fete, încă a atras atențiunea Onor. public prin progresele făcute de copile la toate obiectele de studiu prevăzute în programa proprie a școlii, cât și laudele deosebite ale d-lor delegați, prin frumoasa expoziție de obiecte confecționate în atelierul ei de către niște eleve în primul an al noviciatului lor.

În anul 1901, Comunitatea noastră a primit pentru așezămintele ei următoarele donații:

Școala de băieți: Lei 1.000 din partea d-lor Dan Isac Albahary și frații în memoria tatălui d-lor Isac Dan Albahary. (Y"l)*. Lei 1.300 din partea d-lor Moritz Hasan și frații și lei 1.200 din partea d-nei Mathilda Moritz Hasan n. Rufso, în memoria tatălui d-lor Aron Israel Hasan și Haim Iehuda Rufso (Y"l). Lei 1.000 din partea doamnei Esther David Rufso în memoria decedatului ei soț David Iacob Rufso (Y"l).

Școala de fete: Lei 1.000 din partea d-lor Dan I. Albahary și frații în memoria mamei d-lor Dona (Y"l). Lei 1.200 din partea d-lor Moritz Hasan și frații în memoria mamei d-lor Mazal (Y"l).

Așezămintele Bikur Holim, Ghemiluth Hasidim de doamne și Casa asistenței publice au primit asemenea, fiecare, câte una sută lei, tot din partea d-lor Dan I. Albahary și frații.

Domnii Dan I. Albahary și frații au binevoit a dona încă lei 500 pentru Onor. Societatea „Armonia”, lei 100 pentru Rehița și lei 200 pentru casa Templului israelit de rit spaniol, Q.q. Gadol din strada Negru Vodă 10.

Toate aceste donațiuni, enumerate mai sus, sunt făcute în scrieri funciare urbane București, 5%, valoarea nominală.

* Y"l – fiindu-i memoria binecuvântată

Pentru toate celelalte detalii ne referim la dările de seamă ale fiecărui așezământ și terminăm rugându-vă a ne da descărcarea de gestiune a anului 1901, a vota proiectul de buget și a alege comisiunea de control pe anul 1902.

Terminăm făcându-vă din tot sufletul nostru urarea: Să aveți parte de ani mulți, fii și părinți! [în limba ebraică în original].

Reprezentanți: (nu sunt menționați în copia documentului)

Secretar, (ss) J.D. Bally

ACIER, Fond I, ds. 95, f. 146-148.

¹ Date statistice privind Școala primară a Comunității sefarde „Fundația Nissim și Lea Halfon”.

Comitetul: d-nii Moscu Ascher, președinte; Lazăr Ascher, vicepreședinte; Solomon Nissim Halfon, casier; dr. M. Levy și M. Algazy, consilieri.

Istoric: Fondat în 1878. I s-a clădit un local propriu în 1891.

Personalul: D-nele Zoe Chibici-Ceartoreanu, directoare, Rahel M. Farchy, Sally Weisskopf n. Cohen și d-șoarele Rosa Goldstein și Valeria Pappu, institutoare pentru învățământul primar și lucru de mână. Isaac David Bally, pentru limba ebraică și religie.

Frecvența: Numărul elevelor în anul școlar 1900-1901 a fost:

Clasa I – 38, clasa II-a – 26; clasa III-a – 23 și clasa a IV-a – 14; Total 101. Toate gratuite.

Din cele 14 eleve ale clasei a IV-a, 4 au dat examen cu succes la școlile primare ale statului, celelalte în școală, 3 au rămas repetente; 4 din cele 11 absolvente au intrat în școala noastră profesională. Au rămas dar pe acasă 7 din ele și se ocupă pe la ateliere particulare de croitorie și lenjerie. (Comunitatea Israelitilor de rit spaniol din București, Consiliul Reprezentanților, Dare de seamă pe anul 1900, București, Tip. Litogr. Comercială „Elia Grassiany”, 1901, p. 14.)

215

București, 1902, septembrie 10. Nicolae Iorga – Reflecții despre elevul evreu

De o bucată de vreme un fel de aristocrație evreiască s-a alcătuit la noi, „aristocrație” de care trebuie să se țină seama în cântărirea chestiunii. Ea s-a format pe două căi. Pe de-o parte evreul muncind nu numai pentru sine, ci și pentru ai lui, capitaluri s-au îngrămădit pe încetul la micii meseriași și negustori din acest neam și după un timp *acest proces economic* (subliniat în text) de strângere zilnică a gologanului, prin *jerifa nevoilor celor mai puternice ale omului*, a aruncat la suprafață mari negustori și bancheri, în care se pot vedea frunțașii în bogăție ai evreimii de la noi. Capitaluri strașnice prin care să se poată deschide calea izvoarelor ascunde încă ale avuției generale nu se află la acești evrei bogați, dar în sfârșit, banul lor veșnic în mișcare e de nevoie pentru a hrăni schimbul de toate zilele fie între noi, fie cu străinătatea.

Pe de altă parte, când școlile noastre s-au deschis în toate formele moderne, pentru o frecvență școlară mai puternică, nimeni nu s-a grăbit mai mult decât evreii să-și trimită copilul la școala cea mică, de unde se capătă cunoștințele neapărate, la școala mai mare unde se începe specializarea pentru ramurile socotite ca mai nobile de activități sociale și la școala mai mare a Universității. Cei mai săraci dintre evrei n-au crutat nici un sacrificiu pentru ca să pregătească astfel un viitor mai bun copiilor lor. Și acești elevi evrei, în generalitatea cazurilor, au știut să răsplătească mai bine decât cei mai mulți dintre tovarășii lor de bănci creștini, suferințele îndurate pentru dănsii de părinții lor. Ca școlar și profesor, n-am întâlnit încă pe elevul evreu cu totul nul, din rea voință, din lene și perversitate – cum slavă Domnului – sunt atâția de ai noștri, mai ales din „clasele bune”, cum merge vorba. Evreii se laudă între dănsii – și sunt și alții care-i laudă așa – că sunt deștepți, ageri: am întâlnit foarte mulți școlari dintre ai lor, care au avut, fără îndoială, de ce să se deznădăduiască, și să arunce cartea, din care nu pricepeau mai nimic. Și nu: s-au îndărătnicit, s-au pironit nopți întregi asupra slovelor moarte pentru înțelegerea lor, și le-au întipărit în mîntea rebelă, au repetat pe de rost lecția și au cucerit prin persistență examenele. *Premianții evrei*, precum se știe, deci inteligența evreiască – și ea există și se înmulțește neconținut – e întâi crescută nu se poate mai rău în școlile noastre, care n-au nici un scop național și dau evreului același capital mort de cunoștinți ca și celorlalți elevi. Din frecvența lor, el nu capătă măcar stăpînirea desăvârșită a limbii. După aceasta, evreul cu diploma noastră de liceu sau Universitate e despărțit de colegii săi, nu se poate împărtași de ce au cei mai leneși și incapabili dintre dănsii și e aruncat pentru toată viața lui, așa, între cer și pământ: nici turc, nici turleac, nici român, nici străin, nici adevărat evreu, nici cu totul de ai noștri, nici cetățean, nici necetățean, nici cu jargonul lui de acasă, nici cu graiul nostru curat, așa o minune, o dureroasă minune a firii.

Unii ce-și simt puteri și bani se duc și ajung în străinătate scriitori prețuiți, în specialitatea lor, cum i-am fi văzut mai bucuros la noi, alții își caută întâi rostul la noi, se svârcolesc în tot felul, își istovesc puterile în rugăciuni și protestări; se pângăresc prin botezuri nesincere de care se spală pe urmă până la sânge, se umilesc în zadar și pleacă blestemând, cazul Șăineanu, care – trebuie s-o spunem – nu ne face mai multă onoare nouă decât lui. Pe câțiva i-am gonit fiindcă nu ne tubeau și ne-au iubit și mai puțin, făcându-ne din înseminate situații peste hotare și mai mult rău. Cei mai mulți se resignează: fac gazetărie, medicină, afaceri, închizându-se din ce în ce mai mult în singura emulație ce li se îngăduie: a străngerii banului.

Sunt printre ei care ne urăsc; sunt care n-au nici o părere despre aceasta și nu se gândesc de mult la așa ceva; dar sunt – și încă destui – care din școala făcută la un loc cu noi, din prietenii păstrate de atunci din relațiile zilnice cu societatea românească mai mult decât cu vechea evreime intransigentă și obscurantă, au prins o sinceră simpatie pentru țară și poporul român.

Și nu mă sfîșesc a spune că acestor oameni, pe care i-am putea câștiga și asimila și mai mult până la botezul, care ar fi pentru ei o renegare – li se face o mare nedreptate¹.

„Epoca”, an VIII, nr. 260-245, 10 sept. 1902.

¹ După 7 ani, la 16 decembrie 1909, când Iorga a ținut un discurs antisemit în AD (vezi doc. 30), ziarul „Adevărul”, sub titlu: „Eri și az. un caracter.” a republicat acest articol al profesorului de la Vălenii de Munte, aflat în postura de colaborator al A.C. Cuza.

București, 1902, noiembrie 15. Dr. Karpel Lippe: relația dintre stat și școlile israelite

Statul și Școlile israelite

Domnule redactor,

În casa dv., în ziua de 4 noiembrie, am avut onoarea a mă întâlni cu dl Moscu Ascher, care vorbind de școlile israelite din țară, mi-a spus că, fiind din întâmplare la minister, a văzut o circulară în care se ordonă ca orarul școlilor particulare să fie egal cu acela al școlilor publice, adică: 5 ore pe zi să fie destinate pentru obiectele române după programul pentru școlile publice ale statului, ca în școlile israelite să se învețe în ziua de sâmbătă, în loc de duminică, și ca sfânta Biblie în limba ebraică s-o învețe copiii cu capul gol.

Dl Ascher s-a opus în contra acestui demers zicând că nimeni nu ne poate sili a ține școală sâmbătă. Și modul cum sunt îmbrăcați copiii noștri în școlile noastre, susținute din banii noștri, nu privește pe stat, ci ne privește pe noi înșine, sentimentul nostru religios ne jignind întru nimic statul, nici națiunea română, nici religia ortodoxă. Tendința acestei ordonanțe nu poate sili decât, după ce legea a exclus copiii noștri din școlile statului, să ne împiedice a da creștere copiilor noștri în școli particulare.

Eu, care nu sunt versat nici în științele diplomatice, nici în economia statului, nici în jurisdicție, așa departe de afacerile publice, încât nu știu măcar cine este ministru în România unde locuiesc de 42 de ani, nici în Austria, al căreia supus sunt, eu fac această întrebare: Oare guvernul a regulat deja toate nevoile sale politice și economice încât îi mai rămâne numai de a purta grijă de melamedul din mahalaua Broșteni care învață *Talmudul* în Beit Hamidrăș cu băieții jidovi? Pentru ce ne silește a jertfi cinci ore de învățatură pentru obiecte, pentru care, cum s-a dovedit până acum la examene, ajung două sau trei ore pe zi? Guvernul are datoria de a veghea ca și în școlile private să se învețe după programul prescris, însă modul sau timpul este un lucru discret, casnic, și ce fac eu în casa mea fără a jigni pe cineva public sau particular este treaba mea, judecând după libertatea personală prescrisă și garantată prin legile fundamentale ale Constituției.

Nici în evul mediu nu s-a silit pe evrei să calce sfințirea Șabatului, ca statul modern român constituțional, care se fălește cu legislația sa cea liberală. E a ataca conștiința religioasă a unui număr de 200.000 locuitori pașnici, de vreme ce chiar în sânul unor state creștine s-au ridicat niște secte, care din punctul de vedere religios au declarat repausul de sâmbătă în locul celui de duminică, spre a urma pe deplin cele 10 porunci de la muntele Sinai, în întregimea lor. Învățătura este o muncă mult mai grea ca examenele publice, și pentru instructorii creștini și pentru elevii creștini, totuși adeseori am văzut examene publice ținute în ziua de duminică însăși în școlile statului. Dacă examenul nu este considerat ca muncă, cu atât mai puțin învățătura, prin urmare se poate învăța și duminică în școlile evreiești. În toate țările Europei se respectă Șabatul în școlile publice [...]

Oare repausul duminical este legiferat numai pentru evrei?

Școlile militare sunt creștine, susținute de statul român, acolo elevii militari musulmani poartă fesul pe cap și la învățătură, li se dă mâncare după ritul lor, și nouă evreilor să ni se oprească în școlile noastre private, susținute din punga noastră, de a purta șepci la învățatura cărților noastre sfinte? După concepția noastră orientală, descoperirea capului este ceva tot așa de indecent ca și dezvelirea unei alte părți a corpului, cu excepția picioarelor. Orientalul pleacă din punctul de vedere că numai încălțăminteia picioarelor vine în contact intim cu murdăria pământului din străzi, de vreme ce îmbrăcămintea capului, din contra, fiind o podoabă a îmbrăcămintei în genere, se ține curată; de aci obiceiul, în Orient, de a lepăda încălțăminteia din picioare înainte de a intra într-o casă sau într-un loc sfânt, și descoperirea capului se consideră ca ceva necuviincios. Citim în Biblie că D-zeu a zis lui Moise față cu ghimpele arzător: Scoate-ți sandalele din picioare, pentru că aici este un loc sfânt.

Mai este de observat că, pe când guvernul nu prescrie în ce mod institutorul limbii latine sau elene să traducă operele lui Virgil sau ale lui Homer, el găsește de cuviință a ne prescrie modul traducerii Bibliei din limba ebraică în limba română, impunând școlilor israelite anume cărți cu o traducere datorată unui individ necunoscut în literatura noastră. Se înțelege, de la sine, că institutorii noștri de limba ebraică nu pot să nu se conformeze după prescripția respectivă, dar unde găsesc o greșeală sau o traducere mai potrivită cu sensul cuvântului biblic sunt siliți să o corijeze [...]

Tot așa de illogică este acuzarea adusă evreilor că prin denunțarea lor murdăresc statul român în străinătate. Înțeleg prin cuvântul „denunțare”: descoperirea acțiunilor oarecum secrete. Legile restrictive se votează în Cameră față cu toată lumea, se publică apoi în organul oficial, spre a fi citite, studiate și criticate și, în zilele noastre, nimic nu scapă de critică, nici D-zeu însuși. Este deci un nonsens a vorbi de denunțarea legilor votate de un parlament și executate în public de puterea executivă.

Este drept ca și elevii israeliți să învețe limba țării, însă trebuie a li se lăsa și timpul de a învăța și limba strămoșească, cea sfântă, ebrei, în care D-zeul biblic a dat poporului său cele zece porunci care sunt tot atât de necesare pentru sinagogă ca limba lui Jupiter și Venus, sau a lui Zeus și Afrodita pentru biserici.

Copiii evreilor din România mai au mare trebuință de a învăța și o altă limbă, o limbă modernă, cu care s-ar putea servi afară de hotarele României, patria lor, fiind expuși expulzării și emigrării [...]

Dr. Lippe

„Egalitatea”, An XIII, nr. 44, 15.XI.1902, p. 348-349.

Iași, 1902. Programul didactic al Școlii secundare israelito-române de fete

Clasa I

Religie: Citirea și scrierea limbii ebraice, mici traduceri, explicarea sărbătorilor.

Limba română: Repetarea etimologiei și a sintaxei, punctuația, ortografia. Citire din autori români cu o foarte scurtă biografie a autorului; recitări, compuneri.

Limba franceză: Pronunțarea corectă, citire, dictare; etimologia; formele regulate; traduceri alternative; recitări, conversații.

Limba germană: Pronunțarea corectă, citire, scriere cu litere gotice, dictare, traduceri alternative; etimologia; formele regulate; recitări, conversații.

Istoria: Prescurtare din istoria popoarelor vechi.

Geografia: Noțiuni asupra pământului: Asia, Africa și Oceania.

Matematică: Cele 4 operații cu numere întregi și fracții, divizibilitatea cu 2, 3, 5, 6 și 9, regula de trei, dobânzi, regula de asociații și de amestec, operații mintale, probleme.

Științe naturale. Noțiuni din istoria naturală, dându-se mai multă importanță părților principale și generale.

Economia domestică: Întreținerea unei case, mobilierul, rufele și îmbrăcămintea.

Muzică vocală: Conform programei oficiale: solfegiu, cor.

Desen și calligrafie: Batardă [un caracter special de litere], desen liniar, forme geometrice cu umbră.

Lucru: Broderie albă, diferite împletituri.

Lenjerie și croitorie: După programa statului (școlile profesionale).

Gimnastică.

Clasa a II-a

Religie: Urmare la studiul limbii ebraice, bucăți alese din Biblie relativ la femeie; explicarea rugăciunilor.

Limba română: Analize literare mai cu seamă din Odobescu, Alecsandri și Creangă. Transformări de versuri în proză, rezumări, descrieri după tablouri, scrisori familiale, recitări, etimologia dezvoltată.

Limba franceză: Citire explicată, dictare, traduceri alternative, scrisori familiale, recitări, conversație; etimologie; verbele regulate.

Limba germană: Citire explicată, dictare, traducere din autorii moderni, rezumate, scrisori familiale, recitări, conversație, etimologie; verbele regulate.

Istoria: Prescurtare din istoria evului mediu și cea modernă.

Geografia: Europa, România și cele două Americi. Hărți.

Matematică: Repetarea și dezvoltarea celor învățate în clasa precedentă; divizibilitatea cu 4, 8, 25, 11 și 7; operații mintale, probleme, noțiuni de geometrie.

Științe: Fizica practică, marile descoperiri.

Economia domestică: Buna întreținere a unei bucătării, prepararea bucatelor simple, fabricarea pâinii și a cozonacilor.

Muzica vocală: Conform programei oficiale, cor, solfegiu.

Caligrafie și desen: Litere cu ornamente, monograme, desen după natură și după basorelief.

Lucru de mână: Broderie albă, broderie artistică cu mătase, diferite lucruri de fantezie.

Croitorie și lenjerie: După programa statului (școlile profesionale).

Gimnastică.

Clasa a III-a

Religie: Urmare la studiul limbii ebraice; morala iudaismului.

Limba română: Citire din autorii români până la Alecsandri; rezumări, imitații, descripții după natură, scrisori, acte private și publice. Sintaxa. Noțiuni generale de stilistică.

Limba franceză: Citire și traducere din autorii clasici, traduceri din autorii români, rezumări, recitări, conversații, mici biografii ale autorilor citați, construcția frazei, scrisori familiale.

Limba germană: Citire și traducere din autorii clasici, traducere din autorii români: rezumări, compuneri, recitări, conversații, mici biografii ale autorilor citați; noțiuni de sintaxă.

Filosofia: Noțiuni de psihologie, morală și logică, predate în mod popular.

Istoria: Istoria contemporană și a românilor.

Matematică: Contabilitate.

Științe: Chimia practică.

Igienă: Noțiuni de igienă publică și privată.

Economia domestică: Provizii și conserve.

Muzica vocală: Conform programei oficiale, cor, solfegiu cu text.

Desen: Figuri după model și basorelief, flori și ornamente (în cretă și culori).

Lucru de mână: Broderie artistică cu mâna și cu mașina, broderie cu fir, cu textil ș.a., diferite lucruri de fantezie.

Croitorie și lenjerie: După programa oficială a școlilor profesionale.

Gimnastică.

Clasa a IV-a

Religie: Urmare la studiul limbii ebraice, principiile iudaismului biblic și post-biblic, femeia față de religia iudaică.

Limba română: Citire din autorii români de la Alecsandri până azi. Noțiuni generale de poetică și retorică. Compoziții cu subiect propriu, rezumate critice, recitări, analize gramaticale.

Limba franceză: Citire și traducere din autorii celebri ai secolului al XIX-lea, traduceri libere, scrisori comerciale, compuneri științifice, recitări, conversație; sintaxă.

Limba germană: Citire și traducere din autorii celebri ai secolului al XIX-lea, traduceri din limba germană în limba franceză și viceversa, traduceri libere, scrisori comerciale, compuneri cu subiect științific, recitări, conversație; sintaxă.

Filosofia: Pedagogia practică, educația fizică, morală și intelectuală. Noțiuni de estetică predate în mod popular.

Dreptul și economia politică: Noțiuni de drept administrativ uzual și comercial, elemente de economie politică. Producția, repartizarea, circulația și consumarea avuției.

Istoria: Istoria evreilor din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre.

Igiena: Alăptarea, înțarcarea, doica, leagănul, jocurile copiilor, noțiuni de medicină și farmacie domestică.

Economia domestică: Recapitularea celor învățate. Semănatul și îngrijirea florilor.

Muzica vocală: Conform programei statului: cor, câteva scurte biografii ale celor mai celebri muzicanți.

Desen: Flori și ornamente. Acuarele după model și natură.

Lucru de mână: Diferite lucruri de fantezie, broderie cu mașina și cu mâna, ajururi cu mașina.

Croitorie și lenjerie: Ca la stat.

Gimnastică: Excursii, jocuri.

Observații generale

În general, limbile se predau în mod cât mai practic, scoțând regulile gramaticale din citire și traducere. În citire se face cât mai multă variație și se dă o importanță deosebită compoziției românești și conversației în limba română, franceză și germană.

Toate obiectele se predau în limba română afară de limbile franceză și germană, care se predau în limbile respective.

La istorie, geografie și științe se înlătură, pe cât e cu putință, termenii și datele, dându-se mai multă importanță generalităților. În special la științele fizico-chimice se fac excursiuni și cât mai multe explicații.

La matematici se lucrează în mod practic, făcându-se multe și diferite probleme.

La caligrafie și desen se caută ca la ieșirea din ultima clasă a școlii eleva să aibă o caligrafie regulată, să poată desena un ornament, o monogramă, să poată reda după natură o floare în culorile ei cele mai naturale și să poată compune singură un ornament.

Elevii își lucrează în școală, singure, hainele lor.

Anuarul „Școlii secundare israelito-române de fete”, fondată în anul 1902, Iași, Tip. „H. Goldner”, 1903, p. 11-14

218

București, 1902. Contribuția ICA la susținerea școlilor israelito-române

Raportul reprezentantului ICA¹ în România

...Subvenționăm, în România, 35 școli: 17 primare de băieți și 12 de fete, o școală profesională de băieți și una de fete, 2 școli preparatorii de comerț și 2 școli mixte stabilite în comune rurale.

Aceste 35 școli aveau la începutul anului, 1901-1902 7.624 elevi (4.809 băieți și 2.815 fete). 939 copii (700 băieți și 239 fete) au fost retrași în cursul exercițiului, majoritatea din cauza emigrării părinților lor. Se cuvine să adăugăm că populația școlară, la începutul anului școlar în curs, era mai numeroasă decât în octombrie 1901.

Am hotărât, de asemenea, să acordăm concursul nostru unui anumit număr de comunități care își propun să ridice construcții școlare.

Di Astruc a fost însărcinat de noi să viziteze școlile de care ne interesăm. Afară de câteva excepții, a putut constata că instituțiile protejate de noi funcționează cu regularitate și aduc mari servicii. Impresia generală este favorabilă.

În *București*, ICA subvenționează școlile profesionale „Ciocanul” și „Focșăneanu” (înscrisi 96 eleve), a reinnoit subvenția pentru școlile de băieți și fete ale Comunității Templului Coral („Jacob și Carolina Löbel”, înscrisi 606 elevi și „Fraternitatea Zion”, 388 eleve) și continuă subvenția pentru școlile „Cultura” (în cea primară înscrisi 194 elevi, în cea comercială 109 elevi) și noua școală menajeră (școala primară de fete „Baroneasa Clara de Hirsch”, înscrise 150 eleve, la care partea practică ocupă locul principal) și acordă un ajutor pentru chirie școlii „Moria” (elevi, 314).

În *Iasi*, ICA subvenționează două școli primare ale Societății „Cultura”, o școală comercială, școala de băieți „Junimea” (nr. 1) și școala de fete a „Reuniunii femeilor israelite”, școli ce numără 806 elevi și 431 fete. În *Bârlad*, susține școala de băieți (înscrisi 270 elevi) și cea de fete (216 eleve). În *Bivolari* (județul Iași), o școală mixtă cu 69 elevi și 31 eleve, și un azil confesional cu 34 copii. În *Brăila*, a contribuit pentru construcția școlii de fete, care încă nu e gata. În *Botoșani*, comunitate cu 17.000 suflete, ICA susține două școli de băieți și una de fete: școala „Hillel Kahane”, veche de 40 ani, care numără 307 elevi; „Or Tora”, 202 elevi, școală care a început să ia o fizionomie modernă, și școala de fete (eleve, 301). În *Buhuși*, susține școala de băieți (144 elevi) și cea de fete (139 eleve). În *Dorohoi* s-a cumpărat terenul pentru construirea școlilor, s-a aprobat planul de clădire, dat un acout, dar clădirea nu s-a executat încă. Școala de fete nu s-a deschis din astă cauză și deci ICA n-a vărsat subvenția promisă. În *Fălticeni*, susține școala de băieți (elevi, 337); e nemulțumită de programul școlii și de felul instrucției; școala de fete (eleve, 288) e condusă în mod mulțumitor. În *Galați*, ICA s-a interesat de școala de fete (eleve, 220) și a dat concursul ei unei școli menajere, care s-a deschis în 1900 și s-a instalat definitiv, prin Societatea „Lumina”, în februarie 1902. Școala are două secțiuni. Prima a primit eleve adulte în număr de 60, care lucrează în timpul săptămânii și vin a se instrui sâmbătă și duminică. A doua e destinată copilelor de 9-14 ani și a înscris 130 eleve, în afară de obiectele unei școli primare, elevele învață cusutul, croitul, cârpitul, călcatul și bucătăria. [ICA] a acordat școlii un ajutor temporar ce l-a repetat. În *Lespezi* (jud. Suceava), [ICA] subvenționează școala mixtă cu 4 clase (94 eleve). În *Mihăileni* (jud. Dorohoi), [organizația] subvenționează școala de băieți (elevi, 272) și azilul confesional. Rezultatele bune ce a dat școala a făcut ca ICA să mărească subvenția ei, destul de slabă la început. Pentru a încuraja comunitatea să înființeze o școală de fete, ICA a admis să dea un avans pentru o construcție școlară. În *Moinești* (jud. Bacău), este subvenționată școala de fete (eleve, 175). În *Panciu* (jud. Putna), e o școală de băieți, a cărei construire a costat comunitatea 15.000 lei; acestei școli, ICA i-a acordat concursul ei în anul trecut. Școala are două clase, cu 54 elevi. A treia se deschide în noul an școlar. În *Piatra [Neamț]*, subvenționează două școli, una de băieți (57 în clasa preparatoare și 324 în clasele primare), și una de fete (cu 203 eleve). Mersul general al acestor școli este satisfăcător. Imobilul

școlar, pentru care ICA a consimțit un avans, e în construcție. În *Roman*, clădirea unei școli se impune mai mult ca în alte localități și în acest scop a mărit prima sumă, în 1902. În urma unei schimbări survenite în comunitate nu s-a luat nici o măsură spre a grăbi construcția. ICA s-a văzut chiar nevoită a suspenda subvenția în al treilea trimestru. Școala de băieți numără 208 elevi, cea de fete 196. În *Sulița* (jud. Botoșani), a subvenționat școala primară (elevi, 93) și azilul confesional (elevi, 87). Instrucția lasă de dorit. În *Tg. Ocna* (jud. Bacău), ICA susține o școală mixtă cu 63 elevi înscriși în 1901-1902 și 104 în anul școlar 1902-1903 [...]

Școala Normală din Auteuil² numără 71 elevi. În septembrie 1902 au părăsit școala 25 elevi, dintre care 8 din România, care au fost puși în fruntea unor școli primare din România. Au fost admiși 22 elevi noi, din care 4 din România.

„*Egalitatea*”, An XIV, nr. 36, 12 sept. 1903, p. 282-283.

¹ Sigla ICA sau JCA se folosea pentru Jewish Colonization Association.

² Această instituție școlară funcționa în Franța și era consacrată pregătirii de cadre didactice pentru școlile israelite subvenționate de ICA.

219

București, 1903, martie 17. Aprobarea, prin Decret Regal, a primirii unei donații de către Comunitatea Evreilor din Brăila în vederea construirii unei școli

MCIP

Carol I
Prin voia lui Dumnezeu
și
Voința Națională

Asupra raportului Ministrului nostru de stat la Departamentul MCIP nr. 2126
Văzând și Jurnalul Consiliului de Miniștri din 3 martie 1903,
Conform articolului 811 din Codul Civil

Am decretat:

Art. I: Jurnalul sus zis se aprobă.

Art. II: Se autoriză Comunitatea Israelită din orașul Brăila de a primi legatul lăsat prin testament de către decedatul Lupu Gold constând dintr-un imobil situat pe strada Călărășilor și Danubiului pentru școala israelită de ambele sexe din orașul Brăila.

Art. III: Ministrul Secretar de Stat al Departamentului Cultelor și Învățământului Public este însărcinat să aducă la îndeplinire acest decret.

Dat în București la 17 martie 1903¹.

Carol

MCIP Spiru Haret

MO-AD, nr. 14 din 18 aprilie, 1903, p. 421

¹ Este de subliniat faptul că în timp ce Ministerul Justiției nu aproba decât după multe discuții statutul juridic al C.E. București (vezi doc. 167), Regele Carol I se referea în aceeași perioadă la „Comunitatea Israelită din Brăila”.

220

București, 1903, aprilie. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor mulțumește unor instituții și persoane private pentru sprijinul acordat școlilor din mediul sătesc. Între acestea, Herman Theiler, industriaș evreu

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Administrația Casei Școalelor

Publicațiune

Următoarele persoane și autorități făcând diferite ofrande școalelor rurale sau administrațiunei acestei Case în folosul instrucțiunei publice, Ministerul le aduce prin această publicațiune viile sale mulțumiri:

D-lui Constantin Ștefan Borănescu, care a dăruit comunei Sibiciu, din județul Buzău, 1 pogon de teren din moșia d-sale, pentru a se construi pe el localul școalei și a se face și cultură de grădinărie, toată cărămida necesară la construirea localului și mai multă lemnărie de stejar pentru uși și ferestre.

Direcțiunei tipografiei cărților bisericești din Capitală, pentru donațiunea de 50 volume din opera „Enciclica Patriarhală Constantinopolitană”, oferite biroului depozitului de material didactic al administrației Casei Școalelor.

În numele comitetului format în comuna Sălătrucelu, din județul Argeș, pentru construirea unui local de școale, onor. Eforii a spitalelor civile, care, în urma apelului făcut de locuitorii acelei comune, a binevoit a da gratuit din proprietățile sale 40 brazii, 40 fagi și 15 stejari necesari la construirea școalei.

Comitetului obștei moștenitorilor câmpulungeni, care a dăruit 200 lei pentru confecționarea mobilierului școalei de băieți no. 1 din Câmpulung.

D-lui Mihail I. Marghiloman, proprietarul moșiilor Poiana-Ienciuiesci, din județul Ialomița, care a binevoit a dăru un teren de 9.277 m.p. pentru construirea localului de școală din cătunul Ghimpați.

D-lui C. Lefter, învățătorul școlii din Ghigoiești, care a dăruit 16 prăjini teren pentru construirea localului de școală din comuna Șerbești în cătunul mai sus numit din județul Neamț.

D-lui Herman Theiler, mare fabricant de cherestea, care a dăruit materialul lemnos necesar pentru înpremuirea curței școlii din comuna Valea Arinilor, județul Bacău, în valoare de 300 lei. [subl. ns.]

D-lui Nicolae Chrisoveloni, proprietarul moșiei Ghidigeni, din județul Tutova, care a dăruit îmbrăcăminte necesară la 17 elevi și 5 eleve din școală din acea comună.

D-lui Iorgu Dumitrescu, comerciant în comuna Podu Bârbierului din județul Dâmbovița, care a dăruit 30 bănci pentru 9 școli rurale din acel județ.

BOMI, nr. 4, aprilie 1903, coperta III.

221

Burdujeni, 1903, iunie 8. Cerere pentru autorizarea funcționării școlii israelito-române adresată Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor

Domnule ministru,

Corpul didactic angajat de către Comunitatea Israelită din Tg. Burdujeni care este hotărâtă a înființa o școală primară israelito-română de băieți în localitate și care este compus din domnii: 1. M. Ch. Birnbaum, absolvent de 7 clase liceale, din Cernăuți, ca director și institutor de limba germană și ebraică; 2. M. Friedmann, ca institutor de limba română; 3. E.S. Birnbaum, ca institutor de limba ebraică și germană; 4. I. Grünseil, ca profesor de limba ebraică și religie mozaică; în prezent nu e școală autorizată în Burdujeni.

Vă rugăm respectuos, domnule ministru, să binevoiți a ne acorda autorizația de a funcționa în această școală, în calitatea sus-numită, căci, conformându-ne regulamentului școlilor private din 1896, avem onoare a vă înainta prin petiția prezentă actele următoare:

I. a. Copia legalizată de pe autorizația acordată d-lui M. Birnbaum de către onor. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice sub nr. 8610 din 15 octombrie 1896, seria B; b. Atestatul de absolvire de 7 clase liceale în Austria; c. Autorizația de stabilire în comună din partea Primăriei Burdujeni.

II. a. Autorizația d-lui M. Friedmann, acordată de onor. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice sub nr. 57722 din 2 oct. 1898, seria B. b. Autorizația de stabilire în comuna Burdujeni.

III. a. Atestatul de absolvire a 5 clase liceale din Cernăuți al d-lui E. S. Birnbaum. b. Autorizația de stabilire a lui în această comună. c. Certificatul autorității religioase pentru limba ebraică și religia mozaică.

IV. a. Autorizația de stabilire în această comună a d-lui Ios. Grünseil. b. Certificatul eliberat din partea rabinului M.L. Landau pentru limba ebraică și religia mozaică.

Totodată avem onoare a vă anexa aci programa analitică (proprie) a școlii noastre elaborată întocmai după programa proprie a școlii israelito-române din Botoșani, numită de curând școala „Hillel Kahane”, aprobată deja de onor. Ministerul Cultelor și Instr. Publice și, în fine, schița localului școlii, rugându-vă încă o dată respectuos, atât în numele nostru cât și în numele comunității israelite din localitate, să binevoiiți a dispune tot necesarul pentru autorizarea localului școlii, precum și a acelor profesori care nu sunt încă autorizați. Cu deosebită stimă și distins devotament,

M.Ch. Birnbaum

Adresă: M. Ch. Birnbaum, Tg. Burdujeni

Observație:

Școala noastră va purta titlul de „Școala primară israelito-română de băieți «Speranța»”.

Domniei Sale, d-lui ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, București

ACIER, Fond IV, ds. 523, f. 1-2

Pe document, adnotările: 1. „Sumar. Corpul Didactic cere autorizarea sa, precum și a localului școlii israelito-române de băieți «Speranța» din Tg. Burdujeni”. 2. „A se vedea lucrarea nr. 36153 din 18 iul. 1903”. 3. „Dosarul școlii”.

222

București, 1903. Activitatea Gimnaziului evreiesc

Raport pe anul școlar 1902-1903

În anul școlar 1902-1903, din cauza insuficienței localului, Gimnaziul a funcționat numai cu primele 3 clase, desființându-se clasa IV-a, care până atunci era instalată într-o sală comună cu clasa III-a. Desființarea ne-a fost impusă de către onor. Minister al Cultelor. Numărul elevilor înscriși a fost de 62, din care numai 56 au urmat regulat până la sfârșitul anului.

Corpul didactic era compus din 10 d-ni profesori, între care era și veneratul d. dr. M. Beck care a predat cursul de limba ebraică în mod onorific, până în luna martie când, nemaiputând continua, s-a retras de la catedră.

La finele anului școlar au fost prezenți la examen 42 elevi, din care s-au promovat 39. Au fost premiați 10 elevi, care s-au distins mai mult în cursul anului, fie la studii, fie la dexterități. La împărțirea premiilor au asistat mulți notabili evrei și un mare număr de notabili creștini, între care mulți profesori publici¹.

ACIER, Fond II, ds. 145, f.1-2 f/v.

¹ Bugetul pe anul școlar 1902-1903: Suma de lei 6.500 de la venituri n-a putut fi încasată în întregime, fie că mulți părinți n-au putut urma cu plata taxei înscrise, fie că unele venituri prevăzute n-au fost realizate din cauza crizei generale. Așa că, cu tot ajutorul ce ne-a venit de la d.J. Marmorosch din Viena cu suma de lei 1.000 și subvenții onor. Alianței Israelite din Viena cu lei 500, încă nu s-a putut acoperi suma prevăzută la cheltuieli, dar pe altă parte, onor. Minister al Cultelor, impunându-ne a avea material didactic cu instrumente de fizică, chimie etc., cifra cheltuielilor a fost încă mărită, așa că prin aprilie casa școlii era absolut goală. Grație însă sfârșirii supraomenești

d-lui Em. F. Libros, vicepreședintele Comit. Școlar, care, prin energia și talentu-i caracteristic, a venit să atragă atențiunea coreligionarilor asupra școlii, n-am avut de înregistrat cea mai mică neplăcere. Într-un timp relativ scurt, d-sa a îmbogățit casa școlii cu peste 3.000 de lei. Astfel că nu numai s-au acoperit toate cheltuielile dar a mai rămas un excedent pentru anul următor de peste 500 lei. (*Ibidem.*)

223

1903-1904. Elevii de religie mozaică din școlile private orășenești cu programă proprie, față de totalul elevilor

Nr. Crt.	Județul	Orașul	Nr. Școlilor				Mozaici				Totalul elevilor			
			De băieți	De fete	Mixte	Total	Băieți	Fete	Mixte	Total	Băieți	Fete	Mixte	Total
1	Argeș	Pitești	-	1	-	1	-	2	-	2	-	30	-	30
2	Bacău	Tg. Moinеști	-	1	-	1	-	151	-	151	-	151	-	151
3	Bacău	Cornănești	-	-	1	1	-	-	4	4	-	-	28	28
4	Botoșani	Botoșani	2	2	-	4	487	293	-	780	488	294	-	782
5	Botoșani	Tg. Burdujeni	1	-	-	1	36	-	-	36	36	-	-	36
6	Brăila	Brăila	3	4	3	10	23	113	16	152	440	282	197	919
7	Constanța	Constanța	3	2	2	7	15	13	-	28	231	170	175	576
8	Covurlui	Galați	2	5	3	10	7	682	4	693	213	1.222	148	1.583
9	Dâmbovița	Târgoviște	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	31	31
10	Dolj	Craiova	-	1	1	2	-	1	30	31	-	26	107	133
11	Dorohoi	Dorohoi	-	-	1	1	-	-	80	80	-	-	80	80
12	Iași	Iași	2	7	1	10	310	551	18	879	310	816	54	1.180
13	Ilfov	București	8	17	3	28	409	499	237	1.145	1.109	1.909	462	3.480
14	Ilfov	Măgurele	-	1	-	1	-	-	-	-	-	88	-	88
15	Mehedinți	T. Severin	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	46	46
16	Neamț	Piatra N.	1	-	-	1	372	-	-	372	372	-	-	372
17	Neamț	Tg. Neamț	-	1	-	1	-	27	-	27	-	28	-	28
18	Prahova	Ploiești	-	1	1	2	-	15	-	15	-	65	33	98
19	Prahova	Sinaia	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	11	11
20	Prahova	Câmpina	-	-	1	1	-	-	18	18	-	-	55	55
21	Putna	Focșani	-	2	-	2	-	18	-	18	-	45	-	45
22	Putna	Panciu	1	-	-	1	136	-	-	136	139	-	-	139
23	R. Sărat	R. Sărat	-	1	-	1	-	1	-	1	-	11	-	11
24	Suceava	Lespezi	-	-	1	1	-	-	135	135	-	-	135	135
25	Tecuci	Bucești	-	1	-	1	-	-	-	-	-	28	-	28
26	Tulcea	Tulcea	1	-	-	1	-	-	-	-	49	-	-	49
27	Tulcea	Sulina	1	3	1	5	-	2	8	10	162	121	68	351
28	Tutova	Bârlad	-	1	-	1	-	5	-	5	-	23	-	23
29	Vâlcea	R. Vâlcea	-	-	1	1	-	-	10	10	-	-	44	44
Total			25	51	23	99	1.795	2.373	561	4.729	3.549	5.309	1.674	10.532

După Statistica învățământului public și particular pe anul școlar 1903-1904, p. 84-85.

Iași, 1904, ianuarie 17. Aniversarea școlii „Junimea” nr. 2, din cartierul Podu Roș

Societatea Școlii israelită-română
„Junimea” nr. 2 din Podu Roș

Iași, ianuarie 1904

Stimate domn!

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne onora cu prezența dv. la solemnitatea aniversării celui de-al 28-lea an de existență a „Școlii «Junimea» nr. 2 din Podu Roș”, care va avea loc sâmbătă, în 17 ianuarie a.c., orele 4 p.m., în localul școlii din str. Sft. Lazăr nr. 55.

Primiți, stim.[ate] domn, asigurarea stimei noastre.

Președinte, Isac Iosefsohn

Directorul școlii, dr. K. Lippe

Inspector onorific, Rab. dr. I. Niemirower

ACIER, Fond I, ds. 261, f. 6.

București, 1904, iunie 6. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor nu este de acord ca elevii „străini” săraci să fie scutiți de taxa de examinare

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
Administrația „Casei Școalelor”

Nr. 9017 – 5 iunie 1904

Domnule Director,

Vă facem cunoscut că cu ordinul nr. 9016 din 5 iunie 1904, am scris domnului revizor școlar să admită examinarea elevilor prezentați de d-voastră; în ceea ce privește, însă, examinarea celor 9 elevi săraci, ei vor putea fi examinați după ce d-voastră veți justifica plata taxei de câte 5 lei de fiecare elev și clasă înaintea comisiunii, conform aprobării dată pe cererea d-voastră înregistrată la nr. 14457.

Administrator, (ss.) Indescifrabil

Contabil, (ss.) C. Dobrescu

D-sale D-lui Director al Școlii Comunității Israelite din Craiova

Ibidem, Fond VI, ds. 151, f. 184.

București, 1904, iulie. Sprijinul acordat de JCA școlilor israelito-române

Raportul pe 1903

Ațiunea noastră în România a produs efectele cele mai satisfăcătoare în 1903 [...] În ce privește școlile subvenționate sau ajutate de noi în diferite moduri, ele, în general, n-au încetat a ne satisface.

Școlile din București

Am urmat de a da concursul nostru școlilor profesionale de băieți și fete „Ciocanul” și „Focșăneanu” și școalei de menaj pentru fete „Baroneasa de Hirsch”. Afară de aceasta am continuat a acorda subvențiunea noastră școlilor primară și comercială „Cultura” și am reînnoit pe aceea ce o dădusem școlilor comunității Templului de rit occidental. Ceva mai mult, am acordat sprijinul nostru școlilor de băieți și de fete ale comunității de rit sefardic.

a. *Școala profesională de băieți „Ciocanul”*. La finele anului școlar 1902-1903, școala a fost pentru prima oară în stare să arate o promoțiune de 14 elevi, care și-au terminat, în mod regulat, cursurile teoretice și practice. Majoritatea acestor tineri au plecat la America, iar doi din cei mai buni elevi au găsit de lucru în Germania, alții lucrează în București, în cele mai mari ateliere unde găsească mijloacele de a-și complecta cunoștințele profesionale. Planul de studii n-a variat. Trei maiștri au fost înlocuiți și cei mai buni candidați la posturile vacante au fost aleși.

Școalei i s-au încredințat diferite lucrări în Capitală și în provincie. Elevii găsească în aceste comenzi mijlocul de a se exercita în mod practic, la lucrările cele mai variate. Atelierul de lăcătușerie a executat grilaje, porți de fier, broaște, felinare etc. În atelierul de tinichigerie s-a executat un candelabru (menora), în metal alb, pentru sinagogă. Această lucrare a fost mult admirată. S-au mai făcut căzi, aparate de băi, aparate de aburi etc. Atelierul de tâmplărie a fabricat paravane cu geamuri, uși etc. La începutul anului școlar 1902-1903, 133 de elevi au fost înscriși, 14 au intrat în școală în cursul anului, ceea ce au făcut ca numărul total al elevilor înscriși să se urce la 147. Pe de altă parte, 42 de tineri s-au retras în cursul anului.

Cauzele principale care au motivat retragerea acestor elevi sunt următoarele: emigrarea, intrarea ca ucenic la un patron, marea sărăcie a părinților care silesc pe băieți să-și câștige existența înainte de a fi terminat anii de școală. Toți elevii au plătit taxa școalei.

b. *Școala profesională de fete „Filip și Rachel Focșăneanu”*. Această școală, fondată grație liberalităților d-lui și d-nei Filip și Rachel Focșăneanu și deschisă în luna septembrie 1899, s-a complectat, cu concursul nostru, la începutul anului școlar 1902-1903, cu înființarea unei a patra clase. Clădirea școlară, precum și fondul destinat de pe acuma de d. Focșăneanu ca să asigure existența școalei după moartea sa n-au putut fi încă predate Comunității. De aceea ne-am pus la înțelegere cu directorul pentru a preda imobilele sale pe numele a trei membri din consiliul nostru. Predarea a putut avea loc și existența școalei „Focșăneanu” e acuma definitiv asigurată pentru viitor.

Din cele 96 eleve care frecventau școala la finele anului 1901-1902, 38 au trecut în clasa a doua, 25 în a treia și 18 în a patra creată din nou. La aceste eleve s-au adăugat 48 de

fete care au intrat în clasa întâia. [...] Frecventarea școlii a fost satisfăcătoare sub toate raporturile. La finele anului 1902-1903 au rămas 46 de eleve în clasa întâia, 36 în a doua, 23 în a treia și 17 în a patra, adică în total 122. Afară de aceasta 8 eleve au frecventat cursul teoretic și practic de croitorie, din care două gratuit.

Programa școlară n-a fost modificată. Școala a fost inspectată, ca și în an precedent, de medicul statului, care și-a exprimat satisfacțiunea sa în privința sănătății elevelor și a ținutei claselor, precum și de inspectoarea Ministerului de instrucție publică care a asistat la cursuri și s-a arătat satisfăcută de progresele realizate de eleve.

Școala a distribuit în luna decembrie anul trecut încălțăminte și haine elevelor sărmene. Hainele au fost confecționate în atelierele de croitorie, de elevele înseși.

În fruntea școlii se află o directoare care predă limba germană și franceză. Mai sunt și două institutoare de limba română și franceză, două maestre pentru atelierul de lăcătușerie și de croitorie, cu două ajutoare, dintre care una pentru croitorie și cealaltă pentru lucru de mână. Școala mai are un institutor de caligrafie și desen, un profesor de instrucție religioasă și de limba ebraică, un profesor de contabilitate și unul de canto.

c. Școlile de băieți și de fete ale Comunității Templului de rit occidental [Coral n.n.]. Deși sprijinul ce dăm școlilor Comunității Templului Coral trebuie să fie temporar și să înceteze când afacerile s-ar îndrepta și ar permite subscriitorilor de a susține singuri aceste instituțiuni, totuși încetineala cu care se restabilește comerțul¹ ne-a silit să menținem ajutorul nostru în 1902-1903. În adevăr, mulți părinți, care se angajaseră mai întâi a plăti taxa școlară pentru copiii lor, au trebuit să fie scutiți de plata acestei taxe din cauza sărăciei lor manifeste, care a silit chiar pe unii dintre ei să retragă un număr oarecare de elevi.

Cu toate că emigrarea și prezența în același cartier a altor școli israelite au contribuit la a împușina numărul elevilor, totuși, la începutul anului 1902-1903, s-au înscris 542 de copii în școala de băieți. Acești 542 de elevi au fost repartizați în cinci clase, formând diviziuni, fiecare din ele numărând 59 până la 115 copii.

La finele anului școlar, 449 elevi s-au prezentat la examen, din care 327 l-au trecut cu mare succes. Numărul lor ar fi fost, desigur, mai mare, dacă mai multe boli de copii, care bântuiau în București, n-ar fi silit școala să-și închidă porțile de câteva ori, în cursul anului.

În ce privește școala de fete, populațiunea școlară a crescut de la 445 în 1901-1902 la 467 eleve la începutul anului 1902-1903. Această școală numără de asemenea 4 clase din care cele două dintâi numără două diviziuni. Afară de clasa a patra, care n-avea decât 37 de eleve, a treia numără 90, a doua 69 în fiecare din cele două diviziuni ale ei, iar întâia 94 și 108. În urma emigrării părinților și a boalelor, numărul elevelor a scăzut, în februarie 1903 la 428. Iată de ce numai 384 eleve s-au prezentat la examenul de fine de an, din care a trecut cu succes 246.

Corpul didactic se compune, la școala de băieți din 8 institutori, din care patru predă limba română și patru pentru limba ebraică și germană.

La școala de fete sunt șapte institutoare de limba română și de lucru manual, precum și trei profesori de limba ebraică și germană. Programul n-a fost modificat.

Sărăcia, în unele familii ai căror copii frecventează școlile, e atât de mare, că 120 de băieți și 80 de fete au trebuit să ia dejunul la școală. În luna decembrie 1902 s-au distribuit 53 perechi de încălțăminte noi și haine. O damă caritabilă a îmbrăcat complet 80 de copii eleve la această școală.

d. Școala de băieți „Moria”. Numărul elevilor înscriși în această școală a suferit de asemenea o reducere. 314 copii au fost înscriși în 1901-1902, iar în 1902-1903 s-a

înscris numai 297. Ce-i drept, că mulți evrei părăsiseră orașul. Din acest număr s-au prezentat la examen de fine de an 248, din care 233 l-au trecut cu succes, 197 de elevi n-au putut achita taxa școlară. De aceea și Comitetul a trebuit să se trudească mult până a putut să adune banii necesari pentru a înlesni unui număr oarecare de elevi examenul final înaintea delegatului statului. Ceva mai mult, pentru a înlesni copiilor săraci de a continua să frecventeze școala, s-a format un Comitet de dame care a oferit dejunul la 100-130 de elevi pe zi.

Personalul didactic se compune, ca și anul trecut, din șase profesori de limba română, germană și ebraică. S-a deschis un curs de limba engleză de 3 ore pe săptămână, în clasa a treia și de 5 ore, în clasa a patra, pentru elevii ce doresc să-l urmeze.

Noi am acordat de mult încă o contribuțiune societății „Moria” spre a-i permite de a clădi un edificiu școlar. Terenul necesar s-a cumpărat în 1903 și e speranță ca noua școală să poată fi deschisă în cursul anului curent.

e. *Școlile societății „Cultura”*. Această societate continuă a întreține două școli: una primară de băieți și alta comercială elementară. Noi le subvenționăm pe amândouă.

1. *Școala primară de băieți*. Numărul elevilor acestei școli se ridică la 206 la începutul anului școlar 1902-1903, 66 în clasa întâia (din care 37 cu plată), 60 într-a doua (29 cu plată), 44 într-a treia (21 cu plată) și 36 într-a patra (17 cu plată). 68 de copii s-au retras în cursul anului, 137 s-au prezentat la examene, din care 99 au trecut cu succes. În fine, 8 elevi din clasa a patra s-au prezentat la examenele statului și au fost promovați toți.

Situația școlii e bună. Limba română se predă conform programului statului. Elevii mai învață limba germană și ebraică. Școala are 3 profesori de limba română, dintre care face parte și directorul, 2 de limba germană și 2 de limba ebraică.

2. *Școala comercială*. Școala a început în anul 1902-1903 cu 139 de elevi repartizați în clase, din care 104 au plătit taxa școlară și 16 s-au retras în cursul anului. Din 123 elevi rămași, s-au ales 82 care au fost prezentați la examenele statului, 76 dintre ei au fost primiți.

Școala și-a completat materialul: hărți geografice, instrumente etc., după cererea inspectorilor oficiali.

Personalul didactic se compune dintr-un profesor de limba română, doi de limba germană, unul de limba franceză, unul de matematică, unul de fizică și chimie, unul de contabilitate, unul de istorie și geografie și unul de desen și caligrafie.

f. *Școala de băieți „Reschith Daath”*. După cum ziceam în raportul nostru precedent, am acordat Comitetului o contribuție, mulțumită căreia să poată construi un nou local de școală. S-a dobândit terenul și ridicat clădirea. Școala va putea fi deschisă în curând.

g. *Școala de menaj „Baroana Clara de Hirsch”*. Cu toate că a fost o iarnă grea, elevele din această școală (fondată abia în 1901) totuși au frecventat școala destul de regulat. La începutul anului 1902-1903, s-a înființat o nouă clasă. O a treia clasă s-a deschis la începerea anului școlar în curs. Elevele au fost în număr de 187, 30 din ele și-au primit hrana de la cantina școlii. S-au distribuit de asemenea haine și încălțăminte.

În primul an fetele au învățat limba română: lectura și ortografia, calculul, scrierea, puțin desen; limba ebraică și germană, cusătura. În anul al doilea se predă limba română, aritmetică, istorie și geografia, limba germană și ebraică, desenul, și în sfârșit tot felul de lucru cu acul. O atențiune deosebită s-a dat câmpirii lenjeriei.

h. *Școlile de băieți și de fete ale Comunității de rit sefardic*. Aceste școli au fost larg susținute de comunitatea de care ele depind, comunitate care, fără a fi așa de numeroasă ca aceea de rit askenas, posedă membri într-o poziție materială mai bună, mai avuți.

De altminteri, grație unor donațiuni Comunitatea are, pentru școli, venituri provenind din valori și imobile. Dar, în urma deprecierei caselor, care a provocat scăderea chirii, și a crizei care a pricinuit diminuarea contribuțiilor, Comunitatea s-a văzut silită a nu se adresa nouă pentru a obține concursul nostru, până când afacerile se vor îndrepta și-i vor îngădui să poată iar satisface singură nevoile școalelor. Cum însă elevii nu erau destul de numeroși în aceste școli, la admiterea cererii ce ne-a adresat-o Comunitatea, am pus condițiunea de a căuta să facă în toate chipurile pentru a mări numărul elevilor în cele două școli.

Școala de băieți a numărat, în cursul anului, 114 elevi, repartizați în 4 clase. Personalul didactic se compune din 3 profesori de limba română, 4 de limba ebraică și 1 de limba germană, care de altfel nu s-a predat decât în clasa treia și a patra.

Școala de fete era frecventată de 74 de eleve, repartizate de asemenea în 4 clase. A avut un institutor de limba ebraică, 4 de limba română, 1 de limba germană pentru clasa a treia și a patra și două institutoare pentru lucrul de mână.

Școala mixtă din Bivolari (județul Iași). Această școală, situată într-o comună rurală și în mijlocul unei Comunități sărace și puțin numeroasă, a continuat, în 1903, a fi dirijată de un fost elev al Școlii Normale din Auteuil. Acest tânăr institutor a întreprins, cu mult curaj, sarcina de a îmbunătăți situația instituției școlare.

Școala a fost frecventată, dar numărul elevilor e încă insuficient, de vreme ce mai rămân la Bivolari vreo cincizeci de copii de evrei, – mai ales fete, – care nu frecventează școala. Progresele au fost totuși însemnate, căci în loc de 113 elevi (cifra medie) în 1902-1903, pentru 4 clase și o diviziune de copii mici, – această divizie suprimându-se, au rămas 110 elevi în septembrie 1903, 72 de băieți și 38 de fete. Se speră, de altminteri, că în curând numărul acesta va crește.

Directorul își dă toate silințele ca să reducă disproporția exagerată ce există între numărul băieților și acel al fetelor și nădăjduiește că cu timpul școala va fi frecventată de un număr mare de fete.

Școlile din Botoșani. Noi am continuat, în 1903, a da concursul nostru la trei școli din Botoșani, două de băieți și una de fete. Aceste școli sunt puse sub direcțiunea unui singur Comitet. Avansul votat de Consiliu pentru a permite a se clădi imobile în care să fie instalate școala de băieți „Or Tora” și școala de fete n-a putut să fie încă utilizat din cauza unor dificultăți locale, ce vor fi, sperăm, în curând aplanate. Școala „Hillel Kahane” ocupă deja o clădire ce-i aparține.

a. *Școala centrală de băieți „Hillel Kahane”*. Această școală a continuat să fie dirijată de tânărul institutor, ales după moartea lui Hillel Kahane. Nici o schimbare nu s-a făcut în corpul didactic, care numără trei profesori de limba română (inclusiv directorul), trei de limba ebraică și unul de limba germană. Sunt patru clase din care prima și a doua au câte două diviziuni.

Numărul elevilor se ridică la 301, la deschiderea anului școlar 1902-1903, 63 s-au retras în cursul anului, mai cu seamă din cauza emigrării părinților lor. La epoca când trebuia să se treacă examenele lipseau 28 de elevi. Au trecut în mod satisfăcător 157 de elevi, adică 77% din numărul total de 238. La 1 septembrie 1903, când s-au reînceput cursurile, școala număra 300 de elevi.

b. *Școala de băieți „Or Tora”*. Școala e dirijată de un institutor care predă limba română. Mai sunt și alți doi profesori de limba română, unul de germană și doi de ebraică. Numărul elevilor, repartizați în patru clase, se urca la 190 de la începutul anului școlar

1902-1903. 33 s-au retras în cursul anului, iar 115 au trecut cu succes examenele, adică 72% din cei 157 prezenți.

c. *Școala de fete*. Școala de fete număra patru clase și o divizie preparatorie. Directoarea predă limba română și lucru cu acul și e asistată de trei alte institutoare. Afară de acestea mai sunt încă două profesoare, una de limba germană și alta de limba ebraică. La începutul anului 1902-1903 elevele erau în număr de 346. Dintr-acestea 62 s-au retras în cursul anului (între care 25 în clasa de copii mici), 223 de copii au trecut la finele anului școlar dintr-o clasă inferioară într-una superioară, adică 77% din numărul total de 284 prezenți.

Școala de fete din Brăila. În 1903 am acordat un avans suplimentar acestei opere cu care să se poată termina construirea edificiului școlii. În adevăr, școala era gata în luna noiembrie și a fost inaugurată la 7 decembrie 1903.

Școlile din Buhuși. Comunitatea israelită din Buhuși, comună rurală, posedă două școli, de băieți și de fete, ambele subvenționate de noi.

a. *Școala de băieți*. Această școală are patru clase și patru institutori, din care doi pentru limba română și germană și doi pentru limba ebraică. Populațiunea școlară s-a urcat în 1902-1903, la 171 de copii, din care 11 au părăsit școala în cursul anului.

b. *Școala de fete*. Școala de fete are o directoare care predă limba română și germană. Mai e o altă institutoare pentru aceleași materii, o profesoară pentru lucru manual și un profesor de limba germană. Numărul elevilor, în 1902-1903, s-a urcat la 151, din care au rămas 140 la finele anului școlar.

Populațiunea școlară, atât la școala de băieți cât și la cea de fete, s-a mărit anul trecut în mod simțitor.

Simțindu-se necesitatea de a se clădi un local nou pentru școala de fete, Asociațiunea noastră a consimțit a face în primăvara anului 1903 un avans Comunității din Buhuși, care va putea proceda astfel la construirea zisului local.

Școala de băieți din Buzău. Comunitatea din acest oraș, care număra de la ultimul recensământ 1590 de evrei, ni se adresase nouă în 1902 cu cererea de a-i înlesni un împrumut care să-i permită a construi un nou local de școală. Comunitatea fiind organizată și posedând o sinagogă proprie, un local de baie și alte instituțiuni, am acordat avansul cerut și edificiul școlar s-a terminat.

Școala din Focșani. În 1902 am acordat un avans Comunității din Focșani, spre a putea construi un local pentru școala de băieți pe un teren ce-i aparținea. Fapt e că s-a donat din fericire acestei Comunități un teren și o clădire în care s-a instalat școala de fete. Se simțea însă lipsa unui local pentru școala de băieți ce devenea cu atât mai necesar cu cât orașul Focșani are aproape 6.000 evrei.

S-au accelerat lucrările, pentru ca construcția să se termine în 1903. Și, în adevăr, în noiembrie clădirea era gata și acoperită, nerămânând decât foarte puțin de făcut pentru ca școala să poată fi deschisă.

Școlile din Fălticeni. Comitetul școlar din Fălticeni, remaniat în 1903, și-a dat toate silințele a ameliora cât mai grabnic, atât la școala de fete cât și la cea de băieți, situațiunea acestor instituțiuni și a dezvoltat toată activitatea lor.

O nouă clădire va cuprinde ambele școli. Planurile s-au pregătit în 1903. În 1902 am acordat un avans pentru această construcțiune ce se speră că va fi terminată în 1904.

Salariile institutorilor și ale institutoarelor au fost augmentate în urma insistențelor noastre în așa mod ca să li se asigure o existență convenabilă.

a. *Școala de băieți.* După cum ziceam în raportul nostru precedent, am fost siliți să retragem subvenția noastră Comitetului școlar. Am menținut această suprimare în anul 1902-1903.

b. *Școala de fete.* Școala de fete n-a încetat de a funcționa cu multă regularitate și succes. Ea are în acest moment 4 clase, din care cele două dintâi au fiecare câte două diviziuni. Numărul elevelor înscrise s-a urcat, în 1902-1903, la 281 din care numai 117 au plătit taxa școlară. 34 de copile s-au retras în cursul anului.

La începutul anului școlar în curs erau înscrise numai 165 de fete. Această scădere temporară trebuie atribuită autorităților care n-au permis ca un mai mare număr de eleve să frecventeze localurile actuale, din cauză că erau într-o stare de dărăpănare. Se înțelege că această deplorabilă stare de lucruri va înceta îndată ce noul local va fi gata. Corpul didactic se compune dintr-o directoare și patru profesori sau profesoare de limba română și o profesoară de lucru de mână, un profesor de limba germană și unul de limba ebraică.

Școlile de fete din Galați. Am continuat a ne interesa la Galați de școala primară de fete și de cea de menaj.

a. *Școala primară.* Această școală e pusă cu totul sub direcțiunea Comitetului doamnelor, care a fondat-o în 1899 și care își pune toate silițele ca să-i asigure o funcționare regulată. Școala e întreținută prin subscripțiuni. În 1902-1903 s-a deschis o a patra clasă, dar din cauză că comunitatea dădea școalei un sprijin slab, diviziunea a doua din clasa întâia, creată în 1901-1902, n-a putut să existe. Adevărul e că clasa a patra n-a avut decât 39 de eleve, dar populațiunea școlară totală a fost totuși atât de numeroasă ca și în anul școlar precedent, urcându-se, la deschiderea anului școlar, la 215 eleve, din care 71 în clasa întâia, 64 în a doua și 41 în a treia. 15 eleve s-au retras în cursul anului.

Școala a fost frecventată în mod satisfăcător. Frecventarea a variat între 185 și 200 eleve. 95 de fete au plătit taxa școlară.

Corpul didactic se compune, în 1902-1903, dintr-o directoare și o profesoară de limba română, o profesoară de limba germană, o profesoară de lucru și un profesor de limba ebraică.

S-au distribuit cărți, gratuit la 80 de eleve sărmnane, 35 de fete au primit tot ce le trebuia de cusut, stofe etc. În sfârșit, Comitetul doamnelor a îmbrăcat un număr oarecare de fetițe sărace și a putut servi zilnic un dejun substanțial la 40 din ele, cu ajutorul ospătăriei populare israelite.

b. *Școala de menaj.* Această școală continuă a fi dirijată de o societate de domnișoare „Lumina”. Această școală, fondată acum doi ani, se silește a da noțiuni de economie casnică, precum și învățământul primar la niște fetițe și chiar la domnișoare care vin să ia aci lecțiuni două zile pe săptămână. Numărul elevelor înscrise, la deschiderea anului școlar 1902-1903, s-a urcat la 130, din care 8 s-au retras apoi. Elevele erau împărțite în două clase, din care întâia are trei diviziuni. Frecventarea medie a fost de 90 de copii și în unele zile ajungea la 110-180, împreună cu adultele.

Localul școalei s-a schimbat la finele anului 1903. Comitetul a putut găsi o clădire mai spațioasă și mai convenabilă în care încăpeau 145 de eleve.

Școlile din Iași. Ca și anul trecut, dăm concursul nostru, în Iași, celor două școli primare ale societății „Cultura”, școalei de comerț a acestei societăți, școalei de băieți a societății „Junimea” și școalei de fete a „Reuniunii femeilor israelite”.

a. *Școlile de băieți.* La începutul anului 1902-1903, prima din aceste școli primea 238 de elevi, iar a doua 234. Peste tot 472, din care 90 s-au retras în cursul anului. Toate aceste cifre sunt inferioare celora din anul trecut, ceea ce se datorește mai cu seamă

emigrării și unor mici epidemii de angină și de scarlatină. 371 de elevi s-au prezentat la examene, 278 le-au trecut cu succes, ceea ce dă o medie de 75%. Ambele aceste școli au, fiecare, câte patru clase. Corpul didactic al acestor școli se compune din 11 institutori și 11 institutoare care predau limba română, germana și ebraica.

b. *Cursul comercial „Cultura”*. Școala de comerț, în care s-au pus mari speranțe, n-a corespuns așteptării generale. Ea a fost redusă, în 1902-1903, la o singură clasă, care n-a primit decât 42 de elevi. Acest număr părându-ne neînsemnat pentru un oraș atât de important ca Iași, am informat Comitetul că nu vom mai reînnoi sprijinul nostru acestei școli.

c. *Școala de băieți „Junimea”*. Această școală s-a dezvoltat mult de la intervenirea noastră. Încă în anul trecut am arătat progresul ce l-a făcut, sporind numărul elevilor săi la 215. La începutul exercițiului școlar 1902-1903 acest număr a crescut la 250, repartizați în patru clase, din care întâia are două diviziuni. E foarte probabil că anul viitor vom avea de înregistrat noi progrese, căci clasa a treia și a patra n-au avut decât 31 și 20 elevi, pe când în a doua se aflau 66, iar în cele două diviziuni din clasa întâia, 133. Din 251 elevi înscriși 20 i-au retras în cursul anului, iar din cei 228 rămași, 196 au trecut examenele cu succes. Personalul didactic, care se compune dintr-un director, asistat de doi profesori de limba română, de un profesor de limba germană și doi de ebraică, s-a arătat la înălțimea misiunii sale, contribuind mult la succesul școlii.

d. *Școala de fete a Reuniunii femeilor israelite*. Această școală este la Iași singura destinată pentru fete. Ea e de mult încă în deficit. Grație concursului ce i-am dat, am stimulat zelul Comitetului de doamne care a putut să adune destule fonduri, nu numai pentru a acoperi deficitul, ci și pentru a realiza un mic excedent care a fost întrebuințat la reparațiunile destul de importante de care avea nevoie clădirea școlară.

412 eleve au fost înscrise la începutul anului 1902-1903 și repartizate în patru clase, din care întâia are trei diviziuni, iar a doua și a treia câte două diviziuni fiecare. Numărul elevelor a variat între 42 și 67 de clasă. Numai 86 de copii au plătit taxa școlară, 45 au fost retrase în cursul anului, iar din 365, câte s-au prezentat la examene, 281 le-au trecut cu succes.

Școala are o directoare, două profesoare și un profesor de limba română, doi profesori de limba ebraică, două institutoare care predau germana și trei lucruri de mână.

Școala mixtă din Lespezi. Un fost elev al Școlii Normale din Auteuil a fost pus în capul acestei școli. El avea pe lângă dânsul un institutor de limba română și doi profesori de limba ebraică. Directorul școlii, de bine de rău, reuși să termine anul școlar 1902-1903. Cum însă comunitatea a refuzat, cu toate protestările sale, de a se conforma instrucțiunilor noastre, am fost nevoiți să-i retragem subvențiunea. În 1902-1903 școala a numărat 147 elevi, repartizați în patru clase: 84 băieți și 63 fete.

Școala de băieți din Mihăileni. Această școală are cinci clase și un azil confesional. În 1902-1903, la începutul anului școlar, număra 270 de copii, din care 34 frecventau azilul, iar 30 clasa elementară. Corpul didactic se compune dintr-un director asistat de șase institutori.

Școala de fete din Moinești. Această școală e împărțită în patru clase. S-au înscris la începutul anului școlar 1902-1903, 139 de eleve, din care 76 plăteau taxa școlară. Institutoarele sunt în număr de trei și predau limba română, germană și cusutul.

Scolile din Panciu. a. *Școala de băieți*. Această școală, care nu număra decât două clase, a mai înființat o a treia, la începutul anului 1902-1903.

Școala are doi profesori de limba română, doi de limba ebraică și unul de limba germană. La începutul anului școlar 1902-1903 școala avea 120 de elevi, din care 36 plăteau taxa școlară. 44 de copii frecventau clasa întâia, 37 a doua și 39 a treia, 14 s-au retras în cursul anului. Aceste retrageri au fost provocate, mai cu seamă, de emigrare. Cu toate că școala a stat închisă două luni din cauza unei epidemii de scarlatină, totuși elevii n-au prea suferit în studiile lor.

b. *Școala de fete.* Încă în 1902 Comunitatea din Panciu deschisese o școală de fete, frecventată, la început, de un mic număr de copii. Această școală avea o institutoare de limba română, iar profesorul de limba ebraică de la școala de băieți ținea și aci un curs de ebraică. Față de succesul acestei școli mici și cu speranța de a face dintr-însa o instituție modernă, am consimțit, în 1903, a da comunității un avans care să-i permită a construi un local convenabil de școală.

Scolile din Piatra Neamț. Am continuat și în anul 1903 a da concursul nostru școlai de băieți și de fete din Piatra. Se continua construirea edificiului școlar, dar fiindcă Comitetul școlar a schimbat planurile și devizele aprobate de noi, fondurile au devenit insuficiente, așa că nu s-a mai putut înainta cu construcția.

a. *Școala de băieți.* Această școală are patru institutori de limba română, între care un director, și cinci profesori de limba ebraică. Școala era împărțită într-o clasă elementară și patru clase primare, formând peste tot șapte diviziuni. Elevii înscriși la începutul anului școlar 1902-1903 erau în număr de 388 (adică cu 64 mai mult ca în 1901-1902). 85 de copii s-au retras în cursul anului (emigrare de părinți, plecări, darea lor la meșteșug etc.). La început au fost 56 elevi în clasa elementară, 116 în clasa întâia primară (două diviziuni), 102 într-a doua (două diviziuni), 73 într-a treia (două diviziuni) și 41 într-a patra.

b. *Școala de fete.* Școala are patru institutoare de limba română și doi profesori de limba ebraică. Școala, intrând în al patrulea an al existenței sale, s-a creat și clasa a patra. 189 de eleve au fost înscrise la începutul anului școlar 1902-1903, din care 64 în clasa întâia, 57 într-a doua, 50 într-a treia și 18 într-a patra. 45 de fete s-au retras în cursul anului.

Scolile din Roman. Producându-se noi schimbări în Comunitate am crezut, un moment, la începutul anului 1903, că vom putea relua relațiunile întrerupte în 1902 cu Comitetul școlar din Roman. I-am trimis chiar subvenția pe primul semestru al exercițiului școlar 1902-1903, gândindu-ne că mersul școalelor nu va întârzia a-și relua cursul normal. Speranțele noastre au fost însă dezmințite și a trebuit să suspendăm, curând, pentru a doua oară, relațiunile noastre atât cu Comunitatea cât și cu Comitetul școlar.

a. *Școala de băieți.* După rapoartele primite, la începutul anului școlar 1902-1903 această școală divizată în patru clase era frecventată de 294 de elevi: 120 în clasa întâia, 77 într-a doua, 70 într-a treia și 27 într-a patra. Școala avea patru institutori de limba română și 3 profesori de limba ebraică.

b. *Școala de fete.* Această școală numără de asemenea patru clase. La începutul exercițiului școlar 1902-1903 școala număra 249 de eleve: 119 în clasa întâia, 58 într-a doua, 51 într-a treia și 21 într-a patra. Personalul didactic se compune din patru institutoare și doi profesori de limba ebraică.

Școala de băieți din Săveni (jud. Dorohoi). Ne-am interesat de această școală de la începutul anului 1903. Ea a fost deschisă în septembrie 1902 și numărul elevilor a fost destul de mare, chiar de la început, pentru a face să se prevadă o frecventare școlară importantă. De altfel e o speranță că se va putea primi și mai mulți copii, când numărul claselor se va mări la patru în loc de două, cu cât școala a trebuit să se mulțumească în

1902-1903. Prima din aceste două clase are trei diviziuni (din care una e rezervată pentru copii mici): 130 de elevi au fost înscriși la începutul anului școlar, din care 21 s-au retras în cursul exercițiului. Școala are doi profesori de limba română și doi de limba ebraică. Programa pentru cursul de limba română e aceeași ca în școlile statului. Localul școlii fiind defectuos și nu prea potrivit cu destinația sa, am acordat Comunității din Săveni un avans care îi permite de a construi o clădire unde vor putea fi primiți toți copiii din localitate în vârsta de a urma școala.

Școala de băieți din Sulița (jud. Botoșani). Comitetul școlar din Sulița, ținând seama de observațiunile ce i-am făcut, s-a decis să adopte în mod sincer programa stabilită de noi. Ca gaj al sincerității sale, Comitetul a angajat ca director pe un fost elev al școlii din Auteuil. De atunci n-am ezitat a-i acorda un spor de subvenție destinat a echilibra bugetul școlii. Această școală număra 112 elevi la începutul exercițiului 1902-1903. 25 de copii s-au retras în cursul exercițiului. Afară de directorul școlii care predă limba română și germana, mai e un profesor de limba română, unul de limba ebraică și unul de limba ebraică și germană. Consiliul, pentru a permite școlii să se dezvolte și mai bine, acordase Comunității, de la finele anului, un avans destinat pentru clădirea unui local de școală. Construcția a trebuit să se amâne, pentru diferite motive, și n-a putut fi începută decât în 1903. Ea a fost complet terminată în cursul anului 1903 și inaugurarea ei va avea loc în 1904.

Școala de băieți din Tg. Frumos (jud. Iași). În cursul anului școlar 1902-1903 ne-am interesat de această școală, care s-a deschis în luna septembrie 1902. Această instituțiune e pusă sub direcțiunea tot a unui fost elev al școlii normale din Auteuil, secondat de un profesor de limba română și un altul de limba ebraică. Școala e instalată într-un local foarte convenabil care conține patru încăperi destul de spațioase pentru a primi până la 300 de elevi.

Spre a satisface dorința părinților s-au înființat patru clase. E adevărat că, clasa a treia și a patra n-au numărat decât șase și opt elevi, din 124 câți au fost înscriși la începutul anului. Dar cei 89 de copii înscriși în clasa întâia dau mari speranțe pentru viitorul școlii.

Școala mixtă din Tg. Ocna. Această școală a inaugurat al doilea an al existenței sale prin crearea clasei a doua pe lângă cele două diviziuni ale clasei I-a. La începutul anului școlar 1902-1903 numărul elevilor se urca la 104: 64 de băieți și 40 fete, în loc de 63 de copii înscriși în 1901-1902. Corpul didactic e compus dintr-un institutor, o institutoare și un profesor de limba ebraică.

Școala de băieți Tulcea. Această comunitate, una din cele mai importante din Dobrogea, ni s-a adresat cu cererea de a-i da un sprijin ca să poată construi un local de școală. Și, pentru că Comunitatea posedă terenul necesar, i-am acordat un avans în cursul anului 1903².

„Egalitatea”, An XV, nr. 28, 9 iulie 1904, p. 227-228; nr. 29, 30 iulie 1904, p. 234-235.

¹ Raportul are în vedere efectele negative ale crizei economice de la începutul secolului XX.

² La 10 ianuarie 1906, AJA (Anglo-Jewish Association) comunică Comunității Israelite din Craiova că trimite 20 lire sterline, ca subvenție pentru școala israelită din localitate. (ACIER, Fond VI, ds. 274, f. 57.)

Buzău, 1904, septembrie 27. Memoriu al Comunității Israelite
în legătură cu studiul religiei și limbii ebraice de către
elevii evrei din școlile statului

România
Epitropia Comunității Cultului Israelit

Buzău, nr. 16

Domnule ministru,

Avem onoare a aduce la cunoștința Domniei voastre că la școala primară a comunității noastre am înființat un curs suplimentar de religie și limba ebraică pentru elevii de rit mozaic ce urmează la școlile statului și vă rugăm respectuos să binevoiți a dispune ca d-nii directori ai Liceului Hasdeu și ai școlilor primare de băieți din localitate să dispenseze pe elevii [evrei] de cursul religiei creștine ortodoxe, obligându-i totodată a urma cursurile de religie ale școlii comunității noastre, iar direcțiunea acestei școli va face școlilor respective, la finele fiecărui trimestru, încunoștințarea oficială de notele obținute de elevi și de absențele lor eventuale.

Primiți, vă rugăm, domnule ministru, încredințarea deosebitei mele considerații.

Președinte, (ss.) Z. Lupescu

Secretar, (ss.) Indesc.

Domniei Sale, domnului ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor, București

ACIER, Fond IV, ds. 523, f. 3.

Urmează însemnarea: „La Direcția II”.

Rezoluție: „Prin regulament, elevii înscriși sunt obligați a urma cursurile de religie. Pentru ceilalți este facultativ”.

228

Iași, 1905, februarie 25. Dare de seamă asupra activității
școlilor „Cultura” în anii 1900-1905 (fragmente)

Domnilor membri,

De patru ani de zile o dare de seamă și un bilanț al societății școalelor „Cultura” n-au mai văzut lumina zilei. Împrejurări cunoscute multora, aparținând trecutului nu însă uitării, au făcut să treacă timpul de la septembrie 1899 până la 1 mai 1903, când a fost ales actualul comitet, fără ca ochii membrilor [școlii] „Culturei” să-și dea întâlnire cu obicinuitul și neevitabilul raport de gestiune al comitetului [...]

Progresele realizate în direcție culturală a școalelor sunt cât se poate de satisfăcătoare.

Mijloacele nu ne-au permis încă în anul trecut de a face ca toți copiii noștri să fie examinați înaintea comisiunilor oficiale. Cei 30 de elevi ai claselor a IV-a, pe care i-am prezentat însă la examenul de stat, au reușit cu deplin succes.

Direcțiunea noastră și-a dat toate silințele de a se conforma strict, în ce privește învățământul limbii române, programelor și metodelor oficiale.

Regulamentul de ordine interioară și disciplină se apropie de asemenea cu totul de acel al școalelor primare similare ale statului, disciplina fiind practică prin mijloacele cele mai blânde și raționale.

Prin reparațiuni, de multe ori costisitoare, am pus localurile de școală în condițiunile igienice cele mai bune cu putință, în așteptarea clădirii unor localuri proprii.

Materialul didactic s-a îmbogățit cu un număr de tablouri istorice (dăruite de secțiunea locală a israeliților pământeni) și numeroase hărți și tablouri intuitive.

Învățământul limbii germane și ebraice, predat de un personal priceput, a făcut mari progrese.

S-a dat cea mai mare atențiune curățeniei corporale a elevilor, care au fost regulat tunși și îmbăiați prin mijlocirea școalei.

Dezvoltarea corporală a simțurilor este stimulată prin exerciții corporale și sunt conduse de maeștri specialiști. Producțiunile date de elevi cu ocazia serbărilor școlare, acest minunat mijloc de a aduce școala în contact cu familia, au atras toată admirația publicului cunoscător.

Prin îmbrăcarea școlărilor săraci și acordarea de cărți gratuite, am căutat, în fine, a asigura frecventarea regulată și silința la învățătură a celor mai nevoiași elevi. În iarna acestui an s-au distribuit la elevii săraci 51 paltoane și 82 perechi de cizme.

Profităm de această ocaziune, când prezentăm membrilor dările de seamă despre mersul școlilor, ca să facem un apel călduros la toți coreligionarii noștri, fără nici o deosebire, ca să ne ajute, fiecare după puteri, pentru a putea întreține și de aici înainte școalele „Cultura”, pe băncile cărora generații de copii au căpătat și capătă cunoștințele elementare necesare fiecărui om și îndeosebi evreului în lupta vieții.

Suntem datori mai înainte de toate a aduce călduroasele noastre mulțumiri onor. Societății „Jewish Colonization Association” pentru neprețuitul concurs ce binevoiește să dea în timpul anilor „Culturei”, acordând o subvenție anuală de lei opt mii școalelor primare și de două mii școalei comerciale.

Mulțumim de asemeni tuturor inimilor caritabile care prin cotizațiuni sau donațiuni au contribuit la opera noastră culturală și filantropică.

Asemenea onoratorilor doamne dr. Fanny Niemirower, dr. Fanny Blumenfeld, Ernestine Eduard Löbel și Clara Diamant, din comitetul festiv, mulțumită concursului cărora s-a putut realiza o reprezentație teatrală, care a produs în folosul societății un beneficiu de 1.377 lei.

Mulțumim încă d. Astruc, reprezentantul onor. Societății „Jewish Colonization Association”, pentru marele concurs ce binevoiește a ne da, precum și pentru donația de 200 lei ce ne-a acordat ca ajutor la plata taxelor de examen pentru elevii săraci¹.

Comitetul

¹ Invitație la Adunarea generală ordinară a Societății „Cultura” în ziua de:
Duminică, ora 3, 20 februarie 1905

În localul Societății din str. Săulescu No. 6. Ordinea de zi va fi:

I. Darea de seamă a comitetului, 2. Aprobarea bilanțului, 3. Votarea bugetului și 4. Diferite propuneri.
Președinte, M. Schnürer; I. Vicepreședinte, Moritz Gelber; II. Vicepreședinte, Ed. Löbel; Secretar, Isac Popper; Casier General, dr. Ph. Margulies; Casier Auxiliar, Jacob Hirschensohn; Membri: Blumenfeld dr. Ph., Con Drăcșineanu M., Diamant ing. Ign., Klepper Michel, Niemirower Rab. dr. I., Schnürer David, Steurman dr. A., Wachtel Moritz.

229

București, 1905, august 29. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor trimite Comunității Israelite din Craiova o listă de cadre didactice aprobate a funcționa la diferite școli israelito-române

Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor
Direcția învățământului profesional și particular

Nr. 48400

Domnule președinte,

Am onoarea a vă trimite alăturat de aceasta un număr de șapte acte, rugându-vă să dispuneți a fi remise titularilor acelor acte.

Șeful biroului, (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil

Domnului președinte al Comunității Israelite Craiova

I. Autorizația nr. 10902 din 30 octombrie 1903 a d-lor Marcus Rotter și Iancu Iacob de a funcționa ca director la Școala israelită.

II. Autorizația nr. 10973 din 23 sept. 1902 a d-lui Marcus Rotter de a funcționa ca institutor de limba română în Școala primară israelită.

III. Autorizația nr. 313 din 15 ianuarie 1901 a d-lui Iancu Iacob de a funcționa ca institutor de limba română la Școala Comunităților Israelite.

IV. Autorizația nr. 79083 (20240), seria B, din 4 martie 1898 a d-lui Samuel Cohen. Idem de limba ebraică.

V. Autorizația nr. 10399, seria B, din 6 oct. 1900 a d-lui Șulem Herșcu Corbeanu, de limba română.

VI. Autorizația nr. 11585 din 15 nov. 1903 a d-lui S. Reder, de limba ebraică.

VII. Autorizația nr. 210 din 12 ian. 1901 a d-lui Mario Albert Stiegler, ca profesor de limba germană în școlile particulare din țară.

ACIER, Fond IV, ds. 247, f. 83.

Pe document, notificarea: „Se va înmâna fiecărui domn profesor autorizația ce îi aparține. Prin Epitrop, J. Benvenisti”.

Hârlău, 1905, noiembrie 6. Activitatea școlii israelito-române

Direcția Școlii israelito-române de băieți
 „Cultura” din Hârlău

Hârlău, noiembrie 6, 1905
 Nr. 16

Domnule ministru,

Am onoare a vă înainta registrul matricol al Școlii israelito-române de băieți „Cultura” din Tg. Hârlău, ce conține 80 file, și pe care găsim-l conform cu regulamentele școlare în vigoare, respectuos vă rog să binevoiți a dispune șnuruirea, parafarea și sigilarea lui.

Școala noastră, pentru anul școlar 1905-1906, va funcționa cu 3 clase în patru camere, deoarece numărul copiilor din clasa I-a fiind prea mare, am fost siliți a-i împărți în două diviziuni: A și B.

Corpul didactic pe acest an se compune din:

1. D-nii: Zalman Abram, bacalaureat, ca director și instructor de limba română; autorizat sub nr. 68129, 15 octombrie 1899, seria B, ca director și învățător de română.

2. Vasile Deleanu, ca institutor de limba română; absolvent a 4 clase gimnaziale, a cărui cerere și acte sunt la dv.

3. I. Rosenberg, învățător de ebraică; autorizat sub nr. 74295 din 23 octombrie, seria B, 1899.

4. S. Brecher, autorizat de dv. ca profesor de limba ebraică pentru școala din Mihăileni sub nr. 54963 din 22 octombrie 1904.

Rugându-vă cu respect a li se elibera convenita autorizație legală, vă rog, d-le ministru, primiți asigurarea considerațiunii mele.

Director, Zalman Abram

D-sale d-lui ministru al Instrucțiunii Publice, București

ACIER, Fond IV, ds. 523, f. 4.

Pe document, rezoluțiile: „12.XI.1905 – se aprobă avizul. (ss.) Indescifrabil”. „12.XI.1905 – Opinea se cere să înainteze Ministerului autorizațiile personalului didactic în original. Matricola se va verifica și viza de biroul respectiv. Inspector, (ss.) Indescifrabil”. Ca urmare, Ministerul solicită direcțiunii să i se trimită „în original ordinele de autorizare ale fiecărui profesor specificând și titlurile ce posedă”. (*Ibidem*)

Piatra Neamț, 1906, ianuarie 29-30. Referat privind învățământul, prezentat la Conferința culturală¹

Prof. Scarlat Albrecht: Învățământul în școlile israelite

Baza trainică pentru o renaștere națională cu garanții de viață pentru viitor e numai cea culturală, prin care să se îndrume generațiile tinere – ca și întreg poporul – spre o cultură evreiască, pregătind înima și sufletul evreiesc spre concepții largi, în conformitate cu aspirațiile noastre, căci voim și trebuie să existăm ca popor.

O părticică mică trebuie s-ocupe și școala noastră, căci ea lucrează pământul, în care încolțesc, cresc, înfloresc și dau roade toate instituțiile unui popor și a ne da seamă clar de școală înseamnă a vedea clar întreaga cultură și civilizație a neamului nostru.

În special pentru noi ea trebuie s-aibă menirea de a pune o temelie puternică, pe care să se ridice apoi monumentul cultural al neamului. De la tăria acestei temelii depinde soarta întregii construcții, care, oricât de frumoasă ar fi în aparență, dacă temelia nu ar fi puternică, orice vânt, venit de orișunde, ar sfărâma-o. Nu poate fi un popor mare, voinic și puternic, dacă n-are temelie bună, care nu e decât învățământul.

„Cunoaște școala unui popor și vei cunoaște poporul” și la noi – mai mult ca la oricine – se adeverește, căci în ea se oglindește starea poporului evreu lipsit de unitate, cu toate frământările și înclinările sale șovăielnice, ca o corabie naufragiată fără un cârmaci iscusit, când fiecare tinde să se salveze *pe orice cale*, fără să se îngrijească de soarta corabiei [...]

În general – *non accusatorie loquor* – în școlile noastre nu domină ca element principal educația dezvoltată în subdiviziunile sale: *fizică, intelectuală și morală*.

Partea fizică e aproape exclusă; ici-colo se prevede în orarii o jumătate oră pe săptămână și nici aceasta nu-i reală, căci în foarte multe părți ea e numai de formă, considerându-se ca ceva neglijabil, și astfel anihilându-se acest element atât de important pentru un copil, și mai ales pentru al nostru [...]

Ce voiți s-ajungă un asemenea copil? Un luptător cu voință, un om care să tindă la o *viață* mai demnă pentru sine și ai săi? Nu, căci nu va căuta să trăiască decât *pentru moment*, sforțându-se de a *ocoli* orice dificultate ce i se va ivi în cale pentru viața de toate zilele; cât privește o viață nouă, nici nu va cerca să se gândească la așa ceva, căci puterea fizică lipsindu-i, și voința – oricât ar ordona organul cerebral – îi va fi prea slabă, prea neindestulătoare pentru a îndrăzni să înfrângă obstacolele ce se vor ivi [...]

Exercițiile corporale – gimnastica și jocurile – se impun în școală ca elemente principale ale educației, căci ele sunt și moralizatoare până la gradul de a inspira, mai cu seamă etății fragede, sentimentul amorului propriu, al onoarei, al sociabilității și solidarității – calități atât de necesare copilului – om în viață.

Partea intelectuală se practică la noi nu ca un element educativ, ci numai ca element instructiv, căutându-se numai îndoparea cu cunoștințe neordonate și neconforme cu vârsta,

aptitudinea și mai ales cu nevoile copilului, ca individ al societății și cu atât mai puțin ca individ al unei națiuni care luptă pentru renașterea ei.

Școala nu trebuie să aibă numai scopul de a da cultura fundamentală făcând pe școlari să cugete, să devie oameni capabili și bogați în cunoștințe, ci trebuie să mai aibă de scop și trezirea în ei a simțământului necesității cultivării mai departe, obținând astfel orizonturi largi, precum și renașterea unei voințe morale, a unei tensiuni după un ideal – formând și un bun caracter [...]

Școala noastră nu e numai primară, ci și secundară și superioară pentru poporul nostru, ale căruia generații, odată cu părăsirea băncilor școlii, intră în focul luptei pentru existență și numai armat și pregătit pentru așa ceva nu este.

Imitarea școlilor publice e dăunătoare, căci am putea avea foarte bune școli în conformitate cu nevoile și cerințele noastre.

Limba ebraică e masacrată prin programa ce se practică, e anihilată prin modul cum se predă, rezultatele negative obținute, după efortări uriașe, au devenit arme puternice în mâna aceluia care tind la părăsirea limbii noastre naționale.

E natural ca aceste rezultate să fie negative, căci lipsește asociația priceperii și a memoriei, elemente strict necesare pentru o lucrare intelectuală; la noi, numai memoria fiind dezvoltată și pusă în activitate, pe când celelalte facultăți rămân nemișcate, reiese ca toate cunoștințele să se evaporeze.

Partea propriu-zisă a educației e nulă, căci cea morală e neglijată, nefiind timpul disponibil; cea socială e absentă, neînsemnând nimic nici școala, nici corpul didactic, ca și poporul nostru; iar cea națională e lipsită de temeinicie, căci și în istoria noastră se instruieste și nu se educă tinerimea cu privire la cele învățate.

Școlile de fete suferă mai mult încă, căci aci direcția educativă națională nici nu există, deoarece – din nefericire – e o luptă internă în sufletul aceluia care formează elementul dirijator care, în lupta spre progres, nu știe încă bine până unde e regresul și de unde începe progresul.

Oricum ar fi, n-avem mijloace pentru a schimba trista stare de lucruri în mod revoluționar, ci totul trebuie să-și urmeze evolutiv modificările necesare, ce se impun, până ce binele va triumfa.

În primul rând e *nevoie de personalități în școală* spre a conduce – în dreaptă măsură – voința școlarilor, entuziasmându-i cu plăcere și dragoste la lucru, astfel ca atât educația cât și instrucția să fie posibile în toată sfera lor.

Orice lege, orice programă – chiar cea mai perfectă – devine literă moartă fără concursul dascălului, prin care poate deveni excelentă, căci nu unealta e foarte bună, ci mâna însăși care o mănuieste.

Neapărat că o bună programă ajută ca învățătorul să producă cât mai mult și una rea poate să paralizeze mult din activitate; în tot cazul însă, numai învățătorul e acela care făurește rezultatele, cari numai atunci vor fi excelente când atât mintea, cât mai ales inima – caracterul și înaltele sentimente ale demnității de om și de națiune – vor fi cultivate în direcții sănătoase.

Dacă nu putem face pentru moment operația radicală pentru vindecarea rănii organismului nostru școlar, nu rezultă că nu putem, încetul cu încetul, să pregătim asanarea rănii, și dacă nu vom reuși prin aceste mijloace pregătitoare, să procedăm la operarea radicală când nu va mai fi nici o primejdie de o complicație nouă.

În privința educației fizice se impune introducerea obligatoare și reală a gimnasticei și jocurilor prin școlile noastre – cât mai mult cu atât mai bine; dacă nu e posibil a avea maeștri speciali, cel puțin corpul didactic să fie adânc pătruns de necesitatea acestor exerciții și cu toții să-și dea silința ca orele consacrate să nu fie considerate ca sinecure, ci de o importanță capitală.

Educația intelectuală – instrucțiunea – să fie astfel introdusă ca să corespundă nevoilor și cerințelor noastre, formându-se programe speciale pentru noi.

Programul limbii ebraice să fie bine chibzuit, uniform și aplicabil imediat – în conformitate cu organizația și învățătorii ce-i avem.

Istoria națională a israeliților să nu se mai socotească un obiect al limbii ebraice, ci în fiecare școală să se predea de cel mai iscusit învățător; pentru aceasta e nevoie de o carte didactică specială în limba țării – divizată pe clase – și cu prețuri mici.

Pentru acest scop ar trebui să se fixeze un premiu pentru cea mai bună lucrare didactică de acest gen, și cea premiată să fie autorizată de Minister.

Neavând alte instituții pentru cultura poporului decât școlile noastre, se impune a nu se lăsa în părăsire pe absolvenți, ci să continuăm cultivarea lor mai departe prin *înființarea școlilor de adulți și a societăților de gimnastică*, pentru ei.

Prin aceste mijloace ei vor obține și cunoștințele de care au nevoie, fiind totodată în continuă legătură cu direcția educativă de prin școală, încât formațiunea caracterului nu va fi lăsată la voia întâmplării.

Copilul fiind speranța familiei și a societății, fiind natura care se perfecționează, floarea care reînvie națiunea, trebuie să muncim în ogorul acesta cu toată râvna și abnegația, spre folosul neamului și al omenirii întregi¹.

„Egalitatea”, an XVII, nr. 8, 24 febr. 1906, p. 63-64

¹ Conferința culturală din Piatra Neamț din ianuarie 1906 a admis propunerea lui Heinrich Rosenbaum de a se organiza un Congres al corpului didactic al școlilor israelite din țară în zilele de 23 și 24 aprilie 1906, la Brăila. (Vezi doc. 234)

Din comisia organizatoare făceau parte: președinte: Heinrich Rosenbaum, președintele Federațiunii sioniste din România; dr. M. Beck, rabinul Comunității israelite din București; dr. I. Niemirower, rabinul Comunității israelite din Iași; dr. I. Nacht, rabinul Comunității israelite din Focșani; dr. L. Rabinovici, rabinul Comunității israelite din Bârlad; dna F. Feinsilber-Rusu, directoarea școlii profesionale isr. de fete Iași; dșoara M. Cusiner, directoarea școlii de fete „Clara Baroneasă de Hirsch” București; S. Schwarz, directoarea școlii israelite de fete din Piatra; Sc. Albrecht, directorul școlii isr. de băieți No. 1 „Hillel Kahane” Botoșani; I. Augenstein, directorul școlii comerciale a Comunității isr. Galați; H. Bedjarano, directorul școlii Comunității isr. de rit spaniol București; M. Braunstein-Mebașan, institutor la școala isr. de băieți Vaslui; dr. Ghelerter, directorul școlii de băieți No. 1 a soc. „Cultura” Iași; Emanoil Iacoby, directorul școlii isr. de băieți Piatra; S. Iabin, redactor; dr. Isac Leon, directorul gimnaziului evreiesc București; dr. Alex. Nestorianu, fost director al școlii Schwarzmann, Brăila; L. Rapoport, institutor la școala isr. de băieți Roman; Moses Schwarzfild, directorul ziarului „Egalitatea”, București; dr. A. Steuerman, directorul școlii de băieți „Junimea”, No. 1, Iași. (ACIER, Fond VI, ds. 250, f. 112 l/v.)

Craiova, 1906, aprilie 6. Generalul Năsturel refuză participarea elevilor evrei la defilarea de 10 mai pe motiv că sunt admise numai școlile publice

Craiova, 6 aprilie 1906

Primită astăzi 6 aprilie 1906, (ss.) I. Benvenisti

Domnule Președinte,

Deși comitetul școlar a căutat ca școala noastră să participe la defilarea de 10 mai, când urma ca elevii să fie echipați militărește, totuși dl. general V. Năsturel, comandantul Corpului I de armată, după ce a luat avizul Ministerului de Război, ne-a refuzat cererea, pe motiv că la defilarea de 10 mai sunt admise numai școlile publice – nu și cele private.

Iată în copie adresa înaintată d-lui general:

Nr. 22 / 14 martie 1906

Domnule General,

Școala noastră dorind a-și manifesta sentimentele naționale cu ocaziunea serbării de 10 mai 1906, când, echipându-și pe speze proprii militărește școlarii, ar vrea să participe la defilarea militară, ce va avea loc în Craiova, cu onoare vă rog să binevoiți a ne răspunde dacă putem conta pe puternicul dv. sprijin, trimițându-mi 2 instructori militari, care să perfecționeze pe elevii noștri în marșurile și exercițiile militare.

Primiți etc.

Director, (ss.) M. Retter

D-sale D-lui general V. Năsturel Comandantul Corp I de Armată

Această adresă am înaintat-o în urma cererii făcută de dl. general, la care fusesem în audiență, împreună cu dl. A. Semo, delegatul dv.

La 15 martie curent, dl. general a plecat cu adresa la București unde a stat 7 zile. În acest timp, dl. Semo mi-a dat autorizarea să dau o telegramă la București pentru a nu se uita lucrurile.

La 24 martie, când am fost după răspuns, tocmai se lucra la o adresă care, dat fiind faptul că mă aflam la Corpul de armată, mi s-a comunicat verbal de către dl. colonel Ionescu, șeful Statului major, urmând ca peste o zi, două să primesc răspunsul în scris.

Până acum n-am primit nimic, ceea ce mă surprinde. Se vede, totuși, că am luat ca bună și îndestulătoare comunicarea ce mi s-a făcut verbal: adică nu mi se admite cererea.

Primiți etc.

Director, (ss.) M. Retter

D-sale dlui președinte al Comitetului școlar Loco

ACIER, Fond VI, ds. 274, f. 219 f/v.

Brăila, 1906, aprilie 23-24. Rabinul dr. J. Niemirower despre starea materială, morală și socială a institutorului evreu

Referat¹

Situațiunea precară a institutorilor noștri e cunoscută; dar o oglindă fidelă despre starea materială, morală și socială a lor nu putem prezenta, cât timp n-avem o statistică exactă, date, cifre, constatate după cerințele științei. Când ancheta care se face acum va avea un rezultat, atunci vom avea puțința să vorbim despre institutorimea evree în mod amănunțit și sigur.

Pentru moment trebuie să ne mărginim la niște constatări și reflexiuni generale, fără pretenția de a aduce ceva nou sau de a înzestra cele cunoscute cu lustrul științei. E numai o ochire ce aruncăm asupra situației materiale și etico-sociale a institutorimei evree; fără pathosul oratoric, fără luxul de culori al propagandistului vom dezvolta referatul nostru.

I. Starea materială

1) Institutorul e rău plătit la noi. Se înțelege că și salariul institutorului depinde de cerere și ofertă și de starea financiară a comunităților și a școalelor noastre. Aceasta explică până la un punct micimea lefurilor, dar nu evită răul care derivă de aici. Salariul lor le ajunge numai pentru strictul necesar, și nu pentru a satisface cerințele unui intelectual. Foarte des, nici minimul necesar nu le produce școala, din următoarea cauză:

2) Venitul institutorului e câteodată prea mic fiindcă el e ocupat numai câteva ore pe zi în școală. Protecționismul face ca o singură catedră să fie ocupată de mai mulți institutori, care se bucură de protecția diferiților membri ai unui comitet școlar. Filantropia, pe de altă parte, mișcă inima evreiască și îi dictează ca să procure ocupațiuni, chiar restrânse, multor candidați.

3) Institutorul nu e uneori plătit pentru munca sa – cu deosebire în timp de criză. Cunoscut cazuri în care institutorii unei școli, după ce timp de ½ an n-au primit salariul convenit, au fost convocați și s-a procedat la o înțelegere ca pe urma unui faliment, iar sărmanii profesori au fost siliți să se mulțumească cu 40 la sută. Reducerea lefii ca un mijloc de salvare a școlii periclitată nu e ceva necunoscut pentru noi.

4) Institutorul simte sărăcia sa mai profund în anumite timpuri: când trebuie să plătească chiria – atunci cade pe mâna uzurarilor [cămătarilor]; în timp de vacanță, când e plătit pe jumătate sau chiar deloc, cu toate că și odihna și însănătoșirea lui sunt în folosul școlii.

5) Postul lui nu e asigurat. Nu mă ocup de obiceiul urât ce au unele comitete școlare de a înștiința pe profesori de concedierea lor la finele anului școlar, deoarece e posibil ca viitorul nesigur al școlilor respective să silească comitetele la această măsură de prudentă. Am mai mult în vedere nesiguranța posturilor care decurge din deasa schimbare a institutorilor.

În afară de faptul că unii institutori își pierd postul din cauza neglijenței lor proprii, se mai întâmplă cazuri în care ei sunt îndepărtați din motive jospnice, izvorâte din ura sau răzburarea unor membri influenți ai comitetului. Sunt școli în care schimbarea acestuia aduce și pe aceea a corpului didactic.

6) Starea profesorului se înrăutățește când devine mai bătrân. Sau omenia învinge și atunci el e reținut din milă – contra interesului școlar; sau interesul școlar învinge și șarmanul dascăl îmbătrânit în școală e aruncat pe drumuri, deoarece comitetele n-au fonduri pentru pensiuini.

7) În caz de boală e o dublă nenorocire pentru institutori. În loc de a primi un salariu dublu pentru a se putea salva, comitetele școlare care n-au mijloace sunt în multe locuri silit de a-i scădea din salariu ceea ce se cuvine locțiitorului.

8) Când moare institutorul, familia sa este redusă la asistența publică sau la mila privată a concetățenilor.

Această stare mizeră nu poate dura mult. Nu numai institutorii caută un mijloc de scăpare, ci și fruntașii evrei sunt de părere că ridicarea lefurilor, asigurarea posturilor, fondarea de case de pensiuini pentru timpuri de bătrânețe, invaliditate și moarte, sunt postulate care trebuie să fie realizate în limitele posibilității în cel mai scurt timp.

II. Starea morală și socială

Situația economică atât de tristă influențează negreșit și asupra situației etico-sociale. Nu numai că unele flori ale culturii nu pot evolua pe câmpul sărăciei, dar și multe defecte de caracter, păcate sociale, sunt rezultatele nenorocitei stări materiale.

Mediul general are și el o influență asupra formării fizionomiei morale a institutorilor evrei din țară. Motivele istorice joacă și ele un rol însemnat. Institutorul școlii israelito-române e moștenitorul disprețului de care se bucura vechiul dascăl de la heder. În timpul asimilațiunii radicale, tot ce a învățat iudaismul a devenit ridicol în ochii celor care n-au avut demnitatea de neam, și va trece încă mult timp până când institutorul evreu va ridica prestigiul său.

Institutorul evreu, un nume comun pentru acei care profesază această branșă numai în treacăt și pentru acei a căror viață aparține învățământului, pentru cei care nu sunt deloc preparați pentru chemarea lor, ca și pentru acei care s-au pregătit în mod autodidactic, și acei care au absolvit studiile în seminarii, institutorul evreu are garda sa de elită, dar și membri care nu corespund înaltei lor misiuni. Nu e aici locul de a vorbi pe larg despre modul cum institutorii vor trebui să fie pregătiți în viitor, despre idealul unui seminar evreo-român; menționăm numai că e strict necesar ca institutorii noștri să cultive pedagogia, să ție conferințe profesionale, congrese pedagogice, să se intereseze de filantropia școlară prin care vor câștiga nimbul umanității. În adevăr, însă, institutorul evreu din România va ajunge la un progres însemnat numai când va fonda federațiunea profesorală, care va lucra fără întrerupere pentru ridicarea nivelului său cultural și prestigiului său social. Această federațiune se va îngriji și pentru ameliorarea stării sale materiale, lucrând împreună cu comitetele școlare pentru realizarea idealurilor morale și economice ale institutorimeii evree. Am expus în mod succint ceea ce este, sperând că congresul va arăta ceea ce trebuie să fie^{2,3}.

Dr. J.I. Nemirower, Scrieri complete, vol. IV, Omiletica și retorica, Buc., Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, 1923, p. 371-375.

¹ Congresul Corpului Didactic Israelit a avut loc la Brăila. Dr. Nemirower rezumă, după Congresul din Brăila al CDJ din 1906, realizările acestuia prin deciziile care s-au luat.

Lucrul principal este că federațiunea profesorală a fost fondată și statutele ei votate. Această federație nu poartă pecetea vreunui partid, e pur și simplu „Asociația generală a Corpului Didactic Israelit din România”.

Scopul asociațiunii e clar precizat. El are în vedere în primul rând îmbunătățirea stării materiale a institutorilor. Articolul al doilea al capitolului întâi sună:

Scopul asociației este:

a) Să dea ajutorul membrilor în cazuri de rămânere fără de funcțiune, boală, infirmitate și deces.

b) Să acorde pensii de viage pentru văduvelor și copiilor minori ai membrilor decedați.

c) Să înlesnească membrilor creditul prin împrumuturi acordate în contul salariului.

Realizarea acestor scopuri ar schimba foarte mult și starea morală a institutorilor. Statutele însă prevăd scopuri morale deosebite. În aliniatele următoare se spune:

d) Să întărească spiritul de solidaritate printre membri.

e) Să ridice prestigiul moral al corpului didactic israelit precum și al școlilor israelite.

f) Să dea sprijin membrilor pentru a li se face dreptate în cazul când sunt atinși în interesele lor materiale sau morale.

Ca institutorul să se înalțe mai mult moralicește, el are datoria de a se cultiva fără întrerupere, de aceea aliniatul g zice:

g) Să țină conferințe pedagogice și culturale locale pentru ridicarea nivelului cultural în școală și în afară de școală.

Statutele se ocupă în detaliu cu toate chestiunile privitoare la federație. Caracteristic este că în mod foarte modern, știind că timpul și experiența schimbă totul, s-a declarat că statutele vor intra în vigoare în mod provizoriu, până ce practica de un an le va confirma sau corecta.

A doua lucrare a Congresului a fost deciziunea cu privire la predarea limbii ebraice. Voi avea ocazia de a vorbi despre acest punct mai pe larg, dar și acum voi face câteva observații. Decizia ca limba ebraică să fie predată ca limbă vie deocamdată în clasa I-a a fost luată de sioniști și de nesioniști, de profesorii de limba ebraică și de profesorii de limba română, care au și ei un cuvânt, fiindcă obiectele de predare și metodele lor sunt în strânsă legătură. În tot cazul și acei care nu sunt mulțumiți cu metoda acceptată de Congres nu pot fi contra creației principale a Congresului, federația profesorală, căci fundația aceasta poate fi subvenționată și de acei care neagă decizia general-culturală din ziua a doua.

După ce am văzut cum a lucrat și ce a înființat Congresul, vom spune în scurt ce fel de datorie avem acum: Institutorii să se alipească federației; salvarea trebuind să vie de la ei înșiși. Dacă institutorimea va întârzia de a se înscrie în asociația profesorală, atunci Congresul va fi fost numai o adunare de vorbe mari; statutele vor cădea la nivelul unor simple foițe, iar de aci va decurge prelungirea suferinței pentru institutori. Institutorii evrei au și datoria de a începe imediat activitatea culturală, cultivând pedagogia și ținând conferințe profesionale locale. O datorie sacră au și comunitățile și comitetele școlare, de a acorda sprijinul lor bănesc și ajutorul moral acestei asociații. Am speranța că uniunea culturală, care, cu toate că până în momentul de față a existat numai în inima și în mintea unora dintre evrei, are deja o pagină glorioasă ajutând la realizarea idealului unui Congres al corpului didactic, și va deveni cu timpul o asociație a intelectualilor evrei și a amicilor culturii. Ea are menirea de a face servicii asociației profesionale. (*Ibidem*, p. 376-377.)

² M. Heinrich Schein susține la Congres votarea următoarelor rezoluții:

Congresul corpului didactic israelit, în ședința din 24 aprilie, ascultând referatul d-rului Beck și propunerile domnilor d-ri Nacht, J. Niemirower și ale altora, în urma dezbaterilor urmate, declară obligator pentru viitorul an școlar învățământul ebraic în limba ebraică [expresie neclară în text – n.n.] pentru clasa I și autoriză comisiunea numită în acest scop să elaboreze programul definitiv. Comisiunea se compune astfel: dr. Beck, dr. Niemirower, dr. Nacht, M. Braunstein-Mcbaşan, Rabin Tümmim, Silber, Efrussy, Samsony, Schechter, Suffrin, Rapaport, Casvan, Brafmann, Bally, d-șoara Schwartz. („Egalitatea”, An XVII nr. 16, 28 aprilie 1906, p. 131.)

³ Christian Suliotti, primarul orașului Brăila, a adresat un salut Congresului CDI. (Vezi doc. 17)

București, 1906, mai 5. Distincții obținute de elevi din școli israelito-române

Soc[ietatea] de protecție a animalelor, sub înaltul patronaj al M. S. Regina și sub președinția de onoare a A.S.R. Principesa Maria, a distribuit premii pentru cele mai bune compoziții ce i-au fost înaintate de către școlile publice și particulare din țară.

Din 2.700 lucrări au fost premiate 18.

Premiul II a fost obținut de eleva Popper Otilia din cl. IV-a a școlii de fete „Baroneasa Clara de Hirsch”, din București (20 lei).

Au mai obținut premii pentru compoziția „Calul” elevii Sur Ancel de la Școala „Jacob și Carolina Löbel” și Lazăr L. Isac de la școala Comunității spaniole.

„Egalitatea”, An XVII, nr. 17, 5 mai 1906, p. 138.

București, 1906, noiembrie 21. Instrucțiunea militară obligatorie în școlile israelite de băieți

Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor

Inspectoratul militar general al școlilor publice și particulare române de băieți

Domnule Director,

Instrucțiunea militară obligatorie în școlile de băieți fiind foarte folositoare, pentru că, pe de o parte, completează într-o proporție salutară educațiunea fizică, contribuind astfel la o mai îngrijită și armonică dezvoltare a corpului, iar pe de alta, orientează exercițiile gimnastice ce se predau în vederea unui scop precis și de cea mai mare însemnătate pentru țară, se aduce la cunoștința Corpului didactic că este rugat să dea cea mai mare atențiune exercițiilor militare, pentru care Ministerul a făcut toate sacrificiile posibile.

În curând, subsemnatul voi căuta să mă încredințez personal de mersul acestor exerciții, prin inspecțiunile ce voi face școlilor de băieți din țară.

Ministru, C. G. Dissescu

Inspector militar general școlar, maior I. Chirițescu

Domniei Sale Domnului Director al Șc. Israelite

Loco

ACIER, Fond VI, ds. 274, f. 146.

Pe document notificarea: „Primit 2 decembrie 1906, director A. Steinberg, nr. 19”.

Puești (Tutova), 1907, octombrie 31. Corespondența conducerii școlii israelite cu Jewish Colonization Association

Paris

Stimate Domnule Președinte,

Avem onoarea a vă trimite, inclus în acest proiect de buget, și tabloul corpului didactic pentru anul școlar 1907-1908, al școlii noastre mixte, cerându-vă să ne confirmați primirea lor.

Noi știm că dumneavoastră opinați ca școala subvenționată de dvs. să aibă un mai mare număr de copii decât al nostru. Noi sperăm deci că veți avea în vedere că școala noastră se va deschide în acest an târziu, astfel încât dacă noi avem în primul an cu o singură clasă 63 elevi, în anul viitor vor fi cel puțin 150 copii.

Examinând proiectul bugetului, voi veți vedea că suma pe care trebuie s-o adăugăm la întreținerea școlii este prea încărcată. Este prima dată când noi ne ocupăm cu conducerea unei școli și a cancelariei, așa încât noi nu am prevăzut că rechizitele, mobilierul școlii și al cancelariei etc. vor mări așa enorm bugetul primului an, este deci lipsa de experiență că ne-am mulțumit cu mica sumă de 750 fr.

Noi ne permitem deci a vă cere să măriți în acest an subvenția la 1500 fr. pe care o veți putea suprima anul viitor când cheltuielile vor fi diminuate și intrările se vor mări. Astăzi se va înscrie încă un elev astfel că noi avem 63 elevi la școală, din care 39 plătitori și 24 gratuit. Două de cl. I-a, una de băieți cu 41 elevi și una cu 22 eleve.

Clasa A. învață 3 1/2 ore româna și 2 ore ebraica.

Clasa B. a fetelor 3 1/2 româna și 1 oră lucru mână și ebraica.

Președintele Comunității Israelite, A. Goldștain

Adresa
Puești, jud. Tutova-România

P.S. Vreți să faceți să ne parvină prima rată a subvenției¹?

Arhiva personală Goldștein-Goren, document pus la dispoziție de prof. Dr. Liviu Rotman, Israel, autorul lucrării Școala Israelito-română (1851-1914), București, Ed. Hasefer, 1999.

¹ Conducerea Comunității Israelite din Puești revine la 24 noiembrie 1908 cu un nou demers prin care cere mărirea subvenției acordate de JCA.

Craiova, 1908, septembrie. Lista corpului didactic al școlii
„Lumina”

Școala israelito-română „Lumina”
Craiova

Craiova, septembrie 1908
Nr. 42

Domnule Ministru,

Conformându-mă Ord. Onor. Minister Seria G. nr. 33234 din 28 mai a.c. am onoarea de a vă înainta aci alăturat orarul școlii precum și lista Corp[ului] Didactic pentru anul școlar curent¹.

Primiți, vă rog, d-le Ministru, asigurarea prea deosebitei mele stime.

Director, A. Șteinberg

ACIER, Fond VI, ds. 137, f. 3 f/v și M. Stăureanu, Istoricul școlii israelito-române „Lumina” din Craiova. 1863-1933, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1933, p. 35-38.

¹ 1. A. Steinberg, institutor de l. română [în cl.] a II-a și a III-a, autorizat cu ord. nr. 3543, seria A din 31 ian. 1907. 2. G. Țibuleac, institutor de l. română în cl. IV, autorizat cu ord. nr. 13479, seria G din 20 nov. 1906. 3. M. Stăureanu, institutor de l. română în cl. I, profesor la liceu, licențiat în litere și filosofie din București. 4. S. Reder, l. ebraică în clasele I, II, III și IV, autorizat cu ord. nr. 11585, seria D din 15 nov. 1903. 5. D. Lewy, l. ebraică în clasele I, II, III și IV, autorizat cu ord. nr. 13479 din 20 martie 1906. 6. Rudolph Fischer, l. germană în cl. I, II, III, IV a înaintat actele cerând autorizație de la Onor. Minister.

Botoșani, 1908. Tabla de materii a lucrării *Noțiuni de istoria israeliților pentru uzul școlilor israelito-române* de
Scarlat Albrecht

Tabla materiei

Crearea Lumei; Adam și Eva; Urmașii lui Adam; Potopul; Turnul Babel; Abraham; Isaac; Iacob; Urmașii lui Iacob; Iosif; Iosif în Egipt; Recunoașterea lui Iosif; Moartea lui Iacob și a lui Iosif; Robia egipteană; Nașterea lui Moisi; Crima și fuga lui Moisi; Eșirea din Egipt; Israelii în pustie; Începutul cuceririi, Moartea lui Moisi; Cucerirea țării Canaan; Iehoșua; Judecătoria; Debora, Ghideon, Ieftoh; Samson și Samuel; Regalitatea, Saul; Saul și David; David proclamat rege; Solomon; Urmașii lui Solomon, Împărțirea regatului; Regii regatului Israel, Căderea regatului Israel; Regii regatului Iehuda, Căderea regatului Iehuda; Israelii în robia babiloniană; Întoarcerea din robia babiloniană; Rezidirea Templului, Ezra, Nehemia; Stăpânirea macedoniană; Stăpânirea egipteană; Stăpânirea siriană; Macabeii;

Eroismul lui Iuda Macabeu; Principii Macabei: Ionathan, Simeon și Iohanen Hircan; Urmașii lui Iohanen Hircan; Stăpânirea romană; Dărâmarea Ierusalimului, Nimicirea statului iudeu; Răscoalele Israelitilor¹.

Noțiuni de istoria israeliților pentru uzul școlilor israelito-române de Scarlat Albrecht, ed. I-a, Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segall & Marcu, 1908.

¹ Lucrarea a fost aprobată de MIPC, cu ordinul nr. 44 din 15 octombrie 1906 și a fost tipărită în primă ediție în 5.000 de exemplare.

București, 1909, aprilie 19. Institutorii Manuel și Carol Dulberger primesc, prin Înalt Decret Regal, medalia „Răsplata Muncii” cl. II

Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor
 Direcțiunea învățământului
 secundar și superior

19 aprilie 1909
 Nr. 19940

Domnule,

În urma recomandațiunii subscrisului, Majestatea Sa Regele prin Înaltul Decret nr. 1085 din martie a. c. binevoind a vă conferi medalia „Răsplata Muncii” cl. II pentru serviciile ce ați adus învățământului primar, am onoare a vă înainta brevetele nr. 348 și medaliile respective.

Ministru, (ss.) Constantin C. Ionescu

Director, (ss.) Indescifrabil

Domnilor Manuel și Carol Dulberger,
 institutori la Școala Israelită „Iacob și Carolina Löbel”.

„*Revista Israelită*”, An II, seria a II-a, nr. 9/1909, p. 224-225.

București, 1909, iunie. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor admite ținerea examenului de absolvire în ziua de duminică în loc de sâmbătă pentru elevii școlii „Iacob și Carolina Löbel”

În urma cererii dr. M. Beck, directorul Școlii „Iacob și Carolina Löbel”, MIPC a admis ca elevii școlilor Congregațiunii Templului Coral să dea examen înaintea Comisiunii (de stat – n.n.) în ziua de duminică 14 în loc de sâmbătă, 13 iunie¹.

Ibidem, nr. 12/1909, p. 305.

¹ Situația numerică a școlii de băieți „Iacob și Carolina Löbel” pe anul 1908-1909:

Clasa	Înscriși	Prez. Examen	Promovați	Repetenți
I A	82	55	41	14
I B	79	65	59	6
II	95	79	54	25
III	68	55	39	16
IV	43	41	40	1
Total	367	295	233	62

Elevii distinși. Cl. I: B. Grinberg Ulrich, Stelaru Moritz, Penhas Mișu, Schor Samuel. Cl. II: Agatstein David, Gross Efraim, Iaslovitz Aron, Schwarz A. Zeilic, Tanach. Cl. III: Lazăr Ilie, Șalik Avram, Wagschal. Cl. IV: Rotenberg Isac, Stein Iacob, Schneier Solomon. (*Ibidem*, nr. 13-1909, p. 349)

Conducerea și corpul didactic din școlile comunității Templului Coral, dorind a veni mai des în contact cu părinții elevilor și elevelor, au hotărât să inaugureze o serie de conferințe utile, cu scopul de a se găsi mijloacele prin care să se poată mai lesne dezvolta copiii dragostea de învățatură, precum și de a conlucra împreună cu părinții la educarea și caracterul lor.

Prima conferință de acest fel a avut loc în ziua de luni 30 noiembrie 1909 cu participarea unui număr mare de persoane. A luat cuvântul d. Dr. Beck, președintele comitetului central.

242

București, 1909, septembrie 29. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobă folosirea institutorilor de etnie română în școala israelito-română din Vaslui

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
Direcțiunea Învățământului profesional și particular
Seria G, Biroul A, Nr. 65081

29.09.1909

Domnule Director,

Întrucât în acea localitate se găsesc persoane preparate pentru a putea funcționa ca institutori, ministerul vă pune în vedere ca să căutați a le folosi în școala dv.¹

Șeful Biroului, (ss.) Indescifrabil

Director general, (ss.) M. Brățiță

Către

Direcțiunea Școlii Israelito-Române B'nei – Tow, Vaslui.

Ibidem, nr. 20/1909, p. 509-510.

¹ Documentul se referă la o adresă a școlii în legătură cu posibilitatea de a folosi institutori etnici români în școlile israelito-române, ca o practică curentă în multe instituții școlare ale comunităților israelite.

Brăila, 1909, noiembrie. Congresul al III-lea al Corșului Didactic Israelit subliniază importanța studierii limbii ebraice

Referat prezentat de M. Braunștein-Mebașan

[...] Școlile israelite sunt la înălțimea misiunii lor în ce privește învățământul obiectelor [ce se predau în limba] română, dar lasă total de dorit în ce privește învățământul ebraic. Pentru cel dintâi avem un program bine stabilit – programul statului, – cărți bune și institutori care s-au cultivat pe băncile școlii și care se mai cultivă sau se pot cultiva mereu, având pretutindeni la îndemână: cărți, jurnale și reviste în limba română, care a devenit limba lor maternă. Pentru cel din urmă – nici program stabilit, nici manuale bune pentru toate clasele și ceea ce cade mai greu la cumpănă – nici institutori buni (afară de puține excepții). Aceștia sunt autodidacți, iar știința lor evreiască de odinioară nu este completată, nici îmborsătată, ba nici ținută la nivelul ei minimal și aceasta din lipsă de ocaziune.

Publicul cunoaște sau simte în mod instinctiv starea aceasta de lucruri, fără însă a se resemna la dânsa, și atitudinea lui față de școala israelită de o parte și de chedarim (care, cu toate că sunt acum inferioare școalelor, dacă poate fi ceva mai inferior, au însă pentru dânsele nimbul tradiției) e foarte caracteristică în această privință. Pentru cine cunoaște starea de lucruri în Moldova nu e nevoie de a adăuga nimic la această indicație [...]

Dacă învățământul de ebraică constituie călcâiul lui Achile, la școlile noastre, apoi chestiunea institutorilor de ebraică în special este și mai gravă, mai arzătoare. Aceștia se împuținează cu timpul, fără ca rândurile lor să poată fi completate, nici prin aducerea institutorilor din străinătate (care, după legile țării, nu vor fi autorizați), nici prin trimiterea unor tineri la un seminar din străinătate, ceea ce e foarte greu de realizat, așa că după vreo generație lucrurile fiind lăsate în voia lor – învățământul ebraic va fi, din lipsă de institutori, redus la zero.

După aceste premise, asupra cărora, cred, nu încapă discuție, concluzia se impune de la sine. Asociația, spre a ieși din starea ei anemică, trebuie negreșit să-și pună toată silința, toată activitatea în sensul *al. e* din Art. 2 al Statutului.

Asociația trebuia să se intereseze în primul rând de starea *morală* și de nevoile *morale* ale institutorilor *de ebraică*. Or, nevoia morală a acestora e lipsă de programe, cărți didactice, și *mai ales* de mijloace de cultură, prin care să se poată perfecționa și specializa în profesiunea lor. Spre a ridica prestigiul școlii, trebuie procurate institutorilor de ebraică mijloace de cultură, iar spre a le da ocazie de a se cultiva, trebuie creat un substrat de cultură evreiască în popor, institutorul fiind produs al mediului. În genere, cultura evreiască nu poate fi întreținută în școală fără ca ea să fie menținută la un nivel oarecare și în societatea extrașcolară. Și de am avea pentru învățământul de ebraică programe și cărți didactice din cele mai bune, institutorii cei mai culti, cei mai capabili și cei mai devotați din lume, cultura evreiască, dacă ar fi să rămână limitată la școală, va trebui, în cele din urmă, să piară în singurul ei refugiu prin asfixia morală și să fie redusă la *davenen* și în *hafstora* [...] Oare la astfel de rezultate tindem noi, care „voim și trebuie să existăm ca popor”? Asta

să fie baza culturală prin care să se îndrumeze generațiile tinere – ca și întreg poporul – spre o cultură evreiască [...]?

Să se formeze un comitet de specialiști în materie, care să pună la cale *editarea unei biblioteci beletristice și de știință iudaică*, precum și o revistă în limba ebraică. Aceste publicații vor fi, în primul rând, destinate pentru institutorii de ebraică și susținute de dâșșii prin o cotizație anuală [...]

Izvorul de cultură, așa creat, va procura hrana sufletească institutorilor noștri de ebraică, va contribui direct și la ameliorarea învățământului ebraic și, în cele din urmă, la rezultatul final așa de râvnit: ridicarea prestigiului moral al școlii israelite [...]

Dacă onoratul Congres va binevoi a lua în considerație propunerea de față, traducând-o în fapt, atunci – aceasta e ferma mea convingere – Asociația va reînvia și înflori în cel mai scurt timp, ocupând în organismul nostru social locul ce i se cuvine, de nu, îmi voi fi ușurat cel puțin conștiința făcându-mi datoria.

M. Braunstein-Mebașan

„Egalitatea”, An XX, nr. 45, 20 noiembrie 1909, p. 361-362.

244

Craiova, 1906-1909. M. Stăureanu. Din Istoricul școlii israelito-române „Lumina”

Ar fi fost păcat ca o școală susținută cu atâtea sacrificii în curs de mai bine de 40 de ani și adusă la o treaptă de înflorire culturală recunoscută și de autoritățile oficiale competente, ar fi fost un păcat de neiertat, repet, ca o astfel de instituție să moară tocmai acum din cauza unor mici neînțelegeri între două epitropii conducătoare a două comunități cu aceleași credințe religioase, cu aceeași situație politică, cu aceleași nevoi de cultură pentru copiii lor. De aceea, câțiva bărbați cu vază din amândouă comunitățile, mai bine înțelegători ai adevăratelor interese din prezent și mai ales mai prevăzători pentru viitor, au stărunit pe lângă cei cu influență în epitropii ca să reînnoiască convenția expirată și să dea iarăși viață – cel puțin pentru câțiva ani – școlii Comunităților. După multe parlamentări între cele două epitropii și după repetate adrese stăruitoare din partea Comitetului școlar, reprezentanții conducători se învoiesc a subscrie o nouă convenție pe trei ani, ca încercare.

Școala se poate redeschide în octombrie 1903 cu 117 elevi de ambele rituri și cu profesorii: R. Fischer, A. Stiegler, S. Cerbeanu, G. Țibuleac, Sol. Reder și D. Lewy, M. Stăureanu și A. Steinberg-Petreanu directori. Președinte al Comitetului Școlar este d-l Iacob Benvenisti și Vice-Președinți dr. Sol. Hirsch și Max de Mayo. Membri: M. Stăureanu, Ral. Samitca, Iosef Deutsch, Isac L. Blum și Tob. Milder; apoi D. H. Francez, Abram D. Semo și Sandu A. Eschenasy.

În acest an școlar (1906-1907), se formează în Craiova o asociație zisă „naționalistă” care face mai ales propagandă antisemită în școli. Liceul „Carol” din localitate este infectat

de acest curent și, în decembrie 1906, bande școlărești atacă școala israelito-română, sparg geamurile, se introduc cu forța în clase și se năpustesc cu insulte și cu amenințări asupra copiilor și a profesorilor. Cu greu sunt goniți și depărtați. Școala trebuie să stea închisă câteva zile și directorul Petreanu adresează câte o plângere către poliție și către direcțiunea liceului [...]

Școala își reia cu curaj activitatea în ianuarie 1907 și rezultatul anului școlar este că 92 elevi trec examen la o școală a Statului cu un strălucit succes, dovedind astfel că cultura românească are în școala Comunităților Israelite un factor demn de încurajare și nu de hulire. Pe lângă limbile ebraică și germană se predau la această școală toate materiile de limbă română prevăzute în programele oficiale; apoi, după cererea unor autorități superioare s-au făcut în acest an și exerciții militare de comandament armatei locale. Profesorii școlii au fost înscrși în Asociația corpului didactic primar. Elevii au fost obligați a-și procura livrete școlare de la minister.

Școala a fost vizitată de inspectorii Ministerului de Instrucțiune și supusă tuturor obligațiilor prevăzute prin legi și regulamente. Ce puteau deci să-i impute cei care asmuțeau contra ei niște copii naivi din alte școli? Desigur, nimic – dar când patima e stăpână, judecata dispare [...]

Cu începerea anului școlar 1907-1908, Comunitatea de rit occidental precum și membrii comitetului școlar stăruie pe lângă M. Stăureanu să primească direcția școlii și una sau două clase de limba română [...]

Cât despre directorat, propune ca să rămână oficial tot d-l Petreanu, alături de care va lucra la conducerea și îndrumarea școlii. În răstimpul cât a funcționat la școală a fost menținut și în comitetul școlar, așa că a putut propune și aduce la îndeplinire multe lucruri folositoare școlii: alături de colegii d-sale din comitet: H. Mendel, dr. Sol. Hirsch și dr. M. Weinberg, găsind și un bun sprijin în Epitropie în persoana d-lui Seb. Schargel, obține: repararea și curățirea localului, reinnoirea unei părți din mobilier și procurarea unui îndestulător material didactic, precum și înființarea unor cursuri de meditație în localul școlii pentru copiii slabi la învățătură și săraci, baie gratuită pentru toți elevii școlii prin bunăvătatea d-lui G. Friedlaender, antreprenorul Băilor Comunale. Obține de la comitetul de doamne de la cantină, pe lângă masa de la prânz, și o mică gustare la 4 p.m. pentru copiii săraci, care fac meditație la școală. Apoi hotărăște și ține conferințe lunare cu profesorii școlii asupra chestiunilor de învățământ și de disciplină. Toate acestea fac ca școala să se prezinte bine la inspecțiile oficiale și la examenele de fine de an în fața comisiilor numite de autoritățile școlare.

În sânul comitetului școlar stăruie mereu pentru clădirea unui local propriu, arătând inconveniențele și lipsurile actualului local.

De asemenea cere înființarea unui registru de nașteri pentru a se cunoaște vârsta copiilor de școală.

Împreună cu Ralian Samitca și cu H. Loebel adună un fond din care se îmbracă și încălță mulți copii săraci din școală [...]

Inspectorul general I. Costescu rămâne foarte mulțumit după inspecția minuțioasă ce face școlii și adresează verbal și în scris laude direcției școlii precum și profesorilor. Elevii, care dau examen la Stat, reușesc frumos și obțin complimente din partea comisiei examinatoare [...]

În comitetul școlar se găsesc în 1906: Președinte Iacob Benvenisti, dr. Sol. Hirsch, M. Stăureanu, Iosef Deutsch, Isac L. Blum, Ralian Samitca și Tobias Milder, apoi Max de Mayo, Abram Semo, D. H. Francez, Moscu Beligrădeanu.

Convenția e în ultimul an, dar se speră în reinnoire, totuși profesorii sunt avertizați după vechiul obicei.

Într-o ședință memorabilă la care au luat parte cele trei comunități, M. Stăureanu, în numele comitetului școlar, cere:

1) Local propriu, 2) buget fix, 3) director stabil și bine retribuit, 4) unificarea citirii ebraice, 5) material didactic și bibliotecă, 6) școală de fete.

Toate acestea trebuiau prevăzute în noua convenție și înscrise în bugetul cel mai apropiat. Dar lucrurile se târăgănesc, epitropiile nu iau nici o hotărâre. Atunci Comitetul Șc. demisionează și în august 1907 ține ultima ședință de lichidare.

În acest timp convenția între Comunități se desface și în anii 1907-1908 și 1908-1909 școala rămâne pe seama Comunității lehe (așkenazi).

În 1907 se alege un nou comitet numai de lehi. Președenția se dă unanim d-lui Herman Mendel, iar ca membri sunt: Ralian Samitca, dr. Sol. Hirsch, dr. M. Weinberg, M. Stăureanu, Arthur Spiegel, Isac L. Blum, A. Faibovici și Miron Em. Rosenzweig.

Stăureanu M., Istoricul școlii israelito-române „Lumina” din Craiova. 1863-1933, Craiova, Tip. „Scrisul Românesc”, p. 35-38 (fragmente).

245

1909-1910. Școli particulare israelito-române și numărul de elevi

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Înscriși		
				B	F	T
Argeș	Pitești	Școala prim. mixtă română-israelită a Comunității israelite	Școală primară cu progr. statului	39	32	71
Bacău	Bacău	Școala primară de băieți israelită-română „Klein”	Școală primară cu progr. proprie	381	-	381
Bacău	Bacău	Școala de fete israelită-română „F. Klein”	Școală primară cu progr. proprie	-	221	221
Bacău	Bacău	Școala de fete israelită-română „Roza Goldstein”	Școală primară cu progr. statului	-	52	52
Bacău	Tg. Ocna	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală primară cu progr. statului	67	73	140
Bacău	Tg. Moinești	Școala primară israelită-română de băieți „Maimonide”	Școală primară cu progr. statului	161	-	161
Bacău	Tg. Moinești	Școala primară de fete israelită-română	Școală primară cu progr. statului	-	137	137
Botoșani	Botoșani	Școala de băieți no. I israelită-română „Hillel Kahane”	Școală primară cu progr. proprie	234	-	234

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Înscriși		
				B	F	T
Botoșani	Botoșani	Școala primară de băieți no. 2 isr.-rom. „Or Tora”	Școală primară cu progr. proprie	293	-	293
Botoșani	Botoșani	Școala primară israelită-rom. de fete	Școală primară cu progr. proprie	-	461	461
Botoșani	Botoșani	Institutul de fete „Neumann”	Școală primară cu progr. statului	-	20	20
Botoșani	Botoșani	Școala primară de băieți isr.-română „Talmud Tora”	Școală secundară cu progr. proprie	-	12	12
Botoșani	Botoșani	Școala primară de băieți isr.-română „Talmud Tora”	Clasa I primară cu progr. proprie	40	-	40
Botoșani	Hârlău	Șc. primară mixtă „Cultura”	Șc. primară cu progr. statului	123	115	238
Botoșani	Tg. Frumușica	Școala primară mixtă „Lumina”	Școală primară cu progr. statului	43	32	75
Botoșani	Tg. Ștefănești	Școala primară mixtă „Narcisse Leven”	Școală primară cu progr. statului	99	72	171
Brăila	Brăila	Școala prim. de băieți „Schwartzman”	Școală prim. cu progr. statului	401	-	401
Brăila	Brăila	Școala prim. de fete a com. israelite „Zion” – „Clara Baroneasa de Hirsch”	Școală prim. cu progr. statului	-	259	259
Buzău	Buzău	Școala primară mixtă a Comunității israelite	Școală prim. cu progr. statului	60	31	91
Covurlui	Galați	Școala prim. de băieți no. 1 a Comunității israelite	Școală prim. cu progr. statului	206	-	206
Covurlui	Galați	Școala prim. de băieți no. 2 a Comunității israelite	Școală prim. cu progr. statului	392	-	392
Covurlui	Galați	Școala primară de fete „Segalescu”	Școală primară cu progr. proprie	-	29	29
Covurlui	Galați	Școală primară de fete israelită-rom.	Școală primară cu progr. proprie	-	236	236
Covurlui	Galați	Școala primară de fete protestantă israelită	Școală prim. cu progr. proprie	-	183	183
Covurlui	Galați	Școala primară de fete a Soc. „Lumina”	Școală primară cu progr. proprie	-	166	166
Covurlui	Galați	Școala practică și teoretică de croitorie	Școală profesională cu progr. proprie	-	19	19
Covurlui	Tg. Berești	Școala primară mixtă israelită-română	Școală primară cu progr. statului	32	25	57
Dâmbovița	Târgoviște	Școala primară mixtă a Comunității israelite	Școală primară cu progr. statului	16	6	22
Dolj	Craiova	Școala primară de băieți a Comunității israelite	Școală primară cu progr. statului	102	-	102
Dolj	Craiova	Institutul de băieți „Arnold”	Școală secundară cu progr. statului	25	-	25
Dorohoi	Dorohoi	Școala primară de băieți a Com. israelite	Școală primară cu progr. statului	320	-	320
Dorohoi	Dorohoi	Școala primară de fete a Com. israelite	Școală primară cu progr. statului	-	156	156

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Înscriși		
				B	F	T
Dorohoi	Dorohoi	Școala profesională practică de fete	Școală profesională cu progr. statului	-	43	43
Dorohoi	Herța	Școala primară mixtă a com. israelite	Școală primară cu progr. proprie	56	18	74
Dorohoi	Mihăileni	Școală prim. de băieți israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	90	-	90
Dorohoi	Tg. Săveni	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	108	62	170
Fălciu	Huși	Școala primară israelită-română de băieți „Cultura”	Școală prim. cu progr. statului	105	-	105
Fălciu	Răducăneni	Școala primară mixtă a Comunității israelite	Școală prim. cu progr. statului	59	41	100
Iași	Iași	Școala prim. de băieți „Cultura”	Școală prim. cu progr. statului	578	-	578
Iași	Iași	Șc. primară de băieți „Junimea” nr. 1	Școală prim. cu progr. proprie	336	-	336
Iași	Iași	Școala prim. israelită-română de băieți „Junimea” no. 2	Școală prim. cu progr. proprie	223	-	223
Iași	Iași	Șc. prim. de băieți israelită-română	Școală prim. cu progr. proprie	37	-	37
Iași	Iași	Școala primară de fete „Dr. A. Stern”	Școală prim. cu progr. statului	-	109	109
Iași	Iași	Școala israelită-română de fete a Soc. „Steaua”	Școală prim. cu progr. statului Școală prof. cu progr. proprie	-	170	170
Iași	Iași	Școala prim. de fete „Reuniunea femeilor israelite” no. 1	Școală prim. cu progr. proprie	-	382	382
Iași	Iași	Școala prim. de fete „Reuniunea femeilor israelite” no. 2	Școală prim. cu progr. proprie	-	90	90
Iași	Iași	Școala primară de fete „Ebenezzer”	Școală prim. cu progr. proprie	-	61	61
Iași	Iași	Școala prim. de fete „Tereza Knoch”	Școală prim. cu progr. statului Școală prim. cu progr. proprie	-	19	19
Iași	Tg. Frumos	Școala primară de băieți isr.-română	Școală primară cu progr. statului	135	-	135
Iași	Tg. Frumos	Școala primară de fete isr.-română	Școală primară cu progr. statului	-	95	95
Iași	P. Iloaiei	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	108	79	187
Iași	Tg. Bivolari	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	63	61	124
Ilfov	București	Școala prim. de băieți a Comunității israelite de rit spaniol	Școală prim. cu progr. statului	118	-	118

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Încrîși		
				B	F	T
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Goldenberg”	Școală prim. cu progr. proprie	68	-	68
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Th. Malbim”	Școală prim. cu progr. statului	117	-	117
Ilfov	București	Școala primară de băieți „Iacob și Carolina Löbel”	Școală prim. cu progr. statului	352	-	352
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Moria”	Școală prim. cu progr. statului	380	-	380
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Soc. Cultura”	Școală prim. cu progr. statului	108	-	108
Ilfov	București	Gimnaziul evreiesc de băieți	Școală secun. cu progr. statului	149	-	149
Ilfov	București	Școala par. de meserii a Soc. „Ciocanul”	Școală secun. cu progr. proprie	75	-	75
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Ronetti-Roman”	Școală prim. cu progr. statului	210	-	210
Ilfov	București	Școala de băieți a Soc. „Cultura”	Școală comercială inferioară cu programa proprie	117	-	117
			Școală secund. cu progr. statului	132	-	132
Ilfov	București	Școala prim. de băieți „Voința”	Școală prim. cu progr. statului	111	-	111
Ilfov	București	Școalele unite de băieți ale „Soc. Tiferes Israel și Thoras Zion”	Școală primară cu progr. statului	128	-	128
Ilfov	București	Școala primară de fete „Instrucțiunea”	Școală primară cu progr. statului	-	193	193
Ilfov	București	Școala primară de fete a Comunității israelite de rit spaniol „Fundatia Nissim și Lea Halfon”	Școală primară cu progr. statului	-	145	145
Ilfov	București	Școala prim. de fete „Fraternitatea Zion” a Comunității Templului Coral	Școală prim. cu progr. statului	-	398	398
Ilfov	București	Școala profesională de fete „Filip și Rachel Focșăneanu”	Școală profesională cu progr. stat.	-	146	146
Ilfov	București	Școala prim. de fete „Lumina”	Școală prim. cu progr. statului	-	67	67
Ilfov	București	Școala de fete „Progresul culturai”	Școală primară cu progr. statului	-	91	91
Mehedinți	T. Severin	Școala primară de băieți isr. spaniolă	Școală primară cu progr. statului	34	-	34
Neamț	P. Neamț	Școala prim. de băieți israelită-română	Școală prim. cu progr. proprie	323	-	323
Neamț	Tg. Neamț	Școala prim. de băieți israelită-română „Arnold și C. Veinrauch”	Școală prim. cu progr. statului	210	-	210

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Înscriși		
				B	F	T
Neamț	Tg. Neamț	Școala prim. de fete „R. Goldșmit”	Școală prim. cu progr. proprie	-	32	32
Neamț	Tg. Buhuși	Școala rabinică	Școală secun. cu progr. proprie	72	-	72
Neamț	Tg. Buhuși	Școala prim. de băieți israelită-rom.	Școală prim. cu progr. statului	165	-	165
Neamț	Tg. Buhuși	Șc. prim. mixtă a Fabricii de postav	Școală secun. cu progr. proprie	13	17	30
Prahova	Ploiești	Școala prim. de băieți „Luca Moise”	Școală prim. cu progr. statului	154	-	154
Prahova	Ploiești	Gimnaziul „Luca Moise”	Gimnaziu cu progr. statului	37	-	37
Prahova	Ploiești	Școala prim. de fete a Com. israelite	Școală prim. cu progr. statului	-	112	112
Putna	Focșani	Școala primară de băieți a Comunității israelite	Școală prim. cu progr. statului	216	-	216
Putna	Focșani	Școala prim. de fete a Com. israelite	Școală prim. cu progr. statului	-	177	177
Putna	Odobești	Școala primară mixtă „Cultura”	Școală prim. cu progr. statului	75	24	99
Putna	Panciu	Școala prim. mixtă a Com. israelite	Școală prim. cu progr. proprie	83	74	157
Putna	Tg. Adjud	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	50	48	98
R. Sărat	R. Sărat	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	61	40	101
Roman	Roman	Școala prim. de băieți „Progresul”	Școală prim. cu progr. statului	226	-	226
Roman	Roman	Școala prim. de fete israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	-	178	178
Roman	Roman	Școala de fete „Antoinette Bauer”	Școală prim. cu progr. statului	-	54	54
Suceava	Fălticeni	Școala prim. de băieți israelită-română	Școală prim. cu progr. statului	260	-	260
Suceava	Fălticeni	Școala prim. de fete israelită-rom.	Școală prim. cu progr. statului	-	243	243
Suceava	Fălticeni	Atelierul prof. de lenjerie și croitorie	Școală secun. cu progr. proprie	-	91	91
Suceava	Tg. Lespezi	Școala prim. mixtă a Com. israelite	Școală prim. cu progr. proprie	60	43	103
Tecuci	Tecuci	Școala prim. mixtă israelită-română	Școală prim. cu progr. proprie	80	25	105
Tecuci	Podu Târcului	Școala prim. mixtă „Progresul”	Școală prim. cu progr. statului	38	14	52
Tutova	Bârlad	Școala prim. de băieți a Com. israelite	Școală prim. cu progr. statului	222	-	222

Județ	Comună	Numele școlii	Programa	Înscriși		
				B	F	T
Tutova	Bârlad	Școala de fete israelită română Fondațiunea „Leizer și Ghizela Kaufmann”	Școală prim. cu progr. statului Școală secun. cu progr. statului	-	178	178
Tutova	Tg. Puiești	Școala prim. mixtă israelită- română	Școală prim. cu progr. statului	28	24	52
Vaslui	Vaslui	Școala prim. israelită de fete „Cultura”	Școală prim. cu progr. statului	-	38	38
Vaslui	Vaslui	Școala prim. mixtă „Asei- Tov”	Școală prim. cu progr. statului	90	65	155
Vlașca	Giurgiu	Școala mixtă „Cultura”	Grădiniță de copii Școală prim. cu progr. statului Șc. secun. de fete cu progr. proprie	14 13	15 13	29 26

Statistica învățământului public și particular pe anii școlari 1909-1910; 1910-1911, p. 234-248

246

București, 1910, noiembrie 23. Deputatul G. Diamandy critică discriminările față de evrei în învățământul de stat

„D-lor, vorbind de punctele cardinale ale discuțiunii Mesajului, vreau să vă anunț și o preocupare foarte delicată și spinoasă, *chestiunea evreiască*. Nu este la ordinea zilei, o știu prea bine. Ea va fi însă mâine, poimâine. Chestiunea existentă și, în treacăt, iarăși numai în numele meu personal, cred că ar trebui să facem cel puțin ceea ce fac maghiarii. Ei nu numai că nu îndepărtează pe români de la școalele lor, dar cu sila îi silesc să urmeze școalele maghiare ca să învețe limba lor. La noi s-a făcut contrariul. *Evreii au fost îndepărtați de la școlile românești*, pe motiv că nu erau sume în buget și că erau copii români care nu puteau căpăta instrucția din pricina acestei lipse. Cred că aceasta nu e o rațiune suficientă. Avem nevoie ca în această țară să nu avem străini. E de mare interes pentru noi ca să dăm o soluțiune acestei probleme. Dezlegarea ei nu va primejdiu nici nu va împiedica omogenitatea noastră etnică. Chestiunea evreiască are nevoie să fie tranșată o dată pentru totdeauna.

Rămâne ca să găsiți o soluțiune. Trebuie să dezlegăm chestiunea evreiască ca să nu avem totdeauna îndărătul nostru spectrul ei”.

MO-AD, nr. 7, 25 noiembrie 1910 (ședința din 23 noiembrie 1910), p. 32.

1909-1911. Elevi de religie mozaică în școlile primare, secundare și profesionale ale învățământului particular

Elevii înscriși în școlile primare cu programa statului, repartizați după religie

Anul	Ortodoxi	Catolici	Protestanți	Mozaici	Alte confesiuni	Total
1909/10	2.929	1.021	92	10.626	100	14.768
1910/11	2.993	1.128	94	11.695	121	16.031

Elevi înscriși în școlile secundare și profesionale, după religie

Anul	Ortodoxi			Catolici			Protestanți			Mozaici			Alte confesiuni			Total		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	General
1909/10	1.262	2.135	3.397	93	13	106	2	148	150	656	249	905	20	4	24	2.033	2.549	4.582
1910/11	1.232	2.106	3.338	113	17	130	29	7	36	671	420	1.091	5	9	14	2.050	2.559	4.609

După statistica învățământului public și particular pe anii școlari 1909-1910; 1910-1911..., p. XX.

București, 1911, februarie 9. Măsuri pentru atestarea profesorilor de limba ebraică și religia mozaică

Ordinul Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor

Se aduce la cunoștința generală că, până la promulgarea unei legi a învățământului privat, ministerul a hotărât să se țină examen pentru calificarea provizorie a învățătorilor și a institutorilor de limba ebraică în școalele israelite: azile confesionale și școlile primare.

Se va ține în anul acesta un asemenea examen în București, în localul școlii particulare „Jacob și Carolina Löbel” din strada Mircea Vodă nr. 20, cu începere de la 20 iunie 1911.

Candidații vor trebui să înainteze cererea la minister până la 1 iunie 1911 cel mai târziu; în cerere vor arăta dacă doresc să obțină autorizarea ca învățător de limba ebraică în azilele confesionale sau ca institutor de limba ebraică în școlile primare și își vor da adresa exactă (orașul, strada, nr. sau cătunul, comuna, județul); cererea va purta timbru de 30 de bani.

La cerere se vor anexa următoarele acte:

1. Actul de naștere;

2. Certificatul de studii ce posedă;

3. Actul de domiciliu și de bună purtare, eliberat de primăria comunei unde domiciliază, prin care să se arate timpul de când e stabilit în comună, și că în tot acest timp a avut o conduită bună și nu a exercitat nici o meserie incompatibilă cu misiunea de învățător al copiilor;

4. O recipisă de 10 lei, consemnata la Casa de depuneri, pentru plata comisiei examinatoare.

Programa din care vor fi examinați candidații este cea următoare:

I. Pentru institutori de limba ebraică în școlile primare

a) Limba ebraică

1. Cetirea corectă, conform regulilor gramaticii limbii ebraice.

2. Traducerea în românește a Pentateuhului (cele cinci cărți ale lui Moise), cu explicațiuni gramaticale ale textului ebraic.

Observare. Institutoarele școlilor primare de fete vor putea fi dispensate de examenul la acest obiect, în care caz nu vor putea funcționa la școlile primare de băieți.

3. Traducerea în românește a rugăciunilor din tot anul, împreună cu psalmii liturgici.

Observare. Institutoarele școlilor primare de fete vor dovedi numai că sunt capabile să traducă în românește rugăciunile principale din tot anul, afară de psalmi.

b) Religiunea israelită

I. Decalogul (cele 10 porunci) cu explicațiuni; cele 13 principii de credință după Maimuni; datoriile către Dumnezeu (rugăciunile, zilele sfinte din tot anul și însemnarea lor); datoriile către noi înșine, datoriile către aproapele nostru, către familie, către Patrie, către Suveran.

c) Istoria Biblică.

I. De la facerea lumii până la Macabei, și anume: Patriarhii și urmașii lor; israeliții în robia Egiptului, scăparea lor prin Moise și Aron; cucerirea Palestinei prin Iosua. Judecătorii și mai ales: Barak, Debora, Samson; profeții Eli și Samuil, regii Saul, David și Solomon; împărțirea regatului; profeții Eliia și Elizeu, profetul Isaia și regele Iudeei Iliskiahu; dărâmarea templului dintâiu; profeții Ieremia și Ezekiel; întoarcerea evreilor din Babilonia; Esra și Nehemia, Mordehai și Estera; Makabeii.

II. Pentru învățători de limba ebraică în aziluri confesionale: a) Limba ebraică: 1. Cetirea corectă, conform regulilor gramaticii; 2. Traducerea în românește a rugăciunilor (prescurtate) de dimineață, de după masă și de seară și a binecuvântărilor obișnuite de diferite ocaziuni; b) Religia israelită: I. Numirile și datele sărbătorilor principale din tot anul. c) Istoria Biblică. I. De la facerea lumii și până la moartea lui Moise. d) Limba

română pentru ambele categorii (institutori și învățători). I. Cetire. II. Compuneri. III. Convorbiri.

Nr. 4.482¹

MO- AD, nr. 248, 18 februarie 1911, p. 10301.

¹ Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, prin ordinul nr. 8975/18 ianuarie 1912, comunică următoarele:

„Către domnul S. Albrecht, A.M. Beck

La raportul dv. nr 19 din 1911 avem onoare a vă răspunde că toți institutorii și învățătorii de la școlile primare și azilurile confesionale israelite autorizate de minister să funcționeze în învățământul particular, în baza certificatelor emanate de la rabini, precum și a examenului de limba română depus în fața revizorului școlar respectiv, vor fi scutiți de a mai trece un nou examen, considerându-li-se ca definitive.

Ministru al Instrucțiunii Publice, C.C. Arion”.

249

Alba-Iulia, 1911, iulie 30. Situația școlilor israelite din Oradea

Onorată Președinția Comunității,

Vă comunicăm cum funcționează școlile în anul 1910:

1. Înscrieri: În august 28-29-30 și în septembrie 2-3 a anului 1910, la cursurile regulate la care s-au mai admis înscrieri și pe 4 septembrie, s-au înscris 72 de elevi din care 68 din localitate și 4 elevi din comune. Aceasta s-a putut realiza conform Legii 1908 XLVI. În această perioadă nimeni nu a plătit taxa școlară. Aceste taxe se ridică la 427 coroane. Noi suntem supravegheați de Ministerul Culturii.

2. Rezultatul învățaturii: Din cei 72 elevi se evidențiază un număr de 60 care au terminat cu bine, 24 elevi fiind excepționali, 14 mulțumitor, 12 suficient și 4 premianți.

3. În recreație elevii au liber.

După cum am arătat mai sus, în anul 1910, la 4 septembrie, au început cursurile școlii care au continuat până la data de 19 iunie 1911, învățătorul Kun Henrik a ținut cursuri și în 10, 11, 12 și 15 septembrie după masă, fiind un învățător excepțional; mai departe Altman Iózsef pentru merite deosebite a primit un premiu de 200 coroane, de la Minister.

4. Starea de spirit și sănătatea elevilor: Principalul lucru este comportarea fiecărui elev, având în vedere că pe tot cursul anului nu a fost nici o plângere sau sesizare în legătură cu purtarea lor. Toți au respectat programul școlii în toate privințele, s-a constatat un climat corect.

5. Ajutorarea elevilor săraci: Cu toate că starea materială a școlii nu era prea bună, s-a făcut tot posibilul pentru a cumpăra cărți pentru premii. Au fost îmbrăcați toți elevii săraci și organizația Malbiș din America a ajutat cu 700 coroane pentru a îmbrăca 22 de copii.

6. Premianți: Excelența sa doamna Glück Iohanna a dăruit pentru acest scop 90 coroane, din care 40 coroane pentru clasele 1-2 și 50 coroane pentru clasele 3 și 4. Pentru

cei de la Gimnaziu, dr. Fried Armin și dr. Demény Henrik au donat câte 10 coroane pentru premii. Dr. Fried A. a dăruit școlii 50 de coroane.

7. Vizită la școală: În ziua de 17 mai a vizitat școala excelența sa Nehez Iánoș, inspector general. La inspecție a constatat că toate sunt în regulă. La clasele 1 și 2 conducea Kun Henrik iar Altman Iózsef la clasele 3 și 4. Clasele 5-6 încă nu au fost organizate. Organizarea școlii e la fel și acum ca în anul 1896 când a fost promulgată și aprobată învățarea limbii ebraice.

8. Organizarea și funcționarea școlii: La școală s-au ținut 2 ședințe unde s-au luat 14 hotărâri; s-a primit un număr de 53 cărți de rugăciune.

9. Organizarea școlilor Comunității Israelite: La școala ungurească (Zarda) fetele au fost împărțite în 2 grupe. Lecțiile se țin astfel: 11 ore miercuri și joi. 80 de fete s-au prezentat pentru aceste cursuri. Și cele de la școlile de stat au fost împărțite în două serii. Cl. 1 și 3 conduse de Kun Henrik și 4 și 6 de Altman Iózsef. Acestea vor face două ore pe săptămână ebraica, Fischer Sandor și Duldner Iózsef conduc cele 12 ore săptămânal.

10. Examenul de închidere a anului: La 15 iunie termină fetele de la „Zarda” în prima grupă 16 și în a doua grupă 18 fete. Cei de la Gimnaziu termină pe 21-22 iunie. Din partea orașului a luat parte excelența sa Roska Iózsef. Examenul sunt, din toate punctele de vedere, excepționale. Multă lume se implică și donează pentru bunul mers al școlii. La urmă mai trebuie să amintim chiria pe anul 1907. [...]

Comunicăm rezultatele

Cu respect și dragoste,

Kun Henrik învățător, V. Hartorham, Prim președintele școlii

Alba-Iulia, 1911, 30 iulie

ACIER, Fond Alba Iulia, p. 111-112 f/v.

250

Botoșani, 1911, octombrie 28. Observațiile lui S. Albrecht referitoare la programa școlară¹

No. 10 din 28 octombrie 1911

Domnule Ministru,

Cu ordinul dv. circulară no. 8875-1911 am primit programa analitică tip pentru limba ebraică și germană.

Școlile primare israelito-române sunt școli cu programă proprie întrucât au o programă diferită de cea a statului.

Dacă programa cursului primar e cea oficială, nu e însă același lucru cu programa limbei ebraice și a limbei germane.

Oricum ar fi, însă, programele conform art. 55 din regulamentul școlilor private trebuie să fie analitice și aprobate de Onor. Minister.

Programa limbei ebraice și a limbei germane, unde aceasta din urmă formează obiect de învățământ, variază după loc și împrejurări, căci sunt regiuni și localități în țară unde studiul acestor obiecte formează o parte însemnată din program, pe când în alte părți formează numai un titlu din program, deoarece toată atențiunea e îndreptată numai asupra cursului primar oficial.

Dorința de a avea un bun învățământ în privința limbei ebraice și a limbei germane preocupă toate direcțiunile școlare și nu fără interes ar fi unificarea programei analitice a acestor obiecte, *unificare în linie generală și în principii, căci dezvoltarea ei rămâne a se aplica după localități și împrejurări.*

Școlile au luat cunoștință de programa tip, căci de impunerea ei sau obligativitatea ei nu poate fi vorba, școlile având programele analitice aprobate de onor. Minister în conformitate cu prescripțiunile regulamentului.

Poate fi vorba, deci, numai de o întrunire sau o orientare pentru predarea acestor obiecte de învățământ și, în această privință, am onoare a vă ruga să binevoiți a-mi permite comunicarea celor ce urmează.

Domnule Ministru,

Scopul cursului de limbă ebraică este ca elevii să poată citi și înțelege cu înlesnire scrieri ebraice literare, științifice sau religioase și să fie în stare a se folosi de această limbă în conversațiune și în scris.

Pentru atingerea acestui scop urmează ca limba ebraică să se predea ca *limbă vie* și ca atare întocmirea programei analitice să fie bazată pe aceleași principii pedagogice și didactice ca și cele pentru limbile vii, – franceza și germana – ce se predau în cursul secundar public.

În programa tip, înaintată școlilor, nu s-au avut în vedere aceste cerinți; din contră, s-a procedat în mod invers decât era firesc, căci *manualele didactice trebuie să fie elaborate după o programă analitică* și numai acelea să fie admise, care corespund instrucțiunilor date cu privire la programă precum și scopului urmărit de ea.

«HAMORE» e titlul manualului care a servit în totalitate pentru întocmirea programei, căci toate paginile au fost utilizate, fie la religie, citire, istorie etc. și s-a notat pagină cu pagină, fără a se arăta cel puțin principiile după care s-a elaborat manualul¹.

BAGCDIR, Botoșani, ian-feb. 1912, p. 5-6.

¹ MIPC a trimis școlilor israelito-române programa tip pentru predarea limbii germane, a religiei israelite și a limbii ebraice în aceste școli. În documentul de mai sus, Albrecht își exprimă sugestiile privind predarea acestor obiecte.

Botoșani, 1911, decembrie 18. Opiniile directorului școlii israelito-române cu privire la institutorii de limba ebraică trimise Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor

No. 19 din decembrie 1911

Domnule Ministru,

Am primit ordinul dv. no. 78101 din 16 decembrie 1911 cu privire la examenul din iunie 1912 pentru calificarea institutorilor de limba ebraică din școlile israelite.

Deciziunea cu privire la asemenea examene datează din august 1910 și primul examen a avut loc în luna septembrie a aceluiași an.

În fiecare an direcțiunile școlilor au fost înștiințate despre data, condițiunile de admitere și programa examenului, pentru ca doritorii de a obține autorizațiuni pentru a putea preda limba ebraică în școlile primare israelite să-și înainteze actele necesare și să se prezinte la examen în fața comisiunii instituite de Minister.

Anul acesta, înștiințarea cu privire la acest examen conține, însă, un adaus. *Autorizările acordate acum fără examen prealabil se consideră ca provizorii până la finele anului școlar curent, și asupra acestei dispozițiuni am onoare a vă ruga să binevoiți a-mipermite comunicarea celor ce urmează:*

Domnule Ministru,

Autorizările pentru a putea funcționa ca institutor în școlile primare israelite se acordă în conformitate cu prescripțiunile regulamentului pentru școlile private, decretat cu Înalțul Decret Regal no. 3157 din 28 iunie 1896.

Reproduc articolele speciale din acest regulament cu privire la condițiunile și modul de a se acorda autorizațiunile corpului didactic din școalele particulare și anume:

Art. 8. Profesorii din școlile private trebuie să arate Ministerului studiile ce au făcut, ocupațiunile ce au avut sau mai au, funcțiunile ce au ocupat sau mai ocupă.

Ei trebuie să îndeplinească condițiunile ce se cer de la directori în aliniatele b, c, d și e aln. art. 4, adică să nu fi fost supus la condamnarea judecătorească pentru crimele sau delictele prevăzute în art. 74 al legii învățământului privat; să nu fi fost pedepsit ca profesor public cu pedeapsa suspensiunii sau destituirii; să posede un certificat de bună conduită din partea autorității comunale, unde a locuit în cei din urmă trei ani.

Art. 15. Străinul care vroește să dirigă o școală privată sau să funcționeze într-însa ca profesor, institutor, repetitor, privighietor, maestru, trebuie să adreseze Ministerului instrucțiunii o cerere de autorizare de a-și exercita profesiunea sa, alăturând: actul de naștere; titlurile sale; arătarea locurilor unde a rezidat și profesiunile pe care le-a exercitat.

Această arătare trebuie să fie sprijinită prin certificate date de autoritățile țării căreia aparține postulantul sau autoritățile române și dovedind sinceritatea declarațiunilor sale.

După cum rezultă din articolele citate, petentul trebuie să înainteze actele stipulate și dovezile necesare, iar rezolvirea cererii se face conform art. 16 din regulament.

Ministerul, examinând actele produse, prin o deciziune motivată, va putea acorda autorizarea cerută, a o amâna sau a o respinge. În autorizare se va specifica anume funcțiunile ce poate îndeplini postulantul în învățământul privat.

Deci, autorizația poate fi respinsă, amânată sau acordată, după cum crede de cuviință onor. Minister că petentul întrunește condițiunile cerute de lege și regulament; se înțelege însă că o autorizațiune odată acordată, [rămâne valabilă] afară de cazul când în ea se prevede special într-altfel.

În asemenea condițiuni se găsesc institutorii de limbă ebraică din școlile israelite, căci aceștia s-au conformat tuturor prescripțiunilor prevăzute de regulament; au înaintat actele și certificatele necesare – supunându-se unii, după cererea onor. Minister, la examene înaintea autorităților școlare locale – și au obținut autorizarea specială definitivă de a preda limba ebraică și – în conformitate – ei funcționează de 15-16 ani în învățământul privat (afară de anii înaintea regulamentului din 1896) fără să fi fost stingheriți întru nimic, deoarece s-au conformat cu totul cerințelor regulamentului.

Respectarea drepturilor câștigate, în baza legilor și regulamentelor în vigoare, e aplicabilă și institutorilor de limba ebraică, căci a se considera astăzi toate aceste autorizări acordate până acum fără examen prealabil – când asemenea examen n-a existat (el datează de abia de la septembrie 1910 și ca atare neaplicabil pentru acei autorizați dinainte) – ca provizorie [valabilă – n.n.] numai până la finele anului curent însemnează a se da o lovitură mortală existenței a sute de familii, căci nu examenul de sine e dăunător, deoarece aproape toți institutorii actuali l-ar putea trece cu succes, dar cheltuielile ce necesită deplasarea pentru acest scop întrec mijloacele materiale de care dispun institutorii noștri.

E nevoie absolută, deci, de a se reveni asupra dispozițiunii de a se chema la examen și institutorii de limba ebraică autorizați definitiv înainte de deciziunea din august 1910 cu privire la examenul de calificare, căci aceștia au autorizațiile în regulă și dispozițiunea în chestiune nu poate avea un caracter retroactiv, care ar aduce prejudicii corpului didactic din școlile private.

Domnule Ministru,

Am crezut de a mea datorie de a vă comunica cele de mai sus, pentru ca școlile israelite să nu fie stingherite în mersul lor, prin neliniștea și tulburarea institutorilor de limba ebraică, căci cu drept cuvânt, domnește o dezorientare complectă întrucât autorizațiile speciale și definitive, acordate în conformitate cu legea și regulamentul, sunt atinse prin dispozițiunea luată.

O revenire asupra acestei dispozițiuni, în privința institutorilor care posedă autorizația anterioară dispozițiunii cu privire la examenul de calificare, ar liniști lumea școlară și ar stabili respectarea drepturilor acordate prin legile și regulamentele țării¹.

Director, Scarlat Albrecht

BAGCDIR, ian.-feb. 1912, p. 13-15.

¹ Vezi doc. 252.

București, 1912, ianuarie 18. Prelungirea autorizației de funcționare a institutorilor și învățătorilor evrei, în urma demersurilor întreprinse de M. Beck și Scarlat Albrecht

Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, prin ordinul nr. 8975/18 ianuarie 1912, comunică următoarele:

„Către domnii S. Albrecht și A.M. Beck,

La raportul dv. Nr. 19 din 1911 avem onoare a vă răspunde că toți institutorii și învățătorii de la școlile primare și azilurile confesionale israelitice autorizate de minister să funcționeze în învățământul particular, în baza certificatelor emanate de la rabini, precum și a examenului de limba română depus în fața revizorului școlar respectiv, vor fi scutiți de a mai trece un nou examen, considerându-li-se obținute ca definitive.

Ministru al Instrucțiunii Publice, C.C. Arion”.

„Egalitatea”, seria a II-a, An XXII, nr. 4, 27 ianuarie 1912, p. 30.

Botoșani, 1912, ianuarie-februarie. Inițierea publicării unui Buletin lunar al Asociației Corpului Didactic Israelit

Ce voim?

„Solidaritatea trebuie să ajungă nu numai obârșia oricărei morale, dar și a oricărui așezământ”.

Max Nordau

Situația morală și materială a institutorilor evrei e departe de a corespunde rolului ce trebuie să aibă un învățător în societate și, cu toate eforturile făcute, încă nu s-a reușit a se intra într-un singur mănunchi puternic toată suflarea dascălească din școlile noastre.

Asociația generală a corpului didactic israelit din țară, înjhebată la Congresul din aprilie 1906, a pășit înainte pe spinoasa cale, și fără încetare a propovăduit organizarea întregului corp didactic israelit, pentru a putea ajunge la țelul dorit de toată lumea care pricepe menirea școlii, ca institutorii evrei să aibă considerația unor oameni care îndeplinesc un adevărat sacerdoțiu și munca depusă să fie răsplătită pe cât merită, iar societatea să le fie recunoscătoare și să le procure satisfacția de a fi mulțumiți sufletește.

Oricâtă muncă și oricâtă activitate s-ar fi desfășurat, lipsa însă o trăsătură de unire directă între institutorii și conducătorii școlilor, precum și între organizația celor dintâi și marele public.

Pentru a umple această lacună, pentru atingerea țelului ce urmărim prin organizația noastră, s-a decis apariția lunară a acestei publicații care se va servi *gratuit* tuturor membrilor corpului didactic israelit din țară precum și membrilor comitetelor școlare.

Publicația va răspunde unei necesități, căci va lupta pentru îmbunătățirea situației morale și materiale a institutorilor evrei precum și pentru ridicarea nivelului lor cultural în școală și afară din școală; de asemenea se va ocupa cu toate problemele pedagogice și de educație relativ la școală în general și la școala noastră în special.

Chestiunile de organizare și de solidaritate vor avea locul cuvenit în această publicație, care – *fără nici o plată* – e pusă la dispoziția institutorilor evrei și a publicului evreiesc pentru a reuși să atingem țelul dorit ca corpul nostru educativ să-și îndeplinească cu folos misiunea grea ce-i este încredințată.

Voim ca pentru atingerea scopului ce ne propunem să conlucreze toată lumea, care se interesează și e interesată de bunul mers al școlilor, și deschidem în mod larg tuturor coloanele acestei publicații, pentru ca lumina să pătrundă din și în toate straturile societății noastre.

Mai voim ca, în special, corpul nostru profesoral să înțeleagă, în sfârșit, că așa dezorganizați nu propășim și organizarea noastră trebuie să fie unică, solidă și puternică.

Avem speranțe mari și depinde de institutorii noștri ca speranța să nu fie deșartă.

La lucru, deci!

Director: Scarlat Albrecht, Botoșani

BAGCDIR, Botoșani, ian.-febr. 1912, p. 1-2.

254

București, 1912, iulie. Conducerea Societății „Lumina” solicită Societății „Sacra” un alt local pentru școala ce o patronează

Domnule președinte,

Vă e desigur cunoscut că în Calea Griviței există de 8 ani o școală de fete „Lumina”, unică școală israelită de fete din întreg raionul Grivița – Victoria.

Această școală, față de mijloacele de care dispune, a dat în fiecare an un număr destul de frumos de absolvente și a fost o adevărată binecuvântare pentru populația nevoiașă din acest raion, care nu poate și nu vrea să-și dea copilele la școlile evanghelice și catolice, unde știți și d-voastră că se urmărește în primul loc înstrăinarea lor de la datina strămoșească, de la neam și credință și chiar de la părinții lor.

Ținând mult să dăm copiilor noștri puțința de a căpăta o educație evreiască, am făcut toate eforturile și sacrificiile posibile și mulțumită concursului pe care ni l-au dat membrii Societății „Lumina” – societate care are tocmai scopul de a întreține această școală – am reușit să întreținem în tot acest timp școala noastră de fete „Lumina”.

Din nenorocire însă, localul în care avem școala noastră e vechi și dărăpănat și amenință cu ruina, și Ministerul, cu ordinul nr. 25424 din 20 iunie, nu ne mai permite să redeschidem școala în vechiul ei local.

Negăsind nici în raionul nostru, nici în împrejurimi un local potrivit pentru școală, și gândindu-ne că ar fi păcat ca atâtea copile nevoiașe să rămână fără urmă de învățătură, ne-am hotărât să facem un ultim demers pe lângă societatea d-voastră, care dă atâta atenție și face atâtea sacrificii pentru școala evreiască, și să vă rugăm să interveniți cu autoritatea d-voastră care trebuie să fie luată în seamă și să obțineți să ni se dea pentru un an-doi, sub orice formă veți găsi că-i mai bine, localul din str. Sevastopol unde a fost Școala Comercială și care acum e deșert.

Vom fi fericiți dacă demersul nostru nu va fi zadarnic și dacă ne veți pune în situația să ne putem face și în viitor datoria față de școala evreiască.

Știm că veți face tot ce e în putință ca să întindeți o mână de ajutor unei școli evreiești care vrea să continue să trăiască spre folosul celor însetați după lumină, de aceea vă și mulțumim dinainte și vă asigurăm că gândurile de binecuvântare, cu care micii copilași își vor îndrepta în recunoștință privirile spre d-voastră, vor atrage asupra marei dumneavoastră opere educative și umanitare binecuvântarea cerească.

Așteptăm cu încredere hotărârea dumneavoastră și vă transmitem o frățească salutare.

Pentru societatea „Lumina”.

Urmează un număr de 24 semnături

D-sale domnului președinte al Societății „Sacra”

ACIER, Fond II, ds. 161, f. 12-13.

255

Iași, 1913, februarie 13. Membrii corpului didactic al școlii primare israelito-române „Cultura”

Societatea „Cultura” Iași
Direcțiunea Școalelor

13 februarie 1913, Iași

Tabloul

Corpului didactic al Școlii primare israelito-române „Cultura” – pe anul 1912-1913

Nr. crt. / Numele și prenumele	Autorizat cu adresa onor. Minister	Data autorizațiunei	Pentru obiecte de învățământ
1. Voișel Aristia	B. 4219	17 mai 1897	Româna
2. Vinograschi Maria	B. 4219	17 mai 1897	Româna
3. Enghel Clara	A. 66056	9 decembrie 1906	Româna
4. Phermer D. Herși	A. 77730	26 noiembrie 1909	Româna și subdirector

Nr. crt. / Numele și prenumele	Autorizat cu adresa onor. Minister	Data autorizațiunei	Pentru obiecte de învățământ
5. Goldencron Ilie	B. 4219	17 mai 1897	Ebraica
6. Guttman Iacob	B. 41722	1 septembrie 1906	Ebraica
7. Elischka A.	G. 45834	8 iulie 1911	Ebraica
8. Glanzer I.	B. 3783	5 aprilie 1902	Ebraica
9. Maria Iancu	B. 79849	2 noiembrie 1899	Germana
10. Dobreanu Dr.	B. 58330	10 ianuarie 1904	Gimnastica și cântul

Director, (ss.) I. Popper

Autorizat cu adresa onor. Minister Seria G. Biroul A. din septembrie 1908¹.

AIN Iași, Fond Sc. Primară „Cultura”, ds. 1/1913-1920, f. 174.

Pe document rezoluția: 13. II. 1913 „Se aprobă personalul propus. Director, (ss.) Indescifrabil”.

¹ La 4 aprilie 1913, Centrala J.C.A. din Paris comunica conducerii acestei școli că în urma solicitării ce i s-a adresat a trimis o subvenție în valoare de 400 de franci pentru trimestrul III al anului. (*Ibidem*, f. 161.)

256

București, 1913. Memoriu înaintat Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor de către Mina Cusiner privind perspectivele învățământului particular (fragmente)

Domnule Ministru,

Este foarte îmbucurător pentru institutorii particulari faptul că recrutarea corpului didactic particular, pregătirea sa specială, situația sa materială și întreaga reorganizare pedagogică a învățământului privat sunt astăzi obiectul preocupărilor dv. Dar, pe cât de îmbucurător este faptul relevat mai sus, pe atât de onorantă și prețioasă este pentru institutorii particulari dispozițiunea dv. de a se cerceta și părerile lor asupra nevoilor școlii particulare, pentru ca reorganizarea ei să se poată face pe baza unor date precise, concrete și concludente [...]

Într-adevăr, domnule Ministru, abia în 1909, sub ministeriatul regretatului Spiru Haret, organele de control ale învățământului au început o acțiune pentru perfecționarea didactică a institutorilor particulari, instituind și pentru acești institutori conferințe generale și în 1911, sub ministeriatul domnului C.C. Arion, s-a îmbrățișat pentru prima oară, pe lângă ideea importantă a conlucrării la perfecționarea didactică a institutorilor particulari,

frumoasa și nobila idee a înfrățirii tuturor elementelor, care lucrează în ogrorul educațiunii naționale, hotărându-se participarea institutorilor particulari la conferințele generale ale institutorilor publici.

Mulțumită acestor două dispozițiuni relevate mai sus și prin care e concretizată toată sollicitudinea pe care autoritatea școlară superioară a arătat-o până în prezent școlilor particulare, s-a început, ce e drept, și pentru institutorii acestor școli era unei vieți profesionale mai demne, mai intense, mai înalte și mai frumoase. Chestiunea reorganizării învățământului particular este însă tot nerezolvată, căci problemele acestui învățământ sunt multiple și complexe.

Îmi voi permite a indica, în acest memoriu, toate acele probleme, fiindcă văd că dv. acordați astăzi o deosebită atenție chestiunii reorganizării învățământului particular [...]

I. Recrutarea institutorilor particulari

De la intrarea în vigoare a regulamentului pentru școlile private, nimeni n-a mai putut funcționa ca institutor particular, decât în urma unei prealabile autorizații din partea onor. Minister al Instrucțiunii; iar această autorizație se acorda -- în ceea ce privește predarea l. române -- pe baza unui act de moralitate și a certificatului de absolvire a unui liceu ori a unui gimnaziu. De la 1896, deci, institutorii școlilor particulare au fost angajați pe baza unui testimoniu de cultură generală și de moralitate.

Acest mod de recrutare a corpului didactic însemna un pas înainte pe tărâmul asigurării bunului mers al școlilor particulare, căci printr-însul s-a opus un obstacol serios non-valorilor, care aspirau uneori să pătrundă în aceste școli. Dar, dacă prin dispozițiunile regulamentului din 1896, privitoare la recrutarea corpului didactic, s-a opus un obstacol serios culturii insuficiente și imoralității, care băteau câteodată la porțile institutoratului particular, trebuie să relevăm că acele dispozițiuni nu întrupau decât forma incoativă¹ a soluțiunii ce trebuia dată importantei probleme a recrutării corpului didactic particular. Soluțiunea, care să fie sinteza tuturor măsurilor necesare pentru asigurarea unei bune și echitabile recrutări a corpului didactic particular, ne lipsește încă, și lipsa ei cauzează neajunsuri care nu pot fi decât piedici serioase în mersul evolutiv al instituțiilor noastre școlare particulare.

Regulamentul din 1896 nu conține nici o dispoziție referitoare la diferențierea gradului de aptitudine pedagogică al acelor care vor obține autorizațiunea de a funcționa în școlile particulare și de aceea, în aceste școli, locurile cele mai bune n-au fost întotdeauna date elementelor celor mai capabile; meritele reale au fost adesea nesocotite; angajarea s-a făcut și se face pe temeiul recomandărilor²; protecția a fost și este adesea un argument mai elocvent pentru admiterea unui candidat, decât cea mai puternică chezășie de aptitudine pedagogică, de zel și de conduită ireproșabilă; iar directoratul s-a încredințat și se mai încredințează încă, pe alocuri, unor debutanți în cariera didactică. Ne aflăm, deci, în fața unei serii de neajunsuri, pe care autoritatea școlară superioară și unele comitete școlare nu le-au avut până în prezent în vedere, dar care pot paraliza impulsul pentru perfecționarea didactică și implicit și orice acțiune pentru ridicarea învățământului particular. Fiindcă evitarea acestor neajunsuri ar putea fi pierdută din vedere și la alcătuirea noii legi și fiindcă de astă dată autoritatea școlară superioară ține să cunoască toate nevoile învățământului particular, de aceea îmi voi permite a arăta, în acest memoriu, care ar fi măsurile necesare pentru evitarea neajunsurilor relevate mai sus și pentru echitabila realizare a tendinței noului proiect de lege, de a se cere candidaților la institutoratul particular și garanții de cultură profesională.

1. Practica, de până acum, în învățământ, fie ea chiar de un an, să constituie un drept, pentru ca autorizația obținută să fie definitivă, dat fiind că tot ceea ce este pedagogie practică – organizare, procedee – se poate dobândi cu prilejul conducerii unei clase, dacă cineva are bunăvoință și perseverență. *Un an de practică prețuiește mai mult decât 10 ani de filozofie de pe catedră.* („Die Praxis der Volksschule” de Dr. Kehr).

2. În viitor, certificatul de absolvire a unui liceu ori a unei școli secundare să fie titluri suficiente pentru obținerea unei autorizații provizorii de a funcționa în învățământul particular primar, iar autorizațiunea definitivă să se acorde pe baza absolvirii unor cursuri de psihologie infantilă, de pedagogie teoretică, de didactică generală și de igienă școlară (dacă se va adopta importanta și judicioasa propunere a domnului inspector Juarez Movilă, de a se înființa cursuri de pregătire specială pentru candidații la institutoratul particular), ori pe baza unor inspecțiuni speciale, făcute candidaților în al doilea an al funcționării lor, inspecțiuni la care să se aibă în vedere constatarea inspectorului școlar. O. Pavette: „que ce n'est qu'après plusieurs années d'expérience qu'on arrive à faire une leçon bien appropriée à l'âge et au degré de développement de l'intelligence des élèves”.

3. Autorizația de director ori de directoare de școală particulară primară să se acorde pe baza unei practici de 5 ani, în învățământul particular primar.

4. Străinii născuți în țară [evreii – n.n.] să aibă dreptul de a funcționa ca institutor de limba română în orice școală primară particulară, de orice categorie ar fi ea. Prin aceasta s-ar aboli dispoziția vexatorie, luată de câțiva ani încoace, de a se menționa în autorizațiile acordate evreilor *că li se acordă autorizațiunea de a funcționa în școli primare israelite, iar nu în orice școală primară particulară din țară, cum se spunea în autorizațiunile acordate imediat după intrarea în vigoare a regulamentului din 1896.* Veți recunoaște, desigur, domnule ministru, că străinul care a absolvit studiile unui liceu român are absolut aceleași cunoștințe ca și absolventul român al aceluiași liceu, că profesorii liceului n-au făcut cursuri speciale pentru elevii români și altele pentru elevii străini, că acești din urmă elevi, care s-au adăpat la bogatul izvor al cugetării românești, cărora profesorii români le-au vorbit cu căldură și cu entuziasm de vitejia românească, de cultura românească și de frumusețile limbii românești, nu pot să nu cugete și să nu simtă și ei românește și că ar fi ilegal și nedrept ca să se mai continue a închide porțile institutoratului particular străinilor care au făcut studiile în această țară. Veți recunoaște, desigur, de asemenea, domnule ministru, că bunătatea, tăria de caracter, răbdarea, regularitatea, zelul, energia, perseverența, moralitatea, dragostea pentru copii și atâtea alte calități, care denotă vocația pentru institutorat, nu sunt și nu pot fi nici patrimoniul, nici monopolul unor anumite națiuni; că pot exista în sufletul unui evreu ca și în sufletul unui francez și ca și în sufletul unui român și că ar fi să se piardă multe forțe capabile, dacă nu s-ar aboli dispoziția ilegală, relevantă mai sus, prin care se ridică o barieră artificială între oameni care au aceleași merite și aceleași titluri.

5. Când vor fi mai mulți candidați pentru un post de institutor, atunci postul să se dea printr-un concurs ținut înaintea unei comisiuni, care să fie compusă din membri ai corpului didactic al școlii, dintr-un delegat al comitetului școlar (când ar fi vorba de o școală israelită) și prezidate de directorul școlii; iar dacă candidații vor fi absolvenți ai cursului pentru institutorii particulari (admițând că se va înființa un asemenea curs), atunci să se dea de preferință aceluia care vor avea note mai bune în certificatele lor de aptitudine pedagogică.

Când vor fi mai mulți candidați pentru un post de director al unei școli primare particulare, atunci să se ceară avizul inspectoratului școlar asupra gradului de merit al

fiecărui candidat. (Candidații pentru directorat, având o practică de 5 ani în învățământ, vor fi cunoscuți de către inspectorul școlar.)

Astfel, institutorii din școlile comunităților și ale societăților filantropice ar avea în directorul școlii un coleg care a dat dovadă de știință și de aptitudine pedagogică, un coleg care și-a asigurat o situație mai bună ca a lor, în virtutea meritelor sale, un coleg pe care ei l-ar înconjura în mod sincer cu o atmosferă de deferență, căci adevărata autoritate morală e sinonimă cu superioritatea necontestată și incontestabilă.

Cred, domnule ministru, că corolarul prețios al unor dispozițiuni, în sensul măsurilor propuse mai sus, ar fi, negreșit, ridicarea valorii morale și profesionale a institutorilor particulari, căci stabilindu-se mai multă echitate în numirea acestora s-ar mări dragostea și interesul lor pentru desăvârșirea culturii profesionale. Învățământul particular ar fi în întregul său la înălțimea dorită de autoritatea școlară, de societate și de institutor.

II. Situația morală și materială a institutorilor particulari

[...] La institutorul școlilor particulare, numărul anilor de serviciu e în raport indirect cu acela al avantajelor. Institutorul particular n-are înaintea sa nici o perspectivă de înaintare, ba încă, el e adesea osândit la spectacolul trist al unei vieți nomade, servind azi într-o școală, mâine într-alta; azi într-un târgușor, mâine într-altul. El, dacă-i activ, devotat, apt și obține în clasa sa rezultate demne de elogi, e pus pe picior de egalitate cu institutorul mediocru și cu cel slab. Lui nu i se dă un salariu cu care să poată trăi o viață demnă de chemarea sa și de aceea e silit ca, după ce a inspirat 6 ore aerul viciat al clasei, să mai muncească încă 4-5 ore, dând meditații.

Această muncă suplimentară îi ruinează fizicul și-i răpește și timpul necesar pentru a se ține în curent cu ceea ce se petrece în lumea cugetării. Situațiunea corpului didactic particular este deci, în general, deplorabilă și ea se datorează, în parte, și mai ales sub raportul nestabilității, faptului că autoritatea școlară superioară nu s-a interesat niciodată asupra motivelor prea deselor înlocuiri ale institutorilor din unele școli particulare [...]

III. Controlul în învățământul particular primar

...Deși rolul organelor de control ale învățământului este atât de important pentru evoluția acestuia, totuși, abia în 1896, s-au creat câteva posturi de inspector ai învățământului particular. Sporirea numărului personalului de control al școlilor particulare s-a făcut abia acum 4-5 ani, așa că inspectarea regulată a acestor școli se face de un timp foarte scurt. La început, s-a întâmplat, ce e drept, ca inspectorii școlari să constate în unele școli particulare neregularități, lipsuri, o organizație pedagogică defectuoasă și procedee învechite dar, în același timp, câte exemple de aptitudine pedagogică, de devotament în împlinirea datoriei și de activitate rodnică n-au întâmpinat domniile lor în multe alte școli particulare³!

Din nefericire au fost momente în care numai constatările defavorabile au fost luate drept punct de reper în aprecierea generală asupra învățământului particular și de aceea s-a pornit, la începutul acțiunii de control, la generalizarea că acest învățământ lasă foarte mult de dorit și s-a făcut un aspru rechizitoriu tuturor școlilor particulare. Mai mult încă: mediul în care lucrează institutorii particulari, remunerația aproape derizorie a unora dintre acești institutori, lipsa materialului didactic în școlile în care lucrau ei, nestabilitatea și atâtea alte cauze multiple ale scăderilor constante în acele școli n-au fost luate în considerare în formularea aprecierilor asupra învățământului particular și, în locul tuturor acestor cauze ale scăderilor constatate, s-a invocat una singură, „lipsa unei pregătiri speciale a corpului didactic particular”; iar ca remediu s-a propus recrutarea unui corp didactic cu pregătire

specială. S-a propus, deci, ostracismul în contra atâtor și atâtor elemente capabile, fiindcă alături de dânsle s-au găsit și unele elemente slabe, care nici dânsle nu meritau, ca primă măsură represivă, excluderea. Dar niște persoane luminate și juste, ca inspectorii școlari, nu s-au putut opri mult timp la o soluție nedreaptă. În curând, s-a observat un reviriment în opiniile lor și acest reviriment era datorat numeroaselor și minuțioaselor inspecții făcute ulterior și cu prilejul cărora domnii inspectorii s-au putut convinge că mulți dintre institutorii particulari au o mare doză de bunăvoință și pricepere didactică. S-au studiat, apoi, unele din nevoile școlilor particulare, și s-a relevat faptul că onor. Minister *nu dăduse prețiosul și indispensabilul său concurs operei de perfecționare didactică a institutorilor particulari și fostul inspector școlar, domnul G. Simionescu, a propus, pentru prima oară în 1909, organizarea unor conferințe generale ale corpului didactic particular primar. De astă dată se recomandase unul din adevăratele și echitabilele mijloace eficiente pentru ridicarea învățământului particular, căci conferințele generale au fost pentru institutori, după cum spunea regretatul Ștefan Michăilescu, „o adevărată școală, în care s-au desfășurat multe și varii cunoștințe, în care a domnit un schimb de idei; unde fiecare dascăl a lăsat multe din defectele și nedumeririle sale didactice, pentru a se întoarce la lucru mai curajos. S-a alimentat, pentru prima oară, la fiecare dascăl particular, îndemnul de a-și ameliora metoda; procedeele învechite au dispărut în multe din școlile în care se mai făcea uz de dânsle; metoda activă le-a luat locul și, în curând, s-a simțit, aproape în toate școlile particulare, un adevărat progres, la a cărui realizare au conlucrat toți institutorii, sub conducerea inteligentă a inspectorului școlar”.*

Trecuseră numai doi ani de când autoritatea școlară superioară începuse să conlucreze și la perfecționarea didactică a institutorilor particulari și rezultatele au fost excelente, căci același inspector, care, în decembrie 1908, făcuse un aspru rechizitoriu învățământului particular primar, a putut vorbi în 1910 (cu prilejul cuvântării rostite la deschiderea conferințelor generale) în mod elogios despre institutorii particulari; iar în 1911, a putut arăta, într-un articol publicat în „Revista Generală a Învățământului” că „sunt școli românești și israelite, care pregătesc elevi cu cunoștințe temeinice”. Tot în 1911, cu prilejul deschiderii conferințelor generale, fostul inspector școlar, domnul G. Grozescu, ne-a făcut onoarea de a declara, în fața institutorilor de la școlile statului, că a găsit printre institutorii particulari multe elemente capabile. Părerile d-lor G. Simionescu și Grozescu, relevate mai sus, și aprecierile favorabile cu care d-na inspectoare E. Cordoneanu și d. inspector Juarez Movilă onorează de asemenea munca și talentul multora dintre institutorii particulari învederează ce înrăurire binefăcătoare a avut asupra acestora conlucrarea autorității școlare la perfecționarea lor didactică și sunt cea mai puternică cheazășie a muncii raționale ce se poate aștepta în viitor de la corpul didactic particular.

Ele îi dau acestuia, cred, dreptul de a aspira la o solitudine mai largă din partea autorității școlare superioare, solitudine care s-ar putea manifesta prin stabilirea unei modalități în promoțiunea oficială a elevilor, prin luarea unor măsuri pentru asigurarea stabilității institutorilor și prin stimularea zelului acestora prin acordarea unor distincții. Aceste două din urmă chestiuni sunt de o mare însemnătate pentru asigurarea bunului mers al învățământului particular [...]

Concluzii

Cât timp școlile statului au fost încăpătoare pentru toți copiii, școlile particulare au fost un lux; astăzi, însă, aproape toate aceste școli sunt indispensabile. Dacă în contra câtorva dintr-însele s-au ivit, acum câțiva ani, prin presă, plângeri din partea unor părinți,

care arătau că acele școli n-au altă rațiune de a fi decât prozelitismul religios și că ele însuși copiilor, în secolul al 20-lea, idealul teocratic din evul mediu, apoi nu este mai puțin adevărat că cele mai multe din școlile particulare, și mai ales cele filantropice, sunt un puternic auxiliar al statului, în opera de educație populară. Și, fiindcă existența acestor școli este indispensabilă, de aceea cred că autoritatea școlară superioară ar trebui să aibă o deosebită sollicitudine pentru factorii chemați a da corp și viață învățământului particular.

Nu-i nimic mai legitim, mai rațional, și mai firesc decât ca statul să vegheze, în numele drepturilor copiilor, ca conducerea unei clase să fie întotdeauna și pretutindeni încredințată unei persoane apte, dar, în același timp, nu s-ar putea îndeajuns respecta principiul libertății învățământului și a individului, dacă statul n-ar oferi, în mod liberal, tuturor fiilor acestei țări care simt tragere de inimă pentru institutorat, mijlocul de a învăța arta delicată de a instrui și educa. Cred, deci, de o utilitate incontestabilă înființarea unor cursuri de psihologie infantilă, de igienă școlară, de pedagogie teoretică și de didactică generală și specială, pentru candidații la institutoratul particular.

În rezumat, îmi permit a releva că noua lege a învățământului particular, ale cărei dispoziții nu vor fi desigur decât niște concepții sociale pornite din grija serioasă pentru progresul învățământului particular, va trebui să aibă în vedere, pe lângă cultura profesională a institutorilor particulari, chestia ameliorării situației materiale a acestor institutori; largirea acțiunii de control prin instituirea unor delegații pedagogice; stimularea zelului prin recompensarea institutorilor merituoși, suprimarea examenelor și stabilirea unei modalități echitabile pentru promoțiunea oficială a tuturor elevilor buni; uniformizarea orarelor (în ceea ce privește numărul orelor) și a programelor analitice în școlile de aceeași categorie; hotărârea de a se preda în cl. I-a, în afară de limba română, o singură limbă străină; complectarea Consiliului general al instrucțiunii cu o secțiune a învățământului particular și respectarea autorizațiilor acordate, până azi, avându-se în vedere că și în învățământul public mai sunt încă azi mulți institutori nenormaliști, dar cu toate acestea foarte distinși și că, prin mijlocul conferințelor generale și cu ajutorul lucrărilor de valoare ale ilustrațiilor pedagogice românești și ale multor institutori publici, puținii institutori particulari care nu sunt încă în curent cu noile metode își vor putea însuși, pe cale autodidactică, cultura profesională de care au nevoie. În aceste condiții, noua lege ar putea negreșit fi un zid în contra nedreptății, ar apăra drepturile copiilor și ale institutorilor, ar corespunde efortului binelui, ar evita toate cauzele scăderilor, ce mai există, pe ici, pe colo, în învățământul particular și ar contribui, în mod eficace, la înălțarea acestuia, căci: *Sublata causa, tollitur effectus* (dacă se suprime cauza, dispăre efectul).

Mina Cusiner
Directorul Școlii „Instrucțiunea”

„Egalitatea”, Anul XXIII, nr. 8, 22 februarie 1913, p. 58-59; nr. 9, 1 martie 1913; nr. 10, 8 martie 1913, p. 74 și nr. 11, 15 mai 1913.

¹ Incoativ = începutul unei acțiuni.

² Numai în câteva școli israelito-române s-a admis la angajarea corpului didactic calea probantă și echitabilă a concursurilor.

³ Vezi doc. 283.

București, 1913. Școala de meserii „Ciocanul”

Darea de seamă pe anul școlar 1912-1913¹

Școala de meserii „Ciocanul” este o instituție care stă sub îngrijirea Societății „Ciocanul” din București și e condusă de un director.

Mijloacele de existență sunt acoperite de cotizațiile lunare ale membrilor numitei societăți, de o subvenție anuală a societății JCA și din produsul lucrărilor elevilor.

Scopul ei este de a înlesni tinerilor care vor să îmbrățișeze cariera meseriei mijloacele de a aprofunda atât partea practică cât și cea teoretică a meseriei pe care și-au ales-o. Pentru acest scop școala are următoarele secțiuni: a) Secția mecanică cu toate ramurile ei (mașini, automobile etc.); b) Secția lăcătușerie simplă și de artă; c) Secția tinichigeriei (cuprinzând instalațiunile, sudajul etc.); d) Secția electrotehnică². Durata studiului este de 4 ani pentru toate secțiunile. Anul școlar începe la 1 septembrie și se termină la 30 iunie. În timpul vacanței sunt suspendate numai cursurile teoretice, nu însă și cele practice. În acest timp se admite elevilor un concediu de 14 zile pentru a-și vedea părinții.

Condițiunile de admitere: a) Vârsta de 14 ani împlinită. b) Să fie absolvent a 4 clase primare. c) Să fie sănătos. Taxele școlare sunt: Taxa anuală de înscriere lei 36; Taxa anuală pentru internat lei 500. În caz de paupertate dovedită această sumă se poate reduce în urma hotărârii comitetului școlar. Orfanii se admit gratuit.

Orarul școlaeli. Vara de la 6-12 a.m. și de la 1½-6 p.m.

Iarna de la 7½-12 a.m. și de la 1-6 p.m.

Obiectele de studiu. Mecanica teoretică, Germana (ing. P. Aurescu), Fizica și Tehnologia (I. Mozis), Electrotehnica (I. Mozis), Matematica și Geometria (H. Iacob), Contabilitatea (I. Nathan), Istoria evreilor (conferințe H. Carp), Higiena (dr. B. Marcus), Desenul (ing. P. Aurescu), Gimnastica (H. Weissmann), Româna, Istoria, Geografia (dr. B. Kanner), Muzica (I. Goldenberg).

Regulamentul atelierului. 1. Elevii sunt datori a se supune imediat ordinelor șefilor de ateliere. 2. Intrarea și ieșirea din ateliere sunt anunțate prin semnale de goarnă. Orice întârziere sau lipsă din ateliere va fi imediat pedepsită de către șeful de atelier. 3. Este interzis vizitarea atelierelor fără voia direcțiunei. 4. Fiecare elev trebuie să țină curat locul lui de lucru și sculele în cea mai mare ordine. 5. Pentru stricăciuni cauzate sculelor sau mașinilor precum și pentru pierderea lor e responsabil elevul. 6. Este interzis a mânca în ateliere. 7. În timpul cât nu se lucrează este cu totul interzis elevilor a rămâne în ateliere. 8. Pentru orice stricăciuni cauzate școlaeli de către elevi sunt răspunzători părinții [...]

Școala primind anul acesta un număr foarte mare de lucrări variate, elevii au avut ocazia de a-și dezvolta aptitudinile lor. Cele trei secții au fost complect ocupate, s-a executat la secția mecanică: reparații de motoare și piese de mașini; la secția lăcătușerie: porți, grilaje, balcoane; la secția de tinichigerie: diferite ornamente în zinc, aramă și alamă^{3,4}.

„Școala de meserii «CIOCANUL»”, *Raport anual 1912-1913, București, Tip. „Progresul”, 1913, p. 10-20.*

¹ Școala, prima de acest tip în România, a luat ființă în 1899, din inițiativa unui om generos, ing. Adolf Salomon. Din cauza dificultăților financiare și-a întrerupt cursurile în 1906, școala reluându-și activitatea în 1909. Este nevoită să-și închidă porțile în 1917, în condițiile ocupației militare germane, care a avut ca urmare distrugerea unor clădiri, ateliere etc.

După încetarea războiului își reia activitatea, pe care o continuă până în 1940, când este închisă prin măsurile antonesciene. Redeschisă pentru o scurtă perioadă, 1944-1948, este desființată ca urmare a aplicării reformei învățământului introduse de regimul comunist.

² Ulterior această secție a fost divizată în: electrică și instalații de încălzire.

³ Comitetele de conducere ale școlii: 1909-1910. Președinte, Adolf Salomon; vicepreședinte, dr. Bauberger, casier, A. Kandel; secretar, ing. Maximilian Marcus; cenzori, Emil Hornstein, Leopold Abramovici; Membri: B. Lichtenthal, E. Prager, I.P. Wexler, arhitect Goldmann, Ely Bercovici, D. Schäffer, I. Berman; Delegatul Soc. ICA Is. Astruc. Delegații Comunității Templului Coral: B. Bercovici, Oscar Staadecker, Alb. Weiss; Delegatul Soc. Sacra, Ios. Silbermann. Directorul școlii, Ing. P. Aureescu. (*Ibidem*, 1909-1910, Tip. Horia Carp et Marinescu, p. 2.)

1912-1913. Președinte, Adolf Salomon; vicepreședinte, D. Schäffer; casier, A. Kandel; secretar, ing. Maximilian Marcus; cenzor, Emil Hornstein; membri: Leopold Abramovici, B. Lichtenthal, E. Prager, I.P. Wexler, arhitect Goldmann, Ely Bercovici, I. Klapper, dr. B. Kanner; delegat Soc. ICA Is. Astruc; Delegații Templului Coral: B. Bercovici, Oscar Staadecker, Albert Weiss; delegatul Soc. Sacra, Ios. Silbermann. Directorul școliei, Ing. P. Aureescu. (*Ibidem*, 1912-1913, Tip. „Progresul” p. 2.)

1916-1917. Școala era condusă de un comitet, alcătuit din Adolf Salomon, președinte; D. Schäffer, vicepreședinte; A. Kandel, casier; ing. Maximilian Marcus, secretar; Leopold Abramovici și Emil Hornstein, cenzori; Ely Bercovici, arhitect Goldmann, I. Klapper, dr. B. Kanner, B. Lichtenthal și I. P. Wexler, membri; Is. Astruc, delegatul Soc. ICA; B. Bercovici, Oscar Staadecker și Albert Weiss, delegații Templului Coral; Ios. Silbermann, delegatul Societății Sacra. (M. Schweig, *op. cit.* p. 107.)

⁴ Școala se bucura de o apreciere favorabilă atât în țară cât și în străinătate. Astfel: Șeful Serviciului Industriei din Ministerul Domeniilor, C.R. Mircea, făcând o inspecție la 30 august 1902, conchidea „Am vizitat școala de meserii cu multă plăcere, am constatat că este organizată pe baze cât se poate de serioase, că se lucrează în ateliere cu multă îngrijire, că există o mare disciplină printre elevi, ceea ce face onoare conducătorilor școlii”.

Unii vizitatori din străinătate consemnau impresiile lor asupra activității școliei. Dăm asemenea declarații: Maior Ewans Gordon, Membru al Parlamentului Marii Britanii: „Am fost satisfăcut peste măsură că am putut inspecta această admirabilă școală și pot din inimă să felicit pe toți acei ce au creat-o, atât pentru conducerea ei, cât și pentru rezultatele obținute”.

James Reynolds din New York: „Am fost mult impresionat de lucrul ce au efectuat băieții cu atâta energie și cu entuziasmul lor de muncă. Astfel de forțe se caută pretutindena”.

Dr. Hugo Ganz în cartea „Reiseskizzen aus Rumänien” din 1903, relatând impresiile sale despre școala „Ciocanul”, scria: „Dепarte de centru, la mahala, în cartierul evreilor celor mai săraci, se înalță în dosul unui zid și al unei livezi întinse, care servește ca loc de exercițiu, 2 edificii compuse din mai multe caturi: atelierele și locașul de școală «Ciocanul». Intrăm în ateliere. Suntem primiți de sunete puernice de ciocan. Tineri vânjoși în etate de 14-17 ani lucrează la lăcătușerie”.

I. Astruc, reprezentantul AIU, comunica următoarele lui Adolf Salomon, președintele Comitetului de conducere: „Cu plăcere aduc la cunoștința dv., că în ședința de la 29 septembrie [1904] Comitetul Central al AIU, în considerațiunea remarcabilelor sfortări ce dezvoltă spre a răspândi dorul meșteșugurilor manuale printre populațiunea israelită lipsită de mijloace din București și, ca consecința măgulitoarei impresiuni dobândite de dl. Sylvain Benedict, secretarul adjunct al zisului Comitet, cu ocaziunea ultimei sale vizite făcute școliei «Ciocanul», a decis de a plasa la această instituțiune 15 elevi dintre cei mai buni recrutați printre școlile din Orient. Comitetul Central vă acordă în schimb o subvențiune anuală de 6.000 franci pentru întreținerea acestor 15 elevi”. („Raport asupra mersului activității școlii de meserii «Ciocanul», București, 1904-1905, Institutul de arte grafice „Carol Göbl Ssor Ion St. Rasidescu”, 1905, p. 28-30.)

București, 1914, aprilie 8. Congresul de constituire a Asociației Generale a Instituturilor Evrei¹

Cuvântul rabinului dr. J. Niemirower

...Domniile voastre căutați a îmbogăți spiritualicește și pe copilul cel mai sărac, și ceea ce tindeți acuma prin organizarea voastră este de a înălța stima pe care profesoria o merită. Trebuie să spun, spre lauda sefardimilor, că la evreii spanioli orice învățător, melamed, a fost intitulat haham, înțelept, și respectat ca atare. Respectul pentru institutorul evreu mă face nu numai ca eu să vă transmit salutul meu colegial, ci și președintele comitetului școlar. Mult s-a spus și se va spune despre ceea ce, pe lângă scopurile practice ale asociației voastre, trebuie să formeze lumea ideală a institutorului evreu. Dați-mi voie să vă zic aci, unde cultivăm ideea renașterii epocii spaniole, că și în activitatea voastră trebuie să strălucească anumite puncte, ale căror raze scânteiază din timpul de aur al literaturii în istoria noastră, intitulat era arabo-spaniolă.

Patru puncte s-au accentuat în această epocă: În primul rând a domnit un spirit de sistematizare, care a creat ordine în instituțiile evreiești, a creat știința iudaică, a produs pe un Maimonide. Ordinea este și parola directorilor școlilor noastre. Sistematizarea spiritelor și organizarea voințelor noastre este și lozincă asociației corpului didactic israelit. Epoca, sub steagul căreia noi lucrăm în această instituție, s-a ilustrat prin faptul că a părăsit marginile particularității și și-a îndreptat privirea către cultura generală și știința universală. Și o mare parte dintre domniile voastre au meritul că plantează arborele cunoștințelor generale în paradisul sufletului evreiesc. Și în asociația voastră vă veți manifesta întotdeauna ca purtătorii faclii culturii acestei țări, ca apostolii civilizației generale. Momentul cel mai semnificativ al timpului, adesea glorificat în această instituție, este că cultura evreiască, ideea sublimă a iudaismului, care a însuflețit pe un Iehuda Halevy, a fermecat pe cugetătorii și cântăreții evrei. Și menirea profesorilor de religie este de a păzi acest foc sacru al neamului nostru, ca să ardă vecinic pe altarul vieții noastre, ca să nu fie stins de vântul întâmplărilor.

În epoca arabo-spaniolă a înflorit limba decalogului, graiul profeților și al psalmiștilor, limba *Mișnei*, graiul *Mișnei-Tora* a lui Maimonide.

Și noi punem speranță în domniile voastre că nu veți uita sarcina sacră căreia v-ați dedicat, de a fi spiritul viu al renașterii limbii ebraice.

Dacă idealul sistematizării privește mai mult pe directori, răspândirea culturii generale pe unii, păzirea comorii sfinte a religiei și a culturii evreiești pe alții dintre domniile voastre, este ceva care ne e comun: *ideea modernizării*.

După cum filosofii religiei din epoca spaniolă au modernizat iudaismul și spiritul timpului lor, tot astfel și domniile voastre, fiecare în cercul activității sale, se simte ca un organ al iudaismului modern, împăcat cu cerințele timpului nostru, cu progresul științei și gândirii omenești. Prețuind metodele moderne, v-ați organizat, pentru ca uniți să puteți ajunge la realizarea scopurilor înalte, corespunzătoare menirii domniilor voastre. Ca oameni moderni, ați înțeles că problemele idealiste sunt bazate pe puncte de vedere economice, și căutați a ameliora și starea materială a corpului didactic evreiesc din țară.

Sperăm că toți factorii însemnați vor recunoaște importanța asociației domniilor voastre, că domniile voastre înșivă veți fi însuflețiți de importanța ei pentru viitorul domniilor voastre, al școlilor evreiești, al evreilor din țară. Atunci, orice institutor va merita titlul de haham (înțelept) după cuvântul strămoșilor noștri, că acela este un haham, care prevede viitorul. Urez asociației corpului didactic un viitor strălucit.

„Egalitatea”, *An XXV, nr. 15, 18 aprilie 1914, p. 114.*

¹ Între 7 și 9 aprilie 1914 a avut loc Adunarea Generală a AGCDI care trebuia să hotărască fuzionarea cu AGIE. După discuții animate, s-a hotărât dizolvarea primei organizații. În ziua următoare, a început Congresul AGIE, care a fost deschis de către Președintele acestuia, dr. M. Beck, și la care a prezentat referat dr. I. Niemirower, vorbind despre misiunea institutorului evreu. Se discută apoi proiectul de statut al Asociației elaborat de dr. M. Beck.

A fost ales Consiliul Central al Asociației, alcătuit din M. Schor, președinte, dr. M. Beck, Em. Iacoby, dr. B. Kanner, Sam. Koritzer, A.S. Segal, Manuel Dulberger, Debora Silberstein și dr. I. Niemirower din București, dr. Wolfshaut, Iacob Geiger, Nacht, Gerner, Petreanu, Scarlat Albrecht și Iacob din provincie.

259

București, 1914, aprilie 9. Proiectul de statut dezbătut la Congresul de constituire a Asociației Generale a Institutorilor Evrei

Art. 1. – Se constituie o asociațiune generală a corpului didactic israelit din țară, sub denumirea de: „Asociațiunea Generală a corpului didactic israelit din România”.

Art. 2. – Scopul asociațiunii este:

- a) Să întărească spiritul și legăturile de solidaritate printre membri;
- b) Să ridice prestigiul moral al corpului didactic israelit, precum și al școalelor israelite;
- c) Să dea sprijin moral și material membrilor loviți în drepturile lor morale și materiale;
- d) Să ridice nivelul cultural al membrilor prin diferite conferințe cu subiecte pedagogice, științifice etc.

Art. 3. – Durata asociațiunii este nelimitată.

Art. 4. – Reședința asociațiunii este în București, unde va fi și sediul majorității Consiliului Central.

Ibidem, p. 117.

București, 1915, mai 13. Ministerul Instrucțiunii și Cultelor,
 Direcțiunea Învățământului Profesional și Particular
 cerea școlilor israelito-române să înscrie toți elevii,
 copiii ai cetățenilor români, la examenul de fine de an ce
 se ținea la școlile publice

România, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
 Direcțiunea Învățământului Profesional și Particular

Seria G, nr. 24569
 13 mai 1915

Domnule director,

Școala primară ce se află sub conducerea d-voastră, având programul statului, vă punem în vedere că sunteți dator a înscrie pe toți copiii de cetățenie română la examenul de fine de an ce urmează a se trece la școlile publice din circumscripția în care este instalată școala d-voastră.

Vă atragem atenția că legea obligativității învățământului primar prevede pe lângă avertismentul public și amendă pentru cei ce nu se vor conforma acestei dispoziții, iar regulamentul examenelor particulare de curs primar fixează o amendă la 2 lei de fiecare copil din cl. I, II și III și de 15 lei pentru cei care nu se prezintă la examenul ultimului an școlar; și în caz de recidivă să se retragă autorizația de a mai conduce școala.

Pentru copiii care, din diferite împrejurări de forță majoră *bine dovedită*, nu pot trece examenul de fine de an, veți interveni din timp la minister spre a se obține amânarea lor.

Spre a se putea exercita controlul necesar în privința aceasta vi se pune obligațiunea ca începător de la 1 septembrie 1915 să înființați un registru special pentru copiii de cetățeni români.

În acest registru se va trece numele și prenumele elevului, clasa în care se află, numărul și data certificatului clasei precedente, numele și adresa reprezentanților lui legali.

Veți rezerva o rubrică specială în care să se treacă numărul și data adresei cu care ați comunicat școlii primare publice în circumscripția căreia este locuința elevului numele celui ce s-ar retrage, în cursul anului, din școala d-voastră.

Asemenea comunicare veți fi dator a o face de îndată ce elevul s-a retras, spre a se putea urmări copilul și a fi înscris din oficiu la școala statului.

Director, (ss.) M. Bădilă

Șeful biroului, (ss.) G.N. Ionescu

ACIER, Fond VI, ds. 156, f. 192.

București, 1915, octombrie. Demers în sprijinul elevilor școlilor
„Cultura” provenind din familii sărace

Direcțiunea Școalelor Soc. „Cultura”
Str. Sborului 11 bis

București, octombrie, 1915

Domnule Președinte,

În școalele secundare – gimnaziu și școli comerciale – ale societății „Cultura” s-au înscris, pe anul școlar 1915/1916, 144 elevi gratuit, scutiți de taxa școlară. Prin recomandățiunile biroului [Societății Școalelor „Cultura”] am primit 16 elevi, cărora li s-au promis toate cărțile necesare. Părinții elevilor gratuit se află într-o indescritibilă sărăcie, vecină cu neagra mizerie. Parte sunt orfani de tată sau de mamă. Unii părinți meșteșugari sau mici negustori sunt concentrați de 2,3 și 7 luni, iar soțiile rămase la vatră trebuie să muncească din greu pentru a câștiga traiul zilnic necesar. Cum să-și mai procure 30-35 lei, suma necesară pentru costul cărților unei clase de curs secundar?

Față de situația excepțional de critică în care se află populația școlară, apelez la cunoscuta generozitate a membrilor din com. S.S. [Comitetul Societății Școalelor „Cultura”] să binevoiască a procura pentru o parte din dezmoșteniții soartei cărțile și rechizitele necesare.

Mulțumindu-vă anticipat pentru atențiunea ce veți da și [de] data aceasta – ca și în trecut – școalelor noastre, vă rugăm să binevoiți a primi expresiunea distinsei mele stime.

Direcțiunea Școalelor Secundare „Cultura”

Directorul Școlii Cultura,
Dr. Heinrich Alperin

Gimnaziu

Școala Comercială Superioară

Școala Elementară de Comerț

Str. Sborului nr. 11

ACIER, Fond II, ds. 161, f. 1.

Iași, 1916, iunie. Memoriu adresat Guvernului de către
Comunitatea Israelită

Domnule Prim Ministru,

Subsemnații, reprezentanți ai Comitetelor Școalelor israelito-române din Iași

Avem onoarea a vă supune următoarele:

Din momentul intrării noastre în campanie [se referă la pregătirile pentru posibilă participare a României la primul război mondial – n.n.], școlile, cantinele școlare și toate

celelalte clădiri ale Comunității noastre, inclusiv sinagogile, ne-au fost rechiziționate fără nici o plată.

Cea mai mare parte dintre acestea ne-au fost de-abia acum, după multe stăruințe, redade complet deteriorate, încât a trebuit să cerșim de la populație zeci de mii de lei spre a le putea repara cât de cât.

Și când, după atâta trudă, am parvenit să aranjăm parte din aceste localuri și înlăturând cu mari sacrificii toate dificultățile ... (cuvânt indescifrabil) pentru a le vedea puse în stare de funcționare, ne vedem din nou amenințați de a nu ne putea servi de ele, întrucât au început din nou a fi rechiziționate.

Astfel, saloanele cantinei școlare din str. Elena Doamna, care în tot timpul războiului au servit pentru hrănirea în mod gratuit a populației lipsite de mijloace și copiilor de școală muritori de foame sunt transformate astăzi în cazărmi.

Școala „Cultura” din str. Gh. Mârzescu este pe cale de a fi rechiziționată și deci de a nu mai putea servi destinațiunii ei firești. Gimnaziul Israelit este încă ocupat pentru un cămin militar.

Or, a ni se lua pe această cale posibilitatea de a împărtăși cultura copiilor populațiunii nevoiașe, a căror bună parte din părinți au murit pe câmpul de luptă, copii excluși din școlile statului, după ce ani și ani de zile n-au putut frecventa nici o școală, este a ni se da o lovitură mortală cu nimic meritată și îndreptățită.

Durerea noastră este cu atât mai mare cu cât nu ne bucurăm de școlile de stat, care ar trebui să fie deschise și pentru copiii noștri, dar ni se face imposibilă utilizarea școlilor întreținute cu mari greutate și sacrificii de populația israelită, prin rechiziționare.

Vă rugăm deci, respectuos, domnule Prim Ministru să binevoiți a interveni să se evacueze cantina școlară și să nu se mai rechiziționeze pentru viitor nici unul dintre localurile de școală ale Comunității Israelite.

Primiți, vă rugăm, domnule Prim Ministru, asigurarea deosebitei noastre afecțiuni.

(Urmează semnăturile)

Iași

Domnului Prim Ministru

AIN Iași, Fond Școala Primară „Cultura”, Iași, ds. 1/1913-20, f. 36, f/v.

263

Câmpina, 1918, iunie 21. Eliminarea din școli de stat a unui grup de 21 de elevi evrei considerați străini și obligați să plătească taxe școlare

Câmpina, 21 iunie 1918

Uniunea Evreilor Pământeni

București

Vă remitem anexat tabloul copiilor evrei care au fost eliminați din școlile primare publice din Câmpina pentru neplata taxelor școlare prevăzute pentru străini. După cum veți

observa, părinții acestor copii au fost în majoritate mobilizați și au luat parte la război, afară de aceasta toți sunt evrei români, astfel că se pune chestiunea de principiu, dacă aceștia pot fi socotiți ca străini, pe când copiii supușilor puterilor centrale și ai aliaților lor au fost scutiți de aceste taxe.

Că toți aceștia sunt oameni nevoiași, aceasta este altă față a chestiunii. Copiii celor cu oarecare dare de mână au fost trimiși din cauza acestei nedreptăți la Școala germană, astfel că loviți sunt tot nevoiașii clasei, care în timpuri normale erau scutiți de plata taxelor prin acte speciale de paupertate¹.

Cu deosebită stimă,

În numele Secțiunii UEP din Câmpina, (ss.) ing. Brill, Henrich Loebel, D. Jurist

ACIER, Fond I, ds. 268, f. 51

¹ La document este anexat tabelul nominal al celor 21 de elevi evrei eliminați din școlile primare din Câmpina.

264

București, 1918. Membrii Corpului Didactic al școlilor israelito-române

Nr. crt.	Numele institutorului	Nr. ore curs	Funcționează și la școala	Nr. crt.	Numele institutorului	Nr. ore curs	Funcționează și la școala
I	Școala „Moria”			IV	Școala „Fraternitatea – Zion”		
1	L. Nädler	6/zi	-	18	Dna D. Silberstein	4/zi	-
2	Mina Adler	6/zi	-	19	Schwartzenberg	2/zi	Spaniolă
3	Iosef Segal	6/zi	-	20	Charlotte Weintraub	5/zi	-
4	E. Rabinovici	6/zi	-	21	Ana Sternberg	3/zi	Instrucț.
5	J. Schwartz	6/zi	-	22	Ana Lacs	5/zi	-
II	Școalele „Unite”			23	B. Leibovici	4/zi	-
6	Henry Steinberg	6/zi	-	V	Ginnaziul Evreiesc		
7	S. Steinhart	6/zi	-	24	Dr. B. Kanner	24/spt	-
8	Ana Brauer	4/zi	-	25	A. S. Segal	15/spt	Spaniolă
9	B. H. Rosen	2½/zi	-	26	A. Levy-Ivela	10/spt	Focșăneanu
10	Eugenia Reiner	3/zi	3 „Instr.”	27	A. Stambler	11/spt	Cultura
11	Ana Wasserman	3/zi	3 Templu	28	H. Weissman	8/ spt	Cultura
III	Școala „Iacob și Carolina Löbel”			29	D-na F. Netzler	9/ spt	Cultura
12	Dr. M. Beck		Director: Focșăneanu „Frat. Zion” Spaniolă	30	S. Muncel	12/spt	-
13	M. Dulberger	3/zi	-	31	Alfred Abasohn	12/spt	-
14	C. Dulberger	4/zi	-	32	Emil Sanielevici	12/spt	-
15	B. Schneider	6/zi	-	33	Dr. L. Algazi	5/spt	-
16	M. Bermann	5/zi	-	VI	Școala „Focșăneanu”		
17	Nina Beck	2/zi	renunță	34	Elena Kanner	24/spt	-
				35	D-ra Brochman R.	19/spt	-
				36	Isac Rosen	3/spt	Dir. Cultura

Nr. crt.	Numele institutorului	Nr. ore curs	Funcționează și la școala	Nr. crt.	Numele institutorului	Nr. ore curs	Funcționează și la școala
37	Sofia Leibovici	15/spt	-	X	„Ialde – Iesurim”		
38	Rebeca Weinștein	15/spt	Spaniolă	60	Frieda Herșcovici	5/zi	-
39	Ana Krämer	15/spt	-	XI	Școala „Voința”		
40	Eti Blum	15/ spt	-	61	Leon Gross	6/zi	-
41	Emilia Theiler	14/spt	-	62	M. Schönfeld	6/zi	-
42	Elena Schor	8/spt	-	63	Elena Heller	6/zi	-
43	Maria Petrescu	19/spt	-	64	Rosa Gross	6/zi	-
VII	Școala secundară „Cultura”			XII	Școala „R. Roman”		
44	Dr. H. Alperin	17/spt	Gimn. „Ciocanul”	65	M. Vagșal	6/zi	-
45	Dr. Niemirower	12/spt	”	66	M. Schor	6/zi	-
46	H. Iacob	12/spt	”	67	D. Lieblich	5/zi	-
47	Aron Michail	30/spt	-	68	S. Schwartz	6/zi	-
VIII	Școala „Instrucțiunea”			69	A. Sucher	2/zi	-
48	Mina Cusiner	6/zi	-	XIII	Școala „Progresul Culturii”		
49	Iulia Perl	5/zi	-	70	Ana Bacovescu	7/zi	-
50	Debora Steinhart	6/zi	-	71	Lucia Pencu	5/zi	-
51	Estera Steinhart	3/zi	-	72	S. Rabinovici	2/zi	Spaniolă
53	Evelina Gerson	4/zi	-	73	Luiza Weisconf	4/zi	-
54	Flena Const.	4/zi	2 ore „Cultura”	74	Henrieta Schulze	4/zi	-
IX	Școala „Malbim”			XIV	Școala primară „Cultura”		
55	S. Koritzner	6/zi	-	75	Em. Beldner	6/zi	-
56	I. Abramovici	4/zi	-	76	I. Rabinsohn	5/zi	-
57	S. Brender	4/zi	Templu	77	E. Herșcovici	5/zi	-
58	Demayo Maria	3/zi	Spaniolă				
59	Paty Leibovici	3/zi	-				

ACIER, Fond IV, ds. 241, f. 1.

265

1918-1919. Elevii și corpul didactic din școlile secundare particulare cu programa statului – după religie

Județ	Comună	Nr. total școli	Elevi		Personal didactic		
			ortodocși	mozaici	total	ortodocși	mozaici
Argeș	Pitești	3	202	8	212	36	1
Bacău	Bacău	3	103	166	276	33	-
Botoșani	Botoșani	1	55	13	69	11	-
Brăila	Brăila	2	371	87	466	33	-
Buzău	Buzău	3	315	25	340	50	1
Constanța	Constanța	1	71	3	76	13	-
Covurlui	Galați	2	134	159	299	40	-
Dâmbovița	Târgoviște	3	175	7	186	26	-
Dolj	Craiova	3	144	49	234	35	-
Dorohoi	Dorohoi	1	47	23	70	12	-

Județ	Comună	Nr. total școli	Elevi		Personal didactic		
			ortodocși	mozaici	total	ortodocși mozaici	
Fălciu	Huși	1	66	32	98	10	-
Gorj	Tg. Jiu	1	124	1	125	7	-
Iași	Iași	3	162	170	341	49	2
Ilfov	București	14	653	267	973	140	17
Prahova	Ploiești	2	348	73	431	39	-
Roman	Roman	3	101	108	211	28	2
Romanați	Caracal	1	56	4	60	20	1
Tecuci	Tecuci	1	57	1	58	12	-
Teleorman	Alexandria	1	32	1	33	3	-
Tutova	Bârlad	2	99	49	148	23	-
Vâlcea	Giurgiu	1	42	1	43	14	-

După Statistica învățământului public și particular din România (Vechiul Regat) pe anul școlar 1918-1919. tipografia Curții Regale F. Göbl & Fii, 1921, p. 104-105.

266

Bălți, 1919, aprilie 5. Liceul particular evreiesc comunică Directoratului de Instrucție Publică din Basarabia unele probleme privind introducerea limbii materne în procesul de învățământ

Liceul Particular Evreiesc de băieți în orașul Bălți

Rezultat ordinului dvs. de la nr. 2348, 22.02.1919, am onoarea a comunica: consiliul pedagogic la ședința de la 17 aprilie anul 1919 a hotărât:

1. Nici o dificultate n-a întâmpinat școala, în anul școlar curent, prin introducerea limbii materne a elevilor ca limbă de predare.

2. Ca limbă de predare trebuie să fie numai *limba evreiască veche*, cum a și fost în anul școlar 1918/1919.

3. În anul școlar 1919/1920 poate să fie naționalizată [predarea cu precădere în limba română – n.n.] numai o clasă în amândouă liceele și anume clasa a II-a.

Totodată am onoarea a comunica că amândoi profesorii de limbă evreiască veche destul de bine cunosc limba și au bună pregătire.

În liceul evreiesc de fete și de băieți elevii sunt numai evrei.

Totodată se alăturază procesul verbal al ședinței consiliului pedagogic de la 17 aprilie anul 1919.

Director: (ss.) Indescifrabil

Consiliul pedagogic: (ss.) Indescifrabil

Directoratului de Instrucție Publică din Basarabia

AIN Iași, Fond Inspectoratul Regional Școlar Iași, ds. 4/1919, f. 106 f/v.

Bălți, 1919, mai 2. Conducerile liceelor particulare evreiești solicită aprobarea ca elevii să susțină examenele la liceele unde urmează cursurile. Cererea nu este aprobată

Domnule Director,

Directorul în unire cu Sfatul Pedagogic, Administrația și consiliul părintesc al ambelor licee evreiești din orașul Bălți, am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ca elevii de la liceele menționate să depună examenele la liceele evreiești nu la liceul statului.

În același timp vă mai rugăm ca comisiunea de examene să fie alcătuită din membrii sfatului pedagogic de la ambele licee evreiești sub președinția delegatului Directoratului de Instrucție publică.

Motivele ce ne-au determinat să solicităm această favoare sunt următoarele:

1. sunt aproape 400 de elevi la ambele licee și atâția copii ar fi imposibil să-i ducem la liceul statului unde urmează să depună examenele
2. cei mai mulți profesori de la liceul statului sunt profesori și la liceul evreiesc
3. este foarte greu a compune orarul rațional pentru examene
4. elevii se vor intimida văzându-se într-un local străin și în fața a noi profesori, și din această cauză răspunsurile vor fi mai puțin clare.

Director, (ss.) Indescifrabil

Inspectoratului Regional Școlar Iași

AIN, Fond Insp. Reg. Școlar Iași, ds. 4/1919, f. 103 fv.

Pe document, rezoluția: „Elevii de la clasele liceelor particulare evreiești din Bălți se vor prezenta la examene la Liceul de băieți al Statului din localitate. Nu vor putea examina profesori care au făcut cursuri la numitele licee particulare. Direcțiunea este invitată... (restul indescifrabil). Semnat Vasilescu, 30.V.”

Bălți, 1919, octombrie. Tabelul profesorilor de la Liceul particular evreiesc

Liceul particular evreiesc de băieți¹
din orașul Bălți, Basarabia

octombrie 1919
nr. 136

Către Directoratul de Instrucție Publică din Basarabia

Am onoarea a prezenta mai jos onoratului Directorat tabloul și copiile documentelor al profesorilor din liceul de băieți condus de mine, spre aprobarea lor în învățământ.

Director, (ss.) B. Dubinsky

Secretar, (ss.) Indescifrabil

Tabloul profesorilor

Nr. crt.	Numele și prenumele	Obiectele predate	Documentele prezentate	Clasele de predare
1	Lapenschi Eugeniu	Limba rusă, Istoria universală Limba latină	Aprobat de onoratul Directorat în anul 1918	5-6 1, 3, 4, 5, 6 5, 6
2	Liubomudrow Sârghie	Limba germană	Fostul purtător de grijă învăț. în Kazan (Rusia). Profesor universitar	4, 5, 6
3	Carotencu Pavel	Algebră Geometrie Fizică	Fost profesor al liceului nr. 4 din Chișinău și la Școala Comercială	3, 4, 5, 6 4, 5, 6 6
4	Burăh Samuil	Limba ebraică Aritmetica Geometria	Aprobat de onoratul Directorat în anul 1918	2, 6 1, 2 1, 2
5	Reidel Iacov	Limba ebraică Științe naturale	Fostul conducător al școlii primare a Societății evreilor din Ungheni, jud. Bălți	1, 5 1, 2
6	Zaidelman Miron	Aritmetică Geografie Limba germană Științe naturale	Copia după copie a diplomei universitare	3 3, 5, 6 2, 3 3
7	Caț Berta	Limba franceză	Fostă profesoară la liceul particular evreiesc al Societății muncitorilor din Chișinău	1, 2, 3, 4, 5, 6
8	Serdunea Niculae	Limba română Istoria României Geografia României	Dirigintele școlii primare urbane nr. 3 din Bălți, învățământul ține seara de la 4 la 8. Copia certificatului de absolvire a cursurilor pedagogice în anul 1918	3, 4, 5, 6 3, 4, 5, 6 4
9	Petre Dimitriu	Limba română Geografia României Istoria României	Învățător prim. urb. din Bălți. Învățământul ține seara de la 4 la 8. Copia adevărinței eliberată de revizor școlar despre examinare pedagogică	1, 2 1 1, 2
10	Chiril Tacencu	Limba rusă	Aprobat de Directorat în 1918	3, 4

Director, (ss.) B. Dubinsky

Secretar, (ss.) Indescifrabil

AIN Fond Inspectoratul Reg. Școlar Iași, ds. 4/1919, f. 15 f/v

Pe document rezoluția: „Se aprobă afară de dl Serdunea Niculae în locul căruia se va înscrie dl. Indescifrabil. (ss.) Indescifrabil

O solicitare similară s-a făcut și pentru corpul didactic al Liceului particular evreiesc de fete din aceeași localitate.

269

Iași, 1919, noiembrie 12. Societatea „Cultura” solicită autorizarea funcționării școlilor israelite „Cultura” nr. 1 și nr. 2 în localul propriu după distrugerile suferite în timpul războiului

Iași, 12 noiembrie 1919

Domnule Ministru,

Conform ordinului dvs. nr. 118768 am onoare a vă înainta planul școalelor „Cultura” precum și autorizația onor Minister Instrucțiunii și al Cultelor cu nr. 57851 din 27 septembrie 1910 prin care se autoriza mutarea școalelor nr. 1 și nr. 2 în localul din str. Gh. Mârzescu nr. 26 (localul propriu) precum și autorizarea de a putea înscrie în școala noastră în număr de 608 elevi.

Deoarece în școala noastră a funcționat în timpul războiului spitalul militar nr. 401 C., ni s-a distrus de către administrația aceluși spital pe lângă mobilier școlar și arhiva școlară, așa încât suntem în imposibilitatea de a vă trimite în original autorizația primă a școalelor „Cultura”.

În speranța că după actele ce anexăm și, având în vedere că școala noastră funcționează de 25 ani, ne veți da înalta dv. aprobare pentru care vă mulțumim și vă rugăm să primi asigurarea deosebitelor noastre considerațiuni!

Director, (ss.) Indescifrabil

Domniei sale Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice
București

41N Iași, Fond școala primară „Cultura”, ds. nr. 1/1913-1920, f. 81.

Memoriu adresat Ministerului Cultelor și Învățământului Public: „În toamna anului 1916 septembrie 27, școala noastră a fost rechiziționată pentru spitalul militar nr. 424 C pentru care n-am primit nici un fel de bon de rechiziție sau de plată oarecare. Școala a suferit multe stricăciuni după cum se prevede în procesul-verbal și inventarul încheiat de dl. ing. Georgescu I.N., Șeful Serviciului Tehnic al Direcției Spitalelor din Iași. Toate aceste stricăciuni au fost făcute pe cheltuiala noastră afară de un perete portativ și closetele. Mobilierul și biblioteca ne-au fost arse, lucru pe care-l dovedim cu martori. Acest mobilier n-am avut posibilitatea să-l refacem din lipsă de fonduri, așa încât școala, pe lângă că nu funcționează decât un număr restrâns de secțiuni, dar suntem amenințați a ni se lua mobilierul și prumutat de unele școli.

Constatarea stricăciunilor s-au făcut de către d-nii Maior Rusescu Alfred, delegatul Comendurii Pieței Iași, și Neculai Sofronie, delegatul tehnic al primăriei Iași.

Lucrarea aceasta a fost înaintată Ministerului de Război Direcția IV. Geniu sub nr. 17771 din 16 octombrie 1918, unde se află și astăzi. Suntem hotărâți, în interesul binelui obștesc, a face toate operațiunile necesare precum și confecționarea mobilierului și a materialului didactic necesar care necesită astăzi o sumă mult mai mare decât cele cerute prin cererile noastre de despăgubire².

Primiți stima mea, Pentru Soc. „Cultura”, Director (ss.) Indescifrabil. (*Ibidem*, f. 55.)

² La 2 ianuarie 1920, institutori ai școlii „Cultura” din Iași, care în timpul războiului nu au primit leafa corespunzătoare și au contractat datorii pentru a-și asigura existența, solicitau plata, cel puțin parțială, a salariilor. (*Ibidem*, f. 19.)

270

București, 1920, ianuarie 21. Solicitarea prelungirii autorizației de funcționare a unor profesori de limba ebraică. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobă

Școala Primară de Băieți a Comunităților Israelitiților
de rit spaniol din București

21 ianuarie 1920

Domnule Ministru,

În conformitate cu ordinul dvs. nr. 139993 din 18 decembrie 1919, am onoare a vă înainta următoarele:

1. Actele în virtutea cărora d. I.H. Sevilia funcționează de 28 ani ca institutor de l. ebraică la școala Comunității noastre și pe baza cărora a fost reautorizat cu ordinul nr. 1101 din 4 februarie 1897.

2. Actele d-lui I. Elcayem, care în timpul ocupațiunii a funcționat provizoriu ca institutor de l. ebraică în locul decedatului S. Cohen.

Rugându-vă să binevoiți a dispune reautorizarea d-lor institutori menționați mai sus, primiți domnule Ministru asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Director, (ss.) Indescifrabil

Domniei sale,

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

AIN, Fond MIC, 1920, ds. 173, f. 348.

Pe document însemnările: 1. „În original d-lui inspector Costescu”. 2. „29.I.1920 D. inspector Costescu vei cerceta actele și vei da avizul”. 3. „15.II.1920 a. D.I. Sevilia, deși autorizat încă din 1897 cu ord. nr. 1101, este de naționalitate otomană și deci contravine dispozițiunii ministeriale ca personalul didactic să se bucure de protecțiunea țărilor cu care România a fost în război”. b. D. I. Elcayem, autorizat provizoriu în timpul ocupațiunii, să fie îndatorat a înainta actul de naștere pentru a i se reinnoi această autorizație până la ținerea examenului de calificare a institutorilor de l. ebraică”. 4. „25.II.1920. Se aprobă avizul, se va răspunde la scrisoarea d-lui director”.

București, 1920, aprilie 16. Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor anunță examene pentru calificarea provizorie a institutorilor și învățătorilor de limba ebraică

Programa examenelor de calificare pentru predarea limbii ebraice

I. Pentru institutorii școlilor primare

a) *Limba ebraică*

1) Citirea corectă, conform regulii gramaticale ebraice.

2) Traducerea în românește a Pentateuhului (cele cinci cărți ale lui Moise) cu explicațiuni gramaticale ale textului ebraic.

Observare. Instructoarele școlilor primare de fete vor putea fi dispensate de examenul din acest obiect, în care caz nu vor putea funcționa la școlile primare de băieți.

3) Traducerea în românește a rugăciunilor din tot anul împreună cu psalmii liturghiei.

Observare. Instructoarele școlilor primare de fete vor dovedi numai că sunt capabile să traducă în românește rugăciunile principale din tot anul, afară de psalmi.

b) *Religia mozaică*

1) Decalogul (cele zece porunci) cu explicații, cele 13 principii de credință după Maimuni, datoriile către Dumnezeu (rugăciunile), zilele sfinte din tot anul și însemnătatea lor, datoriile către aproapele nostru, către familie, către patrie, către suveran.

2) Istoria Bibliei; de la facerea lumii și până la Macabei și anume: Patriarhii și urmașii lor, israeliții în robia Egiptului, scăparea lor prin Moise și Aron, cucerirea Palestinei.

Judecătorii și mai ales: Barak, Debora, Samson, profeții Elia și Samuil, regii Saul, David și Solomon, împărțirea regatului, profeții Ilie și Elisei, profetul Isaia și regele Iudeei și Hiskiahui, dărâmarea templului dintâi, profeții Ieremia și Ezekiel, întoarcerea evreilor din Babilonia, Ezdra și Nehemia, Mordehai și Estera, Macabei.

c) *Limba română*

1) Citirea după cartea aprobată de minister, de bucăți literare cu subiecte din istoria națională, descrieri de regiuni frumoase din țară.

Citirea trebuie să fie sigură, corectă și expresivă. Exerciții de scriere cu privire la punctuație și ortografie.

b) Componere cu privire la prescurtarea unei bucăți citite, narațiuni, scrisori.

c) Istoria românilor după materia programei școlii primare.

d) Geografia României și a provinciilor locuite de români, după programa analitică a școlilor primare.

II. Pentru învățătorii de la azilele confesionale

a) *Limba ebraică*

1) Citirea corectă conform regulilor gramaticale.

2) Traducerea în românește a rugăciunilor (prescurtare) de dimineață, de după masă și de seară și a binecuvântărilor obișnuite de diferite ocazii.

b) *Religia mozaică*

1) Denumirile și zilele sărbătorilor principale în tot anul.

2) Istoria Bibliei, de la facerea lumii și până la moartea lui Moise. Cu începere de la 20 iunie c. vor avea loc examenele pentru calificarea provizorie a institutorilor și învățătorilor de limba ebraică [...]

„*Curierul Israelit*”, an XII, nr. 29 (551), 16 apr. 1920, p. 3

272

București, 1920, aprilie 19. Demersul Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor pentru scutirea de taxă de examen a elevilor evrei

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 19 aprilie 1920

Domnule Ministru,

În conformitate cu Constituția țării, învățământul fiind gratuit și obligator și populațiunea evreiască, dornică să trăiască în pace și armonie, și-a trimis copiii în școlile Statului. În anul 1891-1892, după statistica prezentată la 7 aprilie 1896 de către dl. ministru P. Poni, populațiunea tuturor școalelor primare urbane, publice și private, era de 51.783 elevi români față de 19.577 elevi evrei; populațiunea școlilor publice primare urbane era de 47.224 elevi români față de 8.924 elevi evrei.

Prin legea de la 24 martie 1893, interpretându-se Constituțiunea în sensul că se aplică numai cetățenilor români, evreii, arbitrar considerați ca străini deși supuși la toate datoriile cetățenești, fură eliminați din școlile publice.

Condamnată la întuneric, împiedicată să vorbească și să scrie românește, roasă de pauperismul în care se zbătea, din cauza ghetourilor orășenești în care era forțată să locuiască și a mărginirii dreptului de a munci, populațiunea evreiască a încercat zadarnic să-și organizeze un învățământ propriu și numai de la 1898, consimțind să primească ajutorul societăților evreiești străine, franceze și engleze, și-a putut organiza 82 de școli primare, câteva gimnazii, școli comerciale și profesionale.

În anul 1911/12 din cele 82 școli primare, numai 11 au un slab excedent, 4 și-au putut echilibra bugetul iar restul de 67 au înregistrat un deficiț, deoarece cea mai mare parte a elevilor sunt grațuiți.

Situația de la război încoace este încă și mai gravă. Pe de o parte mizeria s-a mărit în sânul populației evreiești, iar pe de altă parte traiul s-a scumpit, așa încât bugetele au trebuit să fie încărcate cu majorarea salariilor corpului didactic.

Din toate părțile țării ne vin plângeri disperate, reclamând o urgentă măsură din partea Domniei Voastre în sensul de a se scuti complectamente cu plata taxelor de examen, toți elevii școlilor evreiești primare, gimnaziale etc., fără de care elevii acestor școli nu se vor putea prezenta la examen.

Situațiunea a fost încă îngreunată din noua organizare a școlilor secundare particulare care supune pe elevi la o nouă taxă și care se aplică și evreilor care nu pot plăti nici una școlilor pe băncile căroră învață.

Condițiunile legale în care se află azi populațiunea evreiască sunt fundamental schimbate: evreii sunt cetățeni români și ca atare au dreptul din partea statului – la bugetul instrucțiunii căruia contribuie ca și toți ceilalți – la aceeași sollicitudine pe care Statul o arată elevilor care au avut norocul să găsească locuri în școlile sale.

Credem că este locul să observăm că școlile noastre sunt de utilitate publică întrucât au izvorât dintr-o necesitate legală și socială și întrucât la baza lor se află interesul public iar nu un interes de speculă.

Școlile confesionale din țări străine sunt întotdeauna încurajate de către Statele respective. Astfel observăm că Statul englez contribuie la susținerea tuturor școlilor confesionale și pentru a aprecia dărnicia acestor contribuțiuni precizăm că școala primară evreiască din Londra primește o subvenție anuală de 20.000 de lire sterline. Chiar în Rusia țaristă prin legea votată de Dumă la 14 iunie 1912 Statul rus se obliga să plătească școlilor confesionale de fiecare cap de elev o sumă egală cu aceea pe care însuși Statul rusec o cheltuia de cap de elev în propriile sale școli. Această lege a fost aplicată până la revoluția rusească [...]

Populațiunea evreiască din Vechiul Regat, care contribuie la întreținerea bugetului instrucțiunii publice și care și-a făcut cu prisosință datoria în toate direcțiunile, crede că are dreptul să solicite un tratament egal, și dacă, dat fiind că anul școlar este în curs, o cerere de subvențiune sau dreptul de a elibera certificate valabile ar putea să fie considerată ca tardivă, este în afară de orice îndoială că aprobarea cererii de a se scuti de plata taxelor de examen elevii școlilor primare, gimnaziale, comerciale sau profesionale evreiești se impune cu atât mai mult.

Pentru aceste motive, populațiunea evreiască vă roagă să binevoiți a dispune pentru anul în curs scutirea elevilor școlilor evreiești de plata taxelor de examen, iar pentru anul viitor a înscrie în buget dreapta contribuție a Statului la întreținerea acestor școli, fără de care este probabil că toate școlile evreiești se vor vedea silite să-și închidă porțile, și să totârâți că ele au dreptul de a elibera diplome valabile.

Ne rezervăm a reveni cu amănunte.

Primiți vă rugăm asigurarea considerațiunii noastre.

Semnături, (ss) Indescrifabil

Bacău, 1920, iunie 9. Îndemn pentru aderarea corpului didactic din școlile israelite la Asociația Corpului Didactic Evreiesc (ACDE)

F. Ghețel, Bacău, str. Vasile Alecsandri no. 18

Bacău, 9 iunie 1920

Stimate Doamnelor Director,

Am luat inițiativa îmbunătățirii stării noastre materiale, n-am făcut-o din altruism ci fiindcă am convingerea că fiecare în parte în mod răzleț nu poate face nimic și e nevoie să ne strângem rândurile, să fim uniți ca să nu devenim coada de topor în mâinile Comitetelor școlare. Din informațiunile căpătate am aflat că majoritatea membrilor corpului didactic sunt retribuți foarte prost. Oare dv., ca excepțiune, sunteți mulțumit de starea dv. slabi? Și chiar așa fiind, nu credeți oare că vă incumbă datoria de a sta în partea celor slabi? Sau credeți că răul se va remedia de la sine, nefiind nevoie de întărire prin asociațiune comună? D-le Director, în acest caz vă înșelați; dacă nu vom pune piciorul în prag, dacă nu vom fi destul de energici de a ne impune voința, a ne arăta forța prin luptă intensă și solidară, vom rămâne clasa cea mai obișnuită, cea mai demnă de disprețuit. N-are pretențiunea să fie în fruntea mișcării, voi fi cu plăcere soldat disciplinat al organizațiunii noastre; a trebuit ca cineva să scoată strigătul de alarmă, cine a putut fi altcineva decât un profesor care se istovește zilnic și pe deasupra e hrănit în cel mai mizerabil grad, deci ar fi fost eu acela. Întrunindu-ne însă la București se va preda organizațiunea noastră în mâinile autorizate, vom regula toate chestiunile privitoare la organizarea asociației noastre.

Doamnelor Director, apelez la dv., să nu stați departe de mișcarea noastră, oferindu-ne tot sprijinul dv., sper că veți căpăta convingerea că avem dreptate, căci devenind o forță prin unire vom smulge, nu cerși, drepturile noastre.

În așteptarea aderării dv., vă rog să primiți asigurarea stimei mele,

F. Ghețel

N.B. Avem asentimentul d-lor d-ri Beck și Niemirower, de asemenea aderării următorilor colegi: Samy Ițicovici, O. Rosenberg, M. Merdler, L. Ochs, Z. Bernștei (Bacău), S. Cerbeanu, directorul școlii, H. Efrusi, I. Șraer, A.N. Rudick, M. R. Cohn, A. Haimovici (Vaslui), A. Weissman, director, Elias Cassvan, A.S. Segal, B. Dascăl, M.H.I. Dascăl, M. Herșcovici, A. Antonier, C. Marcus, C. Cohn, directoare, H. Kuper, E. Hertendorf, F. Segal (Dorohoi), A.H. Rosenfeld, director, S. Faerștein, E. Rabinovici, A. Faerștein, N. Nusen (Huși), Henry Goldfarb, director, N.D. Manole, D.S. Schwarz (Tecuci), Al. Lupescu, director (Adjud), M. Cohn, director, B.Z. Goldenberg (Buhuși), A. Iancovescu, director, I. Rosenberg, S. Sufrin (Odobesti), B. Rabinovici (Fălticeni), N. Scharfsohn, C. Scharfsohn (P. Iloaiei), A. Ghidulison, S. Margulies (Tg. Neamț), A. Alt. Aron, director, A. Natansohn, R. Schainfeld (Bivolari), M.A. Katz (Heci Lespezi), Isid. Kahane, director, Pincu Strulovici, Elisa Westler, C. Frischof, Fany Strulovici, I. Leibovici (Moinești), H. Dulberger, director, Ad. Gelert, director, în numele corpului didactic

(Hârlău), S. Rivenzon, în numele corpului didactic (Roman), S. Herșcovici, în numele corpului didactic (Tg. Ocna).

La răspuns veți binevoi a nota numele fiecărui profesor în parte¹.

ACIER, Fond VI, ds. 160, f. 174.

¹ Situația financiară a cadrelor didactice și măsuri pentru îmbunătățirea salarizării.

„F. Ghețel

Bacău, iunie 1920

Str. V. Alecsandri 18, Bacău

Am așteptat ca inițiativa să vie din altă parte, dar cu regret văd că din partea conducătorilor noștri nimenea nu se interesează de starea noastră materială, în același timp domnește în sânul nostru o apatie, un fatalism și o lipsă de revoltă care te fac să crezi că suntem într-adevăr un element de prisos, că acest mizerabil salar ce ni se dă e mai mult un obol, o binefacere, or aceasta nu trebuie să se mai tolereze; să încetăm de a ne mulțumi cu fărâmiturile de pâine ce ni se aruncă, avem și noi dreptul la viață.

În timp ce francul cotează mai puțin ca 10 bani pe piață (exemplu o pereche de ghete 500 lei), profesorii sunt plătiți cu 300 lei lunar, cum e cazul la Fălticeni, cu 4-500 lei, în mai toate orașele din Moldova și Muntenia, în schimb muncitorii manuali, fiind conștienți de menirea lor, au ajuns că o calfă de croitorie e plătită cu 65 lei pe zi. Cauza e foarte simplă, ei sunt organizați pe bresle, au sindicat și ca armă de luptă greva, pe când noi, așa ziși intelectuali, suntem la discreția d-lui Președinte al comitetului școlar, care face filantropie pe spinarea noastră și are ca deviză «cine lasă mai ieftin acela rămâne».

Nu suntem atât de naivi a ne crede un element de prisos, suntem și noi oarecum folositori societății și ca atare avem și noi dreptul la viață, deci ajutorul nostru prin noi înșine, trebuie să ne organizăm în felul muncitorilor manuali, având un centru oarecare. Să se facă o statistică a profesorilor și a școlilor din țară. Departamentul cultural al Federațiunii Zioniste, în speranța că va accepta, va fi centrul care va da profesori pentru toată țara, salariul minim va fi de 1.500 lei pentru capitală, 1.200 lei pentru orașele din provincie, din care 10 la sută se va reține ca fond de rezervă pentru întreținerea profesorilor care vor rămâne disponibili, adică profesorii din capitală câte 1.350 lei iar cei din provincie câte 1.080 lei. Oricare comitet școlar va depune la centrală, la angajarea unui profesor, 1.500 sau 1.200 lei, reținerea pe un an întreg ce se face de fiecare profesor. În acest mod, profesorii vor fi ușurați, având un trai ca lumea, cei disponibili vor fi și ei asigurați cu existența. Nu trebuie să existe diferența între un profesor bun sau rău, cult sau cu mai puțină cultură, fiecare are dreptul la viață.

Domnule..... chiar dacă dv. sunteți mai bine retribuit, datoria dv. este de a sta alături de noi, să fim cu toții solidari și sinceri, e o datorie democratică și de cavalierism căci acest proletariat intelectual nu cere decât pâine.

Fiind încredințat că veți adera la propunerea noastră prin scris, în așteptarea căroră suntem, vă rog să primiți asigurarea stimei mele.

F. Ghețel

N.B. Fiindcă unele școli fac angajamente la sfârșitul anului școlar, veți binevoi a nu semna un atare angajament, decât prin centrală și în condițiunile sus arătate.

La răspuns se va adăuga 2 lei în mărci poștale, pentru cheltuieli de imprimărie". (*Ibidem*, f. 175.)

Roman, 1920, august 2. Apel al Asociației Corpului Didactic Evreiesc către cadrele didactice pentru a participa la o consfătuire pe țară

Asociația Corpului Didactic Evreiesc din România

Roman, 2 august 1920

Stimate coleg,

În înțelegere cu d-l Ghețel, colegul nostru din Bacău, căruia ați binevoit a-i trimite adeziunea la „Asociația Corpului Didactic Evreiesc”, vă trimitem expuse mai jos câteva concluziuni la care am ajuns în convorbirile avute, în ultimul timp, cu mai mulți colegi.

1) Din Asociația corpului didactic evreiesc fac parte toți institutorii și institutoarele școlilor israelite întreținute de Comunități sau Comitete. [de Asociație]

Colegii din București, având organizația lor veche și puternică, nu fac parte de fapt din Asociația noastră, dar vor colabora cu ea în toate ocaziunile și-i vor da sprijinul ori de câte ori va fi nevoie.

2) ACDE se consideră constituită sub patronajul Ministerului Instrucțiunii Publice, singura autoritate competentă în toate chestiunile privitoare la învățământul de toate ramurile și la personalul respectiv.

Vă atragem atențiunea asupra acestui punct căruia urmează să i se dea cât mai neîntârziat o formă concretă. O delegație de institutori evrei se va prezenta în audiența d-lui Ministru pentru a-i expune doleanțele și a-i cere protecție.

Avem indicii sigure că oficialitatea va sprijini în mod efectiv dreptele cereri ale dascălilor evrei.

3) ACDE va păstra o strânsă și trainică legătură cu comitetele școlare cu care înțelege să conlucreze pentru propășirea școlilor și de la care așteaptă bună-voința pentru îmbunătățirea soartei și ridicarea prestigiului institutorilor.

Scopul urmărit de Comitete și dascăli e unul și același.

Niciodată corpul didactic n-a înțeles să ignoreze activitatea admirabilă a comitetelor sau să ia poziție contra lor.

4) Colegii din întreaga țară sunt invitați a rămâne fiecare la postul său și a formula pentru anul viitor pretențiile după norma următoare:

a) Institutori cu vechime de cel puțin 3 ani: minimum 1.000 lei lunar.

b) Directori: minimum 1.000 lei, plus avantajile (lemne, chirie) pentru atribuțiile de director.

Dacă vreun institutor dorește să-și schimbe postul, să nu oferteze decât acolo unde știe precis că sunt locuri vacante.

Colegii sunt rugați a aviza comitetele să nu publice anunțuri că „se caută” decât dacă într-adevăr au posturi vacante.

Aceste anunțuri servind de obicei unor comitete ca mijloc de intimidare sau speculă întrucât caută să atragă personal cu salariu mai mic, nu trebuie luate în seamă.

Am intervenit și vom interveni încă, – avem asigurări că lucrurile se vor petrece după cererea noastră – ca Ministerul să nu autorizeze sau să anuleze angajarea aceluiași institutor care va lua locul unui coleg îndepărtat pentru că a cerut mărire de salar sau pentru un alt motiv neserios și arbitrar.

Colegii sunt rugați să-și facă din acest lucru un punct de onoare întrucât e centrul ntregii opere de solidaritate ce vrem s-o înfăptuim.

Pentru acei colegi care se vor abate de la această dispoziție vom interveni din toate sursele ca să fie tratați fără cruțare de către autoritățile competente.

*

* *

În luna octombrie, urmând a se ține un congres general al corpului didactic evreiesc în țară, e de neapărată nevoie pentru a ne putea prezenta solidari și înțeleși – să aibă loc un schimb de vederi între colegii cari au aderat la asociație.

Pentru aceasta rugăm să binevoiți a lua parte la consfătuirea care va avea loc în ziua de 11 august în localul școlii Isr. Române de băieți din Roman.

Consfătuirea aceasta e de mare importanță pentru că lucrările au ajuns într-un stadiu de unde nu mai pot fi conduse fără avizul tuturor.

Colegii sunt cu insistență rugați să se obosească cu deplasarea și să facă micul sacrificiu bănesc necesar pentru a veni la locul de întâlnire în ziua indicată.

Vom face pe cât ne va fi posibil ușurări pentru găzduire.

Din localitățile unde nu pot lua parte toți, ar fi nimerit ca colegii să delege pe unul dintr-înșii, de preferință directorul școlii, care să asiste la consfătuire.

Avem speranță că dându-vă seamă că sunt în joc cele mai mari interese ale tinerilor evrei – veți privi chestiunea cu toată tragerea de inimă necesară și veți da concursul efectiv operei întreprinse.

Credeți, vă rugăm, în sentimentele noastre colegiale.

p. Asociația Corpului Didactic Evreiesc din România,

F. Ghețel,
Institutor Bacău

Suchard Rivenzon,

Directorul Școlii Israelito-Române, Roman

S. Colegii cari vor asista la consfătuire sunt rugați să trimită din timp înștiințare pe adresa: S. Rivenzon, Directorul Școlii Isr. Române, Roman

CIER, Fond VI, ds. 160, f. 176, 177.

Tg. Neamț, 1920, septembrie 25. Școala israelito-română
comunică componența corpului didactic

Direcțiunea Școalei Israelito-Române Mixte
„Arnold și Charlotte Weinrauch”
Tg. Neamț

25 septembrie 1920
Nr. 6

Domnule Ministru,

Am onoare a supune cunoștinței dv. că la Școala Isr. Română mixtă „Arnold Charlotte Weinrauch” din localitate, cursurile școlare s-au început în acest an școlar începere de la 15 septembrie a.c. cu următorul corp didactic:

1. Domnul Alter Weissman, director și institutor de limba română în clasa III și II venit din Dorohoi în locul d-lui Solomon Faier.
 2. Domnul Moise Goldsmith, institutor de limba română, clasa I și II.
 3. Domnul Aron Ghidale, institutor de limba ebraică, clasa III și IV.
 4. Domnul Smiel Margulies, institutor de limba ebraică, clasa I și II.
 5. Doamna Rahela Goldsmith, institutor de lucru de mână.
- Primiți vă rog asigurarea stimei mele.

Director, A. Weissman

Domniei Sale,
D-lui Ministru al Instrucțiunii Publice, București.

AIN, Fond MIC, 1920, ds. 176, f. 64.

Pe adresă, adnotările: 1. „Să se refere asupra actelor ce au persoanele”, ss. Indescifrabil. 2. „Se va notă în partida școlii în copie; se va răspunde școlii că se aprobă funcționarea pe anul școlar 1920-1921. Să se înainteze însă restul actelor reglementare”. (ss.) Indescifrabil. 3. Referat „Person didactic propus este autorizat”. Ștefănescu.

Pe adresă, referatul:

„11 octombrie 1920, ca răspuns la raportul nr. 6/1920, vă facem cunoscut că Ministru aprobă funcționarea personalului didactic propus pentru anul școlar 1920-1921.

Totodată vă facem cunoscut că trebuie să ne mai înaintați și orarul, lista manualelor didactice și lista înscrierilor pe anul 1920-1921.

Toate acestea le veți înainta în dublu exemplar, cel mult în termen de 15 zile”.

București, 1920, septembrie. Problematica Congresului
Corpului Didactic Evreiesc și a comitetelor școlare

Ordinea de zi a Congresului Corpului Didactic Evreiesc

Convocat pentru zilele de 11 și 12 octombrie 1920

Comitetul Central al școalelor israelite din Capitală, în ședința din 8 septembrie crt., ținută în vederea convocării congresului comitetelor școlare și a corpului didactic din toată țara (școli primare și secundare de băieți și fete), a decis următoarea ordine de zi pentru consfătuirile comitetelor școlare și ale corpului didactic israelit.

I

Comitetele școlare în ședințele lor de dimineață vor avea de discutat asupra următoarelor chestiuni:

1. Recunoașterea școlilor israelite autorizate ca școli publice și echivalarea certificatelor acestor școli cu cele similare ale statului.
2. Recunoașterea școlilor israelite autorizate ca persoane juridice, prin comunitățile respective.
3. Cererea subvențiilor absolut necesare întreținerii școalelor israelite din țară.
4. Stabilitatea corpului didactic.
5. Salariile, gradațiile și pensiile corpului didactic.

II

Corpul didactic în ședințele de după amiază va discuta:

1. Programa de predare a limbii ebraice.
2. Programa de predare a religiei și istoriei evreilor.
3. Salariile, gradațiile, stabilitatea și pensiunile corpului didactic.
4. Autorizarea profesorilor și a manualelor de limba ebraică, religia mozaică și istoria evreilor.

5. Reorganizarea Asociației generale a corpului didactic israelit din Vechiul Regat și eventuala întindere a organizației asupra teritoriilor alipite.

Membrii corpului didactic din provincie care ar mai avea și alte propuneri ni le vor trimite în scris cel mai târziu până la 30 septembrie.

Reprezentanții comitetelor școlare vor putea lua parte la ședințele corpului didactic și membrii corpului didactic vor putea participa la ședințele comitetelor școlare.

Măști, 12 octombrie, seara, va avea loc o ședință comună pentru sancționarea deciziunilor luate în ambele congrese.

Președinții comitetelor școlare și membrii corpului didactic care doresc a lua parte la acest congres sunt invitați a trimite de urgență adeziunile lor (cel mai târziu până la 30 sept.) d-lui dr. M. Beck, str. Mircea Vodă 20, București^{1,2}.

ACIER, Fond VI, ds. 160, f. 103.

CARTE DE DELEGAT

D.

este delegat { de Comitetul școlar
ca director al școlii
ca institutor de limba ebraică

din orașul

să participe la congresul didactic israelit ce se va ține la București
în zilele de Luni 25 și Marți 26 Octombrie crt. în saloanele „Palais
de Glace” (Bulevardul Elisabeta, vis-à-vis de grădina Cișmigiu)

Președintele Comit. școlar:

Directorul școlii;

NOTA.— Prezentarea acestei cărți de delegat este necesară pentru obținerea
reducerii de 60 la sută pe C.F.R. (acordată de Ministerul Comunicațiilor) precum
și pentru diferite alte înlesniri la București.

Tip. „Măntuirea” S. A.

(ACIER, Fond VI, ds. 160, f. 101.)

² Ordinul de reducere cu 50 la sută a costului călătoriei cu trenul acordată congresiștilor.

Copie după Referatul Ad. No. 53227/10745/C/920

Aviz

Tuturor Stațiilor, inspecțiilor de mișcare și serv. C/M din Div. Regionale C.F.R.

Pentru călătoria de la orice stațiune din România Mare la București și înapoi, între 23-28 oct. crt. inclusiv a membrilor congresului general al Corp.[ului] Didactic israelit din țară, posedând legitimațiunile cuvenite eliberate de Comitetul central al școlilor israelite din București, prevăzute cu semnătura președintelui și ștampila respectivă, se vor vinde la ducere bilete întregi care vor fi valabile și pentru înapoiere.

La ducere se va perfora partea superioară a biletului, iar la întoarcere partea inferioară, reținându-se întregul bilet înaintea stațiunii finale la întoarcere.

În lipsă de bilete de carton se vor elibera chitanțe XX/545 sau alte legitimațiuni similare, percepându-se atât la dus cât și la întors 50 la sută din taxele tarifare normale.

Dați instrucțiunile necesare personalului de serviciu.

București, 14 octombrie 1920

Directorul Serv. Comercial, (ss.) Indescifrabil³ (*Ibidem*, f. 102.)

³ A fost amânată data de desfășurare a Congresului.

Comitetul școlilor israelite

București, 3 octombrie 1920

Str. Mircea Vodă 20

Stimați Domni,

Am primit până azi adeziuni la congres din partea comitetelor școlare și a corpului didactic din București, Iași, Ploiești, Bacău, Vaslui, Burdujeni, Pitești, Podu Iloaiei, Hârlău, Tg. Neamț, Tg. Frumos, Pașcani, Huși.

Lipsindu-ne încă răspunsul câtorva localități suntem nevoiți să amânăm congresul pentru zilele de luni 25, marți 26 octombrie, când se va ține neapărat, toate măsurile de pregătire fiind terminate.

Peste câteva zile veți primi cărțile de legitimație.

Vă rugăm să nu uitați a ne aduce bugetul școlii – venituri și cheltuieli – pe ultimii 7 ani.

Vă exprimăm din nou convingerea noastră intimă că acest congres va aduce servicii reale școlilor evreiești precum și corpului didactic.

Cu deosebită stimă,

Președinte, dr. M. Beck

Secretar, Henry Steinberg (*Ibidem*, f. 44 v.)

Dorohoi, 1920, octombrie 10. Directorul școlii israelito-române
a fost reconfirmat în post

Direcțiunea Școlii Israelito-Române
de băieți din Dorohoi

10 octombrie 1920

Domnule Ministru,

Subsemnatul Herșcu M. Meir, fiind angajat de Epitropia Comunității israelite Dorohoi ca institutor de limba română, director al școlii primare israelito-române de băieți a Comunității israelite, respectuos vă rog să binevoiți a lua act de aceasta și a reautoriza funcționarea mea ca director la această școală, posedând autorizația de institutor de lb. română seria B nr. 7435 din 28 august 1901 și autorizația ca director seria AN 67013 din ianuarie 1907, în baza căreia am funcționat ca director la școala israelită din comuna Săveni din acest județ.

Primiți vă rog, domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Director, Meir M. Herșcu

Domniei-Sale Domnului Ministru al Instrucțiunii, București

AIN, Fond MIPC, 1920, ds. 169, f. 13.

Pe document rezoluțiile: 1. „11.X.1920. Referat asupra autorizării de a funcționa ca institutor și ca director, ca și cine a frecventat anul trecut la postul pe care îl ocupă d-sa. (ss.) Indescifrabil”. 2. „11.X.1920. Se aprobă funcționarea până la noi dispozițiuni”. 3. „Vă facem cunoscut că Ministerul vă autoriză să funcționați până la noi dispozițiuni generale ca institutor de limba română și director la școala israelito-română de băieți din Dorohoi. (ss.) Indescifrabil”.

Iași, 1920, octombrie 11. Inspecție la Orfelinatul „Neuschoetz”
din Iași la solicitarea Ministerului Instrucțiunii Publice
și Cultelor

11.X.1920

Proces-Verbal

În fruntea delegațiunei desemnată de Onor. Minister prin ord. nr. 84859/920, am inspectat azi, 11 octombrie 1920, Orfelinatul „Neuschoetz” din str. Academiei no. 5, Iași. Acest institut este instalat în localul propriu și în el nu se primesc decât numai copii interni

și care în total sunt 18. Repartizați pe clase sunt: în cl. I – 4, în cl. II – 6, în cl. III – 6 și în cl. IV – 2. Total, 18.

Acești copii urmează cursurile la școala primară de băieți a statului „Gh. Asachi”. Internatul este pus sub direcția d-lui David Brauner care predă și limba ebraică și face meditație cu copiii la lecțiunile de limba română între orele 3-5 p.m.

Am vizitat dormitoare, sufrageria și sala de clasă unde se predă limba ebraică. În dormitoare am văzut că paturile și așternuturile sunt curate, cearceafurile și albiturile se schimbă în fiecare săptămână. În sufragerie tacăturile de masă sunt suficiente și curate, numai sala în care este instalată are nevoie de reparație, pereții fiind umezi.

Sala de clasă este spațioasă și curată și mobilierul vechi, dar în bună stare.

Copiii toți sunt sănătoși. Impresia generală este satisfăcătoare și constat că d. David Brauner, care conduce acest institut de 7 ani, lucrează cu trageră de inimă pentru bunul mers al acestui orfelinat.

Inspector delegat, (s.s.) Ștefan Zainvell

Pentru conformitate: David Brauner

Ibidem, ds. 172, f. 24

279

Dorohoi, 1920, octombrie 24. Școala israelito-română cere
Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor aprobare
pentru utilizarea unor manuale didactice

Direcția Școlii Israelito-Române
de fete din Dorohoi

24 octombrie 1920

Domnule Ministru,

Am onoarea a vă înainta în dublu exemplar lista cărților introduse la școala Israelito-Română de fete din Dorohoi, pe anul școlar 1920/21, și vă rog să binevoiți a o aproba¹.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea profundului meu respect.

Director, (ss.) Elise Elișca

Domniei-Sale

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Ibidem, ds. 169, f. 45.

Pe document, referatele și însemnările: 1) „3.XI.1920. Referat [De prezentat] Lista cărților aprobate pe anul 1920/21. (ss.) Indescifrabil”;

2) „4.XI.1920. Cu ce ordin s-a aprobat? (ss.) Indescifrabil”;

3) „6.XI.1920. Se ia act. Se va lua notă. (ss.) Indescifrabil”;

4) „Referat. Cărțile propuse în lista alăturată, pe anul școlar 1920-1921, sunt din cele autorizate. Ștefănescu”;

5) „9.XI.1920. D-nei directoare a școlii israelito-române de fete din Dorohoi. Ca răspuns la raportul dv. nr. 3/920, vă facem cunoscut că Ministerul aprobă manualele didactice propuse pentru anul școlar 1920-1921. Vi se restituie o listă vizată. Director, (ss.) Indescifrabil”.

¹ Lista cărților didactice aprobate de către M.I.P.C. pentru școala primară israelito-română de fete

Clasa I

Abecedar de V.I. Mircea, Gh. Nicolau, C. Ionescu-Lungu, autorizat cu nr. 37560 din iulie 1911.

Aritmetica de Gr. Patriciu, Ioan I. Teodoru, Ioan I. Onu, Mateiu M. Dobrovici, autorizată cu nr. 36869 seria A din 17 iulie 1911.

Clasa II

Cetirea de Sadoveanu M., Teodoru I. Ioan, Stan C., Mrejeriu L., autorizată cu nr. 29743 din iulie 1912.

Geografia de S. Popovici și D. Romanescu, autorizată cu nr. 38356 din iunie 1912.

Aritmetica de Gr. Patriciu, Ioan I. Teodoru, Ioan I. Onu, Mateiu M. Dobrovici, autorizată cu nr. 36869 seria A, din 17 iulie 1911.

Caiet de caligrafie de Ioan I. Teodoru, Const. Theodorescu, autorizat cu nr. 47681 din august 1906.

Caiet de desen de W.C. Heghel, Ioan I. Teodoru, G. Simionescu, C. Teodorescu, autorizat cu nr. 50764, seria A., Biroul B, din 1913.

Clasa III

Cetirea de M. Sadoveanu, Ioan I. Teodoru, C. Stan, L. Mrejeriu, autorizată cu nr. 48927 din iulie 1912.

Geografia de Floarea Dumitrescu, G. Niculescu, Nicolae Ionescu, autorizată cu nr. 36904 seria A, din 21 iulie 1911.

Gramatica de Gr. Patriciu, Ioan I. Teodoru, Ioan I. Onu, Mateiu M. Dobrovici, autorizată cu nr. 36869 seria A, din 17 iulie 1911.

Aritmetica, de aceiași autori.

Caligrafia de G.A. Antonescu, autorizată cu nr. 50765 din 1913.

Clasa IV

Cetirea de M. Sadoveanu, Ioan I. Teodoru, C. Stan, L. Mrejeriu, autorizată cu nr. 48927 din iulie 1912.

Geografia de Floarea Dumitrescu, G. Niculescu, Nicolae Ionescu, autorizată cu nr. 36904, seria A din 21 iulie 1911.

Gramatica de Gr. Patriciu, Ioan I. Teodoru, Ioan I. Onu, Mateiu M. Dobrovici, autorizată cu nr. 36869 din 17 iulie 1911.

Aritmetica de aceiași autori.

Caiet de caligrafie de Ioan I. Teodoru, Const. Teodorescu, autorizat cu nr. 47481 din august. [Lipsește anul din document]

Caiet de desen de W.C. Hegel, Ioan Teodoru, G. Simionescu. C. Teodorescu, autorizat cu nr. 50764 seria A, Biroul B, din 1913.

Limba ebraică [pentru] toate clasele [nu se specifică data autorizării]

Cartea Rugăciunilor Israelite de Jaques I. Moscovici, aprobată cu ord. nr. 5174 din 1900.

Curs de religione mozaică de A.I. Gold, aprobată cu ordinul nr. 8880 din 18 septembrie 1903.

Abecedar ebraic de A.S. Gold, aprobată cu ordinul nr. 38895 din 28 iulie 1898.

Director, (ss) Elise Elișca. (*Ibidem*, f. 46-47)

Ploiești, 1920, noiembrie 5. Acte înaintate Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor de către direcțiunea școlii „Luca Moise”

România

Direcția Școlii „Luca Moise”

Ploiești Nr. 3

Ploiești, 5 noiembrie 1920

Domnule Ministru,

Ca răspuns la ordinul nr. 102375, am onoarea a vă înainta următoarele:

1. Autorizația nr. 976 din 1 februarie 903 ca director (în original).
 2. Școala „Luca Moise” funcționează în localul său de la 1873 când s-a fondat. La 1896 a fost autorizată prin autorizația nr. 913 seria B. Original n-avem.
 3. Școala are programa statului și se conduce după regulamentele în vigoare.
 4. Alăturăm schița localului, care a fost vizitat anul trecut.
 5. Alăturat în dublu exemplar lista corpului didactic cu următoarele acte:
 - a) Autorizația nr. 20329 din 1909 a d-nei Antoinette Landau (în original); b) Actul de căsătorie a d-nei Landau; c) Autorizația nr. 2380 din 1901 a d-lui Pavăț (în original); d) Autorizația nr. 154688 din 1919 a d-lui Feldenstein (în original); e) Lista corpului didactic pe 1915-1916 aprobată de Minister, pentru d. Simon, a cărui autorizație s-a pierdut; f) Lista corpului didactic pe 1914-1915 aprobată de Minister, pentru d-na Goldstein, a cărei autorizație s-a pierdut.
 6. Orariile în dublu exemplar.
 7. Lista cărților în dublu exemplar.
 8. Lista școlărilor în dublu exemplar.
- Primiți asigurarea deosebitei mele stime.

Director, (ss.) Indescifrabil

Domniei Sale

D-lui Ministru al Instrucțiunii Publice, București

Ibidem, ds. 177/1920, f. 1.

Pe document: 1. „13.11. Verificare și referat. (ss.) Indescifrabil”; 2) „22.11.1920. Referat: Această școală este autorizată cu nr. 913 B 1897. Posedă statut și autorizație. 141 școlari înscriși. Școala și lista de cărți se poate aproba. Dosarul se va trimite inspectorului I. Tomescu la Călărași. Lista de persoane este aprobată cu nr. 94364/1914. (ss.) Indescifrabil”. 3) „23.11.1920. Se ia act de tot ce este în regulă. Ce este în neregulă se va da ordin să se puie în regulă. (ss.) Indescifrabil”.

Piatra Neamț, 1920, noiembrie 14. Școala israelito-română comunică Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor datele pentru aprobarea funcționării instituției și condițiile de activitate ale acesteia

Direcțiunea Școlii Israelito-Române
de băieți din Piatra Neamț

14 noiembrie 1920

Domnule Ministru,

Conformându-mă Ord. dvs. nr. 101375, am deosebita onoare a vă înainta aici alăturat:

1. Tabloul personalului didactic al școlii (în dublu exemplar).
2. Orarul școlii (în dublu exemplar).
3. Lista manualelor didactice introduse în școală (în dublu exemplar).
4. Lista elevilor înscriși în școală (în dublu exemplar).

Totodată vă supunem la cunoștință următoarele:

1. Ca director al școlii și institutor al clasei a IV-a funcționează subscrisul, institutor definitiv la școala nr. 1 de băieți a statului, din localitate. Cursurile la această școală le predau în orele de după amiază, când n-am clasă la școala statului. Cu raportul nr. 3 din 21 oct. a.c. am cerut autorizația cuvenită.

2. La clasa a III-a predă d. C. Teodorescu, institutor definitiv la școala nr. 3 de băieți din localitate.

3. Localul în care funcționează școala este unul din cele mai bune localuri de școală primară din Piatra Neamț și este autorizat de Minister cu ord. nr. 10456 Seria A. din 16 martie 1917 și cu ord. nr. 41321 seria G din iunie 1909.

Școala a fost inspectată de d. inspector școlar Gh. Simionescu în ziua de 26 oct. a.c., iar copia după procesul verbal vi s-a înaintat domniei voastre cu raportul nr. 6 din oct. 1920.

Director, (ss.) Al. Ionescu

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice, Direcția Învățământ Particular

Ibidem, ds. 176, f. 3.

Pe document, rezoluțiile:

1. 20.XI.1920, „Verificare referat”. 2. 16.II.1921. Să i se ceară să precizeze în ce stradă și în ce imobil funcționează școala și dacă este contopită” [probabil cu școala de stat – n.n.].

București, 1920, noiembrie. Vizita ministrului Gr. Trancu-Iași
la școala „Instrucțiunea”

În noiembrie, 1920, domnul ministru Gr. Trancu-Iași a binevoit a vizita școala noastră, însoțit fiind de d. Petre Ghițescu, directorul general al Învățământului Primar și Normal Primar și de d. Ciuntu, directorul Asistenței Sociale.

Dl. Ministru a vizitat toate clasele, atelierelor și cantina școlii, rămânând pe deplin mulțumit de cele constatate. D-sa a dat personal o donațiune pentru cantina școlii și a înscris în registrul de inspecții următoarele aprecieri elogioase:

„Am vizitat la 10 noiembrie 1920 școala «Instrucțiunea» și am rămas încântat de ordinea care domnește aici, de munca depusă de profesoare, de progresele făcute de eleve. Ceea ce este mai mult, am admirat sacrificiile făcute de către Societatea «Instrucțiunea». Nu se poate operă mai mare decât luminarea copiilor celor care trăiesc prin munca lor și care n-au mijloace să dea instrucție vlăstarelor lor.

Când văd asemenea sacrificii mă conving și mai mult de viitorul sănătos și strălucit al țării. Noi trebuie să ne facem toată datoria de partea noastră”.

(ss.) Trancu-Iași,
Ministru al Muncii

Școala de fete „Instrucțiunea Goldfarb”, Mina Cusiner. Momente din existența de 28 de ani a școlii Societății culturale „Instrucțiunea”, București, Tip. „Estetica”, 1927, p. 85.

București, 1911-1920. Aprecieri ale inspectorilor școlari asupra
desfășurării procesului de învățământ în diferite școli
israelite din Capitală

Școala „Instrucțiunea-Goldfarb”

I

Astăzi 5 mai 1911, am inspectat această școală, am asistat și chestionat elevele din cl. I, II, III, și IV la toate obiectele de învățământ și am rămas pe deplin mulțumit.

Materia după program este bine și inteligent trecută.

(ss.) Inspector, G. Grozescu

16 februarie 1912, orele 12 p.m., am inspectat această școală. Am chestionat elevele din cl. III, IV prim. la l. română, matematică geografie și istorie. Atât din răspunsurile

elevelor cât și lucrările în scris (extemporale) date, m-am convins că elevele sunt pătrunse de cele învățate.

Materia după program este la curent. Ordinea, curățenia și disciplina se mențin peste tot.

(ss.) Inspector, G. Grozescu

Azi 27 aprilie am inspectat această școală. În clasa 1, am asistat la o lecțiune de scris-cetit. D-ra Estera Steinhart, conducătoarea cl. I, își dă toată silința spre a obține progresul dorit.

În cl. IV-a, condusă de d-ra directoarea M. Cusiner, am asistat la o lecție de geografie făcută cu multă pricepere didactică.

Răspunsurile elevelor sunt deplin satisfăcătoare.

(ss.) Inspectoare, Elena Cordoneanu

Astăzi, 12 octombrie 1912, am inspectat școala israelită de fete „Instrucțiunea”. Am asistat la lecțiunile de istoria românilor, de l. franceză predate de d-ra M. Cusiner într-un mod deosebit de inteligent. Școala e în condițiuni foarte bune ca clădire și organizație.

(ss) Inspectoare, Ella Negruzzi

Azi, 8 februarie 1913, am inspectat școala primară israelită „Instrucțiunea” de sub direcțiunea d-rei Cusiner. Localul propriu, în foarte bună stare și curățenie. Sălile mari, spațioase, luminoase, cu bănci așezate bine, dând posibilitatea de a veni copiilor lumina din stânga. Școala e bine populată.

Inspectând cl. I.B, condusă de d-ra Iulia Perl, am cerut să trateze o lecție nouă din abecedar: litera L. Procedeu metodic. Are multă dexteritate în predare și siguranță în mânuirea clasei aplicând metodic principiile pedagogice. Se constată că d-ra Perl se ocupă serios și cu râvnă de cele 80 eleve din clasa sa. Exercițiile de cetire le face cu multă stăruință, minuțios și cu răbdare. Majoritatea elevelor cetesc mulțumitor. Atențiunea viu întreținută, deoarece aplică metoda simultan, interesând la răspuns întreaga clasă. Ținuta elevelor și a institutoarei corectă. Tonul său e blajin, mângâios, încurajator. Dând elevelor un exercițiu de dictare, multe eleve au scris corect, având și predispoziție către caligrafie. D-ra Perl este o bună institutoare, muncește cu dragoste și poate avea rezultate strălucite, deși clasa este așa de numeroasă. În genere, am avut satisfacțiunea că este o școală bine condusă, unde se depune multă muncă și pricepere didactică.

(ss.) Inspector, Juarez Movilă

Azi 20 mai 1913, inspectând școala „Instrucțiunea”, am examinat elevele din cl. I B., la scris-citit și aritmetică. La scris-citit, constat că elevele toate citesc curent, cele mai multe expun clar cele citite și se exprimă corect.

La scris, asemenea mai toate au scris bine propozițiunea dictată. La aritmetică, asemenea, răspunsurile mi-au dovedit un progres deplin satisfăcător.

D-ra Perl Iulia, institutoarea clasei, are mult tact pedagogic o bună metodă, încât merită toată lauda pentru rezultatele obținute. Atențiunea și disciplina elevelor se mențin perfect.

(ss.) Inspectoare, Elena Cordoneanu

16 iunie 1913. Astăzi, am asistat la examenele generale de fine de an. Am constatat cu mulțumire deplină că școala aceasta este una din cele mai bune similare, datorită personalului ei didactic inteligent și muncitor.

(ss.) Inspector, G. Grozescu

Astăzi, 16 iunie 1913, am asistat la examenele generale de fine de an, atât la limba română cât și la limbile franceză și germană. Am constatat, cu deosebită plăcere, că la toate obiectele elevele sunt extraordinar de bine pregătite. Elevele au dat răspunsuri uimitoare pentru vârsta lor. Expoziția de lucru este de asemenea foarte frumoasă. Atât directoarea, cât și corpul didactic merită toate elogiile pentru munca depusă și rezultatul strălucit.

(ss.) Inspector, Elli Negruzz

Azi, 29 iunie 1914, am inspectat institutul israelit „Instrucțiunea”. Am asistat la serbarea de fine de an. Elevele au cântat cântece românești și au jucat mici scenete românești. Am vizitat expoziția de lucru. Nu pot decât să aduc elogiile atât corpului didactic cât și d-rei directoare pentru buna organizație a acestei școli.

(ss.) Inspector, Elli Negruzz

Azi, 6 martie 1915, am inspectat această școală. Localul este curat și f. bine întreținut. Am găsit pe toate d-rele institute la posturile lor. Am asistat în cl. I. B la o lecție de aritmetică de cetire și de intuiție. Institutele clasei I este d-ra Evelina Gherson. În clasa III, am asistat la o lecție de geografie și de istorie. S-a trecut toată materia trim. II, așa că se face repetiție: elevele posedă bine materia învățată. D-ra Perl este o bună institutoare. Am admirat de asemenea ordinea și disciplina din clasa a III-a.

(ss.) Inspector, Ana Manoil

Azi, 7 aprilie 1915, am inspectat „Grădina de copii” alipită pe lângă școala de fete „Instrucțiunea”. Am asistat la următoarele lecțiuni: Cânt, „O mai frumos”, ocupațiuni cu cuburi: S-a executat: Soldații, scară, tren. Ca povestire s-a făcut: Capra cu 3 iezi. La ex. intuitiv, pe baza unui tablou, s-a tratat despre „Pisica”. În urmă, s-au executat de copii, cât mai bine, diferite jocuri cu cântece și mișcări corporale și cu stegulețe, în vederea unei serbări școlare pentru întreținerea școlii.

D-ra Theil, conducătoarea grădinii de copii, își dă osteneală în conducerea elevilor ce i s-au încredințat.

(ss) Inspector G. Simionescu

Op. cit., p. 111-116.

Școala „Progresul Culturii”

Azi, 26 noiembrie 1912, am inspectat școala „Progresul Culturii”, de sub direcțiunea d-nei Ana Bacovescu.

Am examinat clasa III de sub conducerea d-rei R. Bunescu. La istorie a tratat „Întemeierea Moldovei” ca lecție nouă și „Întemeierea Munteniei” ca lecție veche. Lecția nouă a mers metodic; copiii și-au însușit bine materia. Procesul cu întrebări e foarte bun, dar trebuie să-l extindă asupra tuturor copiilor, nu numai la 3-4.

Clasa I, condusă de d-ra Pencio, autorizată. La citire, partea I de abecedar, erau tratate 30 pagini, ceea ce constituie un progres real. Copiii citesc ușor și leagă cuvintele cu dexteritate. O singură elevă nu cunoaște literele și nu le poate lega. Exerciții de dictare se fac mereu. Dictându-le o propozițiune, majoritatea copiilor au scris corect și relativ frumos. La aritmetică, calcul oral cu numere 1-10. Copiii dezleagă probleme dându-și seama de cele 4 operațiuni și au dexteritate în calcul abstract.

Ordinea, disciplina și curățenia sunt satisfăcătoare.

Inspector, (ss.) J. Movilă

Azi, 12 iunie 1914, am inspectat această școală. Am asistat la lecțiuni repetitoare în toate clasele. S-a trecut toată materia. Răspunsurile elevelor sunt mulțumitoare. Am vizitat și expoziția lucrului de mână. Se lucrează lucruri practice și folositoare. În cl. III am asistat la o lecție de citire în l. germană.

Inspectoare, (ss) Ana Manoil

Astăzi, 24 februarie 1915, inspectând această școală în urma ordinului Onor. Ministru sub nr. 12363 din 21 februarie 1915, am rugat direcțiunea să execute menționatul ordin cu privire la înscrierea elevului Sabse H. Sabse.

Toate d-nele institutoare sunt prezente predând lecțiuni după orar. Se observă ordine și disciplină, cum și curățenie în toate clasele.

Inspector, (ss.) G. Simionescu

Azi, 7 iunie 1915, am inspectat această școală. Am găsit pe toate doamnele institutoare la posturile lor. În ora de la 9-10 am fost în clasa II, unde s-a făcut o repetire a materiei din geografie, istorie și gramatică. De la 10-11 în cl. III unde s-a făcut repetirea materiei din aritmetică și gramatică; iar de la 11-12 la istorie și geografie. În toate clasele am rămas mulțumită de răspunsurile elevelor. Pretutindeni am găsit ordine și disciplină. Ținuta elevelor în toate clasele e de asemenea bună. Am inspectat și lucrul de mână.

Inspectoare, (ss.) Ana Manoil

Astăzi, 17 decembrie 1920, în orele de dimineață am inspectat această școală care se află sub direcțiunea d-nei A. Bacovescu.

Am găsit prezente la școală pe toate d-nele institutoare. Am asistat la lecțiile din clasa III-a, unde am găsit prezente 23 eleve din 29 înscrise.

D-na Bacovescu, institutoarea clasei, a făcut cu elevele o lecție de aritmetică, dezlegarea de probleme de adunare cu numere fracționare zecimale. Lecția a fost bine condusă. Am lucrat și eu cu elevele o problemă de adunare și apoi le-am cercetat la citire. Și la aritmetică și la citire am constatat rezultate cât se poate de bune. D-na Bacovescu lucrează în clasa sa și pentru conducerea școlii cu pricepere și cu trager de inimă.

În toate clasele am găsit prezent următorul număr de eleve: cl. I 36 din 38; cl. II 28 din 30; cl. III 23 din 29 și cl. IV 17 din 20.

Localul, deși o casă particulară închiriată, e curat și bine întreținut.

Buc. 17 dec. 1920.

Inspector, (ss) G. Simionescu

ACIER, Fond IV, ds. 168, f. 7-8 f/v.

Proces-Verbal

23 mai 1913, astăzi am inspectat această școală orele a.m. În clasa I B, condusă de d. Dulberger Emanuel, elevii citesc corect și pronunță bine, își dau seama de cele citite. Li s-a dat în scris o propozițiune cu litere combinate (che și ghe) dictate și în marea majoritate au scris corect. La intuiție de asemenea s-a ascultat (mielul și oaia) și elevii își dau perfect seama de cele învățate, răspunzând la toate chestiunile de detail. Au calculat cu îndemănare oral și în scris. D. institutor procedează metodic și stăruitor.

În cl. II, am găsit pe d. Torceanu A.I. făcând lecțiuni de geografie. Elevii desemnează harta pe tablă, se orientează cu ușurință și răspund cu siguranță la chestiunile date. S-a făcut un dictat în scris din limba română: elevii în majoritate au scris frumos și corect. Aceeași bucată au făcut-o apoi analiză gramaticală bine reușită. S-a lucrat simultan și o problemă de împărțire, pe care au rezolvat-o în majoritate bine. Limba română și matematica în această clasă o predă d. C. Dulberger.

În cl. IV, condusă de d. C. Dulberger, elevii au executat o analiză sintactică și din răspunsurile lor, m-am convins că sunt pătrunși de cele învățate și cunosc bine rostul gramatical al scrierii.

La matematică au lucrat la tablă o serie de elevi două probleme de aritmetică cu geometrie din care m-am convins că materia este bine și inteligent trecută și majoritatea clasei o stăpânește.

Institutorul merită toată lauda pentru zelul ce depune.

Materia de învățământ după programă este terminată și o repetă.

Ordinea, curățenia, disciplina și ținuta școlarilor este corectă și bine observată peste tot¹.

Inspector, (ss.) M. C. Grozescu

Ibidem, f. 4, f/v.

¹ O inspecție similară s-a făcut de către J. Movilă, la 30 ianuarie 1913, la aceeași școală, unde pe lângă rezultate pozitive, se menționează necesitatea de a se face pauze de câte 10 minute, în mod riguros respectate și sub controlul unui profesor. (*Ibidem, f. 3 f/v.*)

Școala de Fete
„Fundațiunea Nissim și Lea Halfon”

Raport cu privire la progresele și modificările introduse în școală în cursul anului școlar
1912-1913

Modificări cu privire la învățământ

Progresul învățământului în această școală este dovedit prin inspecțiunile destul de mulțumitoare făcute în cursul anului școlar 1912-1913 de către dl. Inspector al Onor Minister, care arată destul de bine modul întrebuițat în învățământ și silințele ce-și dau doamnele institutoare.

10 octombrie 1912. Astăzi am inspectat această școală și conform ordinului no. 62920 am vizat matricola școlaei, care am găsit-o complectată.

În clasa I fiind înscrise în plus 16 eleve, s-au exmatriculat plusul de eleve.

Ordinea, curățenia și disciplina precum și ținuta elevelor este bine observată.
Personalul didactic este același ca și în anul școlar precedent-autorizat.

Inspector, (ss.) Grozescu

Întreținerea curată a claselor

În urma adresei Onor. Minister, cu no. 84432 octombrie 12, pentru întreținerea curățeniei claselor și sănătatea copiilor să se dea cu oleiu de bradolină pe pardoseli. Am întrebuințat și am constatat că este foarte sănătos atât pentru copii cât și pentru institutori. Măturarea se face fără a se ridica praf care este vătămător sănătății.

Personalul didactic

D-na Zoe Chibici-Ceartoreanu, directoare și institutoare, limba română cl. IV și lucru de mână cl. III și IV. D-na Sally Weisskopf inst. limba română cl. III, d-na Rașela M. Farchy inst. limba română cl. II, d-na Roza Svartzenberg inst. limba română și germană cl. I, d-na Vida Eschenazi lucru de mână cl. II și I, d-na Antoineta Ivela limba germană cl. II, III și IV, d-ra Florica Cohen limba ebraică cl. I și II, d-nul I.D. Bally cl. III și IV, d-nul A. Levy muzica în toate clasele și d-nul G. Căpățână jocuri și exerciții de gimnastică în toate clasele.

Comunitatea Israelită de rit sefard din București, Buletinul Consiliului Reprezentanților, seria a treia, nr. 11, Buc., Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, 1913, p. 72-73.

Școala de băieți

Talmud Tora

Din toate punctele de vedere, școala este excelentă – foarte curat întreținută. – Nu sunt boale molipsitoare. Elevii se prezintă bine.

914, martie 12

(ss.) Dr. Petrașcu

Astăzi, 25 aprilie 1914, inspectând această școală de sub direcțiunea d-lui A.S. Segall, am găsit pe toți d-nii institutori prezenți la posturile lor, predând obiectele după orar. Am asistat în clasa I b la ex. gimnastice, predate de d. Căpățână; la clasa III la șt. naturale – repetire, și la compunere, bucata – rezumare – „Satură-te de cireșe”, predate de d. Aureliu Weiss; în clasa II la aritmetică: exerciții de împărțire, predate de d-na Sally Weisskopf.

Am vizat matricula.

Școala foarte bine întreținută. Ordine și curățenie în toate clasele.

Inspector, (ss.) G. Simionescu¹

Ibidem, nr. 12, Dare de seamă pe 1 iulie 1913-30 iunie 1914, p. 69-70.

¹ Raportul de inspecție a fost însoțit cu un tabel privind componența corpului didactic și unele rezultate ale personalului didactic.

D-nii A.S. Segall, director și institutor l. română cl. IV; S. Cohen, institutor pentru l. ebraică în toate clasele; I. Sevilia, institutor pentru l. ebraică în toate clasele; d-na Rosa Segall, l. română cl. I preparatorie; M. Dulbergher, l. română cl. I; d-na Sally Weisskopf-Cohen l. română cl. II; Aureliu Weiss, l. română cl. III; d-na M. Mătăsaru, l. germană toate clasele; A. Levy, muzica în toate clasele; Gh. Căpățână, exerciții gimnastice în toate clasele.

Clasa	Înscriși	Retrași	Prez. la examen	Promovați	Repetenți
I preparat.	43		43	40	3
I b	45	2	43	36	7
II	46	3	43	34	9
III	35	2	33	21	12
IV	27		27	20	7
Total	196	7	189	151	38

Dintre cei 196 elevi care frecventează școala: 9 elevi au mamă askenazi; 28 elevi au tată askenazi; 39 elevi au ambii părinți de rit askenazi; 2 elevi au ambii părinți de rit musulman; 118 elevi au ambii părinți de rit sefarđ; total, 196.

Absolvenții cursului primar au dat examen înaintea unei comisii numită de stat și au reușit toți cu succes. Un singur elev a obținut media generală 7,50, iar toți ceilalți o medie care variază între 8 și 9 jum.

Materialul didactic a fost îmbogățit prin următoarele donațiuni:

D. Micu L. Alcalay a donat școlii 5 hărți mari ale celor 5 continente, harta României și un tablou reprezentând Sistemul Metric, toate legate în pânză.

D. M. Grassiany a donat școlii 43 tablouri intuitive, toate întinse pe carton.

Față de numărul de 162 elevi câți au frecventat școala, în anul școlar 1912-1913, frecvența anului școlar 1913-1914 a atins cifra de 196 elevi, număr la care trebuie să ne oprim și nu-l putem depăși, căci numai pentru 196 elevi e volumul tuturor claselor noastre.

Taxele școlare încasate de la elevi în anul școlar 1913-1914 au atins suma de 3442 (trei mii patru sute patruzeci și doi) lei față de 2639 lei din anul trecut.

Director, A.S. Segall

Situația Școlii de Fete Pe anul școlar 1913-1914

Raport

Progresul învățământului în această școală se dovedește prin inspecțiunile făcute de către d-nii Inspectori ai Onor. Minister, care se arată îndestul de mulțumiți de silințele ce-și dau d-nele institutoare.

Azi 14 martie 1914, am inspectat această școală, în vederea cercetării și aprobării orarului pe anul școlar 1913-1914. Am vizat și matricula școlii.

Inspector, (ss) G. Simionescu

Azi, 8 mai 1914, inspectând această școală, am găsit prezente la posturile lor pe toate d-șoarele institutoare. Cercetând frecventarea și înscrierea elevelor am găsit:

în clasa I	38 înscrise,	37 urmează,	33 prezente
în clasa II	33 înscrise,	30 urmează,	29 prezente
în clasa III	30 înscrise,	30 urmează,	29 prezente
în clasa IV	21 înscrise,	21 urmează,	19 prezente
	122	118	110

Vizitând clasele, am găsit în cl. I [pe] d-na Eschenazi, predând lucrul de mână; în clasa II d-ra Cohen, predând limba ebraică; în cl. IV d-nul Bally, predând limba ebraică; în cl. III d-na Farchy Rașela preda la compuneri „Salcâmul”. Am mai examinat elevele din această clasă la exerciții de memorii și citire.

Personalul didactic e autorizat, orarul aprobat, matricula vizată.

Inspector, (ss.) G. Simionescu

Ibidem, nr. 12, 1915, p. 69-71.

Capitolul VI

CARITATEA ȘI ÎNTRAJUTORAREA – IMPERATIVE ALE SUPRAVIEȚUIRII

284

Moinești, 1899, noiembrie 30. Societatea de economie
„Unirea”.

Statutele

Despre scopul și durata societății și despre condițiile de admitere a aderenților

Art. 1. Societatea de Economie „Unirea” din Moinești, fondată în luna ianuarie 1895, se reînființează pentru al doilea period sub același nume pe timp de 15 (cincisprezece) ani, de la 1 ianuarie 1900 – 31 decembrie 1914 și se va administra conform dispozițiilor acestui statut.

Art. 2. Periodul de 15 ani va fi împărțit în 3 subperioade de câte 5 ani fiecare și la finele fiecărui subperiod fiecare asociat se va putea retrage în total sau în parte continuând cu restul de capital ca asociat în aceleași condițiuni, fără ca să fie nevoit de a-și motiva retragerea sa și fără ca să piardă ceva din capitalul său în folosul societății, ci va pierde numai dreptul la fondul de rezervă.

Art. 3. Scopul societății este de a înlesni asociaților formarea de capitaluri din sumele ce vor depune treptat la casa societății și din profitul ce va rezulta din specularea acestor bani, în condițiile prevăzute mai departe [...]

Despre adunările generale

Art. 83. Convocarea adunărilor generale se va face de președintele cenzorilor sau de președintele consiliului și vor fi anunțate prin afișe lipite în localurile publice din Moinești, cel puțin cu 8 zile înainte de ziua în care vor avea loc. Deosebit de aceasta, se va trimite în interiorul celor 8 zile de mai sus, fiecărui asociat cu drept de vot, câte o invitațiune scrisă sau tipărită în care se va arăta ca și în afișe, locul, ziua, ora și scopul adunării.

Art. 84. Când pentru săvârșirea unor lucrări vor fi necesare un șir de adunări generale, atunci adunarea va fixa ziua care va putea fi chiar a doua zi, și astfel se va urma mai departe până la terminarea tuturor lucrărilor.

Art. 85. Adunarea generală nu va putea vota nici o propunere care nu va fi fost afișată cel puțin cu 3 zile înaintea adunării.

Art. 86. Deciziunile adunării generale formează lege pentru societate ca și statutele, însă nu se vor putea întinde decât asupra chestiunilor care nu intră în atribuțiunile administratorilor sau ale cenzorilor și care nu vor fi în contradicere cu statutele.

Art. 87. Propunerile ce se vor face adunării generale vor fi luate în considerațiune numai dacă vor fi făcute în scris și subscrise de cel puțin 5 asociați cu drept de vot [...]

Bacău, 30 noiembrie 1899

Martin Edelstein, Herșcu Wolff, Noe Bilderman, Șmiel Meșelsohn, Manes Segall

Redactat de mine, Herman Grinberg, avocat.

Atestăm că persoanele ce se prezintă cu acest statut sunt acele subscribe și cuprinse într-însul.

Herman Grinberg

Daniel Budu¹

Statutele Societății de economie „Unirea” din Moinești, jud. Bacău, Tip. M. Rabinovici, 1900, p. 1-27 (fragmente).

¹ Tribunalul jud. Bacău a încheiat următorul proces verbal:
„Proces verbal No. 11920

Anul 1899, luna noiembrie 30

În Pretoriul acestui Tribunal și înaintea noastră C.N. Buzdugan, Președinte, asistat de dl ajutor de greșă D.G. Marcu s-au prezentat d-nii Martin Edelștein, Herșcu Wolf, Noe Bilderman, Șmiel Meșelsohn și Manes Segall, a căror identitate am constatat-o prin martorii H. Grinberg și Daniel Budu, cerând prin petiția registr. la nr. 27452 autentificarea prezentului statut format în două exemplare, unul scris pe timbru de 10 lei subscris de părți, redactor și martori, iar altul pe hârtie liberă, nesubscris și citind statutul din cuvânt în cuvânt în auzul și în fața părților la întrebările puse de noi ne-au declarat că este redactat de dl. avocat H. Grinberg, că cele cuprinse în el sunt cu consimțământul d-lor și subsemnăturile din exemplarul timbrat sunt ale d-lor proprii; în urmă părțile, redactorul și martorii au subscris în prezența noastră exemplarul netimbrat rămas la dosar și am vizat ambele exemplare spre neschimbare.

În vedere celor ce preced și în baza art. 1171 C. Civ.

Declarăm autentic prezentul statut.

Președinte, C. N. Buzdugan

(L.S)

Grefier, D. G. Marcu”

No. 1728, aut. Vol. 4 (*Ibidem*, p. 28.)

285

Craiova, 1900, mai 1. Reînființarea asociației „Ezra Betzaroth”, a Comunității sefarde

Statutul

Articol unic.

Se reînființează vechea societate *Ezra Betzaroth* din Craiova cu începere de la 1 mai 1900 cu statutul modificat precum urmează:

TITLUL I

Numele și reședința

Art. 1. Societatea va purta în veci numele de „Ezra Betzaroth” și își va avea reședința în Craiova, capitala Olteniei.

Art. 2. Emblema societății va fi formată de un „Maghen David” ☆ și în mijlocul lui patru litere cari vor forma numele de „Iehova” și sub această emblemă va fi scris „Acest nume ne este protectorul”.

TITLUL II

Scopul

Art. 3. Scopul Societății consistă:

a) În îngrijirea și asistența medicală a asociaților bolnavi și a membrilor familiilor lor;

b) În însoțirea fraților asociați încetați din viață, a părinților și a familiilor lor până la eterna locuință.

c) În încurajarea institutelor de instrucțiune și orice fapte filantropice.

Art. 4. Spre îndeplinirea acestui scop societatea nu va putea ieși niciodată din limitele art.14, 15, 16, 17, 22, 23 și 24.

TITLUL III

Îndatoririle asociaților

Art. 5. Toți frații asociați sunt datori a-și păstra reciprocamente respectul cuvenit și a-și aminti, oricând și oriunde s-ar afla, angajamentul fratern ce există între dânșii, căci în cazul contrar vor fi pasibili de amendă prevăzută la art. 56 litera a.

Art. 6. Spre a ajunge la scopul și prosperitatea societății, toți frații asociați sunt obligați a avea ca deviză maximele: „Ceea ce ție nu-ți place, altuia nu face” și: „iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși”.

Art.7. Vizitarea fraților bolnavi va fi obligatorie pentru toți frații asociați activi, afară de membrii comitetului, care sunt scutiți de la această îndatorire, îndată ce inspectorii respectivi îi vor invita la îndeplinirea acestei obligațiuni.

În caz de boală gravă, frații designați de inspectorii vor fi obligați a petrece noaptea în casa pacientului.

Pot fi însă scutiți de la această îndatorire, dacă vor plăti în primirea inspectorului respectiv, suma de lei noi 2, care vor servi de îndemnizarea acelorora ce îi vor înlocui [...]

TITLUL IV

Drepturile Asociaților

Art. 13. Au dreptul la asistență medicală din partea Societății, pe cât timp vor fi domiciliați în orașul Craiova:

I. Frații asociați activi, soțiile lor și fiii acestora până la vârsta de 18 ani, și fiicele lor până la căsătorie.

II. Mama unui frate asociat activ pe cât timp va fi văduvă și va locui cu fiul ei june, plătind cotizație ca [și] cei familisti.

Art. 14. Soțiile fraților decedați au dreptul a cere și a obține admisiunea lor ca membre în această societate, fără plata vreunei taxe de admisiune, ci numai supunându-se la celelalte taxe.

Art. 15. Deosebit de asistența medicală, Societatea va acorda, în caz de zăcere în pat mai mult de 10 zile și după un aviz al doctorului Societății, o subvențiune bănească în suma de lei 10 pe săptămână asociatului cu familie și lei 6 societarului individual; această subvențiune nu se va acorda pentru un termen mai lung de 6 săptămâni, după care comitetul va delibera pentru continuare.

Art. 16. Frații asociați activi și soțiile lor vor avea în caz de deces drepturile următoare:

a) La o înmormântare cuviincioasă și cu ceremonialul prevăzut în regulament;

b) La plata în numele lor a taxei de Rehita suma de 60 lei, la plata de 60 lei pentru Mețeva (monument) [...]

TITLUL IX

Casa văduve și orfani

Art. 32. Se va fonda o casă asiguratoare, sub denumire de „Casa [pentru] văduve și orfani”. Această casă va fi dirijată de un comitet special compus din 5 membri activi aleși de adunarea generală. Un regulament special va determina modul administrării fondului și al participării la beneficiile lui.

Art. 33. Nici un beneficiu nu se va acorda din acest fond mai înainte de 1 mai anul 1905, până atunci el va fi plasat în efecte publice garantate de stat.

TITLUL X

Demnitarii Societății

Art. 34. Societatea va fi dirijată de un comitet ales din sânul ei compus din 9 membri, și anume: președinte, vicepreședinte, casier, curator, secretar, inspectori sanitari.

Art. 35. Acest comitet va fi ales în ședință generală anuală pe termen de doi ani, și aceste demnități vor fi onorifice. Membrii comitetului îndată ce vor fi instalați vor depune jurământul de fidelitate către Societate și vor intra în funcțiune 10 zile după alegerea lor, în care timp vechiul comitet îi va da în primire toată averea și scriptele Societății prin dresare de procese-verbale [...]

Prezentul statut și regulamentul s-au votat pe articole în ședințele generale de la 8 și 15 aprilie 1901.

Patronul societății, veneratul bătrân, Isaac Abr. Benvenisti

Reînființatorii: Abr. B. Iosef (Bucureșteanu); Iosef I. Benvenisti.

Membrii Comitetului: președinte: *David I. Eschenasy*; vicepreședinte: *Abram B. Iosef* (Bucureșteanu); casier: *Iosef I. Benvenisti*; secretari: *Elișa Pappo*, *Iacob M. Leon*; Insp. – Sanitar: *Lazar Iohanan Benaroiu*; Membri: *Sandu A. Salom*, *Rafael Atias*, *Haim I. Levy*¹.

Statutul și Regulamentul Societății „Ezra Betzaroth” din Craiova, Reînființarea sa la 1 mai 1900; Librăria și Tipografia David J. Benvenisti, p. 1-30 (fragmente).

¹ În București, ființa, din 1872, o societate similară, care și-a aniversat, în anul 1911, jubileul de 40 de ani, fapt consemnat în „Cartea de Aur” apărută cu acest prilej. Președinți de onoare au fost desemnați Sir Moses Montefiore, Adolphe Crémieux, Baron de Hirsch, Sabetay și Mihail Italfon, Abram M. Elian, Moscu Ascher, Isaac I. Mersescu. Președinte activ era, în 1911, Sam Farchy. Printre membrii fondatori erau: Benzion Bally, Iosef Mitrani, Moșe B. Eskenasy, Moșe Șemitov Pappu, Leon Abr. Alcalay ș.a. (Manuscris aflat la ACIHR, Fond I, ds. 314.)

București, 1900, iunie 29. Societatea „Marpe Lenepheș”

Frumoasă idee, sublimă chiar, căci ce poate lega și întări legăturile amicale mai bine decât o țintă comună la o sănătate completă: *mens sana in corpore sano* (o minte sănătoasă e la un corp sănătos). – Adunați, fondatorii se gândesc care să fie numele acestei societăți, al copilului din fașă.

Atrași cu drept cuvânt de limba ebraică, adevărata limbă maternă, și după sfatul unui bărbat ilustru prin amintirea sa, societatea a fost numită „Marpe Lenepheș”, care însemnează *medicamentul pentru suflet*. Numele acesta, dat societății noastre în acele timpuri, mi se pare atât de potrivit, atât de minunat, încât nu mă pot opri un moment și să nu mă întreb dacă toate noțiunile ce cuprind acest nume au fost îmbrățișate și susținute.

La primul moment, și poate chiar mulți dintre frații societari cred că numele de Marpe Lenepheș privește numai sănătatea desăvârșită.

În general așa ar fi, în particular însă nu, și iacă pentru ce. Când zicem medicamentul pentru suflet, nu înțelegem medicamentul pentru corpul nostru; pe când corpul nostru este ceva rezumat și mărginit, expresiunea de suflet, însă, este ceva cu totul elastic. Prin medicamentul pentru suflet, afară de starea generală bună a corpului, înțeleg și starea generală bună a sentimentelor noastre precum: iubirea de aproape, protecțiunea celui nevoiaș, milă și compătimire, cu un cuvânt altruismul în deplină perfecțiune. Nu contest că printre membrii acestei societăți nu s-or fi găsit câțiya cari să-și dea seama de aceasta, căci, din fericire, putem zice că partea a II-a, adică dezvoltarea sentimentelor înalte, umanitare și altruiste, nu numai că n-a lipsit, dar s-a impus prin marea latitudine ce i-a fost dată.

Dacă societatea „Marpe Lenepheș” s-a organizat atât de bine în ceea ce privește conservarea sănătății membrilor ei, apoi, în ceea ce privește faptele ei filantropice, ea se poate prenumăra printre cele dintâi aici, deși scopul ei s-a rezumat numai în ajutorul reciproc în caz de boală [...]

Când e vorba mai cu seamă pe calea culturală, apoi aici putem chiar susține că societatea noastră s-a distins. Nu e o instituțiune culturală creată unde „Marpe Lenepheș” să nu-și fi dat, printre primele, obolul ei. În afară de obolul ei, societatea noastră a dat și elemente creatoare de instituțiuni culturale, al căror nume venerat va rămâne gravat pentru totdeauna pe tabla vecinicii.

Una din creațiunile ei este societatea „Cultura”, care, ca un copil răsfățat, și-a cules din sânul nostru tot ce e mai dornic și iubitor de caritate, tot ce e mai simțitor și luptător pentru binele obștesc. Crearea școalei primare și a școalei comerciale, pe lângă patronul ei filantrop, a imortalizat societatea „Cultura” și această operă măreață se revarsă cu mândrie asupra societății „Marpe Lenepheș”, care privește cu mândrie astăzi progresul copilului ei răsfățat.

Și cu aceasta încă nu s-au terminat operele mărețe ale societății noastre. Să sperăm că faptele mari, odată începute, se vor continua neîncetat și vor da surprize din ce în ce mai plăcute. Iacă de ce, după mine, societatea „Marpe Lenepheș” și-a făcut datoria mai mult decât posibil, îmbrățișând, afară de sănătatea corpului, și pe aceea a sufletului... Să

nădăjduim că sfertul de veac ce începe astăzi din nou să lucească, prin razele-i binefăcătoare și pline de speranțe, va fi un timp numai de progres, de glorie și altruism¹.

D-rd Grünberg H. (Sache),

Directorul școalelor societății „Cultura”

„Marpe Lenepheș”, număr festiv, apărut cu ocazia jubileului de argint al societății, București, Tip. „Concurența”, 1900, 29 iunie, p. 8.

¹ Cu prilejul aniversării a 40 de ani de activitate, s-a publicat un volum omagial care prezintă activitatea acestei societăți. Astfel se arată că numărul cotizanților era de 1145; asistența medicală, constând din plata medicamentelor, salariile medicilor, onorariile medicilor consultanți și subvențiile săptămânale date pacienților, s-a ridicat la aproape 315.000 lei. Ajutoarele de deces au fost de 62.320 lei. De asemenea, societatea a acordat ajutor unor persoane și instituții care nu făceau parte din asociație; astfel: medicamente și mașot la săraci, evreilor emigranți. De asemenea, a contribuit cu fonduri pentru o serie de școli israelito-române cum erau: „I. și C. Löbel”, școlile „Cultura”, școlile de fete „Instrucțiunea” și „Progresul Cultural”, școlile de băieți „Ronetti-Roman” și „T.T. Malbim” ca și Societatea „Saron”, UEP.

De asemenea a sprijinit efortul militar din perioada Războiului Balcanic, subscriind la colecta pentru flota națională și strângerea de fonduri pentru ajutorarea familiilor luptătorilor.

De-a lungul anilor, din conducerea acestei societăți au făcut parte: Wilhelm Rosen, Bernhard Joseph, A.D. Hechter, Herman Libros, Maier Kamerling, care erau printre inițiatori. Aceștia li s-au alăturat, în perioada 1900-1920, următorii: H. Grünberg, D. Horenstein, Jacob Pom, I.M. Grünberg, D. Sufrin, Iacob Popper, Adolf I. Rosensein, Isac I. Kanner, D. Saxone, Elias Prager, H.A. Bercovici (care a fost desemnat președinte în repetate rânduri între 1879-1917), Solomon Rappaport, Osias M. Klein ș.a. (40 de ani de existență, 1875-1915, ai Societății „Marpe Lenepheș”, Buc., Tip. „Concurența” Osias M. Klein, 1916, extrase; M. Schweig, *op. cit.*, p. 214-216).

287

Piatra Neamț, 1900, decembrie 12. Societatea breslelor unite „Speranța”

Statutul Societății

Cap. 1

Numele, reședința, scopul și durata societății

Art. 1. Se înființează în orașul Piatra Neamț o societate a meseriașilor creștini¹ de ambe sexe a diferitelor bresle sub numele de SPERANȚA.

Art. 2. Denumirea societății nu se va schimba niciodată.

Art. 3. Sediul societății este în orașul Piatra Neamț.

Art. 4. Scopul societății este:

- a) Ajutarea meseriașilor în caz de boală și de accidente;
- b) Suportarea cheltuielilor de înmormântare în caz de moarte a societarilor;
- c) Ajutarea văduvei și a orfanilor meseriașului decedat și rămași în mizerie;
- d) Ajutarea meseriașilor infirmi, ajunși în mizerie și în neputință de a lucra;
- e) Aplanarea pe cale de bună înțelegere a diferendelor ce se ivesc între membrii

meseriași;

- f) Strângerea legăturilor între meseriași;
g) Susținerea și apărarea drepturilor meseriașilor în mod reciproc și solidar;
Art. 5. Durata societății este nelimitată.

Cap. II

Membrii societății

Art. 6. Societatea are 4 feluri de membri:

- a) Membri fondatori,
- b) Membri activi,
- c) Membri onorifici și
- d) Membri donatori.

Art. 7. *Membri fondatori* sunt toți acei care au luat parte la înființarea societății și care au subscris vechiul statut, votat de adunarea generală a meseriașilor în ședința ținută în ziua de 12 decembrie 1900, care sunt obligați la plata cotizațiunilor lunare stabilite prin prezentul statut.

Art. 8. *Membri activi* sunt toți meseriașii înscriși după 12 decembrie 1900 și care se vor mai înscrie în societate și vor achita taxa de înscriere, diploma, insigna, cartea de membru, statutele și cotizațiunile lunare, fixate prin statutele de față.

Art. 9. *Membri onorifici* sunt persoanele meritorii, admise în societate de Comitetul executiv, sub rezerva aprobării Adunării generale, cu majoritate de voturi [...]

Alegerea Vice-Președintelui se va face de către Adunarea generală cu majoritatea voturilor membrilor prezenți la ședință.

Primarul comunei Piatra N. va fi de drept membru onorific și președinte de onoare al societății.

Art. 10. *Membri donatori* sunt persoanele, care vor binevoi a oferi societății orice sumă de la 20 lei în sus, care sumă va servi pentru mărirea fondului societății.

Numele membrilor donatori se va înscrie în Cartea de aur a societății, ce se va înființa pentru acest scop.

În Cartea de aur pe prima pagină se va scrie data sfințirii drapelului, precum și nașul drapelului.

Art. 11. Membrii onorifici și cei donatori nu sunt obligați la plata taxei de înscriere și nici la plata cotizațiunilor lunare [...]

Statutul societății breslelor unite „Speranța”, Piatra Neamț, Imprimeria jud. Neamț, 1902, p. 4-6, 14-15.

¹ Deși art. 1 din Statutul societății cuprinde o prevedere restrictivă, „o societate a meseriașilor creștini”, în fapt, printre membrii fondatori sunt evrei, vicepreședinte fiind C. Schleifer, iar ca membru al Comitetului I. Zachman.

² Membrii fondatori erau: Carol Schleifer, Iosef Zachman, Selvester Sandeschi, Jean Goldenberg, I.C. Florescu, N. Velea, I. Vasiliu, I. Ciolac, C. Andronachi, Gh. Panaitescu, Eduard Goean, Eduard Cucinschi, I. Gârmeață, N. Gârmeață, V. Albineț, Th. Curuț, Gh. Nicolau, Nicu Spișeriu, V. Andriescu, Gh. Lămătic, V. Mindirigiu, Mihail Radovici, Ilie Orășanu, Gh. Grădinescu, Petrache Bălănescu, V. Fantaziu, V.I. Andriescu, V. Tofan, Dumitru Chihaiia, Lascăr Miron, I.V. Podolac, I. Merișcanu, C. Bocănescu, V. Botez, Dumitru Costinescu, V. Căciuleanu, Marin Z. Pecic, Vasile Pitaru, Gh. Iconaru, Ludvic Șuler, Filip Vicol, Vasile Ionescu. (*Ibidem*, p. 20.)

Craiova, 1901, februarie 18. Regulamentul așezământului de binefacere al doamnelor israelite de rit spaniol

Cap. I

Dispoziții preliminare

Art. 1

Așezământul de binefacere al doamnelor israelite de rit spaniol, pendinte de epitropia acestei comunități, se reorganizează cu misiunea:

- a) Ajutorarea femeilor indigente, bolnave, infirme, lăuze, văduve și fetelor orfane.
- b) Înlésnirea măritişului fetelor sărace.
- c) Ajutorul femeilor și fetelor sărmame pentru învățatura [învățarea] unei meserii și eventual crearea unor institute care să înlésnească câștigarea traiului persoanelor din această categorie.

Art. 2

Fac parte din asociația acestui așezământ de binefacere doamnele israeliților de rit spaniol, stabilite în orașul Craiova, care sunt înscrise ca contribuabile benevole în condicile așezământului și se supun obligațiilor prevăzute în acest regulament organic.

Cap. II

Administrația așezământului

Art. 3

Așezământul va fi administrat de un comitet compus din 5 doamne alese pe timp de 5 ani, de către adunarea generală a membrilor așezământului și confirmate de epitropie [...]

Cap III

Despre veniturile așezământului

Art. 10

Veniturile așezământului se compun din:

- a) cotizații benevole săptămânale sau lunare
- b) ofrande
- c) subvenții din partea Epitropiei Comunității Israelite de rit spaniol
- d) legate [donații – n.n.] de orice alte venituri extraordinare [...]

Consiliul de epitropi al Comunității Israelite de rit spaniol din Craiova

Acest regulament organic al «Așezământului de Binefacere al Doamnelor Israelite de Rit Spaniol» s-a votat și adoptat de Consiliul de Epitropi al Comunității în ședința de la 18 februarie 1901¹.

p. Prim-Epitrop, Isaac J. Benvenisti

Secretar, Moscu E. Sabetay

Epitropia Comunităților de Rit Spaniol Craiova, „Regulamentul Așezământului de Binefacere al Doamnelor Israelite de Rit Spaniol din Craiova”, Craiova, Librăria și Tipografia David J. Benvenisti, f.a., p. 3-10.

289

București, 1902. „Aurora”. Societate de gimnastică, scrimă și lectură

Darea de seamă

asupra activității Societății pe anii 1901-1902

La 1 octombrie cor., societatea noastră „Aurora” a intrat în al VI-lea an de viață. În urma noastră avem deci o existență de cinci ani și în tot acest interval nu s-a cruțat nici energie, nici muncă, nici sacrificii materiale și nici bunăvoință pentru prosperarea societății.

Cu toate acestea, fără să fim pesimiști, „Aurora” nu se poate mândri de o situație înfloritoare și aceasta, în prima linie, din cauza dezinteresării condamnabile a unui important număr din membrii ei și apoi din pricina unei neglijențe de neiertat a majorității membrilor din comitetul care și-a depus mandatul, la ultima Adunare generală extraordinară.

Prin urmare, a da seama despre mersul societății pe anul expirat este identic cu a face un adevărat rechizitoriu, din care să reiasă și în care să se oglindească marea vină a aceluia care, fiind chemați să conducă cu destoinicie și drag tot înainte societatea noastră, n-au fost însuflețiți în activitatea lor de acel foc sacru pentru datorie, dovedind că le lipsește râvna ce le incumba, pentru a garanta bunul mers al societății.

Întreaga stagnare a vieții de altădată a „Aurorei” trebuie atribuită însă, în cea mai mare parte, membrilor ei, care pe lângă modul lor ciudat de a înțelege ce înseamnă a fi membru al unei astfel de corporații, au rămas înapoi [restanți] cu cotizațiile lor, punând astfel Comitetul, din cauza lipsei de fonduri, în imposibilitatea de a introduce acele reforme salutarii, de mult proiectate; ajunsese chiar un timp când existența frumoasei noastre societăți era serios amenințată.

Și acum însă, ca și altă dată în împrejurări grele, s-au găsit elemente, care văzând că „Aurora”, în loc de a face progrese continue, începe a regresa, mergând spre o stare de descompunere, au dat la timp alarma, cerând convocarea unei Adunări generale extraordinare, spre a provoca o consfătuire și a aviza la mijloacele imperios necesare pentru a readuce societatea la o situație mulțumitoare.

În adevăr, la 10 septembrie c., avu loc Adunarea generală extraordinară și după multe dezbateri și chibzuiuri, în urma propunerii și îndemnului aceluia care au rămas fideli la postul lor de onoare în comitet, s-a ales o Comisiune Interimară, cu menirea de a regula finanțele societății, de a cerceta cauzele care au determinat regresarea ei și a găsi mijloacele necesare spre a salva „Aurora” și a o reține din calea prăpastiei.

Această comisiune întrunindu-se și alcătuindu-și programul său de activitate, are azi datoria, pe lângă noile proiecte ce-și permite a vi le propune mai la vale, să arunce și o privire asupra faptelor săvârșite în cursul anului trecut¹.

Aurora. Societate de gimnastică, scrimă și lectură, Darea de seamă pe anul societății 1901-1902, București, Stabilimentul Grafic „Țăranu & Co”, 1902, p. 5-6.

LUNILE	Nr. membrilor		Nr. orelor de		Total vizitatori		În medie pe oră	
	Gimnast	Scrimă	Gimnast	Scrimă	Gimnast	Scrimă	Gimnast	Scrimă
Octombrie 1901	31	10	6	6	112	23	18	3
Noiembrie 1901	42	17	9	8	178	53	19	6
Decembrie 1901	48	18	5	4	111	22	22	5
Ianuarie 1902	55	19	7	6	137	26	19	4
Februarie 1902	57	19	8	6	120	30	15	5
Martie 1902	58	21	6	6	53	23	8	3
Aprilie 1902	62	21	7	7	71	24	10	3
Mai 1902	66	21	8	7	123	26	15	3
Iunie 1902	68	22	8	6	54	24	6	4
Iulie 1902	68	24	5	2	33	5	6	2
August 1902	68	24	4	4	41	10	10	2
Septembrie 1902	68	24	8	7	89	24	11	3
1901-1902	-	-	81	69	1.122	294	13	4
Total 1900-1901	-	-	96	83	1.627	359	17	5

(*Ibidem*, p.19.)²

² La 14 octombrie 1901 a avut loc cel dintâi concurs de gimnastică sub conducerea maestrului Dem. Ionescu. La acest concurs au asistat un însemnat număr de spectatori, între care dr. M. Beck și d-na Staadecker, membri onorifici, Bădescu, maestrul de scrimă ș.a. Comisia instituită ad-hoc a decernat la finele concursului mai multe premii și anume: Premiul I: N. Guttman; Premiul II: d-rand Marcus; Premiul III: I.S. Weintraub. (*Ibidem*, p. 7) În același timp se critică inerția din timpul verii manifestată de comitet, care n-a găsit de cuviință să organizeze vreo excursie, precum era uzul în „Aurora”, fapt foarte regretabil. Gimnastica și scrima din nefericire nu arată succese vădite, din cauza indiferenței absolute a membrilor, cu toată bunăvoința a iubitului și respectatului nostru maestru.

Secțiunile culturale n-au funcționat deloc în anul din urmă și va fi absolut necesară reînființarea lor. În programul ce comisia interimară îl propune, se arată ce anume secțiuni sunt absolut necesare a se înființa. În revista „Jüdische Turn Zeitung” an II din octombrie 1901, organul societății de gimnastică evreiești Bar-Kochba, a apărut un articol foarte interesant sub titlul „Jüdische Turner in Rumänien”³.

³ În anul 1902 „membrii onorifici” erau 80 și 13 corespondenți. Dintre aceștia, îi menționăm pe: Abramovici Bernhard; Abramovici David; Caleff I. Menachem; Cohen Mauriciu; Fischmann Isidor; Focșăneanu Paul; Fuchs Arthur; Fränkel Jean; Gartenberg Max; Goldenberg Isac; Grünberg Adolf; Grünberg Bernhard; Hechter Simion; Herscovici A.K.; Hirsch E.; Iarovici Jean; Iscovici I.I.; Leibovici A.H.; Levinsohn Jacques; Mitrany Emile; Mitrany N.; Mitrany David; Rosenfeld Solomon; Rubin B.; Rosenstein Marcel; Spinner Oscar; Steinberg Kivu; Safir I.; Zentler Sami; Zwiebel Josef. Membrii corespondenți erau desemnați din New York, Viena, Paris, Brașov, Craiova, Tulcea⁴. (*Ibidem*, p. 20-21.)

⁴ Comitetul desemnat pe anul societar 1901-1902: președinte: B. Abramovici; vicepreședinți: Alb. Lewinsohn, Emile Mitrany; secretar: Simion Hechter; secretar arhivar: S. Regenstreif; casieri: Mauriciu Cohen, A.W. Himmelstein; consilieri: I. Zwiebel, A.L. Strauss, H. Grosswald; cenzori: Em. Feinmann, F. Lindenberg⁵. (*Ibidem*, p. 4.)

⁵ În provinciile românești au funcționat secțiuni și ale altor societăți sportive (vezi tabel din Addenda pct. 5) printre care binecunoscuta Asociație Macabi (Galați, din 1906 și Iași, din 1919), pentru ca în 1920 Executiva Macabi să numere 52 de secțiuni în Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina și Transilvania.

Organizația Macabi din Iași a organizat în seara zilei de 18 august 1920 un festival sportiv împreună cu 100 de macabei din Chișinău. S-au prezentat exerciții libere de gimnastică – suedeză, germană, cehă – ca și figuri la aparate. Au avut loc exerciții de scrimă, dans, piramide etc. Spectacolul a avut un mare succes și a fost repetat pe 29 august. („Opinia”, Iași, nr. 3992, 93, din 18-20 aug. 1920.)

București, 1904, decembrie 24. Primul așezământ de binefacere al femeilor israelite (UFIB)

Proces-verbal

Subsemnatele, întrunindu-ne astăzi 24 decembrie 1904 în casa doamnei Stephanie Itecescu și luând în considerație:

a) că un număr mare de coreligionari și coreligionare din București se află în cea mai tristă mizerie;

b) că acțiunea caritabilă a societăților de binefacere bărbătești [alcătuite din bărbați – n.n.] din Capitală e insuficientă pentru a lupta în contra urmărilor acestei mizerii și însuflețite de dorința firească și legitimă ca partea femeilor israelite din București în această operă caritabilă să fie cât mai mare, am hotărât constituirea în Capitală a unei Societăți care sub denumirea de:

Uniunea Femeilor Israelite din București
Societate de Binefacere

să corespundă scopului mai sus menționat.

Data primei adunări generale s-a fixat la 6 februarie 1905. Fondatoarea Societății este d-na Stephanie Itecescu. Subsemnatele membre ale comitetului de inițiativă ne luăm obligația de a face fiecare propagandă în favoarea Societății.

Comitetul de inițiativă

Stephanie Itecescu; Peppi I. Salomon; Adele dr. H. Grossmann; Dorina dr. E. Silbermann; Ritta Goldenzweig; Charlota Kempner; Laura S. Lack; Sylvia I. Feder.

Monografia „Uniunii Femeilor Israelite” din București, Tipografia „Cartea de Aur”, 1930, p. 45.

București, 1904. Bilanț al societăților de binefacere și educație socială existente la început de secol

Dr. A. Stern: Instituțiuni și societăți evreiești (extrase)

În lipsa unei organizații puternice, unitare, sprijinită pe o autoritate publică recunoscută, cu sancțiune legală, s-au format în sânul populației evreiești în decursul timpurilor numeroase grupări, societăți felurite, menite să aducă oarecare îndeplinire diferitelor necesități de ordin social.

Mediul priincios dezvoltării acestor societăți sunt mai ales centrele cu populație evreiască mai numeroasă. În aceste centre, societățile au luat naștere și s-au dezvoltat pe ruinele vechii organizări în comunități și s-au dovedit în tot timpul de neînălțată nevoie,

pentru a subveni, în parte cel puțin, necesităților de cult, de cultură, de binefacere și de ajutor reciproc ale proletariatului evreiesc covârșitor ca număr în orașele mai mari, în cele două capitale îndeosebi [...]

Societățile evreiești sunt de mai multe categorii, după scopul ce-și propun să aducă la îndeplinire. Cele mai de seamă corespund unei necesități capitale în viața evreului, sunt societățile create pentru întreținerea școlilor și în genere a așezămintelor de instrucțiune.

În capitală ele au luat în timpul din urmă o mare dezvoltare și dau rezultate în multe privințe îmbucurătoare. Cele mai multe școli sunt instalate în localuri proprii, clădite parte din fondurile donate de diferiți filantropi, după care în asemenea caz a fost numită școala, parte cu ajutorul asociațiilor mari filantropice din străinătate și din țară, precum și din colectele printre coreligionarii din capitală.

Mai toate societățile ce întrețin școli sunt grupate în jurul unei instituții de cult: templu, sinagogă sau casă de rugăciune, acestea din urmă improvizate în chiar localul școlii în perioada marilor sărbători. Fondurile de întreținere a școlilor provin din cotizațiile membrilor societari, din taxele elevilor sau elevelor, din o parte a veniturilor sinagogilor sau ale caselor de rugăciuni, din produsul diferitelor serbări de beneficiu și, în parte, din subvențiile asociațiilor filantropice.

Un comitet didactic regional, compus din câteva persoane competente în ale școlii, exercită o supraveghere asupra școlilor subvenționate de acele societăți.

[...] Evreii spanioli, al căror număr este mult mai mic (vreo 4.000 de suflete), formează o singură comunitate, care întreține două temple, dintre care cel nou a adoptat în totul ceremonialul modern. Întreține de asemenea o școală primară de băieți, o școală profesională de fete și un azil pentru bătrâni. Societatea „Progresul” acordă oarecare burse studenților lipsiți de mijloace.

Dacă, precum vedem, instituțiile menite a propaga instrucțiunea printre tinerele generații abundă și sunt sprijinite cu destulă bunăvoință de toate straturile populației evreiești, nu se poate spune același lucru și despre anumite grupări sau societăți, care ar avea drept scop preocuparea cu unele probleme mai înalte de ordin intelectual și social, așa cum ar fi de așteptat în cercurile de o cultură mai aleasă și cu tendințe de propășire.

Societățile studențești: „Junimea medicală” și „Uniunea studenților”, din cauza multiplelor dificultăți și piedici cu care au de luptat, afară de scurte perioade de progres, au dus până acum o existență plină de greutate și au dezvoltat o activitate limitată. În câteva ocazii, în ultimul timp studenții au dat dovezi de tact și multă demnitate.

Pe terenul artelor frumoase putem număra, ce este drept, societatea corală „Orfeu” și „Societatea amatorilor de muzică”, înființate și conduse de persoane talentate și care au parvenit a aranja în cursul iernilor trecute câteva producții reușite, adevărate serbări muzicale, la care participă în majoritate forțe evreiești [...]

Unde sunt însă până acum cercurile literare, grupările de intelectuali, în care să se discute diferitele probleme culturale și sociale și de la care să pornească inițiative salutare și progres?

N-au lipsit, ce e drept, încercările repetate de a chema în ființă și a imprima o direcție viguroasă și teinică unor asemenea grupări. Totul însă s-a mărginit la entuziasmul începutului sau cel mult la serbările de inaugurare urmate de câteva conferințe mereu aceleași...

Dintre curentele de idei, care au frământat în ultimii ani cugetarea evreiască, sionismul este desigur acela care a exercitat o înrăurire mai puternică asupra celei mai mari

părți a poporului evreu. Cu o forță de pătrundere uimitoare, el a răscolit din toropeala-î seculară masa evreiască, însămânțând într-însa sentimente de demnitate omenească și dorința de propășire. Propaganda sionistă a scuturat din indolența lor și acele cercuri care uitaseră a gândi evreiește și a silit a lua o poziție și pe aceia care nu se pot împăca cu punctul de vedere propriu acestei mișcări.

Cea mai mare parte a literaturii evreiești este impregnată de noua idee în accepția ei cea mai largă. Ziarele evreiești se adapă dintr-însa ca dintr-un izvor nesecat; ea a dat un avânt puternic, necunoscut până acum aici în țară, literaturii didactice evreiești, care reîntinerește sub suflul dătător de viață al cuvântului mântuitor. Până și operele de artă s-au resimțit de acest nou motiv [...]

Și în cursa aceasta de enumerare rapidă a feluritelor grupări evreiești se cuvine să ne oprim un moment asupra unei alte organizații, cea mai înaltă, deși mai puțin numeroasă aici în țară, care, în liniște și la adăpostul agitațiilor din afară, stă mereu de veghe și-și întinde brațul său protector asupra tuturor celorlalte. Este vorba de *Ordinul B'nei B'rith*, compus din elementele cele mai alese ale evreimii, avându-și ramificațiile în țările culte de dincoace și dincolo de Ocean și care-și consacră activitatea pentru tot ce interesează iudaismul. Lojile B'nei B'rith ca și vechile școli Zion, din care au izvorât, au avut întotdeauna ochiul deschis asupra tuturor instituțiilor de cultură și binefacere evreiești, intervenind cu sprijinul lor oriunde este nevoie de sfat și ajutor. Nici o acțiune în favoarea coreligionarilor noștri nu se întreprinde, fără ca ordinul să-i dea atenția ce merită și s-o proteagă, iar oriunde mizeria și nenorocirea aruncă jalea în inimile evreilor, ordinul este de față pentru a da ajutor și a alina suferințele.

În timpul din urmă, lojile din țară și mai ales cele din capitală și-au deschis larg porțile, pentru a primi în sânul lor elemente tinere și culte, și putem nădăjdui că în scurtă vreme se va umple și acel gol ce se resimte încă în viața evreiască și că din sânul lor se va înjgheba acea grupare de intelectuali atât de mult așteptată.

În ultimul timp s-a înființat de către medicii evrei un cerc medical. Gruparea aceasta întemeiată pe baze solide se ocupă exclusiv de interese profesionale.

În tot timpul îngrijirea sănătății a format una din preocupările de căpetenie ale evreului. Este cunoscut că în Biblie încă se găsesc o mulțime de precepte de profilaxie, care ar putea figura și astăzi în tratatele de igienă. Se cuvine deci ca această parte însemnată a vieții evreiești: îngrijirea sănătății să ne oprească pentru câteva momente, cu atât mai mult că ne pune sub ochi o nouă serie de grupări evreiești, societăți cu un caracter special, cu totul deosebit de al celor enumerate până aici.

„Almanahul Israelit” ilustrat pe anul 1903-1904, București. Institutul de arte grafice „Eminescu”, p. 107-113.

Chișinău, 1904, iunie 2. Statutele Spitalului evreiesc și ale Azilului

A. Însemnătatea spitalului, a Azilului și întreținerea bolnavilor

1. Spitalul are ca scop de a da ajutor medical evreilor bolnavi, de ambele sexe, care își au domiciliul în orașul Chișinău, iar în caz când spitalul va avea locuri libere, acest ajutor medical se va putea da și evreilor din alte părți, precum și persoanelor de alte religii.

2. Azilul are de scop adăpostirea în el a evreilor din localitate lipsiți de mijloacele de existență, a celor îmbătrâniți, invalizilor și celor neapți pentru muncă.

3. Numărul complet al paturilor din spital se fixează la 105 (50 pentru bărbați și 55 pentru femei), iar 5 de rezervă; în total 110 paturi.

4. Spitalul Evreiesc în definitiv este un sanatoriu, care se compune din 2 secțiuni; a) terapeutică și b) chirurgicală.

5. La spital se dau de asemenea consultațiuni gratuite și, în limita posibilității, medicamente și bandaje, bolnavilor săraci, care vin la vizită¹.

Ia. M. Kopanski, Organizații filantropice evreiești din Basarabia în perioada interbelică 1918-1940, Chișinău, Ed. Pontos, 2002, p. 28, (Academia de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Cercetări interetnice, Departamentul de istorie și cultură al evreilor din Moldova).

¹ Statutul Societății pentru ajutorarea evreilor săraci bolnavi din Chișinău „Ezras-Hoilim”.

Scopul Societății: 1) Societatea are ca scop a satisface necesitatea populației evreiești a orașului Chișinău de ajutorul medical și a ajuta bolnavilor săraci de a se folosi cu mare succes de toate modurile și mijloacele medicinei moderne. 2) Ajutorul Societății poate fi următorul: a) ajutorul medical la timp, trimiterea pe gratis acasă bolnavilor medicul și livrarea medicamentelor cu prețuri ieftine. b) alimentarea bolnavilor săraci și scutiți de plată cu medicamente, mijloace medicale, lapte, chefir, vin etc. și procurarea hranei mai bune. c) îngrijirea bolnavilor la ei acasă și trimiterea lor în cazuri excepționale în spitale. d) întreținerea familiei în perioada îmbolnăvirii capului sau membrilor ei, cu câștigul cărora se asigură existența familiei înaintea îmbolnăvirii lor și e) distribuirea la partea cea mai săracă a populației evreiești a revistelor de igienă populare în limba rusă și evreiască. 3) Pentru executarea celor de mai sus arătate, Societății, pe măsura dezvoltării mijloacelor, i se rezervă dreptul a se înțelege verbal și în scris și a conveni cu diferite instituții medicale și de binefacere, medicii și alt personal medical, farmacii, depozite și persoane particulare pentru ajungerea rezultatelor mai bune a activității ei, de asemenea a deschide filiale în diferite părți ale orașului, pentru primirea declarațiilor de la bolnavi și anume: spitale, ambulatorii, farmacii, sanatorii, aziluri și alte instituții, sufragerii, ceainării, locuințe ieftine, azil de popas, adăposturi, case de muncă și altele, însă având la fiecare dată autorizarea autorităților respective. (*Ibidem*, p. 98.)

Galați, 1909, aprilie-mai. Societatea de binefacere a meseriașilor israeliți

Statutele

Societății de binefacere a meseriașilor israeliți din Galați

Capitolul I

Numele și scopul societății

Art. 1 – Societatea de binefacere fondată în 1875 de meseriașii israeliți va purta numele de „Societatea de binefacere a meseriașilor israeliți”, nume care nu va putea fi schimbat niciodată sub nici un motiv.

Art. 2 – Scopul Societății este exercițiul binefacerii care constă din ajutorarea membrilor, nemembrilor și așezămintelor caritabile.

Art. 3 – Societatea interzice orice discuție în materia politică [...]

Capitolul III

Membrii societății: admiterea, retragerea, excluderea.

Drepturile și obligațiile membrilor

Art. 5 – a) Orice israelit care locuiește în Galați de cel puțin doi ani, având etatea de la 23-45 ani, bucurându-se de o bună reputație, exercitând o profesie onorabilă și neavând nici un viciu sau infirmitate constatată, poate fi admis ca membru în societate.

b) Pot fi admiși și candidații care depășesc etatea prevăzută, condiționat de a da o declarație scrisă că renunță la toate drepturile materiale, urmând să îndeplinească celelalte condiții.

Art. 6 – Persoana doritoare de a intra în societate va cere printr-o petiție adresată președintelui înscrierea sa, arătându-se vârsta. Președintele supune această petiție comitetului, spre aprobare, și se decide în ședința următoare, prin vot secret, cu 2/3 ale voturilor, primirea sau respingerea candidatului.

Art. 7 – Candidații care:

- a) Au profesii imorale;
- b) Care au fost condamnați pentru fapte infamante; și
- c) Rabinii, Hahamii Chazunim, servitorii de sinagogă (șamusim) și personalul salariat de societate, nu pot fi admiși ca membri ai societății [...]

Obligațiile membrilor

Art. 17 – Orice membru e obligat a se conforma următoarelor stipulații:

- a) a plăti regulat toate taxele prevăzute la art.4;
- b) a se conforma cererii făcute de membrii sanitari de a veghea noaptea la bolnavi;
- c) a răspunde la orice invitație a comitetului și a îndeplini misiunile cu care a fost însărcinat de comitet;
- d) a îndeplini deciziile comitetului și ale adunărilor generale chiar dacă nu a fost de față;
- e) a lucra totdeauna pentru progresul societății și a nu intriga contra ei [...]

Capitolul VI
Adunările generale

Art. 44 – Adunarea generală este cea mai mare instanță a societății.

Art. 45 – Adunarea generală ordinară se ține, de drept, în fiecare an, în cursul lunii ianuarie, în zi de sărbătoare.

Art. 46 – Adunarea generală se poate convoca și extraordinar, când 50 de membri ar cere aceasta motivat sau dacă interesele societății ar reclama și comitetul ar găsi cu cale să-i dea încuviințare. La adunările generale extraordinare se va dezbate numai obiectul pentru care s-a făcut convocarea. În toate cazurile convocarea se face de către președinte prin invitații personale, arătându-se chestiunile la ordinea zilei.

Art. 47 – Președintele declară adunarea generală constituită îndată ce sunt prezenți jumătate plus unu din numărul membrilor societății...

Art. 48 – Adunarea generală anuală se ocupă: a) Cu darea de seamă anuală a comitetului asupra mersului societății și cu raportul controlorului asupra gestiunii financiare; b) Cu alegerea noului comitet; c) Cu tranșarea diferendelor ivite între membrii societății și comitet; d) Cu cazurile de excludere din societate a membrilor căzuți în categoria art. 18 și 22; e) Cu proiectele prezentate de comitet...

Art. 50 – Deciziunile luate de adunările generale conf. statutelor sunt obligatorii pentru toți membrii¹...

Statutele și Regulamentul Societății de binefacere a Meseriașilor Israeliți. Galați, Tip., „Progresul” M. Srulovitz, 1909, p. 2, 6-15 (fragmente).

¹ Comitetul Dirigent pe anul 1909: S. Sternberg, președinte; H.S. Schwartz, vicepreședinte; A.M. Kivovici, casier; Bernard Rosenzweig, controlor; Isidor Weinberg, secretar. Consilieri: Lazăr Schiffer, Benjamin Speter, Aron Ellmann, Osias Marcovici, Heinrich Heilpern, H.V. Berstein, Lazar Goldstein, Simon Kohn, Moritz Pecenik, Moise Weisshtut, Avram Grünberg, Heinrich Rottmann. (*Ibidem*, p. 25.)

294

Botoșani, 1909, septembrie 8. Societatea „Caritatea” pentru întreținerea Spitalului Israelit

Act constitutiv

Subsemnații Moritz I. Abramovitz, Frédéric Costiner, David Beckal, B. Schönfeld, Samuel Taubes, Dr. Blumenfeld, dr. Olivenbaum, Fr. Vogel, A. Zaharia, D. Zaharia, David Zeidner, Jacques Zeidner, I. Fleișer, M. Grünberg, I. Pascal, L.I. Leibel, Aron Jäger, N. Freifeld, O. Segall, Samoil Horowitz, David Horowitz, toți domiciliați în Botoșani, am decis înființarea unei societăți sub denumirea de „Caritatea” cu sediul în Botoșani.

Scopul societății este de a întreține Spitalul israelit precum e specificat pe larg în statutele societății votate tot astăzi și care statute fac parte integrantă din prezentul Act constitutiv.

Conform statutelor am ales în consiliul de administrație pe domnii: Osias Segall *președinte*, Frédéric Costiner și B. Schönfeld *vicepreședinți*; L. I. Leibel *casier*, David Beckal *secretar* și Samoil Horowitz, Moritz I. Abramovitz, A. Zaharia, N. Freifeld, dr. H. Blumenfeld și dr. I. Olivenbaum *membri consilieri*, până la prima adunare generală.

Consiliul de administrație delegă pe d-nii Osias Segall și Moritz I. Abramowitz ca membri delegați care să reprezinte societatea conform art. 6 din statute.

Societatea începe a funcționa de la data autentificării statutelor.

Făcut în Botoșani la 8 septembrie, 1909¹.

Actul constitutiv și statutele Societății „Caritatea” – votate în Adunarea Generală din 8 septembrie 1909, Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segal & Marcu, 1912, p. 3-12.

¹ Tribunalul județului Botoșani

Proces-verbal

Astăzi, 9 septembrie, 1909, în pretoriul Tribunalului și înaintea noastră Ștefan Praporgescu magistrat stagiar, delegat asistat de dl grefier G. Scriban s-au prezentat în persoană d-nii: Moritz I. Abramowitz, Fr. Costiner, David Beckal, B. Schönfeld, Samuel Taubes, dr. H. Blumenfeld, dr. I. Olivenbaum, Fr. Vogel, A. Zaharia, David Zaharia, David Zeidner, Jacques Zeidner, Ițic Fleișer, I. Leibel, Aron Jäger, N. Freifeld, Osias Segall, Samoil Horowitz și David Horowitz, toți domiciliați în Botoșani, necunoscuți personal nouă, identitatea am constatat-o prin d-l Constantin P.I. Nicolescu avocat din Botoșani cunoscut personal nouă, cerând părțile prin petiția reg. la no. 21836 autentificarea prezentului act în dublu exemplar, unul pe timbru de 10 lei subscris de d-lor la care s-a anexat și anulat timbru de 5 lei pentru autentificare; iar al doilea pe timbru de 50 bani nesubscris, scris și redactat acest act de d-l Constantin P.I. Nicolescu, avocat din Botoșani, cunoscut personal nouă care de asemenea s-a prezentat în persoană înaintea noastră.

Am citit actul din cuvânt în cuvânt în fața și auzul părților și d-lor ne-au declarat că actul este al d-lor făcut din liberul d-lor consimțământ și că iscăliturile din el sunt ale d-lor proprii.

Apoi în prezența noastră cu toții au iscălit în același chip și exemplarul prezentat neiscălit ce este a se păstra la dosar.

Noi văzând ambele exemplare spre neschimbare, și luând act de aceste declarații.

În baza art. 8.10 și urm. din legea pentru autentificarea actelor.

Autentificăm prezentul act constitutiv^{2,3}.

Magistrat stagiar, St. Praporgescu

(L.S.)

Grefier, G. Scriban

No. 1259

⁴ Urmează semnăturile celor prezenți indicați în primul paragraf al actului constitutiv și apoi autentificarea acestui document.

² Într-o dare de seamă pe perioada 1 octombrie 1909 – 31 decembrie 1910 se prezintă numărul total de bolnavi și bătuți 506, dintre care 281 bărbați, 203 femei, 12 copii. Vindecați 331, ameliorați 91; morți 17. La 1 ianuarie 1911 erau în spital 35 persoane. În azilul pentru bătrâni se aflau – la 31 decembrie 1910 – 16 persoane, dintre care 9 bărbați și 7 femei (*Ibidem*, p. 27).

³ În perioadă fuseseră înființate următoarele spitale: „Caritas” în București (1847); Schuler în Bacău (1862); Israelit în Iași (1889); Primul Ambulatoriu din Brăila (august 1895); Israelit în Galați (nov. 1903).

București, 1910, ianuarie 14. Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale cere Prefecturii Poliției Iași date despre conducerea „Asociației Generale a tineretului evreu-român” din localitate

România

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

Nr. 6725/14 ianuarie 1910

Confidențial

Domnule Prefect,

Zilele trecute s-a distribuit în public un apel al „Asociației Generale a tineretului evreu-român”, cu sediul în Iași, str. Primăverii, vis-à-vis de Teatrul Național. Prin acel apel, intitulat „Ce vrem?”, evreii își arată doleanțele lor și fac apel la unirea tuturor evreilor pentru revendicările ce au formulat.

Avem onoare a vă ruga a dispune să ni se comunice din cine se compune comitetul sus zisei Asociațiuni, precum și orice alte informații ce s-ar putea afla în privința acelei asociațiuni și a activității sale¹.

Primiți, vă rog, asigurarea considerațiunii noastre.

Director, R.P. Voinescu

Șeful Secțiunii, (ss.) Indescifrabil

D-lui Prefect al Poliției Iași

AIN Iași, Fond Chestura Poliției Iași, ds. 11/1910, f. 26.

Pc document însemnarea: „Se va cerceta și raporta de urgență. Costescu.”

¹ Serviciul de Siguranță Iași comunică DPSG, la 30 ianuarie, numele membrilor comitetului de conducere al asociației respective: dr. Niemirower, Alfred Hefter, Jean Hefter, Noe Șfarț, Șaraga Lascăr, B. Vagman, Goldstein Iosef, Marcovici Bernard. Ca scop al activității acesteia se precizează: „Numita asociațiune ține conferințe relativ la ridicarea nivelului cultural al funcționarilor comerciali locali și se luptă pentru a căpăta drepturile în România, fiind în legături cu cercurile sioniste din țară, precum și cu cele centrale din Ilamburg”. (*Ibidem*, fila 25.)

*Iași, 1910, martie 21. Societatea de sprijin pentru Azilul de bătrâni*Statutele
Capitolul I*Numele societății*

Art. 1. – Societatea va purta numele de „Prima Societate Fraternală Israelită pentru întreținerea «Azilului de Bătrâni», fondată de meseriașii din Iași în anul 1890”, titlu care nu va putea fi schimbat niciodată și în nici un caz.

Capitolul II

Scopul societății

Art. 2. – Scopul Societății este de a întreține în Azilul său oameni bătrâni și incapabili de a-și mai agonisi existența zilnică.

Art. 3. – Bătrânii primiți vor locui în tot timpul în localul Azilului construit pentru acest scop și vor fi îngrijiți cu hrană, îmbrăcăminte și toate cele necesare.

Capitolul III

Membrii societății

Art. 4. – Societatea se compune din membrii activi, care urmează regulat cu plata cotizațiilor lunare, și din membrii onorifici.

Capitolul IV

Primirea membrilor activi

Art. 5. – Orice persoană majoră și onestă poate deveni membru activ al Societății.

Art. 6. – Persoana care dorește să devină membru activ va prezenta comitetului dirigent o petiție, arătând profesiunea sa și domiciliul său și în care va declara că se va supune tuturor prescripțiilor din Statute și deciziilor comitetului.

Art. 7. – Persoana respinsă poate petiționa după trecerea unui interval de 3 luni a doua oară; fiind respins și de astă dată, poate petiționa noului comitet.

Capitolul V

Membrii onorifici

Art. 8. – Vor fi aleși membri onorifici oameni cu vază și cu o bună reputație stabilită sau filantropi distinși din țară sau din străinătate.

Art. 9. – Membrii onorifici sunt propuși de comitetul dirigent; ei nu sunt obligați a plăti cotizații lunare, pot însă contribui benevol.

Art. 10. – Comitetul va alege dintre membrii onorifici pe unul dintre dâșii ca *Președinte de onoare* [...]

Capitolul XXVI

Atribuțiile Consiliului de Administrație

Art. 119. – Consiliul de Administrație va administra toate afacerile interne ale Azilului.

Art. 120. – Consiliul de Administrație are datoria morală de a veni în fiecare zi la orele de masă pentru a constata felul și cantitatea alimentelor ce se dau bătrânilor.

Art. 121. – Membrii Consiliului de Administrație vor stabili de comun acord ca, fiecare, pe rând, să vină zilnic, pentru a inspecta mersul administrativ al Azilului.

Art. 122. – Consiliul de Administrație gășind de cuviință că e necesar a se face oarecare îmbunătățiri pentru Azil, la prima ședință va înainta Comitetului raportul cuvenit.

Art. 123. – Consiliul de Administrație este dator să dea la fiecare sfârșit de lună un raport detaliat atât în privința administrației, cât și în privința cheltuielilor ordinare și extraordinare [...]

Art. 133. – Orice membru din Comitet este în drept de a controla Consiliul de Administrație, n-are însă dreptul de a face observații, ci poate raporta la prima ședință Comitetului, care va lua măsuri de îndreptare [...]

Capitolul XXIX

Primirea bătrânilor

Art. 143. – Persoanele ajunse la o vârstă înaintată și incapabile de a-și agonisi existența din lipsa de forțe vor putea fi primite în Azil.

Art. 144. – Numai acei bătrâni vor putea fi primiți în Azil care:

1. N-au nici o avere și nici mijloace de existență;
2. Care n-au copii în stare de a-i întreține;
3. Care nu suferă de vreo boală contagioasă sau de un început de paralizie, exceptând pe cei care au conjunctivită granuloasă.

Art. 145. – Cazul de boală nu poate fi invocat pentru a putea fi primit în Azil.

Art. 146. – Numai bătrânii născuți sau cu domiciliul de mai mulți ani în Iași vor putea fi primiți în Azil.

Art. 147. – Vor mai putea fi primiți în Azil, după aprecierea Comitetului, fără a avea în vedere vârsta, membrii Societății care, devenind infirmi în timpul și din cauza muncii, nu mai sunt în stare de a-și agonisi existența.

Art. 148. – Membrii înscriși în Societate sau membrii care au fost înscriși și care din lipsă de mijloace n-au putut urma regulat cu plata cotizațiilor vor fi preferați la primirea în Azil.

Art. 149. – Bătrânul doritor de a fi primit în Azil va prezenta Comitetului o petițiune în care va arăta: numele și prenumele, vârsta și locuința sa; petițiunea va fi susținută de către 5 membri activi, la curent cu plata cotizațiilor.

Art. 150. – Președintele, la primirea unei petițiuni, va numi din sânul Comitetului o comisie de 3 membri, care va cerceta și referi dacă petiționarul întrunește condițiile cerute de art. 144, al. 1 și 2.

Art. 151. – Aflându-se că Comisia de cercetare ar fi dat cu intenție un raport greșit, atunci bătrânul primit pe baza acestui raport va fi eliminat și acei membri referenți vor pierde dreptul de a mai face parte din comisii de cercetare.

Art. 152. – Când comisia referentă ar fi fost indusă în eroare, bătrânul primit pe baza unui asemenea raport va fi eliminat.

Art. 153. – Dacă raportul comisiei e favorabil, președintele va trimite petiționarul la medicii Azilului pentru a-l examina dacă este în conformitate cu art. 144, al. 3.

Art. 154. – Medicii Societății sunt moralmente obligați a da rapoarte exacte asupra stării fizice a candidatului pentru internarea în Azil [...]

Aceste Statute, cuprinzând 177 de articole, au fost elaborate de comisia compusă din d-nii *M.I. Șloimovici, A. Fișler, S. Brauchfeld, M. Margulies și S. Braunștein*, discutate, în mai multe ședințe de comitet, și aprobate și votate de Adunarea Generală în ședința de la 26 martie 1910¹.

„Statutele Primei Societăți Fraternală Israelită pentru întreținerea Azilului de Bătrâni – Fondată de meseriași în anul 1890”, Iași, Tipografia H. Goldner, 1911, p. 3-29 (fragmente).

¹ Azilul avea și un regulament interior, care prevedea, între altele: „Dinmineața și seara, la orele obicinuite, bătrânii vor face în Sinagogă serviciul divin”; „De la 1-4 p.m. bătrânii sunt obligați a se întreține în Sinagogă cu lectură ebraică”; „Numai sâmbăta de la 12-4 p.m. bătrânii vor putea ieși în oraș fără învoirea intendentului”; „Este strict interzis bătrânilor, când se duc în oraș, de a cere pomană sau de a intra în cârciume dedându-se bețici”. Erau și prevederi cu privire la alimentarea membrilor azilului, orele de masă, precizându-se că „sâmbăta și în zilele de sărbătoare, se va mai da bătrânilor rachiu și turtă dulce, iar la fiecare masă câte ¼ litru de vin”. De asemenea erau stabilite regulile de curățenie corporală, a îmbrăcămînții și a camerei de locuit. (*Ibidem*, p. 30-32.)

297

București, 1910, noiembrie 29. Societatea „Viitorul Comerțului”

La 29 noiembrie 1910 ia ființă societatea „Viitorul Comerțului”, al cărei act de constituire îl dăm mai jos, fixându-se ziua de 5 decembrie pentru alegerea comitetului:

Cu Dumnezeu înainte

Proces-Verbal

Astăzi, luni, 29 noiembrie 1910, noi, subsemnații de mai jos, întrunindu-ne la orele 9 seara în localul provizor din Calea Văcărești (Cafeneaua Comercială), ne-am hotărât a fonda o societate ce va avea reședința în București, sub denumirea de:

„Viitorul Comerțului”

cu scopul de ajutor reciproc în caz de boală și deces etc. și am hotărât ziua de 5 decembrie 1910, orele 9 a.m. tot în localul de mai sus, pentru formarea comitetului provizor și a însărcina o comisiune pentru alcătuirea statutului.

Deci toți cei semnați mai jos suntem obligați a aduce la îndeplinire, prin adunarea membrilor care sunt deja înscrși și care vor urma a se înscrie. Totdeodată în sus zisa-zi se va forma și tabloul membrilor fondatori și inițiatorilor sus-zisei societăți¹.

Urmează 22 de semnături.

Album comemorativ al Soc. „Fraternitatea” cu ocazia jubileului de 30 ani de la fondare (1904-1934), p. 28-360.

¹ Inițiatorii au fost: Benjamin Kanner; Herman Mandler; Julius Maltinescu; Moritz Leibovici; Leibu Goldștein; Jean Marzovici; I. Sever.

Brăila, 1911, ianuarie 29. Ambulatoriu gratuit pentru săraci
fără deosebire de naționalitate

Statutele
primului ambulatoriu din Brăila

Art. 1 – Societatea Primului Ambulatoriu va îngriji ca bolnavii săraci să poată găsi zilnic consultațiuni și medicamente gratuite într-un local anumit și înzestrat cu cele necesare, precum și de a fi tratați în mod gratuit la domiciliul lor. În cazuri mai grave, în limitele bugetului.

Art. 2 – Societatea nu este confesională și nu face nici o deosebire de naționalitate și religione, acordând tuturor suferinșilor deopotrivă ajutoarele ei.

Membrii Societății

Art. 6 – Orice persoană cu bună reputație va fi admis ca membru în Societate, dacă se obligă a plăti cotizațiunea de 12 lei anual, plătitibilă și în rate lunare.

Art. 7 – Fiecare membru va mai plăti la intrarea în Societate și lei 3, pentru care va primi o diplomă, o carte de membru și un exemplar din statute.

Art. 8 – Comitetul poate numi membri onorifici pe acele persoane care au contribuit moralmente sau materialmente la prosperarea acestei Societăți. Membrii onorifici primesc diplome speciale fără nici o plată^{1,2}.

Statutele Societății primului Ambulatoriu pentru tratamentul gratuit cu doctor și medicamente al săracilor fără deosebire de naționalitate și confesiune din Brăila. Brăila, Tipografia „Minerva”, 1911, p. 3-4.

¹ A fost elaborat și un regulament interior care stabilea normele de funcționare a asociației, obligațiile medicilor și ale personalului ajutor, modalitățile de control al activității ambulatorului. (*Ibidem*, p. 13-15.)

² La Botoșani, în anii 1914-1915, funcționa o ceainărie gratuită pentru săraci, „fără deosebire de naționalitate”. („Darea de seamă pe 1914-1915”, Botoșani, Tip. „Concurența”, O. Marcovici, 1915.)

București, 1911, februarie 5. Asociația titrațiilor evrei „Unirea”

Raportul Comitetului
cătore

Adunarea Generală ordinară

Ideea înființării Asociației „Unirea”, izvorâtă din mintea și inimile noastre, a fost, totuși, așa de greu de îndeplinit și a trebuit să treacă timp ca să se poată pune pe baze practice. Ne-a fost dat nouă, primul comitet, să ajungem la această țintă. Copilul nou

născut, slab și plâpând, cu pașii șovăitori, necunoscut, vi-l prezentăm azi, scăpat de griji, puternic adolescent, cunoscut și iubit în afară, sigur de viitorul său, conștient de menirea sa.

A trebuit muncă, bunăvoință și mai ales concursul eficace al fiecăruia din Domniile voastre, pentru a ajunge la acest rezultat atât de îmbucurător și mai ales după un timp, relativ, așa de scurt. Aici este locul, d-lor membri, să aducem viile noastre mulțumiri aceluia dintre d-voastre, care au înlesnit mult mersul Asociației prin donații voluntare și așa de generoase...

Asociația posedă următoarele jurnale și reviste: „La Revue”, „Je sais tout”, „L'Illustration”, „Le Journal”, „La Presse médicale”, „Neue Freie Presse”, „Simplicissimus”, „Fliegende Blätter”, afară de jurnalele politice cotidiene românești. În localul Asociației se găsesc diferite jocuri distractive.

Timpul scurt și mai ales marile greutăți, ce le-am întâmpinat până acum, ne-au împiedicat să întemeiem o bibliotecă. Ideea însă, este vie și o lăsăm viitorului comitet s-o aducă la îndeplinire.

Încă în prima lună a existenței sale, comitetul a avut grijă ca asociația să se manifeste pe tărâmul intelectual prin ținerea conferințelor săptămânale, în fiecare joi seara. Diversitatea subiectelor tratate de la tribuna asociației „Unirea” a făcut farmecul acestor conferințe; subiectele grave, serioase, alternând cu cele mai ușoare. *Problemele grave ale științei în veacul al XX-lea*, alternând cu anecdote *Asupra medicinei în secolul lui Ludovic al XIV-lea*, chestia atât de interesantă pentru noi a *Evreilor din România*, așa de competent tratată, alternând cu *Moda*, *Corsetul*, cu *Limba Esperanto*, un *Studiu asupra Chinezilor cu însușirile rasei noastre*; frumoasa conferință asupra *Aviației cu Originea unor legende*, *Situația juridică a femeii*, cu *Studiul frumuseții în vechime și acum*, *Educația morală cu Raporturile dintre medicină și presă*, *Filosoful Nietzsche* cu *Amintiri*, așa de frumos, poetic și sentimental descrise din țara în care marele filosof trăia, *Elveția*.

Serile de joi au rămas ca seri de familie și comitetul a ținut ca să fie cât mai plăcute și să domnească în ele o atmosferă de prietenie. Se face muzică, un pian este la dispoziția aceluia ce voiesc să cânte și în viitor vor avea chiar loc mici serate muzicale în localul Asociației.

Pentru ca vizitarea localului Asociației să se facă în cele mai bune condiții, comitetul a crezut de a sa datorie să reglementeze frecventarea, în așa mod ca asociația să-și poată deschide porțile, fără a știrbi caracterul și constituția sa fundamentală și aceasta prin introducerea [categoriei – n.n.] membrilor frecventatori în proporție de 25% față cu numărul membrilor activi.

Grație activității casierului nostru, finanțele Asociației se prezintă bine, căci nu trebuie uitat că s-a început cu câteva sute de lei și că am fost siliți să facem datorii. Azi, tot mobilierul este plătit, aproape toți membrii sunt în curent cu plata, chiria plătită până în aprilie și bani în casă pentru plata avansurilor. Numărul membrilor s-a îndoit, cereri noi de înscrieri vin zilnic și nu e departe timpul când vom putea grupa în jurul „Unirei” pe toți titații evrei din țară.

Ca o manifestație în afară și pentru ca Asociația să se facă cunoscută, comitetul a organizat încă de la începutul existenței sale o serată muzicală intimă în localul său, încurajând tineri diletanți. În acest an comitetul va da un bal. Succesul este de pe acum asigurat atât moral cât și material.

După cum vedeți, domnilor, activitatea comitetului a fost neîntreruptă și încoronată de succes. Sentinela vigilentă a fost întotdeauna la postul său, gata la orice sacrificiu, când era vorba de existența iubitei noastre Asociații.

Mai este, însă, încă mult de făcut pe toate terenurile. Pentru aceasta trebuie, însă, concursul nostru al tuturor, trebuie să scuturăm nepăsarea unora, căci nu e destul a contribui numai cu banul, trebuie să apelăm la toți ca să viziteze localul nostru cât mai des. Numai printr-o frecventare asiduă, numai aici în localul Asociației, vom ajunge să ne cunoaștem, să ne stimăm, să ne iubim.

Comitetul¹

Asociațiunea „Unirea”, Adunarea Generală Ordinară, din 23 ianuarie 1911: Darea de seamă pe anul 1910, București, Tip. „Dacia”, 1911, p. 5-7.

¹ Comitetul era alcătuit din următorii membri: Bömchis, doctor în medicină, casier; Eichenbaum, doctor în chirurgia dentară; Goldenberg, inginer; Hirschhorn, doctor în drept; Hornstein, inginer; Jurim, doctor în drept, secretar; Mendelssohn, doctor în medicină, director; Ozorovici, doctor în chimie, bibliotecar; Rubinstein, inginer; Theiler, inginer, secretar științific. (*Ibidem*, p. 4.) La data adunării generale erau înscrși 70 de membri din București și provincie. (*Ibidem*, p. 10-12.)

300

***Botoșani, 1911, martie 18.* Actul constitutiv și statutele Societății cooperative de credit și economie „Viitorul”**

Act constitutiv

Subsemnații: S. Labin, Sigmund Abramovici, Bernhard Abramovici, B.I. Freifeld, dr. I. Politzer, B. Fileșter, Strul Mises, Iosef Borunceanu, I.M. Moscovici, L. Spodheim, S.B. Landau, L. Antonier, S. Faiviș, David sin Herșcu, I.I. Rosenblum, I.L. Hascal, S. Lupovici, M. Ruckenstein, M. Rosenwald, M. Meierovici, S. Friedman, Ițic Blumenfeld, Hilic Steinfeld, Iancu sin Heinich, dr. Iosef Wacher, Siegmund Hirsch, Iancu Schwartz, Mișlim Tinichigiu, M. Schencker, I. Meller, Azril Grünberg, A.S. Rabinovici, Nahman Schwartz.

Obiectul Societății este comerțul de credit sub toate formele întrebuițate în comerț, precum e specificat pe larg și-n statutele Societății noastre votate tot astăzi și care Statute fac parte integrantă din prezentul Act constitutiv. De asemenea mai are scopul de a face și înlesniri de economii membrilor săi.

Conform Statutelor Societății votate astăzi, am ales administratori: Președinte B.I. Freifeld; d-nii Bernhard Abramovici și S. Labin, vicepreședinți; d-nii dr. I. Politzer, B. Fileșter, S.B. Landau și L. Antonier, membri în consiliu.

D-nii Marcu Ruckenștein, I.M. Moscovici, L. Lupovici, cenzori; casier onorific și cu garanție morală am ales pe dl. Sigmund Abramovici.

Semnătura socială o vor avea doi d-ni membri din Consiliu: unul Președintele societății sau vice, contrasemnată de un membru din Consiliul de administrație al societății.

Capitalul social subscris e de 85.000 (opt zeci și cinci mii) lei...

D-nii dr. I. Politzer, S. Labin, Bernhard Abramovici și B. Fileșter, împreună sau în parte, sunt însărcinați cu îndeplinirea formalităților cerute de lege spre a obține autorizația cuvenită de la justiție, puțând d-lor semna în numele nostru orice cereri, declarații și acte și-n general a ne prezenta în mod ilimitat dinaintea tuturor autorităților și orice persoane, spre aducerea la îndeplinire a formării Societății noastre și începerii operațiunilor [...]

Făcut astăzi, 18 martie 1911¹.

„Viitorul”, Soc. cooperativă de credit și economie din Botoșani, Actul constitutiv și statutele, Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segall & Marcu, p. 1-3.

¹ Tribunalul jud. Botoșani, la 18 martie, consemnează: „Am citit actul [constitutiv – n.n.] din cuvânt în cuvânt, în fața și auzul părților și d-lor mi-au declarat că actul acesta este al d-lor făcut din liberul d-lor consimțământ și că iscăliturile din el sunt ale d-lor proprii.

Apoi, în prezența noastră, cu toții au iscălit, tot în același chip și exemplarul prezent neiscălit ce este a se păstra la dosar.

Noi, vizând ambele exemplare spre neschimbare și luând act de aceste declarațiuni, în baza art. 8-10 și urm. din legea pentru autentificarea actelor, autentificăm prezentul Act constitutiv.

Magistrat Stagiari, (ss.) S. Praporgescu

No. 396

(ss.) Grefier, G. Scriban

Noi, Grefierul Tribunalului Botoșani constatăm că acest Act constitutiv s-a transcris în registrul de ordine Model A la No. 8 911, în acel de transcripții, Model B la No. 8 9112 și-n acel de Societăți la No. 4 911.

p. grefier, (ss.) N. Gheorghiu”. (*Ibidem*, p. 4.)

La 22 aprilie 1911, Tribunalul județean emitea următoarea hotărâre:

„Admite cererea făcută de d-nii dr. I. Politzer, Simon Labin, Bernhard Abramovici și B. Fileșter, membri delegați ai Societății de credit și economie sub denumirea de «Viitorul», toți domiciliați în Botoșani, autorizați prin Actul constitutiv al acelei Societăți autentice de acest Tribunal sub no. 396 și 406/911, de a cere aprobarea societății și în consecință;

Autoriză înființarea și funcționarea Societății de Credit și Economie sub denumirea de «Viitorul», cu sediul în Botoșani, în baza condițiilor arătate prin statutele autentificate de Onor. Tribunal sub 394 și 407/911, cu modificarea la art. 12 din Statute: cuvântul «vârsat», să se înlocuiască prin cuvântul «subscris».

Cu drept de apel conform art. 133 C. com.

Dată și pronunțată în ședință publică astăzi la 22 aprilie din 1911.

(ss.) G. Dimitrescu

p. grefier, (ss.) C. Gheorghiu

p. conformitate, M. Coșteanu

Dos. no. 726/911

România

Grefierul Tribunalului Botoșani

Copia prezentă fiind conformă cu originalul, se legalizează. p. grefier, C. Ionescu

No. 15204

1911, mai 17

Dăm putere și poruncim Agențiilor administrativă să execute această sentință, procurorilor să stăruiască pentru a ei aducere la îndeplinire.

(ss.) G. Dumitrescu

No. 146

p. grefier, (ss.) C. Ionescu

Subsemnatul, grefier al Tribunalului Botoșani, constat că prezenta expediție executorie s-a trecut în raportul respectiv sub no. 146 de astăzi, șaptesprezece mai 1911, dându-se în primire d-lui B. Fileșter partea în drept pentru Soc. Cooperativă de credit și economie „Viitorul” din Botoșani.

p. grefier, (ss.) C. Ionescu

I..S. (*Ibidem*, p. 23-24.)

București, 1911. Istoricul Lojei B'nai B'rith (IOBB)¹

București, 1911, ianuarie- martie. Raportul lojii „Noua Fraternitate”, I, nr. 380

...*Opera caritabilă* – Printre actele de caritate săvârșite de Lojă putem enumera:

1. Subvenția anuală de lei 60 unui fost frate (fr.) care se află actualmente internat la Azilul pentru bătrâni din Capitală.

2. În urma propunerii fr. I. Benvenisti, pentru a veni în ajutorul unui copil orfan rămas pe drumuri, în urma încetării din viață a protectoarei sale Jetty Wexler, Loja a acordat o subvenție anuală de lei 250. Această sumă este predată U.F.I. din Capitală, spre a îngriji orfanul cu cele necesare...

3. Loja a luat cu un viu interes cunoștință de soc. „Bezalel”, „Verein zur Verbreitung von Kunstgewerben”; „Hausindustrie in Palestina und den Nachbarländern”² din Berlin și în urma reușitei conferințe, urmată de proiecții, a prof. Boris Schatz, s-a înființat în Capitală o sucursală a societății Bezalel, contribuind cu o cotizație anuală. Din această cotizație s-a înaintat la Berlin lei 500 contribuind astfel la susținerea unei școli de meserie în Palestina, care pe lângă rolul ei educativ și practic, are și o deosebită importanță economică și socială pentru evreii din Țara Sfântă.

4. Pentru azilul bătrânilor, care trebuie să fie reclădit din temelie, fondurile Lojei, deși epuizate prin alte opere urgente, a votat donația de lei 300 plătită în 3 rate de la începerea clădirii.

5. Ca și în toți anii, Gimnaziul evreiesc, care este sub patronatul Lojilor B.B. din București, a primit subvenția anuală de lei 300.

Trebuie să menționăm că deși Loja nu întârzie a da regulat această subvenție, totuși direcțiunea școlii nu ne ține în curent nici despre mersul instituției nici la ședințele comitetale, comisia gimnaziului n-a fost invitată și nici raportul obișnuit de finele anului școlar nu ne-a fost înaintat.

În mod indirect, însă, aflăm că gimnaziul merge progresând și starea materială e satisfăcătoare.

6. Afară de aceste subvenții anuale fixe, Loja a mai acordat, atât din fondul de Zedakkah³ cât și prin colecte speciale, la diferite ocazii, alinând durerea multor nenorociți, ajutându-i la chirii, voiajuri etc. lei 250-300...

7. Fr. dr. M. Beck a recomandat Lojei o familie săracă, ai cărei copii au fost scăpați din mâinile misionarilor⁴ prin intervenția justiției. Loja văzând necesitatea ajutorului imediat, a strâns în ședință suma de lei 102, cu care s-a cumpărat o mașină de cusut, asigurând astfel familiei o existență reală.

Pentru a veni și mai mult în ajutorul dezmoșteniților și spre a se putea practica caritatea pe scară mai întinsă față de cerințele nevoiașilor, fr. Președinte Sterian a propus înființarea unei Loji paralele a Damelor B'noth-B'rith. Scopul era de a se ocupa de toate operele de binefacere pe care cele 2 Loji bucureștene i le vor transmite.

Propunerea fr. Is. Benvenisti, ca paralel cu ședințele ffr în Lojă, soțiile ffr. să se ocupe în saloanele învecinate cu diferite lucrări de lenjerie pentru copii săraci, nu s-a putut realiza, cu toate că s-au convocat de câteva ori damele la aceste consfătuiri.

Comisia de ajutor, compusă din ffr. B. Wisner, L. Klingre, dr. Alperin și Ad. Kästenbaum, a colectat pentru lemne lei 2.691 și pentru mațot lei 3.633=6.324. Din această sumă s-a distribuit 79.500 kg. lemne, duse la domiciliu săracilor, iar de Paști s-a distribuit 5.117 kg. mațot. Tot din această sumă s-a mai îngrijit de 23 infirmi din ospiciul Pantelimon și de 40 deținuți aflați în acel timp la penitenciarul Văcărești.

Din actele caritabile enumerate până acum se poate constata interesul Lojei de a sprijini sârmanii în diferite direcțiuni.

Opera coloniilor școlare, începută acum 3 ani de Lojile B. B'rith din București în urma inițiativei fr. Preș. I. Sterian, a fost continuată și în anul expirat. În vara 1910 s-a organizat a III-a colonie școlară compusă din 42 băieți și 36 fete care timp de 4 săptămâni au stat la Telega, întorcându-se vioi, întremați la corp și suflet, devenind mai apti pentru munca școlară. Raportul citit în sânul Lojei trebuie să fie încă în amintirea fiecărui fr. Colecta strânsă de lei 3.306 s-a realizat prin ideia fr. Președ. Sterian, de a organiza un concert de mici diletanți. Pentru reușita coloniei au contribuit fr. Roller, Kempner și Almosnino, care, cu experiența primelor 2 colonii, au știut să aranjeze a III-a colonie, care a fost modelul celorlalte colonii neevreiești, ca organizație și conducere părintească a copilașilor...

Cu toate că numai un mic număr de fr. își devotează munca lor și dau concursul lor la diferite opere de ajutoare ale Lojei, totuși suma pe care Loja a distribuit-o anul acesta în binefaceri se urcă la 12.000 lei.

Dacă Loja poate fi mândră de toate întreprinderile caritabile enumerate până acum, nu tot astfel putem vorbi de „loteria” Lojei, care este un copil al durerii noastre. E cunoscut îndestul geneza și scopul pentru care a fost organizată. S-a discutat în multe ședințe chestia loteriei. Când lucrările au început și când se cere numai o încurajare din partea coreligionarilor, ne vedem abandonăți de înșiși ffr. Lojilor. Nu mai vorbim de ffr. altor Loji. Cu toate acestea avem speranța că o nouă întreprindere serioasă și energică, plănuită din nou de către comisia loteriei, ne va aduce un rezultat satisfăcător, ca să putem realiza și oferi coreligionarilor Capitalei una din instituțiile de care e strâns legat fundamentul iudaismului – un institut evreiesc de fete în Capitală⁵.

Suspendări-inițieri – Conf. art. VIII din legea internă, Loja s-a văzut nevoită să suspende în ședința din 23 martie un număr de ffr., care nu s-au conformat dispozițiilor Lojei.

Văzând că toate încercările sunt zadarnice, cu adâncă părere de rău Loja a fost nevoită a decide ștergerea din lista oficială a 4 ffr.

În cursul anului s-au primit 22 ffr.: 20 inițieri și 2 afilieri din alte loji.

Vizite – Loja noastră a fost vizitată, afară de ffr. Lojei surori „Lumina”, și de ffr. altor loji din afară de capitală. Fr. Negrescu, din Loja din Chicago, originar din România, ne-a povestit cu prilejul unei vizite despre activitatea înfloritoare a lojilor din America, leagănul Ordinului.

Fr. dr. Horowitz, cu prilejul voiajului în străinătate, ne-a adus salutări și impresii frumoase de la o ședință a Reichsloge din Berlin.

Fr. Mare Preș. dr. Ad. Stern cu ocazia voiajului în Țara Sfântă ne-a vorbit de modul cum a fost primit în diferite Loji din Orient, iar în ședința Lojei din Ierusalim a fost salutată de fr. Preș. printr-o cuvântare în limba ebraică.

La Convenția Ordinului din Washington a fost ales ca delegat fr. M. Preș. Dr. A. Stern, dar diferite motive l-au împiedicat de a lua parte la Convenția Ordinului, astfel că Distr. IX a fost reprezentat de fr. Willharz al cărui raport amănunțit a fost citit în ședința lojii.

La *Adunarea Generală* a M.L., care a avut loc în localul Lojei noastre în ziua de 26 decembrie 1910, Loja a fost reprezentată prin delegații: H. Kempner, A. Kästenbaum și dr.

W. Steiner. Fr. delegați au făcut 5 propuneri care au fost dezbătute de Ad. Generală și despre care vom auzi referatul delegaților.

Condoleanțe și felicitări – Loja n-a lăsat să treacă un eveniment, vesel sau trist, fără a lua parte la bucuria sau a împărtăși durerea fr. noștri. La diferite ocazii, confirmări, cununii, am fost reprezentați prin delegații sau s-a exprimat în scris sentimentele Lojei.

La moartea fr. M. Porn Loja a depus o coroană de flori și mai toți fr. au condus la locul de veci pe veci pe fostul fr. care a avut un sfârșit atât de tragic. Ședința care era să aibă loc în ziua înmormântării (26 oct.) a fost deschisă de fr. Preș. printr-un necrolog pentru fr. decedat și apoi ședința a fost ridicată în semn de doliu.

La 27 aprilie, Loja a ținut o ședință de doliu pentru M.S. Regele Eduard VII, a cărui moarte a lăsat regrete unanime în întregul univers. Moartea unui asemenea suveran generos e o pierdere pentru umanitate în general și în special pentru cetățenii și coreligionarii noștri din Anglia.

Conferințe – În cursul acestui an s-au ținut patru conferințe.

Aceste conferințe s-au distins nu numai prin fond și formă, dar chiar prin conferențiarul care au onorat Loja cu bogăția spiritului lor.

1) Conferința prof. Boris Schotz, maestrul și conducătorul școlii „Bezalel” din Ierusalim. Conferința a fost urmată de proiecții prin care conferențiarul a expus activitatea școlii de meserii. În urma acestei conferințe s-a constituit societatea „Bezalel” din București, o sucursală a celei din Berlin.

2) Conferința d-lui dr. Franz Oppenheimer, „Despre Cooperative în Palestina”.

Acest distins economist și sociolog a expus teoriile sale economice și sociale asupra formării de cooperative, pe baze științifice, studiate cu ocazia vizitei sale în Palestina. Această conferință a avut drept rezultat practic că fr. dr. I.W. Steiner, președintele Clubului sionist din Capitală, a strâns pentru cooperative, în interval de câteva săptămâni, 1000 M., înaintate la centrala din Berlin. O a doua mie este de asemenea aproape asigurată.

3) Fratele Mare Președinte Dr. Ad. Stern, făcând un voiaj în Țara Sfântă și vizitând locurile principale care au o însemnătate istorică și culturală pentru evrei, ne-a redat, prin prisma gândirii și simțirii d-sale, scene plăcute și amintiri duioase din viața națiunii evreiești de acolo.

Cu toții ne-am simțit transportați și am conviețuit pe pământul stropit cu sângele strămoșilor și de care se leagă amintirile unui popor hulit și prigonit.

4) Conferința fr. ing. Santo-Semo-Beyu despre Turcia, Mesopotamia, și Asiria.

În prezent putem spune că Loja a luat parte activă, ori de câte ori a fost sesizată, pentru interesul coreligionarilor și al iudaismului. Începând cu cele mai mici: caritate pentru văduva și orfanul părăsit, până la interesele cele mai mari, ca: renașterea iudaismului și recunoașterea demnității noastre de om în mediul social care ne înconjoară, între aceste două extremități a oscilat activitatea noastră, care este și imperativul categoric al ordinului B.B.

Dacă însă multe chestiuni, mari și importante, au fost numai dezbătute, să avem satisfacția conștiinței că am fost la înălțimea datoriei, gata la orice sacrificiu cu cea mai mare bunăvoință, și dacă n-am realizat ceva pozitiv, afară de bunăvoință, să ne mulțumim cu dictonul: în magnis voluisse sat est. (În lucruri mari și bunăvoința singură e lucru mare⁶.)

Buletinul Marelui Loji „Zion”, nr IX, România, Seria II-a, nr. 14, pe trimestrul ianuarie-martie 1911, București, Tip. H. Carp & Marinescu, p. 25-28.

¹ Istoricul Lojilor B'nei B'rith în România precum și scopurile acțiunilor acestora sunt înfățișate în scrieri ale șef rabinului dr. I.J. Niemirower. (cap. Ordinul B'nei B'rith din *Scrieri complete*, vol. II, *Dizertații și Foiletoane*, Buc., Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, 1919, p. 275-285.) Adolphe Stern formulează astfel programul Lojei „B'nei B'rith”: „Înfrățirea Zion are menirea de a uni pe fiii lui Israel în sfânta operă de a înainta [promova] interesele cele mai înalte ale omenirii, pe temeiul iubirii frățești; de a dezvolta caracterul moral și mintal al neamului, ocrotind știința și arta și propovăduind ideile cele mai curate de filantropie, onoare și patriotism, cu un cuvânt de a perpetua învățămintele veșnice ale iudaismului ca întruparea tuturor virtuților omenescii. (A. Stern, *Din viața unui evreu român*, vol. I, Buc., Ed. Hasefer, 2001, p. 90). De asemenea, dr. H. Kuller, în capitolul „Evreii în lojile (ne)masonice” din volumul *Opți studii despre Istoria evreilor din România*, p. 179-194, prezintă amply procesul de formare și activitatea Lojilor B'nei B'rith în România. Redăm în continuare principiile care călăuzesc aceste asociații:

a) recunoașterea unității genului omenesc sub o diversitate naturală și legitimă de forme. De unde respectul pentru alteritate și respingerea oricărei forme de xenofobie, ură de rasă, șovinism etc. b) dragostea de aproape sub forma ei realizabilă, preconizată de Hillel „ce ție nu-ți place altuia nu-i face”; c) respectul față de viața, sănătatea, puterile și avuția aproapelui: considerarea dimensiunii „a avea” ca fiind complementară celeia de „a fi” cu recunoașterea primordialității acesteia din urmă; d) sacralitatea onoarei aproapelui – înjosirea și batjocorirea semenului lucrează la distrugerea ordinii în lume; e) respectul față de credințele sau libera cugetare a altora: orice duce spre întărirea moralității și crearea de caractere sincere și curate lucrează spre binele propriu și colectiv; f) milostenia, caritatea ș.a. sunt sentimente care-l scot pe individ din închisoarea în propriile interese egoiste – individuale – de aceea trebuie practicele cu discreția și demnitatea necesare; g) cultul muncii stă la baza oricărei prosperități umane – belșugul fără muncă și trândăvirea pe seama altora dezonorează și dezumanizează; h) căutarea și mărturisirea adevărului, greutatea dată cuvântului rostit înobilează individul și ameliorează comunitatea umană; i) ideea dumnezeirii se complințește cu modestia în fața omenirii – exagerarea, trufia, bărfirea și desconsiderarea altuia este jignirea întru divinitate; j) îngăduința și toleranța trebuie cultivate întru stăpînirea urii nu pentru proliferarea ei, întru transformarea dușmanilor în adversari loiali și nu a adversarilor în dușmani; k) pudoarea, moravurile bune și sfințenia familiei asigură un cadru moral de evoluție pentru generațiile ce se succed; l) statul și legile sale configurează principiul autorității în societate: libertatea indivizilor este corolarul statului de drept, de aceea cea dintâi îl presupune pe cel din urmă. Autoritatea puterii nu trebuie să degereze în puterea absolută și în sine a autorității. Altminteri virtualitatea coruptoare a puterii s-ar transforma în realitatea unei puteri absolute care corupe absolut; m) înobilarea oamenilor și a instituțiilor lor sociale, politice, comunitare este țelul unei societăți civile ce și-a depășit egoismul funciar; n) credința în perfectibilitatea omului și a omenirii derivată atât din sfințirea numelui lui Dumnezeu ca și a numelui generic de Om, căci Omul trebuie să devină după chipul și asemănarea Domnului. (*Op. cit.* București, Ed. Hasefer, 1997, p. 185-186.)

² Uniunea pentru răspândirea profesiunilor artistice, industriei casnice în Palestina și țările învecinate.

³ Zedakkah = Dreptate.

⁴ Se are în vedere acțiunea întreprinsă de unele secte religioase pentru convertirea evreilor (vezi doc. 185)

⁵ Această doleanță adresată autorităților nu a fost pusă în practică.

⁶ Biroul Lojei în 1911 era alcătuit din: președinte: dr. I.R. Bauberger; vicepreședinte: Adolf Schwarz; Mentor: Iosef Sterian; secretar protocolator: dr. H. Alperin; trezorier: Isac Ilaimovici; secretar financiar: M. Almosnino; gardian: W. Weinstein. (*Op. cit.* p. 29.)

Loja avea 131 membri, printre care se numărau: Almosnino Moritz, Str. Numa Pompiliu 7; Almosnino S., Str. Concordiei 19; Alperin Heinrich dr., Str. Popa Tatu 41; Arditty A. (Manchester), Victoriei 123; Bauberger R. dr., Str. General Florescu; Bassa Ignatz p. adr. Crissovelony, Lipscani; Beck M. dr., Str. Mircea Vodă 20; Benvenisti J. Isaac, Str. Carol 105; Bercovici Adolphe, Str. Leon-Vodă 24; Birmann Sigmund, St. Sf. Apostoli; Blum Isac, Str. Karageorghievici 9; Brănișteanu B., Str. Academiei 15; Breyer G. Hermann, Str. Lipscani 53; Cohen B. Solomon, Str. Stelci 6; Dichter E., Calea Văcărești; Eskenasy I., Str. Mântuleasa 34; Făreanu Isidor, Calea Victoriei 123; Fischman David, Str. Lipscani 55; Fischman Isidor, Str. Olteni 41; Focșăneanu Max L., Str. Anton Pan 46; Focșăneanu Paul ing., Str. Smărdan 22; Ilaimovici Isac, B-ca Eftimiu & Co Lipscani; Halfon Manole, Str. Sf. Ion Nou; Ilasan Alexandru, Str. Lipscani 60; Hechter S. Pe adr. Cohen, Cal. Griviței; Kahane Iosef, Str. Rovine 3; Kanner B. dr., Str. Isvoranu 28; Kaufman Oscar, Banca de Credit, Iași; Leon Isac dr., Brăila; Lichtental Bernhard, Str. Șelari 4; Löwenthal Noah dr., Str. Buzzești 95; Lustgarten Philipp, Str. Episcopiei 1; Mendel Jacques, Str. Lucaci 8; Nachmias Solomon, Calea Victoriei, Bröhm; Roller Adolphe, Str. Smărdan 35; Staadecker Ilugo, Str. Smărdan 18; Staadecker Oscar, Str. Smărdan 18; Steiner I. dr., Str. Lascar Catargiu 20; Stern Adolphe dr., Str. Săpînteii 4; Sterian Iosef, Str. Apostoli 22; Schwarz Adolphe, Str. Anton Pann 46 B; Theiler, Armenească 27; Wexler B. Iosef, Bulevardul Elisabeta 81; Wisner Adolf, Str. Trofeelor 12; Zussman A. dr., Str. Dionisie 14; Zussman Carol dr., Str. Labirint 85; Zwiebel Iosef, Str. Halelor 7.

În București mai acționa Loja „Lumina”, remarcându-se prin sprijinirea școlilor israelito-române. Numărul membrilor era de 91.

Biroul Lojei „Lumina” pe anul 1911 era alcătuit din președinte: dr. I. Steinhardt; vicepreședinte: dr. Abr. Stern; trezorier: I. Crețescu; secretar protocolator: Horia Carp; secretar financiar: Isidor Schönfeld; gardian: A. Goldenberg.

Membri: Hussar I., Doamnei 1; dr. Iaslovici, Sf. Vineri 6; Kirschen Carol, Smârdan 4; Labin S., Traian 146 bis; Libros Em. F., Bradului 42; dr. Lindenberg, Sf. Vineri 4; Lindenberg S., The Bank of Roum. Ltd., Apotheke L., Smârdan 15; Athias M., Negru Vodă 4; dr. Barasch Alb, Victoriei 120; Crețescu I., Moșilor 90; dr. Cobilovici, Academiei 16; Fischmann Ad., Bravilor 8; Grossmann S., Culmea Nouă 3; Max Berman; dr. Stern Abr., Labirint 9; Stern Mauriciu, Stelei 11; W. Wittner, B-dul Elisabeta 6; dr. Friedman Leone, Franklin 14; dr. Iosif Etinger, Șerban-Vodă 56; Benj. Braunstein, Lucaci 73; Moritz Rosenthal, Mâmulari 22; Leon Aronovici, Rahovei 151; dr. Marcovici Paul, B-dul Elisabeta 9; Moscovici, inginer, Victoriei 125; Moscuna I., Rumeoara 3; Negreanu I., Agenția Națională, Doamnei 12; Polingher E., Blâniari 35; Sanielevici D. Sf. Apostoli 80; Sanielevici Leon, Apolodor 8; dr. Schlesinger H., Moșilor 49; Steinhart M., Zborului 8⁷.

⁷ Raportul Lojei „Samoil” (lași) se ocupă în mod deosebit de activitatea culturală concretizată în ședințe literare la care au conferențiat președintele de onoare Karpel Lippe („Rolul evreilor în civilizație”) și dr. J. Niemirower, președinte („Evoluția ordinului B'nei B'rith”). De asemenea a acordat atenție sprijinirii instituțiilor școlare. Un membru al acestei Loji, fr. Isac A. Geltzer, a cumpărat un loc pe care va fi cât de curând clădit un local propriu pentru cantină. Așa cum Moritz Wachtel, marele financiar, a clădit un gimnaziu evreiesc.

O comisiune compusă din frații Lojii sub președinția ffr. dr. Niemirower, H. Hellman, Moritz Wachtel, dr. Dulberger și I. D. Dulberger a împărțit lei 1800 (una mie opt sute) nenorociților evrei incendiați din Tg. Cucului, ajutoare venite din diferite părți ale țării și mai ales din Capitală, strânse de fr. Posmantir.

S-a procedat la reorganizarea clubului de lectură al Lojei, prin abonarea la reviste românești, franceze și germane, dând în modul acesta posibilitatea membrilor a se aduna în orele libere în localul Lojii pentru a se instrui și distra.

Comitetul Lojii era alcătuit din: președinte: dr. I. Niemirower; vicepreședinte: I.D. Dulberger; mentor: dr. Steuermann; secretar protocolator: Sol. Grünberg; trezorier: H. Helmann; secretar financiar: Isac A. Geltzer; gardian: dr. Louis Mandel⁸. (*Ibidem*, p. 32-33.)

⁸ Au mai activat Loji la Galați (Loja „Bien” III, nr. 382); Ploiești (Loja „Egalitatea”, IV, nr. 383); Roman (Loja „Progresul”, nr. 393); Buzău („Viitorul”, nr. 397); Focșani („Instrucțiunea”, IX, nr. 390); Piatra Neamț („Menorah”, XV nr 395); Bârlad („Crémieux”, X, nr. 391). În anii următori au mai luat ființă alte asemenea asociații. Acestea grupau sute de frunțași ai comunităților evreiești, medici, industriași, bancheri, manageri, arendași, avocați, profesori, meseriași, ingineri și oameni simpli interesați în bunul mers al obștii, nu urmăreau nici un fel de țeluri oculte, după cum pretend unii antisemiți, preluând afirmații calomnioase de felul celor puse în circulație de *Protocelele Înșelătorilor Sionului* și alte asemenea elaborate nici măcar pseudoștiințifice.

302

Buzău, 1912. Societatea Meseriașilor Israeliti „Bikur Holim”

Statut

Asociația Meseriașilor Israeliti „Bikur Holim” (fragmente)

Capitolul I

Art. 1. – Se reînființează în orașul Buzău Societatea filantropică a meseriașilor israeliti.

Art. 2. – Scopul societății este: a) ajutorarea membrilor în caz de boală cu medic și medicamente. b) În caz de încetare din viață a unui membru din societate, urmează ca înmormântarea să se facă într-un mod solemn.

Capitolul II

Compunerea Societății

Art. 3. – Societatea se compune din: a) Membri activi (cotizatori). b) Membri donatori. c) Membri onorifici.

Art. 4. – Orice persoană fără deosebire de sex bucurându-se de o reputație ireproșabilă, o conduită bună, o ocupație cinstită, de la vârsta de 21-50 de ani și fără a suferi vreo boală cronică, va putea deveni membru activ [...]

Capitolul IV

Ajutoarele membrilor în caz de boală

Art. 12. – De către adunarea generală se va alege: o dată pe an, câte 4 membri sanitari, care vor avea îndatorirea a vizita orice membru bolnav în sectorul său și a anunța medicul societății.

Art. 13. – Fiecare membru, în caz de boală, se va căuta de medicul societății fără plată, primind medicamente pe socoteala societății din farmaciile angajate de societate, însă cura de apă minerală și specialități nu se acordă de societate.

Art. 14. – Orice membru, având vechimea de cel puțin 6 luni în societate, îmbolnăvindu-se și având nevoie de ajutorul societății, este dator să înștiințeze pe unul din membrii comitetului [...]

Capitolul V

Ajutoarele membrilor în caz de deces

Art. 22. – Societatea se obligă a da, la încetarea din viață a unui membru, membrilor familiei spesele de înmormântare, care nu vor fi la bărbați mai mari ca 100 lei iar la dame 50 lei.

Art. 23. – Membrul societății încetând din viață în alt oraș, familia decedatului sau a decedatei va fi obligată a-l aduce pe spesele ei până în oraș, de restul va privi pe societate.

Art. 24. – Fiind necesitate a fi înmormântat într-un oraș străin, familia decedatului, în caz când ar dovedi că a susținut spesele înmormântării pe contul ei, va avea dreptul special de pensie de 100 lei de la art. 25.

Art. 25. – Soția sau bărbatul cu copii rămași de pe urma decedatului au dreptul la o pensie odată pentru totdeauna de 100 lei, oșebit de cheltuielile înmormântării.

Art. 26. – De pe urma decedatului rămânând numai copii, adică băieți până la 15 ani și fete nemăritate aflate sub tutela părintească, precum și văduve sau divorțate reîntoarse în casa părintească, de orice vârstă, vor avea dreptul a beneficia de pensie, art. 25 [...]

Capitolul VII

Comitetul

Art. 37. – Societatea se conduce de către:

1 președinte, 2 vicepreședinți, 1 controlor, 1 casier, 1 secretar și 6 membri consilieri.

Toți membrii din comitet sunt aleși de adunarea generală și funcțiile lor sunt onorifice.

Art. 38. – Președintele este organul și procuratorul general al societății, el o reprezintă în toate raporturile și relațiile ei atât față de străini cât și față de autorități, el lucrează pe toate căile legale și în conformitate cu prescripțiile prezentului statut pentru binele și prosperitatea societății, lui i se adresează toate afacerile de orice natură cărora le va da curs sub majoritatea votului comitetului, el emite sub semnătura sa, a controlorului și a secretarului orice mandate referitoare la nevoile societății.

Președintele nu va putea mandata, fără autorizația majorității comitetului, sume destinate pentru scopuri extraordinare și în afară de interesele societății. Mandatarile făcute de președinte vor trebui justificate în prima ședință a comitetului de la emiterea lor.

Art. 39. – Vicepreședinții sunt în drept și însărcinați a înlocui pe președinte în caz de lipsă, în orice afacere iar, în asemenea caz, vicepreședintele cel mai în vârstă îi va ține locul. Ei au aceleași drepturi și îndatoriri ca ale președintelui [...]

Statutele Societății Meseriașilor Israeliți „Bikur Holim” din orașul Buzău. Tipografia „Al Șerbănescu”, 1912, p. 1-14.

303

București, 1913, ianuarie 17. Statutul Societății „Filip A. Focșăneanu”

Înființarea

Art. 1. – La 17 ianuarie 1913 s-a înființat cu sediul în București o societate filantropică cu numele „Filip A. Focșăneanu”.

Numele societății nu se poate schimba niciodată și sub nici un motiv.

Durata

Art. 2. – Durata acestei societăți este nelimitată.

Scopul

Art. 3. – Scopul acestei societăți este mărirea Spitalului „Caritas” din București în modul următor: a) Prin clădirea pe locul acestuia a unui corp care va purta în veci numele societății „Filip A. Focșăneanu”. b) Înzestrarea acestei clădiri cu 12 paturi. c) Întreținerea acestei clădiri, a paturilor și a bolnavilor respectivi. d) Ajutorarea lăuzelor, a copiilor noi născuți și eventual înființarea unei maternități. e) Ajutorarea tuberculoșilor.

Toate aceste ramuri de activitate vor căpăta ființă în mod succesiv și în raport cu veniturile și starea financiară a acestei societăți.

Fondul

Art. 4. – Fondul societății se va compune din: a) Cotizațiile lunare ale membrilor activi. b) Cotizațiile lunare ale membrilor onorifici. c) Ofrande și donații. d) Beneficii realizate prin organizarea de serate, teatre, excursii etc. e) Donații de obiecte necesare acestei clădiri.

Admiterea și categoriile membrilor

Art. 5. – Orice persoană cu reputație bună poate fi primit în societate ca membru.

Art. 6. – Societatea se va compune din următoarele categorii de membri: a) *Membrii fondatori* se numesc acei care au fondat societatea în seara de 17 ianuarie 1913. b) *Membrii activi* se numesc acei ce vor plăti cotizația. c) *Membrii onorifici* se numesc acei care fac servicii morale societății sau care donează bani sau obiecte necesare scopului ei. d) *Membrii donatori* se numesc acei care se înscriu lunar cu o cotizație oarecare benevolă.

Îndatoririle membrilor

Art. 7. – Orice membru primit în sânul societății contractează: a) Obligația morală de a-și da toată silința pentru propășirea societății. b) Plata regulată a cotizațiilor. c) Participarea la serbările proiectate de comitet. d) Prezentarea la ședințele generale anuale și extraordinare ori de câte ori va fi invitat.

Drepturile membrilor

Art. 8. – Orice membru poate propune Comitetului măsurile ce i s-ar părea folositoare pentru prosperarea societății.

Art. 9. – La adunarea generală vor avea dreptul de vot numai membrii activi în curent cu plata cotizațiilor.

Art. 10. – Orice membru activ va putea fi ales în comitet.

Încetarea drepturilor membrilor

Art. 11. – Când un membru va fi în restanță cu plata cotizațiilor pe timp de trei luni, el va fi întrebat în scris de către Președintele Comitetului dacă dorește a mai rămâne în societate. În cazul în care nu se va primi răspuns afirmativ în timp de 15 zile el va fi considerat ca retras.

Excluderea membrilor

Art. 12. – Membrul care prin conduita sa compromite reputația și interesele societății va fi exclus din sânul ei.

Art. 13. – Decizia se va lua de către Comitet și se va aduce la cunoștința membrului respectiv.

Statutul Societății „Filip A. Focșăneanu”, București, Tipografia și Fabrica de Ștampile I. Mendelovici, 1 noiembrie 1913, f. 5-7 (fragmente).

304

Iași, 1913, noiembrie 17. Societatea fraternală „Caritas-Humanitas”

Statutele

Primei societăți fraternală „Caritas-Humanitas” pentru vindecarea, ajutorarea membrilor bolnavi și conducerea [la înmormântare] a celor decedați, fondată în Iași la 6/19 mai 1901

I

Numele societății

Art. 1. Societatea va purta în veci numele de: Prima Societate Fraternală „Caritas-Humanitas” fondată în Iași la 6 mai 1901. Titlul I, acela care l-au adoptat primii fondatori; iar al II-lea acel rezultat al adunării generale din 26 octombrie 1904, proces-verbal nr. 221, nemaiputând fi schimbat nici într-un caz și niciodată.

Scopul societății

Art. 2. Scopul Societății este: a) Înfrățirea între toți membrii ei; b) Ajutorarea membrilor cu medic și medicamente; c) Darea unui ajutor bănesc săptămânal membrilor bolnavi siliți a păzi patul; d) În caz de deces al unui membru, să fie înmormântat într-un mod cuviincios și cu ceremonia rituală după art. respectiv din statut, care regulează modul înmormântării și cheltuielile ce au a se face în asemenea caz; e) A consola familia defunctului membru în intervalul celor 7 zile după deces; f) Memorizarea [comemorarea] anuală (Kadeș) numai pentru cei lipsiți de copii de sex bărbătesc și celebrarea serviciului divin al sărbătorilor obișnuite, după ritul mozaic, pentru toți membri decedați și g) A da un ajutor bănesc văduvei legitime a membrului defunct [...]

Despre membri onorifici

Art. 10. Ca membri onorifici ai Societății se vor primi persoane cu vază sau renumiți ca distinși învățați ori filantropi, fie din țară sau străinătate. Membrii onorifici vor fi propuși de comitet la o ședință anume convocată. În urma cercetărilor de către o comisie ad-hoc, făcută asupra persoanei propuse, din al cărei referat ar rezulta că întrunește condițiile de mai sus, se va primi. Ei nu vor plăti nici o cotizație afară de ofrande voluntare, cât timp nu vor cere beneficii, cerând însă aceasta, vor trebui să urmeze cu plata conform art. 3. Dintre membrii onorifici, comitetul va alege și numi pe unul ca Președinte de onoare și alți doi ca vicepreședinți, iar următorii ca membri...

Beneficiile ce societatea acordă membrilor și familiilor lor

Art. 67. Membrul și familia sa având domiciliul în orașul Iași vor putea să cheme fără plată pe medicul Societății la caz de boală, primind și medicamentele prescrise în contul Societății, având a plăti farmaciei numai 50 de bani de rețetă.

Sub cuvântul „familie” se înțelege membrul înscris, soția și copiii săi legitimi care locuiesc în casa membrului și anume băieți până la vârsta de 18 ani și fete până la măritat. Ventuze, băi medicamentoase, [băi] de cadă, [băi] de aburi, cură de ape minerale, pansamente, medicamente venite gata din străinătate nu se acordă de societate decât printr-o decizie specială a Președintelui, în urma referatului medicului [...]

Art. 69. Membrul bolnav având trebuință de a fi internat într-un spital din orașul Iași, după ordonanța unui medic în înțelegere cu medicul societății, ajutorul săptămânal se va da familiei sale până după două săptămâni de la ieșirea sa din spital; neavând însă familie, beneficiul va fi redus la jumătate dându-i-se lui în persoană.

Art. 70. Membrul bolnav va avea dreptul în cazuri grave, în înțelegere cu medicul societății, să solicite un consiliu medical. Aceasta se va acorda de societate o singură dată în decursul unui an. La consiliu va asista lunar pe lângă medicul societății și un membru.

Art. 71. Membrul însurat care nu va avea copii, adoptând un copil după legile țării, acel copil se va bucura de toate beneficiile societății conform statutului cât timp va locui în casa membrului [...]

Art. 82. Soția și copiii legitimi ai unui membru decedat având domiciliul în orașul Iași se vor putea bucura un an după decedarea membrului de beneficiul de medic și medicamente în contul Societății fără nici o plată.

Membrii onorifici

Moritz Wachtel, președinte; rabinul dr. Niemirower, S.O. Grosvald, Arnold Weinrauch, Adolf Braunstein, dr. Albert Löbel.

Solomon Grünberg – președinte; Arnold Kasner – președinte supleant; David Herșcovici, Louis Schorr – vicepreședinți; Ionas Egerth – casier; A.S. Grünberg – secretar general; G.M. Liebling, Șae Goldstein – controlori; Iancu Schwartz – intendent; Meier Iăger, Herman Sternberg, Haim S. Herșcu, Avram Smilovici, Beriș Stecker, Moisë Șmil – consilieri.

Secretar – Grefier, A. Haber¹

Statutele primei societăți fraterne „Caritas-Humanitas”, Iași, Tipografia „Progresul” 1913, p. 3-28. (fragmente)

¹ La 14 noiembrie 1914, Statutul a fost modificat, societatea fiind denumită „Caritatea”.

305

București, 1914, iunie. Societatea „Tămăduirea boalelor” (Bezalel Toeles Hamachov)

Statutele „Societății pentru tămăduirea boalelor” (Bezalel Toeles Hamachov)

Fondată la 15 noiembrie 1875

București, 10 iunie 1914

Aprobate de Casa Centrală a Meseriilor, Creditului și Asigurărilor Muncitorești.

Cap. I.

Art. I. – Societatea va purta titlul „Societate pentru tămăduirea boalelor” (Bezalel Toeles Hamachov), care titlu nu se va putea schimba niciodată.

Cap. II.

Scopul Societății

Art. 2. – Scopul societății este: a) A cultiva și a strânge legătura de înfrățire și iubire între membrii săi; b) A ajuta și îngriji pe membri și familiile lor în caz de boală; c) A înmormânta în limitele celor prevăzute în acest statut pe membrii și soțiile lor încetați din viață; d) A ajuta o dată pentru totdeauna (din fondul văduvelor) pe văduvele sau eventual orfanii rămași în urma defunctului membru, potrivit dispozițiilor din acest statut.

Cap. III.

Sediul Societății

Art. 3. – Sediul societății este și va fi în București, unde fiecare membru trebuie să domicilieze. Se face excepție cu membrii deja înscrisi care în timpul activității lor ca membri în societate și-au strămutat domiciliul în provincie sau chiar în străinătate [...]

Cap. VII

Drepturile membrilor

Art. 14. – În caz de boală, membrul și familia vor fi căutați de medicul societății, beneficiind de medicamente în limita acestui statut.

Art. 15. – Copiii membrilor vor beneficia de avantajile prezentului statut în ceea ce privește medic și medicamente, fiii până la 18 ani și fiicele până la primul lor mariaj, și aceasta când vor domicilia împreună cu părinții lor.

Art. 16. – În cazuri de boale grave și după avizul medicului societății se va putea cere în consult încă un Profesor doctor, consultațiunile medicale cad în contul societății...

Acest act a fost aprobat de Casa Centrală a Meseriilor, Creditului și Asigurărilor Muncitorești la data de 13 iunie 1914, sub nr. 9841.

Casa Centrală a Meseriilor, Creditului și Asigurărilor Muncitorești, Secția IV-a.

„Domnule Președinte,

Drept rezultat al cererii dv. înregistrată la no. 51307 din 28 octombrie 1913, vă aducem la cunoștință că consiliul de Administrație, în ședința sa de la 10 iunie 1914, a aprobat statutele Soc. dv. și a dispus publicarea lor în Monitorul Asigurărilor Muncitorești.

Prin această publicare societatea devine persoană juridică.

p. director general, (ss.) M. Sanielevici

p. subdirector, (ss.) R. Ionescu¹.

ACIER, Fond I, ds. 305, f. 3, f/v.

¹ Societatea a fost înființată în anul 1875, luna noiembrie, din inițiativa unui număr restrâns de 20 membri fondatori, dându-se denumirea „Aghides Israel Toeles Hamachov” (Societatea Israelită pentru tămăduirea boalelor) și elaborând statutele a primit noi membri și a funcționat sub vechea legiuire a organizării comunelor urbane; între timp în anul 1893 a fuzionat cu o altă societate numită „Bezalel” care număra 50 membri și având același scop și tendințe, dându-i-se atunci noua denumire: „Bezalel Toeles Hamachov”.

Pentru a-și îndeplini îndatoririle, Societatea a angajat doi medici care dau consultațiuni și tratamente gratuite tuturor membrilor și familiilor lor (soție, copii) și două farmacii la care membrii au în tot momentul la dispoziție medicamente gratuite, conform prescripțiunilor date de medicii Societății. Se acordă ajutoare bănești după împrejurări, pentru întreținerea familiei pe tot timpul boalei, iar în caz de încetare din viață a unui membru sau a soției acestuia se face pe cheltuiala societății înmormântarea, conform cerințelor religiei căreia îi aparținuse defunctul. Societatea mai are grijă de a pune pietre sepulcrale pe mormintele membrilor decedați.

Societatea se întreține din taxele de înscriere, cotizațiile lunare, ofrande voluntare, taxe de la diferite festivaluri și sărbătoriri în familiile membrilor, specificate anume în statute...

Societatea este administrată de un comitet ales în adunarea generală pe o perioadă de 3 ani, care își desfășoară activitatea conform deciziunilor luate în ședința plenară și a statutelor societății.

Președinte, L. Crighel

Secretar, Kaufman (*Ibidem*, f. 2 f/v).

306

București, 1916, ianuarie 24. Societatea de ajutor reciproc „Emile Zola”¹

Raportul Comitetului la Adunarea Generală

Avem onoare a vă supune darea de seamă pe anul 1915, al 13-lea an de la fondarea societății.

Evenimentele n-au influențat deloc asupra mersului societății noastre.

Regretăm că și anul acesta numărul membrilor nu a sporit, deși facilitățile ce le acordăm sunt destul de însemnate, iar asupra siguranței nu mai poate exista nici un dubiu.

Rugăm din nou călduros pe membri pentru o propagandă mai activă, spre înscrierea de membri noi.

Am avut durerea de a pierde în acest an valoroși membri ai societății noastre, domnul Isac Goldenberg și doamnele Fanny Klappholz, Rașela Caldarar; transmitem și pe această cale condoleanțele noastre sincere îndureratelor familii. [...]

Domnul doctor Waltzman din Calea Griviței No. 123 este medicul societății. A emis 663 rețete în valoare de lei 1519.10, iar doctori străini au emis rețete în valoare de lei 430.21.

Domnul dr. Einhorn, dirigintele farmaciei: „La Apolo” din calea Griviței 10, ne-a furnizat 878 piese de medicamente.

Încheind bilanțul din al 13-lea an de existență și mulțumindu-vă pentru încrederea ce ne-ați acordat vă salutăm.

Președinte, S.J. Klappholz

Vicepreședinte, H.I. Aberman
Secretar, M. Haimovici

ACIER, Fond I, ds. 92/1912-1917, f. 72 v.

¹ Fondată în anul 1902, cu scopul de a acorda ajutor reciproc în caz de boală și deces. Statutul a fost publicat în Monitorul Asigurărilor Muncitorești nr. 16 din 15 noiembrie 1914. A fost recunoscută ca persoană juridică prin decizia nr. 26.458 din 13 noiembrie 1915. În anul 1917 avea ca membri 75 de familii.

307

Chișinău, 1920, februarie, 18. Societatea „Agudat Israel”

Prezentul statut s-a înregistrat în Tribunalul din Chișinău la 18 februarie 1920 după jurnal sub nr. 6.

Statutul Societății Evreiești din Basarabia Agudat Israel *Scopul societății*

1) Scopul societății constă în a strânge pe toți evreii religioși într-o singură organizație care cu puteri unite să tindă la păstrarea religiei în mijlocul poporului evreu, apoi la armonizarea intereselor evreiești, neexcluzând nici pe cele moderne, în spiritul iudaismului religios-național.

2) În atingerea scopului ei, Societatea înființează grădinițe de copii, chederi [hedarim – n.n.], Talmud-Tora, Eșivot, în care se va rezerva loc și pentru cunoștințele de cultură universală, școli primare, secundare, superioare, profesionale de băieți și fete, seminarii pentru profesori și profesoare, cursuri serale, de sâmbătă și de sărbători, cu condițiunea ca în toate aceste instituții să se dea preferință învățământului religiei în doctrina ortodoxă¹; asemenea înființează organizațiuni sportive pentru dezvoltarea fizică a copiilor; deschide cooperative, diferite instituții de binefacere, adăposturi și aziluri.

3) Societatea își pune problema de a cumpăra în Palestina pământ pentru colonizarea agricultorilor evrei, tot așa de a întemeia pentru evreii din Palestina un centru garantat spiritual și material.

Compunerea societății, drepturile și obligațiunile membrilor

4) Ca membri ai societății pot fi persoane de ambele sexe de concepțiune ortodoxă, tot așa oricine simpatizează cu scopurile societății, atingând vârsta de 21 ani; nu pot fi membri în societate acei ce se află în serviciu militar și mărșiniți, având restricții (n.n.) în drepturi după judecată.

Observațiune: membrele-femei formează un cerc deosebit, cu o administrație deosebită.

5) Oricine dorește să intre ca membru în societate se obligă să depună deodată în casa societății anual cel puțin cinci ruble, și, afară de aceasta, plătește cel puțin una rublă pe lună.

6) Persoanele care au făcut servicii speciale societății pot fi în urma unei decizii a adunării generale scutiți de plata cotizației de membru, dar de plata cotizației de cinci (lei) ruble pe an nu poate fi scutit. Astfel de persoane se bucură la adunările generale de dreptul de vot și pot fi aleși în orice slujbă în societate.

7) Membrii care nu achită până la adunarea generală cea mai apropiată cotizațiile anuale convenite de la ei nu sunt lăsați de a lua parte la adunarea generală, ca fiind ieșiți din societate.

8) Membrii societății, descoperiți cu fapte dăunătoare scopurilor ei, pot fi excluși din societate, în urma unei decizii a adunării generale.

Resursele societății

9) Societatea din Basarabia „Agudat Israel” formează resursele sale din cotizațiile lunare de membri, din ofrandele membrilor societății și ale persoanelor și instituțiilor străine, din donații testamentare, din veniturile capitalului și averilor societății, din lecturi literare, conferințe și altele [...]

Adunarea generală

20) Adunările generale sunt ordinare – anuale și extraordinare.

21) Adunarea generală ordinară se convoacă în fiecare an în luna Tișri, iar cele extraordinare după inițiativa Administrației, sau în urma unei cereri a 21 membri ai societății. O astfel de cerință trebuie să fie executată de către Administrație nu mai târziu de o lună.

22) În obligațiunea adunărilor generale cad: alegerea unui președinte, a unui vicepreședinte și a unui secretar din sânul membrilor societății, alegerea Administrației, a Comisiunii de Revizuire și a unui casier, cu termenul pe un an; revizuirea dării de seamă anuale de sumele și activitatea societății; revizuirea devizelor, executate și întocmite pentru timpul viitor, și de a asculta rapoartele Comisiunii de Revizuire asupra acestor devize; rezolvarea chestiunii de modificare și completare a statutului, de a decide cumpărarea și înstrăinarea averii imobile; de a exclude din societate pe acei membri, dacă activitatea acestor din urmă nu corespunde cu interesele și scopurile societății; revizuirea și rezolvarea tuturor chestiunilor care nu intră în competența Administrației [...]

28) Ca președinte al adunării generale nu poate fi ales o persoană care intră în compunerea Administrației, a Comitetului executiv sau a Comisiei de revizuire.

29) Toate deciziile adunării generale sunt obligatorii pentru toți membrii soc[ietății], atât pentru cei prezenți cât și pentru cei absenți și pentru acei nou intrați.

30) Deciziile adunării generale se întăresc prin procese-verbale subscrise de Președintele adunării și de secretar [...]

Reguli generale

44) Societatea și fiecare sucursală au sigiliul ei pe limba ebraică și a țării.

45) Societatea și secțiunile ei nu au dreptul de a persecuta pe oricine ar fi prin vorbă sau prin scris pentru convingeri religioase sau în general pentru concepții. Odată cu protejarea ideilor ei corecte și cinstitute, societatea trebuie să trăiască în pace cu adversarii ei. Lozinca societății este „pace”.

Lichidarea societății

46) Dacă societatea nu va putea exista din motive oarecare, atunci ea se va lichida, în urma unei decizii a adunării generale, care prelucrează mijloacele și forma de lichidare.

47) Decizia de lichidare a societății se aduce la îndeplinire împreună cu Administrația și Comitetul executiv, care în termenul fixat de adunarea generală trebuie să execute misiunea cu care au fost însărcinați...

Arhiva Națională a Republicii Moldova, Fond 723; inv. 1; ds. 45; f. 24-28.

¹ Este vorba de ortodoxismul mozaic.

Capitolul VII

SIONISMUL – STIMULATOR AL CONȘTIINȚEI NAȚIONALE

308

București, 1900, iulie 28. Desemnarea delegaților pentru cel de-al IV-lea Congres internațional sionist de la Londra

Galați: dr. Theodor Herzl, S. Pineles, dr. Klar, dr. Bernard, Naitin, I. Kaan; *Bârlad:* dr. I. Marmorek, dr. A. Flachs; *Bârlad:* S. Pineles; *Giurgiu:* S. Pineles; *Dorohoi:* Morris Rosenfeld; *Nămoloasa:* I. Zeidener; *Râmnicu Sărat:* dr. I.L. Landau, I. Grinfeld; *Târgu Neamț:* dr. H. Englender; *Roman:* Iosef Weiss, Noel Bring, dr. Steissler; *Ploiești:* dr. M.T. Schnirer; *Sulina:* dr. Moscovici; *Brăila:* I.H. Almogen, I. Agent, dr. Moscovici, A. Marmorek, dr. L. Kaan, I.H. Ellman; *București:* S. Pineles, N. Meir, Ionas Wolff, I. Louis Klinger; *Piatra Neamț:* dr. M. Gaster; *Hârlău:* dr. Kornfeld; *Pitești:* Francisc Montefiore; *Herța:* P. Beer; *Bivolari:* Saer; *Călărași:* Moses Schwarzfild; *Botoșani:* Rab L.M. Landau, dr. Samuel Rapaport; *Târgu Frumos:* H. Reicher; *Murgeni:* S. Pineles; *Frumușica:* I.I. Șapira, dr. M. Gaster; *Jași:* dr. K. Lippe (ales și la *Przemysl* și alte 4 localități din Galiția), dr. I. Niemrower, dr. A. Steuerman și H. Rosenbaum; *Odohești:* Moritz Wasslitz; *Ștefănești:* Herzberg¹.

Comitetul central al sioniștilor din România cu sediul în Galați a hotărât ca în acest an să ție la Brăila „Ziua delegațiilor” la 29 iulie stil nou. Societățile „Eretz Israel” și „Bnei Zion” au format un comitet de primire a delegațiilor. Cu această ocazie se trimite următoarea telegramă lui Herzl: „Delegiertentag rumaenischer zionisten druckt ihnen seine Bewunderung fuer ihr mannhaftes eintreten fuer judenthum aus. Pineles” (Reuniunea delegațiilor sioniștilor români vă asigură de admirația lor pentru acțiunea dv. energică în favoarea iudaismului)².

Israel Bar-Avi, O istorie a evreilor români, vol. I, Emigrările anului 1900, prefața de dr. David Șafran. Ierusalim, Tip. Hasefer Hahadoș Iaffo, 1961, p. 238.

¹ După cum se poate observa, unele persoane reprezentau mai multe secțiuni. De asemenea erau delegate și personalități din străinătate. În fapt, din țară au participat: Samuel Pineles (Galați), Rabin Landau (Botoșani), I. H. Ellman și dr. Moscovici (Brăila), dr. Flachs (Bârlad) și I. Louis Klinger (București).

² Recunoscându-se contribuția mișcării sioniste din România la extinderea influenței acestui ideal, dr. Karpel Lippe, membru al delegației sioniștilor din țară la primul Congres mondial sionist, (Basel 1897), prezidat de Theodor Herzl, a fost ales președinte de onoare al Congresului.

București, 1900, octombrie. Articol apărut într-una dintre primele publicații sioniste ale secolului XX

Propaganda sionistă

Propaganda sionistă, menită a aduce poporului evreu un locaș asigurat în Palestina, trebuie să fie în sarcina tinerimei culte evree. Aceasta ar trebui să provoace în cercurile ei mișcări sănătoase, să dea o direcție mișcării noastre naționale, care e pe cale de progres.

Tineretul evreu este menit să conducă poporul nostru din mijlocul întunericului și al pedicelor, să-i lumineze calea, precum stâlpul de lumină pășea mereu înaintea evreilor după liberarea lor din Egipt.

Partea cultă a fost și este întotdeauna speranța popoarelor, cu atât mai mult a celor asuprite și care voiesc sfânta libertate, scuturându-se de jugul robiei. Se cuvine dar ca și noi să avem toată încrederea și băgarea de seamă ațintită asupra tinerimei culte evreiești.

Acum este timpul ca această tinerime să întrebuințeze în folosul poporului său forța dobândită prin atâta muncă.

Putea-va el rămâne rece în mijlocul luptei și la adăpostul său? Când mii din frații lui sunt lipsiți de adăpost?

A venit însă vremea ca tinerimea evree intelectuală să se întoarcă iar spre oropsitul popor.

În jurul și sub ochii acestei tinerime, se zbat frații cu lacrimi în ochi și imploră lumină în spinoasa lor cale, pe care rătăcesc fără întrerupere, goniți de biciul aspru al nenumăraților dușmani.

Cauza lor e cu atât mai măreață, cu cât sunt mai slabi, mai disprețuiți, mai puțin apărați contra loviturilor. Tinerimea niciodată nu va avea prilejul să fie atât de vitează ca acum; căci eroism este numai atunci când știind cauza ta dreaptă, îndrăznești s-o aperi de toate pedicile.

Tinerime! Înălțați glasul vostru, luați cuvântul în numele oropsitului popor.

Acest popor sunt frații voștri, fiți neînvinși în luptă, șoptiți acestor dezmoșteniți că și ei pot fi oameni liberi, că și ei sunt o națiune, nu osteniți până ce vorba voastră nu se va schimba într-un strigăt imens al întregului neam: „Și noi suntem oameni, și în atare caz voim să trăim viața noastră, viața liberă și independentă”¹.

David

„Macabeul”, An I, nr. 3, 13-20 oct. 1900.

¹ După cum arată istoricul israelian Carol Bines, idealul sionist i-a însuflețit pe evreii din România încă înainte de afirmarea sionismului herzlian. Originari din România au creat primele colonii în Palestina, Roș Pina și Zihron Yacov, fiind pionierii dezvoltării agriculturii în această țară. Din România a fost organizată, în 1882, aliaua Biluimilor. Aceasta a fost pregătită prin organizarea în unele localități (București, Tecuci, Moinești) în 1873-1874 a unor societăți denumite Ișuv Ereț Israel. Mișcarea capătă amploare, astfel încât în noiembrie 1881 are loc la Focșani o întrunire preliminară de coordonare a activității a peste 20 de organizații în scopul colonizării. Trei luni

mai târziu, în ianuarie 1882, are loc o conferință cu participarea reprezentanților a 33 de societăți care totalizau zeci de mii de membri. Rezoluția Conferinței aprecia că soluția problemei evreilor din România este emigrarea imediată în Palestina.

În august 1881 se organizează la Moinești un grup de familii care sunt gata să emigreze și care au adunat banii necesari colonizării în Eretz Israel. Ei trimit acolo un delegat care a primit misiunea să lămurească: a) dacă sultanul va accepta vânzarea de terenuri evreilor; b) dacă va accepta să vândă acele terenuri care le vor conveni evreilor; și c) dacă pământurile vor fi vândute pentru totdeauna, astfel ca achiziționarii să nu fie nevoiți să plătească taxe. În martie 1882, delegatul evreilor din Moinești, Moșe David Schub, confirmă favorabil posibilitatea cumpărării de terenuri corespunzătoare.

În august 1882, 30 de familii de evrei din Moinești și 20 de familii din Galați și Bârlad, cuprinzând 228 de suflete, urcă în portul Galați pe puntea vaporului „Tetis”, cu ținta Eretz Israel.

Grupul a continuat drumul din portul Beirut spre Tîfat, prin arșița neiertătoare a zilelor și nopțea suferind de frig. Una dintre femei a născut pe drum. Un copil a murit. Când au ajuns la locul colonizării – Roș Pina de azi – au constatat că pământul achiziționat nu este suficient pentru toate cele 50 de familii. 20 de familii din Galați și Bârlad hotărâsc să părăsească locul, achiziționând pământ și punând bazele unei noi colonizări rurale: Zihron Yacov.

Deși autorul își exprimă unele rezerve asupra datelor statistice despre aliaua din România înregistrate până la 15 mai 1948, el dă cifra de 41.105 persoane, detaliind astfel perioadele: 1919-1923 aproximativ 1.404; 1924-1931 aproximativ 4.063; 1932-1938 aproximativ 10.538; 1939-1945 aproximativ 25.100. (Carol Bines, *Din istoria imigrărilor în Israel. 1882-1995*, București, Ed. Hasefer, 1998, p. 86-91).

310

***Iași, 1901.* Proiect adresat Alianței Israelite Universale privind înființarea unei școli de agricultură pentru pregătirea tinerilor evrei, în vederea emigrării în Palestina**

Memoriu al Comunității Evreiești din Iași

...Criza care se crea (în anii 1899-1900) a găsit, datorită emigrărilor în masă, un teren favorabil pentru un asemenea proiect; nimeni din această țară nu a fost atât de crunt lovit ca evreul sărac, care neavând până acum decât câteva căi accesibile pentru a munci, s-a văzut deodată expus să moară de foame.

Atunci a început perioada nenorocită, în cursul căreia cei mai buni meseriași și lucrători evrei s-au văzut forțați să apeleze la caritatea publică [...]

Înspăimântați de această stare de lucruri ne-am gândit la o cale de a împiedica în viitor asemenea catastrofe. Este adevărat că, în țara noastră, majoritatea meseriașilor sunt evrei și lipsa școlilor a făcut ca foarte puțini dintre ei să fie buni lucrători, capabili să facă față concurenței, mai ales în prezent, când legi destinate de a le face și mai dificil, în viitor, exercițiul meseriilor lor, au fost deja anunțate.

Se știe de asemenea că evreii, fiind împiedicați să se stabilească la țară, n-au putut să se ocupe până acuma de agricultură, din care cauză cei plecați în Anatolia și în Cipru n-au putut reuși în încercările lor.

Pentru a remedia aceste inconveniente am hotărât să creăm o școală de agricultură și de meserii, pe terenul pe care îl posedăm în zona orașului¹, școală de unde ar putea ieși buni agricultori și meseriași [...]

Școala pe care am dori s-o fondăm va furniza emigranți buni, coloniști activi și îndreptați către calea agriculturii, care vor putea să lucreze rodnic peste tot unde vor fi plasați [...]

Acela care, totuși, nu va pleca din țară va putea să se ocupe aici de agricultură, dacă se va obține permisiunea legală ca evreei să poată să se stabilească la țară și în acest fel le va fi deschisă o nouă cale care le va permite să-și câștige în mod onest existența, printr-o muncă sănătoasă și profitabilă. Și chiar dacă nu vor obține imediat această permisiune, elevii care vor termina cursurile școlii se vor impune chiar proprietarilor agricultori creștini, căci acestora le lipsesc specialiștii în acest domeniu [...]

Din cele spuse mai sus, rezultă dar că rolul acestei instituții va fi:

1. de a îndruma pe evrei spre o viață nouă, aceea de agricultor;

2. de a pregăti viitoarele lor emigrări;

3. de a le face accesibilă viața la țară, când legile țării o vor permite, astfel încât ei să nu mai aibă nevoie, pentru a trăi, să se ocupe exclusiv de comerț.

Încă un fapt de o importanță capitală, care este în favoarea acestei instituții: în mod constant aici, se impută că evreul trăiește pe seama creștinului, deși, în realitate, el muncește cu toate forțele sale pentru a câștiga cel mult pâinea zilnică [...]

De asemenea, pentru a nu mai da loc la acuzații nefondate, se simte nevoia unei asemenea școli, care va da evreilor mijloacele de a asigura viitorul lor pe baza agriculturii [...]

În acest scop, noi oferim pământul pe care îl posedăm în zona orașului. Este de datoria noastră să vă demonstrăm avantajele oferite de acest teren [...]

Orașul Iași, singurul care are numărul cel mai mare de locuitori evrei, reprezintă media între celelalte orașe și localități care, toate împreună, au mai mult de două treimi din populația evreiască a țării.

Luând în considerație dificultățile pe care le întâmpină evreei la dobândirea de proprietăți rurale, este sigur că oriunde s-ar dori construirea unei școli ca aceasta, terenul necesar culturii ar lipsi, autoritatea locală putând împiedica elevii de a lucra pe ogoare [...]

Un alt avantaj pe care nu-l poate oferi nici o altă localitate este că limitele proprietății fiind legate de centrul orașului printr-o rețea de tramvaie electrice, acest mijloc de comunicație pentru elevi și profesori și de asemenea pentru necesitatea de a duce la școală și de a reține bunuri va ușura nu numai supravegherea ci și un mare debușeu pentru produsele fermei [...]

Proprietatea noastră are o suprafață de 108 ha (75 fâlcii), ea posedă o podgorie de ceva mai mult de 1 ha și o mică livadă. Aceasta are excelent pământ pentru cultivarea grâului, orzului, ovăzului, porumbului și de asemenea o casă care, cu puține reparații, ar putea să fie ușor adaptată pentru administrația școlii.

Terenul, cu coline scunde, este fertil și plin de izvoare. Acesta se pretează perfect instalării unei ferme model [...]

În mai multe locuri ale proprietății se găsesc terenuri foarte potrivite pentru grădini de legume (cultură foarte productivă la noi), pentru stropitul cărora izvoarele și lacurile ne-ar furniza apa necesară [...]

Pentru a da coloniștilor noștri o ocupație în zilele în care nu pot munci pe ogoare, ocupație care să le producă și un mic câștig, am prevăzut în afara școlii de agricultură, care este partea esențială a acțiunii noastre, anexarea a trei ateliere meșteșugărești legate în mod special de agricultură și de care colonistul are cea mai mare nevoie:

1. Un atelier pentru construcția vehiculelor de transport, căruțe, șarete, șine pentru roți etc...

2. Un atelier de tâmplărie și construcția de butoaie

3. Un atelier de lăcătușerie [...]

Astfel, atunci când elevii nu vor fi ocupați cu lucrările de câmp sau cu studiile teoretice, ei vor lucra în ateliere. După cum veți vedea, prin proiectul care vă va fi înaintat, această școală va putea primi o sută de elevi din întreaga țară, ceea ce ne va dispensa de a trimite bursieri în școlile similare din străinătate, al căror număr a fost dintre cele mai restrânse...

Referindu-ne la ceea ce v-am expus mai sus și cunoscând că sunteți perfect informați asupra stării economice a populației evreiești a acestei țări, sperăm că veți fi convinși că ne este imposibilă, fără ajutorul d-voastră binevoitor, realizarea acestei opere ample, care va avea o mare și binefăcătoare influență asupra dezvoltării economice a evreului român.

Deși criza economică actuală nu ne permite cu nici un chip de a face sacrificii, totuși suntem dispuși să cedăm, pentru această școală, proprietatea noastră cu dependențele sale, a căror valoare depășește 100.000 fr. [...]

Primiți, domnilor, asigurarea înaltei noastre considerații²

Pentru comitet,

A.S. Goldenthal

Mémoire pour la création d'une école d'agriculture à Iassy sur le terrain de la Communauté israélite. Iassy, Imprimerie H. Goldner, 1901 (fragmente). Text tradus din limba franceză.

¹ La 11 aprilie 1883, Comunitatea Evreilor din Iași a cumpărat o moșie în suprafață de 108 ha, 72 ari și 20 centiari. Pe terenul cumpărat s-a înființat Comitetul evreiesc din Păcurari și o fermă agricolă numită inițial Haluș și apoi Speranța. (Date extrase de la AIN Iași, Colecția Planuri și Hărți a Mun. Iași, nr. 1664.)

² În 1902 s-a deschis ferma având 16 elevi, număr care s-a redus la 10, unii dintre cei înscriși emigrând sau fiind lipsiți de aptitudini. Ulterior s-au ridicat construcțiile necesare pentru grajdurile unei lăptării moderne și pentru ateliere meșteșugărești, în strânsă legătură cu nevoile culturilor agricole. (După BUCIR, nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, p. 50-51.)

Traducerea textului:

Domnule,

Am citit cu viu interes propunerea pe care o faceți. Voi vorbi despre ea colegilor mei din Comitetul de Acțiune. Primiți, domnule, asigurarea celor mai bune sentimente.

Herzl

Domnului S. Sufrin, Socola, 58, Iași

Almanahul ziarului „Tribuna Evreiască” pe anul 5698 (1937), Iași, Tip. „Progresul”, 1937, p. 52.

312

București, 1902. Chemare adresată secțiilor Chowewe Zion¹ din țară

Prietene de Idei,

Incontestabil, mișcarea noastră de regenerare națională se află într-o epocă de acțiune sobră și fructuoasă. În Galut, cucerește tot mai mult inimile și în Palestina, centrul ei de gravitate, câștigă văzând cu ochii tot mai mult teren, grație instituțiilor culturale și economice ce le creează mereu, dobândirii continue de teritoriu, vieții ideale evreiești ce o imprimă acolo și în general preponderenței la care își deschide tot mai mult calea.

Credincioasă idealului căruia servește și programului inițial în virtutea căruia lucrează fără preget, mișcarea noastră, cu toate evoluțiile firești și proprii tuturor mișcărilor mari sociale și naționale, cu toată inerția onora și ostilitatea altora și în ciuda tuturor piedicilor ce i-au stat și-i stau în cale, a știut să se mențină, neatinsă în individualitatea ei, neslăbită în principiile ei, purtând sus și viguros steagul idealului nostru național. Aceasta, pentru că singur sionismul a știut să trezească în noi sentimentul de demnitate și conștiință națională; pentru că singur sionismul, trecând peste paleative și iluzii ce nu întârzie să se spulbere, a găsit adevărata soluție și ne-a indicat calea cea dreaptă: întoarcerea către noi înșine, întoarcerea către țara obârșiei noastre, reluarea firului istoric ce l-am pierdut în bezna exilului și pe care naivii, oportuniștii și ipocriții cred că-l pot tăia [...]

Dar mișcarea, deși a știut prin perseverență să fie și să rămână credincioasă postulatului ei, a fost firească, în drumu-i spinos și triumfător, să evolueze. Într-adevăr, sionismul, care a purces de la ideea legilor atavice, grație cărora o bună parte a caracterului nostru etnic s-a menținut, sionismul, care, convins de anomalia vieții noastre naționale, a pornit să regenereze atributele ce le mai păstrăm și să lupte pentru dobândirea principalului atribut ce ne lipsește și de care sufletește nu suntem rupți – sionismul, în calea lui evolutivă, a încercat nu numai o dezvoltare uimitoare, ci și o extindere și aprofundare a concepțiilor. Sionismul de astăzi, valorificând toate elementele iudaice, nu se mai mulțumește numai cu o concentrare teritorială a evreilor, ci tinde din ce în ce mai mult și la o concentrare omogenă a elementelor spirituale și intelectuale care vor reface, vor renaște *iudaismul*, prin

crearea unei noi culturi naționale, prin realcătuirea, mai bine *prin reîntoarcerea la obârșie a sufletului nostru* [...]

Dorim, deci, ca o comisiune de tineri *din același oraș* să ia asupra-și greaua sarcină de a conduce și administra noua activitate pe care o preconizăm. O astfel de comisiune, care va putea face parte integrantă din comitetul federal, va trebui totuși să-și păstreze autonomia, cerând sfatul frunțașilor mișcării, atunci când va simți nevoia.

Opera comisiunii, schițată în linii mari, ar fi:

a) Scoaterea unei reviste lunare, care să pună temelile teoretice ale unui curent și să trezească interes pentru toate valorile culturale și naționale evreiești.

b) Instituirea unei serii permanente de conferințe și șezători în țară, *pentru restabilirea și întărirea vieții sufletești și culturale evreiești*.

c) Înființarea și conducerea de Toynbee-hall-uri și biblioteci; în sfârșit, tot ce va contribui la educarea și regenerarea sufletului evreiesc și la consolidarea *vieții naționale evreiești – propagandă sionistă în sensul cel mai larg și mai adevărat al acestui cuvânt*.

Inaugurarea unei astfel de ere presupune înainte de toate și cât mai urgent o conferință a sioniștilor din țară și menirea ei va fi: sancționarea noului curent și elaborarea unui program de activitate corespunzător.

Spre a putea convoca o astfel de conferință, dorim să știm cine, împărțășind vederile noastre, merge cu noi; care și câți sunt acei ce nutresc ca și noi credința că prin câștigarea sufletului evreiesc, prin cultură și educație evreiască ajungem la adevăratul sionism.

În consecință, vă rugăm a ne răspunde următoarele:

1) Credeți că mișcarea sionistă a ieșit din faza organizativă, [de organizare-n.n.] intrând într-o fază cultural-sufletească?

2) Credeți că față de această evoluție a mișcării, directiva și propaganda preconizate de noi sunt cele mai indicate, ba chiar imperioase?

3) Credeți că o conferință e absolut necesară pentru înfăptuirea celor de mai sus?

4) Ce păreri mai aveți în această chestiune?

Răspunsul, vă rugăm a-l adresa *cel mai târziu în 2 săptămâni*, domnului A.L. Zissu², str. Vasile Conta 22, Iași.

Salutări sioniste.

Comitetul de inițiativă: A.L. Zissu, dr. D. Frühling, M. Schächter, licențiat în drept, S. Lazăr, student, Iacob Gropper, Nathan Schwartz

ACIER, Fond I, ds. 290-G, f. 31-32.

¹ Organizația Chowewe Zion (Dragostea de Zion), având filiale în mai multe orașe din țară, a fost înființată în 1898, având ca scop propaganda sionistă pe baza programului de la Basel.

² A.L. Zissu a desfășurat consecvent timp de peste patru decenii activitate în mișcarea sionistă, devenind conducător al organizației, inclusiv în anii 1941-1944. A înfruntat anii de prigoană ai regimurilor totalitare, legionaro-artonesciene și comuniste. A fost arestat în 1952 și condamnat. Eliberat în 1955, a emigrat în Israel, unde a decedat în același an, din pricina suferințelor îndurate în anii de detenție.

Iași, 1903, aprilie 7-8. Hotărârile Conferinței organizațiilor
Chowewe Zion

I

1. Ca sioniștii să dea o de-aproape atenție și tot concursul pentru dezvoltarea școlilor israelite și organizarea lor în sensul național evreiesc.

2. De a realiza un program unitar pentru limba ebraică ca limbă vie, cu aprobarea Congresului didactic și a Comisiei culturale, și de a stăruii pentru introducerea acestui program în toate școlile israelite.

3. De a încuraja publicațiile de Istorie și cultură iudaică. Se va recomanda Istoria de Graetz în traducerea română.

4. De a publica broșuri ieftine populare de istorie (perioade, biografii), literatură beletristică, în sensul direcției naționale, în limba română.

5. De a face a se organiza biblioteci israelite pe lângă școlile israelite.

6. De a face a se fonda școli de adulți în care să se predea în limba ebraică.

7. De a edita caiete (texte) cu figuri pe coperte din Istoria evreilor și ilustrațiuni evreiești.

8. De a tinde a căpăta autorizația ca elevii evrei ai școlilor publice să urmeze obligator un curs de ebraică. Sioniștii vor mijloci a se pune, în acest scop, la dispoziție persoanele chemate pentru atari însărcinări.

9. De a se interesa pentru îmbunătățirea soartei profesorilor și a rabinilor; a înlesni un Congres didactic general; a încuraja formarea unei Uniuni a profesorilor.

II

Ca tendențe mai depărtate, Conferința decide:

1. Înființarea unui seminar pedagogic. 2. Înființarea unei biblioteci centrale și a unui muzeu evreiesc.

III

Conferința mai decide:

A se încuraja toate tendințele mari culturale, ca fundarea unei Universități evreiești; a se da concurs Bibliotecii din Ierusalim și tuturor instituțiilor culturale mai înalte și de interes general pentru iudaism¹.

Ibidem, f. 38.

¹ La Conferință au participat 74 de delegați, printre care dr. J. Niemirower, K. Lippe, S. Pineles, dr. Nacht, dr. Moscovici, B. Kanner, M. Schwarzfeld, B. Samsony, M.D. Algazy, M.H. Schein, H. Carp. S-a luat în dezbateri raportul de activitate, situația în mișcarea sionistă, contribuția evreilor din România la Fondul Național Evreiesc.

În comitetul de conducere al Federației sioniste au fost aleși: S. Pineles, Heinrich Schein, dr. Moscovici, I.M. Brociner, dr. Sotteck, dr. Karpel Lippe, dr. Iacob Niemirower, dr. Moses Nacht, Adolf Netzler ș.a. („Egalitatea”, An XIV, nr. 16, 25 aprilie 1903, p. 109, 111.)

București, 1903, noiembrie 24. Cantorul Congregației Templului
Coral este autorizat a oficia slujba de Hanuka la o
organizație sionistă

Secțiunea zionistă a tinerilor și domnișoarelor „dr. K. Lippe”
Fondată la 4 noiembrie 1901

Zionismul tinde a crea Poporului Evreu în Palestina un Cămin Propriu Garantat prin dreptul
Politic

No. 481

București 11/24 noiembrie 1903
No. 28

Domnule Președinte,

Avem onoare a vă ruga prin aceasta ca să binevoiți a da autorizațiunea cuvenită d-lui
Cantor Sontag ca să celebreze ceremonia aprinderii lumânărilor cu ocaziunea serbării de
Hanuka, ce secțiunea noastră o organizează duminică a 7-a zi de Hanuka, în saloanele
Liedertafel.

Bazat pe concursul binevoitor ce onor Congregația Templului Coral a dat secțiilor
sioniste la asemenea festivități în toți anii, ne-am permis de a apela la acest sprijin și sperăm
că vom fi favorizați de un răspuns favorabil.

Regenerarea noastră națională, care în ultimul an a început a lua avânt satisfăcător,
trebuie întreținută cu desfășurarea evenimentelor vieții evreiești, pentru ca astfel să se
reîmprospăteze memoria aceluia care s-au sfârșit și jertfit pentru neamul nostru.

Avem speranța, Domnule Președinte, că veți binevoi a interveni pentru ca, cererea
noastră să fie satisfăcută, pentru ca astfel să se simtă tot mai măreață sărbătorirea luptelor
macabeene.

Primiți vă rugăm Domnule Președinte pe lângă expresiunea mulțumirilor noastre
anticipate și asigurarea salutărilor noastre¹.

Președinte, (ss.) Friedman

Secretar, (ss.) Leibovici

Președintelui Congregațiunii Templului Coral de rit occidental

Loco

ACIER, Fond V, ds. 16, f. 52.

Pe document, rezoluția: „Dl. Cantor Sontag este autorizat a oficia. Președinte, dr. Stern”.

¹ Răspunsul lui A. Stern:

„Domnule Președinte,

Spre răspuns la adresa nr. 481 din 11/24 crt. am onoare a vă comunica autorizarea d-lui Cantor Sontag ca
să celebreze ceremonia aprinderii lumânărilor cu ocazia sărbătorii de Hanuka organizată în salonul „Liedertafel”.

Primiți, vă rog, dle Președinte, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Președinte, (ss.) A. Stern

Secretar, (ss.) Indescifrabil
16/11/903

București, 1904, februarie. Apel pentru o colecție destinată
Fondului Național Evreiesc

Societatea Chowewe Zion
Secția „David”
Fondată în București, la 1898

București, în februarie 1904

Stimate Domn,

Purim fiind o sărbătoare națională evreiască prin excelență, care ne amintește despre mântuirea poporului evreu de o pieire sigură, o trecem în bucurie și veselie, în ospete și daruri. Credem deci că este momentul cel mai binevenit spre a ne gândi la mântuirea la care țintește sionismul, din starea mizeră a prezentului, prin dobândirea unui cămin propriu și a da tot concursul nostru operei menită a ne îndruma în acest sens: Fondul Național.

În această zi de Purim, de veselie pentru mântuirea poporului evreu, înălțați-vă inimile și dați dinarul vostru pentru acest scop mare care îl urmărește sionismul prin Fondul Național.

Orice dar, fie cât de mic, va fi binevenit. Picătură cu picătură se face marea!

Dați, dați cât puteți, dați cât vă lasă inima¹.

Comitetul: M. Schwarzfeld, H. Bedjarano, dr. R. Sigmand, drd. E. Tauber, I.M. Almosnino, I.H. Reissmann, I. Feins, Einhorn, drd. I. Mozes, I.S. Manașcu, Lupu Haimovici

P.S. După Purim lista va fi înapoiată împreună cu suma strânsă. Colecțiile realizate se vor publica în „Egalitatea”, apoi în bilanțul anual al societății.

Dacă aveți prieteni cărora voiți și le puteți încredința liste de subscripții, suntem gata a vă pune la dispoziție listele dorite.

Ibidem, Fond I, ds. 290-G, f. 30.

¹ Apeluri similare au făcut și alte secțiuni sioniste din țară.

București, 1904, iulie 24. Omagiu adus lui Theodor Herzl

M. Schwarzfeld (Ploeșteanu): Israel Unit¹

Centralizarea internă a forțelor evreiești, din fiecare țară, punerea în contact, în legătură, a acestor forțe cu organizațiile similare, fu o tendință ce domină din nou ultimele decenii, fără a putea da un rezultat practic, până se născu acel om cu mintea ageră și voința

de fer, care știu să fascineze mulțimile până ne fu dat să-l avem pe doctorul Herzl ca un meteor luminos ce apare pe orizont spre a dispărea din nou... dar nu fără a lăsa urme adânci și luminoase.

Incontestabil, marele merit, cel mai mare merit al doctorului Herzl, șeful adorat al Sionismului, e că a putut crea și stabili acea organizație generală, universală. Acest fapt e prea important, prea mare spre a putea fi contestat și de aceea cu toții, amici și adversari, ba și vrăjmași ai marelui bărbat, au ținut să accentueze acest punct. Să zici că dr. Herzl a întins bagheta magică și s-a născut acel legământ intim, sănătos, puternic înălțător, de la un cap al globului la celălalt.

S-a obiectat că terenul pentru această măreață uniune era pregătit. Fără îndoială că Rusia, România, Austria, Germania, Anglia erau presărate de societăți chowewe sioniste, unite între ele în organizații serioase, după țări, dar de aici până la o uniune universală, cu adevărat universală, cu mii de societăți în toate țările, cu un singur mers, cu un singur centru, cu o directivă comună necontestată, cu un șef unic, recunoscut, e un pas uriaș. Da. E un pas uriaș ce nu-l putea face decât un om cu un complex de însușiri mari, decât un om mare, de talia lui Herzl. Da. E un pas uriaș. Și acest pas e datorit numai aceluia mare bărbat care a știut să ajungă la această minune prin o voință puternică și o statornicie unică în muncă, dar și prin noblețea idealului, dar și prin simplitatea mijloacelor, prin modestia pretențiilor, prin interesarea și atragerea la lucru, pentru opera comună, a tuturor forțelor vii.

În adevăr, dr. Herzl a dat organizației suflul vieții: *o năzuință înaltă, comună*, formulată prin un program simplu; a dat tuturor un centru comun de manifestare și activitate: *Congresul*, căruia i-a dat un caracter eminent democratic, înlănțuind deopotrivă pe sărac și bogat prin minima cotizație de *un leu pe an*, prin drepturi egale la vot și la muncă. A constituit o putere executivă, care ține seama de grupările după țări: *Marele Comitet de acțiune*, emanațiune a Congresului, care absoarbe forțele importante din fiecare țară. Și apoi a dat organizației o nouă tărie prin instituții financiare: *Banca colonială și Fondul național*. În afară de aceasta vin forțele importante ce el le-a câștigat mișcării; secundarea brillantă a unui *Max Nordau*; atașarea unor nume mari ca Montefiore, pictorul Israels, pictorul Liebermann, Israel Zangwill, apoi Oppenheimer, Warburg, Lombroso și alții; talentele distinse ce aparțineau deja dinaintea idealului sionist: ca dr. Gaster, dr. Alex. Marmorek, dr. Bodenheimer, arhitectul Marmorek, și atâția alții. În adevăr, dr. Herzl știu să profite de marile talente ce-l înconjoară, pentru interesul propagandei, știu să dea un fast deosebit instituțiilor create și, în primul rând, Congreselor, de aceea opera lui, începută abia la 1896, e deja așa de trainic și de puternic înfiptă încât nimeni nu crede că s-ar putea clătina cu dispariția maestrului.

Acest mare merit trebuie apreciat în întregul lui. Da. Oricât terenul era de pregătit și oricât dorința unei uniuni generale plutea în aer, necesita omul cu voința tare și mintea clară care s-o înfăptuiască și să-i dea cimentul care s-o menție. Ca spirit eminent practic, dr. Herzl făcu să intre în misiunea organizației sioniste tot ce are un substrat sănătos și intră în dorința forțelor mai bune ale mișcării, cum: activitatea culturală, economică și colonizatoare. Singure aceste misiuni și încă ar reclama forțe uriașe spre a le împlini! Și când o organizație are un program larg și folositor de activitate și fonduri cu care să opereze, existența ei e asigurată^{3,3}.

„Egalitatea”, an XV, nr. 29, 28 iulie 1904, p. 225-226 (fragment).

¹ Herzl Theodor (Binyamin Zeev; 1860-1904), întemeietorul sionismului politic, dramaturg și jurnalist. S-a născut la Budapesta ca fiu al unui negustor prosper, tipul evreului asimilat de clasă mijlocie. După ce și-a dat doctoratul în drept în 1884, Herzl a intrat ca funcționar neremunerat la biroul unui judecător. A ajuns astfel la Salzburg, unde a început să scrie piese. În 1885 a publicat primul foileton în *Wiener Allgemeine Zeitung*, iar la sfârșitul aceluiași an a plecat la Berlin, unde a primit un post la *Berliner Tagesblatt*. În 1887 i-a apărut la Leipzig prima culegere de schițe umoristice, *Das Buch der Narrheit* („Cartea Prostieii”) și un an mai târziu un teatru din Berlin i-a pus în scenă prima piesă, *Seine Hochheit* („Înălțimea sa”). O altă piesă, *Die Wildliebe* („Dragoste nebună”), scrisă în colaborare cu Hugo Wittman, s-a jucat la Burgtheater fără ca numele autorilor să apară pe afiș. Același teatru i-a montat și *Der Flüchtling* („Prizonierul”), în timp ce Herzl devenea critic teatral la *Wiener Allgemeine Zeitung*. În 1891 Burgtheater pune în scenă *Die Dame in Schwarz* („Doamna în negru”), o altă piesă scrisă în colaborare și, în același an, Herzl pleacă la Paris în calitate de corespondent al prestigiosului cotidian vienez, *Neue Freie Presse*.

Ajuns la Paris, Herzl asistă la Afacerea pe care până atunci o subaprecia, fiind chiar adept al asimilării. Cazul Dreyfus îl face să înțeleagă mai bine ce însemna cu adevărat antisemitismul. În aceste împrejurări schițează o propunere de soluție a problemei evreiești, prin colonizare pe un teritoriu african care însă nu se bucură de adeviziunea unor fruntași evrei.

Se produce în acest moment o cotitură în viața lui Herzl, care începe să redacteze „jurnalul său sionist”, cum avea să-l numească mai târziu, unde elaborează proiectul de înființare a unui stat evreu. La scurt timp după aceea, în iulie 1895, scrie *Der Judenstaat* („Statul evreu”). Revine la Paris, unde își discută ideile cu Max Nordau, care le împărtășește cu entuziasm. Scriitorul Israel Zangwill aderă la proiectul său și-i obține o invitație pentru o conferință la Clubul Macabeilor din Londra, ai cărui membri își exprimă sprijinul deplin pentru ideile lui.

Herzl și-a pus în joc tot genul în pregătirea și desfășurarea primului congres internațional, ce a avut loc la Basel în august 1897. A fost un succes răsunător, materializat prin înființarea Organizației Sioniste Mondiale. La încheierea lui, Herzl nota în jurnal: „La Basel am creat Statul Evreu. Dacă aș spune asta în public, toți mi-ar râde în nas. Poate nu peste cinci ani, dar peste cincizeci cu siguranță, toți îmi vor da dreptate”.

Această „profeție” s-a realizat. El a lansat *Die Welt*, ziarul sioniștilor, și a pus bazele structurii organizatorice a mișcării. Congresul a aprobat statutul și a discutat înființarea unui instrument financiar – o bancă. După congresul al doilea (august 1898), Herzl a întreprins singura lui călătorie în Eretz Israel. În 1899 a luat ființă la Londra Trustul Colonial Evreiesc, brațul financiar al Organizației Sioniste Mondiale, care a început să vândă acțiuni. Herzl prezidează cel de-al patrulea congres, care s-a ținut la Londra în 1900. În anul următor a fost primit de sultanul Abdul Hamid II, căruia i-a oferit achitarea datoriei turcești în schimbul unei declarații de susținere pentru stabilirea evreilor în Palestina. Oferta i-a fost refuzată. El a respins, în tratativele cu diferiți șefi de state, propuneri pentru constituirea statului evreu pe alte teritorii decât vechea Palestină.

În romanul *Alineuland* („Țară veche-nouă”) exprimă viziunea unui stat în Palestina și a societății ideale care s-ar edifica aici. La îndemnul lui Herzl, în ianuarie 1903, Organizația Sionistă trimite o expediție la El Arish și planul începe să câștige teren, mai ales după ce lordul Rothschild își declară adeviziunea.

În ianuarie 1904, obține o audiență la regele Italiei, care se arată favorabil ideilor sioniste, și o alta la papa Pius X, care se declară categoric împotriva. În mai, Herzl era complet epuizat și în iunie pleacă să se odihnească în Austria, la Edlach, unde moare la 3 iulie 1904. Funeraliile au avut loc la Viena și conform relatărilor vremii, au fost derme de un șef de stat, dar adevăratele funeralii naționale i-au fost organizate în august 1949 în proaspăt înființatul Stat Israel, unde rămășițele sale au fost reînhumate la Ierusalim, pe muntele care îi poartă numele. După *Evreii în lume*. Dicționar biografic. Coordonator, Viviane Prager. București, Editura Hasefer, 2001, f. 225-227.

² Anual, organizațiile sioniste din România organizau adunări comemorative pentru cinstirea memoriei marcului lider sionist.

³ Comitetul Federației Sioniștilor din România a răspuns prompt apelului Comitetului Internațional creat la Viena după încetarea din viață a conducătorului sionist, de a veni în ajutorul copiilor lui Theodor Herzl prin crearea unui fond: „Donațiunea națională a poporului evreu pentru copiii dr.-lui Herzl”. A fost deschisă în iulie 1904 o subscripție publică în toată țara la care să contribuie evreii din România. (ACIER, fond V. ds. 136, f. 103 f/v.)

Galați, 1904, iulie. Manifest cu prilejul încetării din viață a lui
Theodor Herzl

Comitetul Federației Zioniştilor din România

Coreligionari

Marele nostru Herzl a murit sărac.

Tot avutul său, tot venitul său, întregul viitor al familiei sale, până și viața sa, el le-a jertfit iubirii poporului evreu.

Avem deci cu toții o datorie de pietate să contribuim la alinarea suferințelor familiei acestui martir al neamului său și să-i asigurăm existența în mod demn.

În acest scop s-a constituit la Viena un comitet pentru crearea unui fond care să poarte titlul: *Donațiunea națională a poporului evreu pentru copiii d-rului Herzl.*

Publicăm mai jos apelul acestui comitet și apelăm la rândul nostru la toți evreii din țară, zioniști sau nezioniști, să răspundă cu inima largă și să-și verse cu drag obolul lor de recunoștință către marele decedat.

Herzl n-a fost numai martirul cauzei zioniste, El a fost martirul întregii cauze evree.

Comitetul Federației a deschis o subscripție publică în toată țara. Grăbiți-vă fiecare a da dovada iubirii și recunoștinței pentru acest mare fiu al poporului nostru și dați fiecare după puterile voastre pentru acest dar național.

Orice ofrandă, fie ea cât de mică, va fi primită și înregistrată cu plăcere.

Bogați și săraci, cu toții să ne facem datoria! [...]

Președinții noștri de secții precum și toți amicii noștri de idee sunt cu insistență rugați să dea cea mai serioasă atenție apelului și să se silească ca rezultatul să fie demn de marele scop, ca astfel să dovedim că federația noastră e conștientă de datoria sa și știe să răsplătească meritele aceluia care luptă pentru reînvierea națională a poporului evreu.

Galați, iulie 1904, nr. 301

C.F.Z.R.

ACIER, Fond VI, ds. 136, f.103.

Galați, 1904, octombrie 26. Reorganizarea secției sioniste „Max Nordau”

Proces-Verbal
al adunării generale din 26 octombrie 1904

Subsemnații întrunindu-ne în localul Comitetului Federației Zioniste din România, str. Artelor nr. 14, pentru a discuta asupra reorganizării sus numitei Societăți care din diferite cauze a rămas în neactivitate.

După o dezbateră de 2 ore în care timp ascultându-se părerile întregii asistențe, se decid următoarele:

1) Reorganizarea Societății Filantropice Zioniste „Dr. Max Nordau” (Speranța Junimei), care va purta în viitor titlul de Societate Filantropică Zionistă „Dr. Max Nordau”¹.

2) Scopul Societății va fi ajutarea elevilor săraci cu cărți, ajutarea familiilor sărace cu lemne în timpul iernii și cu azime de sărbătoarea Paștelui.

3) Propagarea ideii zioniste prin conferințe, colectarea Fondului Național la orice ocazie și colectarea de Schekel. Pentru conducerea societății, se alege un comitet provizoriu compus din 9 persoane care vor dirija lucrările Societății până la 1 ianuarie 1905, când se va alege un comitet definitiv.

Pentru ziua de 8 noiembrie se decide o ședință comitetală pentru a urma cu lucrările societății.

Prezentul proces verbal se semnează de membrii prezenți din ședința de astăzi care aderă la reorganizarea societății și aceștia rămân membri reorganizatori:

Nathan Țipchis; B. Blum; Ferd. Hoppen; Alex. Weissenberg; Michel Rosenberg; B. L. Rubinstein; Heinrich Baron; Manole Copelovici; A. Fately; Jacob Weissenberg; Heinrich Șaraga; Moritz Birnbaum; Isidore Margulies; Marco Bercovici; Leon Zalmanovici; Tobias Hirsch; H. Haimovici; Isac Hirsch; Leon Goldenberg; A. Bleichmann.

Statutul

Titlul

Art. 1. Se reorganizează Societatea filantropică Zionistă „Dr. Max Nordau”, rămânând a purta și în viitor același titlu.

Deviza

Art. 2. Deviza Societății este: înfrățirea întru Israel și ridicarea nivelului moral și intelectual între membrii societății [...]

Admiterea de membri

Art. 6. Orice evreu având etatea de 19 ani și având o purtare ireproșabilă poate fi admis ca membru în societate.

Art. 7. Candidatul trebuie să înainteze președintelui o petiție pe care va însemna numele, etatea și domiciliul său.

Petițiunea trebuie să fie susținută de 2 membri din societate.

Art. 8. Președintele va supune aceste petiții comitetului spre aprobare, care va decide numai prin vot închis, comunicându-se candidatului dacă a fost admis.

Art. 9. Paritatea de voturi este în favoarea candidatului.

Art. 10. Comitetul având oarecare bănuială a [asupra – n.n.] moralității candidatului, sau fiind o persoană necunoscută, poate delega o comisie de 3 membri spre a se informa.

Art. 11. Candidatul respins o dată poate reveni la a 4-a ședință comitetală cu o nouă cerere, în caz de a doua respingere nu mai poate reveni decât după un termen de 6 luni.

Art. 12. Candidatul admis e privit numai atunci ca membru când va fi achitat primele taxe și cotizații către societate.

Obligațiunile membrilor

Art. 13. Toți membrii sunt datori:

a) A fi în relații fraterne. b) A achita toate taxele către societate. c) A se supune deciziilor comitetului și statutelor. d) A lucra pentru binele și prosperarea societății.

Art. 14. Orice obiecție la bunul mers al societății se va face direct Președintelui, care va aviza comitetul.

Art. 15. Toți membrii sunt datori a primi și a îndeplini în mod conștiincios orice misiune le va fi încredințată de comitet [...]

Comitetul

Art. 18. Comitetul Societății se compune din 12 membri constând din 1 președinte, 2 vicepreședinți, 1 controlor, 1 casier, 2 secretari, 1 bibliotecar și 4 consilieri.

Art. 19. Comitetul veghează asupra bunului mers al societății și lucrează pentru îndeplinirea nobilei scop ce-l urmărește.

Art. 20. Membrii ce-l compun sunt ținuți a se respecta, a nu face chestiuni personale și a lucra în unirea de idei având deviza: „Unirea face puterea”.

Art. 21. Membrii comitetului sunt obligați a nu divulga discuțiile urmate în consiliu și a se supune oricărei misiuni încredințate.

Art. 22. Nici un membru din comitet n-are dreptul a face parte din comitetul unei secțiuni zioniste din localitate [...]

AIN Galați, Fond Primăria Galați, Reg. 147/1909, f. 27-32.

¹ Președintele de onoare al organizației era filosoful Max Nordau (Paris), militant de frunte al mișcării sioniste internaționale; membru de onoare era S. Pimeles, președintele organizației sioniste din România.

319

Galați, 1905, aprilie 18. Consfătuirea secțiunilor sioniste din România

Rezoluția

„Adunarea, în urma dezbaterilor avute, în unanimitate decide:

1. Sioniștii din România rămân neclintii în vederea și aspirațiile lor pentru Sion; singura țintă și lupta lor este a se da poporului evreu, într-un timp apropiat sau depărtat, țara strămoșilor lor;

2. În chestia Ugandei¹, dacă raportul va fi favorabil, și va consta în a primi acel teritoriu oferit poporului evreu, atunci rezoluțiile luate în această privință vor fi primite cu mulțumire de noi ca un refugiu provizoriu;

3. În chestia teritorială, dezaprobăm începutul așa-zişilor teritorialişti, căci sionismul tinzând a da poporului evreu un cămin propriu, acela nu poate fi altul decât Țara Sfântă. Va lupta deci contra acestui curent. Se hotărăște a se face un apel către Secțiuni de a aduna fonduri pentru trimiterea de delegați la Congresul din Basel^{2,3}.

ACIER, Fond I, ds. 126, p. 55.

¹ În acei ani avea circulație în rândurile unor intelectuali evrei ideea că se pot accepta pentru colonizarea populației evreiești din Diaspora și în alte teritorii decât Palestina. Printre acestea era considerat și Uganda.

² Lista delegaților la înființarea secțiilor sioniste din România:

Orașul	Secția	Numele
Brăila	Al. Marmorek	S. Mihalovici
Hârlău	Abrabanel	Ad. Mihăilescu
Piatra N.	Ieh. Halevi	A. Hornstein
Constanța	Th. Herzl	Leon Hazan
Vaslui	Agudat Ierusalim	B. Sorcf
Iași	Or Zion	Isac Cahane
Brăila	Macabei Dr. Herzl	Av. Hecht, D. Bernard
Slatina	Esod Ieumi	Ad. Netzler
Galați	Dr. Nordau	M. Geller, S.S. Leibovici
Galați	Kadimah	D. Feier, L. Goldstein
Galați	Sam. Pineles	Dr. Helfant, I. Goldenthal
Iași	Tikwas Israel I.	L. Rabinovici
P. Neamț	Matitiah	Abr. Idel Schor
Craiova	Har Sinai	S.A. Hirsch
Iași	Cerc. Lectură	Ph. Rosenstein
Botoșani	Basel Zion	Martin Spinner
Giurgiu	Samuel	Sam. Pineles
Călărași	M. Schwarzfeld	Iosef Marcus Ami
Găești	Boine Ierusalem	Ad. Netzler
București	Chowewe Zion David	M. Schwarzfeld, L. Haimovici
Piatra	Schewet Achim	H. Rosenbaum
Brăila	Eretz Israel	I. Agent
Focșani	Iehuda	Dr. Rab. Nacht
Galați	Montefiore	H. Grünberg
București	Share-Cluburi	Isac Leon, S. Rosenfeld

(*Ibidem*, p. 56.)

³ Samuel Pineles, lider recunoscut al mișcării sioniste din România, își dă demisia din funcția de președinte.

Galați, 27 decembrie 1905

Colegi de idei, Sioniști,

În zilele de 25 și 26 decembrie a avut loc, în Galați, a IX-a Conferință sionistă. După 25 de ani de activitate mi-am depus demisia de la conducerea centralei și d. Heinrich Rosenbaum mă urmează în locul meu.

Vă mulțumesc pentru încrederea ce mi-ați acordat în cursul acestui timp îndelungat și vă rog a transmite această încredere succesorului meu, care, desigur, se va strădui de a hărăzi toată voința și toată putința idealului scump nouă, tuturor.

Vă rog, în același timp, de a trece imediat la fapte, înviind vechile secții, câștigând mulți membri noi, și să nu dați niciodată ocazie noului și tânărului nostru președinte de a regreta vreodată de a fi primit mișcarea în împrejurări așa grele.

Aduceți-vă aminte de *Schekel, de Banca colonială, de Fondul național evreiesc*, la orice ocazie.

Fiiți uniți, căci unirea dă putere.

Cu salutul Sionului,

Sam. Pineles. (*Ibidem*, p. 85.)

Galați-Brăila, 1905, septembrie. Apel al Comitetului Federației Sioniștilor din România în legătură cu al VII-lea Congres al Organizației Sioniste Mondiale

Evrei! Sioniști!

Evenimentul cel mare pe care îl așteptăm cu toții, spre a ști cum va fi îndrumată soarta poporului evreu, s-a produs și s-a desfășurat, cu o deosebită măreție, la cel din urmă Congres din Basel – în a VII-a adunare națională a lui Israel¹.

Vechei și nestrămutatei temelii de iubire ce ne leagă de patria-mamă, *Sionul*, s-a adăugat un nou și puternic fundament, un stâlp de granit, care să-i asigure rezistența și tăria – pentru orice eventualitate.

Al VII-lea parlament iudeu a deschis însă un nou orizont de luptă și activitate pentru realizarea năzuințelor noastre milenare și pentru atingerea sfântului nostru ideal de libertate în Sion.

Pătruși de un adânc sentiment de datorie față cu noi înșine și cu neamul căruia aparținem și însuflețiți de o nețărmuită dorință de a participa la opera uriașă a dezrobirii poporului evreu – să pășim alături de vrednicii noștri frați din toate părțile lumii, la muncă neîntreruptă și neobosită în sprijinul acestei mari cauze.

Să facem să dispară o dată pentru totdeauna nepăsarea noastră condamnată pentru interesele superioare – generale – evreiești, să dispară indiferența noastră față de cele mai frumoase și înălțătoare acte de dragoste de neam și cu toată bunăvoința, cu toată pornirea ce incumbă o chestiune obștească de o așa covârșitoare însemnătate, să ne facem o cinste și o fală din a jertfi câte ceva din munca, din timpul și din avutul nostru pentru nobilul scop urmărit de Sionism.

Să ne dăm osteneala a înlătura acuzația – din nenorocire justificată până acum – că noi, evreii din România, suntem cei mai lipsiți de vigoare și entuziasm, cei mai îndărătnici și nehotărâți când e vorba să ne îndeplinim datoriile fundamentale față de națiunea noastră.

Să arătăm lumii că suntem și noi demni de antica glorie și mărire a strămoșilor noștri, că suntem și noi capabili de fapte laudabile, de sacrificii personale, pentru un ideal obștesc, că știm și noi a urma calea luminoasă pe care ne-a îndrumat nemuritorul Th. Herzl.

Apelăm deci, în modul cel mai călduros și stăruitor, la sentimentele naționale ale tuturor evreilor din țară și îi rugăm să nu piardă zadarnic un timp prețios pentru propășirea Sionismului, ci, revenind la o activitate spornică și rodnică, să reconstituie vechile secțiuni sioniste, să se organizeze – dacă e nevoie – în secțiuni noi, să întreprindă cu mult zel colectarea de *Şekel* și *Fond Național*, care alcătuiesc elementele materiale de primă forță și necesitate în mișcare și să-și desfășoare toată energia spre a reinvia avântul și entuziasmul pentru cauza de mântuire a obișnuitului nostru popor.

Anul acesta – din cauza apatiei generale ce a domnit printre conaționali din țară, din cauza slăbiciunii organizării și agitației, n-am putut avea încă o conferință a delegaților precum am avut în anii anteriori.

Ar fi nespun de trist să lăsăm să treacă anul întreg fără a ne aduna într-o asemenea conferință, care, pe lângă că îndepărtează neajunsurile de care suferă mișcarea de la noi,

mai are darul de a trezi la o nouă viață pe mulți din cei care stau în amotire și de a aduce astfel un real și imens serviciu țelului pentru care luptăm.

Este dar un punct de demnitate și de onoare națională ca toate secțiunile să reîntre în funcțiune – să se conformeze articolelor 16, 29 și 35 din statutul federal și să înlesnească astfel puțința întrunirii Congresului anual al Federației sioniștilor din România în zilele de 3 și 4 octombrie a. c. (Hol Hamoed Sucot) la Galați.

Secțiunile ca și persoanele particulare care din diferite motive n-au plătit și n-au colectat [la campania] *Şekel* pe anul 1904/1905 pot să facă lucrul acesta de acum încolo, cerând carnetul de *Şekel* Comitetului Federației Sioniștilor din Galați, pentru a avea dreptul de vot și participare la congres. Asemenea, secțiunile care au rămas în urmă cu plata cotizațiilor către Federație (10 bani pe lună de fiecare membru) sunt rugate a plăti cât mai curând cotizațiile restante sau cel puțin pe cele datorite de la reorganizarea lor.

Ne adresăm în special vechilor și încercaților sioniști, amintindu-le că numai prin sacrificii intense de timp și de muncă pot readuce mișcarea la un falnic apogeu. Ne adresăm totodată tinerilor sioniști îmbărbătându-i să lucreze din răspuțeri pentru ridicarea prestigiului mișcării în care sunt meniți să joace, la rândul lor, un rol de mare importanță pentru destinele întregului Israel.

Nădăjdum că apelul nostru va redeștepta pe toți bunii evrei – că din toate părțile țării vor sosi colecte însemnate de *Şekel* și cotizații ale secțiunilor și astfel vom putea inaugura o eră nouă de activitate sionistă prin Congresul ce-l vom ține la Galați în zilele de 3 și 4 octombrie a.c.

Cu salutul Sionului,
Comitetul Federației Sioniștilor din România

P.S. Domnii președinți de secții și domnii membri cooptați ai Comitetului Federației sunt rugați a considera acest comunicat ca fiindu-le adresat în mod oficial spre a le aduce la cunoștință Convocarea Congresului Delegațiilor Federației Sioniștilor din România pentru zilele de 3 și 4 octombrie a.c., la Galați.

ACIER, Fond I, ds. 126/1901-1910, p. 70-72.

¹ Termen generic folosit pentru a desemna poporul evreu.

321

Viena, 1906, iunie 21. Beno Straucher despre perspectivele mișcării sioniste¹

„*Evreii* pot fi într-adevăr jefuiți și omorâți, dar *poporul evreu* nu poate fi sugrumat (sublinierile în text – n.n.). Metoda mult apreciată de a se spânzura, decapita și împușca nu prea poate fi întrebuintată în Europa. Totuși chestiunea evreiască cere o soluțiune urgentă, nu numai pentru că opt milioane de evrei trăiesc într-o situațiune excepțională, dar mai cu

seamnă pentru a se distruge pretextul acelor partide și tendințe care sub pretextul antisemitismului dezvoltă o activitate distrugătoare, dizolvantă și ucigătoare pentru progres și civilizațiune.

Mișcarea sionistă nu mai e deloc utopică; pentru realizarea ei muncesc bărbați maturi. Ea se discută în cercuri serioase. Factori politici importanți, persoane domnitoare și oameni de stat au înțeles că soluțiunea rațională a chestiunii evreiești o arată sionismul”.

„Sionistul”, Organ oficial al F.S.R. Brăila, an I, nr. 4, p. 1.

¹ Beno Straucher, evreu bucovinean, a fost deputat în Parlamentul Austriei, înainte de 1914. După Unire, el a fost ales, între 1920-1928, deputat în Parlamentul României Mari, intervenind în apărarea intereselor etniei evreiești, concomitent cu analiza unor probleme ale societății românești, avansând soluții constructive pentru dezvoltarea economică a țării. [Vezi doc. nr. 3 din volumul *Parlamentari evrei în forul legislativ al României. Documente (1919-1940)*, Ed. Hasefer, București, 1998, p. 2-9.]

Reproducem, în documentul de mai sus, unele opinii ale lui Straucher privind sionismul, atașamentul față de idealul sionist, pentru încrederea în viitorul poporului evreu, care a înfruntat catastrofe mai mari decât cele întrevăzute de Straucher în 1906 (avem în vedere cele 6.000.000 de victime ale fascismului european), cât și prin vocația profetică a refacerii căminului național pe pământul Palestinei, unde, de altfel, și-a încheiat drumul vieții. Vezi și doc. 424.

322

Chișinău, 1907, octombrie 23. Înființarea unei societăți sioniste

Din partea Comitetului de inițiativă al Societății „Palestina”

Excelenței Sale, domnului guvernator al Basarabiei

În conformitate cu art. 17 și 18 ale regulamentului temporar cu privire la societăți și uniuni avem onoarea să declarăm că dorim să înființăm o societate cu denumirea „Palestina”.

Scopul societății este examinarea temeinică a problemei înființării unui centru pentru poporul evreu în Palestina și dezbaterea măsurilor care să ducă la acest scop. Societatea se înființează de către semnatarii prezentei cereri. Raza de activitate a acestei societăți se extinde asupra orașului Chișinău. Societatea este condusă de zece persoane alese anual la adunarea generală a întregii societăți. Sediul temporar al societății se află pe strada Katz, casa lui Königman, locuința lui N.M. Raman. Membri noi ai societății sunt admiși pe baza recomandării a doi membri ai societății în urma hotărârii adunării generale. Părăsirea societății se face pe baza dorinței persoanei respective.

Chișinău, 23 octombrie 1907.

N. Roitman, Aron Feinfeld, Mark Gotlieb, Abruam Nisendam, Bențion Balțan, 2 semnături indescifrabile.

Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 401 Inv., ds. 7, f. 18.

Focșani, 1909, iulie. Rabinul I. Nacht cheamă la educarea sionistă a tineretului

Asociația tineretului intelectual evreiesc din țară, către aderenții ei

Asociația tineretului intelectual evreiesc din țară are ca program împrăștierea culturii noastre printre evreii din România. Iată un scop nobil și măreț. Nimic mai necesar pentru frații noștri de aici. Dacă starea materială a evreilor din această țară lasă mult de dorit, mai tristă, însă, e starea lor culturală, ca evrei. Nici un entuziasm pentru o chestiune mai înaltă de natură evreiască, niciăieri năzuinți demne de un popor cu cultură veche, niciăieri necesitatea unui ideal, niciăieri manifestația unei voințe evreiești, mai puțin încă a unei fapte evreiești. Toți dormim somnul intelectual. La toate acestea ne-a adus urâtul trecut al asimilației. Din fericire asimilarea aparține trecutului, prezentul tinde spre un viitor evreiesc. „Neue Vögel, neue Lieder”, renașterea poporului evreu, iată cântecul cel nou. Cine n-a auzit acest cântec de primăvară al poporului nostru? Dulcea melodie a acestui cântec a trezit pe evrei din letargie, ea a avut un răsunset și la noi: evreul dă semne de viață, el trăiește încă, s-a ridicat, se așază la lucru. Idealul național către care tindem cu toții, iată redeşeptarea poporului nostru spre o viață demnă, spre un viitor glorios. Ar putea însă ca astfel de mișcare să aibă succes fără să fie ajutată de un curent cultural? Imposibil. „La început a fost ideea” și începutul unei vieți noi la poporul nostru – poporul cărții – trebuie bazat pe idee, pe cultură. E greu începutul, totuși s-au făcut încercări fericite: „Lüdischer Verlag”, „Ivria” care au însă un caracter general, lăsând încă loc pentru interesele culturale locale. În fiecare țară este nevoie de o muncă culturală. În fiecare oraș trebuie ridicat un altar la care să ardă încontinuu focul sfânt al culturii evreiești, dacă voim ca idealul nostru național să progreseze. E trist, spune un bun cunoscător al chestiunii noastre naționale, că mai sunt evrei care nu sunt sioniști, dar mai trist este că sunt mulți sioniști care nu sunt sioniști. Aceasta numai din cauză că n-au cultura evreiască necesară spre a putea li pătrunși de idealul nostru național și a-l pricepe în toată măreția lui. Lipsa de cultură evreiască se observă la o mare parte a sioniștilor din țară: tineri, bătrâni și mai ales la tinerimea studiosă. De aceea, cu tot entuziasmul, n-avem până acum în țară o armată permanentă sionistă. Avem sioniști ocazionali, sioniști festivi, sioniști congresiști; dar sioniști perpetui, gata la lucru în orice moment. Iată un ce căutat cu lampa lui Diogene și care până acum e foarte greu de găsit. Cultura evreiască și numai cultura evreiască ne poate da astfel de sioniști, evrei întregi. De această convingere sunt conduși tinerii fondatori ai asociației tineretului intelectual evreiesc din țară, înființând biblioteca „Hatikvah”. Publicând broșuri periodice de literatură și știință evreiască, din cei mai renumiți scriitori, biblioteca «Hatikvah» va contribui ca evreii din România să se familiarizeze din ce în ce mai mult cu produsele noastre intelectuale, manifestații ale sufletului evreiesc, cu arta noastră, cugetările noastre, sentimentele noastre, într-un cuvânt, cu toată viața noastră internă. Mult, foarte mult, vor contribui publicațiile „Asociației” la câștigarea tinerimii studioase, care cu toată bunăvoința ce-o are a se adăpa la izvoarele noastre, nu îi e posibil acest lucru, literatură evreiască în limba română¹ fiind foarte săracă, aproape nulă.

Salut de aceea cu mare bucurie inițiatorii „Asociației tineretului intelectual evreiesc”, fiind sigur că toți cei care cred în renașterea națiunii noastre vor împărtăși această bucurie și vor fi împreună cu noi.

„Hatikvah”, speranța, e numele simbolic al bibliotecii noastre: cu drept cuvânt căci tinerii „Asociației” vor în primul rând, ca să mă servesc de cuvintele lui Herzl, să familiarizeze speranța noastră, tinerimea noastră, cu idealul nostru. Iată o muncă frumoasă, mare și grea.

Înainte, fii buni ai poporului nostru, fala noastră, mândria noastră! Bindecuvântarea Domnului să vă însoțească.

Rabin dr. I. Nacht

Focșani, iulie 1909.

ATIER, Asociația către membrii ei, Focșani, Ed. ATIER, [1910], p. 4-6

Limba ebraică, în care ar trebui să fie citite cărțile noastre evreiești, nu o cunosc încă tinerii noștri. Cauza e neglijența regretabilă a educației noastre naționale în școli. Sperăm însă că va veni timpul fericit în care limba ebraică va fi limba tinerimii noastre. Până atunci datoria noastră e să împrăștiem cultura evreiască în limba română cunoscută de toți. (Nota autorului).

324

Galați, 1910, ianuarie 7. Statutele Asociației „Tikvas-Israel”

Instituirea Asociației

Art. 1. La 30 noiembrie 1909 s-au pus în Galați bazele asociației sub denumirea de „Tikvas-Israel” cu sediul în Galați.

Art. 2. Scopul asociației este cumpărarea de terenuri în Palestina, ce se însușesc pentru pomicultură și agricultură, pentru a forma o colonie cu membrii ei. (Evrei din România).

Art. 3. Orice evreu major, fără deosebire de sex, care se bucură de o bună reputație, recunoscând ca bun acest statut și supunându-se dispozițiilor dintr-însul, poate deveni membru al asociației.

Art. 4. Asociații se împart în trei categorii și anume:

Categoria I. a) Asociații a 50 dunami¹ cu plantațiuni de migdali, caiși, viță de vie, măslini și agricultură a 10 dunami de fiecare specie.

b) Asociații a 75 dunami cu plantațiuni de migdali, caiși, viță de vie, măslini și agricultură a 15 dunami de fiecare specie.

Categoria II. a) Asociații a 25 dunami migdali; b) Asociații a 25 dunami caiși; c) Asociații a 25 dunami viță de vie; e) Asociații a 25 dunami măslini.

Asociații din această categorie pot cumpăra oricâte serii de 25 dunami din fiecare specie, câte vor vroi.

Categoria III. Asociați a 25-1.000 dunami teren neplăntat pentru agricultură sau pomicultură.

Art. 5. Orice asociat poate deveni proprietar a 2 sau mai multe parcele din una sau din diverse categorii [...]

Art. 8. Asociatul are dreptul de a vinde porțiunea lui oricui ar dori dintre evrei la orice timp. În acest caz, noul asociat ia asupra-și toate îndatoririle către asociație de a urma cu plata regulat și a se conforma dispozițiilor statutului.

Art. 9. Orice cesiune, vânzare, arendare, cedare de drepturi de orice natură trebuie să fie aprobată de comitetul respectiv al asociației T.I. Persoana căreia i se face cesiunea, vânzarea etc. trebuie să îndeplinească condițiunile cerute de art. 3 din statut [...]

Art. 12. Imediat după cumpărarea și transcrierea terenurilor în registrele statului otoman, fiecare asociat va primi un act legal de la instituțiunea recunoscută ca persoană morală în numele căreia s-a contractat cumpărarea terenurilor, prin care se certifică dreptul său de asociat al asociației T.I. pe o suprafață de plantată cu

Art. 13. Plantațiunea va fi administrată de Palestine Land Development Co., până la expirarea contractului.

Art. 15. Comitetul asociației T.I. va încheia cu P.L.D.C., un contract conform contractului-tip anexat în acest statut. El va putea transmite acest drept comisiunii ce va fi trimisă în Palestina [...]

Organizarea coloniștilor

Art. 30. Toți coloniștii din colonia T.I. vor forma un sindicat.

Art. 31. Sindicatul va cumpăra toate produsele coloniei cu prețul târgului, iar câștigul provenit din vânzarea lor va fi împărțit coloniștilor proporțional cu cantitatea depusă de ei.

Sub numele de produsele coloniei se înțelege: pomicultura, agricultura, creșterea vitelor, creșterea păsărilor etc.

Art. 32. Sindicatul coloniei va putea decide dacă produsele coloniei vor avea să fie exportate sau vândute în interior, de asemenea tot sindicatul coloniei va putea decide dacă o parte din produsele coloniei să fie conservate în anume fabrici fondate în acest scop în colonie.

Art. 33. Atât fabricile (ca: fabrică de brânzeturi, de conserve pentru conservarea fructelor etc.), cât și moara (de măcinat grâul pentru făină), bazarul (cantina), brutăria, fierăria, tâmplăria, transportul pasagerilor și produselor, școala, farmacia, sinagoga, biblioteca, teatrul, orchestra, parcul etc., vor aparține sindicatului coloniei [...]

Dreptul electoral

Art. 43. Oricare colonist major, fără deosebire de sex, stabilit în colonie, care va fi în curent cu plata tuturor taxelor coloniei ca: întreținerea medicului, farmaciei, hahamului, clerului, consiliului profesoral etc. va avea dreptul de a alege consiliul administrativ.

Art. 44. Orice muncitor major al coloniei, fără deosebire de sex, care va fi lucrat cel puțin 2 ani încontinuu în colonia noastră se bucură de dreptul electoral activ.

Art. 45. Fiii și fiicele coloniștilor intră în categoria lucrătorilor.

Art. 46. Amploiații coloniei ca: medicul, farmacistul, hahamul, institutorii, clerul etc. se vor bucura de aceleași drepturi ca muncitorii coloniei.

Art. 47. Orice colonist stabilit în colonie, fără deosebire de sex, și care va fi trecut de vârsta de 25 de ani va avea și dreptul electoral pasiv de a fi ales în consiliul administrativ.

Art. 48. Consiliul administrativ va putea fi ales pe timp de 3 ani [...]

Instituțiunile coloniei

Art. 52. În colonia noastră va funcționa o bancă de credit și economie.

Art. 53. Toți coloniștii stabiliți în colonie ce vor avea nevoie de vreun împrumut pentru un scop mai serios se vor putea folosi de banca de credit și economie.

Art. 54. Modalitatea funcționării acestei bănci se va fixa de către o adunare generală a asociațiilor la timpul și locul oportun.

Art. 55. Toți asociații fără excepțiune sunt obligați a contribui la constituirea fondului acestei bănci, în acest scop se va impune asociațiilor a plăți imediat după cumpărarea terenurilor câte 5 lei lunar de fiecare asociat, indiferent de întinderea cumpărată.

Art. 56. Sumele adunate lunar vor fi imediat vărsate la „Anglo-Palestine Bank Co.” în Iaffa, la care se vor adăuga și dobânzile, ce ne vor fi bonificate de această Bancă.

Art. 57. Aceste sume se vor depune pe numele de: „Asociația Tikvas Israel Fond de Bancă de Credit”.

Art. 58. Nu se va putea face uz de fondul Băncii de Credit și Economie, până când colonia nu va funcționa în mod regulat.

Art. 59. În momentul când cel puțin 25% din asociați se vor stabili în colonia T.I. aceasta va putea începe a funcționa în mod regulat [...]

Art. 63. Imediat după începutul funcționării coloniei, consiliul administrativ va face demersuri pentru clădirea de locuințe ieftine pentru lucrătorii coloniei. Aceste locuințe vor fi prevăzute cu mici grădini pentru cultivarea legumelor pentru trebuința proprie.

Art. 64. Colonia și plantațiunile coloniei vor fi păzite de păzitori plătiți de colonie.

Art. 65. Acești păzitori se vor recruta din lucrători, coloniști și fii de coloniști care se vor oferi pentru aceste posturi.

Art. 66. Colonia T.I. va intra în organizația tuturor coloniilor din Palestina, primind statutul organizațiunei deja existente imediat după începutul funcționării coloniei.

Art. 67. Se vor putea stabili în colonie și locuitori care nu vor poseda grădini sau nu vor fi muncitori. Aceștia se vor supune regulamentului coloniei ce se va elabora atunci.

Art. 68. Nici un colonist nu va fi obligat să locuiască în colonie; el va putea locui și aiurea [...]

Art. 71. Oricine va aduce îmbunătățiri coloniei prin introducerea de instituțiuni noi folositoare coloniei sau va descoperi un debușeu nou pentru desfacerea produselor coloniei va fi premiat după merit conform deciziunei consiliului administrativ.

Statutele Asociației „Tikvas-Israel” Brăila, Tip. „Minerva”, 1910, p. 15-28 (fragmente).

¹ Unitate de măsură pentru terenurile agricole ce urmau a fi cultivate de evreii din Palestina.

Am selectat teme din cuprinsul numerelor apărute: „Der Zionismus in die Politik” (1/14 iulie 1907); „Heine und Björne” (nr. 2, 18 august 1907); „Zivilization in Wahrheit” („Civilizația și adevărul”) (nr. 3, 28 august 1907); „Zionism in Patriotismus” (nr. 4, septembrie 1907); „Hag Hamakabeim” („Sărbătoarea Macabeilor”) (nr. 8, 23 noiembrie 1907); „Der Praktischer und politischer Zionismus” (13 februarie 1908); „Die Kultur” (ciclu de articole - ian.-aprilie 1908); „Pesah und Zionismus” (nr. 16, 13 aprilie 1908); „Die Jüdische Frage in Rumänien” („Problema evreiască în România” - nr. 30, 25 octombrie 1908).

Se comemora permanent aniversarea zilei nașterii și morții creatorului sionismului modern, Theodor Herzl.

326

Iași, 1910, aprilie. Partidul Poale Zion¹ și renașterea Palestinei

Manifestul Fondului Muncitoresc Palestinian

Trebuie să amestecăm activitatea noastră – a muncitorilor evrei – în acest proces istoric, care are loc prin noi și în jurul nostru. Noi trebuie să facem tot ce ne stă în putință, într-o organizație emigranților evrei spre Palestina, întru a-i face capabili pentru o viață mai bună și apti pentru dezvoltarea în țara nouă.

Foarte adesea însă, muncitorii evrei care vin în Palestina nu posedă o idee adevărată despre ea, nu cunosc condițiile și împrejurările de muncă, care domnesc acolo. Aceasta stingherește foarte mult dezvoltarea normală a imigrației evreiești și aduce după sine o sumedenie de rele, de speranțe zdruncinate, de eforturi inutile, peste puteri și pierderi de bani și timp. Clasa muncitoare evreiască din toate țările trebuie să tindă către aceea ca asemenea întâmplări să nu mai poată avea loc, ca fiecare lucrător ce vine pe pământul Palestinei, sau dorește să se îndrepte într-acolo, să capete cunoștinți exacte despre toate ce-l interesează. Trebuie să îngrijim ca învățăturile, sfaturile și informațiile să porceadă de la oameni care au competența trebuincioasă și devotamentul pentru mișcarea muncitorească [...]

Trebuie ca în Palestina să se creeze societăți profesionale puternice, care să poarte cu energie lupta pentru introducerea condițiilor sănătoase și igienice la lucru, pentru reglementarea și scurtarea zilei de muncă, pentru ridicarea salariului, pentru asigurarea traiului și a dezvoltării culturale a clasei muncitoare. De pe acum începe să se dezvolte în Palestina o mișcare profesională și să se formeze breslele. Trebuie să ne îngrijim, dar, ca toate formele sănătoase și moderne ale organizației proletare, pentru proprie și reciprocă ajutorare, să nu lipsească nici în Palestina: case de ajutor medical, de asigurare contra lipsei de lucru, case de împrumut, toate acestea sunt de pe acum trebuincioase pentru a ridica și împuțernici starea socială a clasei muncitoare evreiești din Palestina.

Este necesar să sprijinim toate întreprinderile cooperative, care porcesc din unirea și inițiativa lucrătorilor evrei palestinieni, este necesar să-i ajutăm bănește pretutindeni pentru a funda ospătării și locuințe muncitorești, societăți de consum și de producție, și în general toate acele instituții care îmbunătățesc starea materială a muncitorului și-i ușurează lupta pentru viață.

E nevoie să ușurăm activitatea luminătoare-culturală și politică a luptătorilor proletariului evreu din Palestina, să le dăm posibilitatea de a duce în măsură largă lucrarea

lor de luminare și educațiune. Trebuie editate ziare, broșuri și cărți, să se deschidă biblioteci și săli de cetire, să se trimită propagandiști care să cheme mulțimea lucrătoare la renaștere, să se organizeze cursuri serale și săptămânale. Muncitorimea evreiască conștientă din Palestina influențează de pe acum, democratizând masele largi ale evreilor. Ea se străduiește să unească, prin propagandă națională și proletariană, părțile împrăștiate ale clasei muncitoare evreiești din Palestina, să contopească felurilele straturi ale evreilor-turci – (aschkenasim, sephardim, arabi etc.) – într-o națiune evreiască unitară, nouă și puternică.

Trebuie să combatem influența rușinoasă și demoralizatoare a cunoscutei „haluka” (pomană), puterea reacționară a fanatismului întunecos și tendințele de asimilare care mai domină încă o mare parte din intelectualii evrei din Turcia. Să se organizeze lucrătorii evrei în tot imperiul turcesc, să simtă dependența și solidaritatea lor cu marele norod evreiesc și cu marea asociație internațională a muncii.

Muncitorii evrei simt necesitatea acestor lucrări, ei înțeleg că toate acestea au o legătură apropiată nu numai cu tovarășii lor palestinieni, ci și cu proletariatul evreiesc din toată lumea. Ei știu că fermentul de plămădire a societății libere viitoare este ajutorul ce și-l dau frații de suferințe și de ideal, peste granițe, peste munți și peste ocean.

Din toate părțile, pretutindeni unde viețuiește și luptă proletariatul evreu, a început a se face auzită dorința, ca să se înceapă chiar de pe acum faptele, pentru aducerea la realizare a acestor mari lucrări.

Cu toții simțim că a venit în sfârșit vremea ca gândurile noastre să deie loc larg faptelor vii și concrete.

Fondul muncitoresc palestinian (F.m.p.) înlesnește și îndeplinește trecerea aceasta de la teorie la practică, de la voință și cugetare la fapte rodnice [subl. în text].

Mare este menirea acestui fond, neasemuită – însemnătatea lui pentru noi. Noi credem că proletariatul evreu conștient din România, care la diferite împrejurări s-a arătat gata la sacrificii și la lupte, va face și de astă dată – alături cu tovarășii săi din toate țările – tot ce-i stă numai în puterile sale, pentru aducerea fondului acestuia la înălțimea necesară.

Fiecare, care se agită pentru acest fond, vinde mărcile sale, colectează donațiile date cu bunăvoie, organizează diferite festivități în folosul acestui fond, îndeplinește astfel datoria sa de muncitor și de evreu, ajută la dezvoltarea și normalizarea propriei sale clase. Fiecare care se simte membru al acestei familii mondiale proletare evreiești trebuie să facă și va face în această direcțiune – tot ce-i va sta în limita puterilor sale.

Cu adâncă încredere în izbânda cauzei noastre mari, mândri cu mișcarea noastră muncitorească zionistă – care și-a câștigat simpatia a mii de proletari evrei și tovarăși de luptă din toată lumea – ne-am organizat noi în avangarda armatei poalezioniste din România, care să adauge încă un corp puternic, mulțimei luptătoare pentru renașterea și eliberarea proletariatului evreu.

Vă chemăm dar la activitate energetică pentru clasa proletară evreiască, pentru viitorul vostru, la agitațiuni energice pentru *Fondul muncitoresc palestinian*?

Comitetul central poale-zionist
și
Cercul muncitorilor poale-zionisti Iași

AIN Iași, Direcția Județeană Iași, Fond Chestura Poliției Iași, ds. 11/1910, f. 63.

¹ Partidul Poale Zion a fost creat de militanți sioniști de orientare socialistă, unii dintre aceștia (Beer Borochoy), fiind influențați de teoria marxistă, pe care au abandonat-o ulterior.

² Organele de Siguranță ale statului s-au sesizat de difuzarea acestui manifest, după cum rezultă din documentele de mai jos:

România

Prefectura Poliției Iași. Serviciul de Siguranță

1910 aprilie 11

Nr. 2293

Domnule Prefect,

Referindu-mă ordinului dv. nr. 3045 din 29 martie a.c. am onoare a vă raporta că „Manifestul Fondului Muncitoresc Palestinian”, adresat muncitorilor evrei, s-a dat la tipărit la librăria Aberman de către tânărul Lascăr Șaraga¹ fost elev (sic!) Liceul Național, actualmente dat afară pe timp de un an tot din cauza unor astfel de manifeste ce le-a svărlit într-una din seri la cercul Sidoli în 1909 și împărțit în oraș de lucrătorul evreu Marcovici. Manifestul este tipărit din inițiativa numelui Lascăr Șaraga, membru al cercului sionist local, și l-a tradus după unul scos în Viena de sioniștii de acolo, cu care tânărul Șaraga este în corespondență și de la care primește un fel de mărci ce se vând printre evreii din toată lumea, din al cărui fond, împreună cu ofrandele ce se dau, voiesc a răscumpăra pământul Palestinei.

Comisar Șef Siguranței, (ss.) Indescrifabil

Secretar, (ss.) Indescrifabil

D-lui Prefect al Poliției Iași (*Ibidem*, f. 62)

¹ Lascăr Șaraga, avocat, a fost unul din liderii vieții evreiești din România. Membru în conducerea UEP, a făcut parte din delegația evreilor din România care a participat la Conferința de Pace din Franța, după primul război mondial. Orientarea sa era spre stânga mișcării sioniste. Ulterior a devenit comunist, a luat parte la activitatea Comitetului Democrat Evreiesc.

327

Galați, 1911, aprilie 10-11. A XII-a Conferință a Federației Sioniștilor din România

Adunarea alege biroul de conducere format din: dr. Lippe și S. Pineles, președinți de onoare, M.H. Schein, președinte; Adolf Mihăilescu, I.M. Brociner și M. Schwarzfeld, vicepreședinți; asistenți ai președinției: dr. Niemirower, dr. Nacht. I. Agent, M. Braunstein-Mebașan, ing. Dr. I. Grünberg, Noel Bring (Focșani), dr. Kaufmann (Iași); secretari: A.L. Zissu (Piatra), Wilh. Goldstein (Iași), H.L. Zelțer (București), I. Friedmann (Galați) și Iosef Grünberg (Brăila).

Chestori: Tobias Friedmann, Kahane, I. Birnbaum (Galați) și Willy Müntzer (Focșani).

Referatul pe anii 1909-1910, prezentat de M.H. Schein, președintele Comitetului Federal.

„[...] Am găsit de datorie a vă convoca la această conferință pentru 2 puncte principale: 1) să vă supunem ce am lucrat în acest timp, dv. având a vă pronunța dacă bine am condus organizația din țară, și 2) în această conferință să putem da noului comitet, ce dv. veți alege, mijloacele și îndrumările cum ar putea corespunde cerințelor noastre, să dea mișcării viața și vloga pentru binele nostru general. În acest scop vi se va prezenta un proiect de statut, elaborat de colegul nostru d. Schwarzfeld, căruia, după ce i se va da cetire, îl veți studia dând avizul dv. și introducând modificările ce veți găsi cu cale, așa ca să poată servi drept călăuză în activitatea ce suntem datori a desfășura [...]

În țară, mișcarea e reprezentată prin un număr de 56 secțiuni. În acești doi ani secțiunile s-au înmulțit și cele mai multe sunt cu adevărat active. Între cele mai active putem prenumăra: București, Bacău, Hârlău, Podu Iloaiei, Huși, Focșani, Piatra Neamț, Galați, Moinești, Tulcea, Fălticeni și Sulina [...]

Acuma, mai mult ca oricând, e nevoie ca secțiunile și toți aderenții noștri să dea mai multă atențiune organizațiunii noastre, servind cu aceasta cauza evreiască. Fiind vorba de organizațiune, trebuie să menționez că ceea ce ne lipsește mai ales este o propagandă orală; ne trebuie propagandiști oratori, sioniști convinși, care să mențină și să aducă mereu viață nouă în sufletele și inimile fraților noștri. În acest scop avem nevoie de mijloace și, având mijloace, s-ar putea obține foarte mult în toate direcțiunile, atât în propagandă, cât și în cultură [...]

Cu privire la fondurile principale ale mișcării noastre constatăm următoarele:

Fondul Național este destinat pentru cumpărare de terenuri în Palestina, ca veșnică proprietate inalienabilă a poporului evreu.

Acest Fond s-a popularizat, așa încât cu orice ocaziune: de sărbători sau serbări familiale, evreii răspund bucuros la apelul ce li se adresează pentru alimentarea acestui Fond. El ar putea crește mult, dacă elementele stăruitoare ar fi în număr mai mare și în fiecare localitate [...]

Țin a vă atrage speciala atențiune asupra cutiilor F.N., care s-au dovedit ca [fiind] cel mai bun mijloc de a alimenta bine F.N. Trebuie dar a stărui pentru împărțirea lor în cât mai multe case evreiești, cum și a avea grija de a le goli cel puțin de 3-4 ori pe an [...] Telegramele și mărcile F.N. ar putea aduce de asemenea un mare venit, dacă s-ar întrebuița la toate ocaziunile ce ni se prezintă. Pentru a se putea obține aceasta, ar trebui să se găsească în fiecare localitate persoane care să-și procure acestea, spre a le avea la dispoziția publicului [...]

Schekelul, care este sufletul și inima mișcării noastre, a fost chemat la viață și creat de însuși marele Herzl. Schekelul este o dare veche, de capitație, introdus pentru prima dată de primul conducător al poporului evreu, Moise; a fost o dare înființată pentru ca și evreul cel mai sărac să poată contribui la necesitățile organizațiunii poporului nostru și totodată să servească și ca numărătoare a tuturor acelor care vor să se prenumere între evrei. Prin Schekel și acum se formează statistica acelor care se recunosc ca atari [...]

Instituțiunile palestinienne. Între aceste instituțiuni se află *Palestine Land Development C-nie*, asupra căreia vă atrag atențiunea, fiind până acum foarte neglijată. Această instituțiune are menirea de a înlesni, prin intermediul ei, pe acei care vor să devină agricultori și proprietari în Tara Sfântă¹.

Propaganda. În această direcție C.F. a făcut ce a putut pentru ca mișcarea noastră să tragă foloase. Așa, am căutat de a îndupleca pe d. profesor Schatz, de a vizita țara și a ține mai multe conferințe cu reproduceri de proiecțiuni luminoase, ca vederile din atelierele școalei „Bezalel”, în orașe mai principale din țară.

Am stărut și obținut ca profesorul universitar din Berlin, dr. Franz Oppenheimer, care a fost în Palestina, să-și facă drumul la întoarcere prin România, și conferințele sale, ce le-a ținut în luna aprilie la Galați, Focșani, Iași, București, au făcut mare senzație în țară; sălile în care și-a ținut conferințele sale erau arhipline și lumea s-a animat pentru proiectul său de colonizare în sistem cooperativ. De am avea mijloace suficiente, am putea obține, din când în când, ca personalități marcante din străinătate să vie în țară, ceea ce desigur ar exercita influență asupra coreligionarilor noștri mai culti și mai bine situați [...]

Colegul nostru dr. Nacht și-a dat multă osteneală în susținerea în viață a Asociației tineretului intelectual evreiesc. Greșiți sunt însă intelectualii noștri care, nevoind a-și da osteneală și interes, aruncă vina și cer de la Federație mai multă atențiune chestiei culturale, pe când aceasta o poate face și trebuie s-o facă fiecare evreu, mai cu seamă intelectualii noștri, intervenind și influențând fiecare în localitatea sa, prin comitetele școlare sau comunități, și s-ar putea astfel obține reale rezultate. Noi, din partea noastră, am dat totdeauna impulsul necesar.

Lucrări practice. Și în această direcțiune am extins activitatea noastră acum un an și jumătate, când d. Israel Marcus, idealist și totodată palestinian practic, ne-a expus un program cum s-ar putea face o colonie de evrei români cu mijloace proprii. După o corespondență întinsă cu multe persoane în țară și după câteva întruniri, am obținut aderarea a 148 familii, care au depus un capital de lei 65.000. Comisiunea, însă, trimisă la fața locului, nu fu în stare să ducă lucrurile la bun sfârșit. Am stăruit și obținut atunci ca șeful Serviciului palestinian, d. dr. Rupin, să vie în țară, care fiind foarte scrupulos și rezervat a insistat ca numai acei cu mijloace îndestulătoare să ia parte la acea asociație, astfel că astăzi acea asociație numără numai 30 de aderenți pentru 4.000 dunami teren și un capital depus în sumă de lei 65.000. Așteptăm acum confirmarea definitivă, că s-au făcut actele legalizate pentru cumpărarea terenului, și sperăm că în curând această Asociațiune, sub numele de Tikvas Israel, își va realiza ținta.

Ca parte practică putem adăuga că, prin intervenirea noastră, Societatea Sindicatului de vinuri din Rishon Le Zion a înființat un al doilea depozit de vinuri în orașul Galați [...]

În credința că ne-am făcut datoria, depunem mandatul nostru în mâinile dv., rugându-vă ca după predarea raportului comisiunii financiare, să ne dați descărcarea cuvenită, rămânând să alegeți un nou comitet care să conducă destinele noastre din țară”.

S. Pineles, președinte de onoare al Federației Sioniste din România [...]

Nu vreau să vă obosesc cu multe cifre: atât trebuie să vă intereseze că România, cu tot numărul restrâns de sioniști, cu toată populația în majoritate săracă, în raport cu alte țări, jertfește pentru scopurile sioniste mai mult decât toate celelalte țări și aceasta în mod regulat, în fiecare an, și aceasta e cea mai bună dovadă că Federația noastră își dă toate silințele să mențină prestigiul sionismului în România, în condițiunile cele mai grele² [...]

ACIER, Fond Documentar I, ds. 114, f. 9-12.

¹ Vezi doc. 324, 326.

² Sioniștii din România s-au remarcă încă din secolul XIX prin contribuția la dezvoltarea culturii iudaice. Astfel, la congresul III din Basel (1899) a fost desemnată o comisiune culturală generală în care evreii din România erau reprezentați prin dr. Niemirower și M. Schwarzfeld, care au lansat în țară un apel-program. Mai târziu au făcut parte și dr. K. Lippe și dr. I. Nacht. Comisiunea acesta a tratat la diferite congrese din țară chestiunile culturale la ordinea zilei și a alcătuit, între altele, un program de predare a limbii ebraice după metoda Ivriyth b'ivriyth. La congresul din Haga (1908) a fost desemnată o comisiune generală pentru educația evreimii din Diasporă. Sioniștii din România au fost reprezentați prin dr. Niemirower și dr. Nacht, care au făcut propagandă pentru diferitele organizațiuni ebraice cunoscute sub numele de „Sinai”, „Ivriah” și „Histadrot”.

La Conferința sionistă care a avut loc la Galați în anul 1915 comisiunea a fost reorganizată, divizându-se în trei subcomisiuni, una pentru limba ebraică, alta pentru limba română și alta pentru idiș.

Dintre manifestări, menționăm cea organizată de secția Chowewe Zion David, care a comemorat moartea lui Theodor Herzl, despre viața și activitatea căruia au vorbit M. Schwarzfeld, dr. I. Niemirower, I. Louis Klinger, dr. B. Reicher și dr. L. Algazi.

Cercul „Idealul” a comemorat pe Macabei printr-o serbare de Hanuka, organizată la sala „Liedertafel” și a comemorat de asemenea moartea lui Theodor Herzl.

Soc. „Sinai” a organizat mai multe șezători ebraice, la care s-au ținut conferințe în ebraică de către dr. I. Niemirower, Mendel Grünberg, dr. B. Reicher, I. Tager, Josef Habermann, Ben Menachem și alții.

Cercul „Hasmonaea”, al studenților sioniști, a organizat un curs de limba ebraică și mai multe șezători literare la care s-au ținut conferințe urmate de discuțiuni contradictorii, lecturi și audiții muzicale, conferințe cu subiecte din istoria evreilor și despre etica iudaică.

Secțiunea sionistă de domnișoare „Hebronia” a organizat, de asemenea, mai multe ședințe culturale, la care au vorbit dr. I. Niemirower despre „Femeia ebraică”, inginer Jac Kanner despre Fondul Național Evreiesc, studentul Wagschall despre Șalom Alehem, A.L. Ivela despre „Muzica la evrei” și alții.

328

Iași, 1912, noiembrie 25. Hanuka sărbătorită la școala „Cultura”

Societatea „Cultura” Iași
Direcțiunea Școalelor

Programul

Serbării de Hanuka dată în ziua de 25 noiembrie 1912

I

1 *Imnul Regal*;

2 *Deschiderea solemnității* de către d. Președinte;

3 *Rugăciunea pentru Suveran și Familia Regală* spusă de elevii Goldenberg și Strulovici, cl. IV;

4 *Seviciul divin al aprinderii lumânărilor* oficiat de elevii Goldenberg și D. Casril, cl. IV, acompaniat de corul școalei;

5 „*Ușamos mer Hanuka*”, zisă de elevul D. Casril, cl. IV;

6 „*Hanuka Lied*”, zisă de elevul Bercovici S., cl. IV;

7 „*Lumânărelele*”, zisă de elevul Leibovici H., cl. III;

8 „*Istoria pe scurt a Macabeilor*”, zisă de elevul Bercovici D.B. cl. IV;

9 „*Psalmul al IV lea*” al lui David, cor școlar;

10 „*Israels gerettete Fahn*”, zisă de elevul Schönberg, cl. IV;

11 „*Hag Hasmonaea*”, cor școlar.

II

Cuvântări

Acolo unde-s cedrii – cor școlar.

III

„*Lumea Bună*”, piesă într-un act jucată de elevii: Leibovici Herș, cl. III, (Marcus) Reifer Toivie, cl. IV (D-na Betty Blumenthal), Strulovici M., cl. IV (Evelina, copila soților Blumenthal), Schönberg Isak, cl. IV (dr. Berg, o rudă a fam. Blumenthal) și Ghețel Simon, cl. IV.

„*O noapte de Hanuka*”, fantezie zisă de elevul Bercovici D., cl. IV;

„*Primăvara*”, cor școlar.

AIN Iași, Fond Șc. Primară „Cultura” Iași, ds. 1/1913-1920, f. 178.

București, 1914, mai 5. Întâlnirea Stern-Zangwill

Pe *Israel Zangwill*¹ l-am întâlnit întâiași dată în mai 1914. Mă invitase la dinner, prin telefon. Nu fără emoție am așteptat să fac cunoștința genialului autor al *Visătorilor din gheto*. Orice sfială însă dispăru de la întâia clipă: Zangwill mă primi cordial, fără nici o grozăvire, aproape cu modestie, care nu exclude demnitatea și conștiința valorii. Un cap interesant: trăsături nu frumoase, dar însuflețite de ochi mari, luminoși, adânci, și innobilite de o frunte înaltă, încadrată de păr negru, lung – cu totul neenglezesc. Tipul beduinului original, plămădit în mediul anglo-saxon. Vorbește liniștit, fără gesticulație, cu un zâmbet fin și scăpărări de spirit. El mă prezintă soției sale, creștină trecută la iudaism, și mamei acesteia.

Prânzul a trecut repede, în convorbire vie și sugestivă.

În acest maestru al scrisului englezesc, tresaltă, arzător, simțământul și mândria neamului, al cărui lăstar este. El însuși este unul din acei „visători din gheto”, pe care îi descria așa de magistral în cartea sa cu același nume: parte un Uriel Acosta, un Baruch Spinoza, un Heine. Mai ales amintește pe acesta din urmă. Are duioasa lui poezie, spiritul lui vioi și original, umorul său luminos, dar și – când ticăloșia oamenilor îl revoltă – ironia lui mușcătoare, acea ironie tragică care este produsul ghetoului.

L-am auzit revărsând leșia sarcasmului său nemilos asupra oamenilor fără inimă și conștiință, asupra adversarilor neloiali, și mai ales asupra politicienilor care prigonesc pe evrei, și l-am văzut plângând – da, plângând – vorbind de pătimirile lor. Și în cuvinte înflăcărâte vesteji aceste barbarii: era parcă o lavă care arde tot ce găsește în cale.

Venind vorba despre sionism, el îmi aminti că a fost unul dintre cei dintâi următori ai lui Theodor Herzl, pentru întemeierea unui stat evreiesc, dar pe vreun teritoriu oarecare, nu neapărat în Palestina, dar că în urmă și-a recunoscut greșeala, căci, mi-a zis: „nici un alt pământ de pe lume, afară de Sion, pierdut și vecinic dorit, n-ar putea hrăni flacăra sfântă pentru a înfiripa minunea refacerii unui neam împrăștiat de milenii între alte neamuri”. Recunoscu însă că societatea JCO (*Jewish Colonization Organization*), înjghebată de el pentru întemeierea unui stat evreiesc în Uganda, sau pe alt continent, a dat greș². Cu 50 de ani în urmă, adăugă el, întreprinderea ar fi avut sorți de izbândă. Erau disponibile Noua Zeelandă, Canada etc. Azi e prea târziu să ne gândim la un stat evreiesc aiurea decât în Palestina.

Am vorbit *de omnibus rebus*³, și am putut admira rodnicia lui imaginație, care părea o liră ale cărei strune sensibilitatea lui le făcea să vibreze în culori și lumini.

După masă mersem la teatru, pentru a suta reprezentație a dramei lui Zangwill *The Melting Pot* (Creuzetul). Sala, ticsită din staluri până în galerii. Piesa zugrăvește puternica înrăurire a mediului american, care plămădește din nou firea și schimbă chiar exteriorul imigranților. În centrul dramei stă o familie evreiască scăpată din grozavul măcel al evreilor din Chișinău, din 1903.

Acest masacru, cea mai fioroasă crimă a guvernului țarist, tivește cu focul său sinistru zarea acțiunii. Familia se compune din bătrâna mamă și doi fii – tatăl a căzut victimă măcelului. Mama vede cu durere înstrăinarea fiilor, pe când ea urmează cu sfințenie

datinile rituale, spre uimirea fetei din casă, o tânără irlandeză catolică, care vede cu un fel de frică superstițioasă, dar nu fără simpatie, această lume stranie.

Când David, fiul mai mic, compozitor și muzicant, povestește, cu voce stinsă și ochii încremeniți, scenele măcelului din Chișinău, un fior trece prin sală și se aud plânsete. Conflictul tragic naște din îndrăgostirea lui David de tânăra sa elevă, emigrantă din Rusia, creștină, care se dovedește la urmă a fi fiica generalului, comandant al masacrului.

Aplauze zgomotoase au izbucnit la sfârșitul acestei drame, bogată în peripeții patetice, în fine amănunte psihologice, în sclipiri de umor [...]

Umanitarismul și curajul său reiese din faptul că într-o întrunire din Leeds, el a dezaprobat cu strășnicie intrarea Angliei în război alături de țarismul rusesc. Pentru aceasta marele romancier a fost arestat din ordinul guvernului englez, pe când B. Shaw a osândit războiul în termeni mult mai violenți, dar nimeni nu s-a atins de el.

Adolphe Stern, op. cit., vol. III, p. 76-78.

¹ Israel Zangwill (1864-1926), prozator, eseist și dramaturg. Adept al sionismului.

² Mișcare inițiată de Israel Zangwill, denumită *territorialism*, încerca să asigure pentru evrei o patrie oriunde, de exemplu în Uganda.

³ Despre toate lucrurile.

330

Brăila, 1915, iunie 13. S. Pineles despre Theodor Herzl

Rien ne manquait à sa gloire;
Lui manque à la nôtre!¹

Sunt unsprezece ani de atunci, de când l-am dus la groapă în cimitirul din Döbling, lângă Viena.

Cu zecile de mii l-am petrecut pentru ultima oară; întreg Israel plânge! „N-are noroc Israel”, spun bătrânii noștri.

Bucuria noastră era mare cât timp el era în viață și lucra; durerea noastră fu însă mai mare, când ne-a fost răpit fără veste, căci „nu vom mai vedea niciodată sementul lui”. Într-adevăr, el n-a creat propriu zis zionismul, dar a contribuit infinit de mult la el. El a fost, ca și conducătorul maselor, Bebel, o fire energetică dar niciodată un temperament de suveran; n-a fost autocrat, n-a năzuit niciodată la supremație personală. avea totdeauna colaboratori; și de aceea persistă opera lui. Sămânța cade în lung și în lat: nici o furtună n-o poate întroi.

Când intervenea pe lângă monarhi și miniștrii lor în favoarea poporului evreu, n-o făcea într-un chip târător, ca mulți alții poate, care așteptau pentru sine avantajii și distincții; ci numai liber și deschis, cum se zice despre Mordechai: „nu se înclină și nu îngenunchia”. Deviza lui era: *totul pentru popor, prin popor și cu poporul*.

El n-avea dușmani, dar avea adversari, și câte unul din ei l-a supărat foarte mult și pe nedrept: o știam cu toții și eu putui s-o relevz odată în public. Dr. Herzl putea să zică ca profetul Isaia: „Am crescut copii și i-am ridicat, dar ei au greșit față de mine!”.

Toți acești domni erau poate cunoscuți între fruntariile țărilor lor, acum însă se cunosc numele lor în toate locurile locuite de evrei, mulțumită congreselor și mișcării zioniste; dar el – creatorul acestor congrese, muri cu inima frântă!

Seneca zice: „Nu jeliți că ați pierdut, bucurați-vă mai bine pentru ceea ce ați avut”. Și în sensul acesta ni se impune să continuăm opera marelui dispărut, până ce vom ajunge ținta noastră. Orice ambițiune, orice neînțelegere trebuie să înceteze acum, când ca nealțădată e vorba de binele și răul națiunilor.

Și când în scurta vreme se va trata mult dorita pace și la masa verde „se vor hotărâmi ținuturile”, atunci să trimitem acolo pe cei mai aleși dintre noi, oameni dezinteresați, care să aibă în ochi numai interesul iudaismului, pentru a prinde roata istoriei, așa cum a înțeles nobilul dispărut, pentru a procura în Țara Sfântă un cămin public și legalmente garantat acelor evrei care nu se pot și nu vor să se asimileze aiurea.

Și când aceasta se va împlini, cu ajutorul Celui de Sus, atunci vom aduce osemintele marelui dispărut în Țara Sfântă, la odihna cea de veci, cum i-a fost ultima dorință.²

Generațiile viitoare vor binecuvânta memoria lui după zisa poetului:

„Unvergesslich bleibt dem Volke,
Der des Volkes nie vergass”³.

„Hatikvah”, publicație zionistă, bilunară, Brăila, An 1, nr. 2, 13 iunie 1915, p. 30.

¹ „Nimic nu lipsește gloriei sale / El lipsește gloriei noastre”.

² După instituirea mandatului britanic, acest deziderat a fost realizat.

³ „De neuitat este poporului / Cel care nu-și uită isvorul”.

331

Iași, 1915, noiembrie 1. Dr. J. Niemirower evocă personalitatea dr. Karpel Lippe (1835-1915)

Mulți deplâng moartea d-rului Lippe. Se înțelege că încetarea din viață a acestui bărbat, pe care l-am cunoscut timp de 30 de ani, cu care am lucrat împreună 14 ani, care a influențat asupra dezvoltării vieții mele și care, la diferite ocazii, mi s-a arătat prieten sincer, a mișcat adânc sufletul meu, totuși nu găsesc lacrimi pentru sfârșitul unui bărbat, care a trăit în această lume 85 de ani și și-a întipărit numele în cartea vieții mai înalte pentru sute și sute de ani.

Doctorul Lippe, care s-a ridicat prin forțele sale proprii la înălțimea vieții sociale, a înfruntat valurile soartei cu tărie sufletească și cu pași uriași, a făcut lungul și spinosul drum care duce din valea societății la muntele gloriei, a rămas și după moarte, nu un martir, ci un erou, căruia trebuie să-i dedicăm sentimente de recunoștință [...]

Țin să accentuez aici că d-rul K. Lippe n-a fost numai un medic de valoare, un scriitor în diferite limbi, un savant de seamă în domeniul iudaic, un Ben Brith în înțeles mai înalt și un zionist înfocat, ci și o personalitate puternică, o individualitate originală. El a fost nu numai un spirit ales, ci și o voință puternică, o energie uriașă, o forță de muncă extraordinară. Numeroasele sale cuvântări, multiplele sale scrieri, rodnicele sale fapte sunt manifestările unei ființe puternice. Tot ce a gândit, spus, scris și înfăptuit poartă pecetea unei firi energice. Eul lui avea un caracter hotărât, felul vieții sale a devenit oglinda ființei sale deosebite. Chiar defectele acestui mare bărbat erau mai puțin slăbiciunile și mai mult pasiunile unei naturi înzestrate cu dorința de a fi mult și în multe, cu voința de a trăi în conștiința altora, în sufletul poporului său, în cartea cărților științei iudaice. Nu toate formele vieții sale au putut place oricui, dar fondul sufletului său a avut farmecul inimilor bune, al spiritelor mari [...]

Forța vie a eroului, căruia îi dedicăm cu dragoste aceste rânduri, a fășnit din izvorul nesecat al lui Israel, al iudaismului.

Dacă, cum s-a spus, în istoria poporului nostru, cultura, religia și naționalitatea formează o unitate, putem zice că în ființa d-rului Lippe comorile spirituale, sublimatele învățături religioase, amintirile și speranțele naționale s-au contopit cu firea lui proprie, formând ceva scump lui și interesant și pentru alții. Astfel concepem eul lui impunător ce știa să-l impună altora [...]

Personalitatea d-rului Lippe mai avea o vrajă deosebită prin faptul că, pe de o parte, trăia în sferile intelectului și ale idealurilor, iar pe de altă parte, a fost activ ca medic popular și filantrop, educativ în lumea practică, în viața reală [...]

Dr. Lippe a fost un profet al idealismului și un preot al datorii noastre față de realitatea lucrurilor. Este simbolic că el a murit într-o epocă a multor idealuri și a unei realități impunătoare...

D-rul Lippe s-a născut în Galiția. A avut toate calitățile și defectele evreilor din Polonia austriacă, a fost mândru de originea sa iudeo-polonă și totuși a aparținut cu spiritul și inima sa evreimii române. Omul este atât fiul părinților săi cât și al faptelor sale. Sângele străbunilor săi și gândirile dascălilor lui l-au făcut un erou galițian. Activitatea lui rodnică în România și scrierile lui născute în Iași l-au făcut un evreu-român. Soarta a vrut ca el să moară în capitala statului iubit de dânsul, într-un timp când sute de mii de evrei din Galiția se află acolo. Dar el mai trăiește în Iași, unde a devenit un factor important în dezvoltarea comunității [...]

D-rul Lippe a fost un poliglot, ceea ce după Spencer era un dezavantaj, după părerea altora un avantaj, și după cum ne arată Jellinek, ceva caracteristic evreilor. Lippe a scris în limbile: germană, polonă, română, franceză, ebraică și în idiș. Cu toate că el s-a supărat când Herzl l-a rugat să scrie pentru „Die Welt”, în ediția ei în idiș, el n-a fost totuși un dușman al unei limbi în care milioane de evrei își exprimă durerea și speranța.

El s-a entuziasmat pentru renașterea limbii ebraice. În literatura iudeo-română, care e încă la începutul dezvoltării sale, are un rol însemnat. Prin operele sale polemice și apologetice, el a îmbogățit și literatura iudeo-germană.

Și în domeniul filosofiei și al religiei s-a căutat la dânsul un dualism. Ca medic el a trebuit să aibă concepția științei naturale, dar s-a manifestat mult ca teozof, teolog și ca spiritist. Istoria noastră cunoaște multe pilde de medici teozofi, de teologi evrei, amici ai științelor naturale. D-rul Lippe n-a fost un evreu religios, după concepția hasidimilor din Beltz sau a ortodoxiei din Frankfurt am Main, dar a crezut în D-zeu, în nemurirea sufletului

și a practicat unele datini evreiești cu evlavie. S-a spus că evreul evlavios trebuie să iubească poporul evreu, ca purtătorul religiei iudaice, iar evreul național areligios trebuie să iubească religia noastră, ca o creație și o manifestare a geniului evreiesc. D-rul Lippe, care a cunoscut literatura talmudică și a recunoscut filosofia evreiască, a avut o dragoste deosebită pentru multe obiceiuri evreiești, ca aparținând națiunii sale.

S-a putut observa un pluralism la d-rul Lippe și cu privire la activitatea lui politico-socială. El a fost un sionist înfocat, unul din antemergătorii lui Herzl și dintre colaboratorii lui și, totuși, a fost just față de unele organizații care erau în luptă cu sionismul oficial. Era și un partizan al ordinului B'nei B'rith, care nu exclude din sânul său nici pe antisioniști. Idealul lui a fost sionismul cultural, practic și până la un punct și cel politic. Realitatea situației evreiești l-a silit să fie în activitatea sa practică, filantropică și socială, un eclectic. Rezultatul a fost că a devenit în teoriile sale un sintetic, care leagă mai multe deziderate naționale, unind ceea ce pare unora ca teză și antiteză.

Spre lauda d-rului Lippe trebuie să adăugăm că, în viața lui privată, n-a existat nici o duplicitate. În iubirea și în ura lui, s-a manifestat cu sinceritatea unui caracter antic. Dacă intrăm în adâncimea ființei lui, descoperim o unitate impunătoare a acestei firi puternice.

Dr. I. Niemirower, op. cit., vol. II, p. 391-395.

332

București, 1915, decembrie. Solomon Schechter – „Efectele Zionismului”

Activitatea Zionismului nu trebuie judecată după rezultatele obținute în Palestina și în Ierusalim – unde circumstanțele politice nu sunt încă destul de pregătite pentru efectele mari, – ci după ceea ce s-a făcut pentru Palestina și pentru Ierusalim, prin trezirea conștiinței național-evreiești, independent de efortul sistematic și supranatural care se face într-o direcție opusă în ultimii 60-70 ani. Școlile și căminele noastre dau dovadă palpabilă de aceasta. Sionul și Ierusalimul nu ne-au rămas nici măcar ca o tristă dar majestuoasă aducere aminte a trecutului, ca un obiect de nostalgie istorică. Ba, ce e mai mult, s-a descoperit deodată că nici n-a fost o distrugere la evrei, și că ziua de 9 Av a fost o zi de emancipare, când iudaismul și-a scuturat lanțurile naționalismului pentru a se cristaliza într-un templu – cu o organizație și cu principii de credință, care trebuiau să fie acceptate abia cu 19 secole mai târziu. Poporul lui Israel, din păcate, a fost orbit timp de 18 secole, și nu și-a înțeles „misiunea”, și de aceea jelise timp de 18 secole pe ruinele templului și întârzia astfel ziua mântuirii.

Mă miram totdeauna de ce „templul” n-a avut până în ziua de azi destulă inițiativă, să ridice o statuie comemorabilă binefăcătorului Titus, „podoaba neamului omenesc”, care să reprezinte pe zeița Universa (lumea) având la picioarele ei un *sofer* și un *preot* în lanțuri.

Se vedește clar că acțiunea pe care a trebuit s-o întreprindă zionismul înainte de toate a fost acțiunea de reeducare și de renaștere. Zionismul era dator să creeze din nou.

Trebuia să se creeze o conștiință evreiască înainte de a se crea un stat evreu. Și în direcția aceasta zionismul a făcut mult. Aproape nu există un cerc evreiesc în lume, care să cuprindă un număr oarecare de bărbați sau femei declarați ca zioniști, ridicându-se contra curentelor care duc la pieire. Zionismul a creat o presă și a scos la iveală o sumă de oratori și conferențieri care propagă zionismul și-l propovăduiesc cu îndârjire în tot Israelul și în toată lumea. A dat iudaismul un Așer Ginzberg, cunoscut îndeobște sub pseudonimul „Achad Haam”, unul din cei mai ageri și cei mai fini cugetători ai noștri. Aceștia îi urmează o sumă de discipoli, care lucrează sub impulsul idealului național, deși nu sunt toți de acord în vederile lor zioniste.

Zionismul a îmbogățit literatura evreiască cu un mare număr de povestiri și cânturi și s-au creat și melodii zioniste.

Zionismul a creat un mare număr de societăți și organizații care au tendința de a face din limba ebraică o limbă vie, prin aceea că se scrie și se vorbește în această limbă; iar în multe localități s-au înființat școli în acest scop. Pentru a duce la bun sfârșit aceste întreprinderi s-au creat o sumedenie de cărți didactice pentru începători și cărți de citit pentru elevii avansați. S-au făcut multe traduceri în ebraică din scrieri franceze, germane și engleze, referitor la istoria evreilor. Unele tind a întări conștiința religioasă-națională și prin urmare sunt izvoare de admirație pentru zionism.

Dar rezultatul cel mai de căpetenie pe care l-a adus zionismul atât în Europa cât și în America a fost că a readus în tabără evreiască bărbați și femei care se depărtaseră atât de mult de iudaism încât aproape i-am fi pierdut. Zionismul le-a dat un nou scop în sinagogă și în toate împrejurările referitoare la evrei și le-a adus un ideal care merită devotament și sacrificiu din partea lor. Cunosc cazuri de oameni în vârstă care au început să studieze ebraica și să meargă la sinagogă pentru ca să poată și ei lua parte la bucuriile și nevoile neamului lor. Unii dintr-înșii au avut de suportat ironiile și glumele prietenilor și cunoscuților „fervenți” asimilați, care își cresc copiii fără religie și fără nici un ideal. De bună seamă trebuie să se numere și retrageri și renegări; dar e un mare merit pentru zionism că pentru moment el reclamă numai jertfe și nici o recompensă. Nu oferă perspective splendide oamenilor cu ambiții, sau oamenilor care se laudă cu crearea unei umbre de stat evreu, fără reminiscențele evreiești și fără principii tradiționale.

Cei nepoftiți și cei nerăbdători vor păstra zionismul sub cutare sau cutare pretext – și o fac chiar de pe acuma – și toată pleava se va înlătura iar elementele distrugătoare vor dispărea cu timpul¹.

„*Hatikvah*”, An I, nr. 14, 13 decembrie 1915, p. 239-240.

¹ La moartea rabinului S. Schechter, dr. I. Nacht îi dedică aceste rânduri:

„În România, ca și în Galiția și Rusia, studiul *Talmudului* era acum 50 de ani ceva inerent oricărei instrucțiuni evreiești. Oricare părinte evlavios și cine nu era pe atunci evlavios? își creștea copilul în studiul *Talmudului* și oricare tânăr cu ambiție simțea mândria de a deveni un savant talmudist. Se „învăța”, pur și simplu pentru a învăța, fără nici un alt scop. „Chederul” și „Beth-hamidraș-ul” erau singurele locuri în care se mișeau tinerii noștri. Mulți tineri talentați ședeau ore întregi plecați asupra foliantelor *Talmudului* și „învătau” cu ochii roșii, cu fața palidă, cu spetele încovoiate, cu tineretea olălită și intonau în tăcerea nopții cântecul duos al *Talmudului*. Și în România, ca și în Galiția și Rusia, găsim tipul, pe care cel mai mare poet ebraic modern, Bialik, îl imortalizează în celebra poezie „Hamathmid”. Ca și studiul *Talmudului*, tot așa și hasidismul, care-și are leagănul în România, se bucura în a doua jumătate a secolului trecut de o deosebită considerație. Orașelele Buhuși, Ștelănești, Leova (Basarabia) erau reședințe de „Țadikimi”. Nu lipseau însă nici „Mitnagdimi” (antihsidimi) precum și „Maskilimi”, (reformatori), care luptau mai cu seamă contra Chederului și pentru școala evreiască

modernă (dr. Rubin, M. Rabner, H.M. Pineles, Zbarjer, Orenstein, H. Kahane etc., veniți cei mai mulți din Galiția). Hasidimii, Mitnagdimii și Maskilimii erau în rivalitate unii cu alții; lupta avea ca bază preponderența, fără ca deocamdată s-o poată obține careva din aceste partide. Dar, ceva era putred în vechiul sistem de învățământ, un spirit de nemulțumire agita pe studioșii de la Beth-hamidraș! Aceștia simțeau nevoia de o schimbare a celor dinainte, dar nu-și puteau explica nici unul cum s-o îndeplinească. Era ceva vag în dorințele fiecăruia, nimic determinat, nimic clar... o dorință! Din acest mediu spiritual a ieșit *Solomon Schechter*. Născut în Focșani în anul 1848, fiu al învățatului talmudist Iľhac Schechter, el își primi primele instrucțiuni în Cheder și Beth-hamidraș, distingându-se încă din copilărie printr-o sârğuință și inteligență extraordinară [...]

Întăiu în Beth-hamidraș, nu e satisfăcut, cu toate acestea. Alta era dorința lui, nu aceea de a fi „cel dintăiu printre vulpi”. Dar Focșanii nu erau câmpul pe care să se poată el dezvoltă. În lume, să plece în lume, aceasta era soluția. „Alle grossen Männer müssen fliehen”, spune undeva Heine, și Solomon fugi și el. La început nu așa departe, dar mai departe de Focșani toțuși. Tănar de tot încă, se duce fără știrea părinților la Piatra Neamț și de aici la Fălticeni, unde și-a urmat studiile la un distins talmudist, Baruch Geholfener. Făcând cunoștința cu R. Alter Barjer, cumnatul marelui rabin Isac Ettinger din Lemberg, se duce acolo, unde șade cățiva ani ocupându-se cu studii talmudice alături de vestitul rabin I.S. Nathansohn [...]

Smolensky, care în voiajul său prin Romănia s-a oprit și în Focșani, unde a vorbit de mai multe ori la ordinul B'nei B'rith, fără îndoială că a influențat și el asupra lui Schechter, pe care-l vedem imediat după aceasta luptând contra Hasidimilor. Din nou se deșteaptă într-însul dorul de ducă. Spre centrele civilizate ale Apusului, aceasta era ținta sa. Era aceasta pentru dănsul o nevoie adănc simțită. Și dacă în vărștă de abia 10 ani reuși să plece de acasă fără știrea părinților, acum la vărșta de 20 ani trebuia să dea o probă de mai mare energie. Se despărte de soția sa, fiica cunoscutului rabin din Galați M.D. Schapira, după o conviețuire de abia un an, își lichidează afacerile și se duce la Viena. Aci vine în contact cu Jellinek, A.H. Weiss și Lector Friedmann, al căror elev deveni și căroră le atrase atenția prin înaltele sale cunoștințe talmudice și prin critica sa fină. La începutul anului 1880 îl găsim la Breslau și Berlin, în contact cu cercurile de la seminar și dedicându-se cu totul științelor iudaice și celor profane. În Berlin e recomandat lui Claude Montefiore ca eminent talmudist [...]

Ca profesor la universitățile din Londra și Cambridge el își câștigă după puțin timp un renume, e numit „Doctor honoris causa”, iar în 1903 e chemat în America, unde i se încredinșă rectoratul seminarului rabinic de acolo, funcțiune ce a îndeplinit-o până la sfărșitul vieții sale. Schechter a fost unul din cei mai însemnați învățați evrei ai timpului. Prin lucrările sale științifice, ca *Aboth*, *Midrasch hagadol*, *Agadath*, *Schir-haschirim*, *Saadja* etc. precum și prin descoperirea originalului ebraic al cărții *Sirach* și al unui manuscris al lui Maimonides, el și-a asigurat un loc de frunte în lumea savantă. Schechter e și un scriitor, un eseist distins, plin de sentiment și de subiectivism fin.

Hasidismul, care și-a găsit în ultimul timp istoricii și nuveliștii săi, îl atrase și pe Schechter. Vindecat pe deplin de palma, ce ca tănar o primise fiindcă-și bătuse joc de tadikimi, se deșteaptă din nou interesul pentru acești visători. În eseuul său *Hasidimii* încearcă să ne familiarizeze cu natura hasidismului și reușește într-adevăr să-i întrecă pe toți istoricii, care au scris asupra acestei teme, căci Schechter este un produs al Răsăritului, a crescut împreună cu hasidimii, a trăit cu dănsii viața hasidică, i-a văzut la lucru... în vreme ce mai toți ceilalți scriitori au o cultură apuseană, pătrunsă de raționalism. Din însăși scrierea rămăi cu impresia că e scrisă de un om care a trăit el însuși tot ce ne povestește într-însa. Numai așa ne explicăm înțelegerea fină și simpatia autorului pentru materia tratată. Schechter o spune bine: „În ce mă privește pe mine, trebuie să mărturisesc, că a fost un timp când iubeam pe hasidimii și un altul când îi uram. Și nici chiar astăzi nu sunt în stare să-mi înăbuș aceste sentimente. Am încercat să le orăduiesc așa fel încât să am iubire pentru tot ce este ideal și nobil în hasidism și din contra ură, lăță de tot ce e vătămător pentru iudaism. Care sunt rezultatele acestei năzuinți, aceasta este o altă întrebare. Cel puțin m-am silit să scriu studiul meu în acest spirit”. (*Hasidimii. Un studiu asupra misticismului iudaic*, traducere de Baruch Zosmer, Focșani, 1910, Ed. „Asociației Tineretului evreiesc din Romănia”, p. 16, 17.)

În adăncul sufletului său, Schechter, ca și alădată, are pentru acești fănaști un cult deosebit. Se observă că autorul, deși își dă perfect seama de pericolul unui misticism pentru o dezvoltare religioasă sănătoasă, e cu toate acestea conștient de celălalt pericol ce-l prezintă excesul de rațiune și de formalitate aspră pentru sentimentul religios, care producând fănaști, ne dă totodată și sfinți.

După felul de a gândi și simți, Schechter este evreu național. Ce-i drept, la început n-a adoptat programul din Basel, dar el a fost dintotdeauna însuflețit de sentimentul național-evreiesc. În anii din urmă el a fost, cum e îndeobște știut, zionist declarat. Ca atare, a și luat parte la congresul zionist din Viena, la întrunirile zioniste și oricând era necesitatea, apăra concepția zionistă cu vorba și cu scrisul. Simpatia sa era cu „mizrahisti” și ca atare el așteaptă de la zionism și o regenerare a religiunii noastre. Redesteptarea conștiinței naționale fără aceea a religiei n-avea pentru dănsul nici o valoare. „Aparțin, spune Schechter, aceluși grup zionist care pune mai multă bază pe partea religioasă-națională. Renașterea conștiinței naționale și aceea a religiunii lui Israel, sau mai pe scurt renașterea iudaismului, este unul și același lucru”. S-au lăcut și încercări de a-l câștiga oficial pentru acest grup, dar Schechter a refuzat aceasta, fiind din principiu contra oricăror tendinți de fracționare în zionism. De altfel,

Schechter refuză rolul de conducător. „Ei nu sunt în mișcarea zionistă decât un simplu soldat”. (Dintr-o scrisoare adresată scriitorului acestor rânduri.)

După cum am văzut, Schechter este un produs al Beth hamidraș-ului și al Universității, al culturii răsăritene, ca și al celei apusene. Această notă îl distinge de mulți alți savanți evrei. I. Nacht. („Hatikvah”, *Ibidem*, p. 238-239.)

333

Londra, 1917, noiembrie 2. Guvernul Marii Britanii recunoaște dreptul evreilor de a-și constitui un cămin pe teritoriul vechii Palestine (Declarația Balfour)

Foreign Office

November 2 nd 1917

My dear Lord Rothschild!

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of H.M. Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to and approved by the Cabinet.

H.M. Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country.

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

Arthur James Balfour¹.

Traducerea textului:

Ministerul de Externe

2 noiembrie 1917

Stimate Lord Rotschild,

Am marea plăcere să vă transmit, în numele guvernului Maiestății Sale, următoarea declarație de simpatie cu năzuințele sioniste, declarație care a fost supusă și aprobată de Cabinet.

„Guvernul Majestății sale privește favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin național pentru poporul evreu și va face cele mai adecvate eforturi pentru a ușura atingerea acestui țel, fiind de la sine înțeles că nu se va face nimic care să poată prejudicia drepturile civile și religioase ale comunităților neevreiești existente în Palestina sau drepturile și statutul politic de care se bucură evreii în orice altă țară”.

V-aș fi recunoscător dacă ați aduce această declarație la cunoștința Federației Sioniste.

Arthur James Balfour

„Curierul Israelit”, An XI, nr. 12/484, 21 noiembrie 1918.

¹ În timpul primului război mondial, politica britanică a devenit gradual mai permisivă la ideea unui cămin evreiesc în Palestina (Țara Israel). Decizia a fost făcută publică, după discuții în Cabinetul britanic și consultări cu liderii sioniști, sub forma unei scrisori a lui Arthur James Lord Balfour către Lordul Rothschild. Scrisoarea reprezintă prima recunoaștere politică a țelurilor sioniste de către o mare putere. Guvernul britanic, devenit mandatarul delegat cu administrarea Palestinei după încheierea Conferinței de pace din 1919-1920, a dus o politică restrictivă în problema emigrării evreilor în Israel, din dorința de a menaja susceptibilitățile populației arabe. Expresia acestei politici a fost „Cartea Albă” publicată în 1938, când fascismul și nazismul duceau o politică agresivă față de evreii europeni, care limita sever numărul de emigranți în Palestina. Lără a ezita chiar să ia măsuri represive împotriva celor ce voiau să se apere de politica criminală a hitlerismului și altor guverne ce-i urmau politica. Această atitudine a continuat în bună măsură, până la înființarea Statului Israel (mai 1948), când imigrarea a dobândit un caracter de masă, milioane de evrei care au fost salvați din sclavia nazisto-fascistă s-au îndreptat spre teritoriul original, Israelul.

334

București, 1918, iunie. Încercări de revigorare a mișcării sioniste după Pacea de la București

Către

Comitetul de acțiune sionistă Berlin

Stimați Domni,

Asupra demersurilor efectuate la autoritățile germane și rezultatele avute v-am scris în comun cu d. Zissu¹.

Trebuie să vă încunoștiințăm că noi, aici, am constituit din cele mai bune elemente o secțiune sionistă cu numele de „Iabneh”. Comitetul se compune din d-nii: dr. J. Niemirower, președinte; ing. Jac Kanner și ing. Wechsler, vicepreședinți; H. Kempner, casier; M. Schweig, secretar; Mendel Gruenberg, Sol. Rosenfeld, Jacques Rubinstein, Jean Marcus, B. Weinberg și I. Zwiebel.

Secțiunea va căuta ca, împreună cu celelalte secțiuni existente în București, să facă propagandă, să agite pentru șekelul păcii și să aducă la viață un birou și o bibliotecă [...]

Comisia culturală sionistă, compusă din dr. Niemirower, M. Schweig, dr. H. Alperin, dr. L. Mayersohn, ing. J. Kanner, I. Feldstein, drd. M. Singer și dr. Sigmand, a ținut o ședință și a hotărât următoarele: a) Asociația de cultură evreiască „Saron” să caute să folosească actuala stare de spirit a evreilor români și să publice broșuri despre gânditorii și poeții evrei și ebraici. Soc. „Saron”, care este sub conducerea noastră, va da curs acestor cereri în ciuda greutăților ce sunt de trecut cu privire la hârtie etc.; b) Secțiunea cere să se organizeze o comemorare Herzl și una Tchenow; c) Au fost însărcinați de o parte dr. J. Niemirower și M. Schweig și de altă parte I. Feldstein și Jean Aberman să întocmească un proiect de circulară din punct de vedere culturalo-sionist, spre a fi adresată sioniștilor; d) Au fost însărcinați dr. J. Niemirower și M. Schweig, dr. Sigmand și dr. L. Mayersohn să întocmească un referat asupra modului de conlucrare mai târzie cu sioniștii din Basarabia pe tărâmul cultural; e) Secțiunea, care se ocupă mai mult cu latura culturală a sionismului ca „Iabneh”, societatea studențească „Hasmonaea”, ca și organizația culturală „Saron”, vor

cere să se acorde premii pentru lucrări cu conținut sionist, cu care ocazie ing. Jac. Kanner oferind un astfel de premiu.

Organizația noastră „Saron” a ținut o consfătuire cu ocazia cursului de ebraică „Sinai” și a susținut puternic înființarea a trei cursuri care să dea rezultate bune. S-a hotărât să se facă demersuri ca să se înființeze un curs special de vară pentru limba ebraică [...]

Cu exprimarea deosebitei stime și a unui cald salut sionist,

M. Schweig, dr. J. Niemirower, Victor Mayer

Bar Avi, op. cit., vol. II, p. 52-53.

¹ Imediat după semnarea Tratatului de pace cu Comandamentul armatelor de ocupație, martie 1918, liderii sioniști rămași la București au obținut o audiență la șeful Departamentului politic al trupelor germane pentru a discuta reluarea activității. Anterior, un demers al Biroului Central sionist de la Berlin a fost respins de către autoritățile militare de ocupație. Același efect l-a avut și solicitarea conducătorilor sioniști locali, sub pretextul că trebuie așteptată ratificarea Tratatului de pace, semnat în august 1918.

335

Vaslui, 1918, august 18. Autorizarea activității Cercului Sionist Mizrachi

Nr. 1335, din 19 august 1918

Consiliul de Război C II A
către

Comitetul Cercului cultural Sionist Mizrachi – Vaslui.

Ca rezultat al adresei dv. nr. 60/918 înregistrată la acest Consiliu de război sub nr. 610 din 22 iulie a. c. am onoare a vă comunica că dl. General Comandant al Corpului II Armată, prin ordinul pus în rezoluție pe raportul acestui Consiliu de Război nr 785 din 21 iulie a.c., a aprobat (subliniere în text – n.n.) funcționarea Cercului sub condițiunea ca „Cercul să înștiințeze Comenduirea Pieții cu 24 de ore înainte de a ține orice întrunire.”

Comisar Regal, lt.-colonel Vlădescu

ACIER, Fond I, Documentar, ds. 107, p. 36.

Chișinău, 1918, august 30. Aprobarea de către autoritățile române a Statutului organizației sioniste din Basarabia

Statutul Organizației Sioniste a Basarabiei

1. Organizația sionistă strânge membrii care prin bunăvoința lor vor să strângă și să aducă fonduri de bani pentru scopul sionismului.

N. B. – Sionismul vrea să facă în Palestina un loc pentru evrei pentru a avea drepturi cetățenești ca în celelalte state europene. Pentru a putea ajunge scopul trebuie să se facă colonizarea Palestinei prin evrei care lucrează pământul și prin meșteșugari și industriași. Organizația și adunarea poporului evreu trebuie să fie întocmită de tot felul de autorități având și legile la fel. Idealul național al poporului evreu trebuie să se dezvolte cât mai mult.

2. Organizația susține prin fonduri societățile, evreii lucrători ai pământului din Siria-Palestina și toate societățile celelalte care se ocupă cu strângerea fondurilor pentru a se reveni la scopul prin care să se răscumpere Palestina. Această organizație face și ajută pentru poporul evreu case, precum cluburi, biblioteci, case de citire, gazete, ziare, jurnale săptămânale, scoate cărți, cursuri serale pentru adulți, concerte și adunări literare și lecțiuni.

Face anchete pentru idealul sionist. Primește și lucrează pentru calitățile culturii fiecărui evreu etc., etc.

Raioanele unde organizația lucrează?

3. Raioanele unde organizația lucrează sunt peste tot locul în Basarabia.

Cine poate fi membru al organizației?

4. Membru poate fi oricine, fie bărbat sau femeie (evrei) care au împlinit vârsta de 18 ani.

5. Primirea membrilor se face la Comitetul organizator al Sionismului în localități [...]

Congresul comitetelor organizației

16. Primul organ este congresul prin Președinții Comitetelor.

17. Congresul are următoarele atribuții:

a) Poate alege membrii comitetelor, membrii comisiei de revizie.

b) Trebuie să controleze ceea ce comitetul are [de îndeplinit – n.n.] și ce a făcut în cursul anului. Face și spune ceea ce trebuie făcut.

c) Trebuie să verifice toate lucrările organizației.

d) Trebuie să decidă dacă trebuie sau nu să închidă sucursalele [...]

19. Anunțarea congresului se va face înainte cu 3 săptămâni și programul congresului înainte cu 2 săptămâni.

Drepturile și deciziile tuturor organizațiilor

28. Organizația posedă ștampile cu numele ei.

29. Organizația are dreptul să cumpere imobile și orice fel de lucruri necesare organizației și are dreptul a le revinde, să facă tot felul de afaceri, susținând[u-și] interesele prin oameni și cunoștință judecătorească.

30. Atunci când comitetele organizației lichidează averea financiară și imobilă, capitalul și celelalte trec pe numele centralei conform ordinului comitetului central al organizației evreiești.

Prin decizia tribunalului din Chișinău de la 30 august 1918, organizarea numită în alăturatele statute este recunoscută ca înregistrată și e trecută cu nr. 2/1918, p. 72. (ss.) Indescifrabil

Șeful secțiunii de înregistrare. Secretar. Nr. 2409. (ss.) Indescifrabil¹

Statutul Organizației Sioniste a Basarabiei, Chișinău, Tip. Soc. Culturale a Românilor Basarabeni, 1918, p. 3-8.

¹ Unele formulări insuficient de explicite aparțin textului original.

337

Iași-Galați, 1918, octombrie. Reorganizarea activității sioniste

Manifestul Comitetelor Regionale

Activitatea sionistă din țară a fost întreruptă timp de 2 ani, din cauza evenimentelor. Astăzi, când timpul se apropie de a deveni normal, fiecare din noi are datoria de a-și îndeplini misiunea, de a lucra pentru interesul mișcării din țară. Dacă împrejurările de față nu ne permit încă să venim în contact cu frații noștri de idei din teritoriul ocupat, trebuie ca cel puțin noi, din Moldova, să ne unim puterile, să ne organizăm și să începem lucrările noastre în mod serios, după un program hotărât și bine stabilit.

Pentru acest scop, Comitetele regionale din Galați și Iași au decis a chema secțiunile care fac parte din aceste regiuni la o consfătuire, la care să se caute a găsi mijloacele pentru a da mișcării noastre din țară puterea și avântul cuvenit.

Consfătuirea va avea loc la Iași în localul „Culturei” din str. Gh. Mârzescu nr. 26 (vis-à-vis de Teatrul Național) în zilele de 21 și 22 octombrie a.c., pentru care s-a și obținut autorizarea Siguranței generale cu ordinul nr. 19176 din 20 septembrie 1918.

Invităm deci toate secțiunile din Moldova ca să participe neapărat la această consfătuire, trimițând delegați în conformitate cu normele stabilite în Statutul Federației (un delegat până la 50 membri, 2 până la 100, iar de la 100-200 trei delegați) și a ne comunica imediat numărul și numele delegaților pentru a putea îngriji din timp găzduirea lor.

Toată corespondența referitoare la această consfătuire se va adresa d-lui M.H. Schein, Galați.¹

Cu salutări sioniste,

Președintele Comitetului Regional Galați, M.H. Schein

Președintele Com. Reg. Iași, M. Schaechter

Octombrie 1918

Bar-Avi, Israel, op. cit., vol. II., p. 54-55.

¹ La această consfătuire, relatată de publicația „Hatikvah” abia la 16 martie 1919, s-a ales o comisie culturală cu sediul la Iași sub președinția lui M. Schaechter și cu un program de activitate, între altele editarea unui ziar zilnic în idiș, o casă de editură, măsuri practice pentru răspândirea limbii ebraice și a culturii evreiești și doctrinei sioniste. S-a mai arătat necesitatea unui fond de presă pentru editarea unui oficios al mișcării, și s-a numit un sfat provizoriu cu sediul la Galați spre a secunda pe președintele federației în conducerea mișcării, până se va relua legătura cu teritoriul ocupat. Acest obiectiv nu a fost realizat din cauza modificărilor rapide provocate de evoluția războiului. Consfătuirea de la Iași a realizat unificarea organizației și contactul cu capitala țării a fost reluat.

Consfătuirea a adoptat următoarea moțiune:

„Sioniștii din Moldova, întruniți în consfătuire la Iași în ziua de 21 octombrie 1918, menținând neatine revindicările evreimii la drepturile cetățenești în statele în care ea trăiește, se declară solidari cu poporul evreu din toate țările și uniți cu el în aceleași aspirații și reclamă pretutindeni dreptul la o viață națională nestăjenită.

Ei văd numai în crearea unui cămin de viață autonomă evreiască pe teritoriul istoric al Palestinei dezlegarea cea mare și temeinică a chestiunii evreiești universale”. (*Ibidem*.)

Relăcarea organizațiilor sioniste nu a avut loc lin, au fost deosebiri de păreri, ciocniri de interese, uncori manifestări ale unor vanități personale. Lascăr Șaraga, lider al Organizației Sioniste Hapoalim, informa Biroul Central Sionist din Berlin, la 11 februarie 1918, asupra evoluției situației organizației sioniste din România:

„Înainte războiului românesc mulți conducători sioniști au fost pentru o întrerupere a activității sioniste ca să nu se îngreuneze atingerea dreptului de încetățenire și de libertate în România. Afară de aceasta, cei mai mulți conducători și colaboratori s-au ocupat atât de strâns cu activitatea Uniunii Evreilor Pământenii – partidul emancipării locale – încât sionismul român, din cauza împrăștierii acestor forțe, amenință să decadă. Împotriva acestei situații a luptat organizația din Iași și a provocat și convocarea ultimei conferințe din Galați.

Acesta este și rămâne pentru viitor punctul nostru de vedere. Munca sionistă trebuie să se desfășoare liberă și independentă de alte partide. Eu personal mă supun la principiul că sioniștii conducători au datoria, lăra a avea vreo înțelegere cu partidul, să nu se manifeste în nici un alt partid politic.”²

După reînnoirea autorităților române la București, s-a mutat și centrul de conducere al organizațiilor sioniste. Într-un document trimis Comitetului Central Sionist din Londra, la 20 iulie 1919, se preciza:

Comisia Centrală Sionistă din București este organul superior care conduce activitatea tuturor secțiunilor și a tuturor cercurilor sioniste din Capitala română. În jurul ei sunt următoarele societăți: „Eretz Israel” secțiunea regională Văcărești; „Chowewe Zion David” secțiunea regională Centru; „Ghelen Israel” secțiunea regională Rahova; „Jabneh” secțiunea Ducești; „Palestina” societate sionistă; „Idealul” societate sionistă; „Hebronia” Domni, societate pentru colonizarea Palestinei; „Hebronia” Domnișoare; „Hasmonaea” societatea studenților universitari sioniști din București; „Jabneh” Doamne; „Jabneh” Domnișoare; „Basel Sion” cerc cultural sionist; „Standardul Sionului” cerc cultural sionist; „Dr. Louis Brandeis” cerc cultural sionist; „Ezra” cerc cultural sionist; „Jehuda Halevy” cerc cultural sionist; „Tikwas Israel” cerc cultural sionist; „Iatalmid” cerc cultural sionist.

Susținută printr-o presă compusă dintr-un cotidian, „Mântuirea”, din 2 gazete apărând săptămânal, „Egalitatea” și „Curierul Israelit”, și o revistă literară și științifică, „Lumea Evree”, Comisia Centrală Sionistă a avut o astfel de influență în mijlocul evreilor din România că ea contează în acest moment ca o veritabilă conducătoare a sionismului român.

Membrii Comisiei Centrale Sioniste: L. Gheldman, Osias Avram, ing. Gottlieb, M. Bujes, I. M. Samsony, Aronsohn, Schulimsohn, Ira Keiș, Froimovici, M. Schwarzfeld, dr. L. Mayersohn, dr. A. Stern, Leon Lazarovici, av. Iacobsohn, Iancu Seianu, I. Manașcu, S. Penchas, I. Spitzer, I. Marcus, ing. Kirschen, dr. I. W. Steiner, Israel Rosin, d-ra Spirer, I. Feldstein, Jean Aberman, Samuel Stern, I. Herșcovici, Ida Lazarovici, Rebeca ing. Kanner, A. Bernhard, dr. Niemirower, ing. Kanner, ing. Wechsler, av. Mișu Weissman, M. Schweig.

Comitetul: A. Bernhard, dr. Niemirower, ing. Kanner, M. Schwarzfeld, dr. I. W. Steiner, dr. L. Mayersohn. (*Ibidem*, p. 69-70.)

² Presupunerile lui L. Șaraga nu au fost confirmate (vezi Cap. VIII din lucrare).

București, 1918, noiembrie 7. Sioniștii din România salută
primii pași spre renașterea statului evreiesc

Comisiunea centrală zionistă din București
Apel¹

Poporul nostru se află la o cotitură unde pare că se termină negrul ev tors în milenii de bejenie și reia capătul firului alb rupt îndărătul porților cetății eterne.

Pribeagul care acum 1800 și mai bine de ani a trebuit să-și încovoie spinarea sub bolțile arcului lui Titus spre a-și duce jalea și durerea pierderii de țară în toate colțurile pământului și de-a lungul veacurilor, se întoarce la vatra de unde fu smuls.

Lungă și spinoasă îi fu calea, grozavă îi fu povara zilelor de surghiun, dar lumina cu care porni din răsărit nu-i lumina numai bezna ce se îngrămădea, tot mai deasă, în juru-i, dar îi aprinse și în suflet o candelă vecinică, un „Nertumid” la a cărui flacără plâpândă tremura și trăia dorul lăcașului pierdut. Și când se păru că flacăra pâlpâie în agonie, se stinge, moare, un ales, un trimis știu să-i insuflă viață nouă și să-i dea atâta strălucire până fu văzută de lumea întregă.

Acum, poporul evreu aprinde la făclia din sufletul său renăscut o torță care-i luminează calea îndărăt spre răsărit.

Și din focul năprasnic de pe glia fumeșă, în care se căleşte lumea cea nouă de mâine, popoarele au știut să desprindă și ele o făclie pentru noi.

Iar mâine când aurora păcii va aduce în caru-i de triumf cununile de libertate împletite din lacrimile și sângele unei omeniri întregi, își va avea cununa lui și poporul care a lacrimat și sângerat mai mult pentru fericirea de mâine a oamenilor.

Ziua aceea luminoasă se apropie. Ne aflăm poate în ajun. Și atunci glasul nostru va trebui să răsună, limpede și mândru, ca al tuturor popoarelor ce sunt hotărâte să-și croiască de azi înainte, în voie și în libertate, calea pe pământ. Avem cuvinte să sperăm că de astă dată deplină libertate ni se va da tuturoara, atât aceloră dintre noi care se vor duce să reclădească lăcașul național, cât și aceloră care, făcând parte integrantă din neamul evreiesc și împărtășindu-i idealurile, vor rămâne în mijlocul popoarelor.

Dar, pentru acesta, e nevoie de mobilizarea tuturor forțelor materiale și spirituale ale națiunii, e nevoie ca la ziua cea mare a împărțirii de dreptate să ne înfățișăm ca un singur om și cum am știut să dăm cu generozitate, să știm a cere cu demnitate.

Stindardul idealului de mântuire al trupului trudit al lui Israel și de renaștere a spiritului său nu mai aparține azi unei singure organizații, el a devenit patrimoniul întregii națiuni. Au dovedit-o solemn frații noștri de pe întregul glob, aproape. În congrese, cele mai disparate organizații și categorii sociale, lăsând să cadă, în fața marelui elipe, deosebiri de vederi și credințe politico-sociale, s-au afirmat în fața lumii ca un popor cu aceeași țintă, strâns unit în jurul aceleiași aspirații. Aceste aspirații, îmbrățișând întregul complex al marii chestiuni evreiești, și-au găsit expresia sintetică în următoarele formule:

1. Restabilirea Palestinei în hotarele fixate prin tradițiune istorică și necesitățile politice și economice drept cămin al poporului evreu, precum și crearea condițiilor necesare pentru construirea acestui cămin;

2. Deplină egalitate reală a evreilor în toate țările;

3. Autonomie pe terenul cultural, social și politic pentru populațiunea israelită a țărilor cu colonizare evreiască în masă, precum și în toate celelalte țări, dacă populațiunea israelită ar ridica această pretențiune.

Întrucât noi, evreii din România, nu ne-am spus încă cuvântul, noi care s-ar fi convenit să fim între primii ce și-au ridicat glasul, ne adresăm dumneavoastră, ca și tuturor organizațiilor evreiești grupate în jurul unor idealuri religioase, culturale, filantropice sau politice ce-și au rădăcini adânci în iudaism, cerând de a vă însuși formal, prin aderarea la programul de la Basel, cerințele cele mai îndreptățite ale poporului nostru.

*Jean Abermann, Osias Avram, A. Bernhardt, Tobias Friedmann, I. Herșcovici, ing. Kanner, L. Margulies, dr. Mayersohn, dr. Niemirower, L. Șaraga, M. Schwarzfeld, M. Schweig, M. Singer, A.L. Zissu*².

ACIER, Fond I Documentar, ds. 114, p. 18-20.

¹ Acest apel exprimă satisfacția sioniștilor față de „Declarația Balfour” (vezi doc. 333).

² „Curierul Israelit” salută poziția sioniștilor din SUA. „În vremea îndreptăririi tuturor neamurilor lipsite de libertate națională, ne-a venit vestea constituirii în apus a unui guvern evreiesc, prezidat de șeful sioniștilor americani Louis D. Brandeis. Salutăm această știre înălțătoare cu sentimentul ce ni-l dau zorii zilelor de mâine ce s-au ivit pentru națiunea evreiască. În sunetul lanțurilor ce cad sub puterea ideii mari a reinvierii și libertății naționale, evreii din lumea întreagă vor cânta și ei, împreună cu toate neamurile liberate, imnul liberării lor.

După două mii de ani de Diasporă, Israel redevine iarăși stăpân pe destinele sale. Robia milenară a încetat. Războiul, căruia i-am plătit și noi un greu tribut de sânge, sfârșește prin a ridica din ruine tot ce a izbutit să mai păstreze ceva din viața obârșiei sale. Moartea și pustiirea pe care le-a împrăștiat în toate colțurile pământului cel mai necruțător dintre războaie n-au reușit să doboare pe urmașii plini de viață ai bătrânei națiuni evreiești. Ei se ridică astăzi de pretutindeni, unde i-a aruncat cea mai crudă dintre soarte, înălțând mâinile și îndreptând privirea spre soarele cu raze calde, care răsare la orizontul unei noi vieți pentru națiunea evreiască”. („Curierul Israelit”, An XI, nr. 10, 7 noiembrie 1918, p. 1.)³

³ Inițierea procesului de renaștere a statului evreiesc a stârnit și opinii negative în rândurile unor politicieni și publiciști evrei. Printre aceștia s-a aflat și Joseph Reinach, evreu francez, unul din apărătorii ofițerului Dreyfus, care a publicat în ziarul conservator englez „Morning Post” un articol intitulat „Împotriva unui stat evreiesc în Palestina”, reprodus cu comentarii favorabile în ziarul liberal „Viitorul” din 30 martie 1919. Dăm în continuare fragmente din acest articol.

„Dacă se înțelege prin «sionism» constituirea de colonii sau de căminuri în Palestina, intervenția Conferinței de pace este inutilă. Asemenea colonii există în Palestina datorită liberalității [vederilor liberale ale – n.n.] domnului Ed. de Rotschild. Trebuie acordată deplină și întreagă libertate și altor colonii evreiești în formație, ca și coloniilor catolice, protestante, grecești, armenesti ca să se poată stabili în Palestina, conformându-se legilor țării.

Dacă însă se înțelege prin «sionism» constituirea unui stat evreiesc în Palestina, răspund hotărât, categoric: nu!...” („Viitorul”, An XII, nr. 3305, 30 martie – 12 aprilie 1919, p. 3.)

Opinia publică a luat atitudine împotriva poziției antisemite a organului de presă liberal (vezi doc. 341).

București, 1919, ianuarie. Manifestul studenților evrei grupați în societatea „Hasmonaea”¹

Studentii evrei-zioniști de la universitatea din București, grupați în societatea „Hasmonaea”, având în vedere înaltele sentimente de dreptate, umanitate și libertate ce au călăuzit pe făuritorii principiului libertății naționalităților și dreptul de autodeterminare recunoscut tuturor popoarelor din lume, se folosesc de acest prim prilej, ce împrejurările le îngăduie, să-și exprime sentimentele lor de adâncă recunoștință și totodată omagiile lor tuturor popoarelor ce au contribuit la aceasta.

„Hasmonaea”, credincioasă tradițiilor naționale din toate timpurile ale poporului evreu, reprezentate perfect prin programul zionist de la Basel, se simte fericită de prilejul ce i se oferă, de a-și închina întreaga muncă și toată vloga ei *reinființării statului palestinian* și clădirei cât mai grabnic în cetatea Ierusalimului a *Universității ebraice*.

În aceste direcțiuni, în pregătirea elementului menit să repopuleze țara eroicilor Hasmonaei, în dorința sfântă de a dăruii Palestinei elementele cele mai selecționate, de muncă și de dragoste neprihănită, vom încorda întreaga noastră atenție, pregătind elementele intelectuale ca și marea masă a acelor ce vor deveni pătura noastră țărăneasă pentru o viață sănătoasă și eminentă evreiască în Palestina.

Dorim ca poporul cărții, răspândit în toate colțurile lumii, să roiască în jurul luminilor strălucitoare ale farului științei ebraice. *Dorim ca din metropola evreismului să plece iar, ca odinioară, spiritul celui mai larg liberalism și al dreptății sfinte.*

Totdeauna, dat fiind starea actuală de lucruri, înțelegem să veghem și asupra intereselor locale ale evreilor, declarându-ne perfect solidari cu conținutul comunicatului „Uniunii evreilor pământeni” din 12 decembrie 1918 prin care se revendica emanciparea politică completă a evreilor din România veche, precum și recunoașterea autonomiei politice, culturale și religioase a evreilor din cuprinsul României Mari.

Situația actuală a evreilor din întreaga țară, neconținutele acte de samavolnicie săvârșite asupra coreligionarilor noștri nasc în sufletul nostru indignarea și revolta cea mai vie. „Hasmonaea” protestează contra acestor manifestări odioase ale unei uri neîndreptățite și cere în numele principiului mare al dreptății și umanității, de care e pătrunsă o lume întreagă și în baza căruia se cere repararea atâtor nedreptăți din trecut, de aici și de aiurea, cere încetarea imediată a tuturor exceselor antisemite, făptuite și repetate până și în instituțiile de cultură cele mai [sic!] superioare ale statului. Cerem încetarea urmăririlor neîntemeiate și în mod intenționat îndreptate împotriva așa zișilor dezertori, numai evrei, aruncându-se astfel mantia acuzărilor și incriminărilor asupra unei întregi categorii de locuitori, ce și-au făcut mai mult decât datoria în calitatea lor de „străini”, atribuită de oficialități, și cerem aceasta cu atât mai mult cu cât noi respingem epitetul și calitatea de „dezertor” atribuită unor victime ale regimurilor nefaste². Acești așa ziși dezertori au fost dați pradă exasperării și împinși la singura și elementara legitimă apărare. Cerem în mod hotărât întronarea spiritului de dreptate și suprimarea oricărei ilegalități ce se exercită asupra evreimei din țară.

„Hasmonaea”

¹ Cercul studenților sioniști „Hasmonaea” a fost fondat în aprilie 1915, asumându-și sarcina de a dezvolta sentimentul național-evreiesc printre studenții evrei.

Cercul a publicat din 1915 o revistă periodică „Hasmonaea”, editată de Societatea „Saron”, care chema intelectualii evrei și în special studenții să-și aducă contribuția în mod demn și conștient la idealurile sioniste.

Au fost organizate conferințe științifice săptămânale, cursuri de istorie și limba ebraică; totodată aveau loc exerciții de gimnastică, sport etc.

În același timp a fost organizată biblioteca cercului, care și-a propus să publice lucrări valoroase în probleme de iudaism.

Revista milita pentru conștientizarea studenților evrei asupra originii, tradițiilor dar și asupra idealurilor apropiate (obținerea drepturilor politice) sau îndepărtate (crearea unui stat evreu în Palestina). Erau publicate articole care abordau teme de istorie, politică, literatură, religie mozaică, societatea evreiască, într-o înaltă ținută intelectuală. Printre autori se numărau: Aberman Jean, Marschall L, dr. Niemirower, Singer M., Tenenbaum, S. Bainglas, P. Bercovici, J. Feldstein, Henry George, L. Mizrachy, I.S. Stern, L. Salzmann, av. A. Schwefelberg, Alphonse Steinhardt, Solomon Moscovici, M. Singer, I. Stern.

Literatura iudaică ocupa un loc important în fiecare număr. Erau publicate lucrări de Șalom Alehem, David Frischmann, Iacob Gropper, Achad Haam, dr. Max Nordau, I.L. Peretz, Abraham Reisen, Eugen Relgis, Virgiliu Moscovici, ca și reproducerile artistice care poartă semnătura lui Iosif Israel sau L. Pasternac.

Pe lângă dezbaterile științifice, „Hasmonaea” se implică și în viața socială prin ancheta pe care o întreprinde în anii 1919-1920, asupra drepturilor de autonomie ale minorităților. La această anchetă vor răspunde Const. Argetoianu, David Emmanuel, C. Mille, dr. Mayer Ebner, dr. Isac Leon, prof. S. Mehedinți, av. Lascăr Șaraga, N. Iorga, A. Camburopol, I. Herșcovici. (Vezi doc. 415)

² A.C. Cuza, reluând date inexacte publicate de statistici oficiale, a utilizat, în propaganda sa antisemită, această teză. Dr. W. Filderman, într-o lucrare publicată în 1925, demonstrează acest fals. (vezi doc. 617).

340

Bârlad, 1919, februarie 11. Protest împotriva interzicerii activității sioniste

„Uniunea sionistă” din Bârlad reclamând Comisiei centrale sioniste din București că autoritățile au interzis orice activitate sionistă, suspendând cursurile de limba ebraică, o delegație a comisiei centrale, alcătuită din domnii avocați Weisman și Weinberg, s-a prezentat la Ministerul de Interne pentru a raporta cazul.

În lipsa ministrului, delegația a fost primită de dl secretar general.

D-sa și-a exprimat surprinderea față de cele comunicate, declarând că dacă autoritățile s-au făcut într-adevăr vinovate de interzicerea mișcării sioniste la Bârlad, fapta lor e un abuz și va da cele mai formale și categorice ordine pentru respectarea manifestărilor sioniste. Dl secretar general a fost cu atât mai indignat cu cât, a declarat d-sa, guvernul are cele mai frumoase sentimente față de mișcarea sionistă.

„Mânuirea”, an 1, nr. 19, 11 febr. 1919, p. 1.

București, 1919, aprilie 16. Comunicat al Organizației Sioniste din România

Comisiunea Centrală Sionistă, luând la cunoștință de comentariile ce însoțesc articolul domnului Reinach, reprodus în oficiosul guvernului, „Viitorul”, din 30 martie curent, ține, spre luminarea opiniei publice, să comunice următoarele:

1. Constată că până acuma nici un guvern al vreunui stat nu s-a manifestat împotriva sionismului, mai mult încă, toate guvernele marilor state aliate cât și guvernele statelor neutre din Europa și din celelalte continente nu au avut decât cuvinte de laudă și de încurajare pentru mișcarea sionistă și crearea statului iudeu.

2. Constată că atitudinea luată de oficiosul guvernului român față de sionism constituie un dezacord cu programul politic al Antantei, privitor la reclădirea statului iudeu, dezacord care, desigur, nu va conta la hotărârea soartei poporului evreu.

3. Mai constată o complectă incoerență în chiar concepția oficiosului guvernului asupra chestiunii sioniste: dovada acestei incoerențe stă în articolul intitulat „Rosturi nouă în Asia Mică”, publicat de „Viitorul” din 10 martie, articol în care se vorbește cu admirațiune de „tenacitatea sufletească a unui popor, care după 2000 de ani de rătăcire, determină din nou revenirea sa pe pământul clasic al profeților”.

4. Trece cu vederea, fără măcar a protesta asupra insinuărilor calomnioase pe care „Viitorul” le lansează în contra conducătorilor mișcării sioniste, insinuări care dovedesc, la cei care le fac, o concepție specială privitoare la mobilele determinante ale acțiunii conducătorilor unei mișcări naționale.

5. Nu discută părerile expuse de renegatul Reinach, în articolul reprodus de „Viitorul”, cum nu sunt de discutat părerile pe care le-au avut pe vremuri un Mangra¹, și alții în chestia legitimelor revendicări românești. Factorii conducători ai politicii mondiale, Pichon, Orlando, Balfour și Wilson au răspuns cu strălucire la aceste păreri interesate, determinând înființarea statului iudeu și recunoașterea evreilor ca națiune.

6. Recunoaște că întreaga ieșire a oficiosului guvernamental este o încercare de a salva de naufragiu decretul-lege de încetățenire individuală. Încercare care din capul locului s-a izbit de bunul simț și de spiritul de dreptate al populațiunii evreiești.

ACIER, Fond I Documentar, ds. 107, f. 37.

¹ Vasile Mangra, ierarh al Bisericii ortodoxe (n. 1852 - m. (?)), membru al Academiei Române.

București, 1919, mai 12. Colectă pentru Fondul Național
Evreiesc

ORGANIZAȚIA CENTRALĂ SIONISTĂ
BUCUREȘTI, Strada Lipscani, 92

CHITANȚA No. 83

Confirmăm primirea sumei de lei 2495 - (dozării petru autonoimie)
colectată de peștinca a Chovene fiu David
pentru fondul național, cu ~~costa~~ divura ocazii

Casierul general al Fondului Național
din București

București, 12 Mai

19 19

ACIER, Fond 1, ds. 290, f. 34.

București, 1919, iunie. Universalitatea culturii iudaice

La baza iudaismului stă în primul rând o idee de cultură. Dragostea de învățătură și de știință ne-a călăuzit pe noi în tot decursul istoriei. Nu e nevoie să menționăm ce valoare imensă reprezintă numai din punct de vedere cultural Biblia precum și operele profetilor și ale regilor-poeti în timpul independenței politice. Dar, în Diaspora, unde nervul intelectual ar fi trebuit să-i amortească, unde puterea de creațiune spirituală a putut fi înăbușită de flăcările care mistuiau existența noastră fizică și morală, produsele geniului evreiesc în

domeniul cultural sunt și mai grandioase. Opere ca *Talmudul*, *Zoharul*, *Kabala* etc. și personalități ca Hillel, Maimonide, Iehuda Halevy, Spinoza, Gaonul din Vilna, Benjamin Disraeli, Karl Marx dovedesc izvorul nesecat al forței noastre intelectuale. Sufletul evreiesc s-a întreținut și se întreține vecinic din acea comoară de gândire care stă la baza credinței noastre. Este bunul cel mai însemnat ce ni l-a dăruit natura, bun pe care noi suntem datori să-l împărtășim omenirii.

Dar mai e o idee, care formează fundamentul iudaismului și care constituie partea esențială a concepției noastre: ideea morală. Iudaismul este cea mai desăvârșită operă etică pe care au creat-o oamenii în cursul veacurilor și evreii sunt aceia care au pus bazele actualului cod de morală. În decalogul lui Moise apar pentru prima oară principiile care au îndrumat omenirea spre epoca actualei civilizațiuni.

Decalogul și Leviticul lui Moise stabilesc normele după care o lume întreagă trebuie să se conducă în viața ei morală și socială, legile care hotărâsc raporturile între individ și individ, între individ și societate. *Talmudul*, precum și întreaga operă religioasă practică de evrei, nu tind să realizeze altceva decât o cât mai desăvârșită armonizare a eticii cu viața de toate zilele.

Cu judecata limpede a rațiunii, religia noastră ne dă în formă de precepte și tradiții îndrumările spre o viață morală din cele mai sănătoase.

Am putea considera iudaismul și ca o concepție socială.

Noi n-am înțeles iudaismul ca o religie ci ca o mare credință socială, cu care am pornit să revoluționăm omenirea (H. Carp). *Elementele celei mai sincere democrații, ale deplinei egalități între oameni și dorința permanentă de a întrona dreptatea pretutindeni*, de a face să domnească iubirea aproapei și fericirea generală, apar în toate manifestările spiritului evreiesc, plecând de la concepția socială a Bibliei, trecând peste așezământul statului iudeu, peste formele comuniste ale hasidismului și ajungând la statul ideal care va fi Palestina de mâine.

Pe cât de ideală este în aparență această concepțiune socială, evreii pleacă totuși de la un realism sănătos.

Ei pornesc totdeauna de la o cântărire și considerare justă a faptelor, trăgând consecințele logice ale rațiunii și ceea ce îi călăuzește este tendința de a introduce dreptatea absolută prin triumful adevărului. Educația, pe care o primesc și o predică pretutindeni fiii lui Israel, este educația unei libertăți a sufletului și a conștiinței, peste care plutesc simțămintele de respect și de iubire pentru tot ce e omenesc. Pentru realizarea acelei dreptăți absolute și a iubirii între oameni, evreii au suferit cumplitul martiraj al Galutului. „Nu felul cum să ardem jertfele sau să ne închinăm lui Dumnezeu e esența credinței iudaice, zice Ahad Ha-Am¹, ci chipul cum ne-am imaginat noi pe Dumnezeu credinței noastre și misiunea de ridicare morală întreprinsă de noi prin învățăturile pe care le-am propovăduit. Aci rezidă tot meritul și toată mândria noastră”. Evreii au înțeles firea omului cum: este în realitate, dându-i toate considerentele sociale și îngrijind de educațiunea sa morală în cadrul ființei omenеști.

Alături de măreața idee de largă umanitate, pe care o îmbrățișează, iudaismul strălucește prin universalitatea sa. Această idee superioară a călăuzit de-a lungul veacurilor concepția umanitară a lui Israel și a rămas până azi una din bazele vieții noastre morale. La noi religia și națiunea sunt departe de a forma acele noțiuni deosebite care privesc pe individ într-o măsură restrânsă. Toată existența noastră se confundă într-o singură lume a spiritului, care conține într-însa toate manifestările sufletului evreu. Filosofia, religiunea,

morala, naționalitatea fac parte din complexul acelei culturi superioare, care a evoluat neconținut timp de veacuri și care și-a păstrat intactă superioritatea și puterea de viață. Acuzarea ce se aduce evreilor că, aspirând la o viață proprie națională, ei vor să se despartă de bunurile civilizației universale este pe de-a-ntregul eronată. Dimpotrivă, întocmai precum au contribuit prin propagarea ideii monoteiste la îmbogățirea spirituală a omenirii, fie că li s-a recunoscut sau nu acest merit, înlăturând nedreptatea strigătoare, care apasă asupra lor ca și asupra altora, ei vor contribui din nou la realizarea uneia din cele mai frumoase și înălțătoare idei: la libertatea geniului individual și național.

Prin aceasta, evreii nu vor să se sustragă de la viața comună cu alte popoare, ci dimpotrivă, ei vor să conlucreze cu toată lumea, de astă dată ca popor liber și conștient ce se bazează pe un trecut atât de însemnat și de strălucit, traducând în fapt ideea înfrățirii și păcii între oameni. Israel deschide brațele sale tuturor popoarelor; nu ură și dușmănie, ci iubire și respect pentru ce e omenesc glăsuiește în morala călăuzitoare, pe care o predică de veacuri.

Poporul cărții, care a păstrat în împrejurări vitrege firul istoriei și culturii sale ca un patrimoniu scump apărat cu sacrificiu și demnitate de furia și de cruzimea asupritorilor, va fi condus și de aci înainte de aceleași sentimente umanitare, care l-au pus în fruntea celorlalte popoare și l-au ridicat mai presus de concepțiile înapoiate ale unor contemporani profani. Națiunea care a produs în epocile cele mai critice ale existenței sale pe Maimonide, Spinoza, Mendelssohn și Heine a dovedit îndeajuns că puterea ei de creațiune nu se poate distruge; dimpotrivă, geniul ei cultural continuă să producă individualități și personalități care strălucesc în arena marilor gânditori și cugetători.

Dar azi, când trăim cea mai frumoasă renaștere a spiritului evreiesc, când oameni ca Herzl, Nordau, Achad Haam, Peretz și Bergson întrupează atât de sublim ideea națională, care a continuat să trăiască în sufletul nostru ca o candelă vecinic nestinsă, spulberând legenda că poporul evreu nu mai are rostul de a trăi o viață a sa în lume, astăzi când dorul pentru Zion a reînviat în inima fiecăruia, când concepția unei civilizațiuni mai înaintate, lipsită de patimi și prejudecăți, a recunoscut nedreptatea pe care istoria a făcut-o lui Israel, reparând enorma greșeală a trecutului, cine se mai îndoiește azi de valoarea și însemnătatea culturii evreiești [...]

„Hasmonea”, publicație a studenților universitari sioniști, An II, nr. 1, 1919, p. 18-20.

¹ Vezi doc. 332.

București, 1919, august 12. Apel către școlile evreiești pentru intensificarea studiului istoriei, al religiei poporului evreu, al limbii și literaturii ebraice

Comisiunea Culturală Sionistă
București, str. Lipscani, nr. 92, etaj

București, 12 august 1919
Nr. 315

Domnule Președinte,

Comisiunea Culturală Sionistă și Comitetul Central al Sioniștilor din Capitală se simt obligate de a apela la sentimentele dv. evreiești ca și la cele ale Comitetului pe care cu onoare-l conduceți, rugându-vă să dedicați învățământului limbii ebraice – ca limbă vie – mai mult timp și mai mult interes.

În această epocă a renașterii evreiești, în care cuvântul ebraic sună atât în Eretz Israel cât și în Diaspora, este datoria Comunităților, Comitetelor școlare, cât și a corpului didactic de a procura limbii trecutului și viitorului nostru locul de frunte ce i se cuvine în educația evreiască.

Sperăm că împreună cu Comitetele și direcțiunile școlilor veți lua la timp măsurile necesare pentru formarea sufletului evreiesc prin cunoașterea religiei, limbii, istoriei și literaturii lui Israel.

Primiți, vă rugăm, Domnule Președinte, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Șalom

Pentru Comisiunea Culturală Sionistă și pentru Comisiunea Centrală Sionistă

(ss) Dr. Niemirower, (ss) M. Schwarzfeld

Secretar, (ss) M. Schweig

Domnului Președinte al școlii „Fraternitatea Sion”

ACIER, Fond I, ds. 29 G, f. 34.

București, 1919, septembrie 1-4. Congresul Organizațiilor Sioniste din România

Desfășurarea Congresului

Alegerea organelor de conducere a lucrărilor

Biroul permanent: L. Bleicher (președinte), J. Niemirower, dr. I. Nacht, M. Schwarzfeld, Noel Bring.

Participanți: avocat M. Weissmann, A. L. Zissu, S. Mayer, S. Drimer, A. Bernhardt, dr. Thenen, Rabin dr. Brezis, Ringler (Focșani), Schwartz (Iași), Lerner (Brăila), Calef (T. Severin), A. Feldstein („Hasmonaea”), Enigher (Dorohoi), Spitzer, Samsoni, Herșcovici

(Roman), Kleiner (Galați), D. Haimovici (Pașcani), dr. Weinfeld (Bârlad), D. Schächter (Mihăileni), D. Buchman (Podu Iloaiei) ș.a.

Ordinea de zi cuprinde alegerea organelor de conducere ale congresului și ale organizației sioniste.

La dezbateri au participat: av. M. Weissmann, M. Schwarzfeld, Noel Bring, A.L. Zissu.

Se votează în unanimitate reorganizarea mișcării sioniste din România .

Referatul prezentat de av. dr. Weissmann:

„În viitor această forță trebuie reorganizată; nu mai poate fi condusă ca până acum.

Or, reorganizare nu înseamnă defăimarea organizației vechi, ci mersul spre progres, spre acea perfecție ideală către care se îndreaptă oricare activitate.

Trebuie să existe la centru un comitet zis *marele comitet* compus din 17 persoane, care să se adune la fiecare trei luni; acest comitet trebuie să fie compus din persoane cu o capacitate recunoscută, care să fie o garanție a activității viitoare.

Acest mare comitet se va mai întruni de câte ori va fi convocat de un alt comitet de 5 persoane, numit *micul comitet federal*. Membrii acestui comitet trebuie să aibă reședința la București, căci atunci când hotărâri mari și urgente sunt de luat să poată găsi toți membrii micului comitet, astfel ca hotărârea să nu suferă.

Ca și la București, provincia se va centraliza: toate cercurile vor avea o uniune sionistă locală, care va primi avizul de la centru; la rândul său, centrul va primi sugestii și propuneri din partea provinciei. De la centru se vor da dispozițiuni referitoare la recrutarea membrilor în sufletul cărora palpită sentimente evreiești, puse în slujba idealului sionist.

Acesta este primul departament din cele 4 din care se va compune Federația sionistă și se numește *departamentul organizării*.

Al doilea este: *departamentul palestinian*. Emigrările vor începe în curând. Centrala sionistă mondială va da ordine în acest sens. Trebuie neapărat acest resort care să se ocupe pe larg de chestiune.

Al treilea departament este cel *cultural*.

Un membru al Federației trebuie să se ocupe cu chestiile culturale. Trebuie să fie organizat un secretariat special: a) pentru cultura ebraică, care trebuie să domine în Eretz Israel și să iasă la iveală și în Galut; b) pentru cultura în idiș, care în țările Diasporei va mai rămâne un timp îndelungat un factor important; c) pentru cultura evreiască în limba țării, care trebuie, se înțelege, cultivată și ea; cultura evreiască în celelalte limbi mondiale.

E de recomandat ca [pentru] fiecare din categoriile enumerate să fie numit un consilier specialist, cu care titularul și secretarul resortului cultural să stea în legătură strânsă.

Resortul cultural are obligațiunea dublă: 1) de a sprijini și influența toate organizațiile și întreprinderile culturale ale evreilor din România și 2) de a desfășura în mod direct o activitate național-evreiască de acțiune politică. În legătură cu păstrarea culturii noastre avem următoarele puncte: de a înzestra comunitățile, școalele, societățile culturale care le vom fonda și conduce cu spiritul evreiesc și ebraic; de a sprijini și influența presa evreiască și editurile evreiești în spiritul idealurilor sioniste și ideilor care vin din Zion; de a susține și înrâuri școala normală plănuită la Iași-Focșani și școala superioară de științe iudaice și literatură ebraică proiectată la București¹; de a subvenționa opere necesare ca: un dicționar ebraic-român, cărți didactice în ebraică, creștomatii de literatură iudaică.

În mod direct, resortul cultural trebuie să aibă grijă ca orice societate sionistă să cultive sentimentul evreiesc și să se elibereze; ca organizațiunea femeilor israelite, a studențimii naționale, a tineretului sionist să se dezvolte în duhul adevărat evreiesc.

Resortul cultural trebuie să aibă grijă pentru mijlocirea ideilor mari culturale ale organizațiunii sioniste mondiale; pentru editări în stil mare ale operelor scrise în ebraică, idiș, română etc., pentru scoaterea de ziare și reviste speciale în limbile numite; pentru cultivarea artei și muzicii evreiești, pentru răspândirea și întărirea graiului ebraic.

Al patrulea departament este cel *financiar*. Acest departament va reorganiza starea financiară și se va ocupa exclusiv de finanțe. Poporul trebuie să fie conștient și să susțină materialicește ideea.

De ce să avem un impozit pentru stat, și să nu avem și un impozit al conștiinței.

Fiecare trebuie să plătească o sumă din proprie inițiativă și numai astfel vom putea ajunge să realizăm ceea ce cu atâta ardoare dorim”.

A urmat apoi alegerea organelor de conducere formate din șefii diferitelor departamente ale organizației sioniste, printre care dr. J. Niemirower, ing. Jacques Kanner, I. Gotlieb și conducători locali: Heinrich Stein, dr. I. Nacht, Noel Bring, M. Schächter și alții.

„Mântuirea”, An I nr. 196-199, 2-5 septembrie 1919.

¹ Aceste obiective școlare nu s-au înfăptuit.

346

București, 1919. Circulara Comitetului Federației Sioniștilor din România privind organizarea tineretului evreu

Obiectivele acțiunii Federației Sioniștilor din România

...**Ebraizarea:** Ceea ce până acum a fost o anomalie, să nu ne cunoaștem propria noastră limbă, decât atât cât trebuia pentru rugăciune, ar fi azi o rușine fără seamăn și specifică numai neamului nostru. Această stare trebuie înlăturată. Prin urmare:

Veți îngriji ca în școlile primare, limba ebraică să se predea zilnic ca limbă vie. Veți determina crearea de grădini de copii în care se va preda în limba ebraică. Dumneavoastră veți avea zilnic cursuri. Pentru cei ocupați în timpul zilei, cursurile vor fi cel puțin de trei ori pe săptămână. Aceste cursuri sunt obligatorii pentru toți membrii secțiunilor și vor începe cel mai târziu la 1 noiembrie. Între 1 și 15 aprilie 1920 vor avea loc concursuri publice în toată țara, acordându-se premii celor ce se vor distinge.

Profesorii îi veți retribui dumneavoastră pe cât se poate de mulțumitor, ca aceștia să depună tot zelul în serviciul limbii ebraice. Veți veghea ca numărul frecvențatorilor acestor cursuri să fie pe cât posibil de mare și de regulat. Până la apariția unui manual-pentru toată

țara, vă veți folosi de cele ce aveți la dispoziția dumneavoastră și, în caz de lipsă, vă veți adresa departamentului nostru. Veți urmări continuu dezvoltarea cursurilor de limba ebraică și ne veți ține la curent.

Iudaizarea: Departamentul organizării tineretului, studiind mijloacele unei educații naționale, care să ducă mai curând la iudaizarea tineretului și vrând în același timp să dea un caracter uniform și sistematic activității diferitelor cercuri, propune următoarele norme și principii conducătoare pe care vă rugăm să le adoptați.

Pentru a crea o operă educativă pozitivă, cercurile culturale ale tineretului trebuie să-și îndrepte toată atenția asupra șezătorilor, pe care le organizează și la care vor trebui să asiste toți membrii cercului. La aceste reuniuni se vor cerceta în mod instructiv și cu maximum de folosință problemele evreiești, manifestările culturale și politice ale iudaismului (literatură, artă evreiască, istoria sionismului), precum și istoria evreilor din punct de vedere cultural și politic, de asemenea dizertații asupra Palestinei [...]

Titularul Departamentului organizării tinerimii, Iosef Herșcovici; Direcția Ebraizării; Direcția Iudaizării, N. Mizrahy; Direcția Educației Fizice, Robert Weinberg.

CFSR Departamentul organizării tinerimii, Circulara nr. 1, București, Tip. „Hasdeu”, 1919, p. 3-15 (fragmente).

347

București, 1920, aprilie 7. Chemare pentru colectarea de fonduri în favoarea reclădirii Palestinei

Comitetul Federației Sioniștilor din România
Strada Lipscani, no. 90

București, 7 aprilie 1920
No. 823

Onor

Comitetului Sinagogii „Chesed Șel-Emes”

Dornilor,

După cum ați luat, desigur, cunoștință din gazete, în zilele de Lag Baomer și Schawuoth (4-20 mai cor.) va avea loc în toată țara marea colectă în favoarea Fondului de reclădire a Palestinei.

Având în vedere deosebita importanță și semnificație a acestei colecte, care tinde să puie la dispoziția conducătorilor sioniști mijloacele financiare de care au nevoie pentru a înfăptui căminul evreiesc în Palestina, câștigat politicește la conferința de pace, Comitetul nostru Central Palestinian a găsit cu cale să se adreseze atât maselor, cât și instituțiilor evreiești din țară, cu rugămintea de a contribui în mod generos la Fondul de reclădire a țării strămoșești.

Știm cu câte greutate au de luptat instituțiile noastre pentru a se menține. Cunoaștem eforturile ce le fac pentru a-și putea continua existența și a-și îndeplini programul trasat.

Suntem însă convingși că nu se va găsi comunitate sau orice altă societate evreiască în țară, care să nu priceapă că asupra intereselor locale și pasagere stă marele și eternul interes al conservării și dezvoltării iudaismului în țara sa de origină și că pentru atingerea acestui scop colectivitățile evreiești trebuie să facă cele mai grele sacrificii.

Ne adresăm deci și dv. cum ne-am adresat tuturor comunităților și asociațiilor evreiești din țară [să contribuiți – n.n.] la Fondul de reclădire a Palestinei și de a ne retrimite completat, cu toate datele necesare, formularul ce vi-l adresăm în acest scop.

Suntem încredințați că veți răspunde apelului nostru, așa cum au răspuns toate instituțiile evreiești din celelalte țări, la apelurile identice care li s-au adresat și mulțumindu-vă anticipat, vă salutăm¹.

Cu dorul Sionului,
pt. Comitetul Central Palestinian,
(ss.) Indescifrabil

Secretar, (ss.) Indescifrabil

ACIER, Fond I, ds. 96/1908-1921, f. 230.

¹ Secțiunea „Speranța Sionului” a convocat un mare meeting pe ziua de 9 mai 1920 cu scopul de a sprijini opera de reclădire a Palestinei, la care au luat cuvântul lideri ai mișcării sioniste. (*Ibidem*, f. 241).

348

București, 1920, septembrie 6. Program pentru învățământul ebraic

Comitetul Federației Sioniștilor din România
Strada Lipsani, no. 90

Buc., 6 septembrie 1920

Domnule Director,

Alăturat aveam onoarea a vă înainta un program analitic al învățământului ebraic întocmit de către departamentul nostru cultural pentru uzul școalelor izraelite primare din țară.

Acest program tinde să aducă o reformă în învățământul ebraic la noi, conformându-se pe cât posibil cerințelor moderne și împrejurărilor locale. La alcătuirea lui am ținut seama de părerile și doleanțele corpului didactic ebraic de la noi pe care l-am consultat în prealabil.

Limba ebraică a fost până astăzi predată în școlile noastre după o metodă care, deși împovăra prea mult memoria elevilor, nu reușea în cele mai multe cazuri, după ani întregi de învățământ, să le procure măcar cunoștințe cât de cât elementare. Aceasta din cauza confundării învățământului limbii cu învățământul religios. Vechiul program sau mai bine

zis lipsa de program făcea ca limba ebraică să fie predată aproape numai prin traducerea textuală și memorarea unor rugăciuni, psalmi și brachot [binecuvântări – n.n.] în limba română, ceea ce nu putea aduce nici un folos nici învățământului religios și cu atât mai puțin cunoașterii limbii ebraice ca atare.

Alăturatul program tinde la predarea limbii ebraice ca limbă vie și predarea sistematică și progresivă a celorlalte obiecte ebraice precum: Biblia, Istoria evreilor, Religia și o introducere în literatura neo-ebraică.

Vă rugăm, deci, împreună cu institutorii respectivi să binevoiți a studia acest program, și suntem convingși că-l veți aproba și aplica în școala dv. Așteptăm răspunsul dv. în această privință și vă salutăm.

Cu dorul Sionului,
pt. Comitetul Federal, Departamentul Cultural
(ss) I. Niemirower

Secretar, (ss) Indescifrabil

Ibidem, ds. 173, f. 173.

349

București, 1920, septembrie 16. Poetul Eliezer Steinberg a elaborat un manual de limba ebraică

Comitetul Federației Sioniștilor din România,
Str. Lipscani, nr. 90

Domnule Director,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că în editura noastră va apare în curând un *abecedar ebraic* pentru uzul școlilor israelite primare din țară.

Acest abecedar (care s-a pus sub presă) este întocmit de cunoscutul pedagog și literat Eliezer Steinberg, după metoda ivrit b'ivrit și conține un material bogat și interesant atât din punct de vedere literar cât și din cel educativ.

Întocmită special pentru școlile evreiești din țară, această lucrare, care corespunde tuturor cerințelor pedagogice moderne, este adecvată condițiilor locale de instrucțiuni ebraice.

Desenele (absolut originale), datorate apreciatului pictor Rubin¹, care a ilustrat fiecare lecție cu desene din viața și fantezia copiilor, redau într-un mod strălucit ideile cuprinse în poeziile și poveștile din text.

Imediat după apariția acestui abecedar vom pune sub presă cartea pentru [clasa] a II-a primară de același autor și suntem convingși că aceste cărți didactice cu a căror editare vom continua vor fi primite cu satisfacție de către școlile din țară și vor avea un rol hotărâtor în predarea învățământului ebraic de la noi.

Așteptăm, Domnule Director², să ne anunțați cât mai curând posibil numărul de exemplare care ar necesita școala dv., urmând ca prețul să vi-l comunicăm imediat după ce va fi calculat.

Primiți salutările noastre sioniste.
Cu dorul Sionului, pentru Comitetul federal,
Departamentul Cultural,

Dr. I. Niemirower

Ibidem, Fond VI, ds. 160, f. 173.

¹ Reuven Rubin, pictor născut în România, a emigrat în Palestina. După crearea Statului Israel, a fost primul ambasador al acestei țări în România.

² Circulara este adresată școlilor israelito-române.

350

București, 1920, noiembrie 18. Întâlnirea delegaților organizațiilor sioniste din Capitală cu un lider al Fondului Național Evreiesc din Olanda

Comitetul Federației Sioniștilor din România

București

18 noiembrie 1920

Domnule președinte¹,

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a lua parte sau a face ca onor dv. Comitet să fie reprezentat printr-o altă persoană la consfătuirea intimă ce va avea loc duminică, 28 noiembrie, ora 4,30 p.m. în sala Căminului sionist din str. Lipscani 90.

La această consfătuire la care vor participa delegați ai tuturor societăților și instituțiilor din Capitală, dl Polock, secretarul Fondului Național Evreiesc din Haga, sosit de câteva zile la București, va face o detaliată dare de seamă asupra activității de până acum și asupra planurilor de viitor ale FNE.

După conferința dlui Polock și eventualele discuțiuni la care aceasta va da naștere, se va proceda la constituirea comitetului organizației Fondului Național din Capitală.

Sperăm, domnule președinte, că veți binevoi a conlucra alături de noi în favoarea acestei instituțiuni de care depinde în mare măsură viitorul țării evreiești și mulțumindu-vă anticipat, vă salutăm.

Cu dorul Sionului,

Pr. Comitetul federal, Departamentul organizației, (ss.) ing. Jack Kanner
Secretar, (ss.) Indescifrabil

Ibidem, Fond V, ds. 25, f. 17.

¹ Invitație pentru comitetele organizațiilor sioniste.

București, 1920. „Asociația culturală a femeilor evreice”

Statutele

I. Numele

Numele Asociației este „Asociația Culturală a Femeilor Evreice” (ACFE)

II. Sediul

Sediul se află în București.

III. Scopul

ACFE urmărește: 1) Dezvoltarea conștiinței evreiești. 2) Împrăștierea culturii iudaice printre femeile evreice și inițierea lor în problemele iudaismului. 3) Recrutarea și instruirea femeilor evreice pentru activitatea practică în folosul reclădirii Palestinei.

IV. Mijloacele de organizare

Mijloacele de care se servește organizația pentru desăvârșirea scopului ei sunt: 1) Conferințe periodice și șezători artistice-culturale, înființarea unei biblioteci și a unei săli de lectură. Editarea de broșuri. 2) Colaborarea la colectarea fondurilor pentru reclădirea Palestinei și adunarea de fonduri speciale, destinate pentru educarea practică a fetelor din Palestina și pentru îngrijirea femeilor și copiilor imigranți în Ereț Israel. 3) Înființarea de secțiuni în București și provincie.

V. Categoriile de membri și obligațiile lor

Membrele ACFE sunt de trei feluri: 1) Membre active: cu dreptul de a alege și de a fi aleasă poate fi orice femeie evreică. Membra activă are obligația de a plăti o cotizație lunară. Cotizația este lăsată la aprecierea fiecărei membre. 2) Membri cotizanți pot fi toți acei (fără deosebire de sex și religie) care ajută la bunul mers al Asociației printr-o cotizație benevolă. 3) Membri onorifici: ca membru onorific poate fi aleasă orice persoană care aduce foloase importante Asociației.

VI. Administrația

Conducerea Asociației o are: 1) Comitetul. Acesta se compune din 9-11 membre: președinta, 2 vicepreședinte, casiera, 2 secretare, 2 cenzore, bibliotecara.

Comitetul are îndatorirea de a conduce toate afacerile Asociației. El convoacă adunarea generală și cea extraordinară. Deciziile comitetului se iau cu majoritate de voturi.

2) Adunarea Generală. Adunarea Generală se ține de fiecare secțiune, odată pe an.

Ea alege comitetul de conducere, primește raportul activității vechiului comitet și stabilește programul de activitate al anului în curs.

3) Conferința secțiunilor din toată țara. Conferința secțiunilor are loc numai atunci când există în țară cel puțin 3 organizații. Fiecare secțiune trimite la conferință o delegată pentru fiecare 50 de membre. Conferințele urmăresc unificarea acțiunii secțiunilor.

VII. ACFE și relațiile ei cu Uniunea Mondială a Femeilor Sioniste

ACFE este afiliată Uniunii Mondiale a Femeilor Sioniste din Londra și se conformează la acțiunile Uniunii Mondiale în Palestina.

VIII. Dizolvarea asociației

ACFE nu poate fi dizolvată decât printr-un vot de 2/3 al unei adunări generale care decide în acest caz asupra întrebării averii sale.

AIN București, Fond Prefectura Poliției Capitalei, ds. 5/1920, f. 1-2.

Presa sionistă între anii 1900-1920

Denumire publicație	Localitate	Data apariției	Observații
Răsăritul – organ autorizat al sioniștilor din România	Iași	1899-1901	Săptămânal. Editor Steuerman. A editat un Almanah pe anul 5660 (1899-1900)
Jüdische Zukunft	Iași	1900	Redactor: Kohn
Jüdischer Geist	Iași	1900	Redactor: L. Rokeach
Dorul Sionului	București	1900	Săptămânal
Tribuna Israelită	București	1900	10 numere. Editată în principal de S. Grossman, secondat de I. Grossman
Macabeul	București	1900-1901	8 numere
Mevasereth Zion	București	1901-1904	Din oct. 1904 devine „Revista Zionistă”. Directorul publicației: H. Carp; colaboratori: A. Axelrad, I.B. Botoșăneanu, M. Braunstein ș.a.
Buletinul Înfrățirea Zion	București	1901; 1903-1905; 1911-1912; 1920-1924	
Kadimah – revistă studențească	București	1902	3 numere
Redeșteptarea	Moinești	1902	Periodic. Sub conducerea Soc. „Tinerimea”, secția dr. Th. Herzl
Tikvas Israel	Iași	1903	
Curierul Zionului	București	1904	Săptămânal. Colaborator: E.F. Braunstein
Palestina	București	1904	Apar doar două numere.
Buletinul Comitetului Federațiunii Zioniștilor din România	Galați	1904	
Hanuka	București	1904	Ziar festiv al Cercului de propagandă sionistă din București; număr unic.
Buletinul nr. 1 al Secției Macabeilor dr. Th. Herzl	Brăila	1904-1905	
Ecoul Zionist	Iași	1904	
Herzl	Iași	1904	

Denumire publicație	Localitate	Data apariției	Observații
Dr. Th. Herzl	Galați	1905	Ziar al Cercului Cultural Sionist „Francisc Montefiore”
Steaua Sionului	Galați	1905-1906	
Tribuna Sionistă	București	1905-1906	Lunar. Au apărut 11 numere. S-a numit anterior „Vocea Sionului”, „Răsăritul”, „Mevasereth”.
Purim	Galați	1905	Ziar festiv al Cercului Cultural Sionist „Francisc Montefiore”
Șekelul Sionistul	P. Neamț	1906	
	Galați	1906	Organ oficial al Federației Sioniste din România
Zionul	București	1906-1916	Apare cu intermitențe și modificări: Revista populară (1907-1909) Revista populară zionistă (1910-1912) Revista populară națională (1913-1915) Revista național-evreiască (1916)
Stindardul Evreu	Galați	1907	
Die Jüdische Zukunft	Iași	1907-1910	Revistă lunară, sub conducerea lui Ira Keiș
Israel	Brăila	1908	
Or Zion	Iași	1908-1909	Lunar. Oficios al Soc. Sioniste „Or Zion-Max Nordau”
Galatzer Wochenschrift	Galați	1908-1909	Oficios al Soc. Sioniste „Or Zion-Max Nordau”
Chazon Lamoed (Hamekitz)	Iași, P. Neamț (din iunie 1909)	1909	Revistă lunară
Hamekitz (Deșteptătorul)	Piatra Neamț	1909	Revistă lunară; nr. 2 – nr. 9/10
Haor (Lumina)	Iași, Roman	1909	Săptămânal. Ziar pentru literatură, știință și pentru toate interesele evreilor și ale iudaismului, în limba ebraică
Zeirei Zion	P. Neamț	1910	
Junimea Zionistă	Bârlad	1910	Organ de propagandă sionistă. Un singur număr. An I, nr. 1
Idealul	Buzău	1910	
Pesah	Tecuci	1913-1916	Foae de propagandă zionistă
Bar Kochba – revistă național evreiască	Bârlad	1913	Colaborator: A.M. Finkelstein
Drumul Nostru	Craiova	1913	

Denumire publicație	Localitate	Data apariției	Observații
Viitorul Nostru	Pașcani	1914	
Hatikvah – (Un organ sionist și doar sionist)	Galați	1914-1916	Revistă bilunară. Suplimente: „Sulamit”, axat pe problematica femeii evreice; „Hajeled Haivri” – propaganda sionist-iudaică în rândul copiilor
Der Hamer	Brăila	1915-1916	Revistă trimestrială
Hasmonaea	București	1915-1916; 1919-1920	Revistă lunară a studenților sioniști, editată de Soc. „Saron”
Renașterea	Panciu	1915, 1916	
Tikvath Israel	București,	1918-1919	
Der Palestiner	București	1919	
Monatblatt			
Die Richtige Jüdische Zukunft	Iași	1919-1923	Revistă lunară

Harry Kuller, Presa evreiască bucureșteană 1857-1994, București, Ed. Hasefer, 1996, p. 97-106. Publicațiunile periodice românești (descriere bibliografică de George Băiculescu, Georgeta Răduică și Neonila Onofrei), tom II (1907-1918), București, Ed. Academiei Republicii Populare Socialiste România, 1969, p. 123, 271, 313.

353

Asociații sioniste care activau în perioada 1900-1920

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Adjud	„Ezra”		1907*	
Bacău	„B’nei Zion”		1902, 27 ian.	Alcătuită din tineri
Bacău	„Kalman Schulman”		1907*	
Bârlad	„Tșuath Israel”		1902, 10 ian.	Preș. onor. rabin dr. L. Rabinovici
Bivolari	„Darkei Zion”		1907*	
Botoșani	„Basel Zion”		1903*	
Botoșani	„Junimea Zionistă”		1907*	
Botoșani	„Max Nordau”		1903*	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Brăila	„Agudat Hazionim Dr. T. Herzl”		1907*	
Brăila	„Dr. Alex. Marmorek”		1907*	
Brăila	„Erez Israel”		1903*	
Brăila	„Horia Carp”		1903*	
Bucecea	„Junimea Sionistă Dr. T. Herzl”		1907	
București	Secția „Chowewe Zion David” ¹	Propaganda sionistă pe baza programului de la Basel	1898	Președinți: M.H. Schein, M. Schwarzfeld
București	Secțiunea „Avoidath Zion”	Propaganda sionistă pe baza programului de la Basel	1901	
București	„Dr. Pinsker”		1902, 11 mai	Alcătuită din tineri. Preș. Bernhard Epstein 765 membri
București	„Dr. Rulf”		1903*	
București	„Se Peziru”		1903*	
București	„Ahavas-Zion Iehuda Macabeu”		1903*	
București	„Bnei Zion David”		1903*	
București	„Bnei Zion Iehuda”		1903*	
București	„Centrala Share-Club”		1903	
București	Soc. „Thoras-Zion”		1907*	
București	Cercul sionist „Idealul”	Propaganda sionistă pe baza programului de la Basel	1907*	
București	Biblioteca „Ber Bino”		1909	Sediul în localul școlii de fete „Lumina”
București	Comisiunea regională de propagandă		1915	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
București	„Hasmonaea” – Cercul studenților evrei naționali	Dezvoltarea sentimentului național evreiesc printre studenții evrei din țară	1915, apr.	Preș. de onoare: dr. I. Niemirower
București	Asociația culturală a femeilor evreice	Inițierea femeilor în problemele iudaismului; instruirea lor pentru reclădirea Palestinei	1920	
București	„Hebronia” Secțiune de domnișoare	Propaganda sionistă și insufierea de simțăminte evreiești printre fetele evreice	1915, 15 nov.	
București	„Rabi Akiba”		1903*	
București	„Răsăritul”		1907*	
Buzău	„Used”		1898	
Buzău	„Basel”		1907*	
Calafat	Secție sionistă		1903*	
Călărași	„M. Schwarzfeld”		1903*	
Cernăuți	Soc. Academică „Zephira”	Răspândirea sionismului prin pătura cultă și protejarea studenților	1897	
Cernăuți	Soc. academică „Hebronia”	Răspândirea culturii, limbii și literaturii evreiești	1900 23 martie	
Cernăuți	Soc. Muncitorilor evrei „Poale Zion”	Apărarea intereselor profesionale; clădirea unui cămin evreiesc în Palestina	1904	
Cernăuți	Soc. „Ereț Israel”	Ridicarea conștiinței naționale a evreilor; înlesnirea colonizării Palestinei	1907, 22 dec.	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Cernăuți	Soc. femeilor și fetelor evreice „Deborah”	Ridicarea conștiinței naționale și a nivelului spiritual al membrilor	1905	
Cernăuți Suceava	Asoc. cercetașilor evrei „Șaurim”		1920	
Chișinău	Organizația „Sionistă”	Crearea unui cămin evreiesc în Palestina	1897, 5 aug.	
Chișinău, cu filiale în: Rogojeni, Cernăuți, Galați, Edineț, Soroca, Leova, Căprești, Chivești, Lipcani și Călărași	Soc. muncitorilor evrei „Hehaluț”	Pregătirea muncitorilor evrei pentru munca în Palestina	1920, 15 iul.	
Constanța	„Bnei Zion”		1903*	
Constanța	„Dr. Th. Herzl”		1907*	
Coțmani	Soc. „Dorschey Zion”	Ridicarea conștiinței naționale. Cultivarea literaturii și limbii evreiești. Încurajarea colonizării Palestinei	1902, 19 mai	
Craiova	„Abr. Mapo”		1903*	
Craiova	Soc. „Har Sinai”		1907*	
Dorohoi	„Or Tikva”		1903*	
Dorohoi	„Karmel”		1907*	
Făgăraș	Reuniunea fetelor israelite „Miriam”	Răspândirea culturii, literaturii, conștiinței naționale evreiești	1919, 16 noiembrie	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Fălticeni	„Max Nordau”		1903*	
Fălticeni	„Th. Herzl”		1903*	
Fălticeni	„Iehudas”		1903*	
Focșani	„Jehuda”		1907*	
Focșani	„Zeirei Israel Herzl”		1907*	
Focșani	„Bnot Zion Wolfsohn”		1907*	
Focșani	Asociația generală a elevilor		1909	
Galați	„Comitetul Federației”		1903*	
Galați	Cercul cultural „Francisc Montefiore” nr. 5		1907*	
Galați	„Pineles-Kadimah-Nordau”		1907*	
Galați	„Dr. Theodor Herzl”		1907*	
Galați	Asociația generală a elevilor		1909	
Galați	Asociația „Tikvas-Israel”	Cumpărarea de terenuri în Palestina în scopul formării unei colonii cu evrei din România	1909, 30 noiembrie	Membrii comitetului de conducere erau din Galați, Brăila, București, P. Neamț, Focșani, Bădeni, Sascut, Frumușica, Huși, Călărași, Pitești ș.a.
Giurgiu	„Chowewe Zion Samuel”		1903*	
Giurgiu	„Samuel Judith”		1907*	
Hârlău	„Abrabanel”		1903*	
Hârlău	„Agudat Achim”		1903*	
Iași	Club de lectură	Inițierea unei mișcări naționale culturale, cultivarea limbii și	1899, 17 oct.	Unul din scopuri: editarea unui buletin lunar

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
		literaturii ebraice, propagarea ideilor sioniste		
Iași	„Tikwas Israel II” Cercul cultural		1903	În 1889 s-a înființat o soc. literară cu scopul de a cultiva limba și literatura ebraică, de a propaga și dezvolta științele iudaice și a le populariza între coreligionari
Iași	„B'nei Zion”	Lupta împotriva propagandei protestante	1907*	
Iași	Clubul „Or Zion - Max Nordau”	Conferințe pe teme sioniste	1907*	După I. Niemirower, fondat 1904-1905
Iași	„Nachum Zion”		1907*	
Iași	„Ticvas Israel”		1903*	
Iași	„Ezrath Zion”		1907*	
Iași	„Dr. Gaster”		1907*	
Iași	„Dr. Lippe”		1907*	
Iași	„Dr. Niemirower”		1907*	
Iași	„Dorchei Zion”		1907*	
Iași	„Benoth-Zion”		1907*	
Iași	„Benoth- Iehuda”		1907*	
Iași	„Prof. Șapira”		1907*	
Ivești	„Chowewe Zion”		1903*	
Mihăileni	„Haschachar”		1903*	
Moinești	„Tinerimea dr. Herzl”		1903*	
Negrești	„Neveh Zion”		1907*	
Odoboești	„Hatikvah”		1907*	
Piatra Neamț	„Matatiahu”		1903*	
Piatra Neamț	„Jehuda Halevy”		1907*	
Piatra Neamț	„Nahida Ruth Lazarus”		1907*	
Piatra Neamț	„Hamacabe”		1907*	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Piatra Neamț	„Șevet Achim”		1907*	
Piatra Neamț	„Hadassa”		1907*	
Pitești	„Francisc Montefiore”		1907*	
Ploiești	„Or-Hadoș”		1903*	
Ploiești	„Dr. Schnürer”		1907*	
Ploiești	„Hathia”		1907*	
Podu Iloaiei	„Carmel”		1903*	100 de membri
Podu Iloaiei	„Dr. Th. Herzl”		1903*	
R. Sărat	„S. Pineles”		1903*	
Rădăuți	„Dorschei-Zion”		1900	Fondată de dr. Bierer Josef
Rădăuți	Soc. de tineret „Hașomer”		1918	S-a transformat în „Hașomer Hațair”. Avea o grădiniță și cursuri pentru adulți
Roman	„Ahavas-Zion”		1903*	
Roman	„Crémieux”		1903*	
Roman	„Soc. pentru răspândirea limbii ebraice”		1903*	
Roman	„Heinrich Rosenbaum”		1907*	
Sadagura	Soc. Academică „Macabea”	Ridicarea conștiinței naționale prin cultivarea istoriei și literaturii ebraice; susținerea colonizării Palestinei	1911, 20 aug.	
Sascut	„Dr. Th. Herzl”		1907*	
Săveni	„Ibn Ezra”		1902	
Săveni	„Estera”		1902	
Siret	„Poale Zion”	Ridicarea nivelului cultural și ajutorarea membrilor	1905	
Siret	„Ereț Israel”	Întreținerea conștiinței naționale la evrei; răspândirea cunoștințelor de	1919, 8 mai	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
		istorie și literatură evreiască		
Slatina	„Iesod Leumi”		1903*	
Sulița	„Zion-Kadima”		1903*	
Ștefănești	„Libanon”		1907*	
Târgoviște	„Bar Ghidra”		1903*	
Tecuci	Cercul cultural „Theodor Herzl”		1901	
Tecuci	„Iehuda Macabeu”		1903*	
Tecuci	„Jerusalem”		1907, 1 noiembrie	Preș. Janoš Rosenberg
Tg. Frumos	„Dr. Lippe”		1903*	
Tg. Nămolosa	„Doireș L' Zion”		1907*	
Tg. Ocna	„Th. Herzl”		1901	
Tg. Ocna	„Bnoth Za Carmel”		1903	
Tg. Ocna	Soc. de doamne „Bas Ierusalim”	Întreținerea copiilor săraci și orfani din Ieșivot Mea Șearim, lângă Ierusalim	1907, 11 aprilie	
Tulcea	„Bne Zion-Ellman”		1903*	
Tulcea	„Bnoth Zion”		1903*	
Tulcea	„Bne Zion Rosenbaum”		1907*	
Turnu Severin	„Astra”		1903*	
Turnu Severin	„Viitorul”		1903*	
Valea Mare	„Ticwas Zion”		1907*	
Vaslui	„Agudat Ierusalaim”		1903*	
Vaslui	„Pirkei Zion”		1907*	
Văscăuți	Soc. națională evreiască „Zion”	Ridicarea conștiinței naționale, răspândirea studiului istoriei și literaturii evreiești. Colonizarea Palestinei	1903	

Sediul	Denumirea societății	Obiectivul, scopul	Data constituirii	Observații
Vijnița	Soc. „Zion”	Dezvoltarea simțului național la evrei	1903	
Zastavna	Soc. Evreiască națională sionistă „Theodor Herzl”	Dezvoltarea conștiinței naționale a evreilor; colonizarea Palestinei	1910	

¹ Data sursei.

După Israel Bar Avi, O istorie a evreilor români, vol. III, Aspectul evreesc al răscoalei din 1907 cu reflexii asupra lucrării de Ellezer (Lazăr) Rosenbaum, Ilan. Jerusalem, Cenaclul literar „Menora”, 1966, p. 22 (Datele au fost extrase din raportul Federației sioniste din România); Anuarul asociașunilor și fundașunilor recunoscute persoane juridice. Buc., Tip. Închisorii Văcărești, 1925; Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 5664 (1903-1904), Anul I, Bucuresci, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, tb. de la p. 184; M. Schweig, Indicatorul institușunilor și organizașunilor evreești din Bucuresți, Buc., Agenșia de publicitate și tipografie I. Brănișteanu [1917], p. 192-198; I.J. Niemirower, Scrieri Complecte, vol. II, Disertații și foiletoane, Buc., Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, 1919, p. 86; Documente din Arhiva CSIER, ziarele „Egalitatea” și „Curierul Israelit” din perioadă

¹ Această societate a editat, în 1902, marșul sionist „Haideți frați”, de A. Levy-Ivela, care se bucura de o largă popularitate atât în țară cât și în străinătate. (După ziarul „Egalitatea”, an XII, nr. 11, 15 martie 1902, p. 70.)

**PRODUȘIE
TIPOGRAFICĂ**

Tel./Fax: 021 - 233.15.39
E-mail: rcrprint@xnet.ro

ISBN 973-630-034-X

ISBN 973-630-035-8

<https://biblioteca-digitala.ro>